DICȚIONARELE CORESI

AURA BRAIS

DICȚIONAR DE LITERATURĂ ROMÂNĂ ŞI UNIVERSALĂ

AUTORI. OPERE. PERSONAJE

PENTRU ELEVI

Editura CORESI

DICŢIONARELE CORESI

DICŢIONAR DE LITERATURĂ ROMÂNĂ ŞI UNIVERSALĂ

AUTORI • OPERE • PERSONAJE

PENTRU ELEVI

Scanned with OKEN Scanner

82.09
D 77

DICŢIONARELE CORESI

AURA BRAIS

DICŢIONAR DE LITERATURĂ ROMÂNĂ ŞI UNIVERSALĂ

AUTORI • OPERE • PERSONAJE

PENTRU ELEVI

Ediţia a III-a

853710

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
GH. ŞINCAI
F. 7.

Editura CORESI
Bucureşti, 2006

Scanned with OKEN Scanner

Coperta colecţiei: Alexandra Poenaru

853710

© Editura CORESI
Editura CORESI este marcă înregistrată
a S. C. CORESI SRL, J 40/527/1991.
Toate drepturile rezervate.

Adresa poştală: Editura CORESI, CP 1–477 Bucureşti 014700.
Tel./fax:: 224 3955; 224 2754
E-mail: coresi@coresi.net. URL: http://www.coresi.net.

V2015

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
BRAIS, AURA
Dicţionar de literatură română şi universală : autori, opere, personaje : pentru elevi / Aura Brais. - Ed. a 3-a. - Bucureşti : Editura Coresi, 2006
Bibliogr.
ISBN (10) 973-608-808-1 ; ISBN (13) 978-973-608-808-7

81'374.2:821.135.1.09+82.09=135.1

Tiparul: S.C. TIPOGRAFIA ARES SRL, Bucureşti

Printed in Romania

ISBN-10 973-608-808-1
ISBN-13 978-973-608-808-7

Scanned with OKEN Scanner

CUVÂNT ÎNAINTE

Prin prezentul dicţionar am dorit să venim în sprijinul tuturor elevilor, din învăţământul gimnazial şi liceal, care doresc să-şi însuşească, să-şi verifice sau să-şi completeze cunoştinţele de literatură română şi universală.

Lucrarea este structurată pe trei mari secţiuni: *Autori*, *Opere*, *Personaje*. Selectarea autorilor, a operelor şi a personajelor s-a făcut ţinând seama în primul rând de prezenţa acestora în manualele şcolare, dar şi de valoarea incontestabilă a operei şi importanţa personajului (în cadrul operei).

Pentru a facilita găsirea fiecărui articol de dicţionar s-a considerat necesară ordonarea alfabetică a acestora în cadrul fiecărei secţiuni, în funcţie de numele autorului, titlul operei şi numele personajului.

În cadrul secţiunii *Autori* au fost incluşi 213 scriitori (poeţi, prozatori, dramaturgi etc.), reprezentanţi de marcă ai literaturii române şi universale.

Pentru fiecare autor în parte au fost incluse următoarele informaţii: principalele date biografice; titlurile operelor însoţite de data publicării şi, uneori, de scurte prezentări ale acestora; pentru autorii străini s-a precizat titlul original al operei însoţit de traducerea acestuia; pentru scriitorii cu o bogată activitate pe tărâm publicistic au fost precizate titlurile revistelor şi ziarelor în care au publicat diverse articole, eseuri, etc. sau care au fost editate chiar de ei înşişi; pentru autorii care au publicat sub pseudonim s-a precizat şi numele real; de asemenea, s-a precizat, acolo unde a fost cazul, apartenenţa autorului la o anumită grupare literară a vremii.

În cadrul celei de a doua secţiuni, *Opere*, au fost incluse 241 de lucrări aparţinând scriitorilor cuprinşi în prima secţiune a dicţionarului şi care sunt semnificative pentru creaţia acestora, ori au avut o contribuţie esenţială în naşterea sau dezvoltarea unei anumite direcţii a literaturii române sau universale. Tot în această secţiune au fost incluse o serie de opere anonime.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru fiecare operă s-au precizat datele privind anul apariţiei şi, după caz, includerea lucrării într-o trilogie, ciclu sau volum de versuri. Conţinutul fiecărei opere este prezentat pe scurt, fiind incluse şi numeroase aprecieri ale criticilor sau istoricilor literari. Menţionăm că neprecizarea anului de apariţie a operelor ce aparţin scriitorilor antici, greci şi latini, se datorează lipsei izvoarelor care să poată lămuri acest fapt. Scrierea anilor (atât pentru autori cât şi pentru opere) a fost însoţită de precizarea *î.Hr.* ori de câte ori a fost cazul, iar notarea *d.Hr.* s-a făcut doar acolo unde s-a considerat că se poate naşte o neclaritate pentru cititor.

În cadrul secţiunii *Personaje* au fost incluse 154 de personaje. Ne-am oprit cu precădere asupra personajelor principale din cea mai mare parte a operelor prezentate în secţiunea anterioară. Pentru fiecare personaj este precizat titlul operei din care a fost extras şi, după caz, prezenţa acestuia, sub diferite interpretări, în cadrul operelor altor scriitori. De asemenea, pentru fiecare personaj s-a realizat o scurtă caracterizare.

Tot din dorinţa de a veni în sprijinul elevilor, am considerat absolut utilă includerea unui *Index alfabetic* al tuturor autorilor, operelor şi personajelor din prezentul dicţionar, precum şi a principalelor lucrări care alcătuiesc bibliografia utilizată în elaborarea acestuia. Lucrările incluse în bibliografie pot servi elevilor în vederea aprofundării studiului autorilor şi operelor din acest dicţionar.

Prezenta lucrare nu îşi propune să suplinească lectura operelor prezentate – lectură absolut necesară pentru fiecare elev care doreşte să cunoască temeinic literatura română şi universală.

Din dorinţa de a economisi timpul elevilor care lucrează cu acest dicţionar, în anumite situaţii, unele informaţii se regăsesc atât într-o secţiune, cât şi în celelalte (de exemplu, anul publicării operei este precizat atât la secţiunea *Autori*, cât şi la secţiunea *Opere;* aprecierile unor critici literari etc.).

Cu speranţa că prezentul dicţionar se va dovedi un util şi accesibil instrument de lucru tuturor elevilor, vă doreşte mult succes în activitatea şcolară

Autoarea.

Scanned with OKEN Scanner

AUTORI

Scanned with OKEN Scanner

A

Agârbiceanu, Ion

(1882–1962), prozator român.

A debutat publicistic în anul 1899, în revista „Unirea" din Blaj, continuând apoi să colaboreze la numeroase ziare şi reviste („Familia", „Luceafărul", „Viaţa românească" etc.).

Preia conducerea unor ziare şi reviste: „Patria", „Transilvania" şi „Tribuna".

A debutat editorial, în anul 1905, cu volumul *De la ţară*, care cuprinde schiţe şi nuvele în care evocă anii copilăriei.

Începând cu anul 1910 va publica culegeri de nuvele: *Două iubiri*, 1910; *În întuneric*, 1910; *Prăpastia*, 1910; *Datoria*, 1914; *Luncuşoara în Paresimi*, 1920; *Trăsurica verde*, 1921; *Chipuri de ceară*, 1921; *Spaima*, 1922; *Minunea*, 1936; *Amintirile*, 1940; *Din copilărie*, 1956 etc. şi romane: *Arhanghelii*, 1914; *Legea trupului*, 1926; *Legea minţii*, 1927; *Biruinţa*, 1931; *Vâltoarea*, 1943 etc.

În cea mai mare parte a scrierilor sale Agârbiceanu evocă, cu mult realism, viaţa plină de suferinţă a diverselor clase sociale: ţărani, muncitori, îndeosebi mineri, diverşi funcţionari, preoţi de ţară, învăţători.

Un loc aparte în creaţia lui Agârbiceanu îl ocupă nuvela *Fefeleaga* şi romanul *Arhanghelii*.

În nuvela *Fefeleaga*, publicată în anul 1906, în revista „Viaţa Românească" de la Iaşi, Agârbiceanu evocă figura văduvei Maria Dinului, poreclită Fefeleaga, căreia îi mor pe rând toţi copiii şi care, spre a-l putea înmormânta pe cel din urmă, este nevoită să-şi vândă unicul cal, pe Bator.

În *Arhanghelii* sunt prezentate aspecte din viaţa unor categorii sociale din Ardeal. Titlul

Scanned with OKEN Scanner

romanului este dat de denumirea minei de aur în jurul căreia evoluează destinele personajelor.

Alain-Fournier – pseudonimul lui Henri-Alban Fournier (1886–1914), prozator francez.

Le Grand Meaulnes, 1913 – *Cărarea pierdută*, roman poetic de factură simbolistă, ne introduce în lumea unui copil, în universul adolescenţei sale, univers în care visul se îmbină cu realul şi în care dragostea exprimă căutarea absolutului. Acesta este unicul său roman.

Alecsandri, Vasile (1818–1890), poet, prozator şi dramaturg român.

Şi-a efectuat studiile în ţară şi la Paris (1834–1839).

Vasile Alecsandri s-a impus în viaţa culturală, imediat după întoarcerea în ţară, printr-o susţinută activitate: colaborează la revista „Dacia literară", unde, în anul 1840, publică nuvela *Buchetiera de la Florenţa*, este însărcinat cu conducerea Teatrului Naţional din Iaşi şi devine redactor la revista „Propăşirea".

S-a angajat cu mult entuziasm în mişcarea revoluţionară de la 1848. Cu acest prilej a scris poezia *Deşteptarea României*, înflăcărat marş revoluţionar.

După înfrângerea revoluţiei, Alecsandri va fi exilat. La Paris va publica volumul *Doine şi lăcrimioare*, 1853 şi *Poezii poporale ale românilor*, 1852–1853, ediţia completă fiind publicată în anul 1866. Întors în ţară în toamna anului 1854, Alecsandri se va dedica trup şi suflet luptei pentru înfăptuirea Unirii şi va scoate revista „România literară", începând cu anul 1855, în paginile căreia va publica poezia *Hora Unirii*, 1856.

Creaţia poetică a lui Alecsandri prezintă un registru tematic foarte bogat.

Poezia de inspiraţie folclorică se regăseşte în ciclul *Doine*. Vasile Alecsandri are meritul de a

Scanned with OKEN Scanner

fi intuit în folclor o sursă de regenerare a lirismului. Iată cum prezenta apariţia *Doinelor* marele critic literar Mihail Kogălniceanu: *„Un tânăr poet moldovean, domnul Vasile Alecsandri, voind a ieşi din calea obştească şi ascultând numai gustul şi tradiţiile naţionale, au alcătuit o colecţie de poezii, ce în adevăr şi cu drept cuvânt se pot numi poezii naţionale."* (*Calendar pentru poporul românesc*).

Ciclul *Lăcrimioare* conţine lirică erotică şi îşi are izvorul în pasiunea lui Alecsandri pentru Elena Negri, iubita şi sfătuitoarea sa literară.

Un moment important în creaţia lui Alecsandri îl reprezintă apariţia ciclurilor *Suvenire*, 1853, şi *Mărgăritărele*, 1863, în care regăsim poezia de inspiraţie patriotică şi social-umană.

Pe lângă poeziile cu un profund caracter mobilizator (*Hora Unirii*), există şi poezii cu accente satirice, în care este ţintuită boierimea, adversară a Unirii (*Moldova în 1857*).

Alecsandri, explorând istoria şi mitologia, lansează seria legendelor, publicate în două culegeri: *Legende*, 1874, şi *Legende nouă*, 1880. Acestea se împart în: legende pe motive folclorice (legende dedicate păsărilor: *Legenda ciocârliei; Legenda rândunicii;* legende dedicate florilor: *Legenda lăcrimioarei; Legenda crinului;* legende dedicate anotimpurilor: *Toamna ţesătoare; Zilele babei* etc.); legende istorice (*Dumbrava Roşie; Dan, căpitan de plai; Grui-Sânger*); legende orientale (*Murad Gazi-sultanul, Becri Mustafa* etc.).

Punctul culminant al creaţiei poetice îl constituie apariţia *Pastelurilor*, elogiate cu căldură de către Titu Maiorescu în articolul *Direcţia nouă în poezia şi proza română*, din 1872. Numindu-l pe Vasile Alecsandri *„cap al poeziei*

Scanned with OKEN Scanner

noastre literare în generaţia trecută", Titu Maiorescu nota în articolul menţionat mai sus că *Pastelurile* sunt „*însufleţite de o simţire aşa de curată şi de puternică a naturei, scrise într-o limbă aşa de frumoasă, încât au devenit fără comparare cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturei române îndeobşte*".

Creaţia în proză, considerată de George Călinescu „*partea cea mai trainică a operei lui Alecsandri*", reuneşte genuri şi specii diferite: schiţe *(Muntele de foc, Toader şi Mărinda, Balta Albă)*, povestiri *(Istoria unui galbân; O primblare la munţi; Iaşii în 1844* etc.), nuvele *(Buchetiera de la Florenţa, Mărgărita)*, un roman *(Dridri)* etc.

Creaţia dramatică a lui Vasile Alecsandri este rodul unei activităţi de aproape cincizeci de ani. Şi-a exersat talentul în mai toate genurile, de la farsă şi vodevil, până la comedia de moravuri, drama socială şi istorică. A realizat o operă organică, unitară ca viziune, metodă şi stil, în care este prezentată, în toată plenitudinea ei, cu tipurile şi situaţiile caracteristice, societatea românească de la mijlocul secolului al XIX-lea.

Dintre numeroasele piese de teatru amintim: *Iorgu de la Sadagura*, 1844 – în care este criticat cosmopolitismul clasei boiereşti; *Iaşii în carnaval*, 1845 – vehementă satiră la adresa regimului existent la acea vreme în Moldova, regim care tolera o serie de abuzuri; este ridiculizată totodată frica de comploturi sau de revolte populare a mai-marilor timpului. În *Cucoana Chiriţa în Iaşi*, 1850, şi *Cucoana Chiriţa în provincie*, 1852, sunt satirizate snobismul şi setea de parvenire. În centrul acţiunii se află o familie de boiernaşi provinciali care face mari eforturi de adaptare, prin imitaţie, la felul de viaţă a „*lumii bune*" din capitală. Dintre dramele

Scanned with OKEN Scanner

istorice amintim: *Despot-Vodă*, 1879 – inspirată din trecutul Moldovei, *Fântâna Blanduziei*, 1883, şi *Ovidiu*, 1884 – inspirate din antichitatea latină.

Alexandrescu, Grigore (1810–1885), poet şi prozator român.

A debutat în anul 1832 cu volumul *Eliezer şi Neftali*, care cuprindea traduceri din Lamartine, Byron, Florian, câteva elegii şi fabule originale.

În următorii ani creaţia poetului Grigore Alexandrescu evoluează în două direcţii: una romantică (prin elegii şi meditaţii intime şi patriotice, în care se resimte influenţa lamartiniană şi volneyană) şi una clasică (prin cultivarea consecventă şi într-o manieră tot mai originală a fabulei, a epistolei şi a satirei).

Regăsim în creaţia sa poetică: meditaţia intimă (*Adio. La Târgovişte; Meditaţie; Miezul nopţii*), meditaţia patriotică şi satirică (*Anul 1848; Umbra lui Mircea. La Cozia; Răsăritul lunii. La Tismana; Trecutul. La Mănăstirea Dealu; Mormintele. La Drăgăşani; Satiră. Duhului meu* etc.), poezia de inspiraţie erotică (*Eliza, Mângâierea, Te mai văzui o dată, Aşteptarea* etc.).

Un loc cu totul aparte în creaţia lui Grigore Alexandrescu îl ocupă fabulele, contribuţia sa la desăvârşirea fabulei, ca specie literară, fiind hotărâtoare pentru literatura noastră. Primele fabule, cuprinse în volumul din 1832, sunt traduceri sau adaptări după La Fontaine (*Catârul care îşi laudă nobilitatea, Măgarul răsfăţat* etc.) şi Florian (*Privighetoarea şi păunul, Vulpoiul predicator, Papagalul şi celelalte păsări*). Celelalte fabule sunt creaţii originale, alcătuind un fel de „comedie umană", căci aici sunt surprinse diferite trăsături şi moravuri ale societăţii timpului (*Câinele şi căţelul, Boul şi viţelul, Toporul şi pădurea, Dreptatea leului, Vulpea liberală* etc.).

Scanned with OKEN Scanner

Personajele şi conflictele în care acestea sunt angajate evocă tipuri umane şi fenomene din viaţa socială. Grigore Alexandrescu critică parvenitismul *(Boul şi viţelul)*, absolutismul domniilor feudale *(Câinele izgonit, Dreptatea leului, Elefantul)*, aroganţa boierimii aristocrate *(Pisica sălbatică şi tigrul)* etc.

În epistolele lui Grigore Alexandrescu se resimte influenţa codului clasic al lui Boileau şi Voltaire. Poetul român atacă diverse probleme: situaţia limbii literare române, viaţa rurală şi antirealismul pastoral, situaţia artistului etc. Cea mai mare parte a acestora critică moravurile vieţii literare. Epistolele au fost publicate între anii 1838–1842 *(Epistolă către Voltaire, Epistolă către Iancu Văcărescu, Epistolă domnului Alexandru Donici* etc.).

Alfieri, Vittorio (1749 – 1803), poet şi dramaturg italian, creator al tragediei clasice italiene.

A realizat tragedii de o deosebită tensiune scenică, al căror erou preferat este cetăţeanul ideal, pentru care valoarea morală supremă o constituie îndeplinirea îndatoririlor cetăţeneşti şi hotărârea de a lupta pentru libertate. Tragediile sale sunt inspirate din motive biblice *(Saul*, 1782), mitologice *(Merope*, 1782; *Polinice*, 1783; *Antigone*, 1783; *Oreste*, 1783; *Mirra*, 1789) şi istorice *(Virginia*, 1777; *Maria Stuarda*, 1789 – *Maria Stuard; La congiura de' Pazzi*, 1789 – *Conjuraţia Pazzilor)*.

Alfieri a mai scris satire, epigrame, un poem istoric *(L'Etruria vendicata*, 1788/1789 – *Etruria răzbunată)*, versuri lirice (ode, sonate), comedii: *L'uno – Unul; I pochi – Cei puţini; I troppi – Cei prea mulţi; L'antidoto – Antidotul*, scrise între anii 1801–1802.

Andersen, Hans Christian (1805–1875), prozator danez, creatorul povestirii şi al basmului cult în literatura daneză.

Şi-a câştigat celebritatea literară prin realizarea unor basme şi povestiri în care aspecte

Scanned with OKEN Scanner

diverse ale realităţii se întrepătrund cu fantasticul generat de o imaginaţie fecundă: *Scăpărătoarea*, 1835; *Claus cel mare şi Claus cel mic*, 1835; *Prinţesa şi mazărea*, 1835; *Hainele cele noi ale împăratului*, 1837; *Mica sirenă*, 1837; *Răţoiul cel urât*, 1843; *Crăiasa zăpezii*, 1844; *Fetiţa cu chibrituri*, 1845 etc. Personajele vii, autentice, sunt purtătoare ale unor idealuri nobile, ale unor principii morale generoase. Basmele, poveştile şi povestirile sale au apărut în volumele: *Eventyr fortalle for born*, 1835/1841 – *Basme povestite pentru copii; Nye eventyr*, 1843/1848 – *Basme noi; Historier*, 1852 – *Povestiri; Nye eventyr og historier*, 1858/1872 – *Noi basme şi povestiri.*

Apollinaire, Guillaume – pseudonimul lui Wilhelm Apollinaris de Kostrowitsky (1880–1911), poet francez.

Apollinaire este precursorul suprarealismului şi iniţiatorul cubismului artistic.

Poezia sa, expresie, în mare parte, a propriilor frământări spirituale, se caracterizează prin lirism, prin muzicalitatea versurilor şi noutatea formei.

Apariţia volumelor de poezii *Alcools*, 1913 – *Alcooluri* şi *Calligrammes*, 1918 – *Caligrame* marchează un moment semnificativ în dezvoltarea poeziei europene moderne.

Arghezi, Tudor – pseudonimul lui Ion N. Theodorescu (1880–1967), poet, prozator, dramaturg şi publicist român.

A debutat în literatură şi în publicistică la vârsta de numai 16 ani, semnând, cu numele de Ion Theo, versuri şi articole în ziarul lui Alexandru Macedonski „Liga ortodoxă".

Începând cu anul 1904, când scoate împreună cu V. Demetrius revista „Linia dreaptă", semnează cu numele Tudor Arghezi. Până în anul 1910, Tudor Arghezi va publica versuri şi articole în mai multe periodice ale vremii:

Scanned with OKEN Scanner

„Revista modernă", „Lumea nouă", „Viaţa nouă", „Viaţa românească", „Facla", „Rampa" etc.

După anul 1910 preia conducerea sau editează el însuşi ziare precum: „Cronica", „Cuget românesc", „Naţiunea" şi „Bilete de papagal".

A debutat editorial în anul 1927 cu volumul de poezii *Cuvinte potrivite*, căruia îi vor urma, la intervale diferite, culegerile de versuri: *Flori de mucigai*, 1931; *Versuri de seară*, 1935; *Hore*, 1939; *Una sută una poeme*, 1947; *1907 – Peizaje*, 1955; *Cântare omului*, 1956; *Stihuri pestriţe*, 1957; *Frunze*, 1961; *Poeme noi*, 1963; *Cadenţe*, 1964; *Silabe*, 1965; *Ritmuri*, 1966; *Noaptea*, 1967. Semnificativă pentru înţelegerea concepţiei autorului asupra creaţiei poetice şi asupra menirii scriitorului este poezia *Testament*, situată în fruntea volumului de debut din anul 1927. Adeziunea poetului la „estetica urâtului" este clar exprimată în volumul *Flori de mucigai*.

Arghezi a publicat în revistele vremii în special pamflete şi poeme în proză, numite de el „tablete" sau „bilete". Adunate în volume (*Icoane de lemn*, 1930; *Poarta neagră*, 1930; *Tablete din Ţara de Kuty*, 1933; *Bilete de papagal*, 1946; *Pagini din trecut*, 1955; *Lume veche, lume nouă*, 1959 etc.), acestea se remarcă printr-o puternică notă satirică, denunţând moravuri sau instituţii ale vremii. Astfel, *Icoane de lemn* şi *Poarta neagră* prezintă scene din viaţa de mănăstire şi, respectiv, din umbra zidurilor închisorii.

Romanele *Ochii Maicii Domnului*, 1934, şi *Cimitirul Buna-Vestire*, 1936, aduc o tematică interesantă. Numite de către scriitor poeme, primul evocă un caz de „redempţiune", iar cel de-al doilea, cu caracter de parabolă, „*ironizează zăpăceala autorităţilor în*

Scanned with OKEN Scanner

faţa întâmplărilor neprevăzute." (Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi)* Romanul *Lina*, 1942, are un caracter autobiografic. Autorul evocă perioada în care a lucrat la fabrica de zahăr Chitila.

Aristofan (cca. 445 – cca. 386 î.Hr.), cel mai important poet comic elin.

În cele 44 de comedii scrise, dintre care se mai păstrează doar 11, Aristofan satirizează viciile societăţii ateniene din perioada războiului peloponeziac (431–404 î.Hr.). În tot cursul activităţii sale, poetul a militat consecvent pentru interesele păturii ţărăneşti (el însuşi provenind dintr-o familie de ţărani stabiliţi în Egina), care a avut mult de suferit în timpul războiului.

A scris comedii satirice de inspiraţie politică: *Acarnienii*, 425 î.Hr.; *Cavalerii*, 424 î.Hr.; *Pacea*, 421 î.Hr., filozofică: *Norii*, 423 î.Hr.; *Viespile*, 422 î.Hr.; *Adunarea femeilor*, 392 î.Hr., literară: *Broaştele*, 405 î.Hr.; *Femeile care sărbătoresc pe zeiţa Demeter*, 411 î.Hr.

În comediile sale, Aristofan aduce un elogiu păcii, atât de râvnite de către oamenii de rând, demascându-i pe cei care i se opun (*Acarnienii, Pacea* etc.), critică conducerea Atenei din acea vreme *(Cavalerii, Viespile)*, ironizează mania atenienilor pentru procese *(Păsările)*, atacă pseudoştiinţa, pseudocultura anumitor cercuri intelectuale ale Atenei, mai precis, educaţia dată de sofişti tineretului *(Norii)*, dezvoltă tema valorii educative a creaţiei artistice, căreia îi atribuie rolul unui instrument de perfecţionare a vieţii sociale *(Broaştele)*.

În comediile lui Aristofan întâlnim personaje de vază, cunoscute de toată Atena (Cleon, Euripide, Socrate), alteori personaje tipice (Filocleon şi Bdelicleon din *Viespile)*, personaje colective (Demosul din *Acarnienii*, personaj alegoric care întruchipează adunarea poporului, un

Scanned with OKEN Scanner

bătrân dezorientat, grotesc, victimă a demagogiei) sau pur şi simplu oameni de condiţie modestă.

Opera lui Aristofan se remarcă prin construcţia dramatică bazată pe o intrigă simplă, arta dialogului, vorbirea savuroasă, pitoresc, armonia interioară, perfecţiunea formei.

Asachi, Gheorghe (1788–1869), personalitate culturală proeminentă şi ctitor în domeniul învăţământului românesc modern, al presei, teatrului, muzicii şi artelor plastice în Moldova.

Gheorghe Asachi a desfăşurat o activitate bogată pe linia îndrumării şi organizării vieţii culturale: a înfiinţat numeroase publicaţii specializate: literare – „Albina românească", care mai târziu a primit titlul „Alăuta românească", ştiinţifice – „Icoana lumii", pentru sate – „Foaia sătească" etc.; a organizat şcoala normală şi un gimnaziu la biserica Trei Ierarhi din Iaşi; a creat Academia Mihăileană cu trei facultăţi (filozofie, drept şi teologie); a contribuit la organizarea vieţii teatrale în Moldova; a organizat primul spectacol de operă în limba română; a elaborat programe de învăţământ; a creat manuale şcolare etc.

În ceea ce priveşte creaţia literară, trebuie menţionat că Gheorghe Asachi a debutat cu sonete în limba italiană. În timp, el a reuşit să abordeze aproape toate speciile poeziei (sonet, odă, imn, baladă, meditaţie, elegie, fabulă, satiră etc.).

În poezia de inspiraţie naţională, Gheorghe Asachi a reuşit să imprime liricii sale un profund caracter patriotic.

Se remarcă în mod deosebit baladele *Dochia şi Traian*, *Ştefan cel Mare înaintea cetăţii Neamţu* etc., fabulele şi satirele în care critică moravurile societăţii din vremea sa.

Gheorghe Asachi a abordat şi nuvela istorică: *Ruxandra Doamna*, *Petru Rareş*, *Dragoş* etc.

Scanned with OKEN Scanner

B

Baconsky, Anatol E. (1925–1977), poet, prozator, eseist şi traducător român.

A fost redactor-şef la „Almanahul literar", apoi la „Steaua".

A debutat în 1945 cu un eseu în ziarul „Tribuna nouă" din Cluj. În anul 1950, îi apare primul volum, intitulat *Poezii* – care cuprinde lirică socială şi militantă, urmat de culegerile de versuri: *Copiii din valea Arieşului*, 1951; *Cântece de zi şi de noapte*, 1954; *Două poeme*, 1956; *Lucrări şi anotimpuri*, 1956; *Dincolo de iarnă*, 1957.

Apariţia în 1957 a volumului *Fluxul memoriei* marchează o nouă etapă în creaţia sa.

Baconsky evoluează de la convenţionalitatea şi caracterul ocazional al poeziilor din volumele anterioare spre o lirică de meditaţie, puternic interiorizată. *„«Fluxul memoriei» este un titlu programatic ale cărui conotaţii proustiene nu pot fi desconsiderate. Totuşi, nu fluxul are importanţă, ci memoria (...). Demersul poetului este altul decât cel proustian, căci nu atât timpul pierdut ţine să-l recupereze el, cât efigia acestuia, pecetea, urma."* (Mircea Martin, în prefaţa volumului *Poezii* – A. E. Baconsky).

A mai publicat volumele de versuri: *Fiul risipitor*, 1964; *Cadavre în vid*, 1969; *Corabia lui Sebastian*, 1978; note de călătorie: *Remember*, 1968 (două volume: I, *Fals jurnal de călătorie*; II, *Jurnal*); eseuri: *Poeţi şi poezie*, 1963; *Meridiane. Pagini despre literatura universală contemporană*, 1965; povestiri fantastice: *Echinoxul nebunilor şi alte povestiri*, 1967.

A tradus din Quasimodo, Lundquist, Carl Sandburg etc.

853710

Gh. Şincai

Scanned with OKEN Scanner

Bacovia, George – pseudonimul lui George Vasiliu (1881–1957), poet român.

A debutat cu poemul *Şi toate* în „Literatorul" lui Alexandru Macedonski. Ulterior, colaborează la revistele „Flacăra", „Cugetul românesc", „Arta". Debutul editorial s-a produs în anul 1916 cu volumul *Plumb*. Următoarele volume de versuri apar la intervale mari: *Scântei galbene*, 1926; *Cu voi*, 1930; *Comedii în fond*, 1936; *Stanţe burgheze*, 1946; *Stanţe târzii*, 1972.

Deşi s-a format spiritualiceşte în climatul poeziei simboliste franco-belgiene (Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Rollinat, Rodenbach), George Bacovia este, prin sensibilitate şi prin sursele de inspiraţie, unul dintre marii poeţi originali de după Eminescu.

Creator al unei atmosfere lirice proprii, George Bacovia este poetul toamnei reci, dezolante, al iernilor aspre, ce dau sentimentul de sfârşit de lume, al căldurilor toride, în care cadavrele intră în descompunere, al primăverilor iritante şi nevrotice. Omul apare abandonat, rătăcind într-un univers ostil şi necunoscut, de unde şi dorinţa de evadare.

Obiectivarea stărilor sufleteşti (durerea, sentimentul de pustietate şi singurătate) este realizată prin corespondenţe între sentiment şi culoare (galbenul sugerează deznădejdea, violetul – monotonia, albul – senzaţia de gol, de inexistenţă etc.), între sentiment şi muzică (sunetele de clavir şi vioară sugerează melancolia; armonica şi fanfara – monotonia etc.).

Baltazar, Camil – pseudonimul lui Leibu Goldstein (1902–1977), poet, publicist şi traducător român.

A debutat în anul 1921 în revista „Sburătorul", condusă de Eugen Lovinescu. În anul 1923 îi apare primul volum de versuri – *Vecernii*. Prin versurile de

Scanned with OKEN Scanner

debut Camil Baltazar se apropie de lirica bacoviană. „*Suferința fizică, peisajul bolnav al toamnei, elementul opac sunt numai puncte de plecare, fundalul necesar, de pe care se desprinde și mai energic setea de lumină, de sănătate, de viață.*“ (Eugen Lovinescu).

A desfășurat o intensă activitate publicistică și redacțională. A colaborat la „Sburătorul“, „Cuvântul liber“, „Capricorn“, „România literară“, „Reporter“. A editat revista „Tiparnița literară“, 1928.

A mai publicat volumele de versuri: *Flaute de mătase*, 1924; *Reculegeri în nemurirea ta*, 1925; *Biblice*, 1926; *Strigări trupești lângă glesne*, 1927; *Cina cea de taină*, 1929; *Întoarcerea poetului la uneltele sale*, 1934; *Tărâm transcendent*, 1939; *Poeme vechi și noi*, 1949; *Mi-e dragă fața omenească*, 1971; *Reculegeri în memoria ta*, 1972; *Soare pe culmi* (volum antologic), 1972; *Violoncel solar*, 1972; *Glorie iubirii*, 1973; *Ghirlanda iubirii*, 1975; *Nobleța plaiului natal*, 1976.

În anul 1962 îi apare volumul de memorii și evocări ale marilor personalități ale vremii, intitulat *Contemporan cu ei.*

A tradus din literatura germană și engleză.

Balzac, Honoré de (1799–1850), prozator francez.

Cu o extraordinară putere de muncă, Balzac a scris un număr mare de romane grupate în ciclul *La comédie humaine* – *Comedia umană*, care conține trei părți: *Studii de moravuri*, *Studii filozofice* și *Studii analitice*.

Cea mai importantă dintre aceste părți este *Studii de moravuri*, subîmpărțită la rândul ei în: scene din viața privată (*Gobseck*, 1830; *Le colonel Chabert*, 1832 – *Colonelul Chabert* etc.), scene din viața de provincie (*Eugénie Grandet*, 1833; *Les illusions perdues*, 1837/1839 – *Iluzii*

Scanned with OKEN Scanner

pierdute etc.), scene din viaţa pariziană *(Le père Goriot*, 1834 – *Moş Goriot; La cousine Bette*, 1846 – *Verişoara Bette* etc.), scene din viaţa politică *(Une ténébreuse affaire*, 1841 – *O afacere tenebroasă* etc.), scene din viaţa militară *(Les Chouans*, 1829 – *Şuanii)*, scene din viaţa de la ţară *(Les paysans*, 1845 – *Ţăranii; Le curé du village*, 1844 – *Medicul de ţară).*

Prin cele aproximativ 90 de romane şi aproape 2000 de personaje ale sale, Balzac a reuşit să realizeze un tablou complet al moravurilor societăţii contemporane lui, opera sa fiind *„mărturie şi muzeu viu al unui secol francez"* (A. Thibaudet). Însuşi Balzac a declarat: *„Ceea ce Napoleon n-a izbutit să înfăptuiască cu sabia, voi înfăptui eu cu condeiul".*

Barbu, Eugen (1924–1993), prozator, dramaturg, poet şi publicist român.

Primele încercări literare datează de la vârsta de 16 ani; unele dintre ele sunt citite în cenaclul lui Eugen Lovinescu, „Sburătorul". Lucrează, o vreme, în presă – corector. Între 1962–1968 a fost redactor şef la revista „Luceafărul", iar din 1970 până în 1989, la revista „Săptămâna". Publică, sub pseudonimele Eugen Rabé şi Eugen Baraba, la revistele „Epigrama", „Gluma", „Păcală" şi „Veselia" (1941–1945).

A debutat în 1955 în paginile revistei „Viaţa românească" cu nuvela *Munca de jos*, reluată în acelaşi an în primul său volum intitulat *Gloaba.*

Cele dintâi romane: *Balonul e rotund*, 1956; *Unsprezece*, 1956, sunt inspirate din viaţa sportivilor.

Apariţia în anul 1957 a romanului *Groapa* a marcat un moment deosebit de important în dezvoltarea prozei contemporane româneşti. Romanul înfăţişează, cu mult realism, *„viaţa plină de pitoresc a mahalalei bucureştene, într-o perspectivă umoristico-*

Scanned with OKEN Scanner

filozofică, cu un farmec inegalabil al limbajului". (Dicţionar cronologic. Literatura română).

Eugen Barbu a mai publicat romanele: *Şoseaua Nordului*, 1959; *Facerea lumii*, 1964; *Principele*, 1969 – romanul este o meditaţie lirică profundă pe tema setei de putere şi a zădărniciei acesteia; însuşi autorul îşi definea scrierea ca *„o sinteză, un basm şi o operă lirică în acelaşi timp"*; *Incognito*, (patru volume), 1975/1980 – ciné-romanul *Incognito* este o amplă frescă socială şi cronică a anilor ultimului război mondial; *Săptămâna nebunilor*, 1981 – reconstituie lumea rurală a ţăranilor şi micii boierimi valahe.

Opera nuvelistică a fost reunită în volumele: *Tripleta de aur*, 1956 – inspirată din viaţa sportivă; *Oaie şi ai săi*, 1956 – evocă universul periferiei bucureştene şi cuprinde nuvele care apăruseră anterior în presă; *Patru condamnaţi la moarte*, 1959; *Prânzul de duminică*, 1962 – cuprinde schiţe pe teme rurale *(Prânzul de duminică, Bătrânii, Pe ploaie)* şi nuvele inspirate din realitatea războiului *(De-a viaţa şi de-a moartea; O canistră cu apă)*; *Martiriul Sfântului Sebastian*, 1969; *Miresele*, 1975.

În teatru a debutat în anul 1959 cu piesa socială şi de moravuri *Să nu-ţi faci prăvălie cu scară*, urmată de *Labyrintul*, 1967 – dezbatere de idei asupra sensului libertăţii umane etc.

Reportajele şi însemnările de călătorie sunt adunate în volumele: *Pe-un picior de plai...*, 1957; *...Cât în 7 zile*, 1960; *Foamea de spaţiu*, 1969; *Jurnal în China*, 1970; *Cu o torţă alergând în faţa nopţii*, 1973.

A mai publicat volumul de versuri *Osânda soarelui*, 1968; eseistică literară: *Măştile lui Goethe*, 1968; *O istorie polemică şi antologică a literaturii române până în prezent*, 1976; traduceri din Faulkner, Thomas Mann etc.

Scanned with OKEN Scanner

Barbu, Ion – pseudonimul lui Dan Barbilian (1895–1961), poet român.

Debutează în anul 1918 cu poezia *Fiinţa*, în „Literatorul" lui Alexandru Macedonski.

Începând din anul 1919 publică în revista „Sburătorul", condusă de Eugen Lovinescu, care îl prezintă elogios pe tânărul poet: *„De la cele dintâi versuri am avut intuiţia unui remarcabil talent poetic. «Sburătorul» îşi face o cinste deschizându-şi coloanele acestui nou poet, căruia i-am dat numele de Ion Barbu. (...) Prin vigoarea geometrică şi noutatea concepţiei, cât şi prin stăpânirea formei pietroase, literatura noastră s-a îmbogăţit cu un nou talent."*

După ce în „Sburătorul" îi apar poeziile *Copacul, Banchizele, Munţii, Lava, Fiinţa, Panteism, Pentru Marile Eleusinii, Ţi-am împletit, Umbra, Arca, Dionisiacă*, Ion Barbu va colabora la „Umanitatea", „Cuvântul liber", „Viaţa românească", „România nouă", „Contimporanul" şi alte publicaţii literare din primii ani ai deceniului al treilea.

În anul 1921 publică poemul *După melci* (o plachetă ilustrată nepotrivit, ceea ce l-a determinat pe Ion Barbu să ceară retragerea imediată a tuturor exemplarelor din librării). În anul 1930 publică volumul de versuri *Joc secund*.

După această dată părăseşte poezia, nerevenind la ea decât rar şi ocazional.

Din anul 1931 este conferenţiar, apoi profesor de matematică la Universitatea din Bucureşti.

Opera sa va fi reeditată postum sub titlurile: *Ochean* şi *Joc secund* (în ediţia lui Romulus Vulpescu: *Din ceas, dedus...*), în plachetă apărând în 1967 şi *După melci*.

În poezia lui Ion Barbu se resimte influenţa spiritului abstract al matematicii. Barbu însuşi, într-un interviu din anul 1927, avansa

Scanned with OKEN Scanner

ideea interferenţei între poezie şi matematică: *„Oricât ar părea de contradictorii aceşti doi termeni la prima vedere, există undeva, în domeniul înalt al geometriei, un loc luminos unde se întâlneşte cu poezia. Suntem contemporanii lui Einstein care concurează pe Euclid în imaginarea de universuri abstracte, fatal trebuie să facem şi noi concurenţă demiurgului în imaginarea unor lumi probabile... Ca şi în geometrie, înţeleg prin poezie o anumită simbolică pentru reprezentarea formelor posibile de existenţă... Pentru mine poezia este o prelungire a geometriei, aşa că, rămânând poet, n-am părăsit niciodată domeniul divin al geometriei.“* Cuvintele lui Ion Barbu explică foarte bine originalitatea poeziei sale.

Opera poetului a cunoscut în evoluţia ei trei etape deosebite prin tematică şi ton liric: prima etapă, cea parnasiană, cuprinde versurile publicate între 1919–1920 în „Sburătorul“; a doua etapă, cea baladică şi orientală, cuprinde versurile publicate între 1921–1925 în „Viaţa românească“ şi „Contimporanul“: *După melci, Riga Crypto şi lapona Enigel, Domnişoara Hus, Isarlâk, Nastratin Hogea la Isarlâk;* a treia etapă, cea ermetică, cuprinde versurile publicate între 1925–1926: *Oul dogmatic, Ritmuri pentru nuntile necesare* sau *Uvedenrode.* Cu toate acestea *„ea cunoaşte o unitate de profunzime, astfel încât descifrarea sensurilor unei poezii necesită frecvente referiri la celelalte, ele reflectând în totalitatea lor aceeaşi căutare spirituală“* (Gheorghe Lăzărescu, *Analize literare).*

Basarab, Neagoe (aproximativ 1482–1521), domn al Ţării Româneşti între anii 1512– 1521.

De la Neagoe Basarab ne-a parvenit opera *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie.* Scrise (în limba slavonă) pentru a servi la educaţia fiului său, *Învăţăturile* constituie o adevărată enci-

Scanned with OKEN Scanner

clopedie a cunoştinţelor moral-politice, filozofice şi pedagogice, o sinteză românească a gândirii şi experienţei avansate a evului mediu.

Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie cuprind *„maxime şi sentinţe care au făcut ca autorul lor să fie comparat cu Marc Aureliu, precum şi pagini de veritabil lirism, cu ecouri din «Umilinţa» lui Simeon cel Nou, «Oglinda» lui Filip Solitarul, cuvintele lui Ioan Crisostomul, Efrem Sirul, Ion Scărarul şi alţii."* (Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi)*

Învăţăturile au fost traduse din limba slavonă în română încă din secolul al XVII-lea.

Baudelaire, Charles Pierre (1821–1867), poet, estetician, critic literar şi de artă francez, precursor al poeziei moderne.

Ideile sale estetice originale, având unele convergenţe cu Edgar Allan Poe, sunt rodul unei inteligenţe deosebite, de o pătrunzătoare luciditate. Poetul susţine: afirmarea autonomiei artei, accentuarea rolului intelectului în actul creaţiei, refuzul didacticismului, înlocuirea confesiunii printr-un acut exerciţiu de introspecţie, cultul frumosului straniu, al urâtului şi chiar al grotescului, rolul poetului fiind acela de a umaniza continuu natura prin intermediul artei (volumele postume *Curiosités esthétiques*, 1868 – *Curiozităţi estetice; L'art romantique*, 1868 – *Arta romantică).*

Unicul său volum de versuri *Les fleurs du mal*, 1857 – *Florile răului* cuprinde, în ediţia definitivă, 157 de poeme grupate în şase cicluri: *Spleen et idéal* – *Spleen şi ideal; Tableaux parisiens* – *Imagini pariziene; Le vin* – *Vinul; Les fleurs du mal* – *Florile răului; Révolte* – *Răzvrătire; La mort* – *Moartea.*

Opera lui Baudelaire, un adevărat jurnal de existenţă, conceput circular, ilustrează conştiinţa damnării, tragismul condiţiei umane, a sufle-

Scanned with OKEN Scanner

tului destrămat, obsedat când de păcat, când de elevaţia spirituală, pendularea romantică între angelic şi demonic, acceptarea morţii ca unică posibilitate de salvare din infernul spleenului, speranţa „noului".

Baum, Lyman Frank (1856–1919), prozator şi dramaturg american.

A scris peste 60 de cărţi, cele mai multe pentru copii. S-a făcut însă cunoscut prin poveştile lui despre ţinutul Oz (ţară de basm în care se petrece acţiunea celor 14 romane pentru copii), prima dintre ele fiind *The Wonderful Wizard of Oz*, 1900 – *Minunatul vrăjitor din Oz*.

Bălcescu, Nicolae (1819–1852), scriitor, istoric şi om politic român, figură centrală a Revoluţiei de la 1848.

Contribuţia lui Nicolae Bălcescu la pregătirea şi desfăşurarea revoluţiei a fost covârşitoare, fiind considerat, pe bună dreptate, sufletul acesteia.

Cea dintâi lucrare publicată este *Puterea armată şi arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei până acum*, 1844, apărută în revista „Propăşirea" şi completată de *Puterea armată şi arta militară la moldoveni în timpul măririi lor*, 1845.

În anul 1845 scoate, în colaborare cu August Treboniu-Laurian, revista „Magazin istoric pentru Dacia", în care erau publicate cronici, documente şi studii referitoare la istoria naţională.

Bălcescu considera istoria drept *„cea dintâi carte a unei naţii"*, ale cărei izvoare trebuie să fie poeziile şi tradiţiile populare, legile şi actele oficiale, cronicile, monumentele etc.

Cea mai de seamă operă a lui Nicolae Bălcescu – *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, 1851–1852, rămasă neterminată, îşi are originea în crezul politic al revoluţionarului de la 1848, care vedea în Mihai Viteazul un simbol al luptei de eliberare naţională şi al ideii de unire.

Scanned with OKEN Scanner

Beaumarchais, Pierre Augustin Caron de (1732–1799), dramaturg francez.

Principalele sale comedii, *Le barbier de Séville*, 1775 – *Bărbierul din Sevilla* şi *Le mariage de Figaro*, 1784 – *Nunta lui Figaro*, de tradiţie molierească, în care sunt demascate abuzurile aristocraţiei, sunt remarcabile prin verva muşcătoare a dialogurilor, neprevăzutul situaţiilor şi comicul inepuizabil.

Personajul Figaro, reprezentant al „stării a treia", întruchipare a agerimii populare, este una dintre figurile celebre ale literaturii universale.

Drama moralizatoare *La mère coupable*, 1792 – *Mama vinovată* nu s-a bucurat de aprecierea publicului nici la momentul apariţiei şi nici după moartea dramaturgului.

Beckett, Samuel (1906–1989), prozator şi dramaturg irlandez de limbă engleză şi franceză.

Samuel Beckett este unul dintre principalii reprezentanţi ai teatrului absurdului, prin dramele *En attendant Godot*, 1962 – *Aşteptându-l pe Godot*; *Fin de partie*, 1956 – *Sfârşit de partidă*; *Acte sans paroles*, 1957 – *Act fără cuvinte* şi precursor al „noului roman", caracterizat prin îndepărtarea de structurile tradiţionale: *Murphy*, 1937; *Molly*, 1951; *Malone meurt*, 1952 – *Malone moare*; *Comme c'est*, 1961 – *Cum este*.

Blaga, Lucian (1895–1961), poet, dramaturg, eseist, filozof şi traducător român.

A debutat cu poezia *Pe ţărm* în revista „Tribuna" din Arad, la 26 martie 1910. Familiarizat înainte de absolvirea liceului cu lecturile filozofice, în special Kant, Bergson şi Schopenhauer, începe să publice, din anul 1914, aforisme, articole şi studii filozofice în diverse ziare şi reviste ale vremii („Românul" din Arad; „Pagini literare" din Arad; „Gaze-

Scanned with OKEN Scanner

ta Transilvaniei" din Braşov; „Convorbiri literare" din Bucureşti).

În anul 1919 debutează editorial cu o culegere de versuri – *Poemele luminii* şi cu un volum de aforisme – *Pietre pentru templul meu*. Poemele lui Blaga s-au bucurat de aprecierea lui Sextil Puşcariu, Nicolae Iorga, Ovid Densuşianu şi alţii.

În anul 1920 obţine titlul de doctor în filozofie cu teza *Kultur und Erkenntnis – Cultură şi cunoaştere*.

Următoarea culegere de versuri, *Paşii profetului*, apare în anul 1921, an în care publică şi cea dintâi piesă de teatru: *Zamolxe*.

Au urmat volumele de versuri: *În marea trecere*, 1924; *Lauda somnului*, 1929; *La cumpăna apelor*, 1933; *La curţile dorului*, 1938; *Nebănuitele trepte*, 1943; *Poezii*, 1962 – volum postum, cuprinzând ciclurile *Mirabila sămânţă*, *Vară de noiembrie* şi *Stihuitorul*.

Postum au apărut şi ciclurile *Vârsta de fier*, 1940–1944, *Cântecul focului*, *Corăbii cu cenuşă*, *Ce aude unicornul*.

Creaţia poetică a lui Lucian Blaga prezintă o evoluţie vizibilă atât în abordarea raportului dintre „eu" şi lume, cât şi în modalităţile de expresie. Primul volum de versuri, *Poemele luminii*, se deschide cu poezia *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, care poate fi considerată definitorie pentru modalitatea cunoaşterii sale lirice şi a procedeelor de expresie. În faţa tainelor universului, Blaga optează, nu pentru cunoaşterea lor pe calea raţională, care le-ar ucide vraja, ci pentru intensificarea lor sub văpaia simţirii. Întregul volum este dominat de un puternic vitalism şi are drept temă, în principal, iubirea. În *Paşii profetului* poetul cântă exuberanţa vieţii terestre în plină vară, iar simbolul central al volumului este Pan, zeul devenirii suave şi fecunde din natură. Titlurile volumelor următoare sunt simbo-

Scanned with OKEN Scanner

lice: „marea trecere" este viaţa; „lauda somnului" înseamnă preamărirea inconştientului colectiv; „cumpăna apelor" indică amiaza vieţii, „nebănuitele trepte" sugerează bucuria regăsirii meleagurilor părinteşti.

În creaţia dramatică, Blaga, folosindu-se de mijloacele expresionismului, valorifică mituri naţionale (*Zamolxe*, 1921; *Meşterul Manole*, 1927), realizează interpretări ale unor mituri universale, din perspectivă românească (*Arca lui Noe*, 1944), proiectează evenimente şi personalităţi ale istoriei naţionale în spaţiul mitului (*Avram Iancu*, 1934; *Anton Pann*, 1962) sau explorează subconştientul (*Daria*, 1925; *Fapta*, 1925; *Învierea*, 1925).

Creaţia filozofică a lui Blaga este grupată în trei trilogii: *Trilogia cunoaşterii*, 1943; *Trilogia culturii*, 1944, şi *Trilogia valorilor*, 1946.

Blandiana, Ana – pseudonimul Otiliei Coman (n. 1942), poetă, prozatoare şi eseistă română.

A debutat în 1959 în revista „Tribuna", din Cluj, cu poezia *Originalitate*, semnând pentru prima oară Ana Blandiana. În anul 1964 îi apare volumul de versuri *Persoana întâia plural*. Versurile din volumul de debut se impun *„prin prospeţimea sentimentelor, prin maturitatea gândirii, prin diversitatea preocupărilor, printr-o surprinzătoare forţă de expresie plastică şi printr-un timbru care devine tot mai pregnant"* (Ion Dodu Bălan).

Din 1967 lucrează ca redactor la revista „Viaţa studenţească" şi susţine, în revista „Amfiteatru", sub genericul *„Pururi tânăr, înveşmântat în manta-mi"*, vreme de trei ani, o rubrică de eseuri despre poeţii morţi tineri.

Colaborează, de-a lungul timpului, la reviste de prestigiu: „Contemporanul", „România literară" etc. Între anii 1968–1975 este redactor la revista „Amfiteatru".

Scanned with OKEN Scanner

În anul 1966 publică volumul de versuri *Călcâiul vulnerabil*, urmat de: *A treia taină*, 1969; *Cincizeci de poeme*, 1970 (volum antologic); *Octombrie, noiembrie, decembrie*, 1972; *Poezii*, 1974 (volum antologic); *Somnul din somn*, 1977; *Poeme* (colecţia „*Cele mai frumoase poezii*"), 1978; *Întâmplări din grădina mea*, 1980 – versuri pentru copii; *Ochiul de greier*, 1981; *Alte întâmplări din grădina mea*, 1983 – versuri pentru copii; *Stea de pradă*, 1985 etc.

Versurile Anei Blandiana se remarcă prin reflexivitatea blagiană şi expresia metaforică, „*în care imaginea concentrează mesajul aşa cum o picătură de apă reflectă un întreg peisaj înconjurător*" (Nicolae Manolescu).

Abordând teme fundamentale (iubirea, moartea, puritatea, „căderea în păcat", somnul), versurile autoarei comunică uimiri, obsesii, înfiorări, nelinişti.

A mai publicat culegeri de eseuri: *Calitatea de martor*, 1970; *Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie*, 1976; *Candoare cu oglinzi*, 1984; *Autoportret cu palimpsest*, 1986; proză fantastică: *Cele patru anotimpuri*, 1977; *Proiecte de trecut*, 1982; însemnări de călătorie: *Cea mai frumoasă dintre lumile posibile*, 1978; *Oraşe de silabe*, 1987.

Boccaccio, Giovanni (1313–1375), cel mai de seamă prozator al Renaşterii italiene.

Autor de opere în limba latină (*De casibus virorum illustrium*, aprox. 1355 – *Despre nefericirile oamenilor de seamă*; *De montibus*, 1362/1366 – *Despre munţi* etc.).

Opera în limba italiană cuprinde lirică erotică (*Rime* – versuri), romanul *Il Filocolo*, 1336/1338 – *Filocolo*, poemul în „*ottava rima*", *Filostrato*, aproximativ 1340.

Între anii 1350–1355 Boccaccio a scris capodopera *Il Decamerone* – *Decameronul*.

Boccaccio este cel dintâi comentator al operei lui Dante şi cel care a fixat titlul de *Divina Comedie* (Dante îşi numise

Scanned with OKEN Scanner

opera *Comedia*) (*Tratatello in lauda di Dante*, 1360 – *Mic tratat întru lauda lui Dante; Commento alla Divina Commedia*, 1373 – *Comentariu la «Divina Comedie»*).

Bogza, Geo (1908–1993), poet şi prozator român.

În anul 1928 editează la Câmpina revista de avangardă „Urmuz", pe care o realizează aproape în întregime singur. Apropierea lui Geo Bogza de cercul de la revista „Una" se materializează într-o serie de poeme nonconformiste, adunate în volumul *Jurnal de sex*, 1929, care marchează şi debutul său editorial.

A mai publicat volumele de versuri *Ioana Maria*, 1937, şi *Cântece de revoltă, de dragoste şi de moarte*, 1945.

Dar genul în care Geo Bogza devine celebru este reportajul, pe care el însuşi îl consideră o *„şcoală a vieţii adevărate"* şi *„un mijloc vast şi generos de a nu te mai ocupa până la paroxism de tine însuţi, ci de viaţa dinafara ta"*. Geo Bogza pune bazele reportajului modern, reportajului de tip social, inspirat din realitatea cea mai directă. „Reporterul-poet" se îndepărtează de consemnarea şi relatarea seacă, pur ziaristică, a faptelor, scrierea sa devenind o creaţie de indiscutabilă valoare artistică. În reportajele sale, Geo Bogza surprinde cu mult realism aspecte din viaţa grea a muncitorilor petrolişti (*Lumea petrolului*, 1934), a tăbăcarilor (*Tăbăcarii*, 1934), a locuitorilor din regiunea Munţilor Apuseni (*Ţara de piatră*, 1935) etc.

Cartea Oltului, 1945, este o operă monumentală, unică prin formulă şi amploare în literatura română. *„În* Cartea Oltului *se realizează vocaţia lui Geo Bogza de a da existenţei terestre dimensiuni cosmice şi de a proiecta viaţa naturii la nivelul sensurilor existenţiale fundamentale."* (*Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente*)

Scanned with OKEN Scanner

Boileau-Despréaux, Nicolas (1636–1711), poet şi critic literar francez, teoretician al clasicismului.

În opera sa cu caracter normativ *Art poétique*, 1674 – *Arta poetică*, Boileau realizează o admirabilă sinteză a principiilor şi regulilor clasice care ar trebui să stea la baza realizării operei artistice.

Opera sa poetică se remarcă prin virulenţa polemică şi tehnica savantă (*Satires*, 1666 – postum 1716 – *Satire*; *Epîtres*, 1674/1698 – *Epistole*; poemul eroicomic *Le Lutrin*, 1674/1683 – *Strana*).

Bolintineanu, Dimitrie (1819–1872), poet, prozator, dramaturg şi ziarist român.

A debutat în anul 1842 cu poezia *O fată tânără pe patul morţii*, publicată în revista „Curier de ambe sexe". Elegia, inspirată de dragostea pentru o fată înrudită cu el, stinsă în plină tinereţe, a fost însoţită la publicare de o frumoasă apreciere a lui Heliade Rădulescu.

În anul 1847 publică volumul cu titlul *Colecţie din poeziile domnului Dimitrie Bolintineanu*.

Participă la mişcarea revoluţionară din 1848, iar după înfrângerea acesteia ia drumul exilului.

După întoarcerea din exil, Dimitrie Bolintineanu a desfăşurat o bogată activitate literară, publicând numeroase volume: legende şi balade istorice – *Legende sau basme naţionale*, 1858; *Bătăliile românilor*, 1859; *Legende noi*, 1862; elegii intime şi patriotice – *Melodii române*, 1858; satire – *Nemesis. Satire politice*, 1861; *Menadele. Satire politice, sociale*, 1870. Bolintineanu a introdus şi a consacrat legenda istorică la noi.

În anul 1870 publică *Traianida*, cea dintâi încercare de epopee din literatura română. Alcătuită din şapte cânturi, în *Traianida* este evocată cucerirea Daciei de către romani.

Scanned with OKEN Scanner

Prin *Conrad*, 1867, Dimitrie Bolintineanu impune ca specie literară poemul epico-liric. *Conrad* este un poem romantic de inspiraţie byroniană, în centrul căruia se află figura proscrisului politic, care rătăceşte pe meleaguri străine, cu dorul ţării în suflet.

Romanele *Manoil*, 1855, *Elena*, 1862, şi *Doritorii nebuni*, 1864, aparţinând perioadei de început al acestei specii în literatura română, se înscriu în tradiţia preromantismului şi romantismului european.

Bolliac, Cezar (1813–1881), poet şi gazetar român.

A colaborat la „Societatea Filarmonică", asociaţie culturală întemeiată în 1833, la Bucureşti, pentru care scrie piese originale şi traduce din teatrul lui Victor Hugo.

Este unul dintre fruntaşii Revoluţiei de la 1848, secretar al Guvernului provizoriu, vornic al Capitalei etc. După reprimarea revoluţiei, Cezar Bolliac va fi exilat o lungă perioadă de timp.

A fost un gazetar combativ şi prolific, conducând gazetele „Espatriatul" (martie–iulie 1849), „Buciumul" (1857–1864) şi „Trompeta Carpaţilor" (martie–ianuarie 1865).

În anul 1835 îi apare la Bucureşti primul volum de poezii, *Meditaţii*, scrise sub influenţa poetului englez Young, autorul *Nopţilor*.

A mai publicat volumele de versuri: *Din poeziile lui Kesar Boliak*, 1843, şi *Poesii nouă*, 1847.

Poet romantic, Cezar Bolliac a cultivat o poezie socială cu profunde accente protestatare, inspirată din viaţa ţăranilor iobagi sau a robilor ţigani, pledând pentru emanciparea acestora şi denunţând abuzurile din viaţa societăţii: *Fata de boier şi fata de ţigan*, *Muncitorul*, *Ocna*, *Sila*, *Clăcaşul*, *Ţiganul vândut* etc.

În *Epigonii*, Eminescu îl prezintă pe Cezar Bolliac, astfel: *„Bolliac cânta iobagul ş-a lui lanţuri de aramă..."*

Scanned with OKEN Scanner

Botez, Demostene (1893–1973), poet şi prozator român.

A colaborat la numeroase reviste şi ziare: „Cronica", „Momentul", „Flacăra", „Însemnări literare", „Gândirea", „Cugetul românesc", „Adevărul literar". Între anii 1964–1973 este redactor-şef, apoi director al revistei „Viaţa românească".

A debutat în anul 1911 cu versuri în paginile revistei „Arhiva", din Iaşi.

În anul 1918 îi apare volumul *Munţii*, inspirat din tragicele evenimente ale războiului. Urmează volumele de versuri: *Floarea pământului*, 1920; *Povestea omului*, 1923; *Zilele vieţii*, 1927; *Cuvinte de dincolo*, 1934. Aceste volume îl impun drept un poet simbolist, apropiat formal de poezia lui George Bacovia. Poetul trăieşte drama însingurării, în atmosfera spleen-ului provincial şi duminical.

Volume ca: *Floarea soarelui*, 1953; *Oameni în lumină*, 1957; *Prin ani*, 1958, ilustrează o nouă coordonată filozofică şi lirică a creaţiei lui Demostene Botez, derivând dintr-o atitudine optimistă faţă de viaţă.

A mai publicat: *Carnet*, 1961; *Oglinzi*, 1963; *În faţa timpului*, 1967, şi *Aproape de pământ*, 1968.

Ca prozator, Demostene Botez a publicat romane: *Obsesia*, 1946 – *„relatare a unui caz bizar, pseudodostoievskian"* (Marian Popa, *Dicţionar de literatură română contemporană); Oameni de lut*, 1948 – eroul romanului este Petre Voicu, care eşuează în viaţă în urma unor repetate decepţii pe plan sentimental şi profesional; proză memorialistică: *Lumea cea mică*, 1945 – evocare a copilăriei; *Bucuria tinereţii*, 1957 – evocare a anilor de liceu; articole şi note de călătorie: *Curcubeu peste Dunăre*, 1956; *Chipuri şi măşti*, 1965.

Remarcabile prin dragostea de viaţă şi optimismul pe care le degajă sunt volumele pentru

Scanned with OKEN Scanner

copii: *Sfredeluş*, 1953; *Hoţu şi Pachiţa*, 1954; *Lanterna magică*, 1959; *Hoinăreli prin natură*, 1965; *Povestea greierului*, 1965.

Brătescu-Voineşti, Ioan Alexandru (1868–1946), prozator român.

A debutat în literatură în jurul vârstei de 22 de ani, în revista „Convorbiri literare", cu schiţa *Cea din urmă scrisoare*. Din anul 1892 devine colaborator activ la această revistă. Primul volum, *Nuvele şi schiţe*, i-a apărut în anul 1903.

Reprezentative pentru arta sa literară rămân: *În lumea dreptăţii*, 1906 – în care reeditează, cu completări, volumul din 1903 – şi *Întuneric şi lumină*, 1912. La acestea se adaugă *Rătăcire*, 1923; *Firimituri*, 1929; *Cu undiţa*, 1933, şi *Din pragul apusului*, 1935.

Într-un amplu studiu apărut în 1907 în „Viaţa românească", Garabet Ibrăileanu atrăgea atenţia asupra faptului că procedeele literare ale lui Brătescu-Voineşti converg sub tendinţa condensării cât mai mari a stilului pentru *„a reda cât mai multă viaţă"*. Autenticitatea decurge în scrierile sale din oralitatea şi naturaleţea stilului, căci *„artistul se sileşte şi munceşte să devină omul, adică povestitorul prin viu grai"*.

Personajele care populează nuvelele şi povestirile sale sunt de cele mai multe ori caracterizate printr-o perfecţiune morală, dar inadaptabile la mediul social. *„Brătescu-Voineşti e interesat de umanitate sub latura strict morală (...). El face analiza virtuţilor sau viţiilor, vede omul dinăuntru, deloc preocupat de natura exterioară, de mediu sau peisaj."* (Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi*).

Din cea mai mare parte a scrierilor sale se degajă compasiunea pentru suferinţele îndurate în mod injust.

Scanned with OKEN Scanner

Un loc aparte în creaţia scriitorului îl ocupă povestirile şi nuvelele inspirate din lumea celor care nu cuvântă: *Moartea lui Castor*, *Privighetoarea*, *Puiul*, în care autorul prezintă „dramele existenţiale" ale unor animale sau păsări, cărora le atribuie sentimente şi trăsături profund umane. Brătescu-Voineşti preia astfel tehnica fabulei, ajungând la o personificare specifică moralistului.

Brontë, Emily Jane – pseudonimul lui Ellis Bell (1818–1848), prozatoare şi poetă engleză.

Publică împreună cu surorile ei, Anne şi Charlotte, un volum de versuri: *Poems*, 1845 – *Poezii*.

Unicul său roman – *Wuthering Heights*, 1847 – *La răscruce de vânturi* – reprezintă o îmbinare de verosimil şi fantastic. Tema centrală a romanului este un conflict pasional, de un autentic dramatism.

Budai-Deleanu, Ion (1760–1820), scriitor român de factură clasică, istoric şi om de cultură iluminist, cel mai de seamă reprezentant al „Şcolii Ardelene".

Opera fundamentală a lui Ion Budai-Deleanu este poemul epico-eroic *Ţiganiada*, care ne-a parvenit în două variante: cea dintâi, din anul 1800, cea de-a doua, din anul 1812. Sinteză artistică a ideilor iluministe, *Ţiganiada* este *„după «Istoria ieroglifică» de Dimitrie Cantemir, cu care are multe contingenţe, cea mai însemnată operă literară românească, unica epopee realizată, o capodoperă neaşteptată în momentul când a fost scrisă."* (Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi*). În realizarea operei sale, Ion Budai-Deleanu s-a servit de modelele clasice ale genului: *Batrahomiomahia*, *Eneida* etc.

Pe plan filologic, Ion Budai-Deleanu este au-

Scanned with OKEN Scanner

torul unei gramatici, *Temeiurile gramaticei româneşti*, 1812 (prima versiune, în limba latină) şi al câtorva dicţionare, rămase neterminate.

Buzura, Augustin (n. 1938), prozator român.

A debutat în 1960 în paginile revistei „Tribuna", cu nuvela *Pământ*.

În anul 1963 publică cel dintâi volum de povestiri, *Capul Bunei Speranţe*, urmat de culegerea de povestiri *De ce zboară vulturul?*, 1966.

A publicat romanele: *Absenţii*, 1970; *Feţele tăcerii*, 1974; *Orgolii*, 1977; *Vocile nopţii*, 1980; *Refugii*, 1984; *Drumul cenuşii*, 1988.

În cea mai mare parte a romanelor sale este tratat raportul dintre individ şi societate, dintre individ şi propriile aspiraţii. Eroii romanelor sale sunt, ca şi la Camil Petrescu, intelectuali (doctori, savanţi eruditi), obsedaţi de ideea valorii şi a justiţiei morale. Respingând orice fel de compromis, punându-şi viaţa exclusiv în slujba aflării adevărurilor fundamentale, aceştia devin nişte inadaptaţi.

Byron, George Gordon (1788–1824), poet englez, cel mai de seamă reprezentant al romantismului englez.

Opera majoră a lui Byron este constituită din cele 16 poeme, opt narative şi opt dramatice: *Childe Harold's Pilgrimage*, 1812/1818 – *Călătoria infantelui Harold*; *The Giaour*, 1813 – *Ghiaurul*; *The Corsair*, 1814 – *Corsarul*; *Lara*, 1816; *Manfred*, 1817; *Cain*, 1821 etc.

În opera sa îşi găsesc expresia cele mai importante trăsături ale romantismului: protestul înflăcărat împotriva oricărei forme de constrângere (politică, socială etc.), apărarea drepturilor individuale, exteriorizarea emoţiilor, a puternicelor pasiuni şi avânturi, dragostea pentru natură etc.

Scanned with OKEN Scanner

C

Calderón de la Barca, Pedro (1600–1681), dramaturg spaniol. Alături de Lope de Vega, Calderón de la Barca este cel mai mare dramaturg al Renaşterii spaniole.

A fost un scriitor extrem de fecund, lăsând în urma sa peste 120 de comedii, aproape 80 de piese religioase într-un act şi un număr însemnat de *„entremeses"* (piese scurte prezentate de obicei între actele comediei).

Din creaţia autorului se disting: piese pe tema onoarei: *El médico de su honra*, 1637 – *Medicul onoarei sale; El pintor de su deshonra*, 1637 – *Pictorul dezonoarei sale; A secreto agravio secreta venganza*, 1637 – *La ofensă secretă, răzbunare secretă;* drame istorice: *El principe constante*, 1636 – *Principele statornic; La hija del aire* – *Fiica văzduhului;* filozofice: *La vida es sueño*, 1636 – *Viaţa este vis; El gran teatro del mundo*, creată în 1645, publicată în 1717 – *Marele teatru al lumii;* comedii de capă şi spadă: *La dama duende*, 1636 – *Doamna spiriduş; No hay burlas con el amor*, 1645 – *Nu se glumeşte cu iubirea; Casa de dos puertas mala es de guardar*, 1645 – *Casa cu două uşi se păzeşte greu.*

Camus, Albert (1913–1960), prozator, dramaturg şi eseist francez. Aparţine generaţiei de scriitori care a trăit ororile celui de-al doilea război mondial.

Creaţia lui Camus propune drept soluţie împotriva absurdităţii destinului uman revolta şi lupta solidară, angajarea în activităţi care să servească şi să contribuie la împlinirea aspiraţiilor colectivităţii.

Opera este organizată în două cicluri: ciclul omului absurd, care cuprinde: eseul *Le mythe*

Scanned with OKEN Scanner

de Sysiphe, 1942 – *Mitul lui Sisif*; romanul *L'étranger*, 1942 – *Străinul*; dramele *Le malentendu*, 1944 – *Neînţelegerea*; *Caligula*, 1947, şi ciclul omului revoltat: romanul *La Peste*, 1947 – *Ciuma*.

Cantemir, Dimitrie (1673–1723), personalitate marcantă a culturii române, cărturar umanist, domn al Moldovei (martie–aprilie 1693 şi 1710–1711).

Prin vasta şi remarcabila sa operă ştiinţifică şi literară, Dimitrie Cantemir s-a impus ca unul dintre cei mai eruditi umanişti.

Prima sa lucrare, *Divanul sau Gâlceava înţeleptului cu lumea sau giudeţul sufletului cu trupul*, 1698, scrisă în limba română şi în limba greacă, este cel dintâi eseu filozofic din literatura noastră.

Romanul alegoric *Istoria ieroglifică sau lupta dintre inorog şi corb*, 1705, scris sub forma unei fabule de vaste proporţii, cu personaje din lumea animalelor, este inspirat de vrajba dintre două familii domnitoare, Brâncovenii şi Cantemireştii.

Cea dintâi monografie geografică românească, *Descriptio Moldaviae*, 1716, a fost scrisă în limba latină, la cererea Academiei din Berlin. Lucrarea prezintă interes nu numai pentru vasta descriere geografică sau politică, ci şi pentru observaţiile etnografice şi folclorice pe care le conţine.

Ca istoric, Dimitrie Cantemir este autorul *Hronicului vechimii romano-moldo-vlahilor*, aprox. 1717, lucrare scrisă în limba română, în care încearcă să demonstreze originea latină a poporului român, continuitatea sa pe teritoriul Daciei.

Faima europeană a lui Dimitrie Cantemir se datorează, mai cu seamă, operei sale *Incrementa atque decrementa Aulae Othomanicae*, 1714/1716 – *Istoria creşterii şi descreşterii Imperiului Otoman*.

Scanned with OKEN Scanner

Caragiale, Ion Luca (1852–1912), dramaturg, prozator şi publicist român.

Urmează şcoala primară (1860–1864) şi gimnaziul „Sfinţii Petru şi Pavel" (1864–1867) din Ploieşti. O figură pe care a evocat-o cu multă căldură este cea a institutorului Bazil Drăgoşescu, despre care scria, mai târziu, că: *„În trei ani m-a-nvăţat, cu litere străbune, limba românească toată câtă o ştiu până-n ziua de azi, că, mai mult, după el, nici n-am mai avut unde învăţa".*

Între anii 1868–1870 a frecventat cursurile Conservatorului din Bucureşti (clasa de declamaţie şi mimică), unde l-a avut profesor pe unchiul său, Constantin Caragiale. Ocupă diferite funcţii: copist la Tribunalul Prahova, sufleor la Iaşi, în trupa lui Mihail Pascaly, apoi la Teatrul Naţional din Bucureşti, unde îl va cunoaşte pe Mihai Eminescu.

Din anul 1878 începe să frecventeze, la îndemnul lui Mihai Eminescu, şedinţele societăţii „Junimea", în a cărei revistă îşi va publica ulterior principalele opere.

Va fi revizor şcolar în districtele Suceava şi Neamţ (1881), apoi în Argeş şi Vâlcea (1882).

Între anii 1888–1889 este director al Teatrului Naţional din Bucureşti.

Opera lui I. L. Caragiale acoperă trei mari genuri: publicistică, dramaturgie şi proză (nuvele şi schiţe).

Ca gazetar, a desfăşurat o foarte lungă şi diversă activitate, publicând cronici dramatice, editoriale şi articole de doctrină politică.

A colaborat la: „Ghimpele", „România liberă", „Alegătorul liber", „Constituţionalul", „Ziua", „Epoca literară", „Convorbiri literare".

A editat, singur sau împreună cu alţi colegi de condei (Frédéric Damé, Ioan Slavici, George Coşbuc, Anton Bacalba-

Scanned with OKEN Scanner

şa), mai multe publicaţii: „Naţiunea română", „Moftul român", „Vatra", „Doljul", „Claponul".

Din februarie 1878 începe să lucreze, împreună cu Mihai Eminescu şi Ioan Slavici, în redacţia ziarului „Timpul" din Bucureşti.

În anul 1899 publică o serie de *Notiţe critice* în „Universul", reunite apoi în volumul *Momente*, 1901.

Cel mai important sector al operei lui I. L. Caragiale îl reprezintă dramaturgia. Prima piesă, *O noapte furtunoasă*, a fost mai întâi citită la „Junimea", la 12 noiembrie 1878, fiind apoi jucată pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, pe 18 ianuarie 1879. Comedia *O noapte furtunoasă* are ca subiect intriga de mahala, prezentată într-o înlănţuire de situaţii comice bine şi echilibrat condusă. Această comedie *„inaugurează în teatrul românesc o eră nouă, a originalităţii şi a valorii clasice" (Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente).*

A doua comedie, *Conu Leonida faţă cu Reacţiunea*, a fost citită în 1879 în casa lui Titu Maiorescu şi publicată la 1 februarie 1880 în „Convorbiri literare". Eroul comediei este Leonida, un modest pensionar, care trăieşte cu spaima revoluţiei – revoluţie pe care însăşi clasa din care face parte a provocat-o. El nu concepe revoluţia decât cu aprobarea autorităţilor *(„Câtă vreme sunt ai noştri la putere, cine să stea să facă revoluţie?).*

Comedia *O scrisoare pierdută* a fost citită şi ea la „Junimea", la 6 octombrie 1884, reprezentată pe scena Teatrului Naţional la 13 noiembrie 1884 şi publicată în „Convorbiri literare" în anul 1885. Cu această comedie, Caragiale se dovedeşte un fin şi ascuţit observator al societăţii româneşti din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pe care o zugrăveşte în trăsăturile ei caracteristice.

A patra comedie, *D-ale carnavalului*, a fost jucată pe scenă la 8 apri-

Scanned with OKEN Scanner

lie 1885 şi publicată, o lună mai târziu, în „Convorbiri literare".

Creaţia dramaturgică a lui Caragiale s-a încheiat în anul 1890, cu drama *Năpasta*, în care se resimte influenţa naturalismului. Acţiunea dramei este plasată în mediul rural. Eroina principală, Ana, întruchipează sentimentul răzbunării. Ea s-a măritat cu ucigaşul soţului ei spre a dovedi care este adevăratul asasin, căci în locul acestuia fusese năpăstuit inocentul Ion.

A treia parte a creaţiei lui I. L. Caragiale este alcătuită din momente şi schiţe. Cu un stil inconfundabil, Caragiale ne înfăţişează societatea română burgheză, reuşind să surprindă un „tip", un personaj specific mediului pe care autorul şi-a propus să îl descrie: pedagogul incompetent, care aplică metoda „intuitivă moghearnă" *(Un pedagog de şcoală nouă)*, „bucureşteanul par excellence", om de spirit, original şi inventiv *(Mitică)*, prietenul insinuant *(Amici)*, avocatul versatil *(Art. 214)*, copilul răzgâiat *(D-l Goe)*, reporterul care îşi inventează ştirile în Cişmigiu *(Reportaj)* etc.

Familia, şcoala, birocraţia, cafeneaua, presa, justiţia, berăria, trenul etc., întregul univers al micii burghezii, îi oferă scriitorului, aproape la tot pasul, subiecte de satiră şi de umor.

Ca nuvelist, I. L. Caragiale a cultivat proza de observaţie psihologică şi naturalistă: *O făclie de Paşti*, 1889; *Păcat*, 1892; *Două loturi*, 1898/1899; *În vreme de război*, 1898/1899, cărora li se mai adaugă *La hanul lui Mânjoală*, 1898, şi *Kir Ianulea*, 1909, în care elementele fantastice se îmbină cu cele folclorice, din vechi substraturi autohtone şi cu motive de circulaţie universală.

După o serie de decepţii (i se respinge, în anul 1896, cererea de a

Scanned with OKEN Scanner

prelua direcţia Teatrului Naţional din Iaşi; în 1891 şi 1902 Academia îi respinge de la premiere volumele *Teatru*, *Năpasta* şi *Momente*), în anul 1905, I. L. Caragiale se autoexilează la Berlin, unde, la 9/22 iunie 1912, moare subit.

Caragiale, Mateiu

(1885–1936), poet şi prozator român, fiul lui I. L. Caragiale.

A debutat în anul 1912, în „Viaţa românească", cu versuri. Poemele lui Mateiu Caragiale sunt în cea mai mare parte sonete pe teme istorice, în care sunt zugrăvite figuri de voievozi, doamne şi domniţe, cronicari şi boieri: *Domniţa*, *Trântorul*, *Aspra*, *Boierul*, *Dregătorul* etc. Aceste poezii au fost reunite în volum, sub titlul *Pajere*, 1936.

În anul 1924 Mateiu Caragiale publică nuvela *Remember*. Nuvela evocă, în atmosfera neguroasă a Berlinului de la începutul secolului, figura enigmatică a lui Aubrey de Vere, descendent al unei familii de lorzi, care îşi găseşte sfârşitul în apele unui canal berlinez. Despre *Remember* Eugen Lovinescu spunea că: „*este remarcabilă prin gravitatea tonului, prin lărgimea stilului somptuos, doct şi nobil*" (*Istoria literaturii române contemporane*, vol. IV).

Scris între anii 1910 şi 1927, romanul *Craii de Curtea-Veche* a apărut în revista „Gândirea" între anii 1926–1928 şi în anul 1929, în volum. Apariţia romanului s-a bucurat de aprecierea lui Perpessicius, Şerban Cioculescu, Alexandru Philippide şi mulţi alţii.

Craii de Curtea-Veche este greu de încadrat în genul romanesc sau nuvelistic, căci scrierea este lipsită de arhitectura compoziţională a romanului. Aici epicul este substituit naraţiunii descriptive, este înlocuit cu lungi pasaje de portretizare monografică şi intervenţii directe ale autorului.

În anul 1930 Mateiu Caragiale va publica în

Scanned with OKEN Scanner

revista „Gândirea" un fragment din romanul *Sub pecetea tainei*, rămas neterminat.

Carrol, Lewis – pseudonimul lui Charles Lutwidge Dodgson (1832–1898), prozator englez.

A opus povestirii sentimentale a epocii victoriene o literatură pentru copii de o bogată fantezie, în care predomină umorul de calitate, satira şi paradoxul (*Alice's Adventures in Wonderland*, 1865 – *Alice în Ţara Minunilor; Through the Looking Glass*, 1872 – *Prin oglindă*).

Cazimir, Otilia – pseudonimul Alexandrei Gavrilescu (1894–1967), poetă şi prozatoare română.

A debutat în anul 1912 în revista „Viaţa românească", în paginile căreia va publica multe din creaţiile sale.

După debutul editorial, cu volumul *Lumini şi umbre*, 1923, urmează *Fluturi de noapte*, 1927; *Cântec de comoară*, 1931; *Jucării*, 1938; *Baba Iarna intră-n sat*, 1954 – capodoperă a literaturii pentru copii etc.

Versurile autoarei se caracterizează prin gingăşie, delicateţe şi umor.

Conform opiniei lui Garabet Ibrăileanu, Otilia Cazimir este prima poetă care aduce în lirica românească sensibilitatea specific feminină ca senzaţie, sentiment şi expresie.

Opera în proză, în genere cu caracter autobiografic, cuprinde: *Din întuneric. Fapte şi întâmplări adevărate (Din jurnalul unei doctorese)*, 1928; *Grădina cu amintiri*, 1929; *În târguşorul dintre vii*, 1930; *A murit Luchi*, 1942. În lucrarea *Prietenii mei scriitorii...*, 1960, regăsim evocări şi amintiri legate de George Topârceanu, Garabet Ibrăileanu, Panait Istrati, Mihail Sadoveanu etc.

Călinescu, George (1899–1965), prozator, poet, dramaturg, critic şi istoric literar, publicist român.

Scanned with OKEN Scanner

A debutat publicistic în anul 1924, colaborând la revista „Roma" a lui Ramiro Ortiz, în care a publicat studii şi articole despre diferiţi scriitori italieni.

George Călinescu a avut o activitate publicistică prodigioasă, colaborând la numeroase periodice („Viaţa românească", „Vremea", „România literară") şi mai ales la „Adevărul literar şi artistic", unde a deţinut ani în şir cronica literară şi unde publica, sub pseudonimul Aristarc, o rubrică intitulată „Cronica mizantropului".

A întemeiat şi a condus publicaţiile: „Sinteza", în anul 1927, „Capricorn", în anul 1930, „Jurnalul literar", în anul 1939.

În anul 1933 George Călinescu a preluat, alături de Mihai D. Ralea, conducerea revistei „Viaţa românească", păstrată până în anul următor.

Seria volumelor publicate de George Călinescu începe cu o lucrare cu caracter documentar, în limba italiană, intitulată *Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia dei secoli XVII-XVIII*, 1925 – *Unii misionari catolici italieni în Moldova în secolele XVII-XVIII* şi, după cinci ani, *Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi romeni*, 1930 – *Alte însemnări cu privire la misionarii catolici în Ţările Române*.

Apariţia în anul 1932 a lucrării *Viaţa lui Mihai Eminescu* l-a consacrat pe George Călinescu ca istoric literar. Cartea a fost apreciată de către Garabet Ibrăileanu drept *„monumentul cel mai impunător ce s-a ridicat până astăzi lui Eminescu"*, aşezându-l pe autorul ei printre *„scriitorii cei mai artişti ai noştri"*.

Viaţa lui Mihai Eminescu constituie cea mai amplă cercetare de până astăzi asupra biografiei poetului. Acestei scrieri i-au urmat cinci volume de exegeză consacrate operei celui mai mare poet român.

Scanned with OKEN Scanner

În anul 1938 George Călinescu publică lucrarea *Viaţa lui Ion Creangă*, urmată de reeditarea revăzută *Ion Creangă. Viaţa şi opera*, 1964.

Sub titlul *Principii de estetică*, George Călinescu va publica în anul 1939 şapte prelegeri ale unui curs de poezie ţinut în cadrul Facultăţii de Litere din Iaşi.

În anul 1941 publică opera monumentală, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, *„operă a unei culturi exemplare şi a unui spirit de analiză fără termen de comparaţie (...)"* (Marian Popa, *Dicţionar de literatură română contemporană).*

După război publică, între alte studii de istorie literară, sinteza *Impresii asupra literaturii spaniole*, 1946, şi monografiile *Nicolae Filimon*, 1959, şi *Grigore Alexandrescu*, 1962. La acestea se vor adăuga lucrările *Estetica basmului*, 1965, şi *Scriitori străini* (operă apărută postum, în 1967, sub îngrijirea lui Vasile Nicolescu şi Adrian Marino).

Ca prozator, George Călinescu a debutat în anul 1933 cu romanul *Cartea nunţii*, despre care autorul însuşi spunea că este *„un roman liric, la modul grec, luând ca model Daphnis şi Chloe de Longos"*.

Un moment important în evoluţia prozei de observaţie morală şi socială l-a constituit apariţia, în anul 1938, a romanului de factură balzaciană, *Enigma Otiliei.*

George Călinescu şi-a exprimat, încă de la începutul activităţii sale literare, adeziunea la idealul clasic de artă. *Enigma Otiliei* se integrează în clasicism prin preocuparea pe care o vădeşte autorul de a fixa în fiecare personaj o sumă de trăsături general-umane, subordonate uneia dominante, creând astfel caractere, tipuri; fiecare erou al cărţii devine un exponent al unei anumite categorii umane.

Scanned with OKEN Scanner

În *Enigma Otiliei* regăsim şi mijloacele romantismului şi ale realismului, prin gustul antitezei şi profunzimea observaţiei morale şi sociale.

Alte romane: *Bietul Ioanide*, 1953, şi *Scrinul negru*, 1960.

Poezia lui George Călinescu se înscrie tot în linia clasicismului. Volumele de poezii publicate sunt: *Poezii*, 1937, şi *Lauda lucrurilor*, 1963.

Piesele de teatru au fost cuprinse în volumul postum *Teatru*, 1965.

Cărtărescu, Mircea (n. 1956), poet, prozator şi eseist român.

A debutat publicistic în 1978 în „România literară", iar editorial în 1980, cu volumul *Faruri, vitrine, fotografii*, care va fi distins cu Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor. Din anul 1990 este asistent la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti. Colaborează activ la numeroase reviste, publicând poezie, proză şi eseistică.

A publicat volumele de versuri: *Poeme de amor*, 1983; *Totul*, 1985; *Levantul*, 1990, şi proză: *Visul*, 1989; *Nostalgia*, 1993; *Travesti*, 1994, *Orbitor*, vol. I, 1996.

Cârlova, Vasile (1809–1831), poet român.

De la Vasile Cârlova nu s-au păstrat decât cinci poezii: *Ruinurile Târgovişte*i, *Păstorul întristat*, *Înserarea*, *Rugăciune* şi *Marşul oştirii române*. Primele trei poezii au fost publicate de către I. Heliade Rădulescu în anul 1830, în „Curierul românesc".

În peisajul liricii noastre poeziile sale aduceau un poet deosebit de talentat şi de o sensibilitate nouă. Acest lucru l-a determinat pe Iancu Văcărescu să-i dedice lui Vasile Cârlova, entuziasmat, în paginile „Curierului românesc", o odă, *Cununa lui Cârlova*, în care omagia meritele poetului.

În cele cinci poezii se observă un registru liric deosebit de bogat. Prin *Păstorul întristat*, Vasile

Scanned with OKEN Scanner

Cârlova se leagă de tradiţia poeziei neoclasice, reprezentată la noi de poeţii generaţiilor anterioare (Văcăreştii, Conachi etc.), iar prin celelalte poezii se afirmă ca primul poet romantic al literaturii române.

Cehov, Anton Pavlovici – pseudonimul lui Antoşa Cehonte (1860–1904), prozator şi dramaturg rus.

S-a afirmat în literatura rusă şi universală prin proza scurtă. În creaţia sa amărăciunea se îmbină cu umorul şi cu ironia amară, este satirizată societatea timpului şi este relevat dramatismul unor existenţe mediocre: *Cameleonul*, 1884; *Masca*, 1884; *Salonul nr. 6*, 1892; *Doamna cu căţelul*, 1899; *Stepa*, 1888.

Dramele lui Cehov sunt lipsite de conflicte puternice, ele oglindesc mentalitatea unei lumi înfrânte sau pe cale de dispariţie şi îmbină lirismul, sentimentul zădărniciei năzuinţelor cu accentele de critică socială. Toate acestea se oglindesc în temele şi subiectele celor patru drame cehoviene celebre: *Pescăruşul*, 1896; *Unchiul Vania*, 1897; *Trei surori*, 1901; *Livada cu vişini*, 1904.

Cervantes Saavedra, Miguel de (1547–1616), prozator şi dramaturg spaniol, unul dintre cei mai însemnaţi scriitori ai literaturii universale.

Debutează cu tragedii (cea mai însemnată fiind *Numancia*, 1583) comedii şi *„entremeses“* (piese scurte, prezentate de obicei între actele comediei). Gloria crescândă a lui Lope de Vega va face însă ca Cervantes să rămână în umbră.

În anul 1585 a publicat *La Galateea* – *Galatea*, un roman pastoral în care este reînviat mitul antic al „vârstei de aur“, ca o aspiraţie ascunsă a umanistului spre o omenire liberă şi nepervertită, pe care o vom regăsi şi în capodopera sa, *Don Qui-*

Scanned with OKEN Scanner

jote. Se pare că din pricina sărăciei în care era nevoit să-şi ducă existenţa, Cervantes şi-a vândut romanul *Galatea* pentru 1333 de reali, sumă care însemna foarte puţin la acea vreme.

Un eveniment literar deosebit de important îl constituie apariţia primei părţi a capodoperei sale *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha*, 1605 – *Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha*. După publicarea celei dintâi părţi a lucrării autorul se bucură de o mare faimă, dar acest lucru nu îi aduce şi rezolvarea situaţiei financiare deosebit de dificile. În anul 1613 îi apar cele 12 *Novelas ejemplares* – *Nuvele exemplare*. Autorul le numeşte „exemplare" spre a sublinia caracterul lor realist, din care rezultă o învăţătură şi care fixează un plan de conduită morală. Sub acest titlu sunt reunite nuvele de dimensiuni reduse şi cu teme diferite: *El amante liberal* – *Amantul liberal*; *La fuerza de la sangre* – *Puterea sângelui*; *La Gitanilla* – *Ţigăncuşa*; *Rinconete y Cortadillo* – *Rinconete şi Cortadillo* etc. Tot în această perioadă a mai publicat *Viaje al Parnaso* – *Călătorie în Parnas*, o galerie de portrete ale secolului, prezentate într-o formă alegorică, şi *Ocho comedias y ocho entremeses nuevos* – *Opt comedii şi opt intermedii noi*.

Partea a doua a romanului *Don Quijote* este publicată în anul 1615, drept replică la falsul comis de un scriitor rămas ascuns sub pseudonimul Alonso Fernandez Arullaneda.

Ultimul său roman, *Los trabajos de Persiles y Segismunda* – *Peripeţiile lui Persiles şi ale Segismundei*, a apărut în anul 1617, la un an după moartea scriitorului.

Chateaubriand, François-René (1768–1848), prozator francez.

În anul 1797 a publicat *Essai sur les révolutions* – *Eseu asupra*

Scanned with OKEN Scanner

revoluţiilor. Urmează romanele *Atala ou les amours de deux sauvages dans le désert*, 1801 – *Atala sau iubirile a doi sălbatici în pustiu* – în care un bătrân indian din America de Nord îşi povesteşte dragostea din tinereţe pentru indiana creştinată Atala, şi *René*, 1802 – în centrul căruia se găseşte figura eroului marcat de fatalitate.

În *Le génie du christianisme*, 1802 – *Geniul creştinismului*, Chateaubriand încearcă să demonstreze superioritatea religiei creştine prin morala, operele literare pe care le-a inspirat etc.

A mai publicat romanul *Les martyrs*, 1809 – *Martirii*, scrierea autobiografică *Mémoires d'outre-tombe*, postum, 1849 – *Memorii de dincolo de mormânt*, şi eseuri literare: *Mélanges littéraires*, 1829 – *Miscelanee literare*; *Essai sur la littérature anglaise*, 1836 – *Eseuri despre literatura engleză*.

Chaucer, Geoffrey

(aprox. 1340–1400), poet englez, considerat „părintele poeziei engleze" şi întemeietorul limbii literare engleze.

A călătorit în Franţa şi Italia, fapt ce a determinat o cunoaştere profundă a literaturii medievale franceze şi a literaturii umanismului italian, care îi influenţează creaţia.

Cariera literară a lui Chaucer se împarte în trei perioade: cea dintâi perioadă (până la 1372), în care se resimte influenţa franceză: traduce *Le Roman de la Rose* – *Romanul Trandafirului* şi scrie *The Book of the Duchesse*, 1369 – *Cartea ducesei*; cea de a doua perioadă (1372–1385), numită şi perioada italiană: *The Parlement of Foules*, 1377/1382 – *Parlamentul păsărilor*, alegorie socială în care păsările simbolizează păturile sociale şi concepţiile lor; *The House of Fame*, *1372/1380* – *Casa slavei*; *The Legend of Good Women*,

Scanned with OKEN Scanner

1385/1386 – *Legenda doamnelor exemplare*; *Troilus and Cressida*, 1380/1386 – *Troilus şi Cresida*; cea de a treia perioadă (1385–1400), aşa-numita perioadă engleză: *The Canterbury Tales*, 1387/1400 – *Povestirile din Canterbury*, capodopera sa, ne oferă un tablou sugestiv şi colorat al vieţii medievale, o adevărată „comedie umană" a societăţii engleze din secolul al XIV-lea.

Lui Chaucer îi revine şi meritul de a fi introdus în poezia engleză aşa-numita strofă regală de opt versuri, apoi strofa de trei versuri a lui Dante (terţina dantescă) şi pentametrul iambic.

Coleridge, Samuel Taylor (1772–1834), poet şi critic literar englez, reprezentant al „Şcolii lacurilor".

Operele sale mai importante sunt: *Rhyme of the Ancient Mariner*, 1798 – *Balada bătrânului marinar*, apărută în volumul *Lyrical Ballads*, 1798 – *Balade lirice* (în colaborare cu Wordsworth), *Kubla Khan or A Vision in a Dream*, 1816 – *Hanul Kubla sau o viziune în vis*. În creaţia sa se împletesc elementele de fantastic mitologic cu cele de origine folclorică, cu oniricul şi cu erotismul medieval.

Collodi, Carlo – pseudonimul lui Carlo Lorenzini (1826–1890), prozator italian.

Înainte de a deveni celebru autor de opere pentru copii, a lucrat în ziaristică şi a scris câteva comedii şi romane lipsite de valoare literară.

După 1875 se dedică literaturii pentru copii, scriind *Giannettino*, 1876. Personajul Giannettino este reluat succesiv în *La Grammatica di Giannettino – Gramatica lui Giannettino*; *Viaggio per l'Italia di Giannettino – Călătoria lui Giannettino prin Italia*; *L'Abacco di Giannettino – Abacul lui Giannettino*.

Scanned with OKEN Scanner

Din anul 1881 Carlo Collodi publică, timp de trei ani, în „Ziarul copiilor", sub formă de foileton, *Storia di un burattino – Povestea unei marionete*. În 1883 publică celebrul volum *Le avventure di Pinocchio – Aventurile lui Pinocchio*, o carte ce se adresează copiilor de toate vârstele.

Cooper, James Fenimore (1789–1851), prozator american, fondator al romanului istoric american.

Opera sa se inspiră din viaţa indienilor din regiunea Marilor Lacuri: ciclul *Leather-Stocking Tales – Povestirile lui Ciorap-de-piele*, din care fac parte: *The Pioneers*, 1823 – *Pionierii; The Last of the Mohicans*, 1826 – *Ultimul mohican; The Prairie*, 1827 – *Preria; The Pathfinder*, 1840 – *Descoperitorul; The Deerslayer*, 1841 – *Vânătorul de cerbi* sau din Războiul de Independenţă: *The Spy*, 1821 – *Spionul; The Pilot*, 1823 – *Pilotul*.

Cele 21 de cărţi scrise în ultimul deceniu al vieţii includ, printre altele, două romane despre marinari: *Afloat and Ashore*, 1844 – *Pe apă şi pe uscat; Miles Wallingford*, 1844; romanele din trilogia *Littlepage Manuscripts*, 1845/1846 – *Manuscrisele familiei*.

Scriitorul a dobândit o mare popularitate cu ultimele sale romane istorice: *The Oak Openings*, 1848 – *Luminişul din pădurea de stejari; Jack Tier*, 1848, şi *The Sea Lions*, 1848 – *Leii de mare*.

Corneille, Pierre (1606–1684), dramaturg francez, creator al tragediei clasice.

Conform principiilor sale, expuse în scrieri şi discursuri (*Discours de l'utilité et des parties du poème dramatique*, 1660 – *Discurs asupra utilităţii şi părţilor poemului dramatic; Discours de la tragédie*, 1660 – *Discurs asupra tragediei; Discours des trois unités*,

Scanned with OKEN Scanner

1660 – *Discurs asupra celor trei unităţi*), tragedia trebuie să inspire spectatorului un sentiment puternic de admiraţie, eroii trebuie să dovedească o forţă morală excepţională, călăuzită de raţiune şi voinţă, iar subiectele ei vor fi luate din istorie, mai ales din istoria romană etc.

Dintre dramele sale se remarcă: *Le Cid*, 1636 – *Cidul; Horace*, 1640 – *Horaţiu; Oedipe*, 1659; *La mort du Pompée*, 1642 – *Moartea lui Pompei; Tite et Bérénice*, 1670 – *Titus şi Bérénice* etc.

Costin, Miron (1633–1691), cronicar moldovean, cea mai de seamă personalitate a literaturii române din Moldova secolului al XVII-lea.

Cunoscător profund al antichităţii greco-latine, Miron Costin este unul din primii reprezentanţi ai umanismului românesc. A arătat un interes constant în cercetarea originilor neamului românesc şi a intuit valoarea educativă a istoriei, *„că létopiseţile nu sintu numai să le citească omul, să ştie ce au fostu în vrémi trecute, ce mai multu să hie de învăţătură, ce ieste bine şi ce ieste rău...“ (Letopiseţul Ţării Moldovei).*

Totodată, Miron Costin este cel dintâi scriitor român care a încercat să creeze o modalitate de expresie literară a limbii române. George Călinescu spunea că: *„Ceea ce iese de sub pana lui, mult mai puţin spontan decât la Ureche, este rodul unei arte“* („Adevărul literar şi artistic“, XVIII, Bucureşti, 3 octombrie 1937).

Miron Costin a scris, între anii 1671–1673, poemul filozofic *Viaţa lumii*. În fruntea poemului a aşezat o *Prédoslovie – Voroavă la cetitoriu*, în care oferă indicaţii asupra ritmului, rimei şi versificaţiei, explicând totodată scopul educativ pe care îl urmăreşte prin versurile sale: *„Să să vază că poate şi în limba noastră*

Scanned with OKEN Scanner

a fi acest féliu de scrisoare ce să chiamă stihuri. Şi nu numai aceasta, ce şi alte dăscălii şi învăţături ar putea fi pre limba românească, de n-ar fi covârşit vacul nostru acesta de acum cu mare greotăţi."

Viaţa lumii este o meditaţie pe tema sorţii schimbătoare, a morţii şi a norocului.

Versurile lui Miron Costin despre descălecatul întâi al Moldovei au fost publicate în *Psaltirea în versuri a lui Dosoftei*, ediţia 1673. Între anii 1672–1674 a tradus opera istorică a lui Laurenţiu Toppeltin, *Origines et occasus Transylvanorum*, sub titlul *Istoria din Crăia Ungurească.*

În anul 1675 Miron Costin a dat cea mai însemnată operă din creaţia sa, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace, de unde este părăsit de Urechi vornicul.*

Între anii 1684–1685 a scris *Cronica ţărilor Moldovei şi Munteniei* (cronica polonă), *Istoria în versuri polone despre Moldova şi Muntenia* (poema polonă).

Între anii 1686–1691 scrie ultima sa operă istorică, *De neamul moldovenilor.*

Ultimele trei scrieri aduc idei referitoare la romanitatea limbii şi poporului român.

Coşbuc, George (1866–1918), poet român.

A debutat cu versuri în revista-manuscris a liceului din Năsăud, intitulată „Muza someşană".

Începând din anul 1884 colaborează la gazeta „Tribuna", unde publică adaptări şi prelucrări după creaţii folclorice, basme, legende, balade. Este chemat de Ioan Slavici la Sibiu şi devine redactor la revista „Tribuna".

În anul 1889 vine la Bucureşti, unde frecventează „Junimea" şi colaborează la revista acesteia, „Convorbiri literare". În anul 1894 editează, împreună cu I. Slavici şi I. L. Caragiale, revista ilustrată „Vatra", iar în 1887, „Foaia inte-

Scanned with OKEN Scanner

resantă". Colaborează la „Albina", la „Literatură şi artă română", „Noua revistă română", „Flacăra", „Revista noastră" etc.

De numele lui Coşbuc se leagă şi apariţia revistelor „Sămănătorul" şi „Viaţa literară", ultima fiind scoasă împreună cu Ion Gorun.

Creaţia poetică a lui George Coşbuc este cuprinsă în volumele: *Balade şi idile*, 1893; *Fire de tort*, 1896; *Ziarul unui pierde-vară*, 1902, şi *Cântece de vitejie*, 1904.

Ideea monografiei unui sat nu a fost pentru George Coşbuc un crez programatic, ca la Octavian Goga, dar existenţa acesteia se confirmă în operă.

Creangă, Ion (1837–1889), prozator, unul dintre cei mai mari şi mai populari scriitori ai literaturii române.

Între anii 1847–1855, urmează şcoala din Humuleşti, după care învaţă la Broşteni, apoi la Târgu-Neamţ şi la şcoala de catiheţi din Fălticeni. Între anii 1855–1858 urmează Seminarul de la Socola (Iaşi) – cursul inferior, după care se înscrie la Facultatea de Teologie a Universităţii din Iaşi, dar nu o frecventează. Urmează, în schimb, un curs pentru institutori, condus de Titu Maiorescu, după aceea fiind numit institutor la clasa I la o şcoală din Iaşi.

În această perioadă Ion Creangă scrie, în colaborare cu alţi autori, manuale şcolare, dintre care unul va fi tipărit în peste douăzeci de ediţii: *Metodă nouă de scriere şi cetire pentru usul clasei I primariă*, 1868; *Învăţătoriul copiilor, carte de cetit în clasele primare de ambele sexe cu litere, slove şi buchi, cuprinzând învăţături morale şi instructive*, 1871; *Povăţuitoriu la cetire prin scriere după sistema fonetică*, 1876.

În anul 1875 îl cunoaşte pe Mihai Eminescu, în vremea aceea revizor şcolar, cu care leagă o puternică prietenie. Eminescu îl in-

Scanned with OKEN Scanner

troduce pe Creangă în cercul literar de la „Junimea".

În cadrul „Junimii", Creangă citeşte cea mai mare parte a povestirilor sale, bucurându-se de un mare succes. În „Convorbiri literare" vor fi publicate poveştile: *Soacra cu trei nurori*, *Capra cu trei iezi*, *Punguţa cu doi bani*, *Dănilă Prepeleac*, *Povestea porcului*, *Povestea lui Stan Păţitul*, *Povestea lui Harap-Alb*, *Fata babei şi fata moşneagului*.

La 1 ianuarie 1881, publică *Amintiri din copilărie I* urmate de *Amintiri din copilărie II* – 1 aprilie 1881; *Amintiri din copilărie III* – 1 martie 1882.

În 1883 publică anecdota *Cinci pâini* în „Convorbiri literare" şi povestea *Moş Ion Roată şi Vodă-Cuza* în Almanahul societăţii academice social-literare „România jună" din Viena.

Partea a IV-a a *Amintirilor din copilărie* apare postum, în volumul II al primei ediţii Creangă, 1892.

D

Dante, Alighieri

(1265–1321), poet italian, cel mai mare poet din evul mediu şi creator al limbii literare italiene.

Principalele opere lăsate posterităţii sunt: *Vita Nuova*, aprox. 1293 – *Viaţa nouă*, operă în versuri şi în proză inspirată de iubirea sa pentru Beatrice; tratate filozofice, literare şi politice: *De vulgari eloquentia*, aprox. 1305/1308 – *Despre elocinţa în limba vulgară*; *De monarchia*, aprox. 1310/1315 – *Despre monarhie*; *Il convivio*, aprox. 1304/1309 – *Ospăţul*.

Capodopera creaţiei sale este *Commedia*, 1307/1321 – *Comedia*, numită de Boccaccio *Divina Commedia* – *Divina Comedie*.

Scanned with OKEN Scanner

Daudet, Alphonse (1840–1897), prozator francez.

Scrie între anii 1866–1868 *Les lettres de mon moulin* – *Scrisori din moara mea*, nuvele pătrunse de un delicat lirism, în care evocă mediul provincial. Acestea vor fi publicate în volum în anul 1869.

Cel dintâi roman, *Le Petit Chose*, 1868 – *Piciul*, bogat în amănunte autobiografice, s-a bucurat de apreciere încă de la momentul apariţiei.

Trilogia formată din: *Les aventures prodigieuses de Tartarin de Tarascon*, 1872 – *Minunatele isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon; Tartarin sur les Alpes*, 1885 – *Tartarin în Alpi* şi *Port Tarascon*, 1890, configurează tipul meridionalului.

De Amicis, Edmondo (1846–1908), prozator italian.

Experienţa acumulată în anii de război (participă direct la războiul pentru eliberarea patriei sale de sub dominaţia austriacă: 1866–1870), actele de eroism la care a fost martor, sacrificiile poporului italian au constituit sursa de inspiraţie pentru un volum de povestiri şi schiţe cazone, cu caracter moralizator, intitulat *La vita militare*, 1868 – *Viaţa militară*.

Faima mondială şi-a dobândit-o cu romanul *Il Cuore*, 1886 – *Cuore* (publicat şi sub titlul *Inimă de copil*). Adresat copiilor, romanul a fost conceput sub forma unui jurnal, conţinând o serie de povestiri „eroice" despre copii, care cultivă patriotismul şi valorile etice.

Alte romane pe teme sociale şi educative ale autorului sunt: *Il romanzo di un maestro*, 1890 – *Romanul unui învăţător; Gli amici*, 1883 – *Prietenii; La carozza di tutti*, 1899 – *Căruţa tuturor*.

Defoe, Daniel (1659–1731), prozator şi publicist englez.

Scanned with OKEN Scanner

Defoe este autorul a numeroase scrieri polemice, el însuşi fiind un participant activ la controversele politice şi religioase ale vremii: *The True Born Englishman*, 1701 – *Englezul veritabil; The Shortest Way with the Dissenters*, 1702 – *Cum se poate veni cel mai uşor de hac dizidenţilor; Hymn to the Pillory*, 1703 – *Imn pentru stâlpul infamiei.*

Prin romanul *The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe of York, Mariner, Written by Himself*, 1719 – *Viaţa şi ciudatele aventuri ale lui Robinson Crusoe din York, marinar, scrise de el însuşi*, cunoscut sub titlul prescurtat *Robinson Crusoe*, Daniel Defoe inaugurează romanul realist de ficţiune, cu elemente autobiografice. *Robinson Crusoe* este considerat capodopera prozei sale.

La câteva luni după apariţia romanului *Robinson Crusoe*, Defoe a publicat o continuare a acestuia, intitulată *The Farther Adventures of Robinson Crusoe – Celelalte aventuri ale lui Robinson Crusoe.*

Celelalte romane ale scriitorului: *The Fortunes and Misfortunes of the Famous Moll Flanders*, 1772 – *Succesele şi nenorocirile celebrei Moll Flanders; Colonel Jack*, 1723 – *Colonelul Jack; Roxana*, 1724, se caracterizează printr-o abilă folosire a detaliilor realiste, care dau impresia de absolută veridicitate întâmplărilor şi descrierilor, prin sublinierea influenţei mediului social asupra caracterului omului.

Defoe a mai lăsat posterităţii memorialistică: *A Journal of the Plague Year*, 1722 – *Jurnal din anul ciumei*, o adevărată capodoperă, în care sunt descrise momentele dramatice din perioada în care ciuma pusese stăpânire pe Londra, şi însemnări de călătorie: *A Tour Through the Whole Island of Great Britain*, 1724/1726 – *O călătorie prin toată insula britanică*, în care sunt surprin-

Scanned with OKEN Scanner

se diversele aspecte ale dezvoltării economice şi demografice din Insulele Britanice la începutul secolului al XVIII-lea.

Delavrancea, Barbu Ştefănescu (1858–1918), prozator şi dramaturg român.

A desfăşurat o bogată activitate publicistică la ziarele „România liberă", „Epoca", „Literatură şi ştiinţă" etc. Printre contemporani, Delavrancea era cunoscut şi pentru marele său talent oratoric. Titu Maiorescu l-a numit *„cel mai strălucit orator al României contemporane"*.

A debutat în literatură în anul 1885, cu volumul de nuvele *Sultănica*. În *Sultănica*, nuvelă inspirată din viaţa satului, este analizată o dragoste nefericită *„într-o viziune accentuat romantică"*.

Următoarele volume de nuvele: *Linişte*, 1887; *Trubadurul*, 1887; *Paraziţii*, 1893; *Între vis şi viaţă*, 1893, zugrăvesc, într-o notă realistă, portrete ale unor paraziţi sociali, ale unor inadaptabili sau dezrădăcinaţi din sate, ajunşi la oraşe.

Nuvelele *Zobie* şi *Milogul* înfăţişează deformaţiile fizice (biologice) şi tarele morale, tratate într-o manieră naturalistă.

Cea mai valoroasă nuvelă a lui Barbu Ştefănescu Delavrancea este considerată *Hagi Tudose*, 1903, al cărei personaj principal este un un avar, dezumanizat de patima aurului.

În domeniul dramaturgiei, Barbu Ştefănescu Delavrancea s-a impus prin valoroasa trilogie istorică: *Apus de soare*, 1909, *Viforul*, 1910, şi *Luceafărul*, 1910, în care sunt evocate momente din istoria Moldovei secolului al XVI-lea. Titlurile celor trei drame sunt metaforice.

Dickens, Charles John Huffam (1812–1870), prozator englez.

Opera sa constituie, prin diversitatea tematică şi prin forţa artistică cu care surprinde

Scanned with OKEN Scanner

diferitele medii sociale zugrăvite, o imagine vie a societăţii engleze din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Printre temele romanelor sale se numără soarta grea a copiilor: *Oliver Twist*, 1838; *David Copperfield*, 1849/1850 – două romane în mare măsură autobiografice, goana dezumanizantă după profit: *Martin Chuzzlewit*, 1843/1844; *Dealings with the Firm of Dombey and Son*, 1846/1848 – *Dombey şi fiul; Hard Times*, 1854 – *Timpuri grele*, formarea personalităţii unor tineri: *The Life and Adventuresn of Nicholas Nickleby*, 1838/1839 – *Viaţa şi întâmplările lui Nicholas Nickleby; Great Expectations*, 1860/1861 – *Marile speranţe*.

Prin romanele sale, Charles Dickens se înscrie în tradiţia prozei engleze create de Henry Fielding, T. Smollett, Walter Scott.

Prin descrieri realiste, Dickens prezintă diferite medii: cocioabe mizere ale sărăcimii şi palate ale marii burghezii, ateliere şi prăvălii, hanuri şi şcoli, case de ţară, închisoarea datornicilor, creând totodată o galerie de personaje de neuitat.

Diderot, Denis (1713–1784), filozof, prozator şi dramaturg francez, personalitate marcantă a culturii franceze din epoca Luminilor.

Se impune atât prin articolele sale din *Enciclopedia franceză*, al cărei iniţiator şi redactor a fost, cât şi prin lucrările filozofice publicate: *Pensées philosophiques*, 1746 – *Cugetări filozofice; Lettre sur les aveugles à l'usage de ceux qui voient*, 1749 – *Scrisoare despre orbi, spre folosul celor ce văd; Le rêve de d'Alembert*, 1769 – *Visul lui d'Alembert*.

Diderot s-a impus şi ca un mare prozator prin: *Jacques le fataliste et son maître*, postum, 1792 – *Jacques fatalistul şi stăpânul său*, dinamic roman satiric în stil picaresc, probând o teză filozofică; *La religieuse*, 1760, roman publicat în

Scanned with OKEN Scanner

1796 – *Călugăriţa; Le neveu de Rameau*, 1762/1777, volum publicat în 1891 – *Nepotul lui Rameau.*

A scris dramele: *Le fils naturel*, 1757 – *Fiul natural; Le père de famille*, 1758 – *Tatăl de familie.*

Dinescu, Mircea (n. 1950), poet român.

A debutat în 1967 în revista „Luceafărul" cu poezia *Destin de familie.* În anul 1971 îi apare cel dintâi volum, *Invocaţia nimănui* (Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor), urmat de *Elegii de când eram mai tânăr*, 1973. Lirica sa este uşor nonconformistă, *„de exaltare a bucuriei de a trăi şi de afirmare a unui vag sentiment erotic"* (*Dicţionar cronologic. Literatura română*, coord. I. C. Chiţimia, Al. Dima).

Apariţia celui de-al treilea volum, *Proprietarul de poduri*, 1976 (Premiul Uniunii Scriitorilor şi Premiul Academiei), subintitulat *Stampe europene*, marchează predilecţia sa pentru o formă lirică radical deosebită. Volumul de versuri *Moartea citeşte ziarul* apare în 1989.

Poezia lui Mircea Dinescu se remarcă prin *„sinceritatea mesajului, a sentimentului, prin tonul frust cu care pendulează între imprecaţia activă şi elegia sentimentală"* (Florin Şindrilaru, *Antologia poeziei româneşti culte de la Dosoftei până în 1993).*

Doinaş, Ştefan Augustin (n. 1922) poet român.

A debutat în 1939 în „Jurnalul literar" al lui G. Călinescu. Colaborează la „Viaţa românească", „Albatros", „Universul literar", „Curierul literar", „Claviaturi", „Pagini literare", „Calende" etc.

În 1947 i s-a decernat premiul „Eugen Lovinescu" pentru volumul în manuscris *Alfabet poetic.*

Editorial, debutează în 1964 cu volumul *Cartea mareelor*, urmat de *Omul cu compasul*, 1966; *Seminţia lui Laokoon*,

Scanned with OKEN Scanner

1967; *Alter ego*, 1970; *Ce mi s-a întâmplat cu două cuvinte*, 1972; *Papirus*, 1974; *Anotimp discret*, 1975; *Vânătoare cu şoim*, 1985; *Foamea de unu*, 1987; *Interiorul unui poem*, 1990; *Născut în Utopia*, 1992; *Lamentaţii*, 1993.

Ştefan Augustin Doinaş este un poet de factură neoclasică, reflexiv, comentator al spectacolului vieţii, manifestând tendinţa de a conceptualiza sentimentele şi de a imprima universului ordine şi echilibru.

Volumul *Omul cu compasul* cuprinde trei secţiuni: *Toate sunt prezente* – cuprinde o poezie de meditaţie şi cunoaştere, *Amor universalis* şi *Mistreţul cu colţi de argint* – adună un grup de „balade vechi" culte.

Mistreţul cu colţi de argint, cea mai reprezentativă dintre balade, simbolizează eternul şi dramaticul conflict dintre creator şi creaţie, dorinţa perpetuă a poetului de a cunoaşte întreaga lume.

Dostoievski, Feodor Mihailovici (1821-1881), prozator rus, unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai realismului din literatura secolului al XIX-lea.

Opera sa se remarcă prin profunzimea analizei psihologice şi prin zguduitoarea problematică morală surprinsă în romanele sale. În cele dintâi romane: *Oameni sărmani*, 1845, *Umiliţi şi obidiţi*, 1861, şi *Amintiri din casa morţilor*, 1861 scriitorul descoperă drama omului simplu şi necăjit sau a indivizilor ajunşi pe ultima treaptă a degradării morale, cum sunt ocnaşii.

Urmează epoca marilor creaţii: *Crimă şi pedeapsă*, 1866; *Idiotul*, 1868/1874; *Demonii*, 1872 şi *Fraţii Karamazov*, 1880.

Drumeş, Mihail (1901-1982), prozator şi dramaturg român.

A debutat în 1922 în revista „Flamura" din Craiova.

Opera sa cuprinde volumul de nuvele şi

Scanned with OKEN Scanner

schiţe *Capcana*, 1922, romanele: *Sfântul Petre*, 1929 (ulterior publicat cu titlul *Cazul Magheru*, 1930); *Invitaţie la vals*, 1936; *Scrisoare de dragoste*, 1938; *Elevul Dima dintr-a şaptea*, 1946; *Se revarsă apele*, 1971; *Arde Prahova*, 1974, şi piesele de teatru: *O crimă pasională*, 1922; *Ioana d'Arc*, 1938; *Năluca*, 1940; *Codrul Vlăsiei*, 1966.

Opera lui Mihail Drumeş s-a bucurat de o mare popularitate în perioada interbelică, datorită, în special, abilităţii cu care autorul prezintă pasiuni aflate la limita dintre tragic şi melodramtic.

Dumas, Alexandre (zis şi **Dumas-père**) (1802–1870), prozator şi dramaturg francez.

Opera lui Dumas numără mai mult de 300 de titluri, dintre care 91 sunt piese de teatru şi în jur de 100 – romane, fără a mai adăuga nenumăratele articole publicate.

Şi-a câştigat celebritatea datorită romanelor sale istorice, cu intrigă captivantă, cu puternic colorit romantic şi cu personaje de neuitat: *Les Trois Mousquetaires*, 1844 – *Cei trei muşchetari*; *Le Comte de Monte-Cristo*, 1844/1846 – *Contele de Monte-Cristo*; *La Reine Margot*, 1845/1846 – *Regina Margot*; *Le Vicomte de Bragelonne*, 1847 – *Vicontele de Bragelonne*; *Le Collier de la reine*, 1850 – *Colierul reginei* etc.

Este autorul dramelor de inspiraţie istorică: *Henri III et sa cour*, 1829 – *Henri al III-lea şi curtea sa*; *Charles VII chez ses grands vassaux*, 1831 – *Carol al VII-lea la marii săi vasali*; *Kean*, 1836 etc.

Dumitriu, Petru (n. 1924), dramaturg şi prozator român.

În anul 1945 publică în „Revista Fundaţiilor Regale" drama *Preludiu la Electra*.

Editorial, debutează cu *Euridice, 8 proze*, 1947.

A publicat: *Bijuterii de familie*, 1949; *Nopţile din iunie*, 1950 (roman); *Nuvele*, 1951; *Pasărea*

Scanned with OKEN Scanner

furtunii, 1952; *Cronică de la câmpie*, 1955; *Cronică de familie* (vol. I, II, III), 1957; *Noi şi neobarbarii*, 1957; *Incognito*, 1962; *Dumnezeului necunoscut*, 1980; *Libertatea*, 1983; *Secerişul*, 1989; *Proprietatea şi posesiunea*, 1991; *Zero sau punctul plecării*, 1992.

Capodoperă a romanului românesc modern, *Cronică de familie* este o amplă reconstituire a istoriei societăţii româneşti prin „saga" (povestea) unei familii.

E

Eliade, Mircea (1907–1986), prozator, eseist, filozof, istoric al religiilor, personalitate marcantă a culturii române şi universale.

După ce şi-a petrecut copilăria în Râmnicu-Sărat, Cernavodă şi Bucureşti, urmându-şi tatăl în mutările impuse de serviciu, urmează cursurile primare la şcoala din strada Mântuleasa (1914–1918), iar pe cele liceale la Liceul „Spiru Haret" din Bucureşti. Preocupările sale la acea vârstă acopereau în special domenii ca: literatura română şi universală, fizica, ştiinţele naturii, chimia, orientalistica, istoria religiilor. Elev fiind, va publica peste o sută de articole ştiinţifice şi va traduce din reviste franceze, italiene şi germane.

Mircea Eliade colaborează încă de la vârsta de 13 ani la „Ziarul ştiinţelor populare", în care în 1921 publică proza fantastică *Cum am descoperit piatra filosofică*. Tot în acea perioadă scrie *Romanul adolescentului miop*.

Între anii 1925 şi 1928 urmează cursurile Facultăţii de Litere şi Filozofie din Bucureşti, avându-i ca profesori pe P. P. Negulescu, Dimitrie Gusti, Tudor Vianu, Nicolae Iorga, Nae Iones-

Scanned with OKEN Scanner

cu, C. Rădulescu-Motru. Colaborează la revistele „Universul literar", „Adevărul literar şi artistic", „Lumea", „Cuvântul", „România literară", „Azi", „Revista Fundaţiilor Regale" şi altele.

În anul 1928, după susţinerea tezei de licenţă, pleacă în India, la Universitatea din Calcutta, unde va studia filozofia hindusă şi sanscrită cu profesorul Dasgupta.

În anul 1931 se întoarce în ţară pentru efectuarea serviciului militar. După obţinerea doctoratului în filozofie, cu o teză despre yoga, în anul 1933, va fi asistent la Facultatea de Litere şi Filozofie a Universităţii din Bucureşti, unde va ţine un curs şi un seminar despre istoria religiilor.

În anul 1934 constituie gruparea literară „Criterion" şi fondează revista cu acelaşi nume.

În anul 1940 este numit ataşat cultural pe lângă Ambasada României la Londra, iar din 1941 deţine aceeaşi funcţie pe lângă Ambasada României din Lisabona, unde va rămâne până în 1945. După acest an se stabileşte la Paris şi va fi profesor la „École des Hautes Études". În anul 1956 este invitat să ţină prelegeri la Universitatea din Chicago, unde, în anul următor, devine profesor titular de istoria religiilor.

A fost membru al academiilor americană, britanică, austriacă, belgiană şi Doctor Honoris Cauza al mai multor universităţi de renume mondial. A primit de la Academia Franceză premiul „Bordin", iar statul francez i-a acordat „Legiunea de onoare".

Opera sa cuprinde studii de istoria religiilor, nuvele, romane, piese de teatru, literatură memorialistică, mitologie, folclor, etnografie, sociologie, studii de istorie universală.

Editorial, Mircea Eliade a debutat în 1930 cu romanul *Isabel şi*

Scanned with OKEN Scanner

apele diavolului, un fel de memorial al aventurilor intelectuale trăite de un tânăr student în India. Romanul trezeşte interes prin „*amalgamul ciudat de cazuistică morală, senzualism sfidător şi aprinsă curiozitate intelectuală*" (Ov. S. Crohmălniceanu).

Mircea Eliade a continuat să publice numeroase romane şi povestiri fantastice, după cum urmează: *Maitreyi*, 1933 (roman), „*jurnal interior al descoperirii iubirii şi al sufletului indian*" (*Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente*); *Lumina ce se stinge*, 1934 (roman); *Întoarcerea din rai*, 1934 (roman); *Şantier*, 1935 (roman) – „*cea mai grandioasă carte*" (Ov. S. Crohmălniceanu); *Huliganii*, II vol., 1935 (roman) – o continuare a romanului *Întoarcerea din rai*; *Domnişoara Cristina*, 1936 – roman fantastic, având ca punct de plecare poveştile cu strigoi din folclorul românesc; *Şarpele*, 1937 – povestire fantastică în care motivele magiei autohtone se îmbină cu practicile oculte indiene; *Nuntă în cer*, 1938 – roman de dragoste, „*replică de inspiraţie autohtonă la romanul* Maitreyi" (*Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente*); *Secretul doctorului Honigberger*, 1940 – povestire fantastică; *Nopţi la Serampore*, 1940.

După cel de-al doilea război mondial publică mai multe nuvele fantastice: *La ţigănci*, 1963; *Pe strada Mântuleasa*, 1968; *În curte la Dionis*, 1977; *Tinereţe fără bătrâneţe*, 1979 etc., grupate în jurul unei teme fundamentale – relaţia dintre sacru şi profan, şi romanul *Noaptea de Sânziene*, 1971 (în limba română).

În proză Eliade impune o nouă viziune a romanului românesc. Scriitorul preferă o literatură a autenticităţii (ca şi Camil Petrescu), generată de experienţele trăite. Eugen Simion remarcă faptul că în

Scanned with OKEN Scanner

proza lui Mircea Eliade: *„După o primă fază indică* (Isabel şi apele diavolului, Maitreyi), *în care modelul epic este mai degrabă anglo-saxon, o fază în care spiritualismul caută alianţa unui erotism exploziv, luxuriant, urmează o fază existenţialistă (un existenţialism incipient, tradus printr-un sentiment de criză totală a valorilor morale şi intelectuale):* Întoarcerea din rai, Huliganii *etc. Între aceste două experienţe se situează romanul Lumina ce se stinge."* (Eugen Simion, *Scriitori români comentaţi – Eugen Simion comentează pe Mircea Eliade [...]).*

Personalitate de o erudiţie covârşitoare, Mircea Eliade ne-a lăsat numeroase studii, eseuri, tratate etc. din cele mai variate domenii: religie, istorie, mitologie, lingvistică, antropologie şi folclor. Dintre acestea, amintim numai câteva: *Yoga. Essai sur les origines de la mistique indienne,* 1936 – *Yoga. Eseu asupra originii misticii indiene; Traité d'histoire des religions,* 1949 – *Tratat de istoria religiilor; Introduction à l'étude des mythes,* 1964 – *Introducere la studiul miturilor; Le Sacré et le profane,* 1965 – *Sacrul şi profanul; Histoires des idées et des croyances religieuses – Istoria ideilor şi credinţelor religioase,* (vol. I, 1976; vol. II, 1978; vol. III, 1983) etc.

Eminescu, Mihai (1850–1889), cel mai mare poet român.

Mihai Eminescu a fost cel de-al şaptelea din cei unsprezece copii ai lui Gheorghe şi Raluca Eminovici. Şi-a petrecut cea mai mare parte a copilăriei la Ipoteşti, spaţiu de vis, deseori evocat în poeziile sale.

Între anii 1858–1866 urmează cu intermitenţe şcoala la Cernăuţi. Părăseşte şcoala în 1863, revine ca „privatist" în 1865 şi întrerupe din nou cursurile în 1866. Între timp, este angajat ca funcţionar la diverse instituţii din

Scanned with OKEN Scanner

Botoşani (la tribunal şi primărie) sau pribegeşte cu trupa de teatru Tardini-Vlădicescu.

În anul 1866 scrie poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, în amintirea profesorului său de limba şi literatura română, pe care o publică în broşura intitulată „Lăcrămioarele învăţăceilor gimnazişti din Cernăuţi la mormântul prea iubitului lor profesor Arune Pumnul", poezie semnată „M. Eminovici". În acelaşi an, la 25 februarie/9 martie, debutează în revista „Familia", din Pesta, condusă de Iosif Vulcan, cu poezia *De-aş avea*. Directorul revistei îi va schimba numele din Eminovici în Eminescu. În acelaşi an îi vor fi publicate în „Familia" încă cinci poezii.

Din 1866 până în 1869 pribegeşte pe traseul Cernăuţi-Blaj-Sibiu-Giurgiu-Bucureşti. Deşi intenţionează să-şi continue studiile, acest lucru nu se întâmplă.

În 1868 ajunge sufleor şi copist de roluri în trupa lui Iorgu Caragiale, apoi secretar în formaţia lui Mihail Pascaly şi, la recomandarea acestuia, sufleor şi copist la Teatrul Naţional din Bucureşti, unde îl cunoaşte pe I. L. Caragiale. Începe proiectul romanului *Geniu pustiu*.

În anul 1869 înfiinţează împreună cu alţi tineri cercul literar „Orientul", având drept scop şi culegerea de folclor.

Între 1869 şi 1872, în urma reconcilierii cu familia, merge la Viena, unde se înscrie la Facultatea de Filozofie şi Drept, ca student «extraordinar». Frecventează societatea studenţească „România jună". Tot acum îl va cunoaşte pe Ioan Slavici.

Adevărata consacrare a poetului se produce în anul 1870, când îi va fi publicată în „Convorbiri literare" din Iaşi poezia *Venere şi Madonă*, urmată, la puţină vreme, de *Epigonii*.

În această perioadă îl va cunoaşte pe Iacob Negruzzi, redactor-şef al revistei „Convorbiri lite-

Scanned with OKEN Scanner

rare", sosit la Viena pentru a-l întâlni pe noul colaborator al revistei, tânărul poet Eminescu.

În 1871 publică în „Convorbiri literare" poeziile: *Mortua est!*, *Înger de pază* şi *Noaptea*. Este ales bibliotecar al societăţii „România jună" (preşedinte fiind Ioan Slavici) şi participă la desăvârşirea pregătirilor pentru serbarea de la Putna.

În 1872, student fiind la Viena, o va cunoaşte pe Veronica Micle. La 1 septembrie participă la o şedinţă a „Junimii" din Iaşi, unde citeşte fragmente din *Panorama deşertăciunilor*, nuvela *Sărmanul Dionis* şi poeziile *Înger şi Demon* şi *Floare albastră*.

Între 1872 şi 1874 este student „ordinar" la Berlin, beneficiind de subvenţia acordată de „Junimea" în vederea obţinerii doctoratului în filozofie. Urmează cu regularitate cursurile, dar nu se prezintă la examen. În această perioadă lucrează la *Călin Nebunul* şi *Luceafărul*.

În anul 1874 se întoarce în ţară, stabilindu-se la Iaşi, unde va rămâne până în 1877. Este director al Bibliotecii Centrale, profesor suplinitor, revizor şcolar pentru judeţele Iaşi şi Vaslui, redactor la ziarul „Curierul de Iaşi". În perioada în care a îndeplinit funcţia de revizor, Eminescu l-a cunoscut pe Ion Creangă, cel care îi va deveni prieten foarte apropiat.

În anul 1877, invitat de către Ioan Slavici, Eminescu pleacă la Bucureşti, unde, până în 1883, este redactor, apoi redactor-şef la ziarul „Timpul". Desfăşoară o activitate publicistică excepţională, care însă îi ruinează sănătatea.

În „Convorbiri literare" îi vor fi publicate numeroase poezii, printre care şi *Scrisorile*.

În anul 1882 desăvârşeşte *Luceafărul*, poem pe care îl va citi în şedinţele „Junimii", iar Mite Kremnitz îl traduce în limba germană. În 1883 îşi cere demisia de la ziarul „Timpul", dar

Scanned with OKEN Scanner

cererea nu îi este acceptată. În Almanahul Societăţii studenţeşti „România jună" din Viena apare, în acelaşi an, *Luceafărul* (publicat şi în „Convorbiri literare"). În „Familia" îi apar poeziile *S-a dus amorul*, *Când amintirile*, *Adio*, *Ce e amorul?*, *Pe lângă plopii fără soţ*, retribuite cu un mic onorariu, singurul pe care poetul l-a primit de-a lungul vieţii pentru lucrările publicate.

Poezia lui Mihai Eminescu surprinde mai ales prin bogăţia tematică: poezii de evocare a copilăriei – *Fiind băiet, păduri cutreieram;* poezii de dragoste – *Floare albastră, De câte ori, iubito, Sara pe deal* etc.; poezii de meditaţie filozofică – *Glossă, Luceafărul, Cu mâne zilele-ţi adaogi;* poezii pe teme sociale – *Împărat şi proletar;* poezii satirice – *Scrisorile;* poezii pe teme folclorice – *Călin (file din poveste), Revedere, Mai am un singur dor;* poezii de autentică vibraţie patriotică – *Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie, Rugăciunea unui dac* etc.

Opera în proză cuprinde: *Făt-Frumos din lacrimă, Sărmanul Dionis, La aniversară, Cezara, Geniu pustiu, Avatarii Faraonului Tlà* etc.

Pe 23 iunie 1883, la Bucureşti, poetul dă primele semne de boală. Agravându-i-se starea, va fi internat în sanatoriul doctorului Şuţu. Anii următori sunt ani de suferinţă grea, cu reveniri şi recăderi din ce în ce mai dese. Marele nostru poet naţional se va stinge din viaţă la 15 iunie 1889.

Eschil (525–456 î.Hr.), poet tragic elin, supranumit „părintele tragediei universale".

Tragediile lui Eschil prezintă conflicte puternice, bazate pe subiecte simple şi concentrate, realizate într-un ton grav, iar eroii lor se află în luptă cu destinul, manifestat prin intermediul zeilor.

Eschil a considerat drama (tragedia) un instrument de propagandă naţională, o modalitate

Scanned with OKEN Scanner

în măsură să trezească spectatorilor sentimentele de care el însuşi era profund animat: dragostea de patrie, cultul virtuţii, supunerea faţă de zei.

Trilogia *Orestia*, (458 î.Hr.), care conţine tragediile *Agamemnon*, *Choeforele* şi *Eumenidele*, este considerată capodopera creaţiei lui Eschil. Cele trei tragedii au un subiect comun.

Subiectul *Orestiei*, inspirat dintr-un Nòstos (poveste referitoare la întoarcerea lui Agamemnon), a fost anterior valorificat în poezia lirică de Stesihoros, de Simonide din Ceos şi de Pindar. Eschil l-a prelucrat, dându-i o interpretare originală, aducând în prim-plan problematica confruntării vechiului cu noul, unele dezbateri cu privire la îndatoririle familiale în raport cu cele cetăţeneşti, insistând asupra necesităţii reformelor fundamentale aduse în toate sectoarele statului sclavagist de către democraţia ateniană.

De la Eschil s-au păstrat şi tragediile: *Perşii* (472 î.Hr.), *Cei şapte contra Tebei* (467 î.Hr.), *Prometeu înlănţuit* etc.

Inovaţiile sale au constat în fixarea definitivă a structurii tragediei, în restrângerea corului prin introducerea celui de-al doilea actor (ulterior, după Sofocle, a fost acceptat şi cel de-al treilea actor), în perfecţionarea măştilor şi a costumului şi înfrumuseţarea spectacolului.

Esop din Sardes (cca. 620 – cca. 560 î.Hr.), fabulist elin.

Fabulele sale, cu o valoare etico-filozofică şi literară inegală şi cu personaje preponderent animaliere, au circulat o vreme pe cale orală. Pentru prima dată ele au fost culese de către Demetrios din Faler (secolul IV î. Hr.) şi publicate sub titlul *Culegere de fabule esopice*.

În fabulele lui Esop măştile animaliere devin doar un pretext pentru finalitatea moralizatoare a conţinutului.

Scanned with OKEN Scanner

Sunt biciuite tarele omeneşti dintotdeauna: viclenia şi prostia, îngâmfarea şi credulitatea, viciul şi mândria nemăsurată, lăudăroşenia şi ignoranţa. Conform moralei fabulelor esopiene supremele virtuţi sunt prudenţa şi moderaţia.

Prima antologie de povestiri „esopice" va servi drept sursă de inspiraţie marilor fabulişti de mai târziu.

Euripide (480–406 î.Hr.), poet tragic elin, contemporan cu Sofocle şi Eschil.

Tragediile sale se remarcă prin realismul reprezentării caracterelor şi subtilitatea analizei psihologice, îndeosebi a celei feminine, surprinse în cele mai variate ipostaze, prin estomparea rolului acordat până atunci destinului şi aducerea în prim-plan a pasiunilor puternice şi a suferinţei.

Dintre cele 70 de tragedii scrise de către Euripide, criticii antici preţuiau mai ales piesele în care poetul realiza subtile analize psihologice, înfăţişând cu o deosebită putere de pătrundere cele mai intime resorturi ale sufletului omenesc. În această categorie intră: *Alcesta* (438 î.Hr.), *Medeea* (431 î.Hr.), *Hipolit* (428 î.Hr.), *Electra* (412 î.Hr.).

După obiceiul timpului, Euripide a reluat subiecte anterior tratate. Din ciclul troian a prelucrat într-o versiune cu totul originală subiectul *Choeforelor* lui Eschil, tratat de altfel şi de către Sofocle, într-o dramă intitulată, ca şi cea a lui Sofocle, *Electra*.

Inspirându-se din legendele existente despre plecarea grecilor spre Troia, a creat două drame nemuritoare al căror ax de susţinere îl reprezintă sacrificarea fiicei lui Agamemnon: *Ifigenia în Aulida* (408 î.Hr.) şi *Ifigenia în Taurida* (405 î.Hr.).

Compătimirea pe care a resimţit-o pentru victimele oraşelor asediate şi cucerite în timpul războiului peloponeziac i-a inspirat tragediile: *Andromaca*, 426

Scanned with OKEN Scanner

î.Hr., *Hecuba* (428– probabil 415 î.Hr.) şi *Troadele* (415 î.Hr.). Dramele de factură apolinică şi dionisiacă l-au inspirat pe marele poet în realizarea dramei satirice *Ciclopul* (415–410 î.Hr.).

F

Farago, Elena – pseudonimul Elenei Paximade (1878–1954), poetă română.

A debutat în 1899 în ziarul „România muncitoare", sub pseudonimul „Fatma". La Craiova scoate în 1924 revista „Năzuinţa".

În lirica poetei se disting influenţe sămănătoriste şi simboliste.

Cultivă cu predilecţie poezia erotică. Versurile sale exprimă nostalgia iubirii, euforia sentimentului împlinit, regretul după tinereţea apusă, neliniştea produsă de trecerea ireversibilă a timpului. G. Călinescu aprecia drept remarcabile poeziile care cântă maternitatea.

A publicat volumele de versuri: *Versuri*, 1906; *Şoapte din umbră*, 1908; *Din taina vechilor răspântii*, 1913; *Şoaptele amurgului*, 1920.

S-a afirmat mai ales în domeniul literaturii pentru copii, cu poezii de o deosebită gingăşie: *Motanul pedepsit*, *Puişorul moţat* etc.

În anul 1924 este distinsă cu premiul parizian „Femina", iar în 1937 este laureată a Premiului Naţional de Poezie.

Faulkner, William Harrison (1897–1962), prozator american.

În primele romane publicate se resimte influenţa lui Sherwood Anderson: *Soldier's Pay*, 1926 – *Plata soldatului*; *Mosquitoes*, 1927 – *Ţânţarii*.

Odată cu publicarea romanului *Sartoris*, 1929, Faulkner stabileşte cadrul şi tema viitoarelor sale romane, alcătuind „*Saga ţinutului Yoknapatawpha*",

Scanned with OKEN Scanner

care descrie declinul vechii aristocraţii a Sudului, reprezentată de familiile Compson, Sartoris, Benbow, McCaslin, cărora le iau locul cei din familia Snopes, vulgari şi fără de scrupule. Celelalte romane care alcătuiesc ciclul *Yoknapatawpha* sunt: *The Sound and the Fury*, 1929 – *Zgomotul şi furia; As I Lay Dying*, 1930 – *Pe patul de moarte; Absalom, Absalom!*, 1936.

The Hamlet, 1940 – *Cătunul* este cel dintâi volum al unei trilogii care urmăreşte ascensiunea familiei de parveniţi Snopes, urmat de *The Town*, 1957 – *Oraşul* şi de *The Mansion*, 1960 – *Conacul*.

Fielding, Henry (1707–1754), prozator şi dramaturg englez, supranumit „părintele romanului englez".

Fielding îşi începe cariera de romancier cu *The History of the Adventures of Joseph Andrews and of His Friend Mr. Abraham Adams*, 1742 – *Istoria aventurilor lui Joseph Andrews şi ale prietenului său, domnul Abraham Adams*, operă care depăşeşte simpla intenţie de parodiere a romanului sentimental, devenind o adevărată cronică a vieţii aristocratice.

În romanul *History of the Life of the Late Mr. Jonathan Wild the Great*, 1743 – *Istoria vieţii răposatului domn Jonathan Wild cel Mare*, realizează o vehementă şi îndrăzneaţă satiră politică.

Cu *Tom Jones, the History of a Foundling*, 1749 – *Tom Jones, istoria unui copil găsit*, Fielding dă literaturii engleze primul roman realist, în care sunt prezentate variate caractere umane şi aspecte din viaţa socială.

Filimon, Nicolae (1819–1865), prozator român, cronicar dramatic şi muzical.

Înainte de a se impune ca scriitor, Nicolae Filimon a desfăşurat o bogată activitate publicistică prin cronicile muzicale şi teatrale publicate, începând cu anul 1857, în ziarul „Na-

Scanned with OKEN Scanner

ţionalul". După cum mărturiseşte Ion Ghica în *Scrisori către Vasile Alecsandri*, Nicolae Filimon *„critica fără patimă, fără interes, fără venin; critica ca să îndrepteze, iar nu pentru ca să descurajeze; articolii lui erau plini de învăţătură şi de poveţe bune şi folositoare; scopul lui era să îndemne pe artişti şi să formeze gustul publicului."*

În urma unei excursii întreprinse în Europa, în anul 1858, a publicat foiletoanele intitulate, *Trei luni în străinătate*, tipărite apoi în volum, în anul 1860, sub titlul *Escursiuni în Germania Meridională*. În acest memorial de călătorie au fost incluse şi nuvelele: *Friedrich Staaps sau atentatul de la Schönbrun în contra vieţii lui Napoleon – „întrupare a ideii de independenţă"* (G. Călinescu) şi *Mateo Cipriani*.

În anul 1861, în „Revista Carpaţilor" apare nuvela *Nenorocirile unui slujnicar sau gentilomii de mahala*. Cu această nuvelă Filimon face un pas important în direcţia desprinderii de clişeele romantice şi creării unei opere realiste.

Romanul *Ciocoii vechi şi noi*, apărut mai întâi în „Revista română" în anii 1862–1863, iar în volum în anul 1863, este primul nostru roman de valoare, cel dintâi roman tipologic şi de evocare a epocii de la sfârşitul domniilor fanariote.

Flaubert, Gustave (1821–1880), prozator francez, părintele romanului modern.

Flaubert este adeptul cel mai hotărât al „impersonalităţii" scriitorului, acesta având, după opinia sa, menirea de a reda cât mai fidel realitatea, fără a o altera prin prisma unor prejudecăţi sau a o deforma într-un sens sentimental, căci *„artistul trebuie să facă astfel încât posteritatea să creadă că nici n-a existat"*. Spre deosebire de alţi scriitori realişti, Stendhal

Scanned with OKEN Scanner

sau Balzac, Flaubert este un stilist, un prozator care are cultul expresiei literare adecvate conţinutului.

Apariţia romanului *Madame Bovary*, 1857 – *Doamna Bovary*, în care este dezvoltată tema eşecului tragic al aspiraţiei iluzorii către o condiţie imposibil de atins, marchează un moment deosebit de important în dezvoltarea literaturii secolului al XIX-lea.

Tema vieţii distrugătoare de iluzii se continuă în romanul *L'éducation sentimentale*, 1870 – *Educaţia sentimentală*.

Flaubert este totodată autorul romanului istoric *Salammbô*, 1863, minuţioasă reconstituire artistică a vechii Cartagine.

France, Anatole – pseudonimul lui Anatole François Thibault (1844 –1924), prozator şi poet francez.

S-a afirmat mai întâi ca poet de orientare parnasiană (*Poèmes dorés*, 1873 – *Poeme aurite*; *Les noces corinthiennes*, 1876 – *Nunţile corintiene*).

Ca prozator, Anatole France surprinde mai ales prin varietatea operei sale. A scris romane pe tema inadaptabilităţii savantului la convenţiile societăţii burgheze: *Le crime de Sylvestre Bonnard*, 1881 – *Crima lui Sylvestre Bonnard*; romane istorice în care evocă Franţa secolului al XVIII-lea: *La rôtisserie de la reine Pédauque*, 1893 – *Ospătăria «La regina Pédauque»*; *Les opinions de M. Jérôme Coignard*, 1893 – *Opiniile domnului Jérôme Coignard* şi Revoluţia franceză: *Les Dieux ont soif*, 1912 – *Zeilor li-i sete*; ciclul *Histoire contemporaine* – *Istorie contemporană*, alcătuit din romanele: *L'orme du mail*, 1897 – *Ulmul din parc*; *Le mannequin d'osier*, 1897 – *Manechinul de nuiele*; *L'anneau d'améthyste*, 1899 – *Inelul de ametist*; *M. Bergeret à Paris*, 1901 – *Domnul Bergeret la Paris*; romane alegorice: *L'Île des pingouins*, 1908 – *Insula pinguinilor*; *La révolte des anges*, 1914 – *Revolta îngerilor*.

Scanned with OKEN Scanner

Celelalte scrieri, cu caracter autobiografic, *Le livre de mon ami*, 1885 – *Cartea prietenului meu* şi *Le Petit Pierre*, 1918 – *Micuţul Pierre*, îl înfăţişează pe scriitor ca un cunoscător profund al sufletului infantil.

G

Galaction, Gala – pseudonimul lui Grigore Pişculescu (1879–1961), prozator român.

A debutat cu volumul de nuvele şi povestiri *Bisericuţa din răzoare*, în anul 1914, urmat de *Clopotele din mănăstirea Neamţu*, 1916; *La ţărmul mării*, 1916; *Război pe bradul verde*, 1920.

Întreaga operă a lui Gala Galaction dezvăluie multă înţelegere şi dragoste faţă de oameni, pe care ni-i înfăţişează în momente dramatice ale existenţei lor. Una din capodoperele autorului, nuvela *De la noi la Cladova*, prezintă pasiunea unui preot român, Tonea, pentru o sârboaică, Borivoje. Nuvela *La Vulturi*, publicată iniţial în „Viaţa românească" şi inclusă în volumul său de debut *Bisericuţa din răzoare*, evocă un episod din lupta pentru independenţă naţională a locuitorilor Ţării Româneşti, la începutul secolului al XIX-lea.

Gala Galaction este totodată autorul romanelor *Roxana*, 1930; *Papucii lui Mahmud*, 1932; *Doctorul Taifun*, 1933 etc.

García Lorca, Federico (1898–1936), poet şi dramaturg spaniol, cel mai de seamă reprezentant al liricii spaniole moderne.

Lirica sa sintetizează modernismul viziunii poetice dominate de imagism metaforic şi muzicalitatea expresiei cu forme *(romancero canto fondo)* şi teme tradiţionale, a căror constanţă o constituie peisajul şi folclorul andaluz. Cu-

Scanned with OKEN Scanner

noaşterea minuţioasă a folclorului, dragostea pentru esenţele specificului spaniol şi pentru poporul său îşi pun puternic amprenta asupra creaţiei lirice a lui Garcia Lorca, creaţie care aduce un adevărat suflu înnoitor în poezia spaniolă.

Prima lucrare a lui Federico Garcia Lorca, *Impresiones y paisajes – Impresii şi peisaje*, a fost publicată în anul 1918. Apar apoi succesiv, marcând o traiectorie ascendentă de perfecţiune şi originalitate, *Libro de poemas*, 1921 – *Carte de poeme; Canciones*, 1924 – *Cântece; Romancero gitano*, 1928 – *Cântece ţigăneşti; Poema del Cante Hondo*, 1930 şi 1931 – *Poemul cântecului bătrânesc; Llanto por Ignacio Sánchez Mejías*, 1935 – *Bocet pentru Ignacio Sánchez Mejías* etc.

Federico Garcia Lorca a reînnoit frumuseţea teatrului spaniol, redându-i substanţa populară, vibraţia lirică profundă, dinamica jocului vioi pe scenă, dar a creat şi drame de intens tragism şi sobrietate a situaţiilor. Din creaţia sa amintim dramele: *Bodas de sangre*, 1933 – *Nuntă însângerată; La casa de Bernarda Alba*, 1936 – *Casa Bernardei Alba; Mariana Pineda*, 1928 – dramă istorică şi comediile *La zapatera prodigiosa*, 1930 – *Pantofăreasa năzdrăvană; Doña Rosita la soltera*, 1935 – *Doña Rosita celibatara*.

Gârleanu, Emil (1878–1914), prozator român.

A debutat în revista ieşeană „Arhiva" cu versuri, epigrame şi articole semnate cu pseudonimul Emilgar. Intră de timpuriu în mişcarea „Sămănătorului", sub influenţa căreia îşi desfăşoară prima parte a activităţii literare. În anul 1904 scoate revista „Făt-Frumos". Participă activ la înfiinţarea Societăţii Scriitorilor Români, al cărei preşedinte a fost.

Debutează editorial cu volumul *Bătrânii – schiţe din viaţa boierilor*

Scanned with OKEN Scanner

moldoveni, 1905. Urmează alte volume: *Cea dintâi durere*, 1907; *Odată!*, 1907; *Într-o noapte de mai*, 1908; *Schiţe de război*, 1908; *Nucul lui Odobac*, 1910; *Din lumea celor care nu cuvântă*, 1910; *Trei vedenii*, 1910; *Amintiri şi schiţe*, 1910.

Opera lui Gârleanu, inspirată din lumea satului sau a oraşului, descrie viaţa ţăranului, a funcţionarilor modeşti, a actorilor, a micilor burghezi etc.

În volumul *Din lumea celor care nu cuvântă* Emil Gârleanu relatează cu multă duioşie şi cu un vădit caracter moralizator întâmplări alegorice din viaţa gâzelor, păsărilor, animalelor şi plantelor.

Ghelmez, Petre

(n. 1932), poet, publicist şi prozator român.

După definitivarea studiilor (Institutul Pedagogic din Bucureşti şi Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti) este redactor la „Scânteia tineretului", apoi la revistele pentru copii „Luminiţa" şi „Arici-Pogonici". A luat parte la înfiinţarea revistei pentru copii şi adolescenţi „Cutezătorii", în redacţia căreia va lucra până în anul 1970.

După anul 1970 este directorul Editurii Albatros, în cadrul căreia iniţiază şi publică numeroase colecţii şi volume antologice (*Dicţionarele Albatros, Cogito, Lyceum – texte comentate; Lyceum – sinteze* etc.).

Între 1974–1990 este redactor-şef al revistei „Tribuna României".

După anul 1990 este director al revistei pentru copii „Ariel", editată de Comitetul Naţional Român pentru UNICEF.

A publicat volumele de versuri: *Germinaţii*, 1967; *Altare de iarbă*, 1969; *Lynxul*, 1972; *Sonetele*, 1974 (pentru acest volum a primit „Premiul Mihai Eminescu" al Academiei Române – 1976); *Evenimente*, 1976; *Conversaţia*, 1981; *Coborârea în cuvânt*,

Scanned with OKEN Scanner

1987; *Paradisul atomic*, 1989; *Cvartet, Patru anotimpuri argheziene, Poeme*, 1997.

Volumele de proză (*Mânzul de vânt*, 1979; *Măgăruşul*, 1984 şi *Băiatul şi Pădurea*, 1981) ne introduc în minunatul univers al copiilor, unde lumea mirifică a copilăriei subliniază, prin candoare şi putere de pătrundere, marile şi gravele probleme ale fiinţei omeneşti. Personajele sunt simbolice uneori, ca în basmele româneşti.

În 1991 poetul publică volumul de versuri, *Alfabetul vesel*. Ciclul *Măgăruşului* se încheie prin volumul *Livada Măgăruşului* – aflat sub tipar – o antologie din cele mai frumoase versuri ale autorului, scrise pentru toţi copiii, de la 9 la 99 de ani.

Ghica, Ion (1816–1897), scriitor român, economist, om politic, aparţinând unei familii boiereşti cu vechi tradiţii, care a dat Principatelor Române nu mai puţin de nouă domnitori.

A fost profesor de matematică, geologie şi mineralogie, apoi de economie politică la Academia Mihăileană din Iaşi. În anul 1843 a întemeiat, alături de Nicolae Bălcescu şi Christian Tell, societatea revoluţionară secretă „Frăţia".

În anul 1844 scoate, împreună cu Mihail Kogălniceanu şi Vasile Alecsandri, ziarul „Propăşirea".

Ion Ghica a desfăşurat o bogată activitate culturală şi politică.

A publicat lucrări de inginerie, astronomie, biologie, dar s-a impus prin lucrările de economie politică, reunite în volumul *Convorbiri economice*, 1879.

Ion Ghica a debutat în literatură prin traducerea *Preţioaselor* de Molière.

De numele lui Ion Ghica se leagă două încercări de roman, primul, *Don Juanii din Bucureşti*, apărut fără semnătură, în foileton, în ziarul „Independenţa", între 11 decembrie 1861 şi 22 ianuarie 1862, cel

Scanned with OKEN Scanner

de-al doilea roman rămânând nepublicat. Se pare că Ion Ghica i-a predat manuscrisul spre tipărire lui Hurmuzachi. Acesta nu l-a publicat, manuscrisul fiind declarat pierdut. Cu toate acestea, în 1955 D. Păcurariu a descoperit, în arhiva Bibliotecii Academiei, manuscrisul considerat până atunci pierdut. Eroul romanului este un anume Alecu, care îşi povesteşte ascensiunea socială rapidă, din momentul în care părăseşte închisoarea Ploieştilor.

Ion Ghica s-a impus în literatura română prin opera sa memorialistică, *Scrisori către Vasile Alecsandri*. Aceste scrisori i-au fost trimise lui Vasile Alecsandri în 1879, iar între 1880 şi 1884, ele au fost publicate în revista „Convorbiri literare".

Scrisorile lui I. Ghica au, pe lângă valoarea literară incontestabilă şi una documentară. Ele oferă cititorului minunate tablouri de epocă, bogate în amănunte pitoreşti, şi, mai ales, portretele unor personalităţi ale vremii (Nicolae Filimon, Iancu Văcărescu, Nicolae Bălcescu, Grigore Alexandrescu etc.).

Gide, André (1869–1951), prozator, dramaturg, memorialist şi critic literar francez, personalitate majoră a literaturii universale din prima jumătate a secolului XX.

André Gide a revoluţionat romanul psihologic prin îndrăzneala şi profunzimea analizelor sale. Adoptă o concepţie anticonformistă, proclamând eliberarea totală a individului de orice convenţii şi norme morale, face apologia, dar şi critica „actului gratuit".

Scrierile din prima perioadă a creaţiei sale se află la graniţa mai multor genuri literare – eseu, povestire şi poem: – *Le voyage d'Urien*, 1893 – *Călătoria lui Urien*; *Paludes*, 1895; *Les nourritures terrestres*, 1897 – *Fructele pă-*

Scanned with OKEN Scanner

mântului; *La symphonie pastorale*, 1919 – *Simfonia pastorală* etc., în vreme ce altele: *Les caves du Vatican*, 1914 – *Pivniţele Vaticanului; Les faux-monnayeurs*, 1925 – *Falsificatorii de bani* aduc o înnoire substanţială a artei romanului.

În piesele *Le Prométhée mal enchaîné*, 1899 – *Prometeu rău înlănţuit; Saül*, 1903 – *Saul; Oedipe*, 1931 – *Oedip* şi *Thésée*, 1946 – *Tezeu*, André Gide aduce o interpretare a miturilor antice din perspectivă personală.

Goethe, Johann Wolfgang von (1749–1832), poet, dramaturg şi prozator german. Este cel mai mare scriitor german şi unul dintre spiritele cele mai strălucite ale umanităţii.

Opera sa literară cuprinde: lirică de substanţă populară cu elemente pastoral-baroce: *Neue Lieder*, 1769 – *Cântece noi;* drame ale libertăţii: *Götz von Berlichingen*, 1773; *Egmont*, 1787; poeme: *Prometeu*, 1785; tragedii: *Iphigenie auf Tauris*, 1779 – *Ifigenia în Taurida;* romane: *Die Leiden des jungen Werthers*, 1774 – *Suferinţele tânărului Werther; Wilhelm Meisters Lehrjahre*, 1795 – *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister; Wilhelm Meisters Wanderjahre*, 1821 – *Anii de peregrinare ai lui Wilhelm Meister;* balade de inspiraţie exotică: *Die Brandt von Korinth*, 1797 – *Mireasa din Corint; Der Gott und die Bajadere*, 1797 – *Zeul şi baiadera* etc.

Capodopera lui Goethe, poemul *Faust* (partea I 1808; partea a II-a postum, 1833), este rodul unei activităţi creatoare de aproape 60 de ani.

Goga, Octavian (1881–1938), poet şi dramaturg român.

A debutat cu poezii în revista „Tribuna", la vârsta de 16 ani. Colaborează la: „Familia", „Tribuna literară", „Revista ilustrată" etc.

În anul 1902 Goga editează revista „Luceafărul", în care va apărea

Scanned with OKEN Scanner

cea mai mare parte a poeziilor ce vor forma materia volumului de debut, *Poezii*, 1905. Apariţia acestuia a avut mare răsunet în epocă, bucurându-se de aprecierile lui Titu Maiorescu, Garabet Ibrăileanu, Nicolae Iorga şi ale altor personalităţi ale vremii.

În calitate de secretar al „Astrei" (Asociaţia Transilvăneană pentru Literatura şi Arta Poporului Român), Octavian Goga a desfăşurat o activitate rodnică. În anul 1907 editează revista asociaţiei, intitulată „Ţara noastră".

În afara volumului de debut, Octavian Goga a mai publicat volumele de poezii *Ne cheamă pământul*, 1909; *Din umbra zidurilor*, 1913; *Cântece fără ţară*, 1916, precum şi volumele de publicistică *Strigăte în pustiu*, 1915, şi *Mustul care fierbe*, 1927.

Opera sa poetică este o monografie lirică a satului ardelean din perioada stăpânirii habsburgice.

Într-o scrisoare către Bogdan-Duică, Octavian Goga îşi explica concepţia asupra propriei poezii, astfel: *„Eu n-am fost ţăran, dar am priceput păsurile satului şi m-am contopit cu toate durerile lui (...). Am fost toată vremea un revoltat pentru nedreptăţile care loviau poporul (...). Mi-am zis: trebuie să fac în versuri monografia sufletească a unui sat din Ardeal, cu toate figurile şi cu toată culoarea lui."* Într-adevăr, întreaga poezie a lui Goga exprimă suferinţa şi aspiraţia spre libertate a unui popor asuprit, care aşteaptă ziua eliberării ca pe o „dreaptă sărbătoare".

Octavian Goga este totodată autorul a două piese de teatru: *Domnul notar*, 1914, şi *Meşterul Manole*, 1927.

Gogol, Nikolai Vasilievici (1809–1852), prozator şi dramaturg rus, fondator al „Şcolii naturale" (denumire dată de Belinski realismului rus).

Scanned with OKEN Scanner

Creaţia lui Gogol se află la interferenţa dintre romantism şi realism.

În volumul de povestiri *Vecera na hutore bliz Dikanki*, 1831/1832 – *Serile în cătunul de lângă Dikanka* sau în ampla nuvelă istorică *Taras Bulba*, 1835, persistă încă elemente romantice în concepţie şi în colorit. Chiar şi în volumul *Arabeski*, 1835 – *Arabescuri*, scris în urma contactului dur al scriitorului cu lumea oraşului Petersburg, viziunea realistă se îmbină cu o concepţie, în fond, romantică.

Forţa realismului său satiric se vădeşte în romanul *Suflete moarte*, 1842/1852 şi în comedia *Revizorul*, 1836 – capodoperă a dramaturgiei ruse şi universale.

Golescu, Dinicu (1777–1830), mare cărturar român, memorialist, unul dintre cei mai importanţi îndrumători culturali ai vremii sale.

A înfiinţat în 1826, la Goleşti, o *„şcoală în limba română pentru toţi copiii, indiferent de starea socială"*. L-a sprijinit pe I. Heliade Rădulescu în publicarea celui dintâi ziar din Ţara Românească, „Curierul românesc", şi a înfiinţat, în 1827, „Societatea literară", care avea ca scop dezvoltarea învăţământului, întemeierea unui teatru naţional, publicarea de gazete, de traduceri şi de opere originale etc. În şedinţele acestei societăţi s-au citit primele traduceri din Lamartine ale lui Heliade Rădulescu.

În anul 1826 îi apar lucrările: *Adunare de pilde bisericeşti şi filosoficeşti*, *Adunare de tractaturi ce s-au urmat între prea puternica împărăţie a Rusiei şi Înalta Poartă* şi *Însemnare a călătoriei mele, Constantin Radovici din Goleşti, făcută în anii 1824, 1825*, 1826.

Cea mai importantă operă literară a lui Dinicu Golescu rămâne *Însemnare...*, în care au fost consemnate impresii din călătoriile întreprinse în Ungaria, Austria, Germania, Elveţia şi nordul Italiei.

Scanned with OKEN Scanner

Góngora y Argote, Luis de (1561–1627), poet spaniol, cel mai important reprezentant al cultismului, numit, după el, şi „gongorism", un stil încifrat, metaforic, caracterizat prin sonoritatea versurilor, bogăţia somptuoasă a liricului, cu frecvente referiri mitologice.

Începuturile sale literare au fost dominate de o influenţă clasică şi populară (balade, epistole, sonete, romanţe şi satire).

Operele reprezentative pentru acest stil („gongorism") sunt: *Fábula de Polifemo y Galatea*, 1612 – *Fabula lui Polifem şi Galateea; Las soledades*, 1613 – *Singurătăţile* – capodoperă lirică de evocare a naturii; *Fábula de Piram y Tysbe*, 1618 – *Fabula lui Piram şi Tisbe.*

Gorki, Maxim – pseudonimul lui Aleksei Maksimovici Peşkov (1868–1936), prozator şi dramaturg rus.

A debutat cu povestiri de factură romantică: *Makar Ciudra*, 1892; *Celkaş*, 1894, şi realistă – *Ocerki i rasskazî*, 1898 – *Schiţe şi povestiri.* Îşi continuă activitatea literară scriind romane şi drame realiste, de observaţie critică a societăţii burgheze: romanul *Foma Gordeev*, 1899 şi dramele *Na dne*, 1902 – *Azilul de noapte; Mescane*, 1902 – *Micii burghezi; Vragi*, 1906 – *Duşmanii.*

Atitudinea revoluţionară, vădită odată cu apariţia romanului *Mat'*, 1906 – *Mama*, îşi va pune amprenta şi asupra scrierilor ulterioare anului 1917: romanele *Delo Artamonovîh*, 1925 – *Întreprinderile Artamonov; Jizn' Klima Samgina*, 1925/1936 – *Viaţa lui Klim Samghin*; piesa *Egor Bulîcov i drugie*, 1932 – *Egor Bulîciov şi alţii.*

În trilogia autobiografică *Detstvo*, 1913 – *Copilăria; V liudiah*, 1915/1916 – *La stăpân* şi *Moi universiteti*, 1923 – *Universităţile mele* se conturează atmosfera în care a crescut şi s-a maturizat Aleoşa Peşkov (Maxim Gorki).

Scanned with OKEN Scanner

Grimm, Jacob Ludwig Karl (1785– 1863), filolog şi folclorist german. Fondator al germanisticii moderne şi al gramaticii germane.

Publică: *Geschichte der deutschen Sprache*, 1848 – *Istoria limbii germane*; *Deutsche Grammatik*, 1819/1837 – *Gramatica germană*. A început publicarea, împreună cu fratele său, Wilhelm, a primului dicţionar istoric al limbii germane: *Deutsches Wörterbuch*, 1852/1861 – *Dicţionar german*.

Sub influenţa şcolii romantice de la Heidelberg, a manifestat preocupări, împreună cu fratele său, pentru mitologia şi poveştile vechi germane, publicând: *Kinder und Hausmärchen*, 1812/1815 şi 1819/1822 – *Poveşti pentru copii*; *Deutsche Sagen*, 1816/ 1818 – *Legendele germane*; *Deutsche Mythologie*, 1835 – *Mitologia germană*.

Grimm, Wilhelm Karl (1786–1859), folclorist şi filolog german.

În colaborare cu fratele său, Jacob, a publicat *Deutsche Sagen*, 1816/ 1818 – *Legendele germane* şi culegerea *Kinder und Hausmärchen*, 1812 /1815 şi 1819/1822 – *Poveşti pentru copii*.

H

Hasdeu, Bogdan Petriceicu (1836–1907), poet, prozator, dramaturg, folclorist, lingvist şi istoric român.

Spirit enciclopedic, Bogdan Petriceicu Hasdeu s-a impus ca un mare deschizător de drumuri în filologie, folcloristică şi istorie. Imediat după stabilirea la Iaşi, iniţiază o vastă activitate culturală şi ştiinţifică. Înfiinţează numeroase publicaţii: „România“, 1858 – revistă istorico-filologică; „Foaia de istorie română“, 1859 – în care publică erudite studii de istorie; „Foiţa de istorie şi litera-

Scanned with OKEN Scanner

tură", 1860; „Din Moldova", 1862. Revista „Din Moldova" va fi acuzată de unionism şi Hasdeu îi schimbă numele în „Lumina", 1864.

În anul 1863 vine la Bucureşti, unde fondează foile satirice „Aghiuţă", 1863/1864 şi „Satyrul", 1866, precum şi publicaţiile culturale şi literare „Traian", devenită în 1870 revista „Columna lui Traian" şi „Revista nouă", 1887.

Contribuţia lui Bogdan Petriceicu Hasdeu la dezvoltarea filologiei româneşti este absolut remarcabilă. Din *Cuvente den bătrâni*, 1878/1881, lucrare pregătitoare pentru o istorie a limbii române, a realizat numai două volume şi introducerea la cel de-al treilea. În cele două volume Bogdan Petriceicu Hasdeu a publicat numeroase texte din secolul al XVI-lea şi cărţi populare, însoţite de un aparat critic savant.

Etymologicum Magnum Romaniae, 1886/1898, este o lucrare fundamentală în domeniul lingvisticii. Acest extraordinar dicţionar al limbii române a apărut în trei volume, oprindu-se la cuvântul „bărbat". Înregistrând exhaustiv vocabularul limbii române (inclusiv arhaismele, formele dialectale, dar excluzând neologismele), dicţionarul cuprinde câte un studiu monografic pentru fiecare cuvânt în parte, tratat din punct de vedere etimologic, gramatical şi semasiologic.

Abnegaţia cu care Hasdeu a realizat acest dicţionar se explică prin chiar afirmaţiile savantului: *„Dicţionarul unei limbi trebuie să fie pentru un popor o enciclopedie a traiului său întreg, trecut şi prezent."*

În domeniul istoriografiei Bogdan Petriceicu Hasdeu a publicat o importantă culegere de documente: *Arhiva istorică a României*, din care apar trei tomuri între anii 1864–1867, şi *Istoria critică a românilor*, 1873/1875. Din *Istoria critică a românilor*, proiectată în cel puţin cinci

Scanned with OKEN Scanner

volume, nu a realizat decât primul volum şi partea I din cel de-al doilea.

Hasdeu a acordat o mare importanţă cunoaşterii „fântânelor", adică a izvoarelor, a documentelor fără de care nu se poate scrie istoria.

Poezia lui Hasdeu, adunată în două volume: *Poezie*, 1873, şi *Sarcasm şi ideal*, 1897, este, după părerea autorului, ca *„sumbra şi violenta pictură a lui Caravaggio, în care vezi numai oase şi muşchi, în loc de frageda şi catifelata carne"* (*Prefaţă* la volumul *Poezie*, Bucureşti, 1873). Concepţiei sale poetice îi dă glas în poezia *Viersul*, în care îşi arată deschis preferinţa pentru *„o poezie neagră, o poezie dură,/O poezie de granit,/Mişcată de teroare şi palpitând de ură"*.

Creaţia în proză reuneşte nuvela *Duduca Mamuca. Din memoriile unui studinte* (reluată cu unele modificări în *Micuţa*), 1863, romanul *Ursita*, 1864, şi monografia *Ioan Vodă cel Cumplit*, 1865.

Cea mai însemnată operă a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu rămâne drama istorică *Răzvan şi Vidra*, 1869.

Heliade Rădulescu, Ion (1802–1872), poet, prozator, traducător, lingvist şi om politic român.

A jucat un rol deosebit de important în mişcarea culturală din Muntenia, atât prin activitatea desfăşurată în cadrul „Societăţii literare" (înfiinţată în 1827, împreună cu Dinicu Golescu) şi al Societăţii Filarmonice, cât şi prin activitatea publicistică („Curierul românesc"; „Curier de ambe sexe").

În anul 1828 publică la Sibiu *Gramatica românească*, în care susţine adoptarea principiului fonetic de ortografiere, ridicându-se împotriva etimologismului, şi simplificarea alfabetului chirilic (prin reducerea lui de la 43 la 27 de litere).

Scanned with OKEN Scanner

Heliade propune totodată introducerea neologismelor, demonstrând că toate popoarele, în condiţiile în care s-a simţit nevoia îmbogăţirii limbii, au procedat la fel. Dar aceste împrumuturi trebuie luate din sectorul limbilor romanice, adică *„de la maica noastră“* (limba latină) şi de la *„surorile noastre“* (limbile înrudite), adaptându-le normelor fonetice şi morfologice ale limbii noastre *(„...să se înfăţoşeze în haine rumâneşti şi cu mască de român înaintea noastră“).*

Între 1840–1841 Heliade publică lucrarea *Paralelism între limba română şi italiană* (partea I) şi *Paralelism între dialectele român şi italian sau forma ori gramatica acestor două dialecte* (partea a II-a). În această scriere el susţine că româna şi italiana sunt de fapt două dialecte derivate ale limbii latine. Italiana, remarcă Heliade, reprezintă de fapt stadiul la care ar fi ajuns româna dacă vitregiile istoriei nu i-ar fi încetinit şi deviat evoluţia. În anul 1847 apare *Vocabular de vorbe străine în limba română.*

În domeniul criticii literare a publicat două lucrări: *Regulile sau gramatica poeziei,* 1831 – traducere a unui manual de Lévizac şi Moyssant şi *Curs întreg de poezie generală* (vol. I–III), 1868–1870.

Ca poet Heliade a debutat în 1830 cu o plachetă, cuprinzând în majoritate traduceri din Lamartine.

În anul 1836 Heliade imagina un vast program după care să-şi dezvolte creaţia poetică. Acest proiect, asemenea *Legendei secolelor* a lui Hugo, urma să se articuleze în patru capitole ale unei vaste istorii a umanităţii: I *Biblice;* II *Evanghelice;* III *Patria sau omul social;* IV *Omul individual.*

Cele mai multe dintre temele poeziilor sale sunt romantice: trecutul glorios ca izvor al mândriei naţionale – *O*

Scanned with OKEN Scanner

*noapte pe ruinele Târgovişti*i, primul fior al dragostei – *Zburătorul*, rolul artistului în societate – *Destăinuirea*, *Poezia* etc.

Heliade a scris şi două epopei: una eroică *Mihaida* – închinată lui Mihai Viteazul – şi una cosmogonică: *Anatolida sau Omul şi faptele* – inspirată de *Paradisul pierdut* al lui Milton. Ambele epopei au rămas neterminate.

Ca prozator Heliade se înscrie în galeria paşoptistă a creatorilor de fizionomii, alături de C. Negruzzi, M. Kogălniceanu. Astfel *Domnul Sarsailă* este un acidulat portret al „autorlâcului", al falsului creator; *Cuconiţa Drăgana* este portretul unei mahalagioaice, ajunse la o oarecare bunăstare materială, care mimează că duce o viaţă mondenă; *Coconu Drăgan* este *„un bădăran boierit", „un patriot grozav, năbădăios, numai foc şi inimă albastră pentru patrie"* (I. Heliade Rădulescu, *Scrieri alese, Coconu Drăgan).*

Hemingway, Ernest Miller (1898–1961), prozator american, personalitate majoră a prozei interbelice.

Opera sa izvorăşte dintr-o bogată şi insolită experienţă de viaţă. Martor sau participant la cele mai importante evenimente ale timpului său, Hemingway s-a inspirat din aceste evenimente în romanele publicate: *A Farewell to Arms*, 1929 – *Adio arme!* (primul război mondial); *For Whom the Bell Tolls*, 1940 – *Pentru cine bat clopotele* (războiul civil din Spania).

Alte opere, descriind viaţa toreadorilor: *Death in the Afternoon*, 1932 – *Moartea de după-amiază*; a vânătorilor din Africa: *The Snows of Kilimanjaro*, 1948 – *Zăpezile de pe Kilimanjaro*; *The Short Happy Life of Francis Macomber*, 1938 – *Scurta viaţă fericită a lui Francisc Macomber*, prezintă aventura drept modalitate de confruntare a omului cu sine însuşi, de afirmare a

Scanned with OKEN Scanner

demnităţii sale. Deosebit de semnificativă în acest sens este nuvela *The Old Man and the Sea*, 1952 – *Bătrânul şi marea*, parabolă a luptei omului cu natura, a curajului plin de noblețe.

Hesiod (secolul VII î. Hr.), poet epic elin, care s-a bucurat de o deosebită apreciere în antichitate.

Hesiod este autorul poemului genealogic de factură filozofică *Theogonia – Naşterea zeilor* şi al poemului didactic *Munci şi zile.*

Hogaş, Calistrat (1848–1917), prozator român.

A debutat cu versuri, în anul 1874, în revista „Corespondenţa provincială", din Piatra-Neamţ.

Între anii 1883–1884 a publicat primele *Amintiri dintr-o copilărie* în revista „Asachi", pe care le-a reluat, după zece ani, în revista „Arhiva", condusă de A. D. Xenopol. Colaborează şi la alte reviste: „Situaţiunea", „Viaţa românească" etc.

De la Hogaş au rămas două opere fundamentale: *Amintiri dintr-o copilărie* şi *În munţii Neamţului,* care au fost reunite sub titlul *Pe drumuri de munte,* 1914.

Calistrat Hogaş continuă prin opera sa o veche tradiţie, cea a notelor de călătorie, admirabil ilustrată anterior de Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Al. Odobescu.

Hölderlin, Johann Christian Friedrich (1770–1843), poet german.

Creaţia sa lirică, profund romantică, cuprinde versuri în formele poeziei antice, ode în metru alcaic, elegii în hexametri, imnuri în ritmuri libere pindarice.

Cea mai izbutită operă a sa o constituie imnurile: *Am Quell der Donau – La izvorul Dunării; Andenken – Amintire; Der Rhein – Rinul; Germanien – Germania; Der Ister – Istrul.*

În centrul creaţiei lui Hölderlin este situat

Scanned with OKEN Scanner

romanul *Hyperion oder der Eremit in Griechenland*, 1797/1799 – *Hyperion sau eremitul în Grecia.*

În anul 1797 a apărut drama *Der Tod des Empedokles* (fragment) – *Moartea lui Empedocle.*

Homer (probabil secolul VIII î.Hr.), poet epic elin, autorul celebrelor epopei *Ilias* – *Iliada* şi *Odiseea*, centrate în principal pe legenda războiului troian, care constituie punctul de plecare al literaturii europene, majoritatea motivelor poetice fiind reluate de numeroşi scriitori.

Epopeile homerice au o triplă valoare: documentară – prin informaţiile despre epoca evocată, despre obiceiurile, îmbrăcămintea, moravurile şi concepţiile oamenilor, etică – prin idealurile de curaj, patriotism, prietenie şi fidelitate pe care le pun în evidenţă, şi estetică – prin expresia artistică pregnantă şi adecvată conţinutului.

Lui Homer anticii i-au mai atribuit inventarea parodiei, prin poemul burlesc *Batrahomiomahia – Bătălia broaştelor cu şoarecii.*

Horaţiu [Quintus Horatius Flaccus] (65–8 î.Hr.), poet latin.

Încarnează, ca poet, concepţia politică şi morală a domniei lui August. Recomandat lui Mecena, marele protector al artiştilor şi al oamenilor de idei, de către Vergiliu şi Varius, Horaţiu se va bucura până la sfârşitul vieţii sale nu numai de aprecierea şi generozitatea unui spirit cultivat, rafinat şi puternic, ci şi de prietenia acestuia. I-a supravieţuit doar două luni lui Mecena, în apropierea căruia a şi fost înmormântat.

Departe de a se pierde în visări, contemplaţii sau delectări aparte, Horaţiu i-a atribuit poeziei o misiune practică: mijloc de edificare sufletească şi morală în slujba omului, a cetăţii şi a datoriei faţă de viaţă.

Creaţia lui Horaţiu cuprinde o carte de *Epode*, două cărţi de *Satire*, patru cărţi de *Ode*, 31–23 î.Hr.: *Către Postu-*

Scanned with OKEN Scanner

mus, *Către Taliarh*, *Către Leuconoe*, *Către Mecena*, două cărţi de *Epistole*, scrise între anii 30–13 î.Hr. şi o epistolă aparte, *Epistola către Pisoni*, cunoscută sub numele de *Arta poetică (Ars poetica)*, în care sunt relevate principiile clasicismului antic, reluate de Boileau şi Pope.

Horaţiu a fost un spirit moralist, opera sa reprezentând una din marile şi elocventele sinteze între spiritul latin şi cel grec. Adagiul socratic: *„Cunoaşte-te pe tine însuţi!"* i-a fost linie directoare de viaţă. Şi-a formulat crezul moral în fraze lapidare, menite să intre în circuitele universale ale spiritului ca maxime, ca expresii memorabile: *„Pentru a scrie bine, trebuie să gândeşti bine: iată principiul şi izvorul artei. Adună idei; cuvintele vor veni de la sine!" (Ars poetica).*

Hugo, Victor-Marie (1802–1875), poet, dramaturg şi prozator francez, teoretician şi principalul reprezentant al şcolii romantice, prin *Prefaţa* la drama *Cromwell*, 1827.

Opera sa, deosebit de vastă, acoperă şi revoluţionează aproape toate genurile literare fundamentale.

Volumele de poezie: *Les orientales*, 1829 – *Orientalele; Les feuilles d'automne*, 1831 – *Frunzele de toamnă; Les chants du crépuscule*, 1835 – *Cântecele crepusculului; Les voix intérieures*, 1837 – *Vocile interioare; Les rayons et les ombres*, 1840 – *Razele şi umbrele; Les contemplations*, 1856/1857 – *Contemplaţiile; La légende des siècles*, 1859/1883 – *Legenda secolelor*, aduc un registru liric bogat, abordând teme general-umane: iubirea, natura, dragostea de patrie, elogiul progresului uman, meditaţia gravă asupra condiţiei umane etc.

În *Prefaţa la drama Cromwell* Victor Hugo îşi expune pe larg concepţiile care vor sta la baza realizării teatrului romantic: drama romantică nu se mai inspiră din antichitate, ci

Scanned with OKEN Scanner

împrumută subiecte din istoria naţională sau străină; ea nu mai este supusă, ca în epoca clasicismului, celor trei unităţi (de timp, loc şi acţiune); personajele romantice sunt oameni pasionali, temperamente înflăcărate, cu reacţii neaşteptate, ce îşi dezvăluie în totalitate sentimentele şi trăsăturile morale; culoarea locală trebuie redată astfel încât să se poată realiza o reconstituire cât mai exactă a epocii.

Dramaturgia lui Victor Hugo marchează victoria romanticilor asupra clasicilor. A scris drame istorice în versuri: *Ruy Blas*, 1838; *Hernani ou l'honneur castillan*, 1830 – *Hernani sau onoarea castiliană*; *Le roi s'amuse*, 1832 – *Regele petrece*; *Les Burgraves*, 1843 – *Burgravii*, şi în proză: *Lucrèce Borgia*, 1833 – *Lucreţia Borgia*.

Romanele sale sunt ample, panoramice, Hugo dovedindu-se un excelent pictor de medii, de atmosferă şi, mai ales, al maselor în mişcare. În proza romanescă s-au impus prin valoarea lor artistică *Notre-Dame de Paris*, 1831, şi *Les Misérables*, 1862 – *Mizerabilii*.

I

Ibsen, Henrik (1828–1906), dramaturg norvegian.

A inaugurat în literatura universală teatrul de idei. Autorul porneşte de la ideea declarată de a prezenta în fiecare din piesele sale un *„fragment al realităţii"*.

Dintre poemele dramatice, cele mai valoroase sunt considerate *Brand*, 1866, şi *Peer Gynt*, 1867. Acestea se remarcă prin intensitatea dramatică şi aspiraţiile eroului spre un ideal moral superior.

Sub influenţa ideilor lui G. Brandes, autorul se orientează către drama socială. În piesele *Stâlpii societăţii*, 1877;

Scanned with OKEN Scanner

O casă de păpuşi, 1879; *Strigoii*, 1881; *Un duşman al poporului*, 1882, Ibsen se opreşte asupra unor probleme sociale importante: minciuna, ipocrizia, corupţia societăţii burgheze, poziţia femeii în familie (şi prin aceasta în societate), contradicţia dintre patriotism şi cosmopolitism etc.

Dramele ibseniene ulterioare relevă, prin simboluri, profunde semnificaţii umane: *Raţa sălbatică*, 1884 – satirizează neputinţa omului de a înfrunta adevărul pentru a se ridica deasupra minciunii; *Femeia mării*, 1888 – ilustrează, prin intermediul eroinei principale, Elida, aspiraţia permanentă a omului spre libertate şi demnitate; *Hedda Gabler*, 1890 – subliniază, prin intermediul eroinei Hedda, drama omului stăpânit de dorinţa nemăsurată de a depăşi planul mediocrităţii, punând în slujba acestui ţel un orgoliu imens şi mult cinism; *Constructorul Solness*, 1892.

Iuvenal [Decimus Iunius Iuvenalis] (cca. 65 – cca. 130), poet latin.

De la Iuvenal ne-au rămas 16 *Satire (Saturae)*, dintre care ultima s-a păstrat numai parţial. Acestea, scrise între anii 100–127, sunt distribuite în cinci cărţi. Cartea întâi cuprinde *Satirele* I-V, a doua numai *Satira* a VI-a, cartea a treia, *Satirele* VII-IX, cartea a patra *Satirele* X-XII, iar cartea a cincea *Satirele* XIII-XVI.

Satirele sale se remarcă prin realismul descrierilor, vioiciune, forţă retorică, vehemenţă de pamflet.

Ivasiuc, Alexandru (1933–1977), prozator român.

A fost redactor-şef al editurii „Cartea Românească" (1970) şi secretar al Uniunii Scriitorilor (până în 1972).

A debutat în anul 1967 cu romanul *Vestibul*, fiind distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Romanul relatează tribulaţiile profesorului universitar Ilea, îndră-

Scanned with OKEN Scanner

gostit de una dintre studentele sale. Înfăţişarea iubirii dintre cei doi este doar un pretext, căci autorul construieşte viaţa personajului, preocupându-se de raportul dintre individ şi istorie. Romanul se dovedeşte a fi un lung monolog asupra sensurilor existenţei.

A mai publicat romanele: *Interval*, 1969; *Cunoaştere de noapte*, 1969; *Păsările*, 1970; *Apa*, 1973; *Iluminări*, 1975; *Racul*, 1977, şi nuvelele: *O altă vedere*, 1968; *Corn de vânătoare*, 1971.

J

Jebeleanu, Eugen

(1911–1991), poet, traducător şi publicist român.

Debutează încă din anii liceului, în 1927, în revista „Viaţa literară". Din anul 1928 colaborează la revista „Bilete de papagal", condusă de Tudor Arghezi.

Editorial, a debutat în 1928 cu placheta *Schituri cu soare*. Tot atunci editează şi revista „Pe drumuri noi", apărută la Braşov şi în paginile căreia colaborează, alături de scriitori români, deopotrivă scriitori de naţionalitate germană şi maghiară.

Va continua să publice la numeroase reviste: „Tiparniţa literară", „Caiete literare", „Contimporanul", „România literară", „Azi", „Zodiac", „Reporter", „Abecedar".

Din anul 1932 devine membru al Societăţii Scriitorilor Români, iar în 1934 este distins cu premiul Fundaţiilor Regale pentru volumul în manuscris *Inimi sub săbii*.

În urma unei călătorii efectuate în anul 1956 în Japonia va publica poemul *Surâsul Hiroşimei*, 1958, care îi va aduce şi consacrarea internaţională. Poemul reprezintă unul dintre

Scanned with OKEN Scanner

cele mai vehemente proteste artistice, pe plan mondial, împotriva războiului atomic.

A mai publicat: *Ceea ce nu se uită*, 1945; *Poeme de pace şi de luptă*, 1950; *Cântecele pădurii tinere*, 1953; *Oratoriul eliberării*, 1959; *Cântece împotriva morţii*, 1963; *Elegie pentru floarea secerată*, 1967; *Hanibal*, 1972; *Harfa şi minotaurul*, 1977; *Arma secretă*, 1980; *Poezii* (ediţie selectivă), 1989.

A tradus din Petöfi Sándor, Puşkin, Victor Hugo etc.

Joyce, James Augustine Aloysius (1882–1941), prozator irlandez de limbă engleză. Este unul dintre cei mai de seamă inovatori ai romanului contemporan.

James Joyce a debutat cu volumul de nuvele de inspiraţie naturalistă *Dubliners*, 1914 – *Oameni din Dublin*. A publicat apoi romanul, în mare parte autobiografic, *A Portrait of the Artist as a Young Man*, 1916 – *Portret al artistului din tinereţe* – în care urmăreşte evoluţia spirituală a unui tânăr care se dedică scrisului.

Opera sa capitală, romanul *Ulysses*, 1922 – *Ulise* este o originală alegorie a existenţei umane şi reprezintă o versiune modernă, parodică, a epopeii lui Homer. Inovaţiile lui James Joyce nu se limitează numai la sfera epicului, ci ating şi mijloacele de expresie, inclusiv punctuaţia.

Ultima sa lucrare, *Finnegan's Wake*, 1939 – *Veghea lui Finnegan* este o operă ermetică, de explorare a subconştientului şi a visului.

K

Kafka, Franz (1883–1924), prozator austriac de origine cehă, reprezentant de seamă al prozei moderne.

Scanned with OKEN Scanner

Opera sa a avut o mare influenţă asupra literaturii contemporane prin caracterul ei de parabolă a absurdului unei lumi în care omul este strivit şi anihilat de o societate ostilă.

Printre cele mai importante creaţii ale sale, în care, într-o atmosferă de coşmar, logicul se îmbină cu absurdul, realul cu fantasticul, se numără nuvelele: *Das Urteil*, 1916 – *Verdictul*; *Die Verwandlung*, 1916 – *Metamorfoza*; *In der Strafkolonie*, 1919 – *În colonia penitenciară*, şi romanele: *Der Prozess*, postum, 1925 – *Procesul*; *Das Schloss*, postum, 1926 – *Castelul*; *Amerika*, postum, 1927 – *America*.

Keats, John (1795–1821), poet englez, ultimul mare poet romantic englez.

Aduce în poezia sa cultul antichităţii şi interesul pentru lumea medievală, folclorică şi mitologică: *Endymion*, 1818; *The Eve of Saint Agnes*, 1819 – *Ajunul Sfintei Agnes*; *La belle dame sans merci*, 1820; *Lamia*, 1820, (scrisă în limba franceză); *Hyperion*, 1820.

Lirismul romantic al poetului atinge culmile în *Odes*, 1820 – *Ode (Odă unei privighetori, Odă la o urnă grecească, Odă melancoliei, Odă toamnei)*. În *Ode* întâlnim tensiune lirică, aspiraţie spre absolut, ce atrage după sine decepţia şi o tristă contemplare a morţii.

Kipling, Joseph Rudyard (1865–1936), prozator şi poet englez.

S-a născut şi a copilărit în India, a călătorit în Extremul Orient, Australia şi America.

A scris proză scurtă inspirată mai ales din viaţa militarilor şi a funcţionarilor englezi din India: *Plain Tales from the Hills*, 1888 – *Povestiri simple din munţi*; *Soldiers Three*, 1888 – *Trei soldaţi*; *The Story of the Gadsbys*, 1888 – *Povestea familiei Gadsby*; *In Black and White*, 1888 – *În alb sau negru*; *Under the Deodars*, 1888 – *La umbra cedrilor*. Este autorul romanelor: *The Light that Failed*, 1891 –

Scanned with OKEN Scanner

Lumina care se stinge; *Captains Courageous*, 1897 – *Căpitani curajoşi*; *Kim*, 1901.

Deosebit de izbutite sunt povestirile având drept personaje animale: *The Jungle Book*, 1894 – *Cartea junglei* şi *The Second Jungle Book*, 1895 – *A doua carte a junglei*, în care excepţionalele lui descrieri şi „surprinderea" la animale a unor trăsături omeneşti vădesc o profundă înţelegere a vieţii, sub toate aspectele ei.

A mai publicat volumele de versuri *Departmental Ditties*, 1886 – *Cântece funcţionăreşti* şi *Barrack Room Ballads*, 1892 – *Balade de cazarmă*, conţinând poezii inspirate din viaţa grea a soldaţilor.

L

Labiş, Nicolae (1935–1956), poet român.

Îşi publică primele poezii, sub numele cu care a rămas în posteritate sau cu pseudonimul Neculai Mălin, în 1950, în ziarul „Zorii noi" din Suceava. Colaborează apoi la: „Iaşul nou", „Gazeta literară", „Contemporanul", „Viaţa românească" – în paginile căreia va publica poezia *Moartea căprioarei*, 1954.

Volumul de debut, *Primele iubiri*, 1956, este singurul tipărit în timpul vieţii. Postum vor apărea mai multe volume: *Lupta cu inerţia*, 1958; *Primele iubiri*, 1962; *Moartea căprioarei*, 1964; *Albatrosul ucis*, 1966, care adună opera sa rămasă neterminată, scrisă mai ales între 1955–1956.

Volumul *Primele iubiri* are un predominant caracter de confesiune lirică. Conţine poeme de evocare a copilăriei, vârstă a purităţii şi a elanului, a idealurilor, întunecate, în cazul generaţiei sale, de dezastrele războiului.

Scanned with OKEN Scanner

Moartea căprioarei este *„povestea simbolului pierdut sau distrus prin împrejurările pragmatice şi dramatice ale vieţii"* (Marian Popa, *Dicţionar de literatură română contemporană).* Poetul trăieşte dramatic momentul „ieşirii" sale din copilărie şi al intrării în perioada maturităţii.

Lupta cu inerţia marchează maturizarea gândirii poetice a lui Labiş şi abordarea aproape exclusivă a liricii filozofice. Poetul este cuprins de o nesfârşită sete de cunoaştere, de descoperire a esenţei evenimentelor.

La Bruyère, Jean de (1645–1696), prozator şi moralist francez.

Principala sa operă, capodoperă a literaturii clasice, *Les caractères de Théophraste traduits du grec, avec les caractères ou les moeurs de ce siècle,* 1688 – *Caracterele lui Teofrast tradu-se din greceşte împreună cu caracterele sau moravurile acestui veac,* se impune prin viziunea filozofică asupra moravurilor acelor timpuri şi prin extraordinarele portrete psihologice ale diverselor tipuri umane, realizate din perspectiva moralistului clasic.

La Fontaine, Jean de (1621–1695), poet francez.

La Fontaine a rămas, pentru posteritate, inimitabilul autor al unei singure mari opere – *Fabule.* Prima culegere apare în 1668 cu titlul *Fables choisies mises en vers,* 1668/1694 – *Fabule alese în versuri.* A doua culegere apare în 1678, fiind completată în 1694 cu un ultim ciclu (cartea a XII-a din ediţiile moderne).

La Fontaine reînnoieşte structura fabulei prin schimbarea raportului dintre morală şi povestire în favoarea celei din urmă.

Eroii fabulelor, care aparţin lumii animaliere şi regnului vegetal, sunt investiţi cu particularităţi caracterologice specifice omului.

Scanned with OKEN Scanner

Poetul satirizează cu vehemenţă viciile şi slăbiciunile general umane: minciuna, frica, prostia, zgârcenia, orgoliul nemăsurat etc., realizând un pitoresc şi veridic tablou moral şi social al Franţei acelei epoci.

Lagerlöf, Selma Ottillia Lovisa (1858–1940), prozatoare suedeză.

A realizat romane de factură epopeică, pline de fantezie şi lirism, cu rezonanţe din vechile legende scandinave: *Gösta Berling's saga*, 1891 – *Povestea lui Gösta Berling* – capodoperă a prozei sale; trilogia alcătuită din *Löwensköldska ringen*, 1925 – *Inelul lui Löwensköld*; *Charlotte Löwensköld*, 1925; *Anna Svärd*, 1928; romane impregnate de umanitarism creştin: *Antikrists mirakler*, 1897 – *Minunile lui Anticrist*; *Jerusalem*, 1901/1902 – *Ierusalim*.

Scrie şi proză pentru copii, îmbinând într-o viziune poetică unică o lecţie metaforică de geografie, istorie şi cultură, ca în cazul poveştii *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, 1906/1907 – *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson în Suedia*.

Lamartine, Alphonse-Marie-Louis de Prat (1790–1869), poet şi prozator francez.

Este iniţiatorul poeziei romantice, alături de Victor Hugo şi Alfred de Vigny.

Cele mai cunoscute volume de poezii – *Méditations poétiques*, 1820 – *Meditaţii poetice*, şi *Nouvelles méditations poétiques*, 1823 – *Noi meditaţii poetice* – se remarcă prin lirismul melancolic, retrăirea elegiacă a iubirii, meditaţia pe tema trecerii ireversibile a timpului şi pe tema morţii. Reprezentativă pentru volumul *Meditaţii poetice* este poezia *Lacul*.

A mai publicat volumele: *Harmonies poétiques et religieuses*, 1830 – *Armonii poetice şi religioase*; *Jocelyn*, 1836, şi *Recueillements poétiques*, 1839 – *Reculegeri poetice*.

Scanned with OKEN Scanner

Ca prozator, Lamartine este autorul scrierii istorice în opt volume *Histoire des Girondins*, 1843–1847 – *Istoria Girondinilor* şi al romanelor autobiografice: *Confidences*, 1849 – *Confesiuni*; *Raphaël*, 1849; *Graziella*, 1852.

Lenau, Nikolaus – pseudonimul lui Nikolaus Niembsch von Strehlenau (1802–1850), poet austriac, născut în Csatád, azi Lenauheim, lângă Timişoara.

Lirica sa, profund romantică, exprimă nelinişti interioare, melancolie, sentimentul solitudinii, dorul de patrie şi de libertate: *Gedichte*, 1832 – *Poezii*; *Neuere Gedichte*, 1838 – *Poezii mai noi*; *Gedichte*, 1844 – *Poezii*.

În poemele epice şi dramatuce: *Faust*, 1836; *Savonarola*, 1837; *Die Albigenser*, 1842 – *Albigenzii*, îşi exprimă protestul împotriva despotismului acelor vremuri.

Leopardi, Giacomo (1798–1837), poet şi prozator italian, cel mai de seamă reprezentant al romantismului italian.

Abordează o lirică în care apar ca motive centrale meditaţia filozofică pe tema efemerităţii vieţii şi a iubirii, intangibilitatea fericirii, conştiinţa durerii cosmice şi a neantului: *Canti*, 1831/1835 – *Cântece*. Din acest volum se remarcă poemele: *Către Italia*, *Către Silvia*, *Amintiri*, *Pasărea singuratică*, *Infinitul*.

Opera în proză cuprinde: *Operette morali*, *Sentenze di Bruto minore*, 1827/1834 – *Mici opere morale*, *dialoguri şi eseuri*.

Lermontov, Mihail Iurievici (1814–1841), poet, prozator şi dramaturg rus, unul dintre reprezentanţii de seamă ai romantismului.

Iubirea şi natura constituie universul liric al poeziei sale.

Deosebit de izbutite sunt cele două ample poeme epico-lirice: *Mţîri*, 1839 – *Novicele*, în care tratează tema setei de

Scanned with OKEN Scanner

libertate, şi poemul *Demon*, 1840 – *Demonul*, în care evocă drama pasiunii şi dorinţei geniului singuratic de a învinge solitudinea printr-o dragoste pentru o făptură pământească.

Lermontov a cultivat şi genul dramatic. *Maskarad*, 1835 – *Mascarada*, este o dramă în versuri, în care sunt denunţate ipocrizia şi corupţia nobilimii ruse.

În romanul romantic *Geroi naşego vremeni*, 1840 – *Un erou al timpului nostru*, Lermontov conturează imaginea individului de excepţie, dar respins de societate, *„omul de prisos"*.

London, Jack (1876–1916), prozator american.

Opera sa este una realist-naturalistă, inspirată dintr-o neobişnuită experienţă de viaţă (mai ales din călătoriile sale în Alaska şi în Mările Sudului).

A scris romane inspirate din lumea animalelor şi romane în care evocă existenţa dură, sălbatică, spiritul de revoltă şi aventură, în care eroii sunt angajaţi într-o brutală luptă pentru supravieţuire: *The Call of the Wild*, 1903 – *Chemarea străbunilor*; *White Fang*, 1906 – *Colţ Alb*; *The Iron Heel*, 1907 – *Călcâiul de fier*; *The Cruise of the Snark*, 1911 – *Croazieră pe Snark* etc.

Lovinescu, Horia (1917–1983), dramaturg român, nepot de frate al criticului Eugen Lovinescu.

A debutat în 1953 cu drama *Lumina de la Ulmi*.

Piesele lui Horia Lovinescu sunt drame psihologice sau sociale: *Citadela sfărâmată*, 1954 – evocă destrămarea unei familii burgheze în condiţiile dificile de după război; *Surorile Boga*, 1958 – *„replică optimistă la* Trei surori *de Cehov"* (Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi*); *Febre*, 1961 – dramă conjugală cu determinări sociale; alegorii şi parabole: *Hanul*

Scanned with OKEN Scanner

de la răscruce, 1955 – parabolă a solidarităţii umane; *Omul care şi-a pierdut omenia*, 1957, şi *Moartea unui artist*, 1964 – meditaţii pe tema artei, a sensului ei, ambele piese pornind de la mitul meşterului Manole; drama istorică *Petru Rareş*, 1967.

Lucreţiu [Titus Lucretius Carus] (cca. 95 – cca. 55 î.Hr.), poet şi filozof latin.

Studiile realizate la Atena, avându-l ca maestru pe Zenon, filozoful epicurian, îşi vor pune amprenta asupra gândirii sale poetice şi filozofice.

De la Lucreţiu o singură scriere s-a păstrat în întregime: *De rerum natura – Despre natura lucrurilor*. Este un poem filozofic de vaste proporţii (7500 de versuri, grupate în şase cărţi), în care autorul expune riguros sistemul filozofic materialist al lui Epicur, cu intenţia morală de a propune ca ideal de viaţă fericirea obţinută prin cunoaştere.

M

Macedonski, Alexandru (1854–1920), poet, prozator şi dramaturg român.

A debutat în anul 1870, în „Telegraful român" de la Sibiu, cu poezia *Dorinţa poetului*.

Primul volum de versuri, *Prima verba*, vede lumina tiparului în anul 1872. Din acest an începe o activitate publicistică susţinută la „Telegraful", „Familia", „Stindardul", „Revista contemporană" şi în ziare editate de el însuşi: „Oltul", „Vestea", „Dunărea", „Plevna", „Tarara".

În anul 1880 editează revista „Literatorul", una dintre publicaţiile literare cu mare influenţă în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea şi primele două din secolul următor, chiar dacă a apărut cu mari intermitenţe şi neregularităţi.

Scanned with OKEN Scanner

Rolul esenţial al „Literatorului" constă în orientarea poeziei româneşti către noi viziuni artistice.

În anul 1882 apare volumul *Poezii*, primit favorabil de către presă. Din păcate, publicarea epigramei împotriva lui Eminescu îi atrage lui Macedonski oprobriul public, însemnându-i de aici înainte destinul literar.

Călătoreşte la Paris (1884), unde începe să colaboreze la diverse publicaţii franceze.

În anul 1892 Macedonski publică articolul *Poezia viitorului*, un adevărat manifest al simbolismului, în care susţine primatul muzicii şi al imaginii în poezie – *„poezia viitorului nu va fi decât muzică şi imagine, aceste două eterne şi principale sorginţi ale ideii"* (articolul *Poezia viitorului*, 1892).

Un moment important în creaţia lui Macedonski îl reprezintă apariţia, în anul 1895, a volumului *Excelsior*, întrucât aici apar primele poeme din ciclul *Noptilor*, încheiat cu capodopera sa, *Noapte de decemvrie*. Poemul *Noapte de decemvrie* a fost scris în anul 1901, tipărit pentru prima oară în 1902 în revista „Forţa morală" şi apoi inclus în volumul intitulat *Flori sacre* din 1912.

În anul 1896 Macedonski scoate ziarul „Liga ortodoxă", în care vor debuta: Ion Theo (Tudor Arghezi) şi Gr. Pişculescu (Gala Galaction).

Rondelurile compuse în perioada 1916–1920 au fost adunate, postum, în volumul *Poema rondelurilor*, 1927.

Proza lui Al. Macedonski cuprinde: *Cartea de aur*, 1902, *Le calvaire du feu*, 1906 – în versiune românească *Thalassa*, şi *Nuvele*, 1923 (postum).

Primele scrieri dramatice din perioada 1880–1881 *(Iadeş, Unchiaşul Sărăcie, 3 decembrie)* sunt adaptări ale unor piese străine.

Cea mai bună creaţie dramatică, *Le Fou?*, 1912/1913 – *Nebunul?*,

Scanned with OKEN Scanner

aduce în prim-plan un erou vizionar, genial, Dorval, obsedat de dorinţa de a cuceri, de a domina tot. *Moartea lui Dante Alighieri*, 1916, este concepută ca o alegorie a destinului artistului în societate (în speţă, al autorului), fiind socotită *„un testament moral şi literar"* al oricărui creator obsedat de ideal.

Mallarmé, Stéphane (Étienne, zis) (1842–1898), poet francez.

După o perioadă baudelairiană şi parnasiană, în care publică poemul tragic *Hérodiade*, 1869 – capodoperă a şcolii parnasiene, şi *L'après-midi d'un faune*, 1876 – *După-amiaza unui faun*, urmează o a doua etapă a creaţiei sale, în care lirica lui capătă un caracter ermetic. Refuzând sintaxa şi limbajul obişnuit de comunicare, autorul îşi creează un limbaj propriu, capabil să sugereze misterul lucrurilor: *Poésies*, 1887 – *Poezii; Vers et prose*, 1893 – *Versuri şi proză; Un coup de dés jamais n'abolira le hasard*, 1897 – *O aruncare de zar nu va desfiinţa hazardul; Poésies*, 1898 – *Poezii.*

Malot, Hector (1830–1907), prozator francez.

Între anii 1859–1896 a scris aproape 70 de romane, dintre care cele mai cunoscute se înscriu în categoria literaturii pentru copii şi tineret: *Romains Kalbris*, 1869; *Sans Famille*, 1878 – *Singur pe lume; Le Docteur Claude*, 1879 – *Doctorul Claude; En Famille*, 1893 – *În familie.*

În anul 1896 a publicat o amplă autobiografie: *Le Roman de mes romans* – *Romanul romanelor mele.*

Malraux, André (1901–1976), prozator francez.

Este participant direct la o parte însemnată a evenimentelelor istorice ale secolului XX: pleacă într-o misiune arheologică în Indochina, joacă un rol important în războiul civil din China, participă la războiul civil din Spania, contribuie la organiza-

Scanned with OKEN Scanner

rea Rezistenţei franceze, comandă brigada Alsacia-Lorena în luptele împotriva Germaniei hitleriste şi devine, după război, ministru al Afacerilor culturale, între 1959–1969, în guvernul de Gaulle.

Bogata sa experienţă de viaţă va fi consemnată în opera romanescă: *Les conquérants*, 1928 – *Cuceritorii; La voie royale*, 1930 – *Calea regală; La condition humaine*, 1933 – *Condiţia umană*, considerată capodopera sa; *L'Espoir*, 1937 – *Speranţa*.

În romanele sale experienţa individuală sau colectivă este singura modalitate de afirmare a existenţei umane. Dacă omul este strivit de loviturile sau de materialitatea existenţei, rămâne totuşi cu libertatea de a se revolta şi de a da un sens vieţii prin acţiune.

Manzoni, Alessandro (1785–1873), prozator, poet şi dramaturg italian, figura cea mai proeminentă a romantismului italian.

A rămas în memoria posterităţii prin lirica sa romantică: poemul *Urania*, 1809; cu inflexiuni religioase: *Imni sacri*, 1812/1822 – *Imnuri sacre* şi patriotice: *Il Cinque Maggio*, 1822 – *Cinci Mai*.

A scris tragedii inspirate din istoria Italiei: *Il conte di Carmagnola*, 1820 – *Contele de Carmagnola; Adelchi*, 1822.

Romanul istoric *I promessi sposi*, 1827 – *Logodnicii* – reprezintă o vastă frescă a vieţii poporului italian în veacul al XVII-lea.

Martin du Gard, Roger (1881–1958), prozator francez, creator al unei opere circumscrise tradiţiei realiste în care se resimte mai ales influenţa tolstoiană.

În ciclul *Les Thibault*, 8 vol., 1922/1940 – *Familia Thibault*, realizează o vastă frescă socială şi politică a Franţei de la începutul secolului XX.

Romanul *Jean Barois*, 1913, este o evocare a procesului Dreyfus (celebrul proces

Scanned with OKEN Scanner

înscenat în 1894 de cercurile monarhiste revoluţionare din Franţa împotriva ofiţerului de stat major A. Dreyfus, de origine evreu, căruia i s-a adus acuzaţia falsă de spionaj şi de înaltă trădare).

Marţial [Marcus Valerius Martialis] (cca. 40 – cca. 104), poet latin, originar din Spania. A fixat epigrama ca specie satirică.

Opera lui Marţial prezintă trei părţi distincte: o carte de debut, (anul 80), închinată marelui amfiteatru, cunoscut mai târziu sub numele de Colosseum, şi numită de filologi *Liber spectaculorum – Cartea spectacolelor;* 12 cărţi de epigrame, publicate între ani 85–102; în sfârşit, două cărţi de „etichete" pentru daruri: *Xenia* – pentru daruri aduse gazdei şi *Apophoreta,* daruri luate de la gazdă.

Cele 15 cărţi, totalizând 1200 de epigrame, se caracterizează prin realismul satiric, zugrăvirea moravurilor vremii şi o ironie amară.

Maupassant, Henry-René-Albert-Guy de (1850–1893), prozator francez.

Format sub directa îndrumare a lui Flaubert, Maupassant a debutat cu nuvela *Boule de suif – Bulgăre de seu,* publicată în volumul colectiv *Les soirées de Médan,* 1880 – *Serile de la Médan,* volum care marchează apariţia curentului naturalist.

Opera sa, de inspiraţie naturalistă, se impune îndeosebi prin proza scurtă – nuvele şi povestiri – al cărei maestru incontestabil a fost, prin concizia expresiei şi obiectivitatea detaliului.

Cele mai semnificative volume de nuvele sunt: *La maison Tellier,* 1881 – *Casa Tellier; Mademoiselle Fifi,* 1882 – *Domnişoara Fifi; Clair de lune,* 1884 – *Clar de lună; Les soeurs Rondoli,* 1884 – *Surorile*

Scanned with OKEN Scanner

Rondoli; Miss Harriet, 1884 – *Domnişoara Harriet; Yvette*, 1885 etc.

Nuvelele lui Maupassant propun o tematică diversă, de la naraţiuni inspirate din evenimentele tragice ale războiului franco-prusac până la viaţa funcţionărească, de la povestirea comică şi satirică până la cea fantastică, autorul investigând mediul micburghez sau lumea nobilimii mărunte.

A mai publicat povestiri de vânătoare: *Contes de la Bécasse*, 1883 – *Povestirile becaţei.*

În domeniul romanului Maupassant cultivă mai ales observaţia realistă, conturând cu exactitate medii şi psihologii variate, ca în *Une vie*, 1883 – *O viaţă; Bel-Ami*, 1885; *Mont-Oriol*, 1887; *Pierre et Jean*, 1888 – *Pierre şi Jean; Fort comme la mort*, 1889 – *Tare ca moartea; Notre coeur*, 1890 – *Inima noastră.*

May, Karl (1842–1912), prozator german.

A scris romane inspirate din lumea Orientului Apropiat: *Von Bagdad nach Stambul*, 1892 – *De la Bagdad la Istanbul* şi a indienilor americani: *Winnetou*, 1893/1910; *Der Schatz im Silbersee*, 1894 – *Comoara din Lacul de Argint.*

Melville, Herman (1819–1891), prozator şi poet american.

Cele dintâi romane ale sale tratează subiecte inspirate de viaţa pe mare, consemnate fiind aici o parte din experienţele exotice trăite de însuşi autorul lor: *Typee*, 1846; *Omoo, a Narrative of Adventures in the South Sea*, 1847 – *Omoo, povestirea aventurilor în mările Sudului; Mardi and a Voyage Thither*, 1849 – *Mardi şi o călătorie până acolo* etc.

Capodopera sa, romanul alegoric *Moby Dick or the Whale*, 1851 – *Moby Dick sau balena*, reprezintă una dintre cele mai importante opere ale literaturii universale, o adevărată epopee a spiritului uman, a străi-

Scanned with OKEN Scanner

daniei afirmării de sine, prilejuite de încleştarea dramatică a omului cu forţele naturii.

Din păcate, romanul *Moby Dick* nu s-a bucurat de o bună apreciere la momentul apariţiei. Oarecum ignorat de publicul său, Melville s-a îndreptat spre naraţiuni mai scurte: *Israel Potter: His Fifty Years of Exile*, 1855 – *Israel Potter: cei 50 de ani de exil; The Piazza Tales*, 1856 – *Povestiri de pe verandă* etc.

Ultimul său roman, *The Confidence-Man: His Masquerade*, 1857 – *Escrocul: Măştile lui*, este o tăioasă satiră la adresa vieţii americane.

În opera sa poetică, valorificată postum, autorul celebrează bătălii şi eroi din războiul civil: *Battle-Pieces and Aspects of the War*, 1868 – *Poezii de luptă şi aspecte ale războiului;* evocă peisajul marin: *John Marr and Other Sailors*, 1888 – *John Marr şi alţi marinari*, sau meditează asupra vieţii: *Timoleon*, 1891 etc.

Menandru (342–291 î.Hr.), poet comic elin. Este considerat principalul reprezentant al noii comedii. Se apreciază că scrierile sale dramatice ar fi însumat circa o sută de titluri. Dintre acestea s-au păstrat până astăzi doar fragmente, multe la număr (circa 900 de fragmente, 4.000 de versuri).

Prin piesele păstrate fragmentar *(Eroul; Linguşitorul; Ursuzul; Fata din Samos sau Alianţa matrimonială; Fata cu cosiţa tăiată; Îndrăgostitul detestat sau Thrasonides; Omul din Sicyon; Împricinaţii* etc.), concentrate de obicei în jurul unei probleme morale şi a fabulei erotice, Menandru a impus comedia nouă, de caracter. Caracteristicile acesteia constau în investigarea vieţii particulare, a adevărului uman durabil, în schiţarea psihologiilor tuturor claselor sociale, surprinse în mecanismul realităţii cotidiene. Menandru este

Scanned with OKEN Scanner

totodată un mare inovator al comediei, prin împărţirea piesei în cinci acte, diversitatea extraordinară a caracterelor, folosirea monometriei, intriga de dragoste, reducerea corului la interludiul cântat etc.

Mickiewicz, Adam Bernard (1798–1855), poet polon, simbol al luptei pentru libertate şi poet naţional al Poloniei.

Opera sa poetică este inspirată din cântecele şi legendele populare: *Ballady i romance*, 1822 – *Balade şi romanţe* şi din tradiţia credinţelor vechi: poemul *Dziady*, 1823/1832 – *Strămoşii*.

În poemele de tip byronian, poetul evocă episoade eroice din trecut: *Grazyna*, 1823, prezintă un episod din lupta lituanienilor împotriva cavalerilor teutoni; *Konrad Wallenrod*, 1826/1827, cântă jertfa luptătorilor polonezi pentru independenţa patriei.

Epopeea *Pan Tadeusz*, 1834, expresie artistică a dorului nemărginit al poetului faţă de patria sa, scrisă în anii emigrării la Paris, rămâne capodopera lui Mickiewicz.

Mihăescu, Gib (1894–1935), nuvelist şi romancier român.

A debutat în anul 1919 în revista „Luceafărul" cu povestirea *Linia întâi*, urmată de *În tren* şi *Cel din urmă cârd*. În anul 1921 întemeiază, împreună cu Cezar Petrescu şi Adrian Maniu, revista „Gândirea".

Primele scrieri notabile ale lui Gib Mihăescu sunt nuvelele publicate în „Sburătorul", „Viaţa românească" şi „Gândirea", cuprinse apoi în volumele *La Grandiflora*, 1928, şi *Vedenia*, 1929. Eroii nuvelelor sunt mici funcţionari de provincie sau militari, care trăiesc sub tensiunea unei obsesii puternice (unei incertitudini sau bănuieli) care, încetul cu încetul, îi conduce spre un deznodământ tragic. De cele mai multe ori dragostea este

Scanned with OKEN Scanner

cea care dă naştere suspiciunii, frământării interioare şi îl împinge pe erou la fapte necontrolate.

După experienţa de nuvelist, Gib Mihăescu începe să scrie romane, gen care îl va consacra drept unul dintre cei mai de seamă prozatori români moderni. În romanul *Braţul Andromedei*, 1930, abordează tema intelectualului de provincie incapabil să se adapteze la stilul de viaţă burghez. Eroul romanului este Andrei Lazăr, un profesor de matamatică, fire boemă şi timidă, îndrăgostit de o femeie frumoasă şi greu accesibilă, doamna Zina Cornoiu. Eşecul pe care Andrei Lazăr îl înregistrează atât în realizarea invenţiei sale (o maşină cu mişcare perpetuă), cât şi în dragoste, îl împinge la sinucidere.

Cel mai apreciat roman al lui Gib Mihăescu este *Rusoaica*, 1933, în care este urmărită obsesia lui Ragaiac pentru „rusoaica", întruchipare a femeii ideale.

În *Zilele şi nopţile unui student întârziat*, 1934, întâlnim acelaşi tip de erou, îndrăgostit de o femeie inaccesibilă. Mihnea, *„studentul întârziat"*, după o viaţă aventuroasă, trăieşte o dramă pasională care îi schimbă radical viaţa. Ultimul roman al lui Gib Mihăescu, *Donna Alba*, 1935, urmăreşte evoluţia lui Mihai Aspru, un avocat de origine modestă, în cucerirea prinţesei Alba Ypsilanti, soţia unui cunoscut avocat, Georges Radu Şerban.

Minulescu, Ion (1881–1944), poet, prozator şi dramaturg român.

A debutat în 1897 în revista „Povestea vorbei".

Colaborează cu versuri la revista „Convorbiri critice", „Vieaţa nouă", „Viaţa literară şi artistică" etc.

A editat revistele: „Revista celorlalţi", 1908; „Insula", 1912; „Citiţi-mă", 1922.

Scanned with OKEN Scanner

Poezia lui Ion Minulescu s-a impus ca un moment important al liricii simboliste postmacedonskiene.

Prin el, simbolismul românesc atinge punctul cel mai înalt, după care se dizolvă în modernism.

A publicat volumele de versuri: *Romanţe pentru mai târziu*, 1908; *De vorbă cu mine însumi*, 1913; *Strofe pentru toată lumea*, 1930; *Nu sunt ce par a fi*, 1936.

Proza, de factură simbolistă, cuprinde romanele: *Roşu, galben şi albastru*, 1924 – în care narează evenimentele primului război mondial dintr-o perspectivă ironică; *Corigent la limba română*, 1929 – roman autobiografic.

A scris şi piese de teatru: *Manechinul sentimental*, 1926; *Alegro ma non troppo*, 1927 etc.

Molière – pseudonimul lui Jean-Baptiste Poquelin (1622–1673), dramaturg francez.

A desfăşurat o bogată activitate teatrală, fiind în acelaşi timp autor, actor, regizor şi conducător de companii teatrale.

În opera sa dramatică în versuri şi în proză, care cuprinde 30 de piese, Molière a abordat forme diferite ale comediei: farsa *(L'étourdi*, 1655 – *Zăpăcitul; Sganarelle ou le Cocu imaginaire*, 1660 – *Sganarelle sau Încornoratul închipuit; L'école des maris*, 1661 – *Şcoala bărbaţilor; Le médecin malgré lui*, 1668 – *Doctor fără voie; Les fourberies de Scapin*, 1671 – *Vicleniile lui Scapin)*, tragicomedia *(Les amants magnifiques*, 1670 – *Îndrăgostiţii magnifici)*, comedia muzicală şi interludiile pentru balet cu caracter poetic şi burlesc *(La princesse d'Élide*, 1664 – *Prinţesa din Elida; Le mariage forcé*, 1664 – *Căsătorie forţată; La pastorale comique*, 1667 – *Pastorala comică; Le sicilien ou l'amour peintre*, 1667 – *Sicilianul sau amorul pictor; Amphytrion*, 1668).

Scanned with OKEN Scanner

Inaugurând comedia de moravuri, operele enumerate mai jos sunt considerate adevărate capodopere: *Les précieuses ridicules*, 1659 – *Preţioasele ridicole; L'école des femmes*, 1662 – *Şcoala femeilor; Le misanthrope*, 1667 – *Mizantropul; L'avare*, 1668 – *Avarul; Le Tartuffe*, 1664 – *Tartuffe; Le bourgeois gentilhomme*, 1670 – *Burghezul gentilom; Les femmes savantes*, 1672 – *Femeile savante.*

Cu aluzii directe la contemporaneitate, străbătând medii sociale diferite, prezentându-ne nenumărate figuri de funcţionari, notari, profesori, medici etc., Molière realizează un vast tablou al moravurilor epocii.

Comediile sale, opere artistice desăvârşite, îmbină perfecţiunea formei cu mesajul moral-educativ şi nu încetează, de trei secole, să încânte şi să stârnească râsul publicului spectator.

Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, baron de (1689–1755), prozator francez, reprezentant de seamă al „veacului luminilor".

Romanul epistolar *Lettres persannes*, 1721 – *Scrisori persane*, este o veritabilă satiră la adresa instituţiilor şi vieţii sociale şi politice franceze contemporane autorului.

Montesquieu rămâne unul dintre întemeietorii legislaţiei moderne prin opera sa capitală *L'esprit des lois*, 1748 – *Spiritul legilor*, ale cărei principii au stat la baza Constituţiei franceze din 1791.

În anul 1734 a terminat lucrarea istorică *Considérations sur les causes de la grandeur des Romains et de leur décadence – Consideraţii asupra cauzelor măreţiei şi decadenţei romanilor.*

Musset, Alfred de (1810–1857), poet, dramaturg şi prozator francez. A frecventat cenaclul lui Victor Hugo.

La numai 19 ani a debutat cu volumul de versuri *Contes d'Espagne et d'Italie* – *Po-*

Scanned with OKEN Scanner

vestiri din Spania şi Italia. Poeziile din prima etapă a creaţiei sale relevă un poet spiritual şi fantezist, vesel şi ironic, plin de prospeţimea tinereţii.

Apariţia ciclului *Les Nuits*, 1835/1837 – *Nopţile*, expresie a unor profunde tensiuni interioare, marchează deplina maturitate poetică. Aici regăsim cele mai cunoscute poeme ale lui Alfred de Musset, elegii pe tema iubirii şi a năzuinţei către fericire. Caracteristicile lirismului său sunt sinceritatea şi profunda emoţie în exprimarea durerii sau a bucuriei pricinuite de dragoste.

Din creaţia dramatică se remarcă drama romantică *Lorenzaccio*, 1834, şi comediile în versuri sau în proză, reunite sub titlul *Comédies et Proverbes – Comedii şi proverbe (Les caprices de Marianne*, 1833 – *Capriciile Marianei; Fantasio*, 1834; *On ne badine pas avec l'amour*, 1834 – *Cu dragostea nu-i de glumit)*.

Romanul autobiografic *La confession d'un enfant du siècle*, 1836 – *Spovedania unui copil al veacului*, este inspirat de iubirea sa pentru Amandine Lucie Aurore Dupin baroană Dudevant (este vorba despre scriitoarea franceză care a semnat sub pseudonimul George Sand, autoarea celebrului roman *Indiana*, 1832).

N

Neagu, Fănuş (n. 1932), prozator român.

Este redactor la „Scânteia tineretului", unde publică reportaje (1954–1956), apoi la „Luceafărul" şi „Amfiteatru" (1965–1968).

A debutat în 1954 în revista „Tânărul scriitor" cu nuvela *Duşman cu lumea*. Primul volum publicat este o culegere de nuvele şi povestiri, *Ningea în Bărăgan*, 1959. Autorul se impu-

Scanned with OKEN Scanner

ne printr-o proză dramatică, cu conflicte puternice şi personaje impulsive, dure, preocupate de înavuţire. Se întrevăd de pe acum notele lirismului atât de caracteristic scrierilor sale de mai târziu.

Prin volumele *Dincolo de nisipuri*, 1962, şi *Vară buimacă*, 1967, Fănuş Neagu se impune ca unul dintre cei mai mari povestitori ai literaturii noastre. Subiectele sunt luate din lumea câmpiei şi a bălţii Brăilei, autorul având o preferinţă specială pentru conflictele dure şi violente, prin care caută să creeze tensiune şi atmosferă.

Romanul *Îngerul a strigat*, 1968, cea mai valoroasă scriere a lui Fănuş Neagu, se constituie dintr-o suită de povestiri care au ca punct de plecare strămutarea a 13 familii de ţărani, din Câmpia Brăilei în Dobrogea, de către Alexandru Şuţu-Buric. Unitatea firului narativ este asigurată de Ion Mohreanu, personaj care urmăreşte să răzbune moartea nevinovată a tatălui său, ucis în timpul exodului.

Urmează romanele *Frumoşii nebuni ai marilor oraşe*, 1976 – replică la romanul *Craii de Curtea-Veche* al lui Mateiu I. Caragiale, şi *Scaunul singurătăţii*, 1987.

A mai publicat teatru: *Echipa de zgomote*, 1970; *Scoica de lemn*, 1977, şi culegerile de nuvele şi povestiri: *Caii albi din oraşul Bucureşti*, 1967; *Casa care se leagănă*, 1971; *În văpaia lunii*, 1971; *Pierdut în Balcania*, 1982.

Neculce, Ion (1672–1745), cronicar român.

Fiul lui Neculce Vistiernicul, mort de timpuriu, pe când Ion Neculce avea 14 ani, şi al Caterinei, născută Cantacuzino, rudă cu stolnicul Constantin Cantacuzino.

Sub domnia lui Dimitrie Cantemir va fi mare hatman, conducând oştile moldovene în bătălia de la Stăni-

Scanned with OKEN Scanner

leşti, pe Prut (1711). După înfrângerea suferită în această bătălie, îl urmează pe domn în pribegia din Rusia, vreme de doi ani, apoi în Polonia, unde a stat până în 1720, când s-a întors în ţară.

Spre sfârşitul vieţii, începând din 1733, a scris cronica intitulată *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Dabija-Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat.*

Cronica sa continuă cronica lui Miron Costin de la 1661 până în 1743 şi este precedată de 42 de legende, intitulate *O samă de cuvinte.*

Negruzzi, Costache

(1808–1868), prozator, poet şi dramaturg român.

A fost director al Teatrului Naţional din Iaşi, împreună cu M. Kogălniceanu şi Vasile Alecsandri, alături de care va scoate, în 1844, revista „Propăşirea". În anul 1853 fondează „Săptămâna, foaie sătească".

Cele dintâi încercări literare ţin de domeniul traducerilor.

În anul 1837 apare în broşură anecdota istorică în versuri *Aprodul Purice,* care se presupunea că făcea parte dintr-o epopee pierdută – *Ştefanoida.*

Costache Negruzzi este autorul a două nuvele romantice: *Zoe,* 1837, apărută în „Curier de ambe sexe" şi *O alergare de cai,* 1840, publicată în „Dacia literară". Tot în „Dacia literară" va apărea şi nuvela istorică *Alexandru Lăpuşneanul,* despre care G. Călinescu afirma că *„ar fi devenit celebră ca şi Hamlet dacă literatura română ar fi avut în ajutor prestigiul unei limbi universale" (Istoria literaturii române de la origini până în prezent).* În anul 1857 Negruzzi va republica nuvela *Alexandru Lăpuşneanul* în volumul *Păcatele tinereţelor,* în cadrul secţiunii *Fragmente istorice,* împreună cu creaţiile în proză, *Sobieski şi ro-*

Scanned with OKEN Scanner

mânii, *Regele Poloniei* şi *Domnul Moldaviei*, *Cântec vechi* şi poemul epic *Aprodul Purice*.

Tot în volumul *Păcatele tinereţelor* a fost inclus ciclul *Negru pe alb* (*Scrisori la un prieten*), care conţine impresii de călătorie (*Primblare*, *Pelerinagiu*, *Băile de la Ems*), anecdote (*Reţetă*, *Pentru ce ţiganii nu sunt români*, *Statistica lupilor*, *Istoria unei plăcinte*), biografii (*Un poet necunoscut*), fiziologii (*Fiziologia provinţialului*, *Lumânărică*).

Prin *Cum am învăţat româneşte*, Costache Negruzzi este iniţiatorul literaturii memorialistice.

Novalis – pseudonimul lui Friedrich Leopold von Hardenberg (1772–1801), poet şi prozator german.

Este cel mai de seamă reprezentant al Cercului romanticilor de la Iena.

A scris poeme în proză reunite în volumul *Hymnen an die Nacht*, 1800 – *Imnuri către noapte*, închinate iubitei defuncte, Sophie von Kühn.

Romanul *Heinrich von Ofterdingen*, 1802, ilustrează *„prin figura simbolică a unui om, etapele succesive ale dezvoltării universului artistic, sfârşind în alegoria şi magia basmului“* (Fritz Martini, *Istoria literaturii germane de la începuturi până în prezent*).

O

Odobescu, Alexandru (1834–1895), prozator, eseist şi istoric român.

A publicat la numai 17 ani articolul *Muncitorul român* în revista „Junimea română“, organ al societăţii cu acelaşi nume din Paris. În acest articol Odobescu denunţă suferinţele ţărănimii iobage, înrobirea acesteia de către ciocoi. În acelaşi spirit,

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ GH. ŞINCAI

Scanned with OKEN Scanner

animată de idei patriotice şi democratice, este scrisă *Odă junimii române*, închinată studenţimii din capitala Franţei. La 19 ani Odobescu scrie studiul *Satira latină*, publicat doi ani mai târziu în „România literară". În *Bazele unei literaturi naţionale* Alexandru Odobescu îşi reafirmă polemic ideile, pledând pentru orientarea clasică a literaturii.

Sub titlul *Scene din cronicele Ţării Româneşti*, Odobescu va publica drama *Mihnea Vodă cel Rău*, 1857, şi *Doamna Chiajna*, 1860. În aceste drame, inspirate din istoria naţională, Odobescu a pus un mare accent pe redarea cadrului şi a atmosferei de epocă.

În anul 1862 publică memorialul de călătorie *Câteva ore la Snagov*, precum şi cercetări asupra mănăstirilor din Muntenia şi studii de istorie literară şi folclor.

Odată cu începerea carierei universitare, Odobescu va da la iveală cea mai importantă dintre scrierile sale, *Pseudo-Kynegeticos*, 1874, operă de o autentică erudiţie.

Cursurile de arheologie pe care Odobescu le ţine la facultate vor fi reunite în volumul *Istoria arheologiei*, 1877.

Ovidiu [Publius Ovidius Naso] (43 î.Hr. –17 d.Hr.), poet latin, ultimul mare poet elegiac al Romei antice, originar din Sulmona.

A fost exilat în anul 8 d.Hr. de către împăratul Octavian August în oraşul Tomis (Constanţa de astăzi), unde de altfel a fost şi înmormântat. Pretextul exilului a fost periclitarea proiectelor de reformă morală ale împăratului, din pricina scrierilor poetului care aveau o notă licenţioasă şi libertină. În realitate, motivul exact al exilului a rămas pentru totdeauna învăluit în mister.

Poemele erotice reprezintă o bună parte din creaţia lui Ovidiu: *Amo-*

Scanned with OKEN Scanner

res – Iubiri; Heroides – Eroidele; Ars amatoria sau *De Arte amandi – Arta de a iubi; Remedia amoris – Remediile iubirii.* În aceste poezii se remarcă finețea analizei psihologiei iubirii, observația exactă a moravurilor Romei din timpul lui August. Iubirea este prezentată facil, mai mult ca joc și delectare decât ca sentiment trăit cu pasiune și sinceritate. Poetul conferă iubirii un decor mitologic și creează în jurul ei o atmosferă plină de eleganță.

Poemul *Metamorphoseon Libri – Metamorfozele*, o „istorie" mitologică a genezei lumii, a metamorfozei ființelor și lucrurilor, este socotit capodopera lui Ovidiu.

Poemul *Fasti – Fastele* este o versificare didactică a calendarului roman.

În timpul exilului scrie *Tristia – Tristele* și *Epistulae ex Ponto – Ponticele*, poezii închinate soției, prietenilor, lui August sau *„cititorilor binevoitori"* după cum spune Ovidiu.

P

Pann, Anton – pseudonimul lui Antonie Pantoleon Petroveanu (1797–1854), poet, folclorist și compozitor român.

S-a impus în literatura română prin câteva scrieri originale: *Poezii deosebite sau Cântece de lume*, 1831; *Fabule și istorioare*, 1839 și 1841; *Culegere de proverburi sau Povestea vorbii*, 1847, și prin *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogea*, 1853 – traducere versificată a unei povestiri din folclorul turcesc.

Investigând creația populară în toate detaliile și zonele sale, Anton Pann a extras din aceasta motive, simboluri, subiecte etc., pe care, îmbrăcându-le într-o savuroasă și inspirată expresie românească și completându-le cu intervenții proprii pline de har, le-a oferit contemporanilor săi pentru

Scanned with OKEN Scanner

desfătare şi învăţătură. În acest sens, Tudor Vianu remarca: „*Ceea ce a urmărit Anton Pann în toate scrierile sale de seamă a fost să transmită o învăţătură, o maximă de viaţă, o îndrumare pentru buna întocmire a existenţei omeneşti.*“ *(Arta prozatorilor români)*

Papadat-Bengescu, Hortensia (1876–1955), prozatoare şi poetă românca. A scris şi piese de teatru.

A debutat în revista „Viaţa românească“ cu schiţa *Viziune*, 1913. În anul 1919 publică primul volum, *Ape adânci*, dedicat criticului G. Ibrăileanu.

Participarea scriitoarei la şedinţele cenaclului „Sburătorul“ a avut o influenţă hotărâtoare asupra creaţiei sale ulterioare.

Va publica volumele *Sfinxul* (nuvele), 1920; *Femeia în faţa oglinzii*, 1921; *Balaurul*, 1923; *Romanţă provincială* (nuvele), 1925; *Desenuri tragice*, 1927.

În anul 1926 îi apare primul roman din ciclul *Hallipa*, *Fecioarele despletite*, urmat de *Concert din muzică de Bach*, 1927, *Drum ascuns*, 1933, şi *Rădăcini*, 1935.

În ciclul *Hallipa* este urmărit destinul mai multor familii care, reuşind să se îmbogăţească şi să guste din deliciile vieţii mondene, încearcă să-şi ascundă umila origine socială. În ciuda încercărilor de a păstra aparenţa, prăbuşirea personajelor este iremediabilă, căci descompunerea morală este însoţită adesea de cea fizică.

Boala apare la Hortensia Papadat-Bengescu ca revelator al stărilor de conştiinţă. Influenţele naturaliste se manifestă mai ales prin rolul pe care Hortensia Papadat-Bengescu îl atribuie factorului ereditar. „*Arta scriitoarei*“, spune G. Călinescu, „*constă în surprinderea dramelor ascunse sub calmul convenţiilor mondene, a murdăriilor lustruite*“ *(Istoria literaturii române de la origini până în prezent)*.

Scanned with OKEN Scanner

Prin romanele cuprinse în ciclul *Hallipa*, Hortensia Papadat-Bengescu este scriitoarea care, alături de Liviu Rebreanu, a exercitat cea mai puternică înrâurire asupra dezvoltării romanului nou. Ea deschide calea romanului de analiză psihologică.

În domeniul dramaturgiei a publicat piesele: *A căzut o stea*, 1915; *Bătrânul*, 1920; *Medievala*, 1930; *Sora mea, Ana*, 1954.

Pascal, Blaise (1623–1662), prozator şi moralist francez, personalitate enciclopedică, de tip renascentist, deschizător de drumuri în matematică şi fizică.

Opera sa fundamentală o constituie *Les provinciales ou lettres écrites par Louis de Montalte à un provincial de ses amis, 1656/1657* – *Provincialele sau scrisorile adresate de Louis de Montalte unui provincial dintre prietenii săi*, cunoscute sub numele de *Provincialele*, şi *Pensées de M. Pascal sur la religion et sur quelques autres sujets qui ont été trouvées après sa mort parmi ses papiers*, postum, 1670 – *Cugetările domnului Pascal asupra religiei şi asupra altor subiecte, care s-au găsit, după moartea sa, printre hârtiile sale*, cunoscute sub numele de *Cugetările.*

Prima lucrare este un rechizitoriu la adresa moralei iezuite, iar a doua, rămasă neterminată, este o meditaţie pe tema condiţiei umane.

Perrault, Charles (1628–1703), prozator francez.

La început a scris versuri în stilul preţios al epocii, continuând cu poeme epice în proză şi în versuri: *Saint Paulin*, 1687 – *Sfântul Paulin*, ori poeme ocazionale: *Le siècle de Louis le Grand*, 1687 – *Secolul lui Ludovic cel Mare.*

Ca adept al tendinţelor moderne în celebra polemică dintre antici şi moderni a scris: *Parallèles des anciens et des modernes*, 1688/1697 – *Paralele între antici şi moderni.*

Scanned with OKEN Scanner

În anul 1697 Charles Perrault publică, sub titlul *Histoires ou contes du temps passé – Poveşti sau basme din trecut*, prelucrări după versuri populare, care îi aduc celebritatea mondială.

Cea mai mare parte a povestirilor i-a fost dedicată fiului său, Perrault d'Armancour.

Persius [Aulus Persius Flaccus] (34–62 d.Hr.), poet latin.

Satirele – Saturae sale se subsumează viziunii stoice asupra vieţii, fiind notabile prin vigoarea observaţiei morale, pitorescul detaliilor, realismul descrierilor şi limbajul expresiv.

Petöfi, Sándor (1823–1849), poet maghiar, unul dintre marii poeţi lirici ai Ungariei.

În opera sa poetică el dă glas idealurilor naţionale, luptei pentru libertate şi dreptate socială şi dezvăluie sufletul popular prin intermediul folclorului.

A scris poezii romantice în care se resimt influenţele lui Heine, Byron, Shelley.

Din creaţia care îl defineşte reţinem: poemul epic *János Vitéz*, 1845 – *Ianoş Viteazul*; satira socială *A helység kalapácsa*, 1844 – *Barosul satului*; poeme erotice, elegiace *Cipruslombok Etelke sirjáról*, 1845 – *Frunze de chiparos pe mormântul Etelkăi*; *Felhök*, 1846 – *Nori*, şi versurile revoluţionare *Bolond Istók*, 1847 – *Istok nebunul*; *Akasszátok föl a királyokat!*, 1848 – *Trimiteţi regii la spânzurătoare!*, în care condamnă tot ceea ce înseamnă asuprire.

După toate probabilităţile, poetul a fost ucis în lupta cu trupele ţariste, la 31 iulie 1849, în apropierea localităţii Vânători de lângă Sighişoara.

Petrarca, Francesco (1304–1374), poet şi umanist italian. În anul 1341 este încununat pe Capitoliu drept cel mai mare poet al Italiei.

Cunoscut ca omul cel mai erudit al vremii sale, Petrarca a fost un pasionat cercetător al culturii Romei antice.

Scanned with OKEN Scanner

A scris opere în limba latină: poemul *De Africa*, 1338/1342 – *Africa*, conceput ca o mare epopee naţională, celebrează victoria romanilor asupra Cartaginei; eglogе *Bucolicum carmen*, 1345/1357 – *Poezii bucolice*; epistole: *Epystole metrice* – *Epistole către prieteni*; biografii: *De viris illustribus*, *1340* – *Despre bărbaţii de seamă*, în care este prezentată, cu o erudiţie remarcabilă, galeria marilor figuri din istoria Romei până la Cezar.

Cea mai valoroasă operă poetică a lui Petrarca, *Il Canzoniere*, 1342/1347 – *Cançonierul*, a fost scrisă în limba italiană. Acest volum cuprinde două cicluri: *In vita di Madonna Laura* – *În timpul vieţii doamnei Laura*; *In morte di Madonna Laura* – *După moartea doamnei Laura*, ambele inspirate de iubirea lui Petrarca pentru Laura de Noves.

Petrescu, Camil

(1894–1957), prozator, dramaturg, poet, estetician şi filozof român.

Înainte de primul război mondial Camil Petrescu a colaborat la „Facla" şi „Cronica".

A participat la primul război mondial, începând cu 16 martie 1917. Este rănit şi luat prizonier, fiind internat în lagăr în Ungaria, apoi în Boemia. Întors în ţară scoate ziarul „Ţara" şi publicaţia „Limba română". Colaborează, din 1920, la „Sburătorul".

În anul 1923 îi apare volumul *Versuri*, care cuprinde *Ciclul morţii* şi *Ideea*. În *Ciclul morţii* sunt surprinse ororile din timpul războiului *(Marş greu*, *Versuri pentru ziua de atac*, *Drumul morţii* etc.).

A editat revistele „Săptămâna muncii intelectuale" (1924) şi „Cetatea literară" (1925–1926).

Între anii 1934–1947 este redactor al „Revistei Fundaţiilor Regale".

În anul 1936 publică volumul *Teze şi antiteze*, care cuprinde o parte din articolele sale despre poezie, proză şi teatru, apărute în diverse reviste şi ziare.

Scanned with OKEN Scanner

În anul 1937 publică volumul *Modalitatea estetică a teatrului* (teză de doctorat), în care găsim idei ingenioase despre raportul dintre textul dramatic şi spectacol.

În 1938 scrie eseul *Husserl, o introducere în fenomenologie* şi *Doctrina substanţei* (nepublicată).

Scriitor complet, Camil Petrescu a lăsat o operă întinsă şi variată. Într-o replică dată profesorului său de filozofie P. P. Negulescu, Camil Petrescu îşi precizează ferm traiectoria carierei sale creatoare: *„Voi scrie până la 25 de ani versuri, pentru că este vremea iluziilor şi a viselor; voi scrie între 25–35 de ani teatru, pentru că teatrul cere şi o oarecare experienţă şi o anumită vibraţie nervoasă; voi scrie între 35–40 de ani romane, pentru că romanele cer o bogată experienţă şi o anumită maturitate expresivă. Şi abia la 40 de ani mă voi întoarce la filozofie, căci e mai cuminte să faci poezie la 20 şi filozofie la 40, aşa că vă dau întâlnire peste 20 de ani..."*

Opera lui Camil Petrescu, deşi variată sub aspectul genurilor şi speciilor, rămâne unitară prin câteva trăsături constante: obsesia absolutului, spiritul polemic, tentaţia experimentului artistic şi respingerea calofiliei.

Creaţia sa dramatică reuneşte piesele: *Jocul ielelor*, 1918; *Act venetian*, 1919; *Suflete tari*, 1925; *Mitică Popescu*, 1925–1926; *Mioara*, 1926; *Danton*, 1931; *Iată femeia pe care o iubesc*, 1943; *Profesor dr. Omu vindecă de dragoste*, 1946; *Bălcescu*, 1948; *Caragiale în vremea lui*, 1957.

Eroii pieselor sale sunt intelectuali însetaţi de ideea absolutului, care refuză orice formă de compromis şi care intră astfel în conflict cu societatea. Este cazul lui Gelu Ruscanu, Andrei Pietraru, Pietro Gralla etc. Teatrul lui Camil Petrescu este un teatru de idei, un teatru

Scanned with OKEN Scanner

al cunoaşterii. Drama individului este o dramă de conştiinţă.

Camil Petrescu aduce şi formulează teoretic o poziţie nouă şi în evoluţia romanului românesc, exprimată programatic în eseul *Noua structură şi opera lui Marcel Proust.*

Aspiraţia către autenticitate, subiectivitate şi anticalofilism sunt numai câteva din ideile noi pe care le aduce romanul lui Camil Petrescu.

În anul 1930 el a publicat romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, urmat de *Patul lui Procust*, 1933, şi *Un om între oameni*, 1957.

Petrescu, Cezar (1892–1961), prozator şi publicist român.

A debutat în 1907 în „Sămănătorul" cu nuvela *Scrisori*. Colaborează la „Facla", „Opinia", „Versuri şi proză", „Cronica", „Chemarea" etc.

În anul 1918 se mută în Bucureşti, unde va fi redactor la publicaţiile „Adevărul", „Dimineaţa", „Bucovina". În anul 1920 se stabileşte la Cluj, unde fondează, împreună cu A. Maniu şi Gib Mihăescu, în 1921, revista „Gândirea". În anul 1923 revine la Bucureşti şi fondează ziarele „Cuvântul" şi „Curentul".

În anul 1922 îi apare cel dintâi volum, *Scrisorile unui răzeş*. Nuvelele cuprinse în acest volum apăruseră în revista „Hiena" şi apoi în „Gândirea", sub pseudonimul C. Robul. *Scrisorile unui răzeş* se opun viziunii idilice, specifice sămănătorismului, asupra vieţii rurale. Însuşi autorul declara: *„Cu «Scrisorile unui răzeş» a început pentru mine lichidarea sămănătorismului"*.

Cezar Petrescu, după modelul lui Balzac, Tolstoi şi Émile Zola, a publicat numeroase nuvele şi romane, reunite într-o vastă *Cronică românească a secolului XX*. Sub acest titlu, scriitorul şi-a ordonat, în cicluri diferite tematic, volumele de nuvele

Scanned with OKEN Scanner

şi romanele apărute până în 1946. Aceste cicluri sunt: *Rodul pământului* (*Carnet de vară*, 1928; *Apostol*, 1935; *1907*, publicat între 1937/1938); *Război şi pace* (*Întunecare*, 1927; *Plecat fără adresă*, 1932; *Ochii strigoiului*, 1939; *Războiul lui Ion Săracu*, 1945); *Târgurile unde se moare* (*Drumul cu plopi*, 1924; *La Paradis General*, 1930; *Oraş patriarhal*, 1931); *Capitala care ucide* (*Duminica orbului*, 1934; *Cheia visurilor*, 1936; *Carlton*, 1942); *Fantasticul interior* (*Omul din vis*, 1926; *Simfonia fantastică*, 1929; *Baletul mecanic*, 1931) şi *Satyricon* (*Kremlin*, 1931; *Greta Garbo*, 1932; *Floarea de agave*, 1933; *Cain şi Abel*, 1936).

Cel mai bun roman al scriitorului, *Întunecare*, 1927 (2 vol.), este o vastă frescă a societăţii româneşti din timpul primului război mondial şi a anilor imediat următori. Radu Comşa, eroul romanului, este reprezentantul generaţiei care s-a sacrificat pentru o iluzorie schimbare a structurii sociale. El aduce în scenă tipul inadaptatului, strivit de mediul social.

Romanele *Comoara regelui Dromichet*, 1931, şi *Aurul negru*, 1932, oferă o imagine amplă a satului românesc în condiţiile industrializării capitaliste.

Calea Victoriei, 1929, este romanul *„în care capitala apare ca o cetate a tuturor prăbuşirilor şi decepţiilor, privită din perspectiva dezrădăcinaţilor, a oamenilor veniţi aici cu obiceiuri patriarhale, dobândite în târguri anoste de provincie“* (*Dicţionar cronologic. Literatură română*).

Cezar Petrescu este şi autorul unor remarcabile cărţi pentru copii: *Fram, ursul polar*, 1932; *Omul de zăpadă*, 1945; *Neghiniţă*, 1949.

În ultima parte a vieţii Cezar Petrescu îşi adună unele articole literare şi de atitudine cetăţenească în volumele: *Despre scris şi scriitori*, 1953; *Alexandru Vlahuţă şi epoca sa*,

Scanned with OKEN Scanner

1954; *Oameni de cultură înaintaţi, mândria naţională a poporului român*, 1954; *Ai noştri ca brazii*, 1955; *Scriitorul şi epoca sa*, 1956. În anul 1958 a mai apărut volumul *Însemnări de călător – Reflexii de scriitor.*

Philippide, Alexandru (1900–1979), poet, prozator, eseist şi traducător român.

A debutat în 1919 cu poema *Cântecul câtorva*, publicată în revista „Însemnări literare".

În perioada interbelică a colaborat ca poet, traducător şi eseist la „Adevărul literar şi artistic", „Viaţa românească", „Revista Fundaţiilor Regale", „Cuvântul liber", „Gândirea", „Vremea" etc.

În anul 1922 a debutat editorial cu volumul *Aur sterp* care, prin densitatea şi factura originală a lirismului, se situează alături de *Poemele luminii* şi *Pietre pentru templul meu* ale lui Blaga. Şerban Cioculescu mărturisea că *„După «Poemele luminii» (1919) de d. Lucian Blaga, a căror apariţie a inaugurat în literatura noastră spornicele prefaceri lirice de după război, al doilea eveniment senzaţional a fost, fără îndoială, culegerea d-lui Al. A. Philippide, «Aur Sterp»"* (Şerban Cioculescu, *Al. Philippide: Visuri în vuietul vremii*, „Revista Fundaţiilor", anul VI, nr. 8, august 1939. Inclus în *Aspecte lirice contemporane).*

Dintre poemele cuprinse în volumul *Aur sterp* se remarcă *Izgonirea lui Prometeu*, în care descoperim o viziune dramatică asupra destinului celui care a adus victoria cunoaşterii umane în faţa supremaţiei divine.

Volumul *Aur sterp* va fi urmat de *Stânci fulgerate*, 1930; *Visuri în vuietul vremii*, 1939, şi *Monolog în Babilon*, 1967.

Ca prozator, Al. Philippide publică volumul de nuvele *Floarea din prăpastie*, 1942, cu conţinut fantastic şi senzaţional.

Scanned with OKEN Scanner

Rodul activităţii de eseist îl constituie volumele: *Studii şi portrete literare*, 1963; *Scriitorul şi arta lui*, 1968; *Consideraţii confortabile* (2 vol., 1970–1972); *Puncte cardinale europene. Orizont romantic*, 1973.

Al. Philippide a desfăşurat şi o bogată activitate de traducător. A tradus singur sau în colaborare din Hoffmann, Hölderlin, Novalis, Rilke, Schiller, Goethe, Voltaire, Mallarmé, Baudelaire, Lermontov, Puşkin.

Pillat, Ion (1891–1945), poet, eseist şi traducător român.

A debutat cu poezii, în 1911, în revista „Convorbiri literare". Anul următor frecventează cenaclul lui Macedonski şi publică primul său volum, *Visări păgâne*, urmat de *Eternităţi de-o clipă*, 1914, şi *Amăgiri*, 1917. Aceste trei volume marchează în creaţia sa aşa-numita etapă parnasiano-simbolistă, în care se simte influenţa lecturilor din poeţii străini Leconte de Lisle, Verlaine, Baudelaire etc.

În anul 1922 editează, împreună cu Tudor Arghezi, revista „Cugetul românesc".

Volumul *Pe Argeş în sus*, 1923, considerat culme a creaţiei pillatiene, deschide etapa tradiţionalistă a creaţiei sale. *„Tradiţionalismul său este evident în realitatea poeziei, adânc «implântată în câmpul românesc»; regăsim priveliştile familiale de la Florica şi Miorcani, localizate prin aglomerarea detaliilor semnificative şi prin evocarea amintirilor."* (*Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente*, coord. Dim. Păcurariu)

Aceleiaşi perioade tradiţionaliste îi aparţin şi volumele: *Satul meu*, 1925; *Biserica de altădată*, 1926, şi *Întoarcere*, 1927, acestea marcând însă *„o convertire livrescă a tradiţionalismului"*.

Etapa clasicizantă, „a poeziei pure", este deschisă de volumul *Limpezimi*, 1928, urmat de *Caietul verde*, 1932;

Scanned with OKEN Scanner

Scutul Minervei, 1934; *Balcic*, 1940; *Umbra timpului*, 1940. Acestea sunt rodul călătoriilor sale în Grecia, al influenţei „*miracolului elin*", după cum afirmă poetul.

Ca eseist, Ion Pillat a publicat: *Portrete lirice*, 1936; *Mărturisiri*, 1942, şi *Tradiţie şi literatură*, 1943.

A tradus din Baudelaire, Paul Claudel, Goethe, Paul Valéry etc.

Pindar (cca. 518–438 î.Hr.), poet liric elin, considerat de către toţi comentatorii antici drept cel mai bun creator de cântece orale.

Din opera poetului s-au păstrat doar cele patru cărţi de *Epinicii – Ode triumfale*, în total 44 de ode: 14 *Olimpice*, 12 *Pythice*, 11 *Nemeene* şi 7 *Istmice*. *Olimpicele* şi *Pythicele* au fost compuse în cinstea învingătorilor întrecerilor olimpice care aveau loc la Olimpia şi la Delfi. *Nemeenele* şi *Istmicele* au fost închinate festivităţilor panelenice ţinute în Nemeea şi Corint.

Pirandello, Luigi (1867–1936), prozator şi dramaturg italian, unul dintre creatorii teatrului modern european.

Volumul *Novelle per un anno*, 1922/1937 – *Nuvele pentru un an* şi romanele: *L'esclusa*, 1901 – *Exclusa*; *Il fu Mattia Pascal*, 1904 – *Răposatul Mattia Pascal*; *Uno, nessuno e centomila*, 1926 – *Unul, niciunul şi o sută de mii* – scrieri de observaţie socială şi psihologică, sunt inspirate mai ales din lumea micii burghezii siciliene.

În dramele sale, care dezbat o bogată problematică filozofică, scriitorul se arată preocupat de relativitatea personalităţii umane, de aspectele ei contradictorii, de raportul dintre persoană şi masca pe care o adoptă, de relaţia dintre realitate şi ficţiunea artei: *Cosi è se vi pare*, 1918 – *Este aşa cum vi se pare*; *Sei personaggi in cerca d'autore*, 1921 – *Şase personaje în căutarea unui*

Scanned with OKEN Scanner

autor; Enrico IV, 1922 – *Henric al IV-lea; Vestire gli ignudi*, 1923 – *Să-i îmbrăcăm pe cei goi* etc.

Plaut [Titus Maccius Plautus] (255 sau 251–184 î.Hr.), cel mai mare poet comic latin.

Opera sa se remarcă prin inventivitatea inepuizabilă a autorului în crearea situaţiilor comice, în pofida respectării unor tipare consacrate, prin intriga dinamică, prin comicul de limbaj (expresiile plastice, metaforice, jocurile fonice variate etc.) şi, nu în ultimul rând, prin preponderenţa cântecului şi a acompaniamentului muzical în raport cu partea declamată.

Deşi antichitatea i-a atribuit un număr mare de comedii (130), doar 21 sunt autentice.

Cel mai adesea sursa comediilor lui Plaut o reprezintă temele din comedia greacă.

Unele sunt comedii de intrigă *(Mostellaria – Casa cu stafii)*, altele, comedii în care accentul cade pe psihologia personajelor *(Aulularia – Comedia ulcicăi)* sau comedii de moravuri *(Miles gloriosus – Soldatul fanfaron)* etc.

Fiecare piesă reprezintă prelucrarea ingenioasă şi originală a unui material preexistent şi este configurată în jurul unui personaj-tip (roman sau elen): militarul lăudăros, parazitul, doica, vânzătorul de sclave, sclavul nătăfleţ etc.

Deosebit de reuşite sunt personajele care descind din lumea celor modeşti. Din toate punctele de vedere, cele mai interesante personaje sunt sclavii, căci după cum afirma şi René Pichon: *„sclavul este rege în teatrul lui Plaut"* (René Pichon, *Histoire de la littérature latine)*. În galeria principalelor personaje-sclavi îi remarcăm pe: Pseudolus (din *Pseudolus)*, Chrysalus (din *Bacchides – Cele două curtezane Bacchis)*, Tranio (din *Mostellaria – Casa cu stafii)*, Palaestrio (din

Scanned with OKEN Scanner

Miles gloriosus – *Soldatul fanfaron*), Sosia (din *Amphitryo* – *Amfitrion*) etc.

Comediile lui Plaut au întotdeauna un deznodământ fericit, aceasta semnificând triumful unei cauze bune, lăudabile din punct de vedere etic.

Poe, Edgar Allan (1809–1849), poet, prozator şi critic literar american. Prin opera sa deschide calea simbolismului şi a suprarealismului.

Scrie lirică romantică, cu accente elegiace şi viziuni halucinante, de desăvârşită rigoare formală: *Tamerlan and Other Poems*, 1827 – *Tamerlan şi alte poeme*; *The Raven and Other Poems*, 1845 – *Corbul şi alte poeme*; poemele *Ulalume*, 1847; *Anabell Lee*, 1849; *The Bells*, 1849 – *Clopotele* etc.

Scrie şi proză fantastică, aşa-numitele „povestiri extraordinare", reunite în volumul *Tales of the Grotesque and Arabesque*, 1839 – *Povestiri ale grotescului şi arabescului*, şi *Tales*, 1845 – *Povestiri*.

Poenaru, Vasile (n. 1955), poet, publicist, prozator şi traducător român.

Debutează editorial la vârsta de 14 ani cu volumul de poezii *Naşterea mea în poezie*. Urmează volumele de versuri: *Jungla marină*, 1971; *Muntele*, 1975; *Investigaţii*, 1984; *Ninsori în Bărăgan*, 1999; *Sonete*, 1999; *Cerbul lovit între coarne*, 1999 şi antologia *Jungla marină 1969–1999*, 1999. Poezia sa abordează teme filozofice.

Este redactor (1980–1987) al revistei trilingve „Tribuna României" şi colaborator la mai multe periodice, printre care revista Societăţii de Filologie, „Limba şi literatura română pentru elevi".

A lansat şi a coordonat revistele „Speak-English – English for Romanians" (1990–1994) şi „Le Francophile" (1990–1992).

Scanned with OKEN Scanner

Cărţile pentru copii, publicate în perioada 1991–1999, *(Pisica din vis, Povestea Vântului Turbat, Povestea calculatorului îndrăgostit, Povestea Planetei Gânditoare, Povestea Prinţesei Maria, Povestea fetiţei vrăjite, Povestea Câinelui Zburător, Povestea tatălui risipitor salvat de Moş Crăciun, Vine, vine Moş Crăciun)* îmbină realismul cu fantasticul, elemente de basm cu aspecte ale tehnologiei moderne, într-un tot armonios, firesc şi plin de învăţăminte pentru copii.

Cartea Serbărilor Şcolare, 1999 (distinsă cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti) oferă poezii şi scenete pentru copii, pline de gingăşie şi cu un pronunţat caracter educativ.

Alte lucrări: *Comentariul literar şi alte tipuri de compoziţie*, 1993; *Fabule după Esop*, 2000; mai multe caiete didactice pentru clasele primare. Publică traduceri în limba engleză (în colaborare cu alţi autori) din poezia română contemporană (Nichita Stănescu, A. E. Baconsky, Ana Blandiana şi alţii) şi traduceri în limba turcă din poeziile lui Emil Botta şi Geo Bogza.

Popescu, Dumitru Radu (n. 1935), prozator şi dramaturg român.

A debutat cu volumul de nuvele şi schiţe *Fuga*, 1958, după care a publicat mai multe romane: *Zilele săptămânii*, 1959 – în care descrie existenţa unui sat pe parcursul a şapte zile; *Vara oltenilor*, 1964, şi culegeri de nuvele: *Fata de la miazăzi*, 1964; *Somnul pământului*, 1965; *Dor*, 1966 etc.

Remarcabilă este nuvela *Duios Anastasia trecea*, 1967, considerată capodoperă a speciei. Aici prozatorul reactualizează mitul Antigonei din tragedia lui Sofocle. Învăţătoarea Anastasia (o *„Antigonă dunăreană“*, după cum spune Alexandru Piru) îngroapă un partizan ucis şi

Scanned with OKEN Scanner

lăsat în drum, suportând apoi o pedeapsă sinistră.

Cu *F*, 1969; *Cei doi din dreptul Ţebei*, 1973; *Vânătoarea regală*, 1973; *O bere pentru calul meu*, 1974, D. R. Popescu se impune ca unul dintre prozatorii cei mai originali de azi.

A scris şi piese de teatru: *Vara imposibilei iubiri*, 1966; *Aceşti îngeri trişti*, 1969; *Piticul din grădina de vară*, 1973 etc.

Popovici, Titus (1930–1994), prozator şi dramaturg român.

A publicat în anul 1950, în colaborare cu Francisc Munteanu, câteva schiţe în revista „Viaţa românească". Editorial, a debutat în 1955 cu *Povestiri*, proză de inspiraţie rurală. În acelaşi an apare romanul *Străinul*, al cărui erou este Andrei Sabin, tipul de inadaptabil foarte des întâlnit în literatura noastră interbelică.

Romanul *Setea*, publicat în 1958, este o panoramă a satului ardelenesc. Romanul impune, prin Mitru Moţ şi Ana Moţ, două dintre figurile ţărăneşti cele mai reprezentative din literatura noastră.

A mai publicat: *Însemnări din Cuba*, 1962; *Moartea lui Ipu*, 1970 (nuvelă); *Cutia cu ghete*, 1994; *Cartea de la Gura Zlatna*, 1994, şi piesele: *Passacalia*, 1960; *Puterea şi adevărul*, 1973.

Este autorul mai multor scenarii cinematografice, printre care *Setea*, *Moartea lui Ipu* şi al cunoscutelor scenarii pentru filmele istorice: *Dacii*, 1967; *Columna*, 1968; *Mihai Viteazul*, 1969.

Preda, Marin (1922–1980), prozator român.

După absolvirea şcolii normale din Abrud, Marin Preda vine la Bucureşti, unde este, din 1941, corector la ziarul „Timpul", apoi funcţionar la Institutul de Statistică (1942) şi secretar de redacţie la „Evenimentul zilei".

A debutat în 1942 în ziarul „Timpul" cu schi-

Scanned with OKEN Scanner

ţa *Pârlitu*. Tot în ziarul „Timpul" va mai publica *Strigoaica*, *Salcâmul*, *Calul*, *Noaptea* şi *La câmp*.

Publică primul volum în 1948 – o culegere de schiţe şi nuvele, intitulată *Întâlnirea din pământuri*. Cele opt povestiri sunt inspirate din realităţile rurale, mai precis din realitatea satului românesc din Câmpia Dunării, şi constituie nucleul din care vor descinde aproape toate operele sale ulterioare.

A mai publicat nuvelele: *Desfăşurarea*, 1952; *Ferestre întunecate*, 1956, şi *Îndrăzneala*, 1959.

Un moment de referinţă în literatura română îl constituie apariţia, în 1955, a romanului *Morometii*, vol. I (prima versiune datând din anul 1949).

Romanul *Morometii* este o amplă frescă a satului din Câmpia Dunării, în preajma celui de-al doilea război mondial, într-o perioadă de relativă sau mai curând iluzorie stabilitate socială, perioadă în care se părea *„că timpul era răbdător cu oamenii"* şi viaţa se scurgea monoton, *„fără conflicte prea mari"*. În prim-planul naraţiunii se află familia lui Ilie Moromete, o familie numeroasă, măcinată de interese opuse, cărora încearcă să le găsească soluţii un tată autoritar, preocupat de păstrarea unei independenţe economice, bazată pe mica proprietate agrară.

Urmărind viaţa lui Ilie Moromete, personajul central, romanul dezvăluie, cu o putere artistică deosebită, tragismul soartei ţăranului, care nu înţelege schimbările survenite în viaţa satului.

Cel de-al doilea volum al romanului, apărut în 1967, reia destinul eroului principal din primul volum, în noile împrejurări istorice, alături de cel al fiului său, Niculae. Încercarea lui Moromete de

Scanned with OKEN Scanner

a-şi readuce fiii lângă el reprezintă ultimul act disperat al celui care va înţelege că familia, simbol al forţei sale, a devenit victima unor lovituri ale destinului inexorabil.

Discuţiile dintre Ilie Moromete şi fiul său cel mic, Niculae, devenit activist de partid, capătă valoarea unei confruntări dintre două generaţii. Niculae crede într-o nouă *„religie"* (socialismul) şi doreşte schimbarea structurii tradiţionale a satului, în vreme ce tatăl său continuă să creadă în valorile în care a crezut dintotdeauna, considerându-le corecte şi autentice. Moromete va muri după o lentă agonie, spunându-i doctorului crezul vieţii sale, căruia i-a rămas credincios: *„Domnule, eu totdeauna am dus o viaţă independentă."*

După *Moromeţii*, Marin Preda va publica romanele: *Intrusul*, 1968; *Risipitorii*, 1968; *Marele singuratic*, 1972; *Delirul*, 1975; *Cel mai iubit dintre pământeni*, 1980, precum şi două volume de publicistică şi confesiuni: *Imposibila întoarcere*, 1971 şi *Viaţa ca o pradă*, 1977.

Cel mai iubit dintre pământeni, a cărui elaborare a durat aproape trei ani, a fost definit de Eugen Simion ca un *„roman total: romanul unui destin care asumă o istorie, romanul unei istorii care trăieşte printr-un destin"*.

Cel mai iubit dintre pământeni este un roman politic, social, de moravuri, sentimental, prin urmare *„are mai multe nivele şi trecerea de la unul la altul (de la romanul politic la romanul sentimental) se face în chip firesc"* (Eugen Simion în *Prefaţa* romanului *Cel mai iubit dintre pământeni*, ediţia a II-a, Editura Cartea Românească, 1984).

Eroul cărţii este Victor Petrini, care, aflat în închisoare, cu gândul la o posibilă condamnare pe viaţă, îşi povesteşte viaţa la cererea avocatului său. Aflat într-o

Scanned with OKEN Scanner

situaţie limită, încearcă să-şi înţeleagă erorile care l-au condus la prăbuşire. De aceea, pe măsură ce Victor Petrini îşi dezvăluie trecutul, romanul ajunge să integreze mai multe teme (înstrăinarea de părinţi, pierderea religiei, familia, omul ca jucărie a soartei, bucuria scrisului etc.).

Proust, Marcel (1871–1922), prozator francez, cel mai de seamă reprezentant al romanului de analiză.

Capodoperă a literaturii universale, romanul în şapte părţi *À la recherche du temps perdu – În căutarea timpului pierdut*, cuprinde volumele: *Du côté de chez Swann*, 1913 – *Swann; À l'ombre des jeunes filles en fleurs*, 1919 – *La umbra fetelor în floare; Le côté de Guermantes*, 1920 – *Guermantes; Sodome et Gomorrhe*, 1921/1922 – *Sodoma şi Gomora; La prisonnière*, postum, 1923 – *Captiva; La Fugitive*, 1925 – *Fugara; Le temps retrouvé*, postum, 1927 – *Timpul regăsit.*

În căutarea timpului pierdut pare, la prima vedere, o minuţioasă cronică a societăţii pariziene de la sfârşitul secolului XIX, intersectată cu biografia naratorului. În realitate este un roman de profundă analiză psihologică, care are în centrul lui problema timpului, văzut ca durată, şi posibilitatea retrăirii, prin intermediul memoriei involuntare, a unui moment trecut, în toată bogăţia lui de senzaţii.

Puşkin, Aleksandr Sergheevici (1799–1837), poet, dramaturg şi prozator rus, poetul naţional al Rusiei şi unul dintre marii lirici ai literaturii universale.

Puşkin a fost un mare deschizător de drumuri în literatura rusă, reînnoindu-i toate genurile.

Este iniţiatorul romanului istoric realist *(Kapitanscaia docika*, 1836 – *Fata căpitanului)*, al nuvelei sociale *(Pikovaia*

Scanned with OKEN Scanner

dama, 1833 – *Dama de pică)*, al dramei istorice *(Boris Godunov*, 1825), al romanului „în versuri" *(Evgheni Oneghin*, 1823/1830).

Puşkin s-a impus mai ales prin poemele epico-lirice ample, romantice şi realiste totodată, cu vădite elemente istorice, folclorice şi fantastice: *Ruslan i Liud-mila*, 1820 – *Ruslan şi Ludmila; Kavkaskii plennik*, 1821 – *Prizonierul din Caucaz; Ţiganî*, 1824 – *Ţiganii; Poltava*, 1828; *Mednîi vsadnik*, 1853 – *Călăreţul de aramă.*

R

Rabelais, François

(1494–1553), prozator francez, cel mai de seamă reprezentant al Renaşterii franceze.

Rabelais este autorul unui adevărat monument al literaturii universale – romanul satiric şi comic *Gargantua et Pantagruel* – *Gargantua şi Pantagruel*, compus din cinci părţi: *Les horribles et épouvantables faits et prouesses du très renommé Pantagruel, roi des Dipsodes, fils du grand géant Gargantua*, 1532 – *Groaznicele şi înspăimântătoarele fapte şi isprăvi ale preavestitului Pantagruel, rege al Dipsozilor, feciorul marelui uriaş Gargantua; La vie très horrifique du grand Gargantua, père de Pantagruel*, 1535 – *Viaţa extrem de înfricoşătoare a marelui Gargantua, tatăl lui Pantagruel; Le tiers livre des faits et dits héroïques du noble Pantagruel*, 1546 – *A treia carte despre faptele şi pildele eroice ale nobilului Pantagruel; Le quart livre des faits et dits héroïques du noble Pantagruel*, 1552 – *A patra carte despre faptele şi pildele eroice ale nobilului Pantagruel; Le cinquième livre*, postum 1564 – *A cincea carte*, publicată mai întâi fragmentar, în 1562, cu titlul *L'Île sonnante* – *Ostrovul clopotelor*, şi integral în 1564.

Scanned with OKEN Scanner

Inspirat din cărţi populare anonime, romanul evocă aventurile comice şi fantastice a doi uriaşi, Gargantua şi Pantagruel. Viziunea fantastică şi alegorică prilejuieşte, dincolo de aparenţă, profunda observaţie realistă a moravurilor epocii, surprinse din perspectivă satirică.

Racine, Jean (1639–1699), dramaturg francez. A pus bazele tragediei clasice franceze, alături de Corneille.

Tragediile lui Racine sunt expresia perfectă a doctrinei şi artei clasice. Scopul lor este să placă şi să emoţioneze puternic.

Tragediile raciniene cu subiect mitico-istoric (*Andromaque*, 1667 – *Andromaca; Britannicus*, 1669; *Bérénice*, 1670; *Bajazet*, 1672; *Mithridate*, 1673; *Iphigénie en Aulide*, 1674 – *Ifigenia în Aulida; Phèdre*, 1677 – *Fedra)* şi de inspiraţie biblică (*Esther*, 1689 şi *Athalie*, 1691), respectând regula celor trei unităţi, concentrează întreaga atenţie asupra vieţii psihologice a eroului.

Tragismul teatrului racinian vine tocmai din forţa conflictului interior pe care îl trăieşte personajul în lupta cu sine însuşi şi cu fatalitatea. Voinţa şi raţiunea se supun, la Racine, capriciilor pasiunii, în vreme ce la Corneille, dragostea este subordonată raţiunii. *„Corneille zugrăveşte oamenii cum ar trebui să fie, iar Racine, aşa cum sunt"*. (Jean de La Bruyère, *Caracterele)*

Rebreanu, Liviu (1885–1944), prozator şi dramaturg român.

Începuturile literare sunt legate de revista „Luceafărul" din Sibiu şi revista „Convorbiri critice" din Bucureşti. În aceeaşi perioadă colaborează la „Lumina", „Flacăra" şi „Revista idealistă".

În anul 1912 apare primul său volum de nuvele, *Frământări*, urmat de *Golanii*, 1916; *Mărturisire*, 1916; *Răfuiala*, 1919.

Scanned with OKEN Scanner

Din anul 1919 își începe colaborarea la revista „Sburătorul", unde publică cronici teatrale și nuvele.

Un moment deosebit de însemnat în literatura română îl reprezintă apariția, în anul 1920, a romanului *Ion*, pentru care Liviu Rebreanu va primi Premiul Academiei Române. Eugen Lovinescu a salutat apariția romanului, pe care îl considera *„cea mai puternică creație obiectivă a literaturii române"*.

În anul 1922, prin *Pădurea spânzuraților*, Liviu Rebreanu dă literaturii române primul roman modern de analiză psihologică. Romanul este inspirat de sfârșitul tragic al fratelui scriitorului, Emil Rebreanu, sublocotenent în armata austro-ungară, executat pentru încercarea de a trece de partea românilor, în primul război mondial.

Între anii 1925–1929 Liviu Rebreanu va publica romanele *Adam și Eva*, *Ciuleandra* și *Crăișorul*.

Publică în anul 1932 romanul *Răscoala* – *„un roman epopeic, epopeea frământărilor țărănești de la 1907"* (Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi*).

După *Răscoala*, Liviu Rebreanu va publica romanele *Jar*, 1934; *Gorila*, 1938; *Amândoi*, 1940, toate cu subiecte citadine.

Articolele și intervențiile sale în periodicele literare interbelice au fost reunite în volumul *Amalgam*, 1943.

Prin romanele sociale *Ion* și *Răscoala*, capodopere ale realismului românesc, precum și prin romanul de analiză psihologică *Pădurea spânzuraților*, Liviu Rebreanu s-a impus drept ctitorul romanului românesc modern.

A scris și piese de teatru: *Cadrilul*, 1919; *Plicul*, 1923; *Apostolii*, 1926.

Renard, Jules (1864–1910), prozator și dramaturg francez.

Romanele sale, inspirate din viața micii burghezii, din universul

Scanned with OKEN Scanner

rustic ori din cel infantil, s-au impus prin lirism, umor şi rafinamentul impresionant al stilului: *L'écornifleur*, 1892 – *Linge-blide; La lanterne sourde*, 1893 – *Felinarul cu geamuri opace; Poil de carotte*, 1894 – *Morcoveaţă*, capodopera prozei sale; *Le vigneron dans sa vigne*, 1894 – *Podgoreanul în via sa.*

În ultima parte a vieţii Jules Renard publică mai multe comedii de succes în epocă: *Le plaisir de rompre*, 1898 – *Plăcerea de a rupe; Le pain de ménage*, 1899 – *Pâinea de casă; Monsieur Vernet*, 1903 – *Domnul Vernet*, transpunere scenică a romanului *Poil de carotte* – *Morcoveaţă; La bigote*, 1910 – *Bigota.*

Postum îi apare o operă memorialistică de mare valoare documentară, o preţioasă sursă de informaţii asupra vieţii literare din epoca sa: *Journal*, 1925 – *Jurnal.*

Rilke, Rainer Maria (1875–1926), poet austriac, personalitate marcantă a liricii germane din prima jumătate a secolului XX.

De la primele volume: *Leben und Lieder*, 1894 – *Viaţă şi cântece; Larenopfer*, 1896 – *Jertfe larilor; Traumgekront*, 1897 – *Încoronat de vis*, Rainer Maria Rilke se impune prin extraordinara inventivitate metaforică şi o muzicalitate fascinantă.

A mai publicat volumele de versuri: *Das Buch der Bilder*, 1902 – *Cartea imaginilor; Das Stundenbuch*, 1905 – *Ceaslovul*, care cuprinde lirică de meditaţie religioasă; *Neue Gedichte*, 1907/1908 – *Poezii noi; Duineser Elegien*, 1923 – *Elegiile din Duino; Sonette an Orpheus*, 1923 – *Sonete către Orfeu;* poemul în proză *Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke*, 1906 – *Povestea iubirii şi morţii stegarului Christoph Rilke;* ro-

Scanned with OKEN Scanner

manul de introspecţie autobiografică *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge*, 1910 – *Însemnările lui Malte Laurids Brigge*.

Rimbaud, Jean Arthur (1854–1891), poet francez, unul dintre făuritorii poeziei moderne.

Poemele sale au dat o maximă strălucire simbolismului francez şi au deschis noi orizonturi liricii secolului XX.

Opera sa, redusă ca proporţii *(Réliquaire. Poésies*, 1891 – *Relicvariu. Poezii; Poésies complètes*, postum, 1895 – *Poezii complete;* volumul de poeme în proză *Une saison en enfer*, 1873 – *Un anotimp în infern; Illuminations*, postum 1892/1893 – *Iluminări)*, reuneşte teme, motive şi atitudini variate şi contrastante: revolta individualistă contra constrângerilor impuse de societate, atitudinea anticlericală, compasiunea pentru cei striviţi de nedreptate, profeţia unui viitor liber (Rimbaud a fost entuziasmat de idealurile umanitare ale Comunei din Paris), revelarea adâncurilor ceţoase ale eului, nostalgia inocenţei şi a purităţii etc.

Pentru Rimbaud, poetul este „un voyant", un vizionar, care ajunge, printr-o educare sistematică a facultăţilor sale imaginative, la viziuni care să îi releve adevărata realitate. Poemul *Le bateau ivre*, 1871 – *Corabia beată* ne introduce, în modul cel mai adecvat, în poetica lui Rimbaud.

Rousseau, Jean-Jacques (1712–1778), filozof şi prozator francez.

Concepţia sa filozofică, structurată în jurul opoziţiei dintre natură şi societatea care îl corupe pe individ, constă în îndemnul întoarcerii la natură, singura care îi poate oferi omului liniştea şi seninătatea. Inegalitatea dintre oameni, după Rousseau, îşi are originea în apariţia proprietăţii particulare, care separă omenirea în bogaţi şi săraci. Toate aceste idei

Scanned with OKEN Scanner

se regăsesc expuse în lucrările: *Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes*, 1755 – *Discurs asupra originii şi cauzelor inegalităţii dintre oameni*; *Le contrat social*, 1762 – *Contractul social*.

Romanul pedagogic *Émile ou de l'éducation*, 1762 – *Emil sau despre educaţie* susţine ideea unei educaţii naturale. Principiile fundamentale ale idealului său pedagogic sunt clar exprimate de-a lungul celor cinci părţi ale romanului.

Prin romanul epistolar *Julie ou la nouvelle Héloïse*, 1761 – *Julie sau noua Eloiză*, Rousseau se înscrie ca precursor al sentimentalismului preromantic.

A mai publicat lucrările autobiografice: *Les confessions*, 1782/1789 – *Confesiuni*; *Les rêveries du promeneur solitaire*, 1782 – *Visările unui hoinar singuratic*.

Russo, Alecu (1819–1859), prozator şi eseist român.

A debutat ca autor dramatic în anul 1846 cu două comedii, jucate la Iaşi, *Băcălia ambiţioasă* şi *Jignicerul Vadră*. Aceste piese nu s-au păstrat. *Băcălia ambiţioasă* a făcut obiectul unei recenzii severe, semnată de D. Gusti şi căreia Alecu Russo îi va răspunde prin articolul *Critica criticii*, prima sa scriere publicată, semnificativă prin ideile pătrunzătoare în legătură cu creaţia literară. Piesa *Jignicerul Vadră* era o satiră la adresa melodramelor ieftine şi conţinea referiri tăioase la adresa regimului feudal din Moldova. Din acest motiv, atât autorul, cât şi trupa de actori care au interpretat piesa au fost exilaţi la mănăstirea Soveja.

Cea mai cunoscută operă a lui Alecu Russo este poemul în proză, scris în limba franceză, sub formă de versete, *Cântarea României*. Poemul a fost tradus în limba română de către Nicolae Bălcescu. A fost publicat pentru prima

Scanned with OKEN Scanner

dată în anul 1850, în revista „România viitoare", aflată sub conducerea lui Nicolae Bălcescu, şi atribuit, după obiceiul mistificărilor romantice, unui călugăr din munţii Carpaţi. Într-o nouă versiune, uşor modificată faţă de cea publicată în „România viitoare", *Cântarea României* va apărea în anul 1855 în „România literară" a lui Alecsandri. De-a lungul timpului au existat dispute aprinse cu privire la paternitatea operei. Vasile Alecsandri a arătat clar, în anul 1863, într-o scrisoare către Odobescu, că poemul *Cântarea României*, *„a fost compus în limba franceză de către Alecu Russo şi tradus în româneşte de Nicolae Bălcescu"*.

Amintirile, publicate în „România literară", oferă o caldă evocare a copilăriei scriitorului şi a satului natal. Alte fragmente de proză memorialistică sunt: *Holera*, *Soveja*, *Palatul lui Duca-Vodă*, *Piatra teiului*.

S

Sadoveanu, Mihail (1880–1961), prozator român.

Este unul dintre cei mai mari scriitori români, supranumit „Ceahlăul prozei româneşti", despre care Vladimir Streinu spunea că este *„un vindecător al inimii omeneşti de sentimentul efemerităţii ei"*.

A debutat în 1897 în revista „Dracu", din Bucureşti, cu schiţa *Domnişoara M. din Fălticeni*, sub semnătura Mihai din Paşcani.

Face parte, între anii 1903 şi 1904, din redacţia revistei tradiţionaliste „Sămănătorul", iar din 1906 este un colaborator constant al revistei „Viaţa românească".

Editorial, a debutat în anul 1904 cu volumul *Povestiri*, urmat, în

Scanned with OKEN Scanner

acelaşi an, de *Dureri înăbuşite*, *Crâşma lui moş Precu*, *Şoimii* şi *La noi în Viişoara*, 1907. Apariţia celor patru scrieri a fost elogiată de N. Iorga, G. Bogdan-Duică, Sextil Puşcariu, iar anul 1904 a fost denumit simbolic „Anul Sadoveanu".

Influenţa sămănătorismului în aceste opere se face simţită prin înclinaţia scriitorului către imaginile patriarhale şi idilice ale vieţii ţărăneşti.

Fondează, împreună cu Artur Gorovei, „Răvaşul poporului", iar din 1908, când se constituie „Societatea Scriitorilor Români", este ales vicepreşedinte al acesteia. Între 1910 şi 1918 Sadoveanu este director al Teatrului Naţional din Iaşi.

Participă la războiul din 1916–1917 şi conduce ziarul de front „România". După război se stabileşte la Iaşi şi este redactor la „Însemnări literare", alături de G. Topârceanu, unde publică beletristică, note, recenzii.

Între anii 1936–1938 se află la conducerea ziarelor „Adevărul" şi „Dimineaţa". În această perioadă se dezlănţuie împotriva lui o campanie virulentă din partea forţelor extremiste de dreapta, scriitorul fiind nevoit să se retragă în Transilvania, la Bradu-Strâmb, unde se dedică în continuare scrisului.

După 1944 se bucură de mari onoruri publice: devine deputat, membru al Prezidiului Marii Adunări Naţionale, preşedinte al Uniunii Scriitorilor, membru în Consiliul mondial al păcii.

Mihail Sadoveanu a fost unul dintre cei mai prolifici scriitori români, opera sa însumând peste 120 de volume (schiţe, nuvele, povestiri, romane, pagini de memorialistică, piese de teatru, articole de atitudine, traduceri etc.).

Adevărată sinteză a vieţii poporului român, creaţia lui Mihail Sadoveanu îmbrăţişează cele

Scanned with OKEN Scanner

mai variate aspecte ale existenţei noastre trecute şi prezente într-o perspectivă epopeico-mitologică.

Privită în întregul ei, opera sadoveniană prezintă oameni din toate straturile sociale (pescari, oieri, haiduci, militari, preoţi, avocaţi, răzeşi, curteni, negustori etc.) şi din toate zonele geografice ale ţării. Temele fundamentale ale prozei lui Mihail Sadoveanu sunt: viaţa satului, istoria, viaţa târgurilor de provincie, comunicarea omului cu natura etc.

Povestirile inspirate din viaţa satului *(În drum spre Hârlău, Bordeienii, Păcat boieresc, O umbră, Hoţul, Petrea Străinul, O istorie de demult, Amintirile căprarului Gheorghiţă)* descriu retragerea ţăranilor din faţa civilizaţiei, suferinţa acestora cauzată de nedreptăţile boierilor şi ale administraţiei. Eroul lui Sadoveanu, ţăranul păstrător al unor vechi tradiţii, blajin şi înţelept, răbdător în suferinţă, fie se retrage în mijlocul naturii, îndepărtându-se de civilizaţia ostilă, fie protestează cu violenţă, făcându-şi dreptate.

În numeroase opere *(Floare ofilită*, 1906; *Duduia Margareta*, 1908; *Apa morţilor*, 1911; *Însemnările lui Neculai Manea*, 1907; *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, 1933; *Haia Sanis*, 1908), Mihail Sadoveanu evocă atmosfera monotonă, sufocantă a târgurilor de provincie, în care se consumă dramele micilor burghezi (mici funcţionari, boieri scăpătaţi etc.).

Prin romanul *Baltagul*, 1930, Sadoveanu dezvăluie bogăţia sufletească a omului simplu din popor, realizând o adevărată enciclopedie a datinilor şi credinţelor străvechi ale neamului.

Romanele istorice – *Fraţii Jderi*, 1935–1942; *Neamul Şoimăreştilor*, 1915; *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, 1929; *Nicoară Potcoavă*, 1952 – evocă epoci de glorie sau încleştări dramatice din trecutul ţării.

Scanned with OKEN Scanner

În creaţia lui Sadoveanu natura şi folclorul sunt elemente permanente ale contextului istoric, iar istoria este o coordonată esenţială a gândirii şi simţirii din care s-a născut opera autorului.

Volumele: *Ţara de dincolo de negură*, 1926; *Împărăţia apelor*, 1928; *Istorisiri de vânătoare*, 1937; *Valea Frumoasei*, 1938; *Poveştile de la Bradu-Strâmb*, 1943; *Dumbrava minunată*, 1926, strălucesc prin diversitatea peisajelor, prin pitorescul imaginilor şi înţelegerea profundă a tainelor naturii.

Prin întreaga sa operă, Mihail Sadoveanu este considerat un *„mare poet al naturii"*.

„Artist incomparabil, atent la spectacolul naturii ca şi al pasiunilor umane, observator al universului fizic, ca şi al celui moral, cântăreţ al celui mai bogat univers uman şi al celui mai întins timp istoric din literatura română, precum şi creator al unui stil de o desăvârşită individualitate, recognoscibil în contextul literaturii universale, Mihail Sadoveanu ilustrează în proză, ca şi Eminescu în poezie, Enescu în muzică, Brâncuşi în sculptură, dimensiunea şi adâncimea capacităţii noastre creatoare." (Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente, coord. Dim Păcurariu)

Saint-Exupéry, Antoine-Marie-Roger de (1900–1944), prozator francez.

Opera sa, izvorâtă dintr-o bogată experienţă de viaţă ca pilot, este o profundă meditaţie asupra sensului vieţii şi al morţii: *Courrier-Sud*, 1928 – *Curierul de Sud*; *Vol de nuit*, 1931 – *Zbor de noapte*; *Terre des hommes*, 1939 – *Pământ al oamenilor*; *Pilote de guerre*, 1942 – *Pilot de război*.

În anul 1943 a publicat *Lettre à un otage* – *Scrisoare către un ostatic* şi proza poetico-alegorică *Le Petit Prince* – *Micul Prinţ*.

Scanned with OKEN Scanner

Îşi pierde viaţa pe front, în timpul războiului antifascist.

Sântimbreanu, Mircea (1926–1999), prozator român.

Ocupă diverse funcţii de conducere: director general al Centrului Naţional al Cinematografiei (1972–1974), director în Consiliul Culturii (1972–1974), director al Editurii Albatros (1964–1970; 1974–1985).

Literatura lui Mircea Sântimbreanu este adresată, în exclusivitate, copiilor şi elevilor.

Povestirile sale, cu vădite intenţii didactice, îmbină într-un mod armonios vioiciunea cu *„umorul copilăresc al unui nou Creangă"* (Ion Rotaru).

A publicat: *Cu şi fără ghiozdan*, 1956; *Micii noştri pictori*, 1958; *La telefon... telefonul*, 1961; *32 de premianţi*, 1962; *Extemporale şi alte lucrări scrise*, 1963; *Lângă groapa cu furnici*, 1964; *Băieţelul de hârtie*, 1965; *Recreaţia mare*, 1965; *Eu eram zâna*, 1965; *Caramele cu piper*, 1966; *Elefanţi în rochiţe*, 1966; *Să stăm de vorbă fără catalog*, 1967; *Ştafeta fanteziei*, 1968; *Schiţe vesele*, 1969.

A tradus literatură pentru copii.

Schiller, Friedrich von (1759–1805), dramaturg, poet şi prozator german.

Prima parte a creaţiei sale, scrisă sub influenţa mişcării „Sturm und Drang" – „Furtună şi Avânt" (mişcare literară existentă în Germania la sfârşitul secolului al XVIII-lea), cuprinde dramele de revoltă împotriva tiraniei: *Die Räuber*, 1781 – *Hoţii; Die Verschwörung des Fiesco in Genua*, 1783 – *Conjuraţia lui Fiesco la Genova; Kabale und Liebe*, 1784 – *Intrigă şi iubire.*

Apariţia dramei de idei *Don Carlos*, în anul 1787, constituie un moment de tranziţie spre cea de-a doua perioadă

Scanned with OKEN Scanner

a creaţiei sale, marcată de prietenia cu Goethe şi de afirmarea unui ideal de artă umanist-clasică.

Perioada de după 1796, a deplinei sale maturităţi artistice, este marcată de apariţia trilogiei dramatice de inspiraţie istorică *Wallensteins Lager*, 1798 – *Tabăra lui Wallenstein; Die Piccolomini*, 1799 – *Piccolominii*, şi *Wallensteins Tod*, 1800 – *Moartea lui Wallenstein*, şi a dramelor *Maria Stuart*, 1800; *Die Braut von Messina*, 1803 – *Logodnica din Messina; Wilhelm Tell*, 1804 (dramă politică).

Creaţia poetică a lui Schiller cuprinde ode *(An die Freude*, 1785 – *Către bucurie)* şi balade, scrise între anii 1797 şi 1798 *(Der Ring des Polykrates – Inelul lui Policrat; Hero und Leander – Hero şi Leandru; Die Kraniche des Ibykus – Cocorii lui Ibicus).*

A mai publicat: povestirea *Der Verbrecher aus verlorener Ehre*, 1786 – *Criminal din cauza onoarei pierdute*, şi romanul *Der Geisterseher*, 1787/1789 – *Vizionarul.*

Scott, Walter (1771–1832), prozator şi poet englez, creator al romanului istoric englez şi european.

Romanele sale sunt inspirate din istoria Scoţiei: *Waverley*, 1814; *Guy Mannering*, 1815; *Rob Roy*, 1817; *The Bride of Lammermoor*, 1819 – *Mireasa din Lammermoor*; din istoria Angliei: *Ivanhoe*, 1819; *The Abbot*, 1820 – *Stareţul; The Monastery*, 1820 – *Mănăstirea; Kenilworth*, 1821; *Woodstock*, 1826; din istoria Franţei şi a altor ţări: *Quentin Durward*, 1823; *The Talisman*, 1825 – *Talismanul; Count Robert of Paris*, 1831 – *Contele Robert de Paris*. Toate aceste creaţii ale autorului se remarcă prin arta de a reda culoarea locală şi de a proiecta trecutul în prezent, prin vigoarea epică şi prin intriga ingenioasă şi captivantă.

Scanned with OKEN Scanner

A mai scris numeroase poeme epice în tradiţia baladei populare şi a celei cavalereşti medievale: *The Lay of the Last Minstrel*, 1805 – *Balada ultimului menestrel; Marmion*, 1808; *The Lady of the Lake*, 1810 – *Stăpâna lacului.*

Seneca (4 î.Hr. – 65 d.Hr.), filozof şi poet dramatic latin.

A fost preceptor şi sfetnic al împăratului Nero.

Opera sa este deosebit de vastă. A scris o serie de *Dialogi* – *Dialoguri* în proză, dezbateri filozofice cu un interlocutor imaginar, dintre care citãm: *De clementia* – *Despre clemenţă* (adresat lui Nero, un adevărat tratat de politologie); *De brevitate vitae* – *Despre scurtimea vieţii; De vita beata* – *Despre viaţa fericită; De constantia sapientis* – *Despre seninătatea înţeleptului* etc. În opera sa filozofică Seneca este adeptul stoicismului.

Creaţia dramatică a lui Seneca se află în strânsă legătură cu concepţia sa filozofică. Modelul său de gândire este înţelepciunea stoică: înfruntarea senină şi controlarea riguroasă atât a suferinţelor, cât şi a bucuriilor, cultivarea calmului şi a stabilităţii interioare. Seneca stigmatizează pasiunile inferioare, precum: cruzimea, mânia, ingratitudinea, corupţia, şi recomandă indulgenţă şi bunătate.

S-au păstrat zece tragedii: *Hercules furens* – *Hercule furios; Thyestes* – *Tieste; Phoenissae* – *Fenicienele; Hipolit; Oedipus* – *Oedip; Troades* – *Troienele; Medea* – *Medeea; Agamemnon; Hercules Oetaeus* – *Hercule pe muntele Oeta; Phoedra* – *Fedra.* Tot lui Seneca i s-a atribuit şi tragedia *Octavia.* Tragediile sale împrumută subiecte greceşti, cărora însă poetul le imprimă caractere latine.

S-a sinucis din ordinul împăratului Nero.

Shakespeare, William (1564–1616), dramaturg poet englez, cel mai de seamă autor

Scanned with OKEN Scanner

dramatic şi poet al Angliei, profund gânditor umanist din epoca Renaşterii.

Exceptând cele 54 de sonete, inimitabile prin sensibilitate, muzicalitate şi imagini poetice (*Sonnets*, 1609) şi câteva poeme narative (*Venus and Adonis*, 1592/1593 – *Venus şi Adonis*; *The Rape of Lucrece*, 1594 – *Siluirea Lucreţiei*), opera lui Shakespeare este esenţialmente dramatică şi se întinde pe trei mari perioade (1590–1600; 1601–1608; 1608–1612).

Cele 37 piese de teatru pot fi grupate în următoarele categorii: drame istorice inspirate din cronicile Angliei: *Richard II*, 1593/1596 – *Richard al II-lea*; *Henry IV*, 1597/1598 – *Henric al IV-lea*; *Henry V*, 1599 – *Henric al V-lea*; *Richard III*, 1592/1593 – *Richard al III-lea*, sau din antichitatea romană: *Titus Andronicus*, 1593/1594; *Julius Caesar*, 1599/1600 – *Iulius Caesar*; *Anthony and Cleopatra*, 1607/1608 – *Antoniu şi Cleopatra*; *Coriolanus*, 1607/1608 – *Coriolan*; tragedii: *Romeo and Juliet*, 1594/1595 – *Romeo şi Julieta*; *Hamlet*, 1600/1601; *Othello*, 1604/1605; *King Lear*, 1605/1606 – *Regele Lear*; *Macbeth*, 1605/1606; comedii cu caracter burlesc: *Comedy of Errors*, 1592/1593 – *Comedia erorilor*; *The Taming of the Shrew*, 1593/1594 – *Îmblânzirea scorpiei*; comedii feerice: *A Midsummer Night's Dream*, 1595/1596 – *Visul unei nopţi de vară*; *As You Like It*, 1599/1600 – *Cum vă place*; *The Merry Wives of Windsor*, 1600/1601 – *Nevestele vesele din Windsor*; comedii amare: *The Merchant of Venice*, 1596/1587 – *Neguţătorul din Veneţia*; *Troilus and Cressida*, 1601/1602 – *Troilus şi Cresida*; *Timon of Atheus*, 1607/1608 – *Timon din Atena*; *Measure for Measure*, 1604/1605 – *După faptă şi răsplată*; drame în care tratează regăsirea echilibrului pierdut: *Pericles*, 1608/

Scanned with OKEN Scanner

1609; *Cymbeline*, 1609/1610; *The Winter's Tale*, 1610/1611 – *Poveste de iarnă*; *The Tempest*, 1611/1612 – *Furtuna*.

Shaw, George Bernard (1856–1950), dramaturg şi eseist englez de origine irlandeză, reprezentant ilustru al teatrului de idei.

În piesele din prima perioadă a creaţiei se resimte influenţa teatrului ibsenian.

A creat o operă de lucidă analiză a celor mai acute realităţi capitaliste, de violentă critică a aşa-ziselor „valori" sociale, politice şi morale, scoţând în evidenţă viciile societăţii britanice din acele timpuri: *Widowers' Houses*, 1893 – *Casele văduvilor*; *Mrs. Warren's Profession*, 1898 – *Profesiunea doamnei Warren*; *Arms and the Man*, 1898 – *Armele şi omul*; *Candida*, 1898; *You Never Can Tell*, 1898 – *Nu se ştie niciodată*; *The Man of Destiny*, 1898 – *Omul destinului*; *Pygmalion*, 1912 etc.

Piesele istorice conţin şi ele aluzii la actualitate: *Caesar and Cleopatra*, 1901 – *Cezar şi Cleopatra*; *The Devil's Disciple*, 1901 – *Discipolul diavolului*; *Saint Joan*, 1923 – *Sfânta Ioana*.

Shelley, Percy Bysshe (1792–1822), poet englez, reprezentant de seamă al romantismului englez.

A scris versuri închinate fraternităţii umane şi luptei pentru înlăturarea tiraniei: *Queen Mab*, 1813 – *Crăiasa Mab*; *Laon and Cythna* – *Laon şi Cythna*, acesta din urmă fiind denumit apoi *The Revolt of Islam*, 1818 – *Revolta Islamului*; *The Masque of Anarchy*, 1819 – *Masca anarhiei*.

În poezia lirică poetul depăşeşte de obicei problematica individuală, integrând fapte, idei şi emoţii personale într-un vast cadru natural, cu care stabileşte o permanentă comuniune. Această concepţie apare în odele închinate natu-

Scanned with OKEN Scanner

rii: *Ode to the West Wind*, 1819 – *Odă vântului de apus; Ode to a Skylark*, 1819 – *Odă unei ciocârlii; The Cloud*, 1820 – *Norul*.

Poemul liric *Alastor, or the Spirit of Solitude*, 1816 – *Alastor sau duhul singurătăţii*, tratează tema romantică a singurătăţii poetului, însetat de frumos şi peregrinările sale în căutarea idealului.

Poemul dramatic *Prometheus Unbound*, 1820 – *Prometeu descătuşat*, capodoperă a creaţiei sale, este cea mai izbutită realizare modernă a mitului prometeic, după Goethe. Shelley reuşeşte să facă din Prometeu un simbol al victoriei umane asupra forţelor răului.

Slavici, Ioan (1848–1925), prozator, memorialist, dramaturg şi gazetar român.

În timpul studiilor urmate la Viena l-a cunoscut pe Eminescu, iar întâlnirea lor s-a transformat într-o prietenie pe viaţă.

A debutat în anul 1871 cu o comedie, *Fata de birău*, publicată în revista „Convorbiri literare".

Un moment important în dezvoltarea prozei româneşti îl constituie apariţia, în anul 1881, a volumului *Novele din popor*, cuprinzând titluri de referinţă pentru nuvelistica lui Ioan Slavici: *Popa Tanda, Gura satului, O viaţă pierdută, La crucea din sat, Scormon, Budulea Taichii, Moara cu Noroc* etc.

În anul 1884 Slavici fondează ziarul „Tribuna", în paginile căruia a militat pentru o literatură care să oglindească realitatea socială şi care să slujească aspiraţiilor populare. Din cauza unor articole în care erau revendicate drepturile românilor, ziarul este suprimat de către autorităţile maghiare.

Din 1890 vine la Bucureşti, unde înfiinţează, cu I. L. Caragiale şi G. Coşbuc, revista „Vatra", ale cărei principii

Scanned with OKEN Scanner

esenţiale se identifică cu cele ale „Tribunei". Între 1894, când apar în „Vatra" primele 24 de capitole ale romanului *Mara*, şi anul 1906, data la care acesta este publicat în volum, Slavici scrie alte şase romane. Dintre acestea, în volum au fost publicate: *Luca*, 1902 şi *Manea*, 1905 (în ciclul *Din bătrâni*), *Din două lumi*, 1921, şi *Cel din urmă Armaş*, 1923. Celelalte două au fost publicate în periodice: *Corbei* (în „Tribuna", 1906–1907) şi *Din păcat în păcat* (în „Adevărul literar şi artistic", 1924–1925).

Ioan Slavici este autorul unor frumoase poveşti pentru copii: *Zâna-Zorilor*, *Floriţa-din-codru*, *Ileana cea şireată*, *Doi feţi cu stea în frunte*, *Spaima-Zmeilor* etc.

Tot de la Ioan Slavici ne-au rămas comediile: *Toane sau vorbe de clacă*, *Polipul unchiului*; dramele *Gaspar Graţiani* şi *Bogdan Vodă* şi opera memorialistică: *Închisorile mele*, *Amintiri*, *Lumea prin care am trecut*.

Sofocle (495–405 î.Hr.), poet tragic elin.

În tragediile lui Sofocle zeii au o importanţă mai mică decât la Eschil, accentul căzând pe caracterul uman, cu măreţia şi contrastele lui, omul fiind pus în contact direct cu destinul său. Personajele lui Eschil erau încă rigide; adesea, la acest autor actele săvârşite de un Agamemnon sau de un Eteocle apar drept hotărâri ale unui destin implacabil, de care eroul respectiv este sau nu conştient. Dimpotrivă, eroii lui Sofocle sunt oameni obişnuiţi, cu nestinsa lor sete de a cunoaşte adevărul – *Oedip*, înzestraţi cu un orgoliu ce îi duce până la prăbuşire – *Aiax* ori cu voinţă şi dârzenie neobişnuită – *Antigona*. Din opera sa dramatică impresionantă (Sofocle a scris peste 120 de drame) s-au mai păstrat doar şapte tragedii: *Antigona* (442 î.Hr.); *Electra*; *Aiax* (aprox. 430–428 î.Hr.); *Oedip rege* (aprox. 430–428 î.Hr.);

Scanned with OKEN Scanner

Filoctet (409 î.Hr.); *Oedip la Colonos* (407 î.Hr.) şi *Trahinienele*.

Cele şapte tragedii ale lui Sofocle pot fi clasificate ţinându-se seama de tematica pe care o dezbat, dar şi după profilul psihologic al protagoniştilor în jurul cărora se concentrează acţiunea pieselor. Ele aduc în prim-plan credinţe şi concepţii tradiţionale – dintre care dominantă rămâne corelaţia dintre păcat şi pedeapsă –, alături de uimitoare demistificări ale nedreptăţilor şi ale nemerniciei omeneşti *(Antigona)*.

Sofocle crede mai puţin decât Eschil în existenţa unei justiţii divine atotputernice. El este mai degrabă impresionat de soarta nefericită a unor oameni înzestraţi cu alese calităţi *(Aiax, Filoctet, Antigona, Deianira, Oedip)*, care sfârşesc prin a fi zdrobiţi de forţe oarbe, potrivnice lor. Spre sfârşitul vieţii, această sumbră viziune pare să se fi înseninat întru câtva. *Oedip la Colonos*, odă dramatică închinată patriei ateniene, reprezintă o împăcare a unuia dintre cei mai loviţi eroi ai lui Sofocle cu destinul şi cu moartea apropiată.

Sofocle a creat şi piese independente, prin renunţarea la trilogia înlănţuită, şi a introdus pe cel de-al treilea actor, contribuind la dezvoltarea dialogului.

Sorescu, Marin (1936–1996), poet, dramaturg şi eseist român.

A debutat în 1957 cu versuri în „Viaţa românească" şi, editorial, cu volumul de parodii *Singur printre poeţi*, 1964.

Volumul *Poeme*, 1965, va fi distins cu Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor.

A mai publicat: *Moartea ceasului*, 1966; *Tinereţea lui Don Quijote*, 1968; *Tuşiţi*, 1970; *Unghi*, 1970 (volum antologic); *La lilieci* – vol. I, 1973, vol. II, 1977, vol. III, 1980 etc.

În poezia sa Sorescu vorbeşte în modul cel mai simplu despre sen-

Scanned with OKEN Scanner

timentele omeneşti, despre marile probleme ale existenţei, cultivând luciditatea, tonul ironic şi incisiv şi observând detaşat realitatea. Acest lucru nu conduce la anularea propriilor trăiri, ci, dimpotrivă, cum se afirmă într-o *Postfaţă* la volumul *Tinereţea lui Don Quijote*: *„A avea curajul să-ţi dezvălui subiectivitatea, sufletul până la cutele lui cele mai întunecoase, spaimele şi năzuinţele cele mai intime – iată poezia.“* În continuare este definit tipul de structură lirică predilectă: *„...poezia trebuie să fie concisă, aproape algebrică. Urmăresc mişcarea literară din mai multe părţi şi am impresia a observa această tendinţă a poeziei moderne. Nu spre comparaţie, ci spre metaforă. Nu spre metaforă la vers. Întreaga poezie – o metaforă“*. Marin Sorescu nu pledează, prin urmare, pentru metafora tradiţională, *„la vers“*, cum spune poetul, ci pentru poemul devenit el însuşi o metaforă.

Opera dramatică a lui Marin Sorescu cuprinde piesele: *Iona*, 1968; *Paracliserul*, 1969; *A treia ţeapă*, 1971; *Matca*, 1973; *Pluta meduzei*, 1974; *Există nervi*, 1974; *Răceala*, 1976.

Iona, *Paracliserul* şi *Matca* sunt parabole ale destinului uman. Pornind de la situaţii existenţiale limită (omul faţă în faţă cu moartea) şi dezvoltându-le în subiecte-simbol, dramaturgul vorbeşte despre crâncenul efort al omului de a nu îşi accepta condiţia tragică.

Răceala şi *A treia ţeapă* sunt piese inspirate din istoria naţională.

Marin Sorescu a mai publicat eseuri: *Teoria sferelor de influenţă*, 1969; *Insomnii*, 1971, şi *Uşor cu pianul pe scări*, 1985.

Stancu, Zaharia (1902–1974), poet, prozator şi publicist român.

Debutează ca poet în anul 1920 în coloanele revistei „Adevărul literar şi artistic“, după ce publicase câteva articole în cotidianul „Victoria“.

Scanned with OKEN Scanner

Începe să colaboreze la alte publicaţii: „Sburătorul", „Universul literar", „Gândirea".

Editorial, a debutat cu volumul de poezii *Poeme simple*, 1927, premiat de Societatea Scriitorilor Români.

Zaharia Stancu fondează câteva publicaţii: revista literară lunară „Azi", 1932; ziarul „Lumea românească", 1937/1939; „Revista română", 1941/1942, la care au colaborat numeroşi scriitori, în special din generaţiile mai tinere.

Paralel cu activitatea desfăşurată pe tărâm publicistic, scriitorul continuă să publice culegeri de versuri: *Albe*, 1937; *Clopotul de aur*, 1939; *Poemul roşu*, 1940; *Iarba fiarelor*, 1941; *Anii de fum*, 1944, şi două romane: *Taifunul*, 1937, şi *Oameni cu joben*, 1943.

În anii de după război Zaharia Stancu îşi rememorează copilăria şi adolescenţa şi realizează o vastă frescă a satelor şi a micilor oraşe din Câmpia Dunării, prin romanele *Desculţ*, 1948; *Dulăii*, 1952; *Clopote şi struguri*, 1960; *Printre stele*, 1960; *Carul de foc*, 1960; *Jocul cu moartea*, 1960; *Pădurea nebună*, 1963; *Vântul şi ploaia*, (3 vol.) 1969.

În amplul roman *Rădăcinile sunt amare* (vol. I-IV, 1958, vol. V, 1959), Zaharia Stancu alcătuieşte o vastă frescă a vieţii politice şi, în general, a societăţii româneşti din perioada interbelică şi din primii ani de după al doilea război mondial.

În anul 1968 scriitorul a publicat două noi romane: *Şatra* şi *Ce mult te-am iubit*. Cel dintâi narează o poveste de iubire petrecută în timpul ultimului război, când ţiganii (din a căror viaţă este inspirată cartea) au fost adunaţi într-un ţinut pustiu şi nevoiţi să trăiască acolo în condiţii infernale, prilej pentru autor de a descrie în detaliu o lume plină de tradiţii aparte. Cea de-a doua scriere

Scanned with OKEN Scanner

ne introduce în satul natal al lui Darie. Evocând moartea mamei sale, povestitorul realizează un amplu poem în proză, înfăţişând datini străvechi ale înmormântării.

Stănescu, Nichita (1933–1983), unul dintre cei mai importanţi poeţi români contemporani.

A debutat în 1957 cu poezii publicate în revistele „Tribuna" şi „Gazeta literară".

În 1960 îi apare primul volum, *Sensul iubirii*, care anunţa o sensibilitate şi o încercare temerară de înnoire a limbajului poetic. Treptat, Nichita Stănescu va ajunge la un vizionarism poetic deosebit de personal şi la o mitologie lirică proprie, în centrul căreia stau cuvântul şi sinele, pe marginea cărora creatorul îşi organizează întreaga existenţă.

Efortul de înnoire pe care poezia lui Nichita Stănescu îl experimentează ne este mărturisit de poetul însuşi în *Ars poetica* (din vol. *Dreptul la timp*): *„Îmi învăţam cuvintele să iubească,/ le arătam inima mea/şi nu mă lăsam până când silabele lor/nu începeau să bată (...)."* Poetul îşi propune ca printr-un limbaj modern să materializeze concepte şi idei în forma plastică a poeziei, majoritatea poemelor sale sau a ciclurilor în care sunt reunite articulându-se ca adevărate viziuni – metafore asupra sferei de gândire şi sensibilitate al omului contemporan.

Dintre volumele publicate de Nichita Stănescu amintim: *O viziune a sentimentelor*, 1964; *Dreptul la timp*, 1965; *11 elegii*, 1966; *Oul şi sfera*, 1967; *Laus Ptolemaei*, 1968; *Necuvintele*, 1969; *În dulcele stil clasic*, 1970; *Măreţia frigului*, 1972; *Epica Magna*, 1978; *Opere imperfecte*, 1979 etc.

Stendhal – pseudonimul lui Marie-Henri Beyle (1783–1842), prozator şi eseist francez, unul dintre creatorii romanului modern.

Scanned with OKEN Scanner

Prin profunda şi exacta observaţie socială şi psihologică, precum şi prin stilul sobru, neutru, Stendhal este primul reprezentant de seamă al realismului francez.

Opera sa este alcătuită din: romane ale energiei şi voinţei individului: *Armance, ou quelques scènes d'un salon de Paris en 1827*, 1827 – *Armance sau câteva scene dintr-un salon parizian la 1827*; *Le Rouge et le Noir*, 1830 – *Roşu şi Negru*; *Lucien Leuwen*, 1832/1835; *La chartreuse de Parme*, 1839 – *Mănăstirea din Parma*; povestiri romantice: *Vanina Vanini*, 1829; *Chroniques italiennes*, 1839 – *Cronici italiene*; scrieri autobiografice: *Journal*, postum, 1888 – *Jurnal*; *Vie de Henry Brulard*, postum, 1890 – *Viaţa lui Henry Brulard*; *Souvenirs d'égotisme*, postum, 1892 – *Amintiri egotiste*; tratatul *De l'amour*, 1822 – *Despre dragoste*; biografii: *Vies de Haydn, de Mozart et de Métastase*, 1817 – *Viaţa lui Haydn, Mozart şi Metastasio*; *Vie de Napoléon*, 1817 – *Viaţa lui Napoleon*; *Vie de Rossini*, 1823 – *Viaţa lui Rossini*.

Stevenson, Robert Louis (1850–1894), prozator englez de origine scoţiană.

A scris povestirea fantastică *The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde*, 1886 – *Ciudatul caz al doctorului Jekyll şi al domnului Hyde*, şi romanele: *Treasure Island*, 1883 – *Comoara din insulă*; *The Black Arrow*, 1888 – *Săgeata neagră*; *The Master of Ballantrae*, 1889 – *Seniorul din Ballantrae*; *Catriona*, 1893.

Romanele sale, cu vădite accente moralizatoare, ne introduc în ţinuturi pitoreşti şi exotice, ne prezintă aventuri în care forţele binelui ies învingătoare din încleştarea cu forţele răului.

Stowe-Beecher, Harriet Elizabeth (1811–1896), prozatoare americană.

Scanned with OKEN Scanner

Opera sa fundamentală, *Oncle Tom's Cabin*, 1852 – *Coliba unchiului Tom*, evocă viaţa tragică a negrilor din sudul Americii.

În spiritul cauzei antisclavagiste a scris cel de-al doilea roman al său *Dred: A Tale of the Great Dismal Swamp*, 1856 – *Dred, poveste din mlaştina Great Dismal.*

Swift, Jonathan

(1667–1745), prozator şi poet englez de origine irlandeză, unul dintre marii satirici ai literaturii engleze şi universale.

A scris pamflete de mare virulenţă satirică, în care realizează o critică acerbă a realităţilor contemporane: *A Tale of a Tub*, 1704 – *Povestea unui poloboc; The Battle of Books*, 1704 – *Bătălia cărţilor; Meditation upon a Broomstick*, 1910 – *Meditaţie asupra unei cozi de mătură; Argument Against Abolishing Christianity*, 1708 – *Argument împotriva abolirii creştinismului; The Drapier's Letters*, 1724 – *Scrisorile postăvarului* etc.

Capodopera lui Swift rămâne romanul *Travels into Several Remote Nations of the World. By Samuel Gulliver*, 1726 – *Călătoriile lui Samuel Gulliver în mai multe ţări ale lumii.* Extraordinarele aventuri ale lui Gulliver de-a lungul călătoriilor sale ascund o acidă satiră la adresa Angliei şi a tuturor instituţiilor social-politice existente în lume.

În anul 1730 Swift a publicat ultimul său pamflet politic, *A Modest Proposal – O modestă propunere*, care rămâne cea mai feroce satiră a întregii literaturi engleze.

Swift a scris şi versuri burleşti *(Cadenus and Vanessa*, 1726 – *Cadenus şi Vanessa).*

Scanned with OKEN Scanner

T

Teodoreanu, Ionel (1897–1951), prozator român.

A debutat în literatură cu poeme în proză: *Jucării pentru Lilly*, publicate în anul 1919 în revista „Însemnări literare", condusă de M. Sadoveanu şi G. Topârceanu. Ulterior s-a apropiat şi de cercul revistei „Viaţa românească", bucurându-se de aprecierea lui G. Ibrăileanu, care vedea în Ionel Teodoreanu unul dintre cei mai talentaţi prozatori de după primul război mondial.

În anul 1923 debutează editorial cu romanul *Uliţa copilăriei*, în care *„evocă lumea copilăriei, la graniţa către adolescenţă, cu amestecul de vis şi realitate, de graţie şi stângăcie"* (*Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente*, coord. Dim. Păcurariu).

Acelaşi univers mirific apare şi în ciclul *La Medeleni* (trei volume: *Hotarul nestatornic*, 1925; *Drumuri*, 1926, şi *Între vânturi*, 1927), ai cărui eroi sunt Olguţa, Dănuţ şi Monica. Aceştia îşi petrec vacanţele pe frumoasa moşie Medeleni, care simbolizează *„farmecul patriarhal al vieţii la ţară, lumea minunată a candorii infantile şi, în cele din urmă, nostalgia paradisului pierdut"* (*Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente*, coord. Dim. Păcurariu).

Părăsind tema copilăriei, Ionel Teodoreanu va scrie romanele: *Turnul Milenei*, 1928; *Fata din Zlataust*, vol. I, 1931; vol. II, 1933; *Crăciunul de la Silvestri*, 1934; *Lorelei*, 1935; *Arca lui Noe*, 1936; *Secretul Anei Florentin*, 1937, şi altele.

Volumele de memorialistică: *În casa bunicilor*, 1938; *Întoarcerea în timp*, 1941; *Masa umbrelor*, 1942, aduc infor-

Scanned with OKEN Scanner

maţii despre lumea interbelică şi despre oamenii pe care i-a cunoscut scriitorul.

Thackeray, William Makepeace (1811–1863), prozator englez, reprezentant de prestigiu, alături de Dickens, al romanului englez din epoca victoriană.

Opera lui Thackeray este construită pe criteriile realiste caracteristice romanului victorian. Aceasta se remarcă prin adevărul observaţiei şi prin prezentarea ironică şi sceptică a vieţii societăţii engleze. Thackeray este unanim recunoscut ca fiind cronicarul snobismului englez.

În schiţele satirice din *The Book of Snobs*, 1846 – *Cartea snobilor*, Thackeray prezintă o serie de figuri de snobi, atât de plastic portretizate, încât aceştia devin reprezentanţii tipici ai unei întregi categorii sociale (tipul femeii parvenite, al snobului universitar, tipul snobului militar etc.).

Capodopera sa rămâne însă romanul picaresc *Vanity Fair*, 1847/1848 – *Bâlciul deşertăciunilor*, cea mai vehementă satiră îndreptată împotriva snobismului şi parvenirii.

Thackeray a scris şi romane istorice: *Barry Lyndon*, 1848; *Henry Esmond*, 1852; *The Virginians*, 1857 – *Virginienii*, ediţie completată în anul 1859.

Tolstoi, Lev Nikolaevici (1828–1910), prozator rus, cel mai de seamă reprezentant al realismului mondial.

Operele sale sunt rezultatul atât al unor observaţii obiective, cât şi al experienţelor proprii.

Pentru prima fază a creaţiei sale reprezentative sunt *Sevastopolskie rasskazî*, 1856 – *Povestirile din Sevastopol*, care reprezintă rezultatul trăirii personale a unor evenimente din timpul războiului din Crimeea.

Un mare salt în realizarea creaţiei obiective îl reprezintă apariţia ro-

Scanned with OKEN Scanner

manului *Voina i mir*, 1863/1869 – *Război şi pace*, capodoperă a literaturii universale, grandioasă frescă a istoriei şi societăţii ruseşti din perioada 1800–1820.

În anul 1873 publică un alt roman remarcabil, *Ana Karenina*, romanul unei iubiri pasionale aflate în conflict cu valorile morale ale societăţii. În *Ana Karenina* analiza psihologică trece pe primul plan.

Puternica criză morală pe care o va trăi Tolstoi în ultima perioadă a vieţii sale, care îl va determina să renunţe la întreaga avere şi să se apropie de viaţa celor mulţi, să caute sensul existenţei în iubirea pentru semenii săi, îşi va pune amprenta şi asupra scrierilor sale. În această perioadă a scris romanul *Voskressenie*, 1899 – *Învierea*, şi dramele: *Vlast' tmî*, 1886 – *Puterea întunericului* şi *Jivoi trup*, 1900 – *Cadavrul viu*.

Topârceanu, George (1886–1937), poet şi prozator român.

A fost secretar de redacţie (1911) al revistei „Viaţa românească" din Iaşi.

În 1918 fondează, alături de Mihail Sadoveanu, revista „Însemnări literare".

A debutat cu volumul de versuri *Balade vesele*, 1916, urmat în acelaşi an de *Parodii originale*. Aceste volume ilustrează calitatea principală a autorului: *„combinaţia fericită dintre sentiment şi spirit"* (G. Ibrăileanu).

În anul 1920 apare volumul *Strofe alese. Balade vesele şi triste*, care include şi poeziile din volumul cu care a debutat în anul 1916.

A mai publicat, în 1928, volumul de versuri *Migdale amare*.

Alte volume cuprind amintiri de pe front şi din prizonierat (în timpul primului război mondial George Topârceanu a fost 18 luni prizonier pe frontul bulgar): *Amintiri din luptele de la Turtucaia*, 1918; *În ghiara lor*, 1920; *Pirin-Planina*, 1936; articole

Scanned with OKEN Scanner

pe teme literare, reunite în volumul *Scrisori fără adresă*, 1931, şi traduceri: *Visul unei nopţi de vară* de Shakespeare, 1921. Postum a apărut romanul *Minunile Sfântului Sisoe*, 1938.

Poezia lui G. Topârceanu este remarcabilă prin nota de umor şi sentimentalism. Poetul îşi ascunde cele mai amare trăiri sufleteşti sub vălul autoironiei şi autopersiflării. De cele mai multe ori, îşi îndreaptă atenţia asupra lumii plantelor şi vieţuitoarelor, pe care le înzestrează cu atribute umane, punându-le să îşi destăinuie durerile sau bucuriile.

Tudoran, Radu (1910–1995), prozator român.

A debutat ca ziarist în 1931 în „Lumea românească", iar ca prozator, în revista „Azi", la sfârşitul aceluiaşi an.

În anul 1940 publică volumul de nuvele *Oraşul cu fete sărace*, în care sunt anticipate teme şi subiecte ale romanelor ulterioare.

A publicat romanele: *Un port la răsărit*, 1941 – *„poveste de dragoste şi moarte într-un decor exotic"* (*Dicţionar cronologic – Literatură română* coord. I. C. Chiţimia şi Al. Dima); *Anotimpuri*, 1943 – în care prezintă atmosfera şi viaţa zilnică din preajma unui aerodrom; *Flăcări*, 1945 – o evocare a vieţii muncitorilor petrolişti din zona Câmpina; *Întoarcerea fiului risipitor*, 1948; *Toate pânzele sus!*, 1954 – cea mai valoroasă carte a autorului şi una dintre cele mai bune scrieri de aventuri din literatura română; *Ultima poveste*, 1956 – roman de aventuri pentru şi despre tineret, cronică a copilăriei din anii retragerii armatelor hitleriste; *Dunărea revărsată*, 1961 – roman distins cu Premiul Academiei; *Maria şi marea*, 1973; *Acea fată frumoasă*, 1975; *Casa domnului Alcibiade*, 1978.

A mai publicat proză de călătorie: *Al 82-lea*, 1966, şi *Oglinda retrovizoare*, 1970.

Scanned with OKEN Scanner

Turgheniev, Ivan Sergheevici (1818–1883), prozator rus, unul dintre reprezentanţii de seamă ai „Şcolii naturale".

Adevăratul debut al lui Turgheniev, plin de răsunet şi de consecinţe pentru dezvoltarea literaturii ruse, a avut loc odată cu publicarea în serie a *Povestirilor unui vânător* (între anii 1847–1851). Acestora le urmează romanele de observaţie obiectivă a realităţii, inspirate din mediul nobiliar: *Rudin*, 1856; *Un cuib de nobili*, 1858; *În ajun*, 1860; *Părinţi şi copii*, 1862; *Fum*, 1867.

A mai scris şi câteva nuvele în care naraţiunea realistă se îmbină cu lirismul nostalgic al amintirilor (*Asia*, 1858; *Prima iubire*, 1860) sau cu fantasticul alegoric şi simbolic (*Visul*, 1876; *Povestea părintelui Alexei*, 1877) etc.

Twain, Mark – pseudonimul lui Samuel Langhorne Clemens (1835–1910), prozator american.

După cea dintâi operă importantă *The Innocent Abroad*, 1869 – *Ageamii în străinătate*, care este rezultatul călătoriei scriitorului în Europa şi în Ţara Sfântă, urmează romanele de inspiraţie adolescentină, cu reminiscenţe autobiografice: *The Adventures of Tom Sawyer*, 1876 – *Aventurile lui Tom Sawyer*; *Life on the Mississippi*, 1883 – *Viaţa pe Mississippi*; *The Adventures of Huckleberry Finn*, 1885 – *Aventurile lui Huckleberry Finn*, capodoperă a literaturii pentru copii şi tineret.

Romanul *The Prince and the Pauper*, 1882 – *Prinţ şi cerşetor*, s-a dorit a fi iniţial o carte pentru copii, însă, pe măsură ce a fost scrisă, s-a transformat într-un atac dur la adresa societăţii engleze din vremea Tudorilor.

Scanned with OKEN Scanner

U

Ureche, Grigore (1590–1647), cronicar moldovean.

A fost fiul lui Nestor Ureche, boier refugiat o vreme în Polonia, lucru care explică prezenţa primului mare istoriograf român la şcolile poloneze din Liov, unde învaţă limba latină, literatura şi istoria. Revenit în ţară, este, pe rând, logofăt al treilea (1628), mare spătar (1634) şi mare vornic (1643).

De la cronicarul Grigore Ureche ne-a rămas o singură operă: *Letopiseţul Ţării Moldovei de când s-au descălecat ţara şi de cursul anilor şi de viaţa domnilor care scrie de la Dragoş-Vodă până la Aron-Vodă* (1359–1594). Cronica, scrisă între anii 1642–1647, înfăţişează istoria Moldovei de la întemeierea ei de către Dragoş-Vodă până la 1595 (începutul domniei lui Aron-Vodă). Cronica lui Grigore Ureche este prima operă în limba română, în care autorul acordă o atenţie deosebită şi exprimării artistice.

V

Văcărescu, Ienăchiţă (cca. 1740–1797), poet şi filolog, personalitate proeminentă a vieţii politice şi culturale din Ţara Românească.

Ienăchiţă Văcărescu este autorul a două dicţionare rămase în manuscris *(Turco-român, româno-turc* şi *Germano-român, româno-german)* şi al celei dintâi gramatici româneşti tipărite în limba română, intitulată *Observaţii sau băgări de seamă asupra regulelor şi orânduielelor gramaticii româneşti*, 1787.

Scanned with OKEN Scanner

Această gramatică i-a servit drept model şi lui Ion Heliade Rădulescu pentru gramatica sa din 1828.

A mai scris o *Istorie a preaputernicilor împăraţi otomani.*

Versurile sale au mai mult un caracter ocazional. Ienăchiţă Văcărescu cultivă *„un anacreontism adaptat galanteriei fanariote, de aplicaţie strict erotică, uneori delicat alegoric (Într-o grădină, Amărâtă turturea), alteori diluându-se într-un ritual petrarchist de jurăminte şi declaraţii“ (Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente,* coord. Dim. Păcurariu).

Testamentul literar al lui Ienăchiţă Văcărescu este expresia concentrată a patriotismului său, prezentat în celebrul catren: *„Urmaşilor mei Văcăreşti!/Las moştenire:/ Creşterea limbei româneşti/Ş-a patriei cinstire“.*

Vega Carpio, Lope Félix de (1562–1635), dramaturg, poet şi prozator spaniol, reprezentant de prestigiu al Renaşterii spaniole.

Creaţia sa dramatică, deosebit de bogată şi de diversă (din cele 1500 de piese care i-au fost atribuite se mai păstrează circa 500) este inspirată din istoria şi legendele Spaniei, de tema iubirii, de problematica socială, de subiecte mitologice sau pastorale etc. Dintre acestea se remarcă: *El alcalde de Zalameea,* 1600 – *Judecătorul din Zalameea; Peribáñez y el comendador de Ocaña,* 1610 – *Peribáñez şi comandorul din Ocaña; Fuenteovejuna,* 1613 – *Fântâna turmelor; Amor sin saber a quien – Să iubeşti fără să ştii pe cine; El mejor alcalde, el rey – Cel mai bun judecător este regele; Los amores de Belisa – Iubirile Belisei; El perro del hortelano,* 1618 – *Câinele grădinarului* etc.

La Lope de Vega întâlnim, pe lângă dramaturgie, şi o vastă creaţie poetică: sonete, poeme mitologice, pastorale e-

Scanned with OKEN Scanner

pice, burleşti, epistole, ode, balade: *Rimas humanas*, 1602 – *Versuri umane*; *La hermosura de Angélica*, 1602 – *Frumuseţea Angelicăi*; *La Jerusalén conquistada*, 1609 – *Ierusalimul cucerit*; *Rimas sacras*, 1614 – *Versuri sacre* etc.

Dintre scrierile în proză se remarcă romanul dialogat *La Dorotea*, 1632 – *Doroteea* şi romanul de aventuri *El peregrino en su patria*, 1604 – *Peregrinul în ţara sa*.

Impresionanta creaţie pe care Lope de Vega a lăsat-o literaturii universale i-a adus autorului caracterizarea metaforică de „*Monstru al Naturii*" (Miguel de Cervantes).

Vergiliu [Publius Vergilius Maro] (70–19 î.Hr.), poet latin, clasic al literaturii latine şi universale.

S-a bucurat de prietenia marelui poet Horaţiu, de ocrotirea lui Mecena şi a împăratului August însuşi.

Între anii 40–37 î.Hr. a scris culegerea de *Bucolice*, care cuprinde zece piese relativ scurte. Aceste scrieri pun bazele poeziei pastorale în literatura latină.

Georgicele, scrise între anii 37–30 î.Hr., constituie un poem închinat vieţii ţăranului, muncii şi străduaniei nobile a plugarilor. Regăsim aici precepte rustice despre cultivarea câmpului, creşterea pomilor, a albinelor etc.

Vergiliu este totodată autorul epopeii naţionale *Eneida*, capodoperă a antichităţii latine, în care urmăreşte evoluţia Romei în epoca legendară – de la plecarea lui Eneas din Troia până la aşezarea lui pe pământul Latium-ului.

Verlaine, Paul (1844–1896), poet francez, reprezentant de seamă al simbolismului european.

În versurile de început: *Poèmes saturniens*, 1866 – *Poeme saturniene*; *Les fêtes galantes*, 1869 – *Serbările galan-*

Scanned with OKEN Scanner

te, se resimte influenţa parnasiană şi mai ales cea a lui Baudelaire.

Poetul se defineşte plenar în următoarele volume.

Abordează o lirică a tristeţilor nelămurite, a întrebărilor neliniştitoare, melancolică, caracterizată prin efectele muzicale ale versurilor, realizate prin repetiţii de cuvinte, folosirea refrenului sau a vocalelor [illegible]ate: *La bonne chanson*, 1870 – *Cântecul cel bun; Romances sans paroles*, 1874 – *Romanţe fără cuvinte*, considerat volumul cel mai valoros al poetului; *Sagesse*, 1881 – *Înţelepciune; Jadis et naguère*, 1885 – *Odinioară şi altădată* etc.

Verne, Jules (1828–1905), prozator francez şi clasic al literaturii mondiale de anticipaţie.

A redat, prin opera sa, călătoria pe care tatăl său l-a împiedicat s-o întreprindă la vârsta de 11 ani, când a dorit să se îmbarce pe o navă pentru a ajunge în India. Prins de părintele său, el îşi promite solemn: *„nu voi călători decât în vis"*. Acest lucru se va materializa în cele 80 de romane scrise de-a lungul vieţii.

Opera romanescă se caracterizează prin interferenţa elementului aventuros cu anticipaţia celor mai moderne cuceriri ale ştiinţei secolului XX. Eroii săi (aventurieri, savanţi, ucenici) cultivă curajul, spiritul de aventură, prietenia etc.

Operele sale principale sunt: *Cinq semaines en ballon*, 1862 – *Cinci săptămâni în balon; Voyage au centre de la terre*, 1864 – *Călătorie spre centrul pământului; Les enfants du capitaine Grant*, 1867/1868 – *Copiii căpitanului Grant; Vingt mille lieues sous les mers*, 1869 – *Douăzeci de mii de leghe sub mări; L'Île mystérieuse*, 1874 – *Insula misterioasă*.

Vigny, Alfred-Victor de (1797–1863), poet, prozator şi dramaturg francez, reprezentant de seamă al romantismului francez.

Scanned with OKEN Scanner

Creaţia sa poetică, cuprinzând 32 de poeme, se remarcă prin nota profund meditativă, filozofică, asupra condiţiei umane. Poemele sale au fost cuprinse în două culegeri de poezii: *Poèmes antiques et modernes*, 1826 – *Poeme antice şi moderne; Les destinées*, postum 1864 – *Destinele*.

Alfred de Vigny este totodată autorul unei drame, *Chatterton*, 1835, şi a romanelor istorice *Cinq-Mars*, 1826; *Stello*, 1832.

Vlahuţă, Alexandru (1858–1919), poet şi prozator român.

A debutat în anul 1880 cu versuri în paginile revistei „Convorbiri literare". Desfăşoară o bogată activitate publicistică la: „Unirea", „Revista literară", „Epoca", „Lupta literară", „Românul", „Revista nouă" etc.

În anul 1893 fondează revista „Vieaţa", iar în anul 1901 este director, alături de G. Coşbuc, la „Sămănătorul".

În ultimii ani ai vieţii colaborează la „Viaţa românească", „Neamu românesc", fiind şi editor al mai multor ziare şi reviste.

Opera lui Vlahuţă cuprinde: volume de poezie: *Poezii*, 1887; *Iubire*, 1895; proză: *Nuvele*, 1886, *Din goana vieţii*, 1892; romane: *Dan*, 1893; *Icoane şterse*, 1895; *În vâltoare*, 1896; *Clipe de linişte*, 1899; *Din durerile lumii*, 1908; *File rupte*, 1909; *La gura sobei*, 1911; *Dreptate*, 1914, şi note de călătorie: *România pitorească*, 1901.

Convins că rolul poetului este acela de a da glas durerilor şi aspiraţiilor poporului, Al. Vlahuţă a înfăţişat în poeziile sale tabloul sumbru al satului românesc, viaţa grea a ţăranilor, împovăraţi de biruri *(Ananghie)*, a denunţat cruzimea cu care a fost înecată în sânge răscoala din 1907 *(1907)*.

Proza lui Vlahuţă este străbătută de o caldă compasiune pentru cei umili. În schiţa

Scanned with OKEN Scanner

De-a baba oarba dezvăluie viaţa grea a doi copii vagabonzi, Giustino şi Rosalba, care, deşi sunt lihniţi de foame, îşi împart cu dragoste unul altuia bucăţica de pâine, jurându-se fiecare că nu îi este foame. Atunci când sunt primiţi în ceata zgomotoasă a altor copii, jocul le luminează faţa şi uită, pentru o clipă, existenţa mizeră.

În nuvela *Din durerile lumii*, Vlahuţă urmăreşte viaţa tânărului Radu Munteanu, băiat sărac, dar însetat de învăţătură, sosit la oraş pentru a-şi realiza năzuinţele. Aici, primind lovituri din partea tuturor, el va muri ros de tuberculoză.

Romanul autobiografic *Dan*, în ciuda carenţelor de construcţie, se remarcă prin faptul că aduce, pentru prima dată în literatura română, tipul inadaptatului.

Voiculescu, Vasile

(1884–1963), poet, prozator şi dramaturg român.

A debutat în 1912 în revista „Convorbiri literare" cu poezia *Dorul*.

În anul 1916, îi apare primul volum de versuri *Poezii*. Acesta va fi urmat de culegerile: *Din Ţara Zimbrului*, 1918; *Pârgă*, 1921; *Poeme cu îngeri*, 1927; *Destin*, 1933; *Urcuş*, 1938; *Întrezăriri*, 1939.

Dacă primele volume publicate se află sub zodia sămănătorismului prin imaginile convenţional-idilice ale vieţii patriarhale sau prin tonalitatea moral-patriotică, volumul *Poeme cu îngeri* îl relevă pe autor ca pe *„un om religios, în căutarea unui Dumnezeu transcendent şi ca o fiinţă trăind în strânsă comuniune cu viaţa poporului, ale cărui basme el le transformă în simboluri greu de înţeles"* (T. Vianu). Versurile sale sunt specifice ortodoxismului literar al revistei „Gândirea", la care V. Voiculescu începuse să colaboreze în acelaşi an.

Scanned with OKEN Scanner

De-a baba oarba dezvăluie viaţa grea a doi copii vagabonzi, Giustino şi Rosalba, care, deşi sunt lihniţi de foame, îşi împart cu dragoste unul altuia bucăţica de pâine, jurându-se fiecare că nu îi este foame. Atunci când sunt primiţi în ceata zgomotoasă a altor copii, jocul le luminează faţa şi uită, pentru o clipă, existenţa mizeră.

În nuvela *Din durerile lumii*, Vlahuţă urmăreşte viaţa tânărului Radu Munteanu, băiat sărac, dar însetat de învăţătură, sosit la oraş pentru a-şi realiza năzuinţele. Aici, primind lovituri din partea tuturor, el va muri ros de tuberculoză.

Romanul autobiografic *Dan*, în ciuda carenţelor de construcţie, se remarcă prin faptul că aduce, pentru prima dată în literatura română, tipul inadaptatului.

Voiculescu, Vasile

(1884–1963), poet, prozator şi dramaturg român.

A debutat în 1912 în revista „Convorbiri literare" cu poezia *Dorul*.

În anul 1916, îi apare primul volum de versuri *Poezii*. Acesta va fi urmat de culegerile: *Din Ţara Zimbrului*, 1918; *Pârgă*, 1921; *Poeme cu îngeri*, 1927; *Destin*, 1933; *Urcuş*, 1938; *Întrezăriri*, 1939.

Dacă primele volume publicate se află sub zodia sămănătorismului prin imaginile convenţional-idilice ale vieţii patriarhale sau prin tonalitatea moral-patriotică, volumul *Poeme cu îngeri* îl relevă pe autor ca pe *„un om religios, în căutarea unui Dumnezeu transcendent şi ca o fiinţă trăind în strânsă comuniune cu viaţa poporului, ale cărui basme el le transformă în simboluri greu de înţeles"* (T. Vianu). Versurile sale sunt specifice ortodoxismului literar al revistei „Gândirea", la care V. Voiculescu începuse să colaboreze în acelaşi an.

Scanned with OKEN Scanner

O mare surpriză a produs apariţia în 1964, la numai un an după moartea poetului, a *Ultimelor sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu*. Entuziasmat, Perpessicius nota în prefaţa volumului că este vorba de *„una din marile zile festive ale lirismului nostru contemporan"*. Cele 90 de sonete voiculesciene, numerotate de la CLV la CCXIV şi scrise între 1954–1958, vin să continue cele 154 de sonete ale lui Shakespeare.

Sonetele sunt *„o adevărată monografie consacrată paradisului iubirii"*, prin care *„idealul perfecţiunii formale îşi croieşte în marmora sonetului statuia nemuritoare"* (Ov. S. Crohmălniceanu).

Creaţia în proză, publicată postum, cuprinde: volumele de *Povestiri, 1966* (2 vol.: I *Capul de zimbru;* II *Ultimul Berevoi*, cu un studiu introductiv de Vladimir Streinu) şi romanul *Zahei orbul*.

Povestirile, scrise în cea mai mare parte după cel de-al doilea război mondial, au ca temă centrală *„moartea lumii magice în braţele civilizaţiei raţionale"* (Eugen Simion, *Scriitori români comentaţi [...]*), ilustrată cu ajutorul parabolei şi al alegoriei. Dintre aceste povestiri amintim: *Lostriţa, Pescarul Amin, Fata din Java, Sezon mort, În mijlocul lupilor, Proba* etc.

În romanul *Zahei orbul* este relatată drama unui muncitor din bălţile Dunării, al cărui destin ia o întorsătură neaşteptată, din momentul în care cade victimă orbirii. Liber, puternic şi nepăsător odinioară, el devine dintr-odată dependent de ceilalţi, fiind în imposibilitatea de a trăi altfel decât ajutat de cei din jur. După încercări disperate de a-şi recăpăta vederea, el capătă lumina interioară a credinţei.

Voltaire – pseudonimul lui François-Marie Arouet (1694–1778), filozof şi scriitor francez.

Scanned with OKEN Scanner

Gânditor şi creator fecund, spirit strălucit al vremii sale, Voltaire s-a afirmat prin atitudinea sa polemică împotriva feudalităţii şi a obscurantismului şi prin operele lăsate posterităţii. Creaţiile sale acoperă domenii diverse: filozofie: *Lettres philosophiques*, 1734 – *Scrisori filozofice; Dictionnaire philosophique*, 1764 – *Dicţionar filozofic;* istorie: *Le siècle de Louis XIV*, 1751 – *Secolul lui Ludovic al XIV-lea;* literatură, acoperind toate genurile şi speciile: epopeea istorică: *La Henriade*, 1729 – *Henriada;* poemul filozofic: *Le pour et le contre*, 1722 – *Pro şi contra; Le mondain*, 1736 – *Omul de lume;* poemul eroi-comic: *La pucelle d'Orléans*,1755 – *Fecioara din Orléans;* satira: *Le temple du goût*, 1733 – *Templul gustului;* pamfletul: *Diatribe du docteur Akakia*, 1752 – *Diatriba doctorului Akakia;* tragedia: *Oedipe*, 1718; *Zaïre*, 1732; *Alzire*, 1736; *La mort de César*, 1736 – *Moartea lui Cezar; Mérope*, 1743; povestiri filozofice: *Zadig ou la destinée*, 1747 – *Zadig sau destinul; Micromégas*, 1752; *L'ingénu*, 1767 – *Naivul; La princesse de Babylone*, 1769 – *Prinţesa din Babilon* şi romanul filozofic *Candide ou l'Optimisme*, 1759 – *Candide sau Optimismul.*

Vulpescu, Romulus

(n. 1933), poet, prozator şi traducător român.

A debutat în 1953, cu poezii, în revista „Tânărul scriitor", iar editorial, în 1956, cu volumul *Aminta* de Torquato Tasso, traducere din limba italiană.

De-a lungul anilor a desfăşurat o activitate impresionantă ca scriitor (poezie, proză, teatru, eseu, traduceri, mai ales din limba franceză şi italiană).

A colaborat la numeroase reviste: „Ateneu", „Tomis", „Transilvania", „Gazeta literară", „Luceafărul", „Cinema", „Săptămâna".

În anul 1970 i se conferă distincţia franceză „Laurii Academiei".

Scanned with OKEN Scanner

A publicat volumele de versuri: *Poezii*, 1965; *Romulus Vulpescu şi alte poezii*, 1970; *Arte & meserie*, 1979; volumul de proză *Exerciţii de stil*, 1967 etc.

A tradus din Villon, Rabelais, Alfred Jarry etc. şi a îngrijit ediţiile operelor lui Ion Barbu, Ion Horea, George Bacovia.

W

Wordsworth, William (1770–1850), poet englez, reprezentant al „Şcolii lacurilor", a cărui creaţie poetică este influenţată de opera lui Rousseau.

Apariţia, în anul 1798, a volumului *Lyrical Ballads – Balade lirice*, în colaborare cu poetul Coleridge, marchează începutul romantismului în Anglia.

Abordează o lirică meditativă pe tema comuniunii omului cu natura, uneori cu accente panteiste (*Poems*, 2 vol., 1807 – *Poeme; The Excursion*, 1814 – *Excursia; Peter Bell*, 1819).

Z

Zamfirescu, Duiliu (1858–1922), prozator şi poet român.

După câteva poezii publicate în „Ghimpele", 1877, adevăratul debut se produce în revista lui Alexandru Macedonski, „Literatorul", cu poema romantică *Levante şi Calavryta*, 1880.

Este redactor la ziarul „România liberă" (1882), în paginile căruia publică, sub pseudonimul Don Padil, cronici artistice, teatrale şi literare.

Întâiul volum al lui Duiliu Zamfirescu, *Fără titlu. Poeme şi nuvele* (1883), va fi urmat de romanul *În faţa vieţii*,

Scanned with OKEN Scanner

1884. Părăsind „Literatorul", în 1883 începe colaborarea la „Convorbiri literare" şi frecventează „Junimea".

În anul 1888 apare volumul *Novele*, care cuprinde *Noapte bună*, *Locotenentul Sterie*, *Conu Alecu Zăgănescu*, *Subprefectul*.

În continuare, desfăşoară o activitate bogată şi diversă, publicând: volumele de versuri *Alte orizonturi*, 1894, *Imnuri păgâne*, 1897, şi *Poezii nouă*, 1899; romanele: *Un drum greşit*, 1888; *Lume nouă şi lume veche*, 1895, precum şi cele dintâi romane ale ciclului *Comăneştenilor*: *Viaţa la ţară*, *Tănase Scatiu*, *În război*, publicate mai întâi în „Convorbiri literare", 1894–1897, apoi în volum, 1898, 1902 şi 1907. Urmează romanele *Îndreptări*, 1901/1902, şi *Ana*, 1906/1910, care continuă ciclul *Comăneştenilor*.

Duiliu Zamfirescu rămâne creatorul romanului ciclic în literatura română prin ciclul *Comăneştenilor* (proiectat iniţial să aibă şase romane). Romanele din acest ciclu prezintă societatea românească din perioada 1870–1890.

A mai publicat nuvele: *Novele romane*, 1896; teatru: drama *Poezia deşteptării*, 1913, şi comediile *O amică*, 1912, *Voichiţa*, 1914.

Nuvelele lui Duiliu Zamfirescu ne introduc în universul lumii provinciale, cu stereotipia şi plictisul ei *(Conu Alecu Zăgănescu)*, cu dramele de conştiinţă şi idealurile ei sentimentale *(Locotenentul Sterie)*.

Zola, Émile (1840–1902), prozator francez.

Este iniţiatorul curentului naturalist, a cărui justificare teoretică a încercat să o dea în studiul *Le roman expérimental*, 1880 – *Romanul experimental*.

A debutat cu volumul *Contes à Ninon*, 1864 – *Povestiri pentru Ninon*, urmat, un an mai târziu, de romanul liric *La Confession de Claude* – *Confesiunea lui Claude*.

Scanned with OKEN Scanner

Apariţia romanului *Thérèse Raquin*, 1867, a stârnit numeroase proteste din cauza caracterului său naturalist.

Între anii 1871–1893, Émile Zola a publicat ciclul monumental *Les Rougon–Macquart – Familia Rougon–Macquart*, conţinând 20 de volume (*Le ventre de Paris*, 1873 – *Pântecele Parisului; Au bonheur des dames*, 1883 – *Magazinul «La fericirea doamnelor»; L'argent*, 1891 – *Banii; Germinal*, 1885 etc.), în care urmăreşte „*Istoria naturală şi socială a unei familii în timpul celui de-al doilea imperiu*". Ciclul operează un sondaj amănunţit, asemănător doar cu cel întreprins de Balzac în *Comedia umană*, în viaţa societăţii franceze din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, surprinsă în cele mai variate medii sociale (proletariatul, lumea ţărănească, mediul bisericesc sau cel aristocratic etc.).

Destinele eroilor sunt urmărite prin prisma înaltelor idealuri umaniste. Influenţa concepţiei naturaliste se remarcă prin exagerarea factorilor biologici şi stăruinţa asupra factorului ereditar.

Retras la Médan, în mijlocul naturii şi înconjurat de prieteni, Zola îşi continuă opera. Revoltaţi de agresiunea prusacă împotriva Franţei, prozatorii de la Médan, în frunte cu Zola, hotărăsc să publice un volum colectiv de nuvele antimilitariste. Acesta apare în anul 1880, sub titlul *Les soirées de Médan – Serile de la Médan*, cuprinzând şi povestirea lui Zola *L'attaque du moulin – Atacu' morii*.

Protestând împotriva condamnării injuste a lui Dreyfus, Émile Zola va publica celebrul articol *J'accuse – Acuz*, apărut în ziarul „Aurore" la 13 ianuarie 1898.

Scanned with OKEN Scanner

OPERE

Scanned with OKEN Scanner

A

Agamemnon – tragedie a lui Eschil. Face parte din trilogia *Orestia (Agamemnon, Choeforele* şi *Eumenidele)*, datând din anul 458 î.Hr.

Agamemnon, căpetenia ahee din războiul Troiei, se întoarce în Argos. Însă bucuria reîntoarcerii este umbrită de o teamă teribilă: Casandra, fiica lui Priam, făcuse o profeţie cutremurătoare, aceea că se va petrece o dramă sângeroasă. Într-adevăr, regina Clitemnestra, soţia lui Agamemnon, aştepta cu nerăbdare clipa prielnică pentru a-şi ucide soţul, care se făcuse vinovat de sacrificarea fiicei lor, Ifigenia. Agamemnon îşi sacrificase fiica, la îndemnul oracolului care îi spusese că numai astfel va obţine vânt prielnic pentru înaintarea flotei sale. Agamemnon va fi ucis de Clitemnestra, ajutată de Egist.

Alexandru Lăpuşneanul – nuvelă istorică a lui Costache Negruzzi.

A apărut în primul număr al revistei „Dacia literară" (1840). În anul 1857 Negruzzi va publica nuvela în volumul *Păcatele tinereţilor*, în cadrul secţiunii „Fragmente istorice".

Nuvela *Alexandru Lăpuşneanul* este considerată cea mai valoroasă nuvelă istorică din literatura română.

Ea concentrează în câteva pagini cei cinci ani ai celei de a doua domnii a lui Alexandru Lăpuşneanul (1564-1569).

Nuvela valorifică informaţiile oferite de *Letopiseţul Ţării Moldovei* de Grigore Ureche. Negruzzi a preluat din *Letopiseţ* detaliile referitoare la evenimentele din timpul domniei, precum şi replicile memorabile ale voievodului: *„Dacă voi nu mă vreţi, eu vă vreu (...) şi dacă voi nu mă iubiţi, eu vă*

Scanned with OKEN Scanner

iubesc pre voi şi voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră!" şi *„De mă voi scula, pre mulţi am să popesc şi eu..."*

Negruzzi aduce numeroase modificări faţă de adevărul faptelor: amplifică acţiunea, subliniază unele trăsături ale personajelor sau chiar creează personaje, inventează scene etc.

Nuvela este riguros construită, fiind alcătuită din patru părţi, precedate de câte un moto.

Cele patru părţi corespund celor patru momente ale subiectului: expoziţiunea, intriga, momentul culminant şi deznodământul.

Partea întâi, cu motoul *„Dacă voi nu mă vreţi, eu vă vreu..."*, prezintă sosirea lui Alexandru Lăpuşneanul în Moldova pentru a-şi redobândi tronul. Aici este schiţat conflictul central al nuvelei, acela dintre domn şi boierii trădători, sosiţi să îi ceară să renunţe la domnie.

Partea a doua, precedată de motoul: *„Ai să dai samă, doamnă!..."*, prezintă acţiunile crude şi răzbunătoare ale lui Alexandru Lăpuşneanul, îndreptate împotriva boierilor: *„Ca să sece influenţa boierilor şi să stârpească cuiburile feudalităţii, îi despoia de averi sub feluri de pretexte, (...) îi omorea din când în când (...); nimeni nu îndrăznea a grăi împotriva lui, cu cât mai vârtos a lucra ceva."*

Doamna Ruxanda, impresionată de tragedia unei jupânese, care o ameninţase cu cuvintele: *„Ai să dai samă, doamnă!"*, intervine pe lângă Alexandru Lăpuşneanul, cerându-i să pună capăt uciderilor: *„Ajungă atâta sânge vărsat, atâtea văduvii, atâta sărimani (...). Judecă că după viaţă este şi moarte, şi că, măriata, eşti muritor şi ai să dai seamă."* Alexandru Lăpuşneanul îi promite cu cinism că, *„de poimâine"*, n-o să mai vadă

Scanned with OKEN Scanner

capete tăiate şi că *„mâine o să-i dea un leac de frică"*.

Cea de-a treia parte, precedată de motoul *„Capul lui Moţoc vrem..."*, prezintă cuvântarea *„deşănţată"* a lui Lăpuşneanul, ţinută la sfârşitul slujbei religioase. Drept împăcare, Lăpuşneanul îi invită pe boieri la ospăţul de la palatul domnesc. În afară de Stroici şi Spancioc, au sosit la ospăţ toţi boierii. Punctul culminant al nuvelei îl reprezintă uciderea celor 47 de boieri şi aşezarea capetelor acestora în formă de piramidă, în ordinea rangurilor de boierie. În scena uciderii lui Moţoc autorul realizează o imagine copleşitoare a mulţimii şi a reacţiilor ei.

Partea a patra, precedată de motoul *„De mă voi scula, pre mulţi am să popesc şi eu..."*, îl prezintă pe Lăpuşneanul neliniştit, pentru că nu reuşise să îi prindă pe Spancioc şi pe Stroici. După cum îi promisese doamnei Ruxanda, nu mai ucidea niciun boier, ci, *„ca să nu uite dorul lui cel tiranic de a vedea suferiri omeneşti"*, inventase alte modalităţi de a le veni de hac: *„scotea ochi, tăia mâini, ciuntea şi seca pe care avea prepus; însă prepusurile lui erau părelnice, căci nime nu mai cuteza a cârti cât de puţin"*.

Lăpuşneanul va muri în cetatea Hotinului, otrăvit de Spancioc şi Stroici, cu complicitatea doamnei Ruxanda şi a mitropolitului Teofan.

Dramatismul acţiunii, pregnanţa dialogului, expresivitatea personajelor fac din această nuvelă una din cele mai reprezentative opere ale literaturii române.

George Călinescu afirma că nuvela lui Negruzzi *„ar fi devenit o operă celebră ca şi* Hamlet, *dacă literatura română ar fi avut în ajutor prestigiul unei limbi universale. Nu se poate închipui o mai perfectă sinteză de gesturi patetice adânci, cuvinte memorabile, de observaţie psihologică acută, de atitudini romantice şi intuiţie realistă"*.

Scanned with OKEN Scanner

Amfitrion – comedie de Plaut.

Se presupune că subiectul a fost împrumutat din tradiţiile doriene, dorienii fiind cunoscuţi pentru lipsa lor de respect faţă de Jupiter.

Amfitrion pleacă la război împreună cu sclavul său, Sosia. Profitând de aceasta, Jupiter încearcă să o seducă pe Alcmena, luând înfăţişarea lui Amfitrion. Jupiter este ajutat de Mercur, acesta din urmă luând înfăţişarea lui Sosia, sclavul lui Amfitrion. Alcmena, nebănuind substituirea, îl primeşte cu căldură pe Jupiter.

Apariţia autenticului Amfitrion şi a adevăratului Sosia determină o serie de încurcături, de dispute, astfel încât nu se mai ştie care dintre ei este cel legitim.

Blefaron, ales ca judecător, ezită să se pronunţe în favoarea unuia sau altuia dintre împricinaţi.

Comedia se încheie cu mărturisirile revelatoare ale lui Jupiter.

Amintiri din copilărie – capodoperă a creaţiei lui Ion Creangă.

Primele trei părţi din opera de căpătâi a marelui humuleştean – *Amintiri din copilărie* – apar între anii 1881–1882, în timp ce ultima parte, a IV-a, va vedea lumina tiparului postum, în 1892.

Amintiri din copilărie reprezintă primul roman al copilăriei ţărăneşti din literatura română. George Călinescu observa pe bună dreptate că în *Amintiri din copilărie „este simbolizat destinul oricărui copil: de a face bucuria şi supărarea părinţilor şi de a o lua şi el pe-ncetul pe acelaşi drum pe care l-au luat şi-l vor lua toţi. În «Amintirile» lui Ion Creangă nu este nimic individual, nimic cu caracter de confesiune ori de jurnal care să configureze o complexitate sufletească nouă. Creangă povesteşte copilăria copilului universal“* (G. Călinescu, *Ion Creangă. Viaţa şi opera*).

Scanned with OKEN Scanner

Faptul că în *Amintiri* ne întâlnim cu *„copilăria copilului universal“* este accentuat de însuşi autorul acestora: *„Aşa eram eu la vârsta cea fericită şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când îi lumea asta şi pământul, măcar să zică cine ce-a zice“.*

Copilăria ideală, retrăită retrospectiv, umple sufletul autorului cu amintiri despre tot ceea ce a fost odată, într-un trecut miraculos, plin de farmec şi inocenţă. Regretul, uimirea şi nostalgia sunt cu atât mai puternice, cu cât paradisul copilăriei a dispărut pentru totdeauna.

În prima parte a *Amintirilor* scriitorul vorbeşte cu căldură despre primii ani de şcoală, despre părintele Ioan, despre bădiţa Vasile, dascălul de la care a învăţat primele buchii, despre *„calul Bălan“* şi *„Sfântul Nicolae“*, despre plecarea cu bunicul David Creangă din Pipirig la şcoala din Broşteni, despre şederea şi isprăvile de acolo şi întoarcerea la Humuleşti.

Partea a II-a se deschide cu evocarea satului, a casei părinteşti şi a primilor ani din copilărie. Autorul vorbeşte cu multă dragoste despre mama sa, Smaranda Creangă, *„vestită pentru năzdrăvăniile sale“*, căci ştia *„a face multe şi mari minunăţii“:* alunga norii negri de deasupra satului, închega apa numai cu două picioare de vacă, abătea grindina în alte părţi. Apoi Ion Creangă povesteşte despre jocurile cu fraţii săi, cu tatăl lor, despre obiceiurile de Anul Nou, dar şi despre isprăvile la care a luat parte şi care nu sunt deloc puţine: furatul de cireşe de la mătuşa Mărioara, vizitele făcute la moş Chiorpec Ciubotarul, răpirea pupezei din tei şi încercarea de a o vinde în târg.

În partea a treia a *Amintirilor* sunt evocate şcolile la care a învăţat Nică: Şcoala domnească de la Târgu Neamţ, *„fa-*

Scanned with OKEN Scanner

brica de popi" din Fălticeni (unde a fost alături de consătenii lui, Nică Oşlobanu, Ion Mogorogea, Zaharia lui Gâtlan şi Trăsnea, autorul amintindu-şi de farsele şi chefurile viitorilor preoţi). Capitolul se încheie cu desfiinţarea „*fabricii de popi*" de la Fălticeni.

În ultima parte a *Amintirilor* scriitorul vorbeşte cu tristeţe despre plecarea sa la Socola, despre durerea pe care i-a pricinuit-o despărţirea de satul natal şi de dragii săi părinţi.

Operă de maturitate, *Amintiri din copilărie* impresionează prin căldura şi spontaneitatea evocării, prin limbajul, umorul şi ironia fină, trăsături ce conferă operei o puternică originalitate.

Ana Karenina – roman al scriitorului rus L. N. Tolstoi, publicat în anul 1873.

Acţiunea romanului se petrece în mediul aristocratic. Eroina, Ana Karenina, este soţia unui înalt funcţionar, pe nume Karenin. Sentimentele Anei faţă de soţul ei, mai bătrân decât ea, se limitează la un soi de stimă, dar nicidecum iubire.

Ana se îndrăgosteşte de frumosul ofiţer Vronski, un bărbat plin de calităţi, dar superficial. Iluzionându-se că a găsit ceva din fericirea mult aşteptată, Ana Karenina îşi părăseşte casa şi copilul. Îl urmează pe Vronski în străinătate, însă, la puţin timp după aceasta vor începe remuşcările, conştiinţa Anei fiind puternic zdruncinată din cauza faptului că îşi abandonase familia.

Toate acestea vor duce la crearea unei adevărate prăpastii între cei doi îndrăgostiţi. Ana îşi va pune capăt vieţii, aruncându-se în faţa trenului.

Andromaca – tragedie a dramaturgului francez Jean Racine, publicată în 1667.

Andromaca reia tema din cântul al VI-lea al

Scanned with OKEN Scanner

Iliadei lui Homer şi din tragedia cu acelaşi nume a lui Euripide.

Racine abordează aici drama văduvei lui Hector, prizoniera lui Pirus, Andromaca.

Ne aflăm la curtea lui Pirus, fiul lui Ahile şi regele Epirului. Acesta este îndrăgostit de Andromaca şi, din această cauză, amână mereu data căsătoriei sale cu Hermiona, fiica legendarei Elena.

Andromaca, al cărei soţ fusese ucis de Ahile, refuză însă iubirea lui Pirus. Amintirea soţului şi iubirea pentru fiul său, Astianax, îi domină conştiinţa şi viaţa.

Oreste este trimis de greci să-l aducă la curtea regelui Pirus pe Astianax, fiul lui Hector. Astianax, o dată cu trecerea timpului, ar fi putut deveni, în special în cazul căsătoriei lui Pirus cu Andromaca, o ameninţare la adresa păcii.

Hermiona, la rândul ei, este iubită de către Oreste.

Forţa care pune în mişcare personajele este iubirea, o iubire pătimaşă şi aducătoare de nenorociri.

Geloasă, Hermiona îl instigă pe Oreste să-l ucidă pe Pirus, chiar în templul în care urma să se oficieze căsătoria acestuia cu Andromaca. Aceasta din urmă acceptase căsătoria cu un singur gând, acela de a se sinucide imediat după celebrarea ei.

Când Oreste anunţă că l-a ucis pe Pirus, Hermiona, cuprinsă de remuşcări şi de ură împotriva ucigaşului, se sinucide peste cadavrul lui Pirus. Melancolicul Oreste va fi cuprins de delir.

În tragedia lui Racine voinţa şi raţiunea apar fără putere în faţa pasiunii. Eroii tragediei lui Racine sunt întotdeauna victimele unei iubiri pasionale, irezistibile.

Antigona – tragedie a lui Sofocle, datând din anul 442 î.Hr., continuare a dramei lui Eschil *Cei şapte contra Tebei.*

Scanned with OKEN Scanner

În urma blestemului lui Oedip, regele Tebei, cei doi fii ai săi, Eteocle şi Polinice, care ar fi trebuit să îşi împartă domnia, devin duşmani.

Polinice porneşte război împotriva propriei cetăţi, ajutat de regele Adrast al Argosului, pe a cărui fiică o luase în căsătorie. Eteocle şi Polinice se ucid unul pe celălalt în luptă.

Rege al Tebei devenise Creon, unchiul lor. El le adăpostea în palatul său şi pe cele două fiice ale lui Oedip, Ismena şi Antigona. Creon decide ca Eteocle, care rămăsese fidel cetăţii până la moarte, să fie înmormântat cu onorurile cuvenite unui erou, iar Polinice, care venise cu armată împotriva patriei sale, să fie lăsat pradă păsărilor sălbatice şi câinilor, pe câmpul de luptă.

Antigona, ca soră, nu poate accepta ca trupul neînsufleţit al fratelui ei, Polinice, să rămână neîngropat. Ea nu recunoştea justeţea ordinului dat de Creon. Legătura de sânge cu fratele ei o obliga să se îngrijească de înmormântarea acestuia. Antigona ştia că, dacă nu îşi înmormântează fratele, acesta nu va avea parte de odihna de veci, iar zeii le vor pedepsi pe rudele rămase în viaţă, care nu îşi fac datoria faţă de morţi.

Antigona este hotărâtă să treacă la faptă, să acţioneze împotriva dispoziţiei severe a regelui autoritar, conştientă fiind de faptul că se expune pedepsei cu moartea. Deşi Ismena, sora sa, a vrut să o ajute, în final a renunţat, gândindu-se la zădărnicia acţiunii lor – două femei slabe care se împotrivesc dispoziţiei lui Creon, stăpânul neînduplecat.

Antigona este însă foarte hotărâtă şi preferă să-şi îndeplinească singură planul, aşa că presară ţărână peste trupul neînsufleţit al fratelui său, Polinice. Paznicul pus să vegheze

Scanned with OKEN Scanner

cadavrul îl înştiinţează pe rege că cineva a aruncat pământ peste Polinice şi a dispărut fără urmă. Creon, în culmea furiei, cere paznicilor să îl aducă pe făptaş, sub ameninţarea că vor răspunde ei înşişi cu capul.

Paznicul o aduce pe Antigona, care se apără cu convingere şi căldură. Creon o acuză şi pe Ismena de a fi fost complicea Antigonei. Ismena, fecioară timidă, care nu îndrăznise să ia parte la fapta incriminată, se solidarizează cu sora ei şi se declară decisă să moară alături de ea.

Hemon, fiul lui Creon, care este în acelaşi timp şi logodnicul Antigonei, încearcă să-şi facă tatăl să înţeleagă că fapta Antigonei a stârnit multă simpatie în rândul oamenilor revoltaţi de decizia luată de rege. Dialogul dintre tată şi fiu se încheie cu ameninţarea fiului că, dacă Antigona va muri, nu va fi singura care va înfrunta moartea. Creon însă nu înţelege ameninţarea. Antigona este închisă de vie într-o peşteră.

Prorocul Tiresias îi aduce la cunoştinţă lui Creon faptul că a încălcat voinţa zeilor şi că va trebui să plătească acest lucru cu moartea cuiva apropriat. Cuvintele prorocului îl cutremură pe rege, care aleargă să o scoată pe Antigona din peşteră. Este însă mult prea târziu, căci captiva s-a sinucis, iar alături de ea plânge în hohote Hemon, care, după ce îşi blesteamă tatăl, îşi curmă viaţa, străpungându-şi inima.

Apus de soare – dramă istorică de Barbu Ştefănescu Delavrancea.

Apus de soare (1909) face parte, alături de *Viforul* (1910) şi *Luceafărul* (1910), dintr-o trilogie dramatică, inspirată din istoria Moldovei, în care Barbu Ştefănescu Delavrancea evocă momente ale domniilor voievozilor Ştefan cel Ma-

Scanned with OKEN Scanner

re, Ştefăniţă Vodă şi Petru Rareş. Titlurile celor trei piese sunt metaforice.

La realizarea dramei Barbu Ştefănescu Delavrancea a folosit informaţiile oferite de *Letopiseţele moldoveneşti.*

Acţiunea piesei este plasată la începutul secolului al XVI-lea, în ultimul an al domniei lui Ştefan cel Mare (1503–1504).

În centrul evenimentelor relatate se află Ştefan cel Mare, bătrân şi bolnav, care doreşte să asigure viitorul ţării prin înscăunarea fiului său Bogdan.

Câţiva boieri, paharnicul Ulea, stolnicul Drăgan şi jitnicerul Stavăr, uneltesc împotriva deciziei lui Ştefan de a-l aşeza pe tron pe Bogdan. Oana, fiica naturală a lui Ştefan cel Mare, descoperă complotul boierilor care doreau să-l aducă la tron pe nepotul său, Ştefăniţă, şi îl înştiinţează pe domnitor. Acesta ia hotărârea de a grăbi înscăunarea lui Bogdan.

Sprijinit de braţul doamnei Maria, galben la faţă şi şchiopătând, domnitorul apare în sala tronului pentru a asista la înscăunarea lui Bogdan. Ştefan rosteşte un discurs memorabil, în care trece în revistă principalele evenimente din îndelungata sa domnie.

Destinul lui Ştefan cel Mare a fost acela de a duce la îndeplinire aspiraţiile poporului şi ale ţării, ale cărei interese le-a servit întotdeauna: *„...şi cum vru Moldova aşa vrusei şi eu“*. Ca domn, Ştefan cel Mare a dus o politică înţeleaptă, sprijinindu-se pe popor, răsplătindu-i cu bunătate pe supuşii devotaţi şi manifestându-şi asprimea faţă de uneltitori: *„Că vru ea un domn drept, şi n-am dăspuiat pe unii ca să îmbogăţesc pe alţii... că vru ea un domn treaz, şi-am vegheat, ca să-şi odihnească sufletul ei ostenit... că vru ea ca numele ei să-l ştie şi să-l cinstească cu toţii, şi numele ei trecu graniţa (...)“*.

Scanned with OKEN Scanner

Ştefan cel Mare, om de aleasă valoare, îşi păstrează în toate împrejurările modestia: *„Eu am fost biruit la Războieni şi la Chilia, Moldova a biruit pretutindeni! Am fost norocul, a fost tăria!"*. Împreună cu poporul său, Domnitorul a opus mereu *„zid neclintit în faţa păgânilor"*.

Deosebit de tulburător, discursul lui Ştefan cel Mare este clădit pe paralela „eu" – întâmplare, noroc şi „Moldova" – permanenţă.

Ştefan îi aminteşte pe toţi aceia care prin luptă curajoasă, prin dăruire şi jertfă au contribuit la înălţarea Moldovei: *„Oh! pădure tânără!... Unde sunt moşii voştri? Presăraţi... la Orbic, la Chilia, la Baia, la Lipnic, la Soci, pe Teleajen, la Racova, la Războieni (...). Şi pe oasele lor s-a aşezat şi stă tot pământul Moldovei, ca pe umerii unor uriaşi!"* Această metaforă proiectează hiperbolic actul istoric, subliniind legătura implacabilă dintre biruinţă şi moarte.

Impresia de testament, pe care o lasă întregul său discurs, este accentuată de cuvintele pe care el le adresează urmaşilor săi: *„Ţineţi minte cuvintele lui Ştefan, care v-a fost baci până la adânci bătrâneţe... că Moldova n-a fost a strămoşilor mei, n-a fost a mea şi nu e a voastră, ci a urmaşilor voştri şi-a urmaşilor urmaşilor voştri, în veacul vecilor..."*

Scena încoronării lui Bogdan îl proiectează pe Ştefan cel Mare măreţ şi simbolic. Interogaţiile, pauzele se succed într-o gradaţie ascendentă, amplificând dramatismul momentului: *„Bogdane... vino... suie-te... aşază-te... pune coroana... Bine (...)"*.

Dorinţa lui Ştefan de a îl înscăuna pe Bogdan reprezintă, de fapt, dorinţa de prelungire, dincolo de moarte, a identificării domnitorului cu Moldova.

Scanned with OKEN Scanner

Scena arderii rănii de la picior este o dovadă elocventă a tăriei şi a demnităţii sale: Ştefan refuză să fie legat şi îndură suferinţa cu stoicism. Cu ultimele forţe, Ştefan face *„să se împlinească legea“*, trecând cu sabia prin paharnicul Ulea *„ca printr-un aluat ce se dospeşte“*.

Ştefan se stinge din viaţă în braţele Oanei, repetând cu ultimele forţe numele ţării, *„Moldova“*.

Capodoperă a teatrului românesc, *Apus de soare* este *„un poem dramatic al dragostei de patrie“* şi un poem al voinţei *„care a voit slobod până la sfârşit“*, cu un final apoteotic. *„Un poem vizionar, înălţându-se cu mult deasupra «feerilor naţionale», scris la o tonalitate lirică ce-l deosebeşte radical de tot ce se crease la noi până atunci în materie.“* (Al. Săndulescu).

Arta poetică – operă a poetului şi criticului literar francez Nicolas Boileau-Despréaux.

Fără a aduce idei noi în raport cu teoreticienii anteriori ai doctrinei clasice, Boileau are meritul de a fi realizat în *Arta poetică* (1674) o sinteză a principiilor şi regulilor clasice, având ca punct de plecare anumite reguli generale de creaţie, prezentate apoi pe genuri şi specii literare.

Arta poetică este compusă din patru cânturi:

Cântul I tratează preceptele generale ale creaţiei poetice: necesitatea inspiraţiei (*„Zadarnic vrea, prin versuri semeţul autor/S-ajungă, sus, pe culmea Parnasului, uşor:/Al muzei suflu tainic din cer când n-a simţit,/Iar steaua-i din născare poet nu l-a menit,/În strâmta lui gândire rămâne pururi sclav“*), cunoaşterea de către poet a vocaţiei sale particulare, legile versificaţiei (*„Să puneţi sensul frazei cu rima-n armonie;/Zadarnic se tot ceartă că nu pot sta-mpreună:/E doar o sclavă rima şi-i drept să se supună“*), adoptarea unui

Scanned with OKEN Scanner

stil simplu (*„Feriţi-vă-n ce scrieţi de frazele vulgare:/Un stil oricât de simplu, nobleţea lui îşi are“*), respectul pentru limbă, necesitatea de a lucra încet (*„Lucraţi încet chiar dacă imboldul vă zoreşte“*) etc.;

Cântul II abordează speciile literare secundare: idila, elegia, oda, rondelul, balada, satira etc.;

Cântul III prezintă *„genurile majore“*: tragedia, poemul eroic, comedia. Boileau insistă asupra faptului că subiectul operei trebuie să fie exprimat cu claritate şi precizie (*„Din primele cuvinte rostite lapidar/ Subiectul să se-arate cât mai bogat şi clar“*), iar personajele trebuie să aibă complexitate (*„Eroii din romane nu-i prezentaţi meschini;/Dar nici cumva să-i faceţi de patimă străini“*);

Cântul IV cuprinde sfaturi cu caracter general: refuzul mediocrităţii, al vanităţii, al gelozieI, al spiritului de flaterie etc.

Toate principiile şi regulile sunt formulate cu o remarcabilă lapidaritate, fapt care a făcut ca multe din versurile acestui poem didactic să dobândească valoarea unor maxime şi chiar proverbe.

Aşteptându-l pe Godot – dramă a scriitorului irlandez de limbă engleză şi franceză Samuel Beckett, publicată în 1962.

Aşteptându-l pe Godot este o dramă a aşteptării.

Doi vagabonzi, Vladimir şi Estragon, revin în fiecare seară în locul unde le-a dat întâlnire un personaj misterios, Godot, în legătură cu care cei doi nutresc speranţe imprecise. Godot îşi amână de fiecare dată venirea, transmiţându-le celor doi mesaje, printr-un băiat.

Vladimir şi Estragon reuşesc mereu să-şi învingă decepţia, revenind în fiecare seară să-l aştepte pe Godot. Speranţa că îl vor întâlni pe Godot devine sensul existenţei lor.

Scanned with OKEN Scanner

Procedeele teatrului absurd sunt puse în slujba unui simbol care vizează, în concepţia autorului, însăşi condiţia umană.

Aventurile lui Pinocchio – operă a scriitorului italian Carlo Collodi, publicată în anul 1883.

Succesul de care s-a bucurat apariţia acestei poveşti dedicate copiilor a făcut ca aceasta să fie publicată în zeci şi sute de ediţii şi să fie tradusă în mai toate limbile pământului.

Povestea lui Pinocchio este plină de haz şi de învăţăminte. În eroul jumătate păpuşă, jumătate om, Carlo Collodi concentrează o întreagă psihologie infantilă cunoscută sub numele de *„Pinocchio"*.

În această carte sunt povestite aventurile unei păpuşi din lemn, ce se comportă aidoma unui băieţel răsfăţat şi ştrengar, care este înzestrat în acelaşi timp cu o inimă mare şi cu o deosebită generozitate.

Din momentul în care Pinocchio, păpuşa din lemn, iese din mâinile bătrânului sculptor Gepetto, isprăvile sale se vor ţine lanţ: în loc să meargă la şcoală, după cum îi promisese lui Gepetto, îşi vinde Abecedarul pe patru galbeni pentru a merge la Teatrul de Păpuşi, unde îi întâlneşte pe Arlecchino şi Pulcinella; se lasă amăgit de Vulpea şchioapă şi de Cotoiul chior, rămâne fără cei cinci bănuţi de aur oferiţi de păpuşarul Mănâncă-foc şi, drept pedeapsă, primeşte patru luni de închisoare; eliberat, el va fi prins de un ţăran şi pus în locul unui câine să păzească un coteţ de păsări etc. După lungi peripeţii, unele mai extraordinare decât altele, povestirea se încheie în momentul în care Pinocchio devine un băieţel obişnuit, în carne şi oase.

Gepetto, Zâna cu părul albastru – protectoarea lui Pinocchio, Greieraşul vorbitor (un alter-

Scanned with OKEN Scanner

ego al personajului), Cotoiul chior, Vulpea şchioapă sunt câteva din personajele de care este înconjurat Pinocchio.

Aventurile lui Tom Sawyer – roman al prozatorului american Mark Twain.

Romanul, finalizat în anul 1876, după cinci ani de elaborare, cuprinde 36 de capitole. Cadrul în care se desfăşoară fermecătoarele şi palpitantele peripeţii este America patriarhală de dinaintea războiului civil.

Tom Sawyer este un băieţel de 12 ani, un copil isteţ şi neascultător, crescut de mătuşa Polly, o fiinţă sensibilă şi lipsită de autoritate: *„Da, ce să fac, e băiatu sor-mi, răposata, Dumnezeu s-o ierte, nu mă lasă inima să-l bat“*, se explică Polly.

După prezentarea imaginii de ştrengar a lui Tom romanul narează câteva episoade distincte, precum: Tom şi prietenul său de aventură Huck (aşa i se spunea lui Huckleberry Finn, copil orfan, devenit fără voia lui *„pierde-vară“* al târgului) asistă întâmplător, în timpul nopţii, la comiterea unei crime, al cărei autor este banditul Joe Indianul; aceiaşi eroi, de această dată împreună cu Joe Harper, un bun prieten de-al lui Tom, părăsesc localitatea, spre a deveni piraţi pe insula Jackson, ca apoi, după o săptămână, să se întoarcă şi să ia parte la propria lor înmormântare; aflaţi în vacanţă, eroii noştri, acum în postura de *„căutători de comori“*, sfârşesc prin a descoperi comoara unor bandiţi, care ajunsese în mâinile lui Joe Indianul. Ei reuşesc, spre admiraţia întregii comunităţi, să intre în posesia comorii.

Aventurile lui Tom Sawyer este una dintre celebrele cărţi ale literaturii pentru copii.

Povestirea, plină de vervă, cu episoade amuzante, dar şi cu pasaje de un intens lirism, a devenit una din cele mai populare opere ale literaturii americane.

Scanned with OKEN Scanner

B

Baltagul – roman de Mihail Sadoveanu, publicat în anul 1930.

Ca orice capodoperă, *Baltagul* a dat naştere mai multor interpretări, fiind considerat: *„roman al mişcărilor milenare cu intrigă antropologică"* (G. Călinescu), roman realist, roman de dragoste, roman mitic şi roman poliţist.

Romanul *Baltagul* îşi are punctul de plecare în balada *Mioriţa* şi evocă o lume veche, cu rânduieli bazate pe legile nescrise ale tradiţiei.

Această lume descinde din mit şi legendă, căci viaţa oamenilor pare să curgă pe aceleaşi făgaşe de la începutul lumii. Aici oierii se orientează după anotimpuri şi după mişcarea astrelor: primăvara sunt duse turmele la munte, iar toamna are loc întoarcerea *„la iernatic"*.

Acţiunea romanului este plasată în *„ţara de sus"* a muntenilor, oameni cu gospodării bine aşezate, care trăiesc în ritmul unor obiceiuri imemoriale, şi urmăreşte zbuciumul şi drumul Vitoriei Lipan, ţărancă de prin părţile Tarcăului, din momentul în care are primele suspiciuni privind întoarcerea soţului până în cel al aflării adevărului despre moartea acestuia şi al pedepsirii vinovatului.

Nechifor Lipan, soţul Vitoriei, plecase la Dorna să cumpere oi, urmând ca apoi să le coboare la iernatic, în bălţile Jijiei. Trecând multă vreme de când nu mai avea nicio ştire de la el şi presimţind că i s-a întâmplat ceva rău, Vitoria se pregăteşte să plece în căutarea lui. Înainte de toate se consultă cu părintele Dănilă, apelează la meşteşugurile vrăjitoreşti ale babei Maranda, merge la Mănăstirea Bistriţei,

Scanned with OKEN Scanner

trimite o jalbă prefectului de la Piatra, îşi pune ordine în gospodărie şi face rost de bani.

Însoţită de Gheorghiţă, fiul ei, Vitoria reface cu agerime întregul itinerar parcurs de Nechifor. Poposeşte la crâşme şi hanuri, adresează întrebări tuturor celor care îi ies în cale şi ajunge la Vatra Dornei, unde află de vânzarea de oi din toamnă. Un negustor îşi aminteşte de Nechifor Lipan, bărbatul vesel şi generos care cumpărase trei sute de oi şi care era însoţit de alţi doi tovarăşi munteni. Căutarea Vitoriei continuă. La Suha, ea îi găseşte pe cei doi însoţitori ai lui Nechifor, Calistrat Bogza şi Ilie Cuţui. Prin confruntarea informaţiilor strânse până atunci, Vitoria ajunge la concluzia că bărbatul său fusese ucis între Sabasa şi Suha. Îi descoperă rămăşiţele într-o râpă, cu ajutorul câinelui, rămas acum fără stăpân, câine care îl însoţise pe Nechifor.

Într-o scenă magistrală, la praznic, Vitoria dezvăluie adevărul: ucigaşul soţului ei este Calistrat Bogza. Acesta va fi *„sugrumat"* de câine şi lovit de Gheorghiţă cu baltagul.

Gestul Vitoriei Lipan, care nu are linişte până nu îl găseşte pe ucigaşul soţului ei, dezvăluie omenie şi pietate, dar este şi un *„act justiţiar cu încărcătură morală"* (Perpessicius). Credinţa că echilibrul lumii a fost zdruncinat prin moartea lui Nechifor şi că pentru restabilirea lui este necesară prinderea ucigaşului îi dă Vitoriei puterea de a-şi duce până la capăt căutarea.

De îndată ce ea îşi îndeplineşte datoria creştină şi morală faţă de cel ucis, totul reintră în tiparul vieţii ţărăneşti: *„Ş-apoi, după aceea ne-om întoarce iar la Măgura, ca să luăm de coadă toate câte le-am lăsat."*

Modalitatea în care Vitoria adună date, le confruntă şi reface in-

Scanned with OKEN Scanner

tuitiv drumul soţului ei l-a determinat pe George Călinescu să o numească „*un Hamlet feminin*".

Bărbierul din Sevilla – comedie a scriitorului francez Beaumarchais, publicată în anul 1775.

Este considerată o capodoperă, alături de *Nunta lui Figaro*. Acţiunea din *Bărbierul din Sevilla* se continuă în *Nunta lui Figaro*.

Subiectul acestei comedii apare şi la Molière.

Bătrânul Bartholo, tutorele Rosinei, doreşte să o păstreze pentru sine pe tânăra fată pentru a deveni soţia sa, dar contele de Almaviva, ajutat de valetul său, pe nume Figaro, reuşeşte să o răpească şi să o ia în căsătorie.

Finalul fericit este asigurat de intervenţiile isteţului valet care facilitează astfel triumful tinereţii şi al iubirii.

Bătrânul şi marea – nuvelă a scriitorului american Ernest Hemingway.

Apariţia acestei nuvele în anul 1952 a fost precedată de publicarea în revista „Esquire" a unui articol semnat de Hemingway şi intitulat *Pe apele albastre* (1936). Subiectul articolului îl constituia tocmai descrierea întâmplării trăite de un bătrân pescar a cărui pradă fusese devorată de rechini.

Bătrânul şi marea, având drept punct de plecare acel articol, este *„o parabolă a luptei omului cu natura potrivnică, a curajului plin de noblețe"* (Dan Grigorescu).

Bătrânul Santiago, după 84 de zile petrecute pe mare fără a prinde vreun peşte, nutreşte speranţa că în cea de-a 85-a zi, considerată de el o zi cu noroc, va prinde peştele mult dorit. Acest lucru i-l spune lui Manolin, un băieţel devenit ucenicul bătrânului.

A doua zi, înainte de ivirea zorilor, bătrânul se avântă în larg şi reuşeşte să prindă, într-adevăr, un peşte de aproape 700 de kg.

Scanned with OKEN Scanner

Între peştele captiv şi bătrânul Santiago începe o luptă îndârjită. Peştele viclean şi puternic nu trebuie sub niciun chip să-i scape. Dar, în drumul lung spre ţărm, prada îi este devorată de rechini, deşi bătrânul Santiago face eforturi disperate să-i îndepărteze.

Când a ajuns în port, din peşte nu mai rămăsese decât *„şira spinării, mare, lungă şi albă, ce se termina cu o coadă uriaşă"*.

Întors la coliba lui, bătrânul adoarme, iar când se trezeşte, îl vede lângă el pe Manolin, care îi zâmbeşte încurajator, plin de optimism.

Bâlciul deşertăciunilor – roman al scriitorului englez William Thackeray, publicat în 1847/1848.

Considerat capodopera lui Thackeray, romanul este o remarcabilă satiră socială îndreptată, mai ales, împotriva parvenirii şi snobismului, în care este zugrăvită societatea engleză de la începutul secolului al XIX-lea.

Titlul lucrării este simbolic: *„Bâlciul deşertăciunilor este un loc plin de îngâmfare, de răutăţi şi de nebunii, este un loc plin de tot felul de minciuni, de înşelătorii şi de pretenţii..."* se spune în roman. Pentru autor societatea contemporană lui, în totalitate, este un bâlci zgomotos, în care se întâlnesc oameni din toate categoriile sociale, cu ambiţii, plăceri, interese, patimi, într-un cuvânt tot soiul de deşertăciuni.

Subtitlul romanului – *„roman fără erou"* – trimite la intenţia dublă a autorului, aceea de a indica faptul că niciun personaj din romanul său nu are însuşirile morale ale unui „erou", cât şi aceea de a realiza portretul unei întregi societăţi, şi nu doar al unui personaj.

Din lumea acestui *„roman fără erou"*, populat de burghezi arivişti, aristocraţi decăzuţi, se

Scanned with OKEN Scanner

detaşează figurile a două tinere, foste colege de şcoală: Rebecca (Becky) Sharp – inteligentă, ambiţioasă şi lipsită de scrupule, dornică să parvină prin orice mijloace, şi Amelia Sedley – sinceră, cinstită, lipsită însă de capacitatea de a cunoaşte în profunzime oamenii.

După părăsirea pensionului, unde îşi însuşiseră muzica, dansul, ortografia şi principii de religie şi morală, fetele încearcă să-şi croiască un drum în viaţă.

Istoria lui Becky se desfăşoară în paralel şi în contrast cu cea a prietenei sale, Amelia.

Becky este o orfană, fiica unui artist boem şi a unei dansatoare franţuzoaice, fiind ţinută la pension fără plată, în schimbul obligaţiei de a vorbi franţuzeşte cu elevele. Ea dispreţuieşte convenţionalismul şi moralitatea burgheză, dar a învăţat să-şi disimuleze sentimentele, punându-şi toate acţiunile în slujba unui singur scop: parvenirea.

Amelia, spre deosebire de Becky, provine dintr-o familie de burghezi respectabili.

Invitată în casa Ameliei, Becky este pe punctul de a-l cuceri pe Joe Sedley, fratele prietenei sale, dar nu reuşeşte să-şi ducă planul la îndeplinire din pricina intervenţiei lui George Osborne, logodnicul Ameliei.

Becky va deveni guvernantă în familia lui Sir Pitt Crawley, care, după ce rămâne văduv, o va cere în căsătorie. Acesta nu ştia că Becky devenise în secret soţia lui Rawdon, fiul său. La aflarea veştii soţul lui Becky este dezmoştenit.

Amelia se căsătoreşte cu George Osborne, un tânăr uşuratic pe care îl iubea încă din copilărie. George moare la numai şase săptămâni după căsătorie, în bătălia de la Waterloo. Amelia trăieşte în mizerie, respingând, vreme de 15 ani, dragostea sinceră a căpitanului Dobbin, până când Becky îi dezvăluie adevărul despre George,

Scanned with OKEN Scanner

arătându-i un bilet primit de la el înainte de a muri, în care îşi dezvăluia intenţia de a o părăsi de îndată ce se va întoarce de la luptă. În cele din urmă Dobbin va deveni soţul Ameliei.

Becky duce o viaţă plină de aventuri şi de intrigi iscusite pentru a reuşi să urce pe treptele sociale. Divorţează de fiul lui Sir Pitt Crawley şi continuă să se avânte în viaţă în căutarea unui alt bărbat de care să se folosească pentru a-şi atinge scopul. Fiecare persoană ivită în existenţa ei reprezintă pentru Becky o treaptă a scării pe care o urcă pentru a obţine avantaje materiale şi o poziţie mai bună în societate. De îndată ce nu mai are nevoie de persoana respectivă Becky o părăseşte fără milă şi nu se dă în lături de la nicio ticăloşie pentru a-l elimina pe cel care îi stă în cale. Dar toate acţiunile ei se vor dovedi zadarnice, Becky eşuând în tot ceea ce şi-a propus.

În cele din urmă Becky îşi redobândeşte o aparentă respectabilitate într-un mediu necunoscut, unde trecutul ei este ignorat.

Beowulf – operă anonimă. Este cel mai vechi poem epic al literaturii anglo-saxone.

Deşi se pare că a circulat încă din secolul al VIII-lea şi a cunoscut nenumărate variante, poemul ne-a parvenit în forma în care l-a înregistrat un călugăr anonim al cărui manuscris datează din secolul al X-lea

Poemul redă viaţa legendară a eroului nordic, Beowulf, luptele lui cu monştrii marini, moartea sa eroică.

Din punct de vedere compoziţional poemul *Beowulf* cuprinde două părţi de sine stătătoare. În prima parte sunt istorisite isprăvile săvârşite de Beowulf în tinereţe, iar cea de a doua parte, înfăţişează lupta cu balaurul şi

Scanned with OKEN Scanner

moartea eroului.

Iată pe scurt conţinutul poemului: auzind că regele danezilor, Hrothgar, are mari probleme în regatul său cu un monstru fioros, Grendel, Beowulf pleacă pe mare, însoţit de 14 tovarăşi, pentru a-i veni în ajutor regelui. El reuşeşte, spre uimirea tuturor, să ucidă monstrul. Întors în ţara sa, Beowulf va fi numit rege şi va domni vreme de 50 de ani în pace şi linişte.

În regatul condus de Beowulf îşi face apariţia un balaur care varsă foc pe nări, arzând satele şi omorând oamenii. Balaurul îşi are adăpostul în munţi, într-o peşteră în care se găsea o comoară nepreţuită. Deşi bătrân, Beowulf, impresionat de suferinţele poporului său, porneşte în căutarea balaurului. Beowulf ucide monstrul, însă este grav rănit şi moare. Înainte de a muri porunceşte ca bogăţiile găsite în peşteră să fie împărţite poporului său.

Figura lui Beowulf a căpătat, datorită curajului şi spiritului său de sacrificiu, un caracter legendar mitic.

Boris Godunov – dramă istorică a marelui poet, dramaturg şi prozator, Aleksandr Sergheevici Puşkin, publicată în anul 1825. A fost denumită de către Puşkin *„tragedia populară"*.

Scriitorul se opreşte în această operă asupra unui episod de mare tragism din istoria Rusiei de la sfârşitul secolului al XVI-lea, când, după dinastia lui Ivan cel Groaznic, urcă pe tron Boris Godunov, uzurpator ucigaş care, lipsit de sprijinul poporului său, este inevitabil destinat unei prăbuşiri totale.

Briza marină – poezie a poetului francez Stéphane Mallarmé, publicată în volumul *Poezii*, în anul 1887.

Scrisă sub influenţa lui Baudelaire, această poezie abordează dorinţa de evadare într-o

Scanned with OKEN Scanner

lume exotică, în căutarea unui ideal: *„Ah, vreau să plec! Tu, navă, ridică-n balansare/Ancora spre limanuri exotice cu soare!"*.

Broaştele – comedie de Aristofan, datând din anul 405 î.Hr.

Piesa este de fapt o sinteză, cu vederi critice, a dezbaterilor referitoare la evoluţia tragediei, ce aveau loc în acea epocă. În *Broaştele* Aristofan dezvoltă tema valorii educative a creaţiei artistice, căreia îi atribuie rolul unui instrument de perfecţionare a vieţii sociale.

Piesa are următorul subiect: Zeul Dionisos este din ce în ce mai nemulţumit de calitatea pieselor jucate în onoarea sa. Dat fiind că printre cei vii nu vede pe nimeni căruia să-i poată încredinţa misiunea de a revitaliza tragedia, coboară în Infern, cu intenţia de a îl aduce de acolo pe Euripide, poetul său preferat. Aici însă, Euripide se află într-o aprigă ceartă cu Eschil, cei doi poeţi disputându-şi unul altuia întâietatea. Pentru a pune capăt conflictului, Pluton instituie un concurs şi îl numeşte judecător pe Dionisos.

Asistăm la o confruntare de opinii, care se vrea a fi de fapt reflectarea unui proces literar al timpului şi a unei întregi teorii asupra tragediei în general.

Eschil îl învinuieşte pe Euripide de următoarele fapte: a ştirbit demnitatea tragediei, coborând-o de la noblețea ei de ritual la o vulgaritate de spectacol (*„Ai îmbrăcat în zdrenţe regii, vrând,/Să-i faci de plâns..."*), a transformat gândirea tragică în demonstraţii sofistice şi a înlocuit morala ei edificatoare cu maxime afectate; a adus pe scenă aspectele degradante ale firii omeneşti (*„Dar câte rele n-a mai săvârşit!/A zugrăvit codoaşe şi femei/Născând în temple sau culcându-se,/Cu fraţii lor! De-aceea statu-i plin,/De măscărici, de*

Scanned with OKEN Scanner

scribi, ce linguşesc/Mulţimea înşelând-o fără milă (...).//Poetul e dator, în toate cele/ Să n-aducă-n scenă pilde rele!") etc.

Euripide, la rândul său, îl admonestează pe Eschil, aducându-i următoarele învinuiri: folosirea abuzivă a unui stil pretenţios şi a monologurilor (*„Dar e cinstit, ca-n loc să grăieşti simplu,/Ca oamenii, rosteşti cuvinte mari,/Cât munţii Lycabet şi cât Parnasul?"*), care de fapt diminuează valoarea conflictului şi sterilizează imaginaţia poetică, invazia de zeităţi şi eroi în piesele sale şi lipsa oamenilor de rând etc.

În finalul dezbaterilor judecătorii îi vor încredinţa lui Eschil misiunea revitalizării tragediei (Pluton către Eschil: *„Cu bine, du-te-n lume, o, Eschile,/Şi scapă-ne cetatea de nevoi,/Cu sfaturi bune! Cearcă şi-i îndreaptă,/Pe cei lipsiţi de minte, căci sunt mulţi..."*).

Bucolicele – culegere de poezii pastorale aparţinând poetului Vergiliu, scrisă între anii 40–37 î.Hr.

Poetul, inspirându-se în bună parte din idilele lui Teocrit, elogiază fericirea simplă şi senină a vieţii de la ţară, în viziunea uşor melancolică a orăşeanului înstrăinat de liniştea vieţii rustice.

Imnul închinat naturii se împleteşte cu un altul închinat cetăţii.

C

Cain – poem dramatic al poetului englez George Gordon Byron, publicat în anul 1821.

Dând o nouă interpretare mitului biblic al lui Cain, Byron face din eroul dramei simbolul negării concepţiei despre predestinare.

În versiunea lui Byron nu mai avem de-a face cu un criminal predestinat ca în Biblie, ci

Scanned with OKEN Scanner

cu un răzvrătit demonic, stăpânit de o aprinsă dorinţă de cunoaştere. Lucifer (îngerul alungat din Paradis, întruchipare a setei de libertate) este simbolul raţiunii împotriva supunerii oarbe. El îl iniţiază pe Cain în misterele morţii. Acesta se revoltă împotriva condiţiei umane, hărăzită în mod implacabil durerii şi morţii.

Mesajul dramei, profund umanist, este subliniat prin ura faţă de tot ceea ce este rău, prin setea mistuitoare de cunoaştere şi lupta pentru libertate şi demnitate umană.

Cain şi Lucifer sunt eroi romantici, titanici, asemănători lui Prometeu.

Candid sau Optimismul – poveste a prozatorului francez Voltaire, publicată în anul 1759.

Candid sau Optimismul este o poveste filozofică, în care scriitorul polemizează cu doctrina optimistă a lui Christian Wolff, discipolul lui Leibniz.

Voltaire atacă optimismul iremediabil care susţine că în lume totul este cum nu se poate mai bine. Răul există în lume, iar faptele relatate în numeroasele episoade ale povestirii probează acest lucru.

Universul uman în care evoluează Candid, personajul principal al povestirii, este haotic, guvernat de legile nescrise ale hazardului.

Numele eroului subliniază naivitatea încrezătoare, spiritul şi judecata dreaptă ale acestuia.

Candid s-a născut în Westfalia şi a crescut la curtea baronului Thunder-ten-Tronckh. Prima parte a povestirii prezintă educaţia intelectuală primită de erou la curtea baronului. Mentorul său este filozoful optimist Pangloss, care predă *„metafizico-teologo-cosmolo-tontologia“* şi este considerat *„oracolul“* casei. Conform teoriilor sale nu există

Scanned with OKEN Scanner

„efect fără cauză", iar toate lucrurile din lume au fost făcute cu un scop: *„nasurile au fost făcute ca să poarte ochelari; de aceea avem ochelari; picioarele sunt în chip evident alcătuite ca să poarte ciorapi şi de aceea avem ciorapi"* etc. Tot de la el tânărul Candid învaţă că *„această lume este cea mai bună dintre toate lumile cu putinţă"*.

Îndrăznind să ceară baronului mâna fiicei sale, Cunégonda, Candid este gonit din castel, ajungând astfel să descopere lipsa de adevăr a învăţăturilor date de Pangloss. Între timp, castelul baronului este invadat şi distrus de bulgari, iar familia acestuia este dezonorată şi risipită.

Candid începe nesfârşitele sale călătorii prin Europa, Asia şi America, în căutarea Cunégondei, pe care o regăseşte, ca să o piardă din nou.

Înrolat cu forţa în armata bulgară, apoi surprins de un cutremur de pământ, Candid este, în mai multe rânduri, pe punctul de a-şi găsi sfârşitul. Ajunge să comită crime, în pofida blândeţii firii sale.

Confruntarea dintre Pangloss şi Candid, regăsiţi în condiţii tragice, marchează eşecul lamentabil al conceptelor filozofice optimiste: nu există ţări în care oamenii sunt fericiţi; până şi ţara fericirii legendare, Eldorado, se dovedeşte a fi o mistificare. Vechea certitudine a eroului este răsturnată, realitatea contrazicând-o în totalitate.

Într-un sfârşit, ajuns în Propontide, Candid o regăseşte pe Cunégonda.

Cunégonda, îmbătrânită mult, *„smolită la faţă, cu ochii roşii, cu pieptul lăsat, cu obrajii zbârciţi, cu braţele înroşite şi crăpate"*, îi părea lui Candid deosebit de urâtă. Cu toate acestea, Candid o ia de nevastă şi, împreună cu filozoful Pangloss şi cu ceilalţi prieteni ai săi, se stabilesc în Propontide, dedi-

Scanned with OKEN Scanner

cându-se în exclusivitate muncii la fermă, cultivării grădinii şi abandonând discuţiile sterile despre metafizică.

Uneori Pangloss, fidel ideilor sale, îi mai amintea lui Candid că toate *„evenimentele se înlănţuie în cea mai bună lume cu putinţă“*, că n-ar mânca *„dulceaţă de chitre şi fisticuri“* în prezent, dacă n-ar fi fost alungat de către baron, dacă n-ar fi cutreierat America etc.

Voltaire ne propune în final un mod de viaţă ce are la bază valorile universale: prietenia, munca, plăcerile simple, şi este simbolizat prin celebra frază finală a povestirii: *„Trebuie să ne lucrăm grădina“*, răspunsul plin de înţelepciune pe care Candid i-l dă filozofului Pangloss.

Canţonierul – operă a poetului italian Francesco Petrarca, cel mai de seamă reprezentant al umanismului renascentist, apărută în 1342/1347.

Scris în limba italiană, *Canţonierul* cuprinde 30 de canzone (cântece) şi peste 300 de sonete, toate inspirate de dragostea poetului pentru iubita sa, Laura de Noves.

Scrise pe parcursul a 30 de ani, poeziile sunt grupate în două părţi: *In vita di Madonna Laura – În timpul vieţii doamnei Laura* şi *In morte di Madonna Laura – După moartea doamnei Laura.*

Poeziile evocă, în imagini pline de sensibilitate, momente ale întâlnirilor poetului cu iubita, pe care o prezintă în diverse situaţii (în barcă, sub ploaia de flori a unui arbore primăvara, oglindindu-se în unda unei ape etc). După moartea Laurei sentimentele poetului oscilează între resemnarea blândă, cu transfigurarea iubitei în simbol al tuturor virtuţilor, şi o durere doborâtoare. După pierderea iubitei lumea îi pare palidă şi pustie, o grădină fără flori. În centrul acestei poezii se găseşte poetul, cu regretele, pasiunile, speranţele şi îndoielile

Scanned with OKEN Scanner

sale.

Canţonierul se ridică la valoarea unui jurnal poetic a cărui materie o constituie pasiunea trăită.

Prin poezie Petrarca îşi găseşte o consolare şi o modalitate de purificare a sufletului.

Caracterele – opera fundamentală a moralistului francez La Bruyère.

În anul 1688 La Bruyère a debutat cu opera *Caracterele lui Teofrast, traduse din limba greacă, împreună cu caracterele sau moravurile acestui veac.* Prin urmare, lucrarea cuprinde, pe lângă traducerea propriu-zisă, capitole originale al căror autor este La Bruyère şi care au fost reunite sub titlul: *Caracterele sau moravurile acestui veac.*

Treptat, de la o ediţie la alta (1689, 1690, 1691, 1692, 1694), aceste capitole, care surprind diverse tipuri umane şi aspecte ale societăţii contemporane autorului, s-au constituit ca o operă independentă, traducerile din Teofrast rămânând în opera lui La Bruyère ca un apendice.

Caracterele sau moravurile acestui veac au fost structurate de La Bruyère, după subiectele pe care le tratează, în 16 capitole: *Despre creaţiile artistice, Despre meritul personal, Despre femei, Despre inimă, Despre societate şi despre conversaţie, Despre bunurile materiale, Despre oraş, Despre curte* etc.

Opera prezintă interes dintr-un întreit punct de vedere: teoretic şi al criticii literare, ca tablou de moravuri şi ca dezbatere socială şi politică.

Caracterele sau moravurile acestui veac au forma unor scurte portrete şi maxime morale, care, pornind de la tipul uman al veacului, cu moravurile sale, printr-un proces de generalizare continuă, ajung să definească trăsături general umane.

În *Prefaţa* ediţiei din 1694 La Bruyère ţine să

Scanned with OKEN Scanner

precizeze că nu trebuie să se uite faptul că în lucrarea sa a încercat să înfăţişeze acele caractere şi moravuri specifice veacului său, întâlnite însă peste tot în lume: *„deşi mă inspir adesea de la curtea Franţei şi de la oamenii din naţiunea mea, chipurile înfăţişate nu pot fi restrânse la o singură curte, nici nu pot fi închise între graniţele unei singure ţări fără ca lucrarea mea să-şi piardă mult din orizontul şi din utilitatea ei şi fără să se depărteze de la planul pe care mi l-am întocmit de a zugrăvi în ea oameni în genere...“*

La Bruyère a zugrăvit numeroase tipuri umane universale şi eterne: avarul, îngâmfatul, ipocritul, superstiţiosul, laşul, bârfitorul etc.

Autorul dă viaţă astfel unui tablou viu al curţii, al aristocraţilor, dar şi al oraşului, cu marea şi mica burghezie: Mopse este tipul mediocrului satisfăcut, care se insinuează fără decenţă în toate cercurile sociale; Menippe este tipul favoritului, vanitos, impostor, avid de parvenire etc.

Critica moravurilor se împleteşte cu critica socială şi politică. Moralistul atacă sistemul de organizare politică şi socială a timpului, cu accente de revoltă.

Întreaga măsură a artei sale La Bruyère o dă în portrete şi, tocmai de aceea, de la o ediţie la alta, a avut grijă să le sporească numărul.

Cartea junglei – capodopera scriitorului englez Rudyard Kipling.

Apărută în anul 1894, *Cartea junglei* va fi continuată, un an mai târziu, de *A doua carte a junglei.*

Titlul cărţii are o dublă semnificaţie: pe de o parte, să localizeze un ţinut în care tigrii, elefanţii, maimuţele, şerpii, focile, crocodilii, cămilele etc. alcătuiesc un univers tulburător, iar pe de altă parte, să sugereze că în acest ţinut predomină „legea jun-

Scanned with OKEN Scanner

glei", adică legea celui mai puternic, personajele aflându-se într-o continuă luptă pentru supravieţuire. Autorul reuşeşte să surprindă la animale trăsături general umane. El face elogiul curajului, al bunătăţii, al spiritului de sacrificiu şi denunţă lăcomia, cruzimea, viclenia etc.

Sub forma povestirilor, autorul prezintă creşterea şi maturizarea printre animalele sălbatice a *„unui pui de om"*, alăptat cu multă dragoste de lupoaica Raksha, care îi va da numele de Mowgli (brotăcelul). Mowgli este instruit în vederea deprinderii legilor junglei de către pantera Bagheera, ursul Baloo şi pitonul Kaa, personaje care îl vor apăra de crudul şi vicleanul tigru Shere Khan, pe care, în cele din urmă, înainte de a se întoarce printre oameni, Mowgli îl va birui.

În alte povestiri din *Cartea junglei* apar personaje precum Kala-Nag, elefantul care se întoarce în ţinuturile natale, Rikki-Tikki-Tavi, mangusta care îl salvează pe băieţel atunci când acesta era ameninţat de cobre, sau câinele Kotuko.

Graţie talentului său de a descrie lumea minunată a animalelor, de a le surprinde viaţa, de a le înzestra cu darul vorbirii, de a le transforma în personaje credibile, implicate în conflicte puternice, Rudyard Kipling se înscrie în rândul celor mai mari creatori de literatură universală.

Cartea Oltului – capodopera creaţiei lui Geo Bogza, publicată în anul 1945.

Există o anumită dificultate în a încadra *Cartea Oltului* într-un gen literar anume, deoarece ne aflăm în faţa unei specii literare noi. *Cartea Oltului* este, în acelaşi timp, reportaj al unei călătorii, poem în proză despre natură, dar şi povestire alegorică despre statornicia şi virtuţile morale ale poporului român. În ciuda

Scanned with OKEN Scanner

acestei dificultăţi de încadrare, *Cartea Oltului* este o lucrare de o remarcabilă omogenitate stilistică.

Urmărind cursul Oltului, de la izvoare la vărsarea în Dunăre, scriitorul realizează o monografie impresionantă a locurilor învecinate, coborând în folclor şi în istorie, descriind natura sălbatică a defileurilor, lupta apelor cu piatra.

Scriitorul consideră râul asemenea unui om care îşi realizează menirea pe lume, înfruntând tenace momentele potrivnice, desfăşurându-şi, impetuos resursele, în epoca de plenitudine, spre a îmbătrâni apoi treptat şi a dispărea în nefiinţă.

De o deosebită frumuseţe, prin capacitatea de a sintetiza într-o imagine singulară o multitudine de date geografice, istorice şi folclorice, este secvenţa în care este descris locul de geneză a Oltului: *„Acel munte, ce de departe de tot se zăreşte înălţându-se deasupra lumii, e leagănul unei legende. De pe culmile lui au pornit să-şi caute tatăl, nemaiîntors din bătălie, cei doi fii de împărat cu firi atât de deosebite. Mureşul, ascultător, a urmat calea arătată de casă; dar Oltul, chiar de la început, a ales un drum primejdios, pe care a pornit cu năvala tinereţii, pierzându-se de fratele său. Când, mai târziu, cuprins de păreri de rău, s-a întors să-l caute, nu l-a mai putut găsi. De atunci, cei doi fraţi merg prin lume, pierduţi unul de altul pentru totdeauna...“*

Urmărind destinul Oltului, autorul ne înfăţişează şapte momente ale zbuciumatului său drum spre vărsare, simbolizând cele şapte trepte ale unei existenţe: *treapta minerală*, când izvorăşte din Hăşmaşul Mare; *treapta vegetală*, când se îndreaptă spre miazăzi; *treapta împlinirii totale*, când se întoarce spre miazănoapte; *treapta vieţii spirituale*, când parcurge spaţiul Transilvaniei spre

Scanned with OKEN Scanner

apus; *treapta marii istorii*, când străbate Carpaţii; *treapta liniştitului amurg*, când traversează câmpia şi *treapta întoarcerii în Cosmos*, când *„îşi pierde şi numele şi apele"* în Dunăre.

Cartea Oltului defineşte mai bine decât oricare altă scriere personalitatea lui G. Bogza. El se dovedeşte a fi un veritabil arhitect al naturii, pe care o proiectează grandios în spiritul nostru, umanizând-o şi transformându-i elementele, iluminând-o din unghiuri cu totul inedite, reflectând-o pe *„pânza vremii"* cu semnificaţii multiple, tulburătoare.

Cartea Serbărilor Şcolare. Scenete şi poezii pentru serbări la clasele I-VIII – lucrare a autorului Vasile Poenaru, distinsă cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, publicată în anul 1999.

Cuprinde 70 de poezii şi 15 scenete ce pot fi folosite pentru realizarea serbărilor din diferite momente ale anului şcolar. Temele abordate sunt foarte variate: dragostea şi respectul faţă de părinţi, bunici, profesori, recunoştinţa faţă de cei care ne învaţă carte, credinţa în Dumnezeu, respectarea valorilor morale, iubirea faţă de semeni, iubirea de ţară, cinstea, cumpătarea, bucuria jocului etc.

Călătoriile lui Lemuel Gulliver în mai multe ţări îndepărtate ale lumii – operă a scriitorului irlandez de limbă engleză Jonathan Swift, publicată în anul 1726.

Romanul *Călătoriile lui Gulliver*, considerat o capodoperă, îi aduce autorului faima universală, impunându-l ca unul dintre cei mai mari scriitori satirici ai tuturor timpurilor.

Satira sa este neiertătoare. Aparent romanul *Călătoriilor lui Gulliver* ne trimite cu gândul la un roman de aventuri. Dar Swift, ca şi Rabelais în *Gargantua şi Pantagruel*, urmăreşte să deghizeze,

Scanned with OKEN Scanner

sub aparenţe fantastice şi exotice, satira la adresa societăţii engleze contemporane lui.

Cartea, concepută în patru părţi, relatează extraordinarele aventuri ale lui Gulliver pe parcursul fantasticelor sale călătorii în ţara lilliputanilor, de zece ori mai mici decât el, a uriaşilor, de zece ori mai mari decât personajul cărţii, în Laputa şi alte insule, precum şi în ţara cailor înţelepţi.

Toate aceste aventuri ascund o violentă satiră nu numai la adresa Angliei şi a instituţiilor sale social-politice, ci şi la adresa întregii societăţi umane din acea epocă.

Autorul foloseşte cu măiestrie alegoria, simbolul, ironia, sarcasmul.

În ţara piticilor, Lilliput, totul este mic: de la micimea trupurilor şi până la meschinăria ideilor şi sentimentelor. Regele, care se autoproclamă *„stăpânul universului"*, este, dovadă a superiorităţii sale, *„mai înalt aproape cu un lat de unghie decât oricare dintre curtenii săi"*. În Lilliput există partide politice ai căror reprezentanţi se deosebesc între ei prin faptul că unii poartă tocuri înalte, iar alţii, tocuri joase. Miniştrii sunt aleşi numai dacă posedă aptitudini acrobatice: cel care sare cel mai sus primeşte cea mai înaltă funcţie.

Înălţimea obişnuită a locuitorilor acestei ţări este mai mică de şase inches, iar proporţia se păstrează aceeaşi *„la toate celelalte animale, plante şi copaci"*. Aflăm că lilliputanii nu scriu nici precum europenii nici precum chinezii, ci scriu oblic, de la un colţ la altul al foii de hârtie; îşi îngroapă morţii cu capul în jos, căci, *„după credinţa lor, morţii vor învia după unsprezece mii de luni, în care timp pământul (turtit, în concepţia lor) se va întoarce cu susul în jos, şi astfel, în ziua învierii, ei se vor trezi stând în picioare"*;

Scanned with OKEN Scanner

în tribunalele lor imaginea justiţiei este înfăţişată de o statuie cu şase ochi, doi în faţă, doi la spate şi câte unul în părţile laterale, simbolizând *„prevederea"*; în mâna dreaptă ţine deschis un săculeţ cu aur, iar în stânga, o sabie vârâtă în teacă *„pentru a arăta că e gata mai curând să răsplătească decât să pedepsească"*; un alt principiu după care îşi orientează existenţa lilliputanii este acela conform căruia *„părinţii sunt ultimii cărora ar trebui să li se încredinţeze educaţia copiilor lor, şi de aceea, în fiecare oraş, ei au creşcătorii de copii, unde toţi părinţii sunt obligaţi să-şi trimită copiii"* etc.

Aceasta este de fapt societatea engleză, ale cărei trăsături negative sunt exagerate de scriitor până la caricatural.

Ţara uriaşilor, Brobdingnag, prezintă monarhia luminată, ideal al iluminiştilor. Locuitorii din Brobdingnag nu sunt doar mai mari de statură decât lilliputanii, ci îi întrec pe aceştia din urmă şi prin puterea raţiunii. Regele ţării este înţelept şi drept. Legile asigură libertatea şi bunăstarea cetăţenilor, de care se îngrijeşte bunul lor conducător.

Călătoria în Laputa este o satiră la adresa *„oamenilor de ştiinţă"*, care se irosesc în cercetări aberante şi în invenţii nefolositoare, precum *„învăţatul"* care, de opt ani de zile, nu face altceva decât să lucreze la un proiect de extragere a razelor de soare din castraveţi sau constructorul care încearcă să elaboreze o metodă de construire a caselor începând cu acoperişul şi sfârşind cu temelia.

Această satiră vizează, în special, activitatea Societăţii Regale de Ştiinţă din Londra.

În ultima parte a romanului, *Călătoria lui Gulliver în Ţara Houyhnhnmilor* – Ţara oamenilor-cai, autorul zugrăveşte o societate ideală, în care trăiesc două po-

Scanned with OKEN Scanner

pulaţii: Yahoo-ii, oameni care trăiesc precum animalele (sunt cruzi, sălbatici, idioţi, pofticioşi, dominaţi de instincte, iar cel mai rău şi mai diform este regele; această populaţie sintetizează toate viciile omeneşti, de la lăcomie, până la răutate şi invidie); cealaltă populaţie este cea a cailor înţelepţi, care trăiesc patriarhal, duc o viaţă cumpătată, în deplină egalitate, fără viciile şi nedreptăţile lumilor descrise în primele părţi ale cărţii.

Călin (file din poveste) – poem de Mihai Eminescu, publicat la 1 noiembrie 1876 în revista „Convorbiri literare".

La baza poemului stă basmul popular *Călin Nebunul* cules de Eminescu şi prelucrat tot de către marele poet în mai multe variante.

Din structura basmului *Călin Nebunul*, Eminescu nu a păstrat decât puţine elemente, printre acestea numărându-se şi numele personajului principal, Călin, devenit în poemul său un simbol al purităţii morale şi al statorniciei în dragoste.

Poemul *Călin (file din poveste)* a fost conceput în opt părţi distincte, numerotate cu cifre latine. Din punct de vedere structural, cele opt părţi alcătuiesc trei tablouri.

În primul tablou (cuprinzând părţile I, II, III şi IV) poetul descrie un castel singuratic, aflat într-un vârf de munte, spre care un voinic suie cu greu. Ajuns la castel, tânărul pătrunde în încăperea unde se găseşte fata de împărat, o prea frumoasă copilă, adormită pe un pat de trandafiri. După ce o priveşte îndelung, el se îndrăgosteşte de fată, o sărută, îi dăruieşte un inel şi pleacă iar în lume. Fata, îndrăgostită la rândul ei de tânărul care îi dăruise inelul, începe să-l cheme fără încetare: *„Zburător cu negre plete, vin la noapte de mă fură."* După o

Scanned with OKEN Scanner

vreme zburătorul îşi face apariţia. Cei doi îşi spun vorbe de iubire şi *„tremurând ei se sărută"*.

Cel de-al doilea tablou (cuprinzând părţile V şi VI) ne-o înfăţişează pe tânăra fată plângând din pricina faptului că a fost părăsită de iubitul ei. Alungată de către tatăl său, împăratul, ea fuge în codru, se ascunde într-o colibă *„împistrită"*, unde va aduce pe lume *„un pui de prinţ"*.

Cel de-al treilea tablou (cuprinzând părţile VII şi VIII) ni-l înfăţişează pe zburătorul cu *„negre plete"*, căutând-o cu disperare pe iubita sa, despre care nu mai aflase nimic de şapte ani. Cum rătăcea el prin lume, i-a fost dat să vadă într-o vale un copil care umbla desculţ şi încerca *„să adune într-un cârd bobocii mulţi"*. Întrebându-l cum îl cheamă şi al cui este, copilul îi spune că îl cheamă Călin, după numele tatălui său, despre care mama sa i-a spus că era zburător.

„Voinicul străin", fericit că şi-a găsit iubita, pătrunde în bordeiul în care *„pe scânduri goale doarme tânăra nevastă"*. Când se aude strigată pe nume, femeia crede mai întâi că visează: *„ar zâmbi şi nu se-ncrede, ar răcni şi nu cutează"*. Dându-şi seama că totul se întâmplă cu adevărat, ea începe a *„râde doar cu ochii-n lacrimi, spăriată de-o minune"*. Atunci, tânărul, *„drept în creştet o sărută pe-al ei păr de aur moale /Şi pe rând şi-astupă gura, când cu gura se adapă"*.

Într-un peisaj feeric, ne sunt înfăţişate mai apoi, atât nunta celor doi tineri, cât şi nunta gâzelor.

Peisajul feeric şi misterios nu este o simplă descriere a unui colţ de natură, ci o transfigurare poetică a unui cadru de basm, anunţat încă din titlu *(file din poveste)*.

Depăşirea spaţiului real şi intrarea în cel al

Scanned with OKEN Scanner

visului, al basmului sunt marcate de versul: *„De treci codri de aramă"*. Decorul este într-adevăr unul de basm: pădurea pare *„de argint"*, iarba, *„de omăt"*, văzduhul e *„tămâiet"*, copacii par a fi şi ei însufleţiţi, căci *„poartă suflete sub coajă"*, iar izvoarele *„coboară-n ropot dulce"*. Nu departe de acest loc plin de lumină, lângă lacul *„care-n tremur somnoros şi lin se bate"*, se zăreşte o masă *„mare-ntinsă cu făclii prea luminate"*. Aici se află, sosiţi din lumea întreagă, pentru a serba nunta celor doi, *„împăraţi şi-mpărătese"*, *„Feţi-Frumoşi cu păr de aur, zmei cu solzii de oţele,/Cititorii cei de zodii şi şăgalnicul Pepele"*.

Apariţia mirilor îi prilejuieşte autorului o nouă şi frumoasă descriere. Mireasa are o rochie lungă, albă, iar de emoţie *„faţa-i roşie ca mărul"*. În păr are prinse *„flori albastre"*, iar pe frunte poartă o stea. După cum e obiceiul, socrul îi roagă pe cei doi nuni, *„mândrul soare"* şi *„mândra lună"*, să ia loc în capul mesei, iar toţi ceilalţi invitaţi sunt chemaţi să se aşeze după *„cum li-s anii, cum li-i rangul"*. De îndată *„lin vioarele răsună, iară cobza ţine hangul"*, după tradiţia nunţilor împărăteşti.

Trecerea către cealaltă nuntă, a gâzelor, se produce spontan: *„Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?/Toţi se uită cu mirare şi nu ştiu de unde vine."*

Nunta gâzelor, sugerând nunta tipic ţărănească prin desfăşurare şi organizare, este o sărbătoare a întregii comunităţi, la care participă *„o mulţime de norod"*. Agitaţia este mare: furnicile cară saci mari cu făină ca să coacă pentru nuntă *„şi plăcinte, şi colaci"*, albinele aduc miere şi *„colb mărunt de aur,/Ca cercei din el să facă cariul, care-i meşter faur"*.

Vornicul nunţii e un *„greierel"* şi preot *„un*

Scanned with OKEN Scanner

bondar rotund în pântec", îmbrăcat „*în veşmânt de catifele*". Mirele apare într-o coajă de alună trasă de lăcuste. El e un fluture „*cu mustaţă răsucită*". Alaiul nuntaşilor este alcătuit din „*fluturi mulţi, de multe neamuri*", ţânţari – lăutari, gândăcei şi cărăbuşi.

Mireasa, o floare frumoasă (viorică), îi aşteaptă pe toţi „*îndărătul uşii*". Plin de umor este portretul crainicului – un greier, care sare sprinten pe masa împărătească, de unde grăieşte cu gravitate: „– *Să iertaţi, boieri, ca nunta s-o pornim şi noi alături*".

Poemul *Călin (file din poveste)* este remarcabil prin frumuseţea versurilor şi a descrierilor de natură.

Cărarea pierdută – roman al scriitorului francez Alain-Fournier, publicat în anul 1913.

Operă autobiografică prin excelenţă, acest roman prezintă oameni şi locuri din copilăria scriitorului, care afirmă: „*În această carte mă veţi găsi numai pe mine... Voi fi eu şi numai eu.*"

François Seurel, personajul-narator, este un alter-ego al autorului: fiu de institutori, învaţă, ca şi Alain-Fournier, într-o şcoală din departamentul Cher.

Yvonne de Galais, eroina romanului, împrumută trăsăturile unei tinere, care se numea tot Yvonne şi pe care Alain-Fournier o întâlnise cu câţiva ani înainte. Dragostea lui Augustin Meaulnes, eroul romanului, pentru Yvonne de Galais, nimbul de mister care o învăluie şi, în parte, peripeţiile care conduc la regăsirea ei se inspiră din zbuciumul dragostei neîmpărtăşite a scriitorului pentru Yvonne. *Cărarea pierdută* (în original *Le Grand Meaulnes)* este mai presus de toate o carte a copilăriei şi a adolescenţei, spaţiu în care visul se împleteşte cu realul şi în care dragostea exprimă cău-

Scanned with OKEN Scanner

tarea absolutului.

Deşi îşi trage seva din realitate (oameni, locuri), romanul aduce două personaje pur fictive: Augustin Meaulnes şi Frantz de Galais, socotite a fi proiecţii ale eului scriitorului.

Augustin Meaulnes este numit de colegii săi *„Le Grand Meaulnes" (Marele Meaulnes)*, întrucât era mai mare ca vârstă decât ei. Acesta frecventează cursurile superioare ale şcolii din Sainte-Agathe din ţinutul Sologne, locuind la domnul Seurel, directorul şcolii şi tatăl lui François, elev şi el (povestitorul straniilor întâmplări ce se vor succede în roman).

Dornic de aventuri solitare, Augustine Meaulnes dispare misterios timp de trei zile şi pătrunde într-un univers necunoscut, populat cu copii şi adolescenţi, unde se desfăşura o sărbătoare fantastică. Deghizaţi în costume de epocă, aceştia dansează şi cântă în parcul castelului misterios de pe domeniul Sablonnière, aşteptând celebrarea logodnei lui Frantz de Galais cu Valentine. Frantz este un *„boemian"* (un ţigan), a cărui existenţă, plină de neprevăzut, apare învăluită într-un mare mister.

Cu acest prilej o va întâlni Augustine Meaulnes pe Yvonne de Galais, sora lui Frantz, o tânără care îl farmecă pe loc. Petrecerea la care asistă Augustine Meaulnes este întreruptă brutal din pricina tentativei de sinucidere a lui Frantz de Galais, la aflarea veştii că Valentine, logodnica sa, nu avea să mai vină.

Meaulnes, întors la Sainte-Agathe, îi povesteşte totul lui François, avid să cunoască aventurile prietenului său. Într-una din zile ajung în zonă doi ţigani bizari, unul dintre ei fiind chiar Frantz, pornit în căutarea logodnicei sale. La rândul său, Meaulnes încearcă să se întoarcă în locul misterios în

Scanned with OKEN Scanner

care fusese, dar nu-l mai găseşte, fiind astfel în imposibilitatea de a o revedea pe Yvonne. Întristat, pleacă şi el către alte zări, despărţindu-se de François. Acesta reuşeşte cu timpul să limpezească misterul castelului şi să îi regăsească pe Yvonne şi pe tatăl acesteia. Îl înştiinţează pe Meaulnes, care revine pe locurile unde nu mai rămăsese decât o casă modestă. Se căsătoreşte cu Yvonne. O părăseşte la un moment dat, fiind trimis în misiune de Frantz, cu scopul de a-i găsi logodnica, tocmai la Paris (ceea ce se şi întâmplă).

Chemat de François, Meaulnes află că Yvonne a murit la naşterea fetiţei lor. În copilul său Meaulnes îşi regăseşte copilăria şi visurile de demult. *„Uşor dezamăgit şi totuşi fermecat, înţelegeam că fetiţa îşi găsise, în sfârşit, tovarăşul de care avea nevoie şi pe care-l aştepta. Iar eu simţeam că marele meu prieten, Augustin Meaulnes, venise să-mi ia ultima bucurie ce-mi lăsase. Mi-l şi închipuiam, noaptea, înfăşurându-şi fata într-o mantie şi pornind cu ea spre alte aventuri“*, îşi încheie romanul autorul – narator şi personaj deopotrivă.

Cărarea pierdută a dat naştere la numeroase interpretări, fiind considerat, în acelaşi timp, un roman liric, prin paginile descriptive, un roman al copilăriei şi al adolescenţei, un roman de aventuri şi, nu în ultimul rând, un roman psihologic.

Către Italia – poem al poetului italian Giacomo Leopardi – *„poet european al durerii mondiale“*, aşa cum l-a denumit B. Croce, publicat în volumul *Cântece* din 1831/1835.

În acest poem autorul deplânge destinul patriei sale, Italia, aflată sub dominaţia napoleoniană. El opune prezentului decăzut antichitatea glorioasă: *„O, patrie, văd ziduri vechi,*

Scanned with OKEN Scanner

văd arce,/columne, statui, turnuri solitare/ce le-au nălţat cândva străbunii,/dar nu văd gloria de altădată,/nici spadele, nici laurii de care/ştiut-au bunii noştri să se-ncarce." Poezia este un îndemn la lupta pentru eliberare.

Cătunul – roman al scriitorului american William Faulkner, publicat în anul 1940.

Cătunul face parte, alături de *Oraşul* şi *Conacul*, dintr-o trilogie care urmăreşte ascensiunea şi destrămarea clanului Snopes. Acţiunea se petrece în regiunea Yoknapatawpha.

În *Cătunul*, cel dintâi roman al trilogiei, Faulkner evocă începuturile parvenirii familiei Snopes. Ascensiunea lui Flem Snopes se aseamănă oarecum cu ascensiunile eroilor balzacieni, dar ea se derulează pe cu totul alte coordonate, atât artistice, cât şi morale.

Romanul se deschide prin prezentarea lui Flem Snopes, devenit, treptat, omul de încredere în prăvălia lui Jody Varner din cătunul de la Moşia Franţuzului. De la început, el i-a declarat lui Varner: „*Nu-i niciun câştig la lucrat pământu'. Mi-am făcut socoteala să mă las, cât oi putea de curând.*" Dar acest lucru nu este uşor de realizat. Mai întâi, Flem împânzeşte cătunul cu membri ai familiei sale, „*diferite variante*" ale lui Flem Snopes: Mink Snopes, Eck Snopes, I. O. Snopes. Încetul cu încetul, aceştia se infiltrează în sat şi reuşesc să pună stăpânire pe fierărie, pe şcoală, îşi fac singuri „*dreptate*", cu brutalitate sau cu răbdare, ajungând, într-un final, să domine viaţa satului.

Un alt personaj important, un fel de tiran patriarhal, „*viclean, ascuns şi jovial, rabelaisian în spirit...*", este Will Varner, tatăl lui Jody Varner. Acesta era proprietarul Moşiei Franţuzului şi deţinea cea mai mare parte a pă-

Scanned with OKEN Scanner

mânturilor din ţinut. Flem, mai calculat şi mai puţin uman decât Will Varner, va reuşi să-l înşele şi să-l facă să-şi piardă autoritatea de care se bucurase până atunci.

Căsătorindu-se cu fiica lui Varner, Eula, care aştepta un copil de la un tânăr apărut întâmplător în viaţa ei, Flem, conducătorul recunoscut, dar nu oficial, al clanului, pătrunde astfel în familia Varner.

Flem nu o iubeşte pe Eula, căsătoria dintre cei doi fiind numai consecinţa unei înţelegeri pur comerciale cu bătrânul Varner. Eula, fiinţă plină de dragoste, senzuală, devine în mâinile lui Flem un simplu instrument de parvenire. De îndată ce va vinde pământul căpătat drept zestre el se va îndrepta spre oraş, în cătun rămânând ceilalţi reprezentanţi ai clanului.

În această primă parte a trilogiei apare foarte accentuat relaţia dintre pământ şi oameni: sursă a puterii pentru Varner, pământul va fi pentru Flem doar un mijloc de parvenire.

Destinul familiei Snopes este urmărit în celelalte două romane ale trilogiei: *Oraşul* şi *Conacul.*

Câinele grădinarului – comedie a scriitorului spaniol Lope de Vega, publicată în anul 1618.

Aceasta reprezintă una dintre cele mai cunoscute comedii ale autorului.

În *Câinele grădinarului* autorul ironizează aroganţa nobiliară şi ilustrează credinţa în posibilitatea fericirii pământeşti, în triumful iubirii.

Acţiunea comediei se petrece la Napoli. Deşi îndrăgostită de tânărul ei secretar, Teodoro, contesa Diana de Belflor ezită să ia o decizie în privinţa căsătoriei, din pricina faptului că acesta nu este nobil. Totodată contesa nu îi permite lui Teodoro să o ia în căsătorie pe Marcela, o tânără fată de care aces-

Scanned with OKEN Scanner

ta se simte atras.

Sitúaţia este asemănătoare cu cea din proverbul cu câinele grădinarului care nici nu mănâncă legumele, nici nu îi lasă pe alţii să le mănânce.

Tristan, valetul lui Teodoro, pune la cale un şiretlic, făcând-o pe Diana să creadă că Teodoro este fiul nobilului Ludovico. Noua situaţie îi permite Dianei să se căsătorească cu iubitul ei, deşi între timp aflase adevărul despre *„originea nobiliară“* a lui Teodoro. Astfel, Diana salvează aparenţele şi reuşeşte să rămână alături de Teodoro, fiind cucerită de nobleţea morală a acestuia.

Cântarea României – poem în proză de Alecu Russo.

A fost publicat, pentru prima dată, în 1850, în revista „România viitoare“ (revista emigranţilor români la Paris). Poemul, scris în limba franceză şi tradus în limba română de Nicolae Bălcescu, îi este atribuit, după obiceiul mistificărilor romantice, unui călugăr din Munţii Carpaţi. După cinci ani poemul este publicat în revista lui Vasile Alecsandri „România literară“, în 1855, de această dată Alecu Russo semnându-l cu iniţialele numelui său – A. R.

Au existat foarte multe dispute cu privire la paternitatea operei care îi era atribuită, în mod eronat, lui N. Bălcescu. Vasile Alecsandri a precizat, în cele din urmă, că poemul *Cântarea României „a fost compus în limba franceză de Alecu Russo şi tradus în româneşte de Nicolae Bălcescu“.*

Cântarea României este un poem în proză, scris sub formă de versete. Elaborat, cel puţin în parte, înainte de 1848, poemul exprimă starea de spirit agitată a momentului prerevoluţionar. Publicat în 1850, poemul era menit, prin patosul său patriotic şi revoluţionar, prin optimismul de care este

Scanned with OKEN Scanner

străbătut, să reaprindă încrederea în victoria revoluţiei din Ţările Române. Avea, prin urmare, valoarea unui manifest adresat revoluţionarilor din exil şi poporului român, în sensul de *„a fi gata"*, fiindcă *„ziua dreptăţii se apropie"*.

Poemul înfăţişează, într-o suită de tablouri, frumuseţea şi bogăţiile ţării, în contrast cu sărăcia şi suferinţa *„fiilor ei"* apăsaţi de o boierime lacomă şi spoliatoare: *„Verzi sunt dealurile tale, frumoase pădurile şi dumbrăvile spânzurate de coastele dealurilor, limpede şi senin ceriul tău; munţii se înalţă trufaşi în văzduh; râurile, ca brâie pestriţe, ocolesc câmpurile, nopţile tale încântă auzul, ziua farmecă văzutul... Pentru ce zâmbetul tău e aşa de amar, mândra mea ţară?..."*

O altă succesiune de tablouri prezintă istoria ţării, cu momentele sale de restrişte, dar şi de eroism înălţător. Tonul este evocator, uşor retoric. Scriitorul vedea ca unică soluţie salvatoare lupta revoluţionară, lansând chemarea: *„Deşteaptă-te, pământ român! biruie-ţi durerea, e vremea să ieşi din amorţire... Ziua dreptăţii se apropie... toate popoarele s-au mişcat... căci furtuna mântuirei a început!..."*

Poemul este străbătut de o imensă dragoste faţă de ţară şi o puternică mânie faţă de asupritorii săi.

Cântecul Cidului – operă anonimă; poem eroic medieval spaniol, datând din prima jumătate a secolului al XII-lea. („*Sayyid*" sau „*sidi*" în limba arabă înseamnă căpetenie, şef.)

Poemul, scris în versuri de o mare forţă expresivă, narează faptele de vitejie ale lui Don Rodrigo, erou spaniol, mort în anul 1099.

Poemul cuprinde trei părţi: *Cântecul pribegiei* (partea I), *Ocara din pădurea Corpes* (partea a II-a) şi *Cântecul nunţilor*

Scanned with OKEN Scanner

(partea a III-a).

Cavalerul Don Rodrigo este trimis de regele Castiliei să aducă tributul datorat de mauri regelui. Acuzat, pe nedrept, că ar fi reţinut o parte din tribut pentru sine, Don Rodrigo este exilat de către rege. Însoţit de prieteni şi familie, Don Rodrigo porneşte în pribegie. Are prilejul de a înregistra numeroase victorii asupra maurilor, fapt care îi atrage o mare faimă, şi se stabileşte în Valencia *(Cântecul pribegiei)*. Elvira şi Sola, fiicele lui Don Rodrigo, sunt cerute în căsătorie de Don Diego şi Don Fernando, infanţii de Carrión. În drum spre Castilia, însoţiţi de soţiile lor, infanţii de Carión, îşi batjocoresc şi îşi părăsesc soţiile în pădurea din Corpes *(Ocara din pădurea Corpes)*. Don Rodrigo merge la Toledo şi îi cere regelui să i se facă dreptate, acuzându-i pe cei doi infanţi. Don Rodrigo îi învinge pe cei doi într-un duel, răzbunând astfel nedreptatea făcută fetelor sale şi obţinând totodată reabilitarea din partea regelui. Elvira şi Sola vor deveni soţiile prinţului de Navara şi a celui de Aragon *(Cântecul nunţilor)*.

Cântecul Cidului este una din marile epopei medievale europene.

Cântecul Gudrunei – operă anonimă.

Cântecul Gudrunei este un poem epic medieval german datând din secolul al XIII-lea, scris ulterior *Cântecului Nibelungilor* de un poet de curte bavarez sau austriac. S-a transmis într-o versiune târzie, inclusă în manuscrisul colectiv *Ambraser Heldenbuch (Cartea eroilor din Ambras)*, de la începutul secolului al XV-lea.

Poemul este compus din trei părţi distincte, lipsite de unitate.

Subiectul primei părţi a poemului este următorul: copil fiind, prinţul Irlandei este rănit de un balaur şi dus într-o insulă, unde este crescut

Scanned with OKEN Scanner

de trei prinţese. După nenumărate fapte de vitejie el ajunge în ţara sa şi se căsătoreşte cu una dintre prinţese.

În partea a doua, în centrul poemului se găseşte Hilda, fata prinţului Irlandei şi a prinţesei, care a fost răpită de regele Hettel. Hilda şi Hettel se vor căsători şi vor avea o fată pe nume Gudrun.

Partea a treia a poemului şi cea mai importantă narează întâmplările Gudrunei care, logodită cu regele Herwig, aliatul tatălui său, este răpită de fostul ei peţitor Hartmut, prinţul Normandiei. Deşi timp de treisprezece ani locuieşte alături de Hartmut, Gudrun reuşeşte să-i rămână credincioasă fostului ei logodnic, cel care, împreună cu fratele ei vor asedia, în sfârşit, cetatea Normandiei şi o vor salva pe Gudrun. Gudrun se va căsători cu Herwing.

Cântecul lui Hildebrand – operă anonimă; cel mai vechi poem eroic germanic, datând din secolul al VIII-lea.

Poemul, de mică dimensiune, redă întâlnirea şi lupta dintre doi războinici, bătrânul Hildebrand şi Hadubrand, tată şi fiu, care nu se recunosc şi încep a se bate până ce Hildebrand reuşeşte să îşi învingă fiul, iar acesta este nevoit să recunoască în bătrân pe adevăratul şef al familiei sale. (Finalul poemului s-a pierdut.)

Cântecul lui Roland – operă anonimă; cel mai important poem eroic medieval francez, conţinând aproape 4000 de versuri, fiind elaborat, se pare, între anii 997–1130.

La baza poemului regăsim un bogat material de cântece populare epice scurte. Evenimentele la care se face referire în *Cântecul lui Roland* s-au petrecut în secolul al VIII-lea.

În poem sunt evocate luptele duse de francii conduşi de Carol cel Mare împotriva maurilor din Spania şi moartea cavalerului Roland.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul poemului este următorul: Ganelon este trimis de Carol cel Mare, învingător al maurilor din Spania, ca sol la regele Marsile al Saragozei. Ganelon îl trădează pe Carol cel Mare, convingându-l să se întoarcă în Franţa, sub pretext că Marsile îi acceptă condiţiile. Carol cel Mare, tot la sfatul lui Ganelon, îi încredinţează comanda ariergărzii lui Roland, fără a şti că trădătorul convenise cu Marsile ca sarazinii să-i surprindă pe franci în defileul de la Roncevaux.

Ariergarda francilor, în care se află şi viteazul Roland, este atacată de mauri şi nimicită. În luptă pier, unul câte unul, cei mai iscusiţi războinici, începând cu Olivier, prietenul lui Roland şi Turpin, arhiepiscopul în zale de cavaler.

Rămas singur şi rănit de moarte, Roland, printr-un ultim efort, reuşeşte să sune din cornul său fermecat spre a cheama în ajutor restul armatei. Viteazul cavaler Roland moare însă înainte de sosirea armatei.

Armata francilor, condusă de Carol cel Mare, îi urmăreşte pe mauri până la malurile Ebrului, trecându-i prin foc şi sabie, după care ocupă Saragoza.

Întors în capitală, la Aix-la Chapelle, Carol cel Mare îi anunţă frumoasei Aude moartea logodnicului ei, Roland. Pentru a o consola, Carol cel Mare i-l propune ca soţ pe propriul său fiu. Dar Aude, întruchipare a fidelităţii până dincolo de moarte, refuză. Ea va muri de durerea pricinuită de moartea lui Roland.

Cântecul Nibelungilor – operă anonimă; poem eroic medieval german. Forma sa actuală datează din secolul al XII-lea.

Cântecul Nibelungilor cuprinde numeroase legende care au circulat, pe cale orală, atât pe teritoriul locuit astăzi de germani şi austrieci, cât şi în Scandinavia,

Scanned with OKEN Scanner

Islanda şi Groenlanda.

Poemul este împărţit în două părţi distincte, totalizând 39 de cânturi.

În prima parte sunt narate faptele de vitejie ale eroului german Siegfried. Acesta cucerise comoara celor doi fraţi Nibelungi, după ce îi omorâse pe piticul Albrich şi pe balaurul în sângele căruia se scăldase devenind invulnerabil. Invulnerabilitatea sa însă nu era totală: o frunză de tei care îi rămăsese lipită între umeri a făcut ca locul acela să-i rămână vulnerabil.

Siegfried se îndrăgosteşte de frumoasa Krimhilda, sora lui Gunther, regele burgunzilor. Gunther îi promite lui Siegfried mâna Krimhildei, cu condiţia ca acesta să îl sprijine în cucerirea reginei Islandei, Brunhilda, care îşi punea la încercare peţitorii. Folosindu-se de mantia sa fermecată, Siegfried susţine în locul lui Gunther toate probele impuse de Brunhilda peţitorilor, izbutind să treacă cu bine de toate obstacolele. Astfel face posibilă căsătoria dintre Brunhilda şi Gunther. În aceeaşi zi Siegfried o ia de soţie pe Krimhilda.

Brunhilda află de înşelăciunea lui Siegfried şi jură că se va răzbuna. Îi cere ajutor războinicului Hagen care, aflând locul vulnerabil de pe trupul lui Siegfried, îl ucide la o vânătoare.

În partea a doua a poemului este relatată răzbunarea Krimhildei, văduva lui Siegfried. Aceasta devenise între timp soţia regelui hun, Atila. Krimhilda îi invită la curtea soţului său pe războinicii burgunzi, în frunte cu Gunther şi Hagen. În urma luptei sângeroase dintre burgunzi şi huni, pusă la cale de Krimhilda, nu scapă decât Gunther şi Hagen. Aceştia din urmă vor fi aduşi în faţa Krimhildei, care îi ucide cu sânge rece.

Cântecul oastei lui Igor – operă anonimă; poem eroic medieval rus (manuscrisul rămas da-

Scanned with OKEN Scanner

tează din secolul XVII).

Cântecul oastei lui Igor narează învingerea de către năvălitorii poloveţi a cneazului Igor, captivitatea şi eliberarea acestuia, cu ajutorul forţelor naturii.

Evenimentele din acest poem s-au petrecut la sfârşitul secolului al XII-lea.

Cei trei muşchetari – roman al scriitorului francez Alexandre Dumas, publicat în anul 1844. Face parte dintr-o trilogie, alături de *După douăzeci de ani* şi *Vicontele de Bragelonne.*

În *Cei trei muşchetari,* primul roman al trilogiei, Alexandre Dumas creează un tablou pitoresc al epocii lui Ludovic al XIII-lea şi ne face cunoştinţă cu celebrii eroi, adevărate simboluri ale loialităţii şi curajului: d'Artagnan, Athos, Porthos şi Aramis.

Subiectul romanului este următorul: tânărul gascon d'Artagnan vine să-şi încerce norocul la Paris. Fiind iute la mânie şi suspicios, ca toţi gasconezii, d'Artagnan ajunge să se certe, pe rând, cu trei muşchetari din garda regelui: Athos, Porthos şi Aramis. Conturile trebuie să fie reglate prin trei dueluri succesive, în pofida interdicţiei regale şi a cardinalului Richelieu, privind duelurile. Surprinşi de soldaţii cardinalului, muşchetarii nu vor să se predea. Are loc o luptă inegală, în care d'Artagnan se decide să se alăture muşchetarilor, câştigându-le astfel încrederea, simpatia şi prietenia. D'Artagnan este acceptat în tovărăşia lor, angajându-se sub celebra lozincă: *„Unul pentru toţi, toţi pentru unul"* în lupta contra cardinalului Richelieu şi a unuia dintre agenţii săi, perfida Milady de Winter.

Nenumărate vor fi peripeţiile acestor mari aventurieri: reuşesc să salveze onoarea reginei Anna de Austria, se acoperă de glorie în timpul asediului de La Rochelle,

Scanned with OKEN Scanner

reuşesc să o prindă pe Milady şi să o facă să-şi mărturisească crimele (ea se făcea vinovată inclusiv de moartea Constancei Bonnaucieux, lenjereasă în serviciul reginei şi iubita lui d'Artagnan) etc.

În finalul romanului, d'Artagnan, împăcat cu cardinalul Richelieu, este promovat locotenent al muşchetarilor.

Athos, recăpătându-şi titlul şi domeniile, se retrage la ţară, Porthos se căsătoreşte cu doamna du Vallon, iar Aramis devine abate iezuit.

Chiriţa în provincie – comedie de Vasile Alecsandri.

Chiriţa în provincie, reprezentată pe scena Teatrului Naţional din Iaşi la 8 mai 1852, este o continuare la *Chiriţa în Iaşi* (1850).

Acţiunea comediei *Chiriţa în provincie* ne-o înfăţişează pe Chiriţa într-o nouă ipostază, pe moşia ei de la Bârzoieni, unde încearcă să introducă tot felul de inovaţii după moda Parisului. Chiriţa are două obiective: primul – să-şi vadă soţul ispravnic, iar cel de-al doilea – să pună la cale căsătoria lui Guliţă, răzgâiatul ei fiu, cu Luluţa, o biată fată orfană, dar moştenitoare a unei mari averi. În realizarea acestor două proiecte îşi concentrează întreaga energie. Încercările Chiriţei de a-şi căsători fiul sunt zadarnice, căci Luluţa este îndrăgostită de Leonaş, un tânăr isteţ şi onest. Acesta din urmă, în ciuda îndârjirii Chiriţei, va reuşi să câştige mâna fetei.

Choeforele (în româneşte *Purtătoare de prinoase*) – tragedie a lui Eschil, care face parte din trilogia *Orestia* (458 î.Hr.) care cuprinde *Agamemnon*, *Choeforele* şi *Eumenidele*.

În această tragedie asistăm la întâlnirea, după o lungă despărţire, dintre Oreste şi Electra, copiii lui Agamemnon şi ai Clitemnestrei. Cei doi fraţi hotărăsc să răzbune moartea tatălui

Scanned with OKEN Scanner

lor, ucis fără milă de Clitemnestra (vezi *Agamemnon*). Oreste, însoţit de prietenul său Pilade, pătrunde, travestit în hainele unui drumeţ, în palatul mamei sale, regina Clitemnestra, reuşind să-l omoare pe Egist, amantul acesteia, şi apoi pe Clitemnestra, răzbunând astfel moartea tatălui său.

Oreste încearcă să-şi justifice crimele, însă, sub povara celor întâmplate, este pe punctul de a înnebuni. Se crede înconjurat de Furii (Eriniile – zeiţe subpământene ale urii şi răzbunării, născute din întunericul nopţii), care cer ca Oreste, la rândul său, să fie pedepsit pentru crimele comise. Oreste îşi îndreaptă paşii către templul din Delfi, în speranţa că acolo va reuşi să-şi găsească liniştea (vezi *Eumenidele*).

Cidul – tragedie a scriitorului francez Pierre Corneille, publicată în anul 1636.

Cidul este capodopera lui Corneille şi marchează un moment crucial în dezvoltarea dramaturgiei clasice franceze.

La baza realizării acestei tragedii se găseşte legenda Cidului, elaborată în jurul secolului al XII-lea, care se referă la luptele spaniolilor cu maurii.

Acţiunea piesei se petrece în Sevilla. Ximena şi Rodrigue, vlăstarii a două dintre cele mai mari familii din regat, se iubesc şi trebuie să se căsătorească.

Ostilitatea dintre Don Gomez, tatăl Ximenei, şi Don Dièguе, tatăl lui Rodrigue, începe din momentul în care regele îl numeşte pe Don Dièguе preceptor al fiului său, insultându-l astfel pe Don Gomez, care consideră că acest drept trebuia să îi revină lui.

Într-o dispută Don Gomez îl pălmuieşte pe Don Dièguе. Acesta din urmă, fiind prea bătrân pentru a-şi răzbuna prin luptă jignirea suferită, îi cere fiului său Rodrigue să-i salveze

Scanned with OKEN Scanner

onoarea. Conflictul creşte în intensitate, căci eroul este chemat să aleagă între datorie şi iubire.

Rodrigue îl provoacă totuşi la duel pe Don Gomez şi îl ucide, deşi acesta este părintele iubitei sale. Apoi îşi oferă viaţa Ximenei, căreia regulile onoarei îi impun să ceară pedepsirea vinovatului. Şi pentru Ximena sentimentul datoriei primează în faţa iubirii.

Maurii atacă prin surprindere, iar Rodrigue luptă cu mult curaj şi reuşeşte să salveze regatul, devenind astfel erou naţional, supranumit Cidul.

Ximena cere în continuare pedepsirea eroului care tocmai s-a întors victorios la curte. Se organizează un duel între Don Rodrigue şi Don Sancho – admiratorul Ximenei. Cel ce va ieşi victorios din duel avea să devină soţul Ximenei. Victoria îi revine lui Don Rodrigue.

Ximena şi Rodrigue sunt puşi în situaţia de a alege între datorie şi iubire. Faptul că amândoi optează pentru îndeplinirea datoriei, sacrificând iubirea, conferă grandoare celor doi eroi, făcând ca iubirea lor să devină mai puternică, mai înnobilată.

Ciocoii vechi şi noi – roman de Nicolae Filimon.

A fost publicat iniţial în „Revista română" a lui Alexandru Odobescu (1862–1863). În volum apare în anul 1863.

Deşi nu este primul roman românesc din punct de vedere cronologic (mai fuseseră publicate romanele: *Tainele inimii* de M. Kogălniceanu, *Manoil* şi *Elena* de D. Bolintineanu şi altele), *Ciocoii vechi şi noi* este, în literatura română, primul *„roman autentic, valoros din toate punctele de vedere"* (T. Vârgolici). Principalele calităţi ale acestui roman constă în prezentarea tipologiei şi în evocarea epocii de la sfârşitul domniilor fana-

Scanned with OKEN Scanner

riote.

În cele două părţi care preced romanul propriu-zis, intitulate *Dedicaţie* şi *Prolog*, Nicolae Filimon precizează obiectul studiului de moravuri pe care îl va întreprinde în roman: portretul moral al ciocoiului *(„un om venal, ipocrit, laş, orgolios, lacom, brutal până la barbarie şi dotat de o ambiţiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce şi-a atins ţinta aspiraţiunilor sale")*, pe care scriitorul îl va urmări *„în deosebitele faze prin care el a trecut în secolul nostru, de la ciocoiul cu anteriu şi cu călămări la brâu al timpilor fanariotici, până la ciocoiul cu frac şi cu mănuşi albe din zilele noastre"*.

Romanul se deschide cu o *Dedicaţie: „Vouă, dar strălucitilor luceferi ai vicielor, cari aţi mâncat starea stăpânilor voştri şi v-aţi rădicat pe ruinele acelora ce nu v-au lăsat să muriţi în mizerie"*.

Acţiunea romanului se desfăşoară în jurul lui Dinu Păturică, personaj care ilustrează tipul ciocoiului nou, al arivistului epocii zugrăvite de autor. Nicolae Filimon prezintă cu veridicitate ascensiunea acestuia, din momentul în care se pleacă umil în faţa lui Andronache Tuzluc, ciocoiul de tip vechi, spre a primi o slujbă în casa acestuia şi până în momentul în care ajunge ispravnic.

În spirit realist-balzacian, scriitorul creionează portretul personajului, punând accent pe trăsăturile fizice, deosebit de relevante în vederea identificării celor morale: *„un june de 22 de ani, scurt la statură, cu faţa oacheşă, ochi negri plini de viclenie, un nas drept şi cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambiţiunea şi mândria grosolană"*.

Ţinuta vestimentară a lui Dinu Păturică sugerează condiţia umilă, sărăcia: *„îmbrăcat cu un anteriu de şamalagea rupt în spate; (...) cu picioarele goale băgate în*

Scanned with OKEN Scanner

nişte iminei de saftian, care fuseseră odată roşii, dar îşi pierduseră culoarea din cauza vechimei". „Un astfel de june" – conchide scriitorul – *„sta în scara caselor marelui postelnic Andronache Tuzluc (...)".*

Scriitorul îi urmăreşte în detaliu ascensiunea, dezvăluindu-i trăsăturile diabolice. Dinu Păturică îşi va pune întreaga voinţă şi viclenie în slujba îndeplinirii ambiţiei ce îl devorează. Pentru el faptul că a reuşit să pătrundă în casa lui Andronache Tuzluc reprezintă un pas important în vederea parvenirii. Deşi nu este decât un biet ciubucciu, el ştie că va reuşi, cu răbdare şi viclenie, să îşi ducă la îndeplinire planul. Semnificative sunt cuvintele sale, atunci când pătrunde în camera în care avea să locuiască în timpul cât avea să fie ciubucciu: *„Iată-mă în sfârşit ajuns în pământul făgăduinţei; am pus mâna pe pâne şi cuţit: curagiu şi răbdare, prefăcătorie şi iuşchiu-zarlâc şi ca mâne voi avea şi eu case mari şi bogăţii ca ale acestui fanariot."* Lecturile sale sunt şi ele orientate în acest sens: *„Mie-mi trebuiesc cărţi care să-mi subţieze mintea, să mă înveţe mijlocul de a mă ridica la mărire. Plutarh îmi vine la socoteală, «Comentariele» lui Cezar, «Istoria omenirei», vieţile marilor bărbaţi din veacurile trecute (...)"*

Prin linguşire şi înşelăciune, el devine din ciubucciu iscoadă a boierului Andronache Tuzluc, trebuind să se asigure de fidelitatea Duducăi, amanta acestuia.

În chera Duduca Dinu Păturică îşi găseşte cel mai bun aliat. Întâlnirea şi dialogul dintre cei doi reprezintă înfruntarea a doi ipocriţi care îşi încearcă puterile. Duduca, intuind în Dinu Păturică un adversar periculos, preferă să şi-l facă aliat. Cei doi complici pun la cale un adevărat plan de parvenire bazat pe

Scanned with OKEN Scanner

sărăcirea postelnicului: *„– Tu-l vei încărca la socoteli./– Tu-i vei cere şaluri şi mătăsării./– Tu-i vei specula moşiile. /– Tu-i vei cere diamanticale./– Şi unind jafurile la un loc, ne vom cumpăra moşii şi ţigani.“*

Dinu Păturică cu cât câştigă mai mult încrederea boierului, cu atât îşi diversifică modalităţile de parvenire. Ajuns sameş la hătmănie, ciocoiul vinde slujbele (*„Ce dai să te fac ispravnic?“*). Când este trimis în inspecţie pe moşiile boierului, ia bani de la arendaşi pentru a nu-i dezvălui stăpânului practicile lor necinstite.

Principiul după care se conduce Dinu Păturică este: *„Fă-te om de lume nouă, să furi cloşca după ouă.“* Ruinându-şi stăpânul în mod sistematic, el ajunge posesorul moşiilor Răsucita, Plânsurile şi Chinuielile din sud de Buzău şi al viilor de la Valea Călugărească.

În timpul mişcării lui Tudor Vladimirescu se angajează să îl vândă pe acesta lui Alexandru Ipsilanti în schimbul isprăvniciei a două judeţe: Prahova şi Săcuieni. Ca ispravnic, el îi spoliază pe ţărani, inventând metode brutale pentru a obţine birurile acestora, atunci când ei nu mai puteau să le achite: *„îi ungea cu păcură şi îi lega de copaci, ca să-i înţepe viespele şi ţânţarii, apoi le vindea dobitoacele şi, după ce-i sărăcea cu desăvârşire, îi închidea în coşare, ca să nu poată reclama la stăpânire“*.

Ţăranilor li se face dreptate de către domnitorul pământean Grigore Ghica.

În spirit romantic, Nicolae Filimon îşi pedepseşte în finalul romanului personajele negative şi le răsplăteşte pe cele pozitive: Dinu Păturică îşi va găsi sfârşitul într-o ocnă părăsită, unde este închis din ordinul domnitorului Ghica; Andronache Tuzluc, postelnicul parvenit, dar umanizat de dragostea

Scanned with OKEN Scanner

pentru chera Duduca, se stinge din viaţă în sărăcie; chera Duduca este condamnată la moarte şi aruncată în Dunăre; în schimb, Gheorghe, sluga cinstită şi devotată, este recompensat prin căsătoria cu Maria şi prin ridicarea la rangul de spătar.

Ciocoii vechi şi noi, deşi deschide calea romanului realist în literatura română, rămâne, prin unele aspecte, legat de romantism. Pe lângă motivul justiţiei imanente, romantic este şi procedeul antitezei dintre personajele pozitive şi cele negative: sluga ticăloasă, Dinu Păturică, şi sluga cinstită, Gheorghe; domnitorul fanariot Caragea şi cel pământean Grigore Ghica etc.

Ciocoii vechi şi noi inaugurează în literatura română romanul tipologic, fiind totodată cel dintâi roman citadin (ne oferă o amplă descriere a Bucureştiului, cu obiceiurile şi moravurile locuitorilor săi), *„întâiul nostru roman original"*, aşa cum îl numea autorul.

Ciuma – roman al prozatorului francez Albert Camus, publicat în anul 1947.

Scris în timpul Rezistenţei franceze (autorul însuşi participând la lupta de rezistenţă împotriva ocupaţiei naziste), romanul este o parabolă a luptei solidare a oamenilor împotriva flagelurilor, a opresiunii, a tot ceea ce se opune libertăţii şi demnităţii umane.

În oraşul algerian Oran, izbucneşte o devastatoare epidemie de ciumă. După primele momente de neîncredere, indiferenţă şi şovăială a autorităţilor, care încearcă să minimalizeze flagelul, urmează groaza şi acceptarea nenorocirii.

Există însă şi oameni precum doctorul Rieux, Tarrou şi jurnalistul Rambert, care, deşi sunt conduşi de idealuri diferite în viaţa de zi cu

Scanned with OKEN Scanner

zi, se unesc pentru a lupta împotriva epidemiei, înființând echipe sanitare voluntare.

În fața flagelului ei refuză resemnarea și disperarea și își riscă viața în fiecare moment, pentru a pune capăt nenorocirii care se abătuse asupra tuturor. Ei sunt optimiști și puternici, pentru că au devenit conștienți de responsabilitățiile personale, precum și de utilitatea actelor lor în societate.

Epidemia va fi învinsă, nu însă fără sacrificii (Tarrou va muri), iar orașul, odinioară izolat, se deschide, din nou, cu încredere spre o nouă viață.

Coliba Unchiului Tom – roman al prozatoarei americane Harriet Beecher-Stowe.

Publicat în anul 1852, romanul *Coliba Unchiului Tom* s-a bucurat de o enormă popularitate în epocă, datorită realismului cu care surprinde în paginile sale viața grea a sclavilor negri din America. Cu toate acestea, cele câteva atacuri împotriva cărții au determinat-o pe scriitoare să publice *A Key to Uncle Tom's Cabin*, 1853 – *Cheie pentru «Coliba Unchiului Tom»*, în care apăra acuratețea faptelor din roman.

Subiectul romanului se prezintă astfel: Unchiul Tom e un sclav înțelept, de o mare noblețe sufletească, pe care domnul Shelby, proprietarul de sclavi, este nevoit să-l vândă ca urmare a unor afaceri păgubitoare.

Proprietarul tratează cu negustorul de sclavi Haley vânzarea lui Tom și a micuțului Jim, fiul mulatrei Eliza, camerista credincioasă a doamnei Shelby.

Dacă Tom își urmează destinul fără revoltă, mama micuțului Jim se hotărăște, de îndată ce află de tranzacția încheiată între cei doi, să fugă de pe plantație pentru a-și putea salva copilul.

Romanul, structurat în capitole paralele, va urmări destinul acestor

Scanned with OKEN Scanner

personaje.

Tom, după ce are şansa de a se afla în slujba unui proprietar omenos, Saint-Clare (care îl cumpărase de la târgul de sclavi), va trebui să suporte apoi cruzimile plantatorului Simon Legree, bătăile acestuia pricinuindu-i într-un sfârşit moartea.

Tom va muri însă liber. George Shelby (fiul fostului său stăpân) îşi va respecta promisiunea de a-l elibera. George Shelby jură să se consacre de acum încolo cauzei aboliţionismului.

Două negrese care au avut de suferit cumplit de pe urma lui Simon Legree vor răzbuna moartea lui Tom, făcându-l pe Legree să îşi piardă mintile.

Acestui sfârşit tragic i se opune destinul Elizei care, reuşind să depăşească toate greutăţile, ajunge într-o ţară lipsită de prejudecăţi, Canada, şi apoi în Franţa.

Moartea lui Tom imprimă romanului o forţă extraordinară în condamnarea inechităţii, a diferenţierii oamenilor în funcţie de culoarea pielii.

Colţ Alb – roman al scriitorului american Jack London, publicat în anul 1906.

Romanul, structurat în cinci părţi, începe cu evocarea unei întâmplări trăite de doi aventurieri, Bill şi Henry. Aflaţi în ţinutul care se învecinează cu cercul polar, numit *„Sălbaticul" (Wild)*, cei doi sunt atacaţi de o haită de lupi. Cu doar trei cartuşe, celor doi le este imposibil să îndepărteze lupii. Aprind un foc puternic, crezând că astfel vor fi salvaţi. Din păcate, de îndată ce Bill iese din raza focului aprins, cade pradă cetei hămesite. Henry reuşeşte însă să scape cu viaţă.

Jack London ne introduce în lumea lupoaicei Kiche, care dă naştere la *„cinci ghemotoace vii"*.

Atenţia scriitorului se va concentra asupra pu-

Scanned with OKEN Scanner

iului cenuşiu, numit de un indian „*Colţ Alb*". Prins de indianul Castor Cenuşiu, Colţ Alb va trăi o vreme în tabăra indienilor de pe fluviul Mackenzie. Castor Cenuşiu îl va vinde apoi lui Smith Frumosu în Fort-Yuko. Noul stăpân îl cumpără pe Colţ Alb în scopul de a-l folosi pentru luptele între câini. La aceste lupte se făceau pariuri, în urma cărora stăpânul câinelui învingător obţinea bani frumoşi. Brutalitatea cu care îl tratează Smith Frumosu îl face pe Colţ Alb să ucidă orice câine introdus în cuşca lui. În acest mod el îşi potolea toată ura faţă de stăpânul său.

În urma unui pariu, într-una din zile, în cuşca lui Colţ Alb este adus un buldog feroce, pe nume Cherokee. Colţ Alb este salvat graţie intervenţiei a doi străini, Weedo Scott şi Matt, care pun capăt groaznicei scene, nu înainte de a-l bate măr pe Smith Frumosu.

Viaţa lui Colţ Alb va lua o întorsătură frumoasă. El va fi cumpărat de judecătorul Scott, pe care îl va însoţi mai întâi la San Francisco şi apoi la proprietatea acestuia, la Sierra Vista.

Bucurându-se de afecţiunea şi blândeţea celor din jur şi mai cu seamă de cea a stăpânului său, Colţ Alb îşi uită instinctele de fiară. El va avea prilejul să-şi răsplătească stăpânul în două situaţii: când Scott cade de pe cal, Colţ Alb aleargă să-i alerteze familia şi atunci când stăpânul său este atacat de un puşcăriaş evadat, Colţ Alb reuşeşte să-l anihileze pe atacator, deşi se alege cu trei coaste rupte şi cu un picior frânt.

Romanul aduce un cald elogiu omului, care este în măsură să răspândească dragoste şi blândeţe nu numai asupra semenilor săi, ci şi asupra animalelor, izbutind să facă din „*lupul cel bătăuş*" (devenit un prizonier al omului, a cărui cruzime trebuise să o suporte) un tovarăş fidel, care îi răsplăteşte apoi bunătatea prin

Scanned with OKEN Scanner

actele sale.

Comedia ulcicăi – una dintre cele mai izbutite şi mai cunoscute comedii ale lui Plaut.

La baza acestei comedii regăsim o temă universală: dezumanizarea omului stăpânit de setea de înavuţire. În centrul piesei stă figura caricaturală a bătrânului Euclio, care a găsit întâmplător în casa lui o ulcică plină cu bani de aur, devenind patologic de zgârcit şi de bănuitor. El îngroapă ulcica mai adânc şi este stăpânit în permanenţă de frica de a nu o pierde.

Strobilus, sclavul isteţ al tânărului Lyconides, iubitul fiicei lui Euclio, reuşeşte să pună mâna pe comoara bătrânului şi să-i faciliteze totodată stăpânului său căsătoria cu fata iubită.

Comoara din insulă – roman al scriitorului englez de origine scoţiană, Robert Louis Stevenson, publicat în anul 1883.

Comoara din insulă este o carte de aventuri structurată în şase părţi: *Bătrânul pirat; Bucătarul vasului; Aventura mea pe insulă; Întăritura; Aventura mea pe mare; Căpitanul Silver.*

Subiectul romanului este următorul: un marinar cu o fire deosebit de ciudată, însoţit peste tot de sticluţa sa cu rom, soseşte la hanul „Amiral Benbow". Acest bătrân oacheş, cu hainele jerpelite şi vorba grosolană, care nu aducea a marinar de rând, îi înspăimânta pe toţi cu *„povestiri cumplite"*, în care nu era vorba decât despre spânzuraţi şi oameni aruncaţi în apă, despre furtuni pe ocean şi despre *„întâmplări fioroase"* petrecute pe meleagurile coloniilor din America spaniolă. Oamenii de la han, după ce îi ascultau poveştile, plecau acasă cu inima cât un purice, spre disperarea hangiului care credea că îşi va pierde astfel toţi clienţii. Dar aceştia se întorceau de fiecare dată, curioşi să asculte poveştile bătrâ-

Scanned with OKEN Scanner

nului, care nu era nimeni altul decât Billy Bones (zis Bill), fost secund al celui mai sângeros pirat, Flint. Acesta din urmă, înainte de a muri, îi dezvăluise lui Bill locul în care ascunsese comoara provenită din jafurile piraterești.

Locul precis unde se găsea ascunsă comoara era însemnat pe o hartă, păstrată, în mare taină, de Bill, într-o lădiță de marinar. Foștii camarazi într-ale pirateriei (Câine Negru, orbul Pew și șchiopul Long John Silver), urmărindu-l neîncetat pe Bill, află care îi este noua reședință și pun la cale uciderea acestuia, pentru a pune mâna pe hartă. Când aceștia ajung la locuința lui Bill, acesta era deja mort, din pricina unui atac cauzat de excesul de alcool.

La puțină vreme după moartea chiriașului, doamna Hawkins, stăpâna hanului, și Jim, fiul acesteia, intră în camera lui Bill pentru a-și însuși banii de chirie și a lichida datoriile făcute de Bill. Astfel, tânărul Jim va intra în posesia hărții, pe care o va preda domnului Trelawney (un moșier cu titlul de cavaler), care hotărăște organizarea unei expediții în Insula Comorilor.

Trelawney cumpără vasul „Hispaniola" și angajează un echipaj, fără să știe că din cei 26 de oameni numai șapte erau persoane de încredere, ceilalți fiind foști pirați care doreau să pună mână pe comoară. Peripețiile pe care le va trăi tânărul Jim Hawkins pe vas se vor ține lanț.

Piraților, în frunte cu Long John Silver, bucătarul vasului, de îndată ce pun piciorul pe insulă, încep să se războiască între ei.

Isteț și prevăzător, Jim Hawkins va reuși să dejoace planul piraților și va găsi comoara lui Flint, care costase viața a 17 oameni de pe vasul „Hispaniola" (*„Dar*

Scanned with OKEN Scanner

câte vieţi costase dobândirea ei, cât sânge şi câte dureri, câte corăbii trimise în adâncuri, câţi oameni îmbrânciţi de pe scândură, în mare, cu ochii legaţi, câte lovituri de tun; câtă ruşine, minciună şi cruzime – nimeni pe lume n-ar putea spune.")

În romanul *Comoara din insulă* Stevenson face pe deplin dovada talentului său de povestitor, acordând o mare atenţie creării unei acţiuni dinamice, cu situaţii neaşteptate.

Concert din muzică de Bach – roman de Hortensia Papadat-Bengescu, publicat în anul 1927.

Concert din muzică de Bach este considerat cel mai reuşit dintre romanele care alcătuiesc ciclul Hallipilor. Din acest ciclu mai fac parte romanele: *Fecioarele despletite, Drumul ascuns* şi *Rădăcini.*

Schema romanului este relativ simplă: trei cupluri aparent solide, (Lina–Rim, Ada Razu–Maxenţiu, Elena–Drăgănescu) se destramă sub influenţa unor personaje care se insinuează în interiorul acestor familii aparent onorabile: Sia, fiica naturală a „*bunei*" Lina cu boemul Lică Trubadurul, este adusă să-l îngrijească pe Rim; Lică este angajat de Ada Razu pentru lecţii de echitaţie; muzicianul Victor Marcian este invitat de Elena Drăgănescu să dirijeze concertul din muzică de Bach care urma să aibă loc în casa acesteia.

Toate cele trei familii, a Drăgăneştilor în special, dar şi a Rimilor, cu toată aparenta prosperitate, sunt afectate în continuare de procesul lent al dezagregării, cunoscut din romanul anterior *(Fecioarele despletite).*

Toate cele trei căsătorii au fost de convenienţă. Nefiind întemeiate pe iubire, acestea erau nişte contracte sociale: Lina, fiica unui farmacist din Tecuci, „făinăreasa"

Scanned with OKEN Scanner

Ada Razu şi Drăgănescu, fiul Babei Smoala, crâşmăriţă *„din tată-n fiu"* în Dealul Spirii, au dorit să-şi asigure prin mariaj un statut social superior. Rim, Maxenţiu şi Elena Hallipa şi-au oferit numele în schimbul unor situaţii financiare solide.

În rezumat, procesul destrămării acestor trei familii este următorul:

Rim o cunoscuse pe Lina pe când el era *„doctor de plasă în judeţ"*. Ulterior, Rim va face carieră ca profesor de anatomie la Universitatea din Iaşi, apoi la Bucureşti.

Secretul Linei îl constituie fiica sa Sia, născută în urma unei relaţii avute în tinereţe cu Lică Trubadurul. Lina îşi abandonase fiica, lăsând-o în grija tatălui. Lică, boem de mahala, vede în Sia, o fată ursuză, greoaie şi stângace, o piedică în tentativa sa de a accede în lumea bună. De aceea, Lică o lasă pe Sia în casa psihopatului Rim. Lina va descoperi, stupefiată, legăturile soţului său cu Sia şi o va izgoni pe aceasta din casă. Sia se consolează instalându-se în apartamentul gemenilor degeneraţi Hallipa, Dorin şi Codin, iar mai târziu moare într-o clinică de ginecologie, din pricina unei infecţii.

Ada Razu, unica moştenitoare a celei mai mari fabrici de făină din Bucureşti, se căsătoreşte cu prinţul Maxenţiu, atrasă fiind de titlul acestuia. În realitate, Maxenţiu nu era prinţ. Aflăm că era, de fapt, fiul unei cântăreţe de varieteu, franţuzoaica Zaza. Nefericitul Maxenţiu se îmbolnăveşte de tuberculoză. Profitând de boala soţului, Ada Razu face o adevărată pasiune pentru Lică, *„amantul găsit pe uliţi"*, pe care îl angajează pentru a îngriji, chipurile, caii de rasă. Maxenţiu se va stinge din viaţă într-un sanatoriu.

Elena Hallipa renunţase la titlul princiar

Scanned with OKEN Scanner

(fusese în tinereţe logodnica lui Maxenţiu) în schimbul averii lui Drăgănescu, preşedinte în numeroase consilii de administraţie şi director al unei bănci solide. În palatul din Bucureşti Elena îşi aranjează un salon de recepţii fastuos, unde organizează serate pentru audiţii muzicale, devenind principala atracţie a protipendadei.

Elena organizează o serată muzicală cu lucrări de Bach, eveniment anunţat cu mare pompă. Acest concert, mereu amânat, constituie intriga romanului.

În timpul repetiţiilor cerebrala şi calculata Elena Drăgănescu se îndrăgosteşte de renumitul muzician Victor Marcian, fără să ştie că acesta este văr al prinţului Maxenţiu şi că fusese chemat în mod intenţionat de către intriganta Ada Razu, care considera că numai astfel îşi va putea relua relaţiile cu snoaba Elena Drăgănescu. Pasiunea pentru muzică a energicei, inflexibilei Elena Drăgănescu se soldează cu un adulter.

Concertul este precedat de înmormântarea Siei, care are loc la Biserica Amzei şi la care participă toate personajele romanului, toată *„lumea bună"*. Toţi mimează decenţa şi reculegerea. În realitate, fiecare se gândeşte la problemele şi preocupările sale.

Bolile şi bolnavii apar frecvent în romanele Hortensiei Papadat-Bengescu. Meritul scriitoarei nu constă atât în descrierea minuţioasă a simptomelor, cât în analiza fină a legăturilor complexe dintre fizic şi psihic. În roman boala nu este interesantă sub aspectul ei medical, ci în calitate de revelator al conştiinţei.

„În capacitatea excepţională de a urmări concomitent declinul biologic şi reflexele de conştiinţă, H. Papadat-Bengescu nu are egal în literatura română." (C.

Scanned with OKEN Scanner

Ciopraga)

Condiţia umană – roman al scriitorului francez André Malraux, publicat în anul 1933.

Acţiunea acestei opere este plasată în timpul războiului civil din China, romanul prezentând înfrângerea revoluţionarilor comunişti la Şanhai, în primăvara anului 1927.

Personajele romanului încearcă să îşi depăşească limitele impuse de condiţia umană, prin asumarea lucidă a destinului lor, prin confruntarea permanentă cu moartea. Acesta este cazul lui Katov, revoluţionarul rus, al lui Cen, adeptul acţiunii violente, al lui Hemmerlich, torturat de imposibilitatea de a participa la luptă, al lui Kio Gisors, conducătorul revoluţiei.

Episodul morţii lui Kio şi Katov în timpul represiunii este străbătut, în tragismul său, de încrederea în superioritatea demnităţii şi solidarităţii. Kio *„murea, ca fiecare din aceşti oameni întinşi la pământ, pentru că dăduse un sens vieţii lui. Ce preţ putea avea o viaţă pentru care n-ar fi acceptat să moară? E uşor să mori, când nu mori singur"*.

În romanul *Condiţia umană* sunt evocate episoade ale experienţei autorului din timpul războiului civil din China, aşa cum în romanul *Speranţa* (de acelaşi autor), amplă epopee a războiului civil din Spania, sunt evocate experienţele autorului legate de acest război (al cărui martor şi participant a fost).

Confesiuni – scriere autobiografică de Jean-Jacques Rousseau, realizată între anii 1765–1770 şi apărută postum (1782–1789).

Confesiunile sunt structurate în două părţi a câte şase cărţi fiecare.

Primele şase cărţi (din 1712–1740) evocă naşterea, copilăria şi tinereţea lui Jean-Jacques Rousseau petrecute la Geneva, întâlnirea cu Mme de Wa-

Scanned with OKEN Scanner

rens la Annecy, aventurile sale la Turin, călătoriile în Elveţia şi în Franţa etc.

Celelalte şase cărţi (din 1741–1765) ilustrează decepţiile sale ca adult. Autorul se izolează, în mod deliberat, de tumultul vieţii cotidiene, dedicându-se exclusiv scrisului.

Contemplaţiile – capodoperă a liricii lui Victor Hugo, publicată în 1856/1857.

În prefaţa volumului de versuri *Contemplaţiile* autorul declară: *„Douăzeci şi cinci de ani de viaţă sunt adunaţi în aceste două volume."*

Contemplaţiile sunt structurate în două părţi: *Odinioară* şi *Astăzi.*

Odinioară, prima parte, conţine 77 de poezii, care se pare că au fost scrise înainte de anul 1843. În această primă parte sunt abordate temele preferate ale autorului – natura şi copilăria. Regăsim aici şi versuri inspirate din controversele şi disputele politice în care Hugo a fost implicat.

Astăzi, cea de a doua parte a *Contemplaţiilor,* numără 59 de poeme, scrise într-o perioadă deosebit de grea pentru Victor Hugo. Aproape fiecare poezie este expresia durerii pricinuite de moartea fiicei sale, Léopoldine, autorul trecând, rând pe rând, de la revoltă la îndoială şi de la îndoială la resemnare *(Fiicei mele, La Villequier* etc.)

Copiii căpitanului Grant – roman al scriitorului francez Jules Verne, publicat în 1867/1868.

Romanul *Copiii căpitanului Grant* face parte din aşa-numita «trilogie a mării», împreună cu: *20.000 de leghe sub mări* (1869) şi *Insula misterioasă* (1874).

Subiectul romanului este următorul: Mary şi Robert Grant, copiii căpitanului Grant, pornesc cu iahtul „Duncan" în căutarea tatălui lor, care naufragiase cu vasul „Britannia" în Patagonia, unde se pare că devenise captivul băşti-

Scanned with OKEN Scanner

naşilor.

Împreună cu ei călătoreşte (din întâmplare, confundând vasul pe care trebuia să se îmbarce) renumitul profesor J. Paganel, secretarul Societăţii de Geografie din Paris şi al altor societăţi din Europa.

Ajunşi în extremitatea sudică a continentului american, după ce au străbătut strâmtoarea Magellan, decid ca o parte din membrii expediţiei (lordul Glenarvan, Paganel, Robert Grant şi trei marinari) să parcurgă spre răsărit uscatul, iar cealaltă parte să treacă din nou prin strâmtoare, aşteptându-i la paralela 37°.

Nenumărate vor fi întâmplările echipajului plecat spre răsărit: Robert este răpit de vulturul condor, se întâlnesc cu băştinaşii, se salvează cu ajutorul unui copac plutitor, ba mai mult, navighează spre o direcţie greşită (tot paralela 37°, dar emisfera australă). Urmează noi peripeţii în zona musonilor din Oceanul Indian, până când membrii echipajului vor ajunge în Australia.

Aici, la Capul Bernoulli, copiii căpitanului Grant află primele veşti despre tatăl lor de la Ayrton, un naufragiat de pe „Britannia".

În Australia copiii trec din nou printr-o sumedenie de aventuri. Toate acestea vor conduce însă la un final fericit, deoarece îl vor găsi pe căpitanul Grant.

Copilăria – roman al scriitorului rus Maxim Gorki, publicat în anul 1913.

Copilăria face parte dintr-o trilogie cu caracter autobiografic, alături de *La stăpâni* (1915/1916) şi *Universităţile mele* (1923).

Copilăria ne înfăţişează condiţiile deosebit de dificile, în care a crescut şi s-a maturizat Alexei Peşkov (adevăratul nume al lui Maxim Gorki).

Murindu-i tatăl ca urmare a unei „glume" făcute de cei doi cum-

Scanned with OKEN Scanner

naţi ai săi (Mişka şi Iakov l-au îmbrâncit pe acesta într-o copcă, bătându-l cu bulgări de zăpadă şi strivindu-i degetele sub călcâie), micuţul Alexei este nevoit să se stabilească, împreună cu mama sa, în casa bunicului Vasili Vasilievici, care deţinea un atelier de vopsitorie.

În casa bunicului domneşte însă o atmosferă de vrajbă generală: unchii sunt mereu puşi pe harţă, în vreme ce bunicul îi domină cu îndârjire. La puţină vreme după sosirea lui Alexei în această casă, el va cunoaşte cruzimea bunicului, fiind bătut în nenumărate rânduri, cu sau fără motiv. Singura fiinţă care încearcă să-l ocrotească şi să-i ofere un strop de dragoste este bunica sa, Akulina Ivanova.

Nenorocirile se ţin însă lanţ în gospodăria bunicului: Ţigănuş, calfă în atelierul de vopsitorie, moare din pricina unuia dintre feciorii lui Vasili Vasilievici, care îl pusese să ducă o cruce de stejar, fiind strivit sub greutatea acesteia; îndârjirea bătrânului de a nu împărţi averea îl determină pe un alt fecior să dea foc vopsitoriei, incendiind tot ceea ce agonisise bătrânul de-a lungul întregii sale vieţi. După acest tragic eveniment familia se va destrăma, încetul cu încetul: feciorii (Mişka şi Iakov) îşi vor risipi averile în chefuri nesfârşite; bunicii, firi opuse, după repetate certuri, vor decide ca fiecare să trăiască după voia lui. Alexei, singur, pare a fi *„copilul nimănui"*. Mama sa, Varvara, după ce se va recăsători cu un student „întârziat" şi fără bani, va muri în urma bătăilor bestiale ale soţului.

Conştient de timpuriu de tot ceea ce se petrece în jurul său, Alexei îşi va pune mereu întrebarea: *„De ce?"*. Această întrebare îl va obseda şi îl va însoţi pe maidanele pe care le va colinda, pentru a strânge oase de

Scanned with OKEN Scanner

vită, cârpe, hârtii, cuie, scânduri, spre a le vinde apoi pe câteva copeici. Va munci din greu încă din momentul în care bunicul i-a spus: *„Ei, Lexei, nu eşti medalie să te port la gât. Du-te şi tu de-ţi găseşte un stăpân...“*.

În ciuda grelelor lovituri primite de la viaţă, Alexei Peşkov îşi va păstra neîntinată marea sa dragoste faţă de oameni, încrederea în viaţă, puterea şi frumuseţea sufletească.

Despre anii copilăriei sale scriitorul nota: *„Când mă gândesc la copilăria mea, mă asemuiesc cu un stup de albine în care tot soiul de oameni şterşi au adus întruna, ca albinele, mierea cunoştinţelor şi gândurilor lor despre viaţă, îmbogăţindu-mi sufletul, fiecare cu ce se învrednicea“*.

Corabia beată – poem al poetului francez Arthur Rimbaud.

Scris în anul 1871, acest poem ne introduce în poetica lui Rimbaud.

În *Corabia beată* Rimbaud descrie simbolic experienţa poetică la care visează: să scrie o poezie absolută, capabilă să fixeze într-un limbaj poetic nou, veritabilă alchimie verbală, substanţa însăşi a universului, ascunsă în spatele unei reţele infinite de aparenţe.

Corabia este obiectul-simbol în care se întruchipează subiectul poetic. Avem de-a face cu un poem narativ, căci aici corabia este cea care îşi povesteşte propria aventură, ce *„a văzut“* şi ce *„a simţit“* după ce s-a desprins de maluri, avântându-se singură în necunoscut şi rătăcind într-o lume aflată dincolo de marginile firescului (*„Corabie pierdută sub părul mării, împinsă/De vânturi în eterul lipsit de paseri; eu/Nici de-ale Hansei pânze n-aş fi putut fi prinsă;/Scheletu-mi beat de apă ar fi plutit mereu“*).

Corabia simbolizează

Scanned with OKEN Scanner

căutarea adevărului absolut, dincolo de limita realului, dincolo de rezistenţa spiritului şi a simţurilor, dincolo de suferinţă.

Poemul se încheie cu exprimarea speranţei într-o viaţă plină de simplitate şi puritate, departe de tot ceea ce este meschin şi degradant: *„De mai doresc vreo apă din Europa-i parcă/Băltoaca neagră, rece, pe care-n asfinţit/ Un trist copil, pe vine ciucit, împinge-o barcă/ Plăpândă ca un flutur de mai, abia ivit.//O, nu mai pot să lunec prin vraja voastră, valuri/ Menite cărăuşii bumbacului să fiţi./Nici să înfrunt trufia drapelelor, pe maluri,/Nici să plutesc sub ochii pontoanelor, cumpliţi!“.*

Craii de Curtea-Veche – roman de Mateiu Caragiale.

Scris între anii 1910–1927, romanul a apărut în revista „Gândirea“ între anii 1926– 1928 şi în volum în 1929.

Craii de Curtea-Veche nu este propriu-zis un roman, ci mai mult o naraţiune în stil de roman. Episoadele naraţiunii nu au o evoluţie lineară, ci una întreruptă de reveniri şi divagaţii. Se remarcă aici caracteristica generală a prozei lui Mateiu Caragiale: fascinaţia pentru taină şi simbol, pentru personaje care trăiesc două existenţe, una vizibilă şi cealaltă ascunsă, într-o atmosferă stranie, caracterizată prin rafinament şi abjecţie.

În *Craii de Curtea-Veche* epicul este substituit naraţiunii descriptive, este înlocuit cu lungi pasaje de portretizare monografică şi de spovedanii făcute prin intervenţii directe de către autor.

Romanul este structurat în patru părţi, fiecare parte fiind precedată de un moto semnificativ.

Scriitorul deschide cartea cu un moto general, luat din aprecierile lui Raymond Poincaré (1860–1934) – avocat şi om politic francez, preşedintele Republicii

Scanned with OKEN Scanner

Franceze între anii 1913 –1920, având parcă valoarea unei justificări a lumii pe care o evocă: *„Que voulez-vous, nous sommes ici aux portes de l'Orient, où tout est pris à la légère...“*. (*„Ce vreţi, suntem aici, la porţile Orientului, unde totul se înfăţişează mai puţin grav...“*)

Prima parte, *Întâmpinarea crailor*, este precedată de motoul *„...au tapis-franc nous étions réunis“* (*„...ne strânsesem la cârciumă“*) (din L. Protat).

După ce ne informează că, *„de o lună, pe tăcute şi nerăsuflate, cu nădejde şi temei, o dusesem într-o băutură, un crailâc, un joc“*, scriitorul, participând activ la expediţiile nocturne ale eroilor, relatează întâlnirea sa cu Pantazi, Paşadia şi Pirgu la birtul din Covaci.

Urmează apoi prezentarea acestora. Cei trei crai, Paşadia, Pantazi şi Pirgu, fac parte din boema deşănţată a Bucureştiului de odinioară. Noaptea mai ales se întâlnesc prin birturi şi taverne de mahala sau în case de toleranţă, ca aceea a *„adevăraţilor Arnoteni“*, unde se dedau beţiei, jocurilor de cărţi, plăcerilor carnale.

Paşadia este *„jucător frumos, crai ahtiat, băutor măreţ“*. El descinde din *„oameni cu vază şi stare“*, rămânând *„tot aşa de măreţ în viţiu ca şi în virtute“*, practicând desfrâul cu o anume solemnitate.

Pantazi *„citea în original pe Cervantes şi pe Camoïns şi vorbea cu cerşetorii ţigăneşte“*, era *„pătimaş după frumos“*, dar şi după plăcerile lumeşti, pe care le oficia, ca şi Paşadia, cu gesturi rafinate.

Pirgu este total diferit de Paşadia şi Pantazi, deşi este nelipsit de la incursiunile nocturne.

Portretul lui Gore Pirgu este realizat în tonuri groteşti: *„lichea fără seamăn şi fără pereche“*, cu un suflet de *„hingher şi de cioclu“*, e

Scanned with OKEN Scanner

„stricat până la măduvă, giolar, rişcar, slujnicar, înhăitat cu toţi codoşii şi măsluitorii". Pirgu dispreţuieşte viaţa intelectuală, este un *„vrăjmaş al slovei tipărite"*, lucru care nu-l împiedică să parvină, să ajungă *„de mai multe zeci de ori milionar, însurat cu zestre şi despărţit cu filodormă"*, *„prefect, deputat, senator..."*

După scurta portretizare a crailor autorul face un scurt istoric al Bisericii Curtea-Veche.

În final, când eroii părăsesc birtul, acţiunea este iarăşi întreruptă prin povestea Penei Corcoduşa. *„Crai de Curtea-Veche"* este numele pe care îl dă celor patru personaje ale romanului, într-o criză de nebunie, bătrâna cerşetoare Pena Corcoduşa, care îşi pierduse minţile la moartea iubitului din tinereţe, un prinţ rus, căzut în războiul de la 1877.

Partea a doua a romanului *Cele trei hagialâcuri*, este precedată de motoul: *„C'est une belle chose, mon ami, que les voyages..."* (*„Ce lucru frumos, dragă prietene, sunt călătoriile..."*) (din Diderot). În această secţiune sunt prezentate lumile imaginare în care naratorul este atras de Paşadia, pasionat de istorie, şi Pantazi, care îşi povesteşte cu un farmec deosebit călătoriile, pe de o parte, iar pe de altă parte – lumea reală în care îl aduce Pirgu.

Partea a treia, *Spovedanii*, este precedată de motoul: *„...sage citoyen du vaste univers"* (*„...înţelept cetăţean al vastului univers"*) (din La Fontaine). Aici asistăm la popasul scriitorului şi al lui Pantazi în alt birt.

Pantazi îşi mărturiseşte dragostea nefericită din tinereţe, care l-a determinat să străbată ani de zile lumea, căutând uitarea.

Partea a patra, *Asfinţitul crailor*, este precedată de motoul: *„Vous pénétrerez dans les familles, nous peindrons*

Scanned with OKEN Scanner

des intérieurs domestiques, nous ferons du drame bourgeois, des grandes et des petites bretêches" („*Veţi fi invitaţi în căminele familiilor, vom descrie interioare domestice, vom face dramă burgheză, vom clădi ziduri de apărare mari şi mici*") (din Charles Monselet).

În această parte acţiunea se concentrează asupra casei Arnotenilor – „*adevăraţii Arnoteni*" –, o familie veche şi nobilă, acum decăzută şi dedată viciului, practicând în casa ei jocuri de noroc. În acest loc al desfrâului, unde Pirgu îi aduce, după multe stăruinţe, pe cei trei prieteni, apare Ilinca, fiica mai mică a Arnotenilor. Ilinca fusese crescută până la vârsta de 16 ani departe de casa părintească. Gingăşia şi puritatea ei îl subjugă pe Pantazi, căruia fata îi amintea de iubirea lui de odinioară, Wanda. Acest lucru îl determină să ceară mâna Ilincăi. Aceasta moare însă din pricina unei boli necruţătoare înainte de nuntă şi Pantazi, zdrobit, porneşte din nou într-o lungă călătorie.

Paşadia moare tot atât de tainic precum trăise, iar Pirgu începe o nemeritată ascensiune socială.

Craii de Curtea-Veche este o operă de profundă originalitate, prin atmosfera de mister pe care o degajă, prin evocarea lirică a unei epoci de descompunere morală, proces caracteristic unei anumite părţi a societăţii româneşti de la începutul secolului XX.

Crăiasa zăpezii – basm al scriitorului danez Hans Christian Andersen, publicat în anul 1844.

Într-o interferenţă armonioasă a elementelor reale cu cele fantastice, *Crăiasa zăpezii* cuprinde şapte povestiri, în centrul cărora se află figura fetiţei Gretchen, simbol al bunătăţii şi al credinţei în prietenie.

Încă de la început aflăm că vrăjitorul cel

Scanned with OKEN Scanner

răutăcios, „*chiar dracul*", a făcut o oglindă aparte: „*tot ce era frumos şi bun, dacă se oglindea în ea, aproape că nici nu se vedea, în schimb, tot ce era urât se vedea în oglindă foarte limpede şi chiar mai urât decât fusese*".

Într-o bună zi vrăjitorul s-a gândit să urce şi în cer cu oglinda. Dar sus, în văzduh, oglinda a început să tremure şi să se strâmbe tot mai mult. Din păcate, la un moment dat, oglinda a căzut pe pământ şi s-a spart în mii de bucăţi, iar cioburile au intrat în ochii oamenilor şi, mai rău decât atât, în sufletele lor, schimonosindu-i şi urâţindu-i sufleteşte („*Unii oameni s-au trezit cu câte un ciob chiar în inimă şi inima lor s-a prefăcut deodată într-un bulgăre de gheaţă.*").

Aşa s-a întâmplat cu micul Karl, prietenul lui Gretchen, căruia un ciob mărunt din oglinda fermecată i-a intrat în ochi şi altul în inimă, transformând-o într-un bulgăre de gheaţă. Pe sufletul lui Karl va pune stăpânire răutatea. El va fi răpit de Crăiasa Zăpezii şi dus în împărăţia ei de gheaţă.

Încredinţată că micul ei prieten nu a murit, Gretchen pleacă în căutarea lui, nevoită să treacă prin nenumărate întâmplări şi încercări, rod al inegalabilei fantezii a autorului.

Îşi va salva prietenul aflat în palatul Crăiesei zăpezii (simbol al pustiului sufletesc), oferindu-i acestuia dragostea şi prietenia adevărată.

Întâmplările prin care trece micuţa Gretchen şi finalul fericit al basmului pun în evidenţă nobleţea prieteniei adevărate şi a spiritului de sacrificiu.

Crima lui Sylvestre Bonnard – roman al scriitorului francez Anatole France, publicat în anul 1881.

Personajul principal al romanului este Sylvestre Bonnard, un savant bătrân, mare iubi-

Scanned with OKEN Scanner

tor de manuscrise, tipul umanistului erudit care ascunde un suflet plin de tandreţe şi delicateţe.

Romanul este structurat în două părţi: partea I *Buşteanul* şi partea a II-a *Jeanne Alexandre.*

Prima parte este consacrată descrierii eforturilor bătrânului savant, care se duce chiar şi în Italia, pentru a căuta un vechi manuscris, numit *Legenda daurită.* Graţie ajutorului unei doamne, prinţesa Trépov, care nu uitase faptul că bătrânul savant o ajutase pe când era săracă şi gata să nască (pe atunci se numea Coccoz), Sylvestre Bonnard intră în posesia nepreţuitului manuscris. Aceste pagini ale romanului cuprind detalii autobiografice, pasiunea lui Anatole France pentru cărţi fiind binecunoscută.

Partea a doua a romanului este consacrată evocării unui alt moment important din viaţa bătrânului savant. Existenţa sa este bulversată de apariţia unei tinere fete, pe nume Jeanne, fiica unei doamne pe care Sylvestre Bonnard o iubise în trecut. Jeanne, orfană, fusese închisă de tutorele său într-un pension al domnişoarei Préfère. Cum tânăra era persecutată de domnişoara Préfère, Sylvestre Bonnard comite „*crima*" de a o lua din orfelinat şi de a-şi asuma răspunderea educaţiei sale. Sylvestre Bonnard va reuşi să o mărite pe Jeanne cu unul din studenţii săi, Hénri Gélis. Din nefericire, bătrânul va trebui să-şi vândă întreaga bibliotecă pentru a-i asigura fetei zestrea necesară. Îşi va vinde, prin urmare, cărţile pe care le iubea atât de mult, cu excepţia manuscrisului obţinut graţie prinţesei Trépov.

Sărac, va trebui să părăsească oraşul şi să se stabilească în provincie. Aici îşi va aştepta calm sfârşitul vieţii, scriind o carte. Va primi cu bucurie vestea că

Scanned with OKEN Scanner

Jeanne şi Hénri vor avea un al doilea copil (primul murind la o vârstă foarte fragedă).

În acest roman regăsim şi un binecunoscut elogiu adus Parisului, cheiurilor Senei şi frumuseţii cerului plumburiu, oamenilor simpli ce trudesc zi de zi şi modeştilor anticari ce stau de-o parte şi de alta a Senei, pentru a vinde cărţi.

Crimă şi pedeapsă – roman al scriitorului rus Feodor Mihailovici Dostoievski, publicat în anul 1866.

Eroul romanului este tânărul Rodion Raskolnikov, fost student care a părăsit universitatea din pricina sărăciei.

Rodion Raskolnikov ucide o bătrână cămătăreasă şi pe sora acesteia, atât pentru bani, cât şi pentru a-şi dovedi lui însuşi că este o personalitate *„excepţională“*, situată dincolo de bine şi de rău, în afara moralei. Crima este însă urmată de frământările sufleteşti ale lui Raskolnikov. Mustrările de conştiinţă nu-i vor da o clipă de linişte şi, la un moment dat, Raskolnikov îşi va mărturisi crima. Este deportat în Siberia şi îşi va găsi liniştea graţie Soniei Marmeladova, femeia generoasă care se sacrificase în trecut pentru familia ei şi care îl va însoţi acolo.

Romanul prezintă profunda dramă interioară a lui Raskolnikov. Prăbuşirea lui începe din momentul în care este cuprins de remuşcări şi constată că nu este o personalitate *„excepţională“*, *„un supraom“*.

Raskolnikov declară că prin crima comisă *„M-am ucis pe mine însumi“*. Ispăşirea crimei, singura cale care îi poate da dreptul să mai aspire la fericire, nu se poate face decât tot prin suferinţă.

Cugetările – operă de Blaise Pascal. A apărut într-o primă ediţie, incompletă, în anul 1670.

Cugetările sunt fragmente dintr-o operă proiectată de scriitor ca o amplă apologie a religiei

Scanned with OKEN Scanner

creştine.

Cugetările reprezintă o profundă meditaţie pe tema condiţiei omului, fiind expresia unei tulburătoare conştiinţe filozofice şi a unei tragice sfâşieri, determinată de contradicţia existenţială a omului, *„trestie cugetătoare"*, care aspiră către raţiune (măreţia omului constă tocmai în capacitatea sa de a raţiona), dar, în acelaşi timp, este deznădăjduit de iraţionalitatea destinului său.

Viziunea pascaliană asupra omului este pesimistă: *„Omul nu e decât deghizare, minciună şi ipocrizie, atât faţă de sine cât şi faţă de ceilalţi"*. *„Dar omul"*, după opinia lui Pascal, *„îşi are şi măreţia lui care rezidă în capacitatea sa de a raţiona"*. *„Omul nu este decât o trestie, cea mai slabă din natură; dar este o trestie cugetătoare... Astfel, toată măreţia noastră constă în cugetare..."*

Culegere de proverburi sau Povestea vorbii – operă de Anton Pann. A fost publicată în anul 1847.

Cartea lui Anton Pann cuprinde proverbe, anecdote şi zicători, urmate de povestiri exemplificatoare în versuri, subordonate unei anumite teme.

Înfăţişând binecunoscutele defectele ale omului (viclenia, lenea, lăcomia etc.) sau discutând despre sănătate, făgăduieli, daruri, timp şi vârstă, căsătorie etc., Anton Pann creionează portrete morale, realizând o adevărată comedie umană. Totul este surprins din perspectiva moralistului clasic, preocupat de tipologie.

Cuore – roman al scriitorului italian Edmondo de Amicis, publicat în anul 1886.

Scrisă sub forma unui jurnal, în care sunt însemnate impresiile unui mic şcolar, pe nume Enrico, din clasa a III-a a şcolii Baretti din Torino. Romanul cuprinde nouă povestiri *„eroice"* ale căror personaje sunt copii care îşi dovedesc curajul şi spiritul de jertfă, săvârşind fapte

Scanned with OKEN Scanner

măreţe. Acestea, intitulate *Povestiri lunare* şi istorisite de învăţătorul lui Enrico, domnul Preboni, cultivă patriotismul şi valorile etice.

Povestirile lunare sunt următoarele: *Micul patriot padovan, Micul cercetaş lombard, Micul copist florentin, Toboşarul Sard, Infirmierul tatei, Sânge romaniol, Virtutea cetăţenească, De la Apenini la Anzi* şi *Naufragiul.*

D

Dan, căpitan de plai – poem eroic de Vasile Alecsandri, publicat în anul 1874.

Poemul este alcătuit din şapte părţi, precedate de un *„cântic poporal"*.

În primele două părţi ale poemului sunt prezentaţi eroii acestuia: Dan şi Ursan.

Bătrânul Dan trăieşte acum retras, *„ca şoimul singuratic"*, într-o peşteră de stâncă, *„pe un munte păduratic"*. El are nostalgia anilor care au trecut şi în care şi-a apărat fără încetare patria: *„Pe când era el tânăr, lumea-i părea îngustă (...)/Şi mult iubea când ţara striga: «La luptă, Dane»"*.

Ursan, bunul său prieten, trăieşte la câmpie, fiind străjer; a fost pus acolo de Ştefan cel Mare.

Sihăstrit, Dan află ce se petrece în lume după semnele naturii. Ascultând glasul a doi vechi stejari şi interpretând zborul vulturilor şi al uliilor, Dan află de năvălirea tătarilor în ţară.

Viteazul Dan abandonează sihăstria şi porneşte la luptă, luându-l cu el şi pe vechiul său tovarăş de arme, Ursan. Cei doi pornesc ca vântul şi ca gândul spre locurile cotropite de duşmani. În timpul luptei Ursan este rănit. Dan nu îşi părăseşte prietenul în acele clipe grele, ci stă de pază lângă el. Ca o vijelie apare Fulga,

Scanned with OKEN Scanner

fiica lui Ursan, şi răpeşte trupul tatălui său.

După plecarea acesteia sosesc arcaşii moldoveni şi, după o luptă crâncenă, reuşesc să îi învingă pe tătari.

Dan, rănit, este luat prizonier şi dus în tabăra duşmanilor.

Ghirai, hanul, cere ca bătrânul Dan să fie adus în cortul său.

„Deşi cuprins de lanţuri", bătrânul Dan îşi păstrează demnitatea. Dialogul dintre cei doi capătă valori simbolice, dezvăluind patriotismul, dârzenia şi înţelepciunea lui Dan.

Ghirai, care cunoştea renumele eroului *„din graiul plin de lacrimi al orfanilor din lume"*, aflând de frica pe care o stârnise Dan de-a lungul timpului în sufletul tătarilor, îi propune un târg ruşinos: ori îşi schimbă credinţa străbună, ori este dat pe mâna călăului.

Dan refuză cu demnitate lepădarea de credinţă (*„Ceahlăul sub furtună nu scade moşunoi!/Eu, Dan, sub vântul soartei să scad păgân, nu voi."*) şi îi cere hanului să îi îngăduie să mai vadă şi să mai sărute pământul ţării lui pentru ultima dată înainte de a fi omorât.

Răspunsul lui Dan stârneşte admiraţia şi respectul lui Ghirai, care îi îngăduie să meargă în Moldova. Dan trece Nistrul, sărută pământul drag, respiră cu putere aerul patriei, apoi se întoarce şi cade mort la picioarele hanului Ghirai.

Poemul eroic *Dan, căpitan de plai* evocă o pagină din trecutul nostru glorios, impunând figurile a doi eroi, care, prin faptele lor de vitejie, reprezintă adevărate simboluri ale iubirii de patrie şi de libertate.

Decameronul – operă a scriitorului italian Giovanni Boccaccio.

Decameronul (în greaca veche – „10 zile") a fost scris, cu aproximaţie, între anii 1350–1355.

În realizarea capodoperei sale, *Decameronul*,

Scanned with OKEN Scanner

Boccaccio s-a inspirat dintr-o culegere de nuvele medievale italiene, intitulată *Il Novellino – Culegere de nuvele*. Din această lucrare el a preluat numeroase motive, teme şi subiecte, pe care apoi le-a adaptat noilor tendinţe şi concepţii ale epocii sale. *„Nuvelele existau"*, notează Francesco De Sanctis în *Istoria literaturii italiene*, *„la toate popoarele latine, sub nume diferite, dar nu exista încă nuvela, şi cu atât mai puţin nuvelistul care să fi alcătuit din povestirile acelea o unitate, transformându-le într-o lume organică. Lucrul acesta l-a făcut Boccaccio, şi din povestiri diferite ca timp, ca moravuri şi ca tendinţe el a făcut lumea vie a timpului său, societatea contemporană, ale cărei tendinţe el însuşi le avea pe toate, atât pe cele bune, cât şi pe cele rele."*

Povestea cu cadru are vechi tradiţii orientale, foarte cunoscută fiind în acest sens seria de basme *O mie şi una de nopţi*, unde cadrul îl constituie istoria Şeherezadei, care îi spunea soţului ei în fiecare noapte câte o poveste.

Boccaccio îşi însuşeşte această formulă (cea a povestirii cu cadru), imaginând zece tineri (şapte femei şi trei bărbaţi) care, de teama ciumei ce bântuia în Florenţa (în anul 1348), se refugiază într-o vilă din afara oraşului şi, spre a face ca timpul să treacă mai repede, spun zilnic fiecare câte o poveste, vreme de zece zile.

La baza celor 100 de povestiri stau două teme fundamentale: cea a iubirii şi cea a cultului inteligenţei. Sunt abordate şi alte teme, printre care cea mai importantă fiind cea anticlericală.

În *Decameronul* regăsim ridiculizate toate viciile şi slăbiciunile omeneşti: minciuna, aroganţa, corupţia, credulitatea, zgârcenia, precum şi clasele sociale (contem-

Scanned with OKEN Scanner

porane autorului) cărora le sunt atribuite aceste vicii – preoţi, călugări, mici burghezi, meşteşugari etc.

Decameronul este o vastă frescă a vieţii societăţii italiene din epoca lui Boccaccio, o satiră îndreptată împotriva a tot ceea ce evul mediu respecta cu stricteţe. La baza operei stă noua atitudine faţă de viaţă a Renaşterii, optimistă şi realistă, care respinge *„misticismul, asceza şi starea contemplativă, preferându-se în schimb modul de trăire activă în lumea exterioară, printre plăcerile, dar şi vicisitudinile vieţii contemporane, modul de acceptare a lumii materiale, a naturii, de înclinaţie spre natural şi instinctul plin al vieţii"* (Ovidiu Drimba, *Istoria literaturii universale*, vol. I).

Demonul – poem al marelui poet, prozator şi dramaturg rus Mihail Lermontov, publicat în anul 1840.

În acest poem geniul singuratic este simbolizat prin fiinţa biblicului înger căzut. Izgonit din paradis, el tânjeşte după vremea în care strălucea ca heruvim, *„setos de-a şti"*. Proscris, el rătăceşte *„stăpân pe-acest mărunt pământ"* şi nădăjduieşte ca, prin iubirea lui pentru o făptură pământească, prinţesa georgiană Tamara, să învingă singurătatea şi să se poată salva. Dar porţile paradisului nu i se vor mai deschide niciodată.

Îngerul s-a revoltat împotriva creatorului din orgoliu şi din egoism şi va rămâne mai departe un prizonier al eului său, purtând în sine ireversibila lui condamnare: *„...singur, ca şi înainte, într-un univers Lipsit de nădejde şi de iubire..."*

Desculţ – roman autobiografic de Zaharia Stancu, apărut în anul 1948.

Acest roman inaugurează un întreg ciclu de scrieri, al cărui personaj, Darie, este prezent şi în cărţile ce au urmat *(Dulăii*, 1952; *Florile pă-*

Scanned with OKEN Scanner

mântului, 1954; *Rădăcinile sunt amare*, 1958/1959; *Jocul cu moartea*, 1962; *Ce mult te-am iubit*, 1968).

Scris la persoana I, romanul îl are ca personaj principal pe Darie, un copil sărman dintr-un sat de câmpie. El rememorează cu fidelitate şi amărăciune fapte şi întâmplări la care a asistat în anii copilăriei, dând naştere astfel unui tablou epopeic al vieţii pline de chin, dusă de locuitorii satelor din Câmpia Dunării, în primele două decenii ale secolului XX.

Romanul *Desculţ* se deschide cu un amplu tablou al condiţiilor de trai ale ţărănimii înainte de izbucnirea răscoalei din 1907.

Înseşi denumirile aşezărilor omeneşti reflectă condiţiile de existenţă degradante: Omida, Belitori, Râioasa. Aici locuitorii se confruntă cu o sărăcie cumplită: fiecare are câte o *„biată fişteică"* de arătură, umblă desculţ, iar pentru hrană, oamenii îşi procură grăunţe fierte, păsat, lapte de capră sau, de cele mai multe ori, se hrănesc cu ştevie, fiertură de urzici etc.

Oamenii sunt copleşiţi de necazuri, sunt nevoiţi să rabde seceta şi iernile cumplite. Copiii se îmbolnăvesc repede şi nu de puţine ori mor, căci unica modalitate de a se trata o reprezintă buruienile şi descântecele. Ei nu cunosc mângâiere, dar ştiu că, dacă cineva ar îndrăzni să le facă ceva, părinţii lor ar face moarte de om pentru ei. Darie îşi aminteşte: *„Pe niciunul nu ne mângâia mama, nici dacă ne bolnăvim nu ne mângâia. Rămânea tristă, întunecată la faţă... Dar dacă s-ar lega cineva de noi, şi ea ar şti, n-ar mai avea pace, omor ar face."* Mizeria, asemenea unei boli contagioase, se întinde tot mai mult. Un adevărat urlet al foamei cutremură întreg romanul. Deznădejdea şi suferinţa se revarsă

Scanned with OKEN Scanner

într-un fluviu de mânie, din care va izbucni marea revoltă țărănească din anul 1907. Imaginea satului românesc, devenit scena desfășurării răscoalei, este cutremurătoare. Țăranii răsculați înfruntă moartea fără spaimă, strigându-și disprețul față de asasini. Lui Darie mama sa îi spune cu emoție să păstreze intactă în memorie imaginea cruzimii execuțiilor din timpul răscoalei: *„Să nu uiți, Darie! Nimic să nu uiți. Să spui copiilor tăi... și copiilor pe care-i vor avea copiii tăi să le spui... Auzi, Darie? Să nu uiți... Să nu uiți, Darie..."*

Participant și martor la evenimente, Darie își impune să păstreze nestinsă amintirea a tot ceea ce a trăit și a văzut cu ochii săi, simțind că are o obligație morală față de părinții săi și de comunitatea în care a crescut.

Setea de viață a copilului Darie învinge însă toate adversitățile. Va munci din greu pentru a-și putea achita taxele școlare, animat de o dorință extraordinară de a-și depăși condiția umilă prin învățătură. El va purta în sufletul său pentru totdeauna imaginea vie a neamului său de *„desculți"*: *„Cum să uit?... Nimic n-am uitat... Îmi aduc aminte de fiecare vis pe care l-am visat în somn și de fiecare vis pe care l-am visat treaz, cu ochii deschiși (...) Cum să uit pe mama și pe tata? Cum să uit pe frații mei și surorile mele? Cum să uit neamurile noastre...? Cum să uit chipurile și faptele oamenilor? Nu. Nu, n-am uitat nimic."*

Nu de puține ori critica literară a semnalat apropierile dintre *Amintirile din copilărie* ale lui Ion Creangă și romanul *Desculț*. Ambii scriitori își rememorează copilăria cu multă sensibilitate. Creangă reconstituie, cu duioșie și umor, *„copilăria copilului universal"*, în vreme ce Zaharia Stancu evocă exis-

Scanned with OKEN Scanner

tenţa *„unui copil fără copilărie“* (Ion Bălu, în *Prefaţa* volumului *Să nu uiţi, Darie...*).

Despre natura lucrurilor – poem filozofic, cosmogonic şi sociogonic de mare întindere (şase cărţi) de Lucreţiu.

În *Despre natura lucrurilor*, Lucreţiu îşi propune să explice originea şi formarea lumii. Totul este însă clădit pe concepţia sa despre om, cu referire specială la datoriile lui morale faţă de sine şi faţă de viaţă.

La baza construcţiei poemului se găsesc idei din filozofia lui Epicur.

Lumea este, în concepţia lui Lucreţiu, de natură materială şi toate lucrurile au la baza lor un izvor real, ale cărui însuşiri se percep senzorial şi raţional, izvor care se numeşte materie.

Materia, care reprezintă esenţa lucrurilor şi a fiinţelor, este veşnică şi în permanentă transformare.

La rândul ei, materia se constituie din atomi, diferiţi unii de alţii, dar supunându-se cu toţii aceloraşi legi. Din mişcările atomilor în vidul infinit se nasc corpurile, producându-se între ele fluxul şi refluxul vieţii şi al morţii.

Omul este material, ca şi sufletul său, deci muritor, căci orice combinare de atomi sfârşeşte prin a se descompune în elementele ei. De aceea, oamenii nu au dreptate când se tem de moarte. Moartea este o lege comună. Totul în lumea minerală, vegetală şi animală decurge din proprietăţile atomilor şi din mecanismul lor de agregare.

Lucreţiu combate concepţia mistică şi religioasă. Religiile – ca şi superstiţiile – au la baza lor erori generate de concepţii primitive, iraţionale. Adevărata pietate trebuie să stea în altceva decât în rugăciuni şi prosternări, în gesturi de ritual, în sacrificări de animale, şi anume, în puterea noastră de a privi lucrurile

Scanned with OKEN Scanner

direct, în natura lor, cu un spirit liniştit, egal, senin, eliberat de superstiţie şi de idei preconcepute.

Dincolo de nisipuri – nuvelă de Fănuş Neagu, apărută în volumul cu acelaşi titlu în anul 1962.

Tema nuvelei o constituie evocarea unor momente trăite de locuitorii din Câmpia Brăilei, în timpul secetei din anul 1946.

Într-un sat în care seceta a uscat totul se zvoneşte că, în curând, albia secată a râului care străbate localitatea se va umple cu apă. Vestea este adusă de către un călăreţ şi, în câteva clipe, întregul sat află despre marele eveniment ce urma să se producă. Locuitorii, chemaţi în pripă de Şuşteru, se adună pe malul gârlei şi încep să sape, cu o frenezie extraordinară, şanţuri care să permită apei să pătrundă pe micile lor ogoare.

La lăsarea înserării oamenii devin neliniştiţi, căci apa întârzie să apară. Şuşteru, aşezat pe marginea luntrei, îşi pleacă urechea la pământ, dorind să audă zgomotul apei. Din păcate, acesta întârzie să apară şi atunci Şuşteru emite ipoteza că morarii din amonte *„le-au tăiat apa"*, aşa cum se mai întâmplase şi în alţi ani. În acel moment locuitorii satului se decid să pornească în susul apei, în întâmpinarea acesteia. Ajunşi la prima moară, ei descoperă că acolo nu există niciun fir de apă. La fel se întâmplă şi la a doua moară.

Oboseala drumului îi determină pe mulţi să se întoarcă la casele lor, renunţând la căutarea iluzorie a apei care nu părea că se va mai ivi vreodată.

Şuşteru, rămas singur, îşi continuă drumul şi ajunge la a treia moară, dar aici cunoaşte o altă dezamăgire. În plină noapte Şuşteru *„privi luna ce se ofilea pe muchia aceluiaşi deal,*

Scanned with OKEN Scanner

ridică braţul fără mânecă şi lovi calul pe gât, cu dârlogii". Rămase obsedat, fascinat de senzaţia pe care o încerca, simţind mereu „*răcoarea valurilor*".

Dincolo de nisipuri este o naraţiune fascinantă prin atmosfera fantastică şi prin semnificaţia ei simbolică.

Fănuş Neagu surprinde cu mult talent un moment critic din viaţa unei comunităţi – seceta. Aceasta produce o dereglare în traiul normal al lucrătorilor pământului, în curgerea firească a vieţii. Apa în căutarea căreia porneşte cu înfrigurare întreaga comunitate devine simbolul vieţii, al fertilităţii.

„«*Dincolo de nisipuri*»", spunea Eugen Simion, „*este o naraţiune aproape fantastică, povestea, pe scurt, a unui miraj într-un cadru de viaţă debordantă.*"

Divina Comedie – operă de Dante Alighieri, cel mai mare poet al Italiei şi una dintre cele mai mari personalităţi ale literaturii universale.

Divina Comedie (1307/1321) a fost scrisă în limba italiană şi intitulată de către Dante *Comedia* (în Evul Mediu „*comedie*" era o scriere cu început trist, dar cu deznodământ fericit), iar Boccaccio, unul dintre primii ei comentatori, a numit-o „Divina".

Structurată în cele trei cantice (*Infernul*, *Purgatoriul* şi *Paradisul*), fiecare conţinând 33 de cânturi, cu un număr aproape egal de versuri, opera se remarcă printr-o simetrie impresionantă.

Divina Comedie prezintă călătoria lui Dante prin Infern, acolo unde, conform religiei creştine, îşi primesc pedeapsa după moarte cei păcătoşi, prin Purgatoriu, locul în care, potrivit credinţei catolice, se purifică sufletele ce vor intra în Paradis, tărâmul spiritelor fericite ale virtuoşilor.

Rătăcit în pădure, urmărit de trei fiare sălbatice (o panteră, un leu şi o lupoaică), gata să cadă pradă patimilor

Scanned with OKEN Scanner

simbolizate de aceste fiare, Dante întâlneşte umbra poetului Virgiliu, care îl salvează de la rătăcire, propunându-i să străbată împreună tărâmul lumii de dincolo.

Umbra lui Virgiliu îl conduce pe Dante prin Infern şi Purgatoriu. În Infern Dante şi Virgiliu străbat regiuni rezervate fiecare unei anumite categorii de condamnaţi, care îndură pedepse grele pentru păcatele săvârşite în timpul vieţii. Aici se găsesc păcătoşii din dragoste, lacomii, zgârciţii, hoţii, falsificatorii etc.

În Purgatoriu Dante şi Virgiliu întâlnesc sufletele celor care, prin suferinţa îndurată în urma pedepselor la care sunt supuşi, se purifică de păcate.

În Paradis Dante este condus de sufletul Beatricei. (Beatrice Portinari a fost iubita lui Dante încă de la vârsta de 9 ani; poetul a iubit-o pe Beatrice până la moartea acesteia şi dincolo de ea.) Condus de sufletul Beatricei, poetul străbate *„cele nouă ceruri (al Lunii, al lui Mercur, al lui Venus, al Soarelui, al lui Marte, Jupiter, Saturn, cerul stelelor fixe şi cerul cristalin), populate de spirite active, cele îndrăgostite, cele înţelepte, cele ce au luptat pentru credinţă şi dreptate (...)"* (Ovidiu Drimba, *Istoria literaturii universale*, vol. I).

Poemul *Divina Comedie* reprezintă atât o sinteză a culturii medievale, cât şi un moment de tranziţie spre Renaştere, având o mulţime de sensuri alegorice şi simbolice.

Dante însuşi a precizat patru sensuri după care poate fi interpretată *Divina Comedie*:

– sensul literar: Dante călătoreşte timp de şapte zile, în anul 1300, prin cele trei tărâmuri ale lumii de dincolo de moarte;

– sensul alegoric: purificarea sufletului poetului prin coborârea în Infern, urcarea pe muntele Purgatoriului şi apoi până în cel mai înalt cer al Paradisului;

– sensul moral: depăşeşte cazul parti-

Scanned with OKEN Scanner

cular al lui Dante şi trimite la o linie de conduită pentru toţi acei oameni care doresc să se salveze de la o viaţă nedemnă. Această salvare se face prin raţiune (Virgiliu – simbol al raţiunii, îl salvează de cele trei fiare) şi iubire (Beatrice care simbolizează iubirea pură şi înălţătoare îl conduce prin Paradis);

– suprasensul: se referă la condiţia umanităţii, aflată pe punctul de a ieşi din pădurea întunecoasă a evului mediu – însângerat de războaie şi umbrit de dezbinări – prin unirea în cadrul unui imperiu care ar reprezenta o restaurare a Imperiului Roman.

D-l Goe – schiţă de Ion Luca Caragiale. A apărut, pentru prima dată, în anul 1900, în ziarul „Universul", apoi în volumul *Momente* (1901).

În schiţa *D-l Goe* autorul satirizează moravurile de familie şi educaţia *„aleasă"* oferită copiilor.

Schiţa este compusă dintr-o succesiune de fapte şi întâmplări, care se produc în timpul unei călătorii din provincie la Bucureşti, avându-l ca protagonist pe *„d-l Goe"*, un copil răsfăţat şi obraznic, a cărui educaţie lasă mult de dorit.

D-l Goe, asemenea altor schiţe ale lui I. L. Caragiale, este construită după un procedeu clasic, în care întâlnim: expoziţiunea, intriga, desfăşurarea acţiunii, punctul culminant şi deznodământul.

Schiţa începe cu prezentarea personajelor participante la călătorie: mam'mare, mamiţica, tanti Miţa şi, bineînţeles, d-l Goe. Pe peronul unei gări din provincie aceştia aşteaptă cu nerăbdare sosirea trenului, care trebuie să-i ducă în capitală. Călătoria este o *„recompensă"* oferită de cele trei dame tânărului Goe *„ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta"*.

D-l Goe este îmbrăcat şic, cu un frumos costum de marinar, poartă pălărie de paie *„cu pam-*

Scanned with OKEN Scanner

blică", sub care damele *„i-au înfipt biletul"*, respectând astfel o regulă numai de ele ştiută, conform căreia *„aşa ţin bărbaţii biletul"*.

Cele trei dame nu îşi pot lua ochii de la tânărul Goe, atât de frumos îi şedea în costumul de marinar.

Urmează un scurt dialog între mam'mare şi tanti Miţa, care nu cad de acord asupra termenului *„marinar"*, pe care fiecare dintre ele îl pronunţă diferit: *„marinel"*, *„marinal"*. Conflictul dintre cele două dame se încheie graţie intervenţiei lui Goe, care, într-un mod grosolan, le aduce la cunoştinţă că se spune corect *„mariner"*. Satisfacţia damelor este imensă: *„Apoi de! n'a învăţat toată lumea carte ca d-ta!"*

După sosirea trenului, aşteptat cu multă nerăbdare de către Goe, cele trei dame pătrund în compartiment, iar tânărul se instalează pe coridorul vagonului *„cu bărbaţii"*. Răsfăţatul, cu toate că este atenţionat de un tânăr binevoitor, scoate capul pe fereastră împotriva regulilor de călătorie şi îi zboară pălăria de pai, în *„pamblica"* căreia se găsea şi biletul.

La strigătul lui Goe damele sunt pe punctul de a leşina. Urmează discuţia cu conductorul trenului, căruia damele încearcă zadarnic să-i explice întâmplarea cu biletul. Neînduplecat, acesta le cere să mai plătească o dată biletul *„şi pe d'asupra un leu şi 25 bani"*.

Dar d-l Goe nu se opreşte aici şi, spre disperarea damelor, se încuie în toaletă, de unde este salvat de conductor, apoi trage semnalul de alarmă, oprind trenul. Bineînţeles că nu îşi va recunoaşte fapta.

Drept răsplată, după ce ajung la destinaţie, mam'mare *„îl scuipă pe puişor să nu-l deoache"*, îl întreabă *„dacă-l mai doare nasul şi-l sărută dulce"*.

Conturarea portretelor celor patru personaje ale schiţei se realizea-

Scanned with OKEN Scanner

ză prin intermediul dialogului, dar şi al notaţiilor fugare, al secvenţelor înlănţuite gradat.

I. L. Caragiale reuşeşte în mod admirabil să surprindă contrastul dintre aparenţă şi esenţă, dintre ceea ce pretind personajele că ar fi şi ceea ce sunt în realitate.

D-l Goe nu este altceva decât produsul educaţiei pe care o primeşte de la cele trei dame *„atente"* şi *„iubitoare"*. Ignoranţa acestora, superficialitatea, falsa concepţie despre educaţie sunt puternic ironizate de către autor.

Doamna Bovary – roman al prozatorului francez Gustave Flaubert, publicat în anul 1857.

Eroina acestui roman, Emma, este fiica unor ţărani înstăriţi, educată la călugăriţe şi hrănită spiritual cu lecturi romantice. Ea va porni în viaţă aspirând la nişte idealuri false, nerealiste, visând la un stil de viaţă aristocratic care să o scoată din platitudinea societăţii micburgheze în care este silită să trăiască.

Creându-şi un sistem de aspiraţii total neadecvate vremii şi mediului său social, Emma va suporta cu greu căsătoria cu Charles Bovary, un medic de ţară cumsecade, dar mărginit şi lipsit de ambiţii.

Placiditatea soţului, monotonia orăşelului de provincie, meschinăria societăţii în care trăieşte, lipsa de orizont o împing la adulter, prin iubirile succesive pentru Léon şi Rodolphe.

După o serie de eşecuri, conştientă de dezastrul său moral, cauzat de năruirea visurilor, şi având în faţă perspectiva unui dezastru de ordin financiar, Emma se sinucide.

Emma este o victimă a educaţiei romantice.

Caracterul tipic al acestui personaj şi succesul romanului au făcut ca numele său să devină un substantiv comun – „bovarism", care desemnează aspiraţia

Scanned with OKEN Scanner

iluzorie a unei persoane de a-şi depăşi condiţia, fără a avea capacitatea necesară pentru aceasta.

În romanul *Doamna Bovary* Flaubert alternează elementele romantice (pasiunea violentă) cu cele realiste (în zugrăvirea societăţii contemporane).

Romanul înfăţişează într-un amplu tablou societatea franceză în timpul domniei regelui Ludovic-Filip, surprinzând în mod realist inechităţile sociale ale vremii.

Dochia şi Traian – baladă de Gheorghe Asachi.

În această baladă Asachi versifică legenda populară a Dochiei, legendă considerată de către G. Călinescu mitul etnogenezei.

Păstoriţa Dochia, fiica lui Decebal, este urmărită de Traian şi, împreună cu oile sale, s-a prefăcut în stâncă. Stânca este localizată geografic în apropierea muntelui Ceahlău, *„Sub muntele Pion, în Moldova"*.

Asachi plasează astfel legenda *„între Piatra Detunată/Ş-al Sahastrului Picior"*, loc în care se află *„o stâncă ce-au fost fată/De un mare domnitor"*.

Văzând frumuseţea Dochiei, *„vrednică de-a ei părinte"*, Traian învingătorul *„se subgiugă de amor"*. Dochia însă nu se lasă amăgită, ci, pentru a-şi ascunde identitatea, *„a ei haină aurită/ O preface în şăiag,/Tronu-i iarba înverzită,/ Schiptru-i este un toiag"*.

Refuză chemarea lui Traian şi, când acesta încearcă *„s-o strângă-n braţ,/De-al ei zeu scutită, zâna/Se preface-n bolovan"*.

De atunci, adeseori, Dochia *„preste nouri luminează/Ca o stea pentru păstori"*.

Domnu Trandafir – povestire de Mihail Sadoveanu. A fost publicată mai întâi în revista „Albina" din Bucureşti, în anul 1905, apoi în volumul *La noi în Viişoara*, în anul 1907.

Sub forma unei epistole adresate unui prieten, Mihail Sadoveanu evocă cu duioşie imagi-

Scanned with OKEN Scanner

nea locurilor copilăriei şi a dascălului său, Domnu Trandafîr (în realitate, Mihai Busuioc, fostul său învăţător de la şcoala Vatra-Paşcani).

Revederea târgului Paşcani şi a locurilor copilăriei trezeşte în sufletul prozatorului amintiri frumoase: *„Din ziua când m-am întors aici, în târguşorul nostru cel vechi, n-am stat o clipă. Am cutreierat în lung şi în lat locurile cunoscute, în care au rămas vii pentru sufletul meu întâmplările copilăriei, – întâmplările luminoase ale copilăriei aşa de îndepărtate."*

Descrierea locurilor dragi se împleteşte cu evocarea jocurilor pline de farmec ale acelor ani.

Împreună cu *„dracii"* de seama lui, se scălda în apele Siretului, ieşea la mal şi se ungea cu nămol din cap până-n picioare, se arunca apoi în apă, *„în bufneli asurzitoare şi în curcubeie de stropi"*.

Sufletul său este şi mai emoţionat la vederea locului unde, odinioară, se înălţa şcoala: *„Totuşi niciunul nu m-a mişcat aşa de mult, frate dragă, ca locul – numai locul a rămas – unde odată era şcoala."*

Îşi aminteşte de prima zi de şcoală, când, cu bucurie şi cu teamă, având-du-l alături pe tatăl său, pătrunsese în curtea şcolii. De acest spaţiu aveau să îl lege numeroase amintiri: *„Acolo am intrat în freamătul de copii cu teamă şi cu bucurie în întâia dimineaţă, când m-a adus tata de mână; acolo era un păr care făcea pere aşa de bune, din care Domnu ne dăruia de gustare câte două la începutul fiecărei vacanţe; acolo era curtea unde înălţau iarna uriaşi de zăpadă (...)"*

Povestirea continuă cu schiţarea portretului dascălului său, din care reies dragostea şi respectul pentru cel evocat.

Don Carlos – dramă a scriitorului german Friedrich von Schiller, publicată în anul 1787.

Concepută iniţial ca o dramă de familie, *Don*

Scanned with OKEN Scanner

Carlos a devenit, pe măsură ce a fost scrisă, o dramă filozofică, prin deplasarea interesului piesei de la figura eroului principal spre un personaj secundar, marchizul de Posa, prin cuvintele căruia se oglindeşte concepţia despre libertate a lui Schiller.

Acţiunea dramei este plasată în Spania, în secolul al XVI-lea.

Pentru a scăpa de iubirea sa nefericită pentru Elisabeta, cea de a doua soţie a tatălui său, regele Filip al II-lea, Don Carlos este îndemnat de marchizul de Posa să plece în Ţările de Jos pentru a reda libertatea popoarelor asuprite. Regele însă se opune.

Prinţesa Eboli, ducele de Alba şi Domingo, duhovnicul regelui, urzesc intrigi împotriva lui Don Carlos şi a reginei. Marchizul de Posa, devenit sfetnic al lui Filip, încearcă în zadar să îl convingă pe acesta să dea libertate poporului (Marchizul de Posa către regele Filip: *„Natura-n toată măreţia ei!/Pe libertate este-ntemeiată./ Şi ce bogată-i ea prin libertate!"*). El îşi sacrifică propria viaţă pentru a-şi salva prietenul, pe Don Carlos, de bănuielile care planau asupra lui.

Văzând în fiul său un continuator al idealului de libertate care îl însufleţise pe marchizul de Posa, regele îl dă pe Don Carlos pe mâna Inchiziţiei, care îi va hotărî moartea.

Marchizul de Posa se jertfeşte pentru un prieten şi, totodată, pentru omenire. Dincolo de moartea lui triumfă ideea libertăţii morale.

Pivotul întregii acţiuni a dramei este lupta dintre despotism şi libertate.

Dumbrava Roşie – poem eroic de factură romantică, cu elemente de legendă, de Vasile Alecsandri. A fost inclus în volumul *Legende*, publicat în anul 1874.

Prin conţinut, *Dumbrava Roşie* este o legendă, fiindcă explică

Scanned with OKEN Scanner

originea şi numele unei păduri de stejari. Aceasta a crescut – după cum relatează Ion Neculce în *O samă de cuvinte* – din ghinda sădită pe locul arat de leşii luaţi prizonieri în urma victoriei lui Ştefan cel Mare asupra regelui polon Ioan Albert.

Legenda este pentru Vasile Alecsandri un pretext pentru a evoca o pagină glorioasă din istoria Moldovei, dominată de figura impunătoare a marelui Ştefan.

Dumbrava Roşie este alcătuită din opt părţi, purtând titluri pline de semnificaţie: *Visul lui Albert, Ţara în picioare, Tabăra leşească, Tabăra română, Ştefan cel Mare, Asaltul, Lupta, Aratul.*

În partea I – *Visul lui Albert* – aflăm despre decizia lui Albert, *„craiul Lehiei"*, de a invada Moldova: *„Voi merge la Moldova, la Ştefan drept voi merge/Şi luciul de pe frunte-i cu spada mea voi şterge"*.

În partea a II-a – *Ţara în picioare* – este înfăţişată adunarea poporului. *„Cu mic cu mare"*, bătrâni şi tineri, răspund *„la glasul ţării scumpe ce-i cheamă-n ajutor"*.

Partea a III-a – *Tabăra leşească* – prezintă atmosfera în care este aşteptată de polonezi ziua luptei: *„beţii şi danţuri şi chiote voioase"*, prezentată în antiteză cu sobrietatea ostaşilor moldoveni. Totodată, vorbelor pline de înfumurare ale prinţului Albert (*„Eu, Albert, domnul vostru, şi al Lehiei rege,/Intrat-am în Moldova ca un învingător!/Mîni este ziua luptei... Nimic nu s-o alege/De Ştefan al Moldovei şi de al său popor."*) i se opun cuvintele pline de înţelepciune ale lui Ştefan.

Partea a IV-a poartă titlul *Tabăra română*. Aici, într-o atmosferă de mister şi tăcere, într-o pădure de ulmi şi de stejari, pâlcurile de oşteni discută şi ascultă despre vitejiile străbune. Atmosfera este do-

Scanned with OKEN Scanner

minată de cântecul popular dedicat lui Ştefan cel Mare, în care este elogiată vitejia acestui mare apărător al hotarelor ţării: *„Bate leşi din fuga mare,/Bate turci pe zmei călare/Şi-i scuteşte de-ngropare!"*

Partea a V-a, denumită semnificativ *Ştefan cel Mare*, prezintă multe elemente de caracterizare a personajului.

Portretul propriu-zis este precedat de reacţia pe care o produce apariţia domnitorului în mijlocul oştenilor: *„Coliba se deschide, umbra se scoală, creşte/Şi splendid maiestuoasă la oaste se arată!/Un lung fior pătrunde mulţimea-n admirare./Toţi zic: «E Ştefan! Ştefan!/Dar! Ştefan e cel Mare!»"*.

Autorul realizează un splendid portret fizic al domnitorului: *„Iată-l cărunt, dar încă bărbat între bărbaţi,/Ca muntele Ceahlăul prin munţii din Carpaţi!"*. *„Tripla maiestate"*, pe care o întruneşte Ştefan prin împlinirea datoriei, înţelepciunea domniei şi faima pe care i-au adus-o actele sale de eroism, a făcut ca timpul să-i aşeze pe frunte *„coroana de argint, ţara, de aur"*, *„gloria măreaţă"* să-i pună *„cununi de laur"*.

În ciuda atâtor ani de lupte şi de greutăţi, Ştefan *„nu simte-a lor povară"*, căci dragostea faţă de *„moşie"* îl întinereşte şi îi dă puterea de a continua lupta pentru salvarea ei. Menirea sa în lume a fost aceea de a-şi săpa numele pe *„secolul ce-l vede"* şi pe *„secolii viitori"*, precum *„un soare splendid ce sparge deşii nori"*.

În discursul pe care îl ţine în faţa oştenilor săi Ştefan rememorează principalele momente ale domniei sale, de când *„Moldova, la Dreptate, pe soarta ei stăpână"*, i-a aşezat pe frunte *„corona şi buzduganu-n mână"*.

De-a lungul celor 40 de ani de domnie, deşi a avut mulţi duşmani, *„şi, cine-ar putea crede!... chiar duşmani fraţi, creştini!"*, care doreau să sfâşie ţara, Ştefan a reuşit

Scanned with OKEN Scanner

să își păstreze, prin luptă eroică, alături de oștenii săi, „*corona întreagă*“ și „*buzduganul teafăr*“.

Acuzându-l pe Albert care, deși vecin și domn creștin, râvnea la patria sa, Moldova, fără să se gândească „*sărmanul*“ că n-are „*așa de largă mână,/Să poată-n ea cuprinde o patrie română!*“, Ștefan rostește cuvinte memorabile, cu valoare de sentință, un adevărat jurământ de credință: „*Cât va fi-n cer o cruce și-un Ștefan pe pământ,/Nime nu va deschide Moldovei un mormânt!/ (...) Decât Moldova-n lanțuri, mai bine ștearsă fie!/Decât o viață moartă, mai bine-o moarte vie!*“

Partea a VI-a – *Asaltul* – înfățișează un impresionant tablou, în care „*Albert, mândru rege, în mijloc pe-o înălțime,/Privește cu-n-gâmfare frumoasa lui oștime*“ strălucitoare, iar „*Ștefan stă pe-o culme cu-o ceată ce nu-l lasă*“ – toți viteji iscusiți. La semnalul lui Ștefan, „*Vuiește aprig câmpul și armele răsună*“.

Partea a VII-a – *Lupta* – evocă faptele de vitejie ale oștenilor lui Ștefan. Leșii fug înspăimântați, alături de craiul lor.

În ultima parte, intitulată *Aratul*, sunt înfățișate în antiteză cele două armate: armata leșilor „*Ieri floarea vitejiei, azi, vai! prada rușinei*“ și cea română, modestă, dar învingătoare.

Finalul poemului explică originea legendei: „*Așa scrie românul a sale fapte mari,/Cu feru-n brazdă neagră!.../Românul astăzi are/Pământul său drept carte și pluguri cărturari./Aici pe unde astăzi e numai câmp, otavă,/Umbri-se-vor urmașii sub Roșia Dumbravă.*“

E

Emil sau despre educație – romanul pedagogic al scriitorului francez Jean-Jacques Rous-

Scanned with OKEN Scanner

seau.

Publicată în anul 1762, această carte a fost condamnată de autorităţi şi arsă în piaţă de către mâna călăului, fiind considerată primejdioasă pentru religia creştină.

În concepţia lui Rousseau, pentru a reforma societatea este necesară întâi şi întâi reformarea sistemului educativ.

Sistemul educativ al lui Jean-Jacques Rousseau porneşte de la un principiu de bază, conform căruia omul se naşte bun, iar societatea este cea care îl corupe.

Tocmai de aceea, Emil va trebui crescut şi educat ca un elev al naturii, lăsându-i-se o libertate firească, deci la adăpost de rutină, de prejudecăţile şi de acele sisteme educative care umbresc dezvoltarea, copilăria şi adolescenţa individului.

Emil sau despre educaţie cuprinde cinci *„cărţi"*, care corespund vieţii individului de la naştere până la căsătorie: Cartea I – *Prima copilărie (De la naştere până la vârsta de 5 ani)*; Cartea a II-a – *Educaţia fizică (de la 5 până la 12 ani)*; Cartea a III-a – *Educaţia intelectuală (de la 12 până la 15 ani)*; Cartea a IV-a – *Educaţia morală (de la 16 până la 20 de ani)* şi Cartea a V-a – *Căsătoria (la 20 de ani)*.

Endymion – poem al poetului englez John Keats, publicat în anul 1818.

În acest poem Keats dezvoltă mitul grecesc antic despre dragostea păstorului Endymion pentru zeiţa lunii, Selena. Zeiţa i se arată păstorului în timpul somnului, iar acesta se îndrăgosteşte de ea. Vrăjit de frumuseţea zeiţei, Endymion ajunge să o viseze cu ochii deschişi.

Eroului îi iese în cale o bacantă (preoteasă a lui Bachus) pătimaşă şi Endymion simte o atracţie senzuală pentru ea. Gândul că a trădat dragostea sa curată pentru frumoasa zeiţă îl face să sufere. Bacanta se dovedeşte a fi, într-un

Scanned with OKEN Scanner

sfârşit, nimeni alta decât zeiţa însăşi, care îşi schimbase înfăţişarea tocmai pentru a pune la încercare sentimentele păstorului.

Poemul susţine afirmarea purităţii morale, respingând senzualitatea grosolană.

Eneida – epopee a latinităţii, închinată de Vergiliu poporului roman.

Eneida cuprinde 12 cărţi şi urmăreşte evoluţia Romei într-o epocă legendară, de la plecarea lui Eneas din Troia până la aşezarea lui pe pământul Latiumului.

Acţiunea se desfăşoară după cum urmează: Troia a căzut şi doar puţini din fiii ei mai supravieţuiesc. Trei dintre aceştia – Eneas, eroul troian, Anchise şi Iulus – au plecat pe mare pentru a întemeia pe alte meleaguri o cetate de însemnătatea celei nimicite. Cei trei rătăcesc vreme de şapte ani pe mări, ocrotiţi de zeiţa Venus şi persecutaţi de mânia zeiţei Iunona.

Încercările de a se stabili în Tracia, în Creta sau în insulele Strofade dau greş.

Eneas este gata să ajungă în Italia, când Iunona dezlănţuie împotriva lui o furtună care îi împrăştie corăbiile şi îl azvârle pe coasta Africii, unde cetatea Cartaginei se află în plină construcţie. Aici, Eneas este primit de Didona, regina Cartaginei, căreia îi istoriseşte ultimele episoade din războiul troian, căderea cetăţii şi transformarea ei în cenuşă.

Didona, îndrăgostindu-se pătimaş de Eneas, ar vrea să-l reţină, dar zeul Jupiter îi reaminteşte acestuia misiunea sa, smulgându-l din mrejele reginei. De durere, Didona îşi va pune capăt zilelor.

Eneas ajunge pe coastele Italiei. Aici primeşte sfaturile preotesei Sibila, care îi prezice viitorul şi îl conduce în Infern, unde îşi va întâlni tatăl printre umbrele eroilor morţi. Acesta din urmă îi dezvăluie o parte din evenimentele glorioase pe care avea să le cunoască Roma.

Scanned with OKEN Scanner

Eneas pătrunde cu corăbiile sale până aproape de gurile Tibrului.

Regele acestor locuri, Latinus, presimţind în el pe viitorul conducător, îi promite mâna fiicei sale, Lavinia. Dar regina Amata se opune căsătoriei, deoarece mâna fiicei sale fusese promisă regelui rutulilor, Turnus.

Iunona provoacă războiul, determinându-l pe Turnus să pornească împotriva lui Eneas.

Ultimul cânt al epopeii înfăţişează lupta vitejească dintre Eneas şi Turnus, încheiată cu înfrângerea regelui rutulilor şi căsătoria lui Eneas cu Lavinia, fiica regelui Latinus, al cărui regat îl moşteneşte.

Lui Eneas, acestui mare erou troian şi strămoşul mitic al romanilor, îi este atribuită aducerea din Troia a statuilor zeilor Penaţi, zeii ocrotitori ai căminului. Eneas este, de fapt, un erou civilizator, ale cărui acte se sprijină, conform lui Vergiliu, pe două valori umane foarte preţuite de romani: *virtus* (virtutea) şi *labor* (munca, activitatea).

Enigma Otiliei – roman de George Călinescu, publicat în anul 1938.

Romanul *Enigma Otiliei* constituie o revenire la formula obiectivă de roman, la metoda balzaciană. G. Călinescu afirma în 1933 că, sub raportul formei epice, nu modelul lui Proust este necesar pentru romanul românesc, ci acela tolstoian şi balzacian: *„Tipul firesc de roman românesc este acela obiectiv."* Acest roman, susţinea scriitorul, trebuie să fie interesat de cazurile individuale, în măsura în care ele se transfigurează artistic în tipuri: *„Psihologia unui individ n-a devenit artisticeşte interesantă decât când a intrat într-un tip."*

Prin urmare, G. Călinescu este un adept al clasicismului. Fiecare personaj din opera lui devine un exponent al unei anumite categorii umane.

Scanned with OKEN Scanner

Enigma Otiliei se integrează în clasicism tocmai prin preocuparea pe care o vădeşte autorul de a fixa în fiecare personaj o sumă de trăsături general umane, subordonate uneia dominante. Personajele sale nu suferă transformări, rămânând aceleaşi sub aspectul structurii morale, de la începutul până la sfârşitul romanului.

Clasicismul *Enigmei Otiliei* nu este, desigur, un clasicism pur: el îşi asimilează unele din tendinţele şi mijloacele romantismului, ale realismului, ţine seama de experienţele curentelor moderne.

Enigma Otiliei este un roman de factură balzaciană, care excelează prin profunzimea observaţiei morale şi a mediului social. De romantism ţine preferinţa autorului pentru antiteză.

Romanul începe cu sosirea la Bucureşti a adolescentului Felix Sima, absolvent al Liceului Internat din Iaşi, care, fiind orfan, vine să locuiască la unchiul său, Costache Giurgiuveanu, spre a putea urma în capitală Facultatea de Medicină. Data, locul desfăşurării acţiunii şi trăsăturile personajelor sunt fixate, cu precizie balzaciană, din primele pagini ale cărţii: *„Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puţin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinţii Apostoli cu un soi de valiză în mână, nu prea mare dar desigur foarte grea, fiindcă obosit o trecea dintr-o mână într-alta."*

Romanul continuă cu zugrăvirea în detaliu a interiorului casei lui Costache Giurgiuveanu şi cu prezentarea personajelor care vor juca un rol important în viaţa lui Felix: Otilia, Pascalopol, Aglae, Simion şi Aurica.

Rentier bogat, Costa-

Scanned with OKEN Scanner

che Giurgiuveanu o întreţine, pe Otilia Mărculescu, o tânără orfană, pe care intenţionează să o înfieze. Amână însă mereu acest lucru, din avariţie. Otilia este invidiată şi urâtă de familia surorii lui Giurgiuveanu, Aglae Tulea, care vrea să moştenească averea fratelui său.

Romanul urmăreşte două planuri, care se împletesc pe întreaga durată a acţiunii: în primplan autorul prezintă goana clanului Tulea după moştenirea lui Costache Giurgiuveanu; în cel de al doilea plan ne sunt înfăţişate destinul lui Felix şi dragostea lui pentru Otilia.

Otilia este curtată delicat de moşierul Leonida Pascalopol, un bărbat manierat, în vârstă de cincizeci de ani, şi iubită juvenil de Felix. Deşi îl iubeşte pe Felix, ea se simte atrasă de generozitatea, experienţa şi cavalerismul lui Pascalopol, care ştie să o ocrotească şi să îi satisfacă micile capricii. Siguranţa pe care i-o oferă Pascalopol o determină pe Otilia să se căsătorească cu el.

Neînţelegând comportarea Otiliei, Felix o consideră o enigmă. Autorul însuşi a remarcat că enigma trebuie căutată mai curând în mintea lui Felix decât în făptura fetei: *„Pentru orice tânăr de douăzeci de ani, enigmatică va fi în veci fata care îl va respinge, dându-i totuşi dovezi de afecţiune."*

Felix va studia cu seriozitate, va deveni medic şi profesor universitar, făcând o căsătorie strălucită. Otilia va rămâne o amintire, o imagine a eternului feminin.

Pe celălalt plan, al luptei generate de moştenirea lui Costache Giurgiuveanu, clanul Tulea cunoaşte declinul. Aglae Tulea, *„baba absolută"*, în ciuda acţiunilor disperate de a pune mâna pe averea bătrânului, este învinsă chiar de ginerele ei, căci Stănică Raţiu, soţul Olimpiei, sub pretextul că aduce

Scanned with OKEN Scanner

un doctor, pătrunde în casa lui Costache Giurgiuveanu şi smulge de sub salteaua bolnavului sacul cu bani, provocându-i în acest chip moartea.

La sfârşitul romanului aflăm că Pascalopol îi redă Otiliei libertatea, aceasta devenind soţia unui conte.

Privind o fotografie recentă a Otiliei, pe care i-o arată Pascalopol, Felix va vedea o figură străină, o Otilie maturizată, lipsită de gingăşia de odinioară.

Epigrame – titlu care reuneşte cele cincisprezece cărţi de epigrame ale poetului latin Marţial, datând din perioada 85–102.

Opera lui Marţial este perfect unitară: a scris numai epigrame. Dar sub această unitate de suprafaţă se ascunde o extraordinară diversitate tematică.

Cu cele 1200 de epigrame, unele de câte un singur vers, Marţial, cu un ascuţit spirit de observaţie şi cu o fină intuiţie psihologică, a realizat un imens mozaic al Romei imperiale, reflectând în mod autentic, sugestiv şi spiritual viciile acelei epoci.

Aproape fiecare epigramă constituie un portret desprins din societatea vremii: paraziţi, linguşitori, stăpâni tirani şi lacomi, gurmanzi, amatori de literatură, snobi, intriganţi, avocaţi neoneşti, *„pescuitori în ape tulburi“* etc. Roma întreagă, cu viaţa ei agitată, cu plăcerile şi mizeriile ei, este prezentată în toate detaliile în paginile lui Marţial. Suntem introduşi în cotidianul Romei: pe stradă, în temple, la băi, la ospeţe etc.

Epigramele lui Marţial s-au bucurat şi la acea epocă de un succes unic. Marţial rămâne creatorul epigramei „satirice“, al poantei muşcătoare, imposibil de imitat sau de depăşit ca valoare.

Epistola către Pisoni – operă de Horaţiu.

Devenită clasică sub denumirea de *Arta poetică (Ars poetica)*, *Epis-*

Scanned with OKEN Scanner

tola către Pisoni face parte din cartea a doua a *Epistolelor*, fiind scrisă în anul 14 î.Hr. Aici sunt formulate principiile estetice ale clasicismului antic.

Fiul lui Pisoni dorea să-şi exerseze talentul în arta tragediei. Acesta este pretextul de care se serveşte poetul pentru a se ridica împotriva diletanţilor în ale creaţiei poetice, a celor care nesocotesc meşteşugul artistic, dezvoltând în acelaşi timp o seamă din opiniile sale literare: poezia este o artă nobilă, care nu trebuie privită ca o desfătare uşoară. Realizarea ei necesită respectarea anumitor canoane estetice, presupune muncă, perseverenţă, putere de aşteptare, credinţă într-un ideal. Modelul grec trebuie tot timpul urmat. Misiunea poeziei se afirmă în trei planuri: moral, social şi religios.

Conform concepţiei lui Horaţiu poetul e dator să fie un deschizător de drumuri, un dătător de măsură, un educator al cetăţii: *utilis urbi*.

Totodată, Horaţiu susţine că în procesul de creaţie este necesară respectarea unor principii fundamentale, care dau valoare operei: claritatea, simplitatea, unitatea dintre formă şi fond, originalitatea, concizia, armonia, noutatea vocabularului în concordanţă cu conţinutul. Toate acestea sunt condiţii izvorâte din natura şi funcţiunea poeziei, înţeleasă ca imagine a vieţii şi ca lecţie pentru umanitate.

Epistole – operă de Horaţiu, scrisă între anii 30–13 î.Hr.

În *Epistole* autorul reia multe din temele tratate în ode şi epode, împrumutându-le un stil mai simplu, o notă uşor ironică, pe cât de discretă, pe atât de binevoitoare. Textele sunt concepute sub formă de scrisori către prieteni sau cunoscuţi.

Horaţiu se adresează în mod special tinerilor din anturajul lui August.

Toate scrisorile cuprind principii privind

Scanned with OKEN Scanner

comportamentul moral. Poetul pleacă de la un pretext: o lectură, o impresie, o întâmplare, un gând care îi trece prin minte şi ajunge să formuleze îndemnuri generoase pentru o viaţă mai bună: trebuie să tindem spre o existenţă nobilă şi armonioasă; revărsările sentimentale ne pot dăuna; nu trebuie să dispreţuim simplitatea vieţii de la ţară; plăcerile oraşului, când nu ştim ce să luăm din ele, ne pot pierde.

Prin *Epistole* Horaţiu ne avertizează că viaţa nu ni se dezvăluie uşor, dintr-odată; trebuie să o descoperim, să o învăţăm, să o înţelegem. Aceasta este condiţia necesară pentru ca moartea să nu însemne doar un final, ci şi o încununare.

Epopeea lui Ghilgameş – operă anonimă, este una dintre cele mai vechi opere ale omenirii, capodoperă a literaturii sumero-babiloniene.

Deşi epopeea este redactată în secolul al XII-lea î.Hr. în Mesopotamia, pe douăsprezece tăbliţe de argilă, cu scriere cuneiformă, cele mai vechi fragmente ale ei datează din mileniul al III-lea î.Hr.

Epopeea lui Ghilgameş abordează două teme esenţiale: prietenia şi căutarea nemuririi, fiind un poem eroic, un poem al prieteniei şi al întrebărilor despre viaţă şi moarte.

În această epopee sunt povestite faptele lui Ghilgameş, puternicul şi despoticul rege din Uruk.

Zeii, ascultând plângerile norodului cetăţii împotriva acestui rege crud, se decid să zămislească o fiinţă la fel de puternică precum Ghilgameş, cu care acesta din urmă să îşi poată încerca puterile, lăsând norodul să trăiască în linişte. Astfel, este zămislit Enkidu. Acesta trăia în sălbăticie şi era înzestrat cu o forţă colosală. O curtezană îl face să descopere dragostea şi civilizaţia. Adus la

Scanned with OKEN Scanner

Uruk, Enkidu îl întâlneşte pe Ghilgameş şi se luptă cu el, fiind învins de către rege. Pe cei doi îi va lega din acel moment o prietenie strânsă.

Ghilgameş şi Enkidu îl înfruntă şi îl ucid pe uriaşul Humbaba, stăpânul pădurii de cedri.

Iştar, o zeiţă capricioasă, se îndrăgosteşte de Ghilgameş, însă acesta o respinge. Ofensată, Iştar trece la răzbunare. Îi cere zeului Anu să făurească un taur ceresc, pe Urus, care să îl distrugă pe Ghilgameş.

Ajutat de Enkidu, prietenul său cel mai bun, Ghilgameş ucide fiara şi îi azvârle măruntaiele în faţa zeiţei. Drept răzbunare, Iştar trimite asupra lui Enkidu o boală necruţătoare, care îl va răpune.

Ghilgameş, cutremurat de moartea prietenului său, începe să-şi pună întrebarea dacă nu există cumva un mijloc de a scăpa de moarte. Porneşte într-o călătorie la capătul lumii, cu gândul de a cere un remediu împotriva acestei fatalităţi de la un străbun al său, Utnapiştim, unicul supravieţuitor al unul potop ce înecase în apele lui toate vietăţile pământului. Află de la acesta că nimeni nu poate trăi veşnic. Bătrânul îi dă însă o plantă miraculoasă, planta nemuririi şi a tinereţii, în stare de a scuti pe om de povara bătrâneţii şi de moarte.

Din nefericire, Ghilgameş nu va avea parte de ea: în clipa în care se gândea să o împartă cu poporul său, i-a înghiţit-o un şarpe. Ghilgameş este abătut. Drept consolare, zeii îi aduc spiritul lui Enkidu. Răspunzând la întrebările puse de Ghilgameş, Enkidu îi spune cu tristeţe că morţii, cu excepţia celor ucişi în bătălie, sunt nefericiţi – trăiesc în întuneric şi îndură foamea. Ghilgameş este nevoit să adopte, după discuţia cu Enkidu, o nouă atitudine: resemnarea.

Întors în Uruk, patria sa natală, îşi va aştepta bătrâneţea în linişte, supunându-se întru totul legii muritorilor.

Scanned with OKEN Scanner

Găsim în *Epopeea lui Ghilgameş* o filozofie care proclamă acceptarea resemnată a destinului, după hotărârile divine.

Eugénie Grandet – roman al scriitorului francez Honoré de Balzac, publicat în anul 1833.

Eugénie Grandet face parte din *Comedia umană* şi se încadrează în ciclul *Scene din viaţa de provincie*.

Romanul evocă drama unui suflet curat, ale cărui aspiraţii sunt zădărnicite de puterea banilor şi de interesele meschine ale societăţii în care evoluează personajul.

Fiica lui Félix Grandet, un dogar din Saumur, îmbogăţit prin specula, Eugénie Grandet va creşte sub autoritatea tatălui ei. Zgârcenia acestuia le impune celor trei femei din casă (Eugénie, mama sa şi slujnica Nanon) o viaţă plină de privaţiuni.

Singura societate a tinerei fete o formează familiile Cruchot şi Grassins, care rivalizează în cucerirea, prin căsătorie, a celei mai bogate moştenitoare din ţinut.

Venirea neaşteptată de la Paris a vărului său, frumosul Charles, aduce în sufletul lui Eugénie iubirea, sentiment necunoscut până atunci.

Charles fusese trimis la Saumur de tatăl său. Acesta, dând faliment, se sinucide, iar Charles este nevoit să plece în Indii pentru a face avere.

Dorind să-i vină în ajutor şi sperând că acesta se va întoarce la ea de îndată ce-şi va restabili echilibrul financiar, Eugénie îi oferă tânărului Charles toate economiile sale şi aurul strâns din darurile anuale primite de la tatăl său.

Când, după plecarea nepotului său, bătrânul Grandet află că Eugénie i-a dat tot aurul, o închide în cameră, hrănind-o numai cu pâine şi apă.

Împăcarea dintre cei doi va avea loc abia la

Scanned with OKEN Scanner

moartea mamei lui Eugénie. Grandet temându-se că fiica sa şi-ar putea revendica moştenirea.

Charles se întoarce la Paris, după opt ani, dar înăsprit, timpul făcând din el un om dur şi avid de parvenire. Îi adresează verişoarei sale, care până atunci îl aşteptase cu speranţă, o scrisoare rece prin care o informează despre căsătoria sa cu fiica unei familii nobile.

Văzându-şi toate idealurile spulberate, Eugénie, al cărei tată decedase cu puţin timp în urmă, acceptă resemnată căsătoria cu unul din vechii săi pretendenţi, trăind în continuare în izolare şi dedicându-se acţiunilor caritabile.

Eumenidele – tragedie a lui Eschil, care, alături de *Agamemnon* şi *Choeforele*, formează trilogia *Orestia* (458 î.Hr.).

În această tragedie, Oreste, care continuă să fie înconjurat de Furii, imploră ispăşirea. Apolon, dorind să vină în ajutorul lui Oreste, le adoarme pe Furii, dar umbra Clitemnestrei, mama lui Oreste, ucisă chiar de mâna acestuia, le admonestează pe acestea pentru că s-au lăsat adormite.

La sfatul zeului Apolon, Oreste se refugiază în templul zeiţei Atena. La rugăminţile penitentului, zeiţa Atena consimte să fie instituit un tribunal format din cei mai cinstiţi cetăţeni ai oraşului. Areopagul (nume dat tribunalului de către vechii atenieni) îl absolvă pe Oreste de orice vină, iar acesta îşi exprimă recunoştinţa cu multă emoţie. Furiile vor căpăta un alt nume: Eumenidele, adică binevoitoarele, vocile justiţiei.

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii – poezie de Lucian Blaga.

Această poezie deschide volumul de debut al poetului, *Poemele luminii*, publicat în anul 1919.

Poezia *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*

Scanned with OKEN Scanner

este o meditaţie pe tema rostului creaţiei poetice, a tipului de cunoaştere pe care aceasta o implică.

Poezia este o confesiune a crezului poetic exprimat la persoana I („*eu*"), prin raportare permanentă la poeticile anterioare sau contemporane („*alţii*"). Confesiunea lui Blaga se concretizează, deci, în jurul unei opoziţii *eu – alţii*, *lumina mea – lumina altora*, iar obiectul cunoaşterii este „*corola de minuni a lumii*".

Esenţa cunoaşterii poetice constă – spune poetul – nu în limpezirea tainelor cu ajutorul raţiunii care le ucide vraja: „*Eu nu strivesc corola de minuni a lumii/şi nu ucid/cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc/în calea mea/în flori, în ochi, pe buze ori morminte*", ci în intensificarea lor sub văpaia simţirii, în sporirea misterului: „*eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –/şi-ntocmai cum cu razele ei albe luna/nu micşorează, ci tremurătoare/măreşte şi mai tare taina nopţii,/aşa îmbogăţesc şi eu întunecata zare/cu largi fiori de sfânt mister (...)*"

Comparaţia cu lumina lunii, care, răspândind negurile nopţii, nu îi micşorează, ci îi măreşte misterul, este revelatoare pentru ideea poetică.

În concluzie, cunoaşterea logică „*reduce numeric misterele*" prin „*determinarea lor conceptuală*", le risipeşte vraja. Cunoaşterea poetică, dimpotrivă, conservă fiorul concret al necunoscutului, ba chiar îl sporeşte, proiectând „*în misterele lumii un înţeles, un rost şi valori*" noi, care aparţin poeziei.

Atitudinea de protejare a misterului este explicată prin iubire („*căci eu iubesc/şi flori şi ochi şi buze şi morminte*"). Iubirea este la Blaga un instrument al cunoaşterii, o cale de a pătrunde în misterele lumii. Sentimentul major este acela de contopire până la identificare

Scanned with OKEN Scanner

cu misterele universale, cu substanţa ascunsă a lumii la care eul poetic se simte participând.

F

Fabliaux – operă anonimă.

Fabliaux cuprinde o serie de povestiri medievale franceze, în versuri, în majoritate de autori necunoscuţi. Având un caracter comic, aceste *fabliaux* (scrise în a doua jumătate a secolului al XII-lea până la mijlocul secolului al XIV-lea) au avut influenţă asupra creaţiilor literare ale unor scriitori francezi: Molière, La Fontaine, Voltaire, Anatole France.

Fabule – capodoperă a marelui poet francez Jean de la Fontaine, publicate între anii 1668–1694.

Deşi împrumută (rareori inventând) subiectele fabulelor sale de la antecesori (Esop, Fedru, fabulistica indiană sau europeană medievală), La Fontaine este deosebit de original prin bogăţia şi varietatea personajelor şi a aspectelor vieţii pe care le prezintă, prin realizarea artistică a fabulei şi prin spiritul său critic pătrunzător.

Finalitatea etică este pusă pe primul plan. Conform tradiţiei genului, personajele sale, de regulă animale, sunt asimilate oamenilor (*„Mă servesc de animale pentru a instrui oamenii"*).

Fiecare animal trimite la o anumită categorie socială din Franţa acelor vremuri. La Fontaine reuşeşte astfel să realizeze unul dintre cele mai cuprinzătoare tablouri ale societăţii contemporane alcătuite din magistraţi corupţi, clerici ipocriţi, curteni linguşitori, burghezi gentilomi etc.

Alegoria animală permite critica puterii (*Dobitoacele bântuite de ciumă*) şi chiar a puterii regale (*Curtea leului*).

Scanned with OKEN Scanner

Curtea leului simbolizează o ţară de paraziţi, în care domnesc servilismul şi ipocrizia *(Leul, lupul şi vulpea, Înmormântarea leoaicei)*.

Fiecare fabulă este construită după o schemă dramatică, marcată de o expoziţie (decor, prezentarea personajelor, punerea problemei), de o acţiune şi de un deznodământ scurt, rapid, cu mesaj de natură morală.

Astfel autorul arată că cei puternici şi cei abili izbutesc în viaţă: *„dreptatea celui tare e fără judecată" (Lupul şi mielul)*. Împotriva celor răi scriitorul recomandă prudenţa: *„Neîncrederea e mama siguranţei"*. Ni se sugerează, în altă parte, să ne bazăm în primul rând pe propriile noastre puteri: *„Ajută-te, cerul te va ajuta"*, să ne observăm cu luciditate greşelile etc.

Cel mai adesea morala se reduce la următorul sfat: *moderaţie şi prudenţă*.

Familia Rougon-Macquart – titlul ciclului de douăzeci de romane, scris de prozatorul naturalist Émile Zola. Ciclul a fost realizat între anii 1871–1893.

În *Familia Rougon-Macquart (Pântecele Parisului, Germinal, Banii, Bestia umană, Pământul, Greşeala abatelui Mouret* sunt câteva din titlurile celor 20 de romane) autorul urmăreşte *„istoria naturală şi socială a unei familii în timpul celui de-al doilea imperiu"*.

Istoria familiei este examinată pe două planuri: biologic şi istoric.

Familia Rougon-Macquart se întinde de-a lungul a cinci generaţii, rezultate din căsătoria Adelaidei Fouque, o nevropată, cu industriaşul Rougon, ca şi din legăturile ei cu Macquart, un alcoolic şi un dezechilibrat psihic.

Legile eredităţii îşi spun pe deplin cuvântul în destinul acestei familii: urmaşii poartă amprenta teribilei lor ascendenţe şi sfârşesc, în cele mai dese cazuri, la marginea societăţii, în-

Scanned with OKEN Scanner

tr-o lume a viciului, a maladiei şi a decrepitudinii fizice. Descendenţii vor deveni, ca o consecinţă a acestei ereditǎţi: alcoolici, degeneraţi, isterici, prostituate sau criminali. În acelaşi timp, ei vor suferi permanent şi inevitabil influenţa mediului.

De-a lungul celor douăzeci de romane ne întâlnim cu 1200 de personaje.

Ciclul *Familia Rougon-Macquart* (1871–1893) este ilustrarea doctrinei estetice la care a aderat Émile Zola, teoreticianul şi reprezentantul principal al curentului naturalist.

Familia Thibault – capodoperă a scriitorului francez Roger Martin du Gard, publicată în perioada 1922–1940.

Acest roman-fluviu, cuprinzând opt volume: *Caietul cenuşiu; Penitenciarul; Anotimp frumos; Consultaţia; Surioara; Moartea tatălui; Vara anului 1914; Epilog*, evocă viaţa a două familii franceze de la începutul secolului al XX-lea: familia Thibault, de religie catolică, şi familia Fontanin, de religie protestantă.

Accentul romanului cade pe cei trei membri ai familiei Thibault: tatăl, Oscar-Marie Thibault – mare burghez şi persoană deosebit de autoritară, fiul cel mare, Antoine Thibault – medic, energic şi ambiţios şi mezinul familiei, Jacques – un adolescent rebel, o fire greu adaptabilă la convenţiile sociale.

Tatăl, natură energică, încearcă să le impună fiilor săi disciplina catolică. Antoine, devenit medic după ce se dedicase serios studiilor, îşi pune întregul talent şi capacităţile sale intelectuale în serviciul societăţii, al bolnavilor, pe care îi va îngriji, de-a lungul romanului, cu pasiune, competenţă şi devotament.

Jacques, mezinul, permanent revoltat împotriva familiei şi societăţii, va deveni revoluţionar,

Scanned with OKEN Scanner

tocmai pentru a răsturna bazele societăţii injuste în care trăia. Îşi va găsi moartea în primul război mondial.

Antoine, după o carieră strălucită de medic, va fi intoxicat cu gaze de luptă pe front, la sfârşitul anului 1917. Nutrind speranţa însănătoşirii, Antoine va veni la Paris pentru a fi consultat de doctorul Philip. Fără a i se spune cruntul adevăr, Antoine va înţelege, din privirea lui Philip, că nu mai are nicio scăpare.

Singura bucurie a lui Antoine este micuţul Jean-Paul, fiul lui Jacques şi al lui Jenny Fontanin, pentru care speră un viitor mai bun.

Victimă a unui război nimicitor, Antoine Thibault va muri singur, în urma unor lungi suferinţe. El întruchipează deziluziile unei întregi generaţii inutil sacrificate.

Cei doi fraţi Thibault, Antoine şi Jacques, ilustrează două tendinţe ale epocii: una a afirmării valorilor şi instituţiilor existente şi cealaltă, a negării acestora. Acestea sunt de fapt cele două laturi antagoniste ale personalităţii scriitorului însuşi: omul de ştiinţă, ordonat, raţional şi optimist şi omul revoltat, dublat de scriitorul protestatar.

Familia Thibault este, în acelaşi timp, o vastă frescă a vieţii sociale şi politice a Franţei de la începutul secolului XX şi roman al condiţiei umane.

Fasti – epopee mitologică în 12 cânturi, aparţinând lui Ovidiu.

Poetul descrie, în distih elegiac, cultele, zilele cu sărbători, *„dies fasti“*, de unde şi numele lucrării.

În prezentarea calendarului roman Ovidiu închină câte un cânt fiecărei luni a anului. S-au păstrat numai şase cânturi, corespunzătoare primelor luni ale anului.

La baza realizării acestei vaste epopei mitologice a stat fie dorinţa de a sprijini politica

Scanned with OKEN Scanner

lui August de revitalizare a vechilor culte şi tradiţii italice, fie intenţia creării unui compendiu original de mitologie romană.

Faust – capodoperă a creaţiei scriitorului german Johann Wolfgang Goethe.

Elaborarea acestei opere a durat aproape 60 de ani. Autorul a subintitulat-o tragedie, dar poate fi socotită totodată poem dramatic sau dramă filozofică.

Partea întâi a operei a apărut în 1808, iar cea de a doua, postum, în anul 1833.

Pornind de la celebra legendă populară (din care este inspirată de asemenea tragedia dramaturgului englez Christopher Marlowe – *The Tragicall Histoire of Dr. Faustus* şi poemul lui Lessing) a alchimistului care, pentru a pătrunde tainele ştiinţei, îşi vinde sufletul diavolului, Goethe a creat o extraordinară dramă, în centrul căreia se află omul care caută sensul existenţei.

Piesa se deschide cu un amplu prolog, *Prolog pe scenă*, prilej cu care Goethe îşi prezintă concepţiile esenţiale despre teatru, şi *Prolog în cer*, care ne introduce în tema şi în subiectul dramei. Dumnezeu şi Mefistofel, diavolul, fac o prinsoare. Acesta din urmă, convins că omul este dominat de principiul răului, se angajează să câştige sufletul lui Faust. El este un savant bătrân, măcinat de numeroase contradicţii şi incertitudini, profund descumpănit de zădărnicia tuturor ştiinţelor ce nu au izbutit să-i dezvăluie sensul vieţii. Faust încheie un pact cu diavolul Mefistofel, obligându-se să îi dăruiască sufletul, în momentul în care fericirea pe care o va trăi îl va determina să ceară clipei să se oprească, urmând să primească în schimb tinereţe şi plăceri.

Aventurile în care îl antrenează Mefistofel pe Faust simbolizează treptele parcurse de om spre dobândirea fericirii.

Beţia din pivniţa lui Auerbach semnifică plă-

Scanned with OKEN Scanner

cerile vulgare, care nu pot satisface un spirit însetat de absolut, precum este Faust.

Întinerit, Faust se apropie de fericire prin iubirea pentru Margareta, o ființă pură, sacrificată de Mefistofel spre a zădărnici aspirațiile lui Faust. Margareta este învinuită de pruncucidere și osândită.

În cea de a doua parte a operei, este prezentată dragostea dintre Faust și Elena, celebra frumusețe a antichității. Elena simbolizează aspirația lui Goethe spre armonia perfectă dintre spirit și materie, realizată de vechii greci. Însoțirea dintre cei doi se destramă însă.

Faust găsește fericirea în viața activă, în creația folositoare oamenilor și societății în general. Faust află că sensul vieții stă în faptă, în activitatea creatoare și adresează clipei invocația prevăzută în pact. Mefistofel, potrivit pactului, vrea să îi ia sufletul, dar Faust este mântuit prin faptul că a reușit să se ridice de la egoism la cel mai înalt altruism, pentru că și-a pus viața și activitatea creatoare în slujba societății.

Fântâna turmelor – dramă a scriitorului spaniol Lope de Vega, reprezentant de prestigiu al dramaturgiei spaniole din Renaștere, publicată în anul 1613.

Tema dramei o constituie onoarea sau, mai bine spus, solidaritatea țăranilor revoltați împotriva abuzurilor nobililor feudali pe care îi înfruntă cu mândrie.

Pentru prima dată în istoria teatrului apare figura țăranului revoltat, mândru, gata să-și înfrunte stăpânul când acesta îl nedreptățește și îl necinstește.

Acțiunea dramei se petrece în secolul al XV-lea, curând după unirea Castiliei cu Aragonul, prin căsătoria lui Ferdinand Catolicul cu Isabela.

Nobilimea feudală, nemulțumită, se dedă la manifestări anarhice. Fernán Gomez de Guzman, comandorul ordi-

Scanned with OKEN Scanner

nului de Calatrava, se afirmă ca un rebel notoriu. În satul Fuenteovejuna (Fântâna turmelor), unde se găseşte cu trupa sa, se poartă cu multă cruzime: le impune ţăranilor sarcini abuzive, nu ţine cont de legi şi drepturi, îi insultă pe bărbaţii vrednici şi necinsteşte fiicele localnicilor. Laurencia, fiica alcadelui Esteban, este răpită şi necinstită. Se pune la cale şi uciderea logodnicului acesteia, Frondoso. Revenind în sat, Laurencia îndeamnă populaţia la revoltă. Ţăranii, nemaisuportând umilinţele, pătrund în casa tiranului şi îl ucid.

Ancheta care urmează este cruntă: bătrâni, tineri şi copii sunt supuşi unor torturi înspăimântătoare pentru a fi descoperit ucigaşul şi pedepsit. Cu toate acestea, la întrebările anchetatorilor, fiecare răspunde că vinovat este tot satul, vinovat este Fuenteovejuna!

Curajul ţăranilor şi spiritul lor de solidaritate îl impresionează pe rege, care, în cele din urmă, îi declară pe aceştia nevinovaţi.

Adevăratul erou al dramei este aici un erou colectiv, satul întreg. Drama ilustrează, prin lupta şi răzbunarea colectivă împotriva unui tiran, o aspiraţie generală spre libertate şi dreptate.

Fedra – tragedie a dramaturgului francez Jean Racine, publicată în anul 1677.

În scrierea acestei tragedii Racine se inspiră din tragediile: *Fedra* de Seneca şi *Hippolit încoronat* de Euripide. Scenele preluate din aceste surse sunt retopite într-o viziune unitară şi originală, sub semnul clasicismului.

Racine s-a decis cu greu asupra titlului pe care să îl dea tragediei sale, intitulată mai întâi *Hippolit*, apoi *Fedra şi Hippolit* şi, într-un sfârşit, *Fedra*.

Acţiunea tragediei este următoarea:

Fiica lui Minos şi a

Scanned with OKEN Scanner

Pasifaei, Fedra, cea de a doua soţie a legendarului rege al Atenei, Tezeu, se îndrăgosteşte de Hippolit, fiul lui Tezeu şi al Antiopei, regina Amazoanelor.

Fedra, aflând vestea morţii soţului ei, regele Tezeu, îi mărturiseşte confidentei sale, Enona, dragostea vinovată şi ascunsă pe care i-o poartă fiului său vitreg – Hippolit.

Deşi conştientă de vinovăţia pasiunii sale, Fedra nu se poate totuşi abţine şi îi mărturiseşte lui Hippolit dragostea pe care i-o poartă. Mărturisirea provoacă riposta plină de indignare a acestuia. Fedra smulge sabia lui Hippolit şi încearcă să se omoare. Este salvată de către Enona.

Contradicţiile sufleteşti prin care trece eroina se adâncesc şi se amplifică dramatic, mai ales după ce se dovedeşte că ştirea morţii lui Tezeu fusese falsă şi acesta se întoarce.

Cuprinsă de remuşcări şi de teamă ca Hippolit să nu îi mărturisească tatălui său cele petrecute, Fedra este pe punctul de a-i destăinui ea însăşi soţului cruntul adevăr. Dar chiar în acel moment Fedra află că Hippolit o iubeşte pe Aricia şi cade pradă unei teribile gelozii. Ea o pune pe Enona să-l învinuiască pe Hippolit în faţa lui Tezeu că ar nutri pentru regină o pasiune ofensatoare, folosind drept dovadă sabia însângerată cu care ea însăşi dorise să-şi curme viaţa.

Hippolit se disculpă, dar nu reuşeşte să-şi convingă tatăl de nevinovăţia sa.

Furios, Tezeu îl cheamă pe zeul Neptun să îl pedepsească pe Hippolit. Acesta este omorât în vreme ce se îndrepta spre Micena.

Cuprinsă din nou de cumplite remuşcări, Fedra se otrăveşte şi, înainte de a muri, îi mărturiseşte lui Tezeu adevărul.

Fedra rămâne tragedia femeii care nu rezistă dragostei vinovate.

Scanned with OKEN Scanner

Imposibilitatea împlinirii iubirii care atrage după sine sfârşitul tragic al eroinei este pusă sub semnul destinului, a acelei *„predestinări"* despre care vorbeau jansenişti (adepţii doctrinei janseniste, al cărei teoretician a fost teologul de origine olandeză Cornelius Jensen, cu numele latinizat Jansenius; jansenişti negau liberul-arbitru uman. Nu alegerea liberă, ci doar graţia divină, acordată după un plan dinainte stabilit puţinilor „aleşi" poate asigura mântuirea spirituală a individului apăsat de păcate: omul apare astfel ca o fiinţă predestinată).

Fedra poate fi considerată ca o ilustrare a condiţiei cumplite a *„omului fără Dumnezeu"*, căruia i s-a refuzat *„graţia divină"*.

Fefeleaga – nuvelă de Ion Agârbiceanu, publicată în anul 1906.

Nuvela *Fefeleaga* evocă destinul tragic al Mariei Dinului, o femeie sărmană, care înfruntă cu greu loviturile groaznice ale vieţii. Pe vremea când îi trăia bărbatul oamenii îi spuneau Maria Dinului, dar, de îndată ce şi-a îngropat soţul, *„unul mai pestriţ la maţe"* a poreclit-o Fefeleaga şi aşa i-a rămas numele. Nu a cerut niciodată ajutor din partea oamenilor din jurul ei. De la moartea lui Dinu nu se mai încredea decât în Bator, calul ei, cu care împărţea toate durerile şi greutăţile vieţii.

Fefeleaga muncea din greu pentru a-şi întreţine cei cinci copii *„slăbuţi şi jigăriţi"*. Dis-de-dimineaţă ea pornea cu Bator de căpăstru să care piatră la oamenii din sat: *„Cât aur vor fi scos unii şi alţii din piatra adusă în spinare de Bator, Maria nu s-a gândit niciodată să socotească (...)"*

În cinci ani de când rămăsese văduvă îi muriseră trei copii, cu toţii înainte de a împlini vârsta de cincisprezece ani. Rând pe rând, femeii aveau să-i moară

Scanned with OKEN Scanner

toţi cei cinci copiii.

Pentru a o îngropa pe Păuniţa, ultimul ei copil, Fefeleaga este nevoită să-şi vândă calul, pe Bator, unicul ei tovarăş, *„ce-a ajutat-o o viaţă întreagă. Dânsa nu mai avea ce face cu Bator. De câte ori l-ar fi văzut şi-ar fi adus aminte de lungul şir de morţi, (...) şi n-ar fi putut răbda“.*

De un dramatism puternic şi de un realism dureros, nuvela *Fefeleaga* aduce în atenţia cititorului nu numai aspecte sociale zguduitoare, ci şi figura unui personaj profund, al cărui destin tragic impresionează puternic.

G

Gargantua şi Pantagruel – capodoperă a scriitorului francez François Rabelais, publicată în perioada 1532–1564.

Gargantua şi Pantagruel este un roman satiric, comic şi fantezist, compus din cinci cărţi, inspirat din lucrări populare anonime, care, dincolo de aparenţă, conţin profunde observaţii realiste asupra moravurilor epocii, surprinse din perspectivă satirică.

Romanul atacă mentalitatea obscurantistă, instituţiile viciate, cu reprezentanţii lor, excesele bisericii, demască ignoranţa şi incompetenţa teologilor de la Sorbona, satirizează vicioasele practici judecătoreşti etc.

În ciuda aspectului buf, uneori grotesc, opera lui Rabelais conţine idei de maximă importanţă: cultul raţiunii călăuzite de ştiinţă şi cultul naturii, aşa cum fusese el practicat în antichitate, cei de atunci făcându-şi un ideal din dezvoltarea armonioasă a corpului şi a minţii, departe de orice constrângere şi de orice încălcare a legilor firii.

Personajele acestui roman, giganţii Gargantua şi Pantagruel, întruchipează idealul omului

Scanned with OKEN Scanner

renascentist.

Cei doi uriaşi, Gargantua şi Pantagruel, tată şi fiu, trec printr-o mulţime de aventuri comice şi fantastice.

O parte importantă a primei cărţi este dedicată copilăriei şi educaţiei lui Gargantua. Aflăm astfel că Gargantua s-a născut cerând *„de băut"*; în loc să ţipe ca toţi nou-născuţii: *„Au, au!"*, el zbiera cât îl ţineau puterile: *„Bea! Bee! A bea! Aş bea!"*. Auzind sunetele scoase de feciorul său, *„cumătrul Grandgousier zise: «Că mare-ţi mai e beregata», vorbe care, îmbinate în anume fel în limba lor de baştină, făcură să i se pună copilului numele Gargantua (...)"*. El va creşte ca un gigant mereu însetat şi înfometat, dornic de toate plăcerile vieţii. După ce tatăl său renunţă la nenumăraţi dascăli, Gargantua îi este încredinţat lui Ponocrate, cel care îi formează o educaţie în spirit umanist. În tovărăşia dascălului său Ponocrate, Gargantua pleacă la Paris, unde se remarcă încă de la sosire prin dimensiunile lui colosale şi prin faptul că ia clopotele catedralei Notre-Dame spre a le agăţa de gâtul iepei. Faptul că au fost furate clopotele catedralei îi alarmează pe cei de la Sorbona, care trimit, în numele locuitorilor Parisului, o delegaţie condusă de magistrul Janotus de Baligardo, care ţine un discurs incoerent şi pedant, impregnat de latinisme improprii, ca să recupereze clopotele (*„Până nu ne daţi înapoi clopotele, nu vom conteni a striga re după voi ca un orbete carele şi-au pierdut toiagul, a zbierare ca un măgariu fără samariu şi a mugire ca o vacă fără talangă!"*). Rabelais foloseşte acest prilej pentru a ridiculiza metodele elocinţei academice medievale.

În scurt timp, având-l alături pe Ponocrate, care-i stabilise un program riguros de învăţătură, Gargantua de-

Scanned with OKEN Scanner

vine un bun cunoscător în ale geometriei, aritmeticii, astronomiei, muzicii etc. Studiază plantele, contemplă cerul, învaţă să-şi îngrijească propriul corp în aceeaşi măsură ca şi spiritul.

Invadarea ţinuturilor sale natale de către crudul şi mărginitul rege Picrochole îl determină pe Gargantua să se reîntoarcă şi să se lupte cu agresorul, reuşind să-l învingă. Ca recompensă pentru ajutorul primit de la un călugăr, fratele Ioan, Gargantua construieşte pentru acesta mănăstirea Thélème, model renascentist de societate liberă opusă tradiţionalelor rânduieli mănăstireşti, singura regulă după care se conduceau oamenii acestei societăţi fiind: *„FĂ CE-ŢI PLACE!"*.

Cărţile următoare se ocupă de educaţia lui Pantagruel şi de aventurile lui şi ale prietenului său, Panurge.

Deosebit de semnificativă este scrisoarea pe care Gargantua i-o adresează fiului său, Pantagruel. Această scrisoare are valoarea unui adevărat program de educaţie conform principiilor Renaşterii. Gargantua îşi sfătuieşte urmaşul să studieze limbile clasice: greaca, latina, ebraica, dar şi geometria, astronomia, muzica, dreptul civil, medicina. *„Abisul de ştiinţă"* este o metaforă care sugerează întreaga dorinţă de cunoaştere a oamenilor.

Geniul creştinismului – operă fundamentală a scriitorului francez Chateaubriand.

În *Geniul creştinismului*, lucrare apărută (în cinci volume) în 1802, autorul caută să dovedească superioritatea creştinismului în raport cu toate celelalte religii, prin dogmele sale, prin morala, prin operele de literatură şi de artă pe care le-a inspirat.

În prima parte a lucrării Chateaubriand examinează dogmele şi doctrinele creştinismului şi încearcă să dovedească existenţa lui Dumnezeu prin existenţa frumuseţilor naturii. Este partea cea mai dis-

Scanned with OKEN Scanner

cutabilă a lucrării.

În părţile a doua şi a treia autorul studiază poetica creştinismului şi pune în balanţă resursele celor două religii, păgână şi creştină, concluzionând că scriitorul creştin dispune de mijloace mai fecunde decât scriitorul păgân, deoarece el găseşte în sufletul creştin sentimente noi, necunoscute în antichitatea păgână (mila, compasiunea etc.). Autorul dă ca exemple *Divina Comedie* de Dante, *Paradisul pierdut* de Milton şi *Ierusalimul eliberat* de Tasse, opere de inspiraţie creştină.

În a patra şi în ultima parte Chateaubriand studiază formele exterioare (bisericile, rugăciunile etc.) de manifestare a religiei creştine, clerul, misionarii, ordinele cavalereşti.

Georgicele – poem de Vergiliu, scris între anii 37–30 î.Hr.; operă didactică în patru cărţi: *Aratul; Pomii şi viţa de vie; Vitele; Albinele.*

Acest poem a fost scris de Vergiliu pentru Octavian şi Mecena, când poetul s-a decis să susţină politica de atragere a cetăţenilor spre muncile câmpului. Motivarea alegerii acestui subiect trebuie pusă şi în legătură cu propriile sale sentimente de dragoste faţă de pământul patriei şi faţă de cei ce trudesc pentru a obţine roade cât mai bogate.

Vergiliu prezintă, pe scurt, încă de la începutul poemului, conţinutul *Georgicelor: „Cum la un bun seceriş s-ajungi, sub ce zodii e bine /Brazda să-ntorci şi să legi, o, Mecena, de ulmii tovarăşi/ Viţa, ce grijă cuvine-se boilor, turmei, când gându-ţi/Este s-o ai, iscusinţa ce-ţi cer strângătoarele-albine,/Iată de-acum ce-oi cânta“.*

Poetul, ca şi Hesiod, închină acest poem vieţii ţăranului, muncii agricole de orice fel, bucuriei pe care ne-o transmite viaţa campestră, dreaptă şi curată, în rosturile ei străvechi şi nobile.

Regăsim în *Georgicele* precepte rustice despre

Scanned with OKEN Scanner

cultivarea pământului, plantarea pomilor şi a viţei de vie, precum şi despre creşterea animalelor şi a albinelor.

Germinal – roman al prozatorului francez Émile Zola, publicat în anul 1885.

Germinal face parte din ciclul *Familia Rougon-Macquart*, care numără în total 20 de romane *(Cântecul Parisului, Banii, Bestia umană, Prăbuşirea* etc.).

Titlul romanului, care trimite la cea de a şaptea lună a calendarului republican instituit în anul 1793 – perioadă în care încolţesc seminţele, cuprinsă între 21 martie şi 19 aprilie – este simbolic, semnificând debutul luptei proletariatului.

Acţiunea romanului se petrece într-o regiune minieră în care ia naştere o mişcare grevistă.

Étienne Lantier, fiul lui Gervaise Macquart, soseşte în regiunea Montsou, târg minier din nordul Franţei, pentru a munci la puţurile din Voreux.

În faţa deciziei direcţiei de a micşora salariile minerilor Lantier hotărăşte, împreună cu minerii, să declanşeze greva.

Lantier, având conştiinţa drepturilor clasei sale sociale, devine unul dintre conducătorii grevei, păstrând în permanenţă o atitudine intransigentă, de agitator. Greva este însă reprimată sângeros. Minerul Maheu, la care locuia şi Lantier, este împuşcat în timpul represiunii.

Îndrăgostit de Catherine Maheu, Lantier încearcă să o salveze din mina năruită, în care fusese îngropată, dar fata nu supravieţuieşte.

În mină Lantier îl reîntâlneşte pe rivalul său, Chaval, spărgător de grevă. Provocat de Chaval, Lantier se luptă cu el şi îl omoară. Apoi părăseşte Montsou şi se întoarce în Paris, sperând că va veni şi momentul revoltei totale, al *„încolţirii"* pământului hrănit cu sângele mar-

Scanned with OKEN Scanner

tirilor. Familia Maheu, decimată din pricina grevei, concentrează de-a lungul romanului tot curajul şi toată nenorocirea minerilor.

H

Hagi-Tudose – nuvelă de Barbu Ştefănescu Delavrancea, publicată în anul 1903.

Capodoperă a genului, nuvela *Hagi-Tudose* îmbogăţeşte tipologia avarilor din literatura universală.

Personajul central, Hagi-Tudose, este un avar din galeria lui Harpagon (Molière), Shylock (Shakespeare) şi Gobseck (Balzac), dar, în acelaşi timp, un tip original, individualizat pe fundalul societăţii româneşti de la sfârşitul secolului al XIX-lea.

Prin realismul cu care Delavrancea surprinde patima Hagiului pentru aur şi consecinţele dezumanizante ale acesteia, personajul trece dincolo de limita normalităţii, stârnind dezgustul.

Trăsăturile fundamentale ale firii sale ne sunt dezvăluite din momentul în care, ajuns calfă la găitănăria din mahalaua Vitanului, Hagiul vorbeşte *„frumos şi cu patimă“* tovarăşilor săi despre cum trebuie să pui *„un ban peste altul“* şi să te mulţumeşti doar cu gândul la ceea ce ai putea cumpăra cu ei, fără a fi nevoie să cumperi cu adevărat ceva. În momentul în care rămâne singur stăpân în prăvălie, bucuria Hagiului depăşeşte orice limită: *„I s-a izbândit visul, singurul vis pe lume“*. Se şi vedea îmbogăţit: *„...Cine ştie!... Din greşeală... banii sunt mici... uşor îţi scapă printre degete... ba în buzunar... în pungă... în căptuşeala hainei...“* Monologul interior al Hagiului arată lăcomia şi patima lui pentru bani.

Hagiul, în ideea de a

Scanned with OKEN Scanner

strânge cât mai mulţi bani cu putinţă, se lipseşte de cele mai firești trebuinţe: *„fum pe coşul Hagiului nu s-a pomenit“*, nu tăia porc *„ca tot creştinul“*, căci, spunea el, *„îmi face rău s-aud guiţând“*; cu prilejul Paştelui nu înroşea ouă, căci mult mai bine e să le mănânci proaspete, nu *„stătute“*; preferă să stea pe întuneric decât să aprindă o lumânare, căci şi aceasta costă: *„Costă parale. Mă gândesc eu şi pe întuneric.“*; de-ar fi crăpat pietrele de ger afară, el tot n-ar fi pus un lemn în sobă: *„Cum?... lemne acum?... pe frigul ăsta? P-aşa frig o cioaclă de lemne costă un galben... un galben!“*; când soarbe din ciorba pregătită de Leana, zgârcitului i se pare că *„simte gustul aurului, sângele viu al aurului“*.

Ca toţi avarii, Hagiul trăieşte în permanenţă cu teama de a nu fi prădat. Până şi picăturile ploii de-afară îl fac să tresară şi să devină galben la faţă ca ceara.

Înainte de a-şi da obştescul sfârşit, Hagi-Tudose este găsit de Leana *„numai în cămaşe, în cămaşa sa petec de petec, trântit cu faţa în jos, pe aur, îngropat în galbeni, cu fruntea p-un purcoi de lire (...). Când l-au scăldat, pe genunchi, pe piept şi pe frunte se vedeau rotocoale de bani“*.

Hagi-Tudose este *„un avar fantastic, delirant, care se privează de hrană şi vrea să taie coada cotoiului ca să scurteze timpul deschiderii uşii. Viţiul hagiului e desfăcut cu totul de individualitate, redus la o caricatură mitologică“* (George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent).*

Prin *Hagi-Tudose* scriitorul a lăsat una din cele mai de seamă realizări ale literaturii noastre clasice, *„punctul cel mai înaintat al noului realism românesc“* (Tudor Vianu).

Heinrich von Ofterdingen – roman al poetului şi prozatorului german Novalis, publicat în anul 1802.

Prin figura romantică a eroului, romanul ilus-

Scanned with OKEN Scanner

condiţia eroică şi tragică a creatorului, a spiritului superior, neînţeles de o lume mărginită, incapabilă să intuiască măreţia sa morală.

Î

În căutarea timpului pierdut – capodoperă a scriitorului francez Marcel Proust.

Romanul cuprinde şapte volume, publicate între anii 1913–1927: *Swann*, *La umbra fetelor în floare*, *Guermantes*, *Sodoma şi Gomora*, *Prizoniera*, *Fugara*, *Timpul regăsit*, ultimele trei apărând postum.

În căutarea timpului pierdut este un roman de profundă analiză psihologică, scris la persoana I, în care Proust încearcă reconstituirea trecutului cu ajutorul *„memoriei involuntare"*.

Romanul urmăreşte evoluţia lui Marcel Proust din copilărie şi până la maturitate, acoperind o perioadă de 50 de ani.

Acţiunea romanului începe cu evocarea copilăriei petrecute la Combray, evocare întreruptă de *O dragoste a lui Swann*, episod scris la persoana a III-a, fiind aparent de sine stătător. Prima dragoste a lui Marcel se numeşte Gilberte Swann. Aflăm apoi despre o a doua dragoste a lui Marcel, Albertine, şi despre pasionata admiraţie a personajului principal pentru tânăra ducesă de Guermantes.

Marcel Proust o va ţine captivă pe Albertine în apartamentul său, cât mai departe de lumea care îi stârneşte gelozia. Aceasta va fugi şi, chiar în momentul în care intenţiona să se întoarcă la el, va muri într-un accident.

Paralel cu evocarea vieţii sentimentale, Marcel Proust realizează, aidoma lui Balzac în *Comedia umană*, o vastă frescă a moravurilor societăţii, denunţând vi-

Scanned with OKEN Scanner

ciile burgheziei şi aristocraţiei de la sfârşitul secolului al XIX-lea.

În ultimul volum, intitulat *Timpul regăsit*, Marcel, după o îndelungată şedere într-o casă de sănătate, se reîntâlneşte cu celelalte personaje, acum îmbătrânite şi schimbate în ceea ce priveşte viaţa personală sau poziţia socială.

Cu prilejul unei recepţii la curtea prinţului de Guermantes, Marcel trăieşte revelaţia posibilităţii de a învinge timpul prin artă.

Întunecare – roman de Cezar Petrescu.

A fost publicat în anul 1927. Este cel dintâi roman al ciclului *Război şi pace*.

Romanul *Întunecare* este o frescă a României din timpul primului război mondial şi al anilor imediat următori (unul dintre primele romane din Europa în care este evocat primul război mondial).

Eroul romanului, tânărul avocat Radu Comşa, este reprezentantul generaţiei înşelate în idealuri, care trăieşte drama morală provocată de război, îndurând totodată consecinţele cumplite ale acestuia.

Participant la război, trăind cu speranţa că lupta sa nu este zadarnică, Radu Comşa se întoarce de pe front grav rănit, iar Luminiţa Vardaru, logodnica lui, îl părăseşte din pricina faptului că este desfigurat.

Eroul trăieşte o dramă existenţială, asemenea lui Apostol Bologa şi Ştefan Gheorghidiu.

„Romanul «Întunecare» este cel mai valoros din toată creaţia lui Cezar Petrescu, putând sta cu onoare alături de «Pădurea spânzuraţilor» al lui Rebreanu sau de «Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război» de Camil Petrescu (...)“ (Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, vol. II)

În vreme de război – nuvelă de Ion Luca Caragiale.

A fost publicată în anul 1898/1899.

În vreme de război este o nuvelă de observaţie psihologică, cu vădite influenţe naturaliste,

Scanned with OKEN Scanner

datorită atenţiei pe care scriitorul o acordă factorului ereditar, după cum observa şi criticul G. Călinescu: *„Există o tară ereditară în familia în care un frate înnebuneşte, iar altul se face tâlhar ca popă şi delapidator ca ofiţer."*

Tema nuvelei este obsesia. Fiecare capitol al nuvelei reprezintă un moment în intensificarea obsesiei până la nebunie a lui Stavrache.

Popa Iancu din Podeni este şeful unei bande de tâlhari. Când ceata de tâlhari este prinsă, popa îi mărturiseşte fratelui său mai mare, hangiul Stavrache, despre situaţia în care se află. Stavrache îl ascunde şi îl sfătuieşte să se ofere voluntar pe front.

Stavrache îşi însuşeşte averea fratelui său, trăind cu teroarea reîntoarcerii acestuia. În ciuda scrisorii pe care o primeşte şi în care îi este anunţată moartea fratelui său, Stavrache va cădea pradă halucinaţiilor. Obsesia că fratele său se va întoarce pentru a-şi cere înapoi averea este descrisă minuţios de către autor. Tensiunea sporeşte sub teroarea coşmarurilor, a laitmotivului: *„Gândeai c-am murit, neică?"*. Când popa Iancu, considerat mort, se întoarce cu adevărat şi îi cere o sumă de bani furată din fondurile armatei, Stavrache, ajuns la capătul ultim al încordării, înnebuneşte, încercând, într-un ultim gest de disperare, să-şi sugrume fratele.

Nuvela este construită pe trei planuri: al povestitorului, planul dialogat şi cel al naturii.

În primul plan scriitorul realizează investigaţia psihologică, prin relatări şi descrieri, conturând figura lui Stavrache. Pentru cel de-al doilea plan, este reprezentativ dialogul dintre Stavrache şi fetiţa care vine să cumpere rachiu şi gaz, autorul subliniind lăcomia lui Stavrache. Natura intervine în planul al treilea. Toate

Scanned with OKEN Scanner

întâmplările au loc noaptea: popa vine noaptea la fratele lui, halucinaţiile acestuia din urmă apar noaptea şi, tot seara târziu, vine şi fetiţa pentru a cumpăra gaz şi rachiu. Natura se subordonează unui sentiment, unei stări, unei senzaţii: ploaia mărunţă, apoi zăpada şi vântul vrăjmaş, culminând cu viscolul, marchează declanşarea progresivă a nebuniei lui Stavrache. *„În funcţiune de cadru"*, remarcă Tudor Vianu, *„ea intervine pentru a sublinia o stare sufletească, pentru a răspunde cu ecoul ei insidios neliniştilor sau posomorelilor lăuntrice. (...) Senzaţia, notată cu dibăcie, este a unui spirit muzical, care ştie să asculte glasurile naturii şi să călăuzească ecoul lor în adâncime. Simboliştii numeau astfel de efecte de stil «corespondenţe». Caragiale le regăseşte pe seama sa, îmbogăţind cu o tehnică nouă arta sa precisă şi savantă."* (Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*).

J

Jacques fatalistul şi stăpânul său – roman al prozatorului francez Denis Diderot.

Apărut postum (1792), romanul este un lung dialog dintre Jacques şi stăpânul său.

Jacques şi stăpânul său rătăcesc continuu. Ei sunt dispuşi să filozofeze oricând şi oricât.

Jacques, tipul valetului îndrăzneţ, îşi povesteşte viaţa, iar stăpânul îl ascultă. Povestirea este întreruptă de digresiuni, asocieri neaşteptate, inserarea unor povestiri.

Propovăduind o filozofie care reflectă, într- o formă elementară, concepţia lui Diderot, Jacques crede într-un destin care determină cursul evenimentelor şi căruia nimic nu-i poate scăpa.

Scanned with OKEN Scanner

Povestirea de către Jacques a vieţii şi a iubirilor sale alternează cu istorisirile stăpânului său şi ale altor personaje (hangiţa, călugărul etc.). În aceste povestiri se face o critică violentă a mănăstirilor, a clerului şi a aristocraţiei.

Diderot practică aici tehnica romanului picaresc (inserarea unei povestiri în textul naraţiunii principale), rezumând episodul interferat la un dialog simplu. Autorul dovedeşte o mare măiestrie în stăpânirea artei dialogului.

Julie sau Noua Eloiză – roman al scriitorului francez Jean-Jacques Rousseau.

Publicat în anul 1761, romanul *Julie sau Noua Eloiză* s-a bucurat de o apreciere deosebită datorită dublului său caracter: roman de dragoste şi roman filozofic.

Intriga propriu-zisă a romanului este simplă: preceptorul Saint-Preux se îndrăgosteşte de eleva sa Julie d'Étange.

Iubirea lor sinceră, aflată în opoziţie cu convenţiile sociale şi prejudecăţile acelor timpuri, este predestinată nefericirii. Julie, silită să se căsătorească cu domnul de Wolmar, un om pentru care nu are niciun fel de sentimente, va fi împinsă pe calea adulterului.

Înfăţişându-ne de-a lungul romanului destinul unei iubiri, autorul dezbate o problemă esenţială: minciuna, care, în concepţia acestuia, este urmarea directă a constrângerilor societăţii, a falselor virtuţi şi nu un act de voinţă al individului.

Societatea, cu moravurile şi instituţiile sale, este singura vinovată de alterarea sentimentelor şi acţiunilor oamenilor. Putem fi salvaţi numai prin retragerea în noi înşine, cu reveniri la starea de ingenuitate primară din care ne-a smuls această civilizaţie bolnavă, străină de legile şi frumuseţile naturii.

Pasiunea, după Rousseau, nu ne rătăceşte, ci ne conduce spre virtute.

Scanned with OKEN Scanner

K

Kalevala – operă anonimă.

Amplu poem epic, considerat epopeea naţională a Finlandei, *Kalevala* numără peste 22.000 de versuri, fiind alcătuită din legende mitologice şi cântece populare, adunate de folcloristul Elias Lönnrot. Prima versiune a poemului datează din anul 1835.

Poemul, al cărui personaj principal este viteazul Väinämöinen, se remarcă printr-o compoziţie unitară şi un deosebit farmec poetic.

L

La Medeleni – trilogia prozatorului Ionel Teodoreanu. Cuprinde romanele: *Hotarul nestatornic* (1925); *Drumuri* (1926); *Între vânturi* (1927).

Succesul de care s-a bucurat apariţia ciclului *Medelenilor* a rămas aproape fără precedent în literatura română.

Ionel Teodoreanu, într-o notă explicativă scrisă pe pagina de titlu a manuscrisului, îşi dezvăluia astfel intenţiile: *„La Medeleni e titlul unei trilogii de romane închinate evoluţiei unei generaţii de moldoveni a căror copilărie a început pe vremea demodată a valsului şi a căminului patriarhal; şi a cărei tinereţe, după ce s-a înfruptat din Marele Război a reînceput viaţa în ritmurile jazz-band-ului"*.

Trilogia îi urmăreşte pe Dănuţ, Olguţa şi pe verişoara lor, Monica, din cea mai fragedă copilărie, apoi în perioada adolescenţei şi până la maturitate.

Cel dintâi volum, *Hotarul nestatornic*, reprezintă o adevărată monografie a copilăriei, cu jocurile şi poznele speci-

Scanned with OKEN Scanner

fice vârstei. Medelenii devin simbolul unui univers mirific, păstrat în amintire cu aura mitică a timpului candorilor irepetabile.

La răscruce de vânturi – roman al scriitoarei engleze Emily Brontë, publicat în anul 1847.

Titlul romanului indică nu numai locul în care este situată casa personajului principal, la *„o răscruce de vânturi"*, ci simbolizează şi destinul acestuia.

Romanul este povestea unui copil găsit, Heathcliff, crescut de domnul Earnshaw, stăpânul unei ferme aflate *„la răscruce de vânturi"*, într-o regiune aridă şi sălbatică, simbolizând parcă firea şi soarta rezervată eroilor cărţii.

Băiatul se îndrăgosteşte de Catherine, fiica bunului său stăpân; mai târziu, după moartea acestuia, Heathcliff este mereu persecutat şi umilit de Hindley, fratele Catherinei, devenit stăpân al fermei.

Catherine, deşi îl iubeşte pe Heathcliff, este atrasă mai mult de mirajul lumii aristocratice şi se căsătoreşte cu fiul unui proprietar din apropiere, pe nume Edgar Linton.

Heathcliff părăseşte casa şi se întoarce abia după trei ani, îmbogăţit, având însă un singur gând: răzbunarea. Cumpără ferma în care odinioară fusese un umil servitor. Amintirea vechii iubiri îi chinuieşte, atât pe Heathcliff, cât şi pe Catherine.

Catherine moare la naşterea fiicei sale, pe nume Cathy. Heathcliff se căsătoreşte cu Isabelle (sora lui Edgar Linton) pe care o terorizează necontenit. Înverşunarea sa împotriva tuturor celor care i-au răpit fericirea nu cunoaşte limite. El îi va urmări cu răzbunarea chiar şi pe copiii lor. Se răzbună pe Hindley, dându-i fiului acestuia, Hareton, o educaţie nepotrivită. Cathy este obligată să-l ia în căsă-

Scanned with OKEN Scanner

torie pe fiul lui Heathcliff. După moartea lui Heathcliff, Cathy, rămasă văduvă între timp, se căsătoreşte cu Hareton.

La Vulturi! – nuvelă de Gala Galaction.

A fost publicată în anul 1912 în revista „Viaţa românească", fiind inclusă, ulterior, în volumul de debut al autorului *Bisericuţa din răzoare* (1914).

Nuvela *La Vulturi!* este o admirabilă sinteză a suferinţelor milenare ale poporului român.

Tema nuvelei o constituie evocarea unui episod din lupta pentru independenţă naţională a locuitorilor Ţării Româneşti, la începutul veacului trecut.

Nuvela se deschide cu un frumos tablou de natură. La realizarea lui contribuie, în mod admirabil, contrastul dintre diferitele elemente ale reliefului: într-o zi cu soare, culmile Scripetului, *„colţuroase şi limpezi ca o cunună de securi"*, ni se dezvăluie, ca o măreaţă construcţie, adunată de jur-împrejurul unei palme de pământ, locuite de *„un pumn de oameni"*. Acest loc se numeşte Iablanicioara, de la numele pârâului care izvorăşte, de undeva, din munte. Pe lângă pârâu coboară o cărare, *„singura mai lesnicioasă, dar chinuită"*, ca şi viaţa oamenilor care trăiau aici, în *„câteva case, întemeiate în acest cuib de vulturi"*. Existenţa locuitorilor era permanent ameninţată de invazii străine, de jaf şi de moarte.

Autorul îşi opreşte privirea asupra baciului Dănilă, *„starostele ciobanilor din partea locului"*, om care îndurase de-a lungul vieţii multe suferinţe şi *„încercase multe vaduri de amărăciune"*. În tinereţe, Dănilă agonisise de trei ori avere şi tot de atâtea ori fusese jefuit de turci.

Deznădăjduit, şi-a părăsit locurile natale şi s-a retras în munţi, ca *„să nu mai vadă plaiul şi silnicia de pe el"*. Ajuns la izvorul Iablanicioarei, el s-a făcut cioban, reuşind cu timpul

Scanned with OKEN Scanner

să-şi refacă gospodăria. Îşi rostuieşte copiii, dar nu îi este dat să cunoască tihna nici la cei 80 de ani ai săi.

La vestea izbucnirii revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, Dănilă i-a trimis la luptă pe cel mai drag dintre ginerii săi, pe Păun Ozun, şi pe alţi zece voinici, pentru a-l sluji *„până la moarte"* pe *„domnul Tudor"*.

De mai multă vreme Dănilă nu primise nicio veste de la Păun Ozun, dar ştia să-şi ascundă îngrijorarea şi s-o îmbărbăteze pe fiica sa, Agripina, soţia lui Păun. Ea avea trei copii: *„Măriuca, Vlad şi Păunaş, care era abia de două luni"*.

„Pacea adâncă" a locurilor este sfâşiată, pe neaşteptate, de un strigăt care anunţă invazia turcilor: *„Fugiţi! Fugiţi! Vin turcii."*

Smulsă din îndeletnicirile ei cotidiene, de gospodină şi mamă iubitoare, Agripina trăieşte groaza invaziei. Reacţiile ei sunt febrile, disperate: *„tresări"*, *„groaza vestei se prefăcu deodată în groaza faptului văzut cu ochii!"*.

Agripina îşi ia cei trei copii şi pleacă spre munte, suind pieptiş coastele abrupte ale Scripetului, în speranţa că nu va fi ajunsă din urmă de turci şi se va putea adăposti la stânele ciobanilor.

Împovărată cu Păunaş în poală, ţinându-i şi pe ceilalţi doi, Agripina urcă cu greu cărarea, care *„scoate sufletul din om"*, sfâşiată de spaimă, asaltată de gânduri nebune. Descrierea drumului, realizată cu lux de amănunte, redând cu mare artă dramatismul situaţiei, spaima şi îndârjirea femeii, constituie partea cea mai tulburătoare şi cea mai bine realizată a nuvelei.

Disperată că nu mai poate înainta cu toţi copiii, Agripina îl ascunde pe cel mic, pe Păunaş, într-o căpiţă de fân din apropierea stânii şi merge mai departe, cu ceilalţi doi, Măriuca şi

Scanned with OKEN Scanner

Vlad, la Moş Dănilă. Acesta, cufundat în gândurile negre, provocate de lipsa veştilor de la Păun Ozun, este trezit la realitate de plânsul Măriucăi şi de figura răvăşită a Agripinei. Bătrânul îi strânge în grabă pe ciobani şi, înarmaţi cu flinte, pleacă spre poiană, după micuţul Păunaş. Ajuns la locul unde fusese ascuns micuţul, nu mai găseşte decât scutecele înroşite de sânge ale copilului şi *„o largă spulberătură de fulgi cenuşii, ca după o încăierare de vulturi"*. Valoarea simbolică a destinului copilului se desprinde din comentariul scriitorului: *„Păsările cerului coborâseră în poiană şi smulseseră pe Păunaş din zbuciumul plânsului, din durerile foamei şi din tot vaietul şi chinul unei vieţi omeneşti, în mijlocul unui popor nenorocit şi rob încă pe multă vreme!"*

Bătrânul, în faţa imaginii cârpelor însângerate, îşi ridică disperat mâinile spre cer şi îl imploră pe Dumnezeu să pună capăt, o dată pentru totdeauna, nenorocirilor care s-au abătut asupra ţării şi a oamenilor: *„Ajungă atâta risipă, atâta jaf la vulturi! din mana bietei ţări şi din carnea noastră!"*.

Legende istorice – cele mai cunoscute scrieri ale lui Dimitrie Bolintineanu. Au fost publicate în volumele *Legende sau basme naţionale*, 1858, şi *Legende noi*, 1862.

Legendele istorice au, în genere, caracterul unor balade inspirate din istoria naţională, în care este preamărită lupta poporului nostru de-a lungul veacurilor pentru apărarea libertăţii.

În centrul legendelor se găsesc figuri de voievozi (Ştefan cel Mare, Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul etc.), intraţi în conştiinţa poporului ca luptători împotriva cotropitorilor otomani.

Ecou al dorinţei autorului de a sublinia patriotismul, demnitatea, iubirea de ţară, puterea de sacrificiu ce îi carac-

Scanned with OKEN Scanner

terizează pe aceşti eroi ai neamului, *Legendele istorice* sunt totodată o dovadă a ataşamentului poetului faţă de ţară şi istoria ei glorioasă.

Cele mai cunoscute legende sunt: *Muma lui Ştefan cel Mare, Daniil Sihastru, Mircea cel Mare şi solii, Radu de la Afumaţi* etc.

Leoaică tânără, iubirea – poezie de Nichita Stănescu; face parte din volumul *O viziune a sentimentelor*, publicat în anul 1964.

Această poezie este socotită o adevărată capodoperă.

Personificarea iubirii într-o leoaică tânără, care pândeşte arcuită şi atacă prin surprindere victima, este o imagine plastică de o extraordinară frumuseţe şi prospeţime: *„Leoaică tânără, iubirea/mi-a sărit în faţă./Mă pândise-n încordare/mai demult./Colţii albi mi i-a înfipt în faţă,/m-a muşcat, leoaica, azi, de faţă“.*

Natura, tulburată şi ea, participă la marea taină a sufletului: *„Şi deodată-n jurul meu, natura/se făcu un cerc, dea-dura,/când mai larg, când mai aproape,/ca o strângere de ape“.*

Însuşi îndrăgostitul uită de sine, nu-şi mai poate controla deloc simţurile: *„Mi-am dus mâna la sprânceană,/la tâmplă şi la bărbie,/dar mâna nu le mai ştie.“*; el îşi anulează identitatea, rămânând *„un deşert în strălucire“.*

Poezia *Leoaică tânără, iubirea* este *„una din cele mai mişcătoare confesiuni de îndrăgostit, versurile reînvie într-o versiune modernă figuraţiile liricii orientale, cu o splendidă denudare înfocată“* (Ovid S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele).*

Letopiseţul Tării Moldovei de când s-au descălecat ţara şi de cursul anilor şi de viaţa domnilor care scrie de la Dragoş-Vodă până la Aron-Vodă (1359–1594) – cea mai veche

Scanned with OKEN Scanner

cronică în limba română, scrisă de Grigore Ureche.

Lucrarea a fost redactată între anii 1642 – 1647 şi tratează istoria Moldovei de la 1359, adică de la al doilea descălecat al lui Dragoş-Vodă, până la 1594 (a doua domnie a lui Aron-Vodă). Cronica s-a păstrat în copii, cu interpolări aparţinând lui Simeon Dascălul, Misail Călugărul, Axinte Uricariul.

Letopiseţul urmăreşte istoria Moldovei, succesiunea domnilor, destinele acestora, gloria şi vicisitudinile prin care a trecut poporul român, *„începătura şi adaosul, mai apoi şi scăderea"*.

Ureche nu compilează texte şi date, ci, *„cetind cărţile şi izvoadele, şi ale noastre şi cele striine, au aflat cap şi începătură moşilor"*. Faptele istorice au în opera sa un caracter educativ, scriitorul consemnând *„şi bune şi rele, să rămâie feciorilor şi nepoţilor, să le fie de învăţătură, despre cele rele să se ferească şi să să socotească, iar despre cele bune să urmeze şi să să îndrepteze"*.

De interes ştiinţific este începutul cronicii sale, un fel de introducere în istoria poporului român înainte de întemeierea voievodatelor, adică în perioada cuceririi Daciei de către romani.

În urma unor analogii făcute între lexicul român şi lexicul latin, Grigore Ureche susţine latinitatea limbii noastre, afirmând că: *„de la Râm* [Roma] *ne tragem"*.

Ureche este totodată întemeietorul portretisticii în literatura noastră veche. În cadrul cronicii Ştefan cel Mare apare în prim-plan, cronicarul realizându-i un portret antologic, primul de acest fel în literatura română. Alături de Ştefan cel Mare îi regăsim pe Dragoş, Bogdan, Roman, Ştefăniţă, Rareş, Alexandru Lăpuşneanul, Despot-Vodă, Ion-Vodă Armeanul etc.

Scanned with OKEN Scanner

Letopiseţul Ţării Moldovei a servit ca sursă de inspiraţie scriitorilor de mai târziu: V. Alecsandri *(Dumbrava Roşie; Despot-Vodă)*; Costache Negruzzi *(Alexandru Lăpuşneanul; Ştefaniada – Aprodul Purice)*, Bogdan Petriceicu Hasdeu *(Ion Vodă cel Cumplit)*, Barbu Ştefănescu Delavrancea (trilogia *Moldovei: Apus de soare)*.

Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron-Vodă încoace – cronica lui Miron Costin, prin care este continuat *Letopiseţul* lui Ureche, datând din anul 1675.

Autorul narează în această cronică evenimentele istorice cuprinse între anii 1594–1661.

În vederea elaborării cronicii sale, Miron Costin a consultat numeroase scrieri şi a prelucrat diverse izvoare externe. Unele informaţii sunt preluate din tradiţia orală, fapt pe care Miron Costin îl subliniază adesea: *„cât am pututu a înţelege den boieri bătrâni den dzilele lor"* sau *„acestè am înţăles de la boieri bătrâni de sfatu pre acèle vrèmi"*.

În cronica lui Miron Costin sunt cuprinse evenimente din Moldova din timpul domniilor lui Ştefan Tomşa, Vasile Lupu, Gheorghe Ştefan etc., dar şi luptele purtate de Mihai Viteazul, mai ales cele împotriva turcilor.

Miron Costin este cel dintâi scriitor român care a încercat să creeze o modalitate de expresie literară a limbii române. Comparaţiile, dialogurile, portretele, întregul stil al lui Miron Costin arată preocuparea acestuia pentru aspectul literar al scrierii. Acest lucru este semnalat de criticul G. Călinescu: *„Ceea ce iese de sub pana lui, mult mai puţin spontan decât la Ureche, este rodul unei arte"* (G. Călinescu, *Miron Costin, cu prilejul unor noi ediţii şcolare*, „Adevărul literar şi artistic", 3 oct. 1937).

Scanned with OKEN Scanner

Cronica lui Miron Costin conţine nu numai portrete de domni (Ieremia Movilă: *„om întreg la toate, nerăpitor, nemândru, nevărsătoriu de sânge, blându, dumnădzărescu“*; Ştefan Tomşa: *„mare vărsătoriu de singe, gros la hire şi prostatec“* etc.), ci şi portrete de boieri şi oşteni.

Ca şi Grigore Ureche, Miron Costin crede în funcţia educativă a istoriei: *„că létopiseţile nu sintu numai să le citească omul, să ştie ce au fostu în vrémi trecute, ce mai multu să hie de învăţătură, ce ieste bine şi ce ieste rău (...)“*.

Livada cu vişini – dramă a scriitorului rus Anton Pavlovici Cehov, cel mai important reprezentant al teatrului realist rus. A fost publicată în anul 1904.

Autorul surprinde în *Livada cu vişini* degradarea morală a aristocraţiei. Cauza o constituie risipa, inactivitatea şi, nu în ultimul rând, incapacitatea exponenţilor acestei clase de a-şi abandona vechile moravuri şi de a se adapta noii realităţi sociale şi economice.

Moşiereasa Liubov Andreevna Ranevskaia, rămasă văduvă de timpuriu, şi-a părăsit fetiţa, şi-a irosit averea, petrecându-şi cea mai mare parte a timpului la Paris. Întorcându-se la casa ei, aflată în mijlocul unei frumoase livezi cu vişini, este asaltată de creditori, din pricina datoriilor acumulate. Pentru achitarea acestora ea este nevoită să renunţe la o parte din bunurile sale.

În cele din urmă livada va fi cumpărată de Ermolai Alexeevici Lopahiu, negustor proaspăt îmbogăţit, nepotul unui iobag al moşiereseI.

În ciuda sentimentelor nostalgice pe care i le trezeşte livada cu vişini, a faptului că aici îşi petrecuse cei mai frumoşi ani ai copilăriei, Liubov Andreevna nu mai poate salva livada,

Scanned with OKEN Scanner

întrucât Lopahiu o va tăia pentru a construi case de odihnă.

Moşiereasa se va întoarce la Paris să-şi cheltuiască ultimii bani, ducând mai departe aceeaşi existenţă.

Logodnicii – roman al scriitorului italian Alessandro Manzoni. A fost publicat în anul 1827, ediţia definitivă văzând lumina tiparului în anii 1840–1842.

Romanul *Logodnicii* este o vastă frescă a vieţii poporului italian din veacul al XVII-lea, fiind expresia tendinţelor liberale ale societăţii acelor vremuri.

Acţiunea romanului este plasată în Lombardia, între anii 1628–1630. Scriitorul înfăţişează povestea de dragoste a tinerilor ţesători logodiţi, Renzo şi Lucia, a căror căsătorie este împiedicată de atotputernicul şi desfrânatul senior don Rodrigo şi de don Abbondio, un preot laş şi meschin, supus în totalitate ordinelor seniorului. Victime ale feudalismului despotic şi ale ipocriziei clerului, cei doi vor avea de depăşit nenumărate greutăţi pentru a-şi putea uni vieţile prin căsătorie.

Tinerii părăsesc satul: Lucia se refugiază într-o mănăstire, de unde este predată unui senior (prieten al lui don Rodrigo), care până la urmă o va elibera, convins fiind de nevinovăţia tinerei; Renzo, răzvrătindu-se împotriva feudalilor despotici, este arestat, scapă, apoi se îmbolnăveşte de ciumă, la fel ca don Rodrigo şi Lucia.

Logodnicii reuşesc să se vindece şi, după ce don Rodrigo moare, don Abbondio îi uneşte prin sfânta căsătorie, pentru totdeauna.

Romanul are o conotaţie politică evidentă: deşi evocă epoca dominaţiei spaniole din secolul al XVII-lea, vizează de fapt dominaţia habsburgică, contemporană scriitorului.

Scanned with OKEN Scanner

Lostriţa – povestire de Vasile Voiculescu.

Inclusă în volumul *Povestiri*, apărut în anul 1966, *Lostriţa*, alături de *Pescarul Amin*, *Amintiri despre pescuit*, *Lacul Rău*, se inspiră din lumea fabuloasă a pescuitului, văzut ca practică ancestrală.

Vasile Voiculescu cercetează aici mitul Sirenei sau al Ondinei, existent şi în folclorul românesc.

Tema povestirii este aspiraţia spre absolut, acesta neputând fi atins decât prin jertfa de sine.

Necuratul rânduise de multă vreme în apele Bistriţei *„o nagodă“* cu înfăţişare de lostriţă, care se arăta, când la bulboane, când la şuvoaie, *„cu cap bucălat de somn, trup şui de şalău şi pielea pestriţată auriu, cu bobiţe roşii-ruginii, ca a păstrăvului“*.

Lostriţa îşi poate schimba înfăţişarea atunci când vrea să-l înşele pe cel pe care a pus ochii: *„ai zice că e o domniţă lungită la soare, pe plaja de nisip argintiu“*.

Lostriţa-sirenă a ademenit în mrejele ei, ducându-i pe fundul apelor, pescari iscusiţi, copii neştiutori, flăcăi tulburaţi de frumuseţea ei.

Oamenii se fereau de ea, socotind-o vrăjită, doar Aliman, un tânăr pescar de pe Bistriţa, nu credea în basme şi râdea ori de câte ori i se povestea *„de ştime schimbate în lostriţe, ori de naiba prefăcut în peşte“*.

Aliman izbutise chiar s-o prindă pentru o clipă în undiţa sa. Pe la mijlocul verii, a încolţit-o într-un cot de apă scăzută şi a prins-o în braţe, dar, plesnindu-l cu coada, lostriţa a reuşit să-i scape, *„cum îi scăpa duminica câte o zvârlugă de fată la horă“*.

Din acel moment, Aliman rămâne vrăjit, păstrând în carnea braţelor *„o dezmierdare, ca un gust de departe al lostriţei“*. Provocarea lostriţei, această sirenă a Bistriţei, nu rămâne fără rezultat: Aliman se jură că o va prinde vie. Cercetează apa ca un nebun, fără să se oprească,

Scanned with OKEN Scanner

fie zi, fie noapte. Oamenii şi-au dat seama că flăcăul se află sub vraja lostriţei şi că aceasta îi va face de petrecanie, căci el *„nu mai râdea ca altădată“*, *„punea capul în piept şi pleca fără să mai asculte“*.

Ea i se arăta din când în când, dar spre sfârşitul verii a pierit. Flăcăul tânjea după lostriţă, topindu-se ca de boală.

Primăvara, când Bistriţa furioasă se eliberează de chingile gheţii, pescarul începe iar s-o caute. Abia pe la Paşte apare lostriţa mult râvnită: *„Mai mândră, mai vicleană, unduind trupul cu ispite femeieşti în el“*. Deşi îi întinde capcane din nuiele, Aliman nu reuşeşte să o prindă.

Exasperat, pleacă într-un sat *„sălbatec“* de pe Neagra, la un vraci bătrân, mare descântător de peşti, la care rămâne peste noapte. Acesta îi va da o lostriţă lucrată în lemn, *„vopsită la fel cu aur şi argint şi stropită cu picăţele galbene ruginii“*.

Într-un miez de noapte cu luna în pătrar, cu trupul gol, flăcăul intră până la mijlocul râului, rosteşte descântecul învăţat de la bătrânul vraci *„în care se lepăda de lumea lui Dumnezeu“* şi dă drumul păpuşii cu chip de lostriţă. Păpuşa produce minuni: apa Bistriţei vine mare şi, provocând inundaţii, aduce de sus, de la munte, o plută pe care se află o fată, care nu ştie cum o cheamă, un fel de sălbatică picată într-o comunitate omenească. Privind-o, *„oamenii vedeau cu uimire cum se zbicesc repede straiele pe ea, ia, fota, opincile, ca şi când n-ar fi fost udă niciodată“*.

Aliman, uitând dintr-o dată de lostriţă şi de vrăji, o duce la el acasă şi îi pune numele Ileana. Între cei doi se naşte o dragoste teribilă, întreruptă, pe la sfârşitul verii, de o femeie *„iute şi sturlubatică“*, mama fetei. Femeia, după ce-i reproşează că şi-a uitat părinţii şi su-

Scanned with OKEN Scanner

rorile, îi şopteşte fetei la ureche vorbe adormitoare. Tânăra, în transă hipnotică, pleacă împreună cu mama ei, lăsându-l pe Aliman *„gol de puteri ca o armă descărcată"*.

În zadar le-a căutat Aliman, nimeni nu i-a putut spune ceva despre ele. Dar un bătrân trecut de o sută de ani îşi aminteşte că acestea, mama şi fiica, fuseseră alungate cu pietre din satul său şi le fusese incendiată casa *„pentru multele blestemăţii şi răutăţi ce săvârşeau cu ajutorul Satanei"*.

Din acel moment Aliman nu mai pescuieşte şi, cu voinţa paralizată, acceptă să se căsătorească cu o fată din sat. În ajunul nunţii el visează că se însura cu lostriţa şi că îl cununa bătrânul vrăjitor. În ziua cununiei un băieţaş vine cu vestea că a reapărut lostriţa şi Aliman, trezit ca dintr-un somn ciudat, buimac de băutură, aleargă nebun spre râu.

Apa este mare şi, ispitit de lostriţa care-l privea fix, Aliman se aruncă în apele învolburate ale Bistriţei şi dispare în adâncuri pentru totdeauna.

Luceafărul – capodoperă a creaţiei eminesciene. În anul 1882 este citit de autor în şedinţele „Junimii". În anul următor este publicat în Almanahul Societăţii studenţeşti „România Jună" şi în „Convorbiri literare".

Luceafărul este rezultatul unui îndelung şi complicat proces de elaborare. Punctul de plecare al poemului, după cum preciza însuşi Eminescu, îl constituie un basm românesc intitulat *Fata în grădina de aur* şi publicat de un german, Richard Kunisch, într-un memorial de călătorie apărut la Berlin în 1861.

Inspirându-se din acest basm şi păstrându-i, în mare măsură, schema epică, Eminescu realizează un poem lirico-filozofic, pornind

Scanned with OKEN Scanner

de la o fantastică poveste de iubire şi ajungând, în plan alegoric, la drama omului de geniu.

Poemul este structurat pe planuri antitetice (terestru-cosmic; uman-fantastic) şi este organizat într-o succesiune de patru tablouri.

Tabloul întâi cuprinde povestea fantastică de iubire dintre două fiinţe aparţinând unor lumi diferite: cea celestă şi cea terestră. Atmosfera este gravă, iar gesturile sunt protocolare. Comunicarea se realizează în vis.

În cel dintâi tablou frumoasa *„fată de împărat"* îi cere Luceafărului de sus să-i pătrundă *„în casă şi în gând"* şi să-i lumineze viaţa. La chemarea fetei *„el asculta tremurător/ Se aprindea mai tare/Şi s-arunca fulgerător/Se cufunda în mare"*. Astfel, din adâncurile mării se iveşte un *„tânăr voievod/ Cu păr de aur moale,/Un vânăt giulgi se-ncheie nod/Pe umerele goale"*. Cu faţa *„albă ca de ceară"*, el părea *„un mort frumos cu ochii vii/Ce scânteie-n afară"*, al cărui tată este cerul, iar mamă îi este marea.

Luceafărul îi propune fetei să-şi lase lumea şi să-l urmeze *„colo-n palate de mărgean"*, unde *„toată lumea-n ocean"* îi va da ascultare.

În ciuda frumuseţii Luceafărului, fata refuză propunerea de a-l urma, căci îl vede *„străin la vorbă şi la port"*, lucind fără viaţă.

La cea de a doua chemare a fetei, Luceafărul apare sub înfăţişarea unui tânăr mândru, *„scăldat în foc de soare"*. Şi de această dată fata de împărat refuză să-şi lase lumea pentru a-l urma pe Luceafăr, căci, deşi *„frumos cum numa-n vis/Un demon se arată"*, ea simte cum privirea lui o arde. În schimb, fata îi cere să devină muritor ca şi ea. Luceafărul, *„de dragu-unei copile"*, se rupe din locul lui *„de sus"* şi piere mai multe zile.

Cel de-al doilea tablou este consacrat planului terestru în care

Scanned with OKEN Scanner

este urmărită idila dintre Cătălina şi Cătălin, *„viclean copil de casă,/ Ce împle cupele cu vin/ Mesenilor la masă,//Un paj ce poartă pas cu pas /A-mpărătesi rochii,/ Băiat din flori şi de pripas/Dar îndrăzneţ cu ochii.“* La început Cătălina îl respinge, căci ea încă mai tânjea după *„Luceafărul din cer“*. Isteţul Cătălin va reuşi s-o facă pe Cătălina să uite *„dorul de părinţi“* şi *„visul de luceferi“*.

În cel de-al treilea tablou este prezentată călătoria cosmică a Luceafărului (numit Hyperion de creatorul lumii) şi dialogul acestuia cu Demiurgul. Hyperion îi cere Demiurgului să fie dezlegat *„de greul negrei vecinicii“: „Reia-mi al nemuririi nimb/Şi focul din privire,/Şi pentru toate dă-mi în schimb/O oră de iubire...“* Demiurgul îi dezvăluie lui Hyperion motivele pentru care nu poate da curs rugii lui: *„– Hyperion, ce din genuni/Răsai c-o-ntreagă lume,/Nu cere semne şi minuni/Care n-au chip şi nume;//Tu vrei un om să te socoţi,/Cu ei să te asameni?/Dar piară oamenii cu toţi,/S-ar naşte iarăşi oameni.//Ei numai doar durează-n vânt /Deşerte idealuri –/ Când valuri află un mormânt/Răsar în urmă valuri.“* Pentru a-l convinge, Demiurgul foloseşte un ultim argument, propunându-i să-şi întoarcă privirea spre pământ: *„...Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre-acel pământ rătăcitor/Şi vezi ce te aşteaptă.“*

Cel de-al patrulea tablou prezintă fericirea prin iubire a omului de rând (Cătălin şi Cătălina), în contrast cu suferinţa şi neliniştea spiritului superior, care rămâne veşnic neînţeles şi nefericit în lumea pământească, mărginită şi meschină. Luceafărul o *„vede de sus“* pe Cătălina *„îmbătată de amor“*, în braţele lui Cătălin. Cea pentru care Luceafărul dorise să-şi lase lumea îl cheamă acum să-i ocrotească norocul:

Scanned with OKEN Scanner

„– Cobori în jos, luceafăr blând,/Alunecând pe-o rază,/Pătrunde-n codru şi în gând,/Norocu-mi luminează!"

Finalul poemului, de o dureroasă şi mândră resemnare, reprezintă o constatare rece, obiectivă a diferenţelor fundamentale dintre cele două lumi: *„– Ce-ţi pasă ţie, chip de lut,/Dac-oi fi eu sau altul?//Trăind în cercul vostru strâmt/Norocul vă petrece,/Ci eu în lumea mea mă simt/Nemuritor şi rece."*

Luceafărul este o alegorie pe tema romantică a locului geniului în lume. Marele nostru poet spunea *„Geniul nu cunoaşte moarte, iar numele lui scapă de noaptea uitării, pe de o parte aici, pe pământ nu e capabil de a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc"*.

Luceafărul *„este culmea creaţiei eminesciene, este cântecul său de lebădă"* (T. Vianu).

M

Mahabharata – operă anonimă; în traducere *Mahabharata* înseamnă *„Marele război al neamului lui Bharata"*. *Mahabharata* este cea mai importantă epopee a literaturii indiene, elaborarea ei întinzându-se pe o perioadă foarte lungă, forma actuală datând probabil din secolul V-lea d.Hr.

Mahabharata are o dimensiune neobişnuită: aproape 215.000 de versuri, grupate în 19 cărţi.

Printre nenumăratele povestiri şi episoade inserate în cadrul epopeii putem distinge firul conducător al unei acţiuni principale. Subiectul propriu-zis îl constituie lupta pentru tron dintre fraţii Pandava şi verii lor, fraţii Kaurava, cu toţii descendenţi ai

Scanned with OKEN Scanner

lui Bharata, fiul regelui Dusyanta şi al Sakuntalei.

Convenţia fusese ca, după 12 ani de exil, fraţii Pandava să recapete tronul, dar Kuruşii refuză să respecte angajamentul luat. Cele două partide, fiecare întărite prin alianţe cu triburi vecine, îşi declară război. Întreaga Indie este zguduită.

Luptele care au ţinut 18 zile neîntrerupte se vor solda cu nenumărate victime omeneşti. Kuruşii au murit cu toţii. Fraţii Pandava, supravieţuind, se retrag în munţi.

Durerea este sfâşietoare: lamentaţiile femeilor şi cântecele rituale de înmormântare umplu văzduhul.

Regina Gandhari îşi pierde minţile de durere, văzând cum vulturii sfâşie trupul fiului său căzut în luptă.

Peste câtăva vreme o moarte subită îi va răpi şi pe fraţii Pandava, în vreme ce mergeau pe un munte din nordul ţării.

Peste acţiunea principală a epopeii se suprapun ori se împletesc cu aceasta numeroase episoade, situaţii, descrieri, norme morale, discuţii filozofice, explicaţii cosmogonice, idei şi sentimente religioase, legende.

La un loc, toate acestea redau, ca o enciclopedie, imaginea complexă a vechii Indii.

Maitreyi – roman de Mircea Eliade.

A fost publicat în anul 1933. Este considerat romanul cu cel mai mare succes de public al scriitorului.

Urmând după *Isabel şi apele diavolului*, romanul *Maitreyi* păstrează caracterul de jurnal, de experienţă trăită, după modelul deja cunoscut al lui André Gide.

Mircea Eliade ne oferă în *Memoriile* sale numeroase detalii referitoare la geneza romanului: *„În faţa hârtiei albe, scriind despre oameni şi întâmplări care au avut un rol în viaţa mea, mi-era peste putin-*

Scanned with OKEN Scanner

ţă să inventez. Am schimbat, evident, numele personajelor, în afară de al lui Maitreyi şi al surorii ei Chabu, dar am lăsat întocmai datele, adrese şi numere de telefon. Schimbasem, de asemenea, meseria lui Dasgupta şi a povestitorului şi am modificat radical finalul, ca şi cum aş fi vrut să mă despart definitiv de Maitreyi (aruncând-o în braţele unui vânzător de fructe, împingând-o până la marginea sinuciderii). Şi, evident, scăldasem lumea aceea depărtată în lumina palidă, aurie, pe care o irizau amintirile şi melancolia. Dar nu e mai puţin adevărat că, dacă ar fi fost citit de anumite persoane din Calcutta, romanul n-ar fi avut nevoie de nicio cheie ca să fie descifrat.“

Acţiunea romanului este plasată în India. Subiectul romanului se organizează în jurul unui cuplu: Allan, tânăr inginer european aflat la Calcutta, şi Maitreyi, fiica inginerului Narendra Sen, personalitate locală respectabilă.

Allan, care şi-a înregistrat într-un jurnal, conştiincios ţinut, aventura sa erotică, rememorează episodul referitor la Maitreyi.

După o perioadă de spitalizare, Allan este invitat, în perioada de convalescenţă, în casa familiei profesorului Narendra Sen. Aici el o cunoaşte pe fiica acestuia, Maitreyi, în vârstă de 16 ani.

Pe Maitreyi o zărise pentru prima dată cu câteva luni înainte: se afla în maşina tatălui său, iar impresia pe care i-o făcuse nu fusese deloc strălucită: *„Mi se părea urâtă – cu ochii ei prea mari şi prea negri, cu buzele cărnoase şi răsfrânte, cu sânii puternici, de fecioară bengaleză crescută prea plin, ca un fruct trecut în copt“*.

Treptat, Maitreyi reuşeşte să-i trezească interesul. Allan descoperă în Maitreyi nu numai o fiinţă cultivată, admiratoare a lui Robi Thakkur (Rabindranath Tagore – poet, prozator, militant pentru elibera-

Scanned with OKEN Scanner

rea Indiei), ci şi o fiinţă de o tulburătoare senzualitate şi exotism.

Allan nu ţine cont de avertismentul conaţionalului său, Harold: „– *Nu zău, Allan, cum de-ţi poate plăcea ţie o bengaleză? Sunt dezgustătoare (...) Şi apoi, nu e nimic de făcut, nici dragoste. Fata aceea n-are să-ţi întindă niciodată mâna...*"

În primele cinci luni petrecute cu Maitreyi, după cum mărturiseşte Allan, nu se gândise la dragoste. Îl interesa mai mult firea ei, ceea ce era misterios, fascinant în ea. Cu toate acestea, curând, între cei doi se va înfiripa o mare iubire, încurajată aparent de familia eroinei.

Autorul urmăreşte evoluţia capricioasă a sentimentului erotic, de la manifestarea echivocă de la început, până la dezlănţuirea pasională a dragostei: gesturi tandre, izbucniri neaşteptate, luciditate şi tulburare, indiscreţii abil camuflate.

Allan înţelege greşit atitudinea îngăduitoare a familiei profesorului Narendra Sen, văzând-o ca pe o încuviinţare a legăturii sale cu Maitreyi. Toţi păruseră să încurajeze apropierea dintre cei doi, prin discrete retrageri, prin mutuale consimţiri. Însă, de îndată ce relaţia lor este descoperită (Chabu, sora lui Maitreyi, le dezvăluie părinţilor adevărul), Allan va fi izgonit din casa profesorului.

Romanul *Maitreyi* este o poveste de dragoste, pe cât de tristă pe atât de încântătoare. Este jurnalul descoperirii iubirii şi a sufletului indian, căci, prin Maitreyi, Allan descoperă adevărata dragoste, iar prin dragoste pătrunde în misterul sufletului indian.

Mănăstirea din Parma – roman al prozatorului francez Stendhal, apărut în anul 1839.

Acţiunea romanului este plasată în Italia, la curtea din Parma, în mijlocul intrigilor a două partide.

Scanned with OKEN Scanner

Fabricio del Dongo, participant la bătălia de la Waterloo, candidează la postul de arhiepiscop. El este susţinut de mătuşa sa, care îl iubeşte foarte mult, ducesa de Sanseverina.

Partidul advers însă izbuteşte să facă să fie arestat şi, în vreme ce ducesa se străduieşte să-l salveze, Fabricio se îndrăgosteşte de Clelia, fiica guvernatorului închisorii. Protagonistul romanului trece prin nenumărate întâmplări: evadează, e pe cale să fie otrăvit, este salvat de Clelia – care însă trebuie să se mărite cu un alt bărbat.

După mai mulţi ani, când Clelia moare, Fabricio – devenit celebru în lumea ecleziastică – se retrage la Mănăstirea Parma.

Mări sub pustiuri – nuvelă de Dumitru Radu Popescu. A apărut în revista „Steaua", în anul 1962.

Mări sub pustiuri abordează tema războiului în opoziţie cu universul pur al copilăriei şi al adolescenţei.

Structura epică a povestirii este relativ simplă: un elev trebuie să pună explozibil sub un pod, pentru a întârzia retragerea armatei germane şi deplasarea unui convoi de prizonieri.

Narând foarte sumar fapta ca atare, prozatorul acordă un interes constant, pe de o parte surprinderii stărilor sufleteşti încercate de erou, pe de altă parte prezentării circumstanţelor în care acesta acţionează.

În aşteptarea orei fixate, tânărul se întoarce în oraş şi se întâlneşte cu Ioana, fata de care îl leagă o dragoste pură şi profundă. Având în faţă perspectiva morţii care, poate, îl aşteaptă, ceasurile pe care le petrece cu Ioana dobândesc un preţ nebănuit. Transcrierea monologurilor interioare ale celor doi adolescenţi pune în lumină valori sufleteşti inestimabile.

Băiatul îi dăruieşte fetei un ierbar, la care ţine nespus de mult. Lăsându-i ierbarul şi rugând-o să-l completeze, el îi lasă o moştenire

Scanned with OKEN Scanner

scumpă şi vorbele pe care le rosteşte capătă valoare de testament.

În final, eroul parcurge clipe de tensiune interioară extremă, sugerate fin de autor. Primeşte explozibilul, se deplasează la pod şi declanşează explozia. După aruncarea podului în aer reuşeşte să se ascundă într-un lan de grâu de patrulele germane intrate în alertă.

Îi trece prin minte să îmbrace hainele unei sperietori de păsări pe care o vede în mijlocul lanului şi să-şi vâre capul în dovleacul aşezat în vârful acesteia.

Când pericolul pare să fi trecut, intervine finalul neaşteptat: unor soldaţi nemţi, care trec pe drum, le vine ideea de a-şi încerca destoinicia de ţintaşi trăgând în creştetul sperietorii.

Dovleacul este ciuruit şi tânărul erou este omorât. Prin deznodământul tragic al adolescentului-erou, D. R. Popescu denunţă cruzimea războiului, distrugător de vieţi omeneşti.

Medeea – tragedie de Euripide, datând din anul 431 î.Hr.

Ca şi în celelalte tragedii create de Euripide, *Medeea* aduce în primplan personaje animate de pasiuni puternice, sfâşiate de lupta dintre patima mistuitoare şi sentimentele pure, curate. Autorul pune accentul pe aspectele psihologice ale comportamentului eroilor săi. De această dată nenorocirea personajelor nu mai este pusă pe seama unei forţe superioare, ci este cauzată de propriile lor patimi şi acţiuni.

Iason o părăseşte pe Medeea, soţia sa, pe care o adusese de pe meleaguri îndepărtate, pentru a încheia o nouă căsătorie, cu fiica lui Creon, regele Corintului. Uzând, prin vicleşug, de o licoare otrăvită pe care a pregătit-o singură, Medeea îşi ucide rivala.

Într-un acces de gelozie şi disperare, urmărită până la obsesie de ideea răzbunării pe soţul infidel, Medeea ia cumplita hotărâre, pe

Scanned with OKEN Scanner

care până la sfârşit o va îndeplini, de a-şi ucide cei doi copii, care sunt totodată şi copiii lui Iason.

Euripide surprinde în această operă, cu o deosebită profunzime psihologică, frământările, oscilaţiile Medeei, care trece prin stări alternante de forţă şi slăbiciune, determinate de dorinţa ei de răzbunare şi de dragostea pe care le-o poartă copiilor săi.

În această operă privirea ne este aţintită tot timpul asupra personajului principal. Interesul dramatic vine din crearea unui personaj profund uman, sfâşiat de frământări pasionale, pe cât de veridic pe atât de tragic. Medeea este prin excelenţă o fiinţă pasională.

Meşterul Manole – dramă de Lucian Blaga.

A fost publicată la Sibiu, în anul 1927.

Sprijinindu-se pe cunoscuta legendă a Mănăstirii Argeşului, Lucian Blaga reface structural semnificaţiile baladei, regândind şi reconstruind mitul din perspectiva unor concepte estetice moderne. Între acestea, expresionismul pare să deţină un loc primordial.

Lucian Blaga comprimă datele oferite de partea introductivă a baladei şi începe expoziţia dramei cu motivul surpării zidurilor.

Aflat în camera sa de lucru, aplecat peste pergamente şi planuri, Manole măsoară şi socoteşte chinuit, în prezenţa stareţului Bogumil şi a unui personaj ciudat, Găman, care doarme întins pe podea, având un somn agitat, bântuit de vedenii terifiante.

Necesitatea jertfei este afirmată din prima scenă de Bogumil cu o detaşare ce pare crudă. Pentru Bogumil încercarea disperată a lui Manole de a pricepe de ce de şapte ani se tot surpă zidurile pe care le ridică, de a discerne „binele" de „rău" este zadarnică şi păcătoasă; omul trebuie să se su-

Scanned with OKEN Scanner

punã fatalitãţii unui scop care-i depăşeşte înţelegerea: „*Şi dacă întru veşnicie bunul Dumnezeu şi crâncenul Satanail sunt fraţi? Şi dacă îşi schimbă obrăzarele înşelătoare că nu ştii când e unul şi când e celălalt? Poate că unul slujeşte celuilalt.*“

Această primă scenă prefigurează aproape toate datele dramei: necesitatea creaţiei, a jertfei, tripla dramă a lui Manole: în creaţie, în cunoaştere şi în morală.

Lui Manole jertfa unei fiinţe i se pare iraţională. Manole refuză propunerea lui Găman de a fi zidit în zidurile bisericii. La temelia ei trebuie zidit altcineva decât bătrânul Găman, cu viaţa lui simplă, familiarizată cu neantul şi cu puterile de dincolo.

În scena a treia, confruntarea Manole – Mira lasă să se întrevadă, în spatele unui fermecător dialog al iubirii, germenii morţii, ai dramei: Mira este simbolul purităţii şi al jertfei. Ea înţelege tensiunea sufletească a lui Manole şi neputinţa acestuia de a renunţa la creaţie.

Manole este obligat de jocul sorţii să aleagă între biserică – simbol al vocaţiei creatoare – şi Mira – simbol al vieţii, al dragostei. De fapt, biserica şi Mira simbolizează cele două „jumătăţi“ ale personalităţii eroului. Fără una dintre ele, Manole este anihilat ca om. Prin urmare, pentru Manole situaţia este fără ieşire.

Semnificativă este scena jurământului zidarilor şi al lui Manole: „*O viaţă scumpă de om se va clădi în zid, jertfa va fi o soţie care încă n-a născut, soră sau fiică... Soţia unuia din voi va trebui să fie jertfa, soră sau fiică. Soţie care încă n-a născut, soră curată, fiică luminată.*“ După trei zile de aşteptare înfrigurată, în care meşterii se suspectează reciproc şi îl bănuiesc şi pe Manole că încalcă jurământul, se iveşte Mira.

În plină tensiune, apariţia ei şi replica prin care intră în scenă au

Scanned with OKEN Scanner

patetismul loviturii de teatru: *„Bună dimineaţa, nouă ucigaşi. Şi cu Manole zece..."* Ea ştie de la Bogumil că meşterii vor să pună la temelia bisericii o viaţă de om şi a venit să-i împiedice.

Trecând prin chinuri îngrozitoare, Manole încearcă să evite jertfirea Mirei, dar zidarii îl constrâng în virtutea jurământului făcut.

Manole îşi împlineşte destinul, căci patima de a zămisli frumosul e neîndurătoare: *„A mea a fost patima"* – spune Manole – *„eu am fost al patimei, eu am fost..."*

Zidarii trăiesc din plin febra creaţiei şi biserica se înalţă.

Chinuit de vaietul din zid, Manole se răzvrăteşte împotriva propriei sale fapte şi a celui care o ceruse şi vrea să spargă zidul, pentru a-şi elibera iubita. Dar zidarii îl opresc: biserica pe care o zidise nu mai era a celui care o concepuse, ci aparţinea eternităţii. Pentru Manole înălţarea bisericii prin sacrificarea Mirei nu mai înseamnă o izbândă, ci secătuirea tuturor puterilor sale sufleteşti.

Dacă în baladă, după terminarea bisericii, marele meşter dorea să construiască o alta *„mult mai luminoasă/Şi mult mai frumoasă"*, în drama lui Lucian Blaga atenţia se concentrează asupra condiţiei dramatice a creatorului.

Domnitorul vine cu alai să vadă biserica şi să se bucure de strălucirea ei. Boierii şi călugării însă îl acuză pe Manole de crimă şi consideră biserica lui *„întâiul lăcaş al lui Anticrist"*.

Dar osânda nu-l mai atinge pe marele meşter, căci el şi-a depăşit condiţia, cucerind eternitatea şi atingând absolutul, prin creaţia zămislită din suferinţă. El nu mai aparţine clipei.

Aşa se explică faptul că mulţimea li se împotriveşte călugărilor şi boierilor: *„Noi strigăm, boierii urlă, noi apărăm,*

Scanned with OKEN Scanner

călugării osândesc – toţi suntem jos, Manole singur e sus, singur deasupra noastră, deasupra bisericii!".

Manole moare aruncându-se în gol de pe turla bisericii. Astfel, autor şi operă ating absolutul.

Metamorfozele – poem epic, socotit capodopera lui Ovidiu.

Într-o prezentare cronologică de la geneza universului până la apogeul lui Cezar, *Metamorfozele* leagă, într-o tratare unitară, 250 de legende mitologice tradiţionale.

Ovidiu realizează prin acest amplu poem o „*istorie*" mitologică, urmărind metamorfoza fiinţelor şi lucrurilor.

Miturile Perseu şi Andromaca, Galathea, Dafnis şi Cloe, Pygmalion, Orfeu, Hercule au exercitat o notabilă influenţă în evul mediu, în Italia, Franţa, Germania, în Anglia.

Prin realizarea *Metamorfozelor*, lui Ovidiu îi revine marele merit de a fi umanizat mitul, căci în cadrul legendelor un loc deosebit de important îl ocupă fiinţa umană.

Micul Prinţ – poem în proză al scriitorului francez Antoine de Saint-Exupéry, publicat în anul 1943.

Meditaţia lui Saint-Exupéry asupra măreţiei umane se deplasează, de la evenimentul concret supus analizei în romanele sale despre avioane, piloţi, zboruri, în proza de ficţiune care este *Micul Prinţ:* basm modern, naraţiune ştiinţifico-fantastică şi poem filozofic în proză.

În *Micul Prinţ* autorul se inspiră din propria copilărie, precum şi din amintirea unui dramatic accident de aviaţie petrecut în deşertul Libiei, când a trebuit să îndure cinci zile de chin pentru a găsi un mijloc de a se salva, timp în care singurătatea l-a obligat la o severă confruntare cu sine însuşi.

Micul Prinţ este unicul locuitor al unei planete minuscule şi îndepărtate – planeta B 612.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul operei este următorul: starea de plictiseală înregistrată pe mica sa planetă avea să fie tulburată de un eveniment miraculos: germinaţia unei seminţe aduse de undeva din spaţiu. Această floare i se pare Micului Prinţ o adevărată minune.

Până atunci, pe planeta locuită doar de Micul Prinţ nu existaseră decât flori cu un singur rând de petale false. Privindu-şi floarea cum se înalţă spre soare, prinţul trăieşte un profund sentiment de emoţie şi de admiraţie. El ştia că trandafirul va fi o floare vanitoasă, căreia trebuia să i se îndeplinească orice dorinţă.

Micul locuitor al minusculei planete porneşte într-o lungă călătorie în spaţiu ca să afle adevăratul sens al vieţii. Voiajul său se va transforma într-o adevărată călătorie spirituală, la capătul căreia îşi dă seama că numai dragostea este în stare să dea un sens vieţii.

El apare astfel într-o zi în faţa povestitorului rămas în pană de avion în deşertul Sahara. Vreme de opt zile cei doi îşi povestesc diferite întâmplări şi îşi împărtăşesc gândurile. Astfel, în peregrinările sale prin spaţiu, vizitând diverse planete, Micul Prinţ face cunoştinţă cu diferite personaje care simbolizează mai ales defecte umane: monarhul fără supuşi, vanitosul fără admiratori, afaceristul fără puterea de se mai opri (în pofida faptului că pe planeta pustie dorinţa de înavuţire era lipsită de sens), fanaragiul ce aprindea şi stingea fără rost felinarul, geograful care habar nu avea de munţii de pe planeta sa. Dându-şi seama de absurdul vieţii acestora, de faptul că existenţa lor era lipsită de sens Micul Prinţ ajunge la concluzia că numai iubirea şi generozitatea sunt capabile să dea un sens vieţii: *„nu poţi vedea limpede decât cu inima"*.

Scanned with OKEN Scanner

Aflat în căutarea unei noi lumi, Micul Prinţ ajunge pe Planeta Pământ, unde se întâlneşte cu o vulpe (ale cărei atribute sunt cu totul diferite de cele ale unei vulpi obişnuite), care îi va arăta adevăratele sensuri ale prieteniei. Esenţa umanităţii (iubire, prietenie, altruism) se reduce, după opinia înţeleptei vulpi, la dăruirea de sine pentru alţii.

Pe Pământ Micul Prinţ întâlneşte nenumăraţi trandafiri asemănători cu acela care îl determinase să îşi părăsească planeta: *„El se simţea nefericit. Floarea sa îi povestise că ea este singurul exemplar din univers. Şi iată că, de fapt, mai existau cinci mii de flori, toate la fel, într-o singură grădină."* Cu toate acestea, Micul Prinţ decide să se întoarcă pe planeta lui, căci se simte răspunzător de îngrijirea florii sale. Înţelege astfel că pentru a fi fericit *„ajunge să te gândeşti că undeva, printre milioane de stele există fiinţa iubită"*, iar ceea ce conferă un sens existenţei sunt relaţiile dintre oameni, care implică, printre altele, şi responsabilitatea fiecăruia pentru soarta celorlalţi. De pe steaua sa, pierdută în mulţimea de stele, îi va trimite prietenului pământean (naratorul navigator) râsul lui care face ca planeta sa să râdă ca un clopoţel reverberat, transmiţând în tot cosmosul: un râs universal, un zâmbet, un semn al prieteniei şi dragostei – sentimente de esenţă umană.

Mihnea-Vodă cel Rău – nuvelă istorică de Alexandru Odobescu.

A fost publicată în anul 1857, cu subtitlul *Scene istorice din cronicile Ţării Româneşti.*

În scrierea nuvelei *Mihnea-Vodă cel Rău* Odobescu a avut drept model nuvela publicată de Negruzzi în 1840, *Alexandru Lăpuşneanul.* În prefaţa volumului tipărit în 1860, care cu-

Scanned with OKEN Scanner

prindea şi nuvela *Doamna Chiajna*, Odobescu declara: *„După titlu şi după cuprinderea acestui mic volum, fieşcine va vedea c-am avut drept model frumoasa nuvelă istorică a d-lui C. Negruzzi asupra lui Alexandru Lăpuşneanul. (...) m-am silit cel puţin să păstrez pre cât s-a putut, forma şi limba Letopiseţelor naţionale (...); să adun datine, numiri şi cuvinte bătrâneşti spre a colora aceste două episoade din cronicile vechi.“*

Între cele două opere, *Mihnea-Vodă cel Rău* şi *Alexandru Lăpuşneanul*, există atât asemănări, cât şi deosebiri.

Influenţa lui Negruzzi asupra scrierii lui Odobescu este evidentă în tehnica de ansamblu, în înclinaţia spre o anumită tipologie a eroilor, în existenţa unui moto înaintea fiecărui capitol. Nuvela lui Odobescu diferă însă de cea a lui Negruzzi prin modalitatea evocării realităţii istorice, prin temperamentul artistic al autorului, prin preocuparea pentru folosirea cât mai largă a izvoarelor, prin descrierile lirice ale peisajelor din natură şi, mai ales, prin deosebita atenţie pe care o acordă redării cadrului şi atmosferei de epocă, adică culorii locale.

În realizarea nuvelei, Alexandru Odobescu s-a folosit de informaţiile oferite de cronicile muntene şi de opera lui Dimitrie Cantemir *Descriptio Moldaviae.*

Nuvela *Mihnea-Vodă cel Rău* evocă lupta pentru domnie dintre două grupări boiereşti: Dăneştii, boieri munteni, şi Basarabeştii, boieri de peste Olt.

Mihnea-Vodă cel Rău, reprezentant al familiei Dăneştilor, ajuns domn, vrea să elimine familia rivală, cea a lui Pârvu Craiovescu, punând la cale în acest scop o serie de nelegiuiri: îl ucide pe fiul mai mare al acestuia chiar în noaptea nunţii şi îi necinsteşte mireasa; plănuieşte să-i ademenească pe toţi membrii familiei

Scanned with OKEN Scanner

rivale în capitală pentru a-i suprima, dar aceştia află din timp şi fug peste Dunăre, de unde vin cu armată şi îl gonesc pe tiran.

Mihnea-Vodă cel Rău se refugiază la Sibiu, unde este ucis de un tânăr boier, căruia îi necinstise sora.

Minunata călătorie a lui Nils Holgersson în Suedia – roman al scriitoarei suedeze Selma Lagerlöf. A fost publicat în anii 1906–1907.

Romanul se adresează tuturor copiilor, fiind scris la cererea autorităţilor şcolare pentru a fi oferit elevilor din clasele elementare ca manual de geografie a Suediei.

Eroul romanului este un copil leneş, ştrengar şi pierde-vară, preschimbat într-un pitic care se va plimba de-a lungul şi de-a latul Suediei.

În urma unei documentări minuţioase şi adecvate, Selma Lagerlöf, în *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson în Suedia* descrie geografia, topografia, istoria, flora, fauna, tradiţiile ţării, obiceiurile oamenilor, făcând numeroase referiri la mituri şi legende locale. Autoarea îmbină cu originalitate elementele reale cu cele fantastice. În acelaşi timp scrierea sa degajă o dragoste imensă pentru patria natală, pentru oameni, locuri, păsări, animale şi plante.

„Experienţa viciilor omeneşti şi a valorii milenare a înţelepciunii animalelor sunt pentru Nils Holgersson o şcoală a vieţii.“ (Mario Gabrielli)

Mioriţa – operă anonimă.

Capodoperă absolută a folclorului românesc, *Mioriţa* a fost descoperită de Alecu Russo în munţii Vrancei, pe când se afla în exil la Soveja. A fost publicată pentru prima dată de Vasile Alecsandri, în 1852, în culegerea intitulată *Poezii poporale. Balade (cântece bătrâneşti) adunate şi îndreptate.*

Scanned with OKEN Scanner

Pentru Mihai Eminescu balada *Mioriţa* era *„acea inspiraţiune fără seamăn, acel suspin al brazilor şi al izvoarelor de pe Carpaţi“*.

Mioriţa este rezultatul unui proces de creaţie secular, o sinteză a experienţei de viaţă a poporului român.

Balada cunoaşte numeroase variante, răspândite pe întregul teritoriul românesc.

Tema baladei o constituie o dramă păstorească din timpul transhumanţei. Subiectul său este simplu: între trei ciobani *(„Unu-i Moldovan,/Unu-i Ungurean/ Şi unu-i Vrâncean“)* se naşte un conflict, pricinuit de invidia pe care ungureanul şi vrânceanul o poartă moldoveanului care e *„mai ortoman,/Ş-are oi mai multe,/Mândre şi cornute,/ Şi cai învăţaţi/Şi câni mai bărbaţi!“*. Cei doi îşi pun în gând să îl omoare pe ciobanul moldovean.

O mioriţă năzdrăvană îl înştiinţează pe baci de complotul pus la cale împotriva sa. Nu se precizează dacă moldoveanul a fost sau nu omorât, ci sunt prezentate atitudinea şi gândurile acestuia în faţa morţii.

Structural, *Mioriţa* este alcătuită din două mari părţi: una epică, în care sunt relatate faptele, şi una lirică, în care sunt prezentate testamentul baciului şi rugămintea de a-i fi înştiinţată măicuţa *„cu brâul de lână“* asupra celor întâmplate.

Potrivit cercetătorilor, motivele pe care le dezvoltă balada *Mioriţa* sunt: motivul transhumanţei, motivul complotului, motivul mioarei năzdrăvane, motivul testamentului, motivul alegoriei moarte-nuntă şi motivul măicuţei bătrâne.

Prima parte a baladei are valoare de expoziţiune şi prezintă imaginea cadrului natural în care se vor derula faptele. Este vorba de un loc plin de lumină şi calm, care exprimă acordul deplin între om şi natură. Deosebit de sugesti-

Scanned with OKEN Scanner

ve sunt metaforele „*P-un picior de plai,/Pe-o gură de rai*", cu ajutorul cărora suntem introduşi, parcă, într-o lume a basmului.

În aceeaşi atmosferă senină este prezentată coborârea la vale a celor „*trei turme de miei,/cu trei ciobănei*".

Acest echilibru este zdruncinat, căci apare motivul complotului. Se creează un puternic contrast între atmosfera senină, cu natură feerică, din primul tablou şi gândurile sumbre, cu motivaţie meschină, ale complotiştilor.

Partea a doua a baladei, intriga, are un caracter pronunţat dramatic. Se insistă asupra neliniştii oii năzdrăvane, subliniindu-se zbuciumul ei, care nu prevesteşte nimic bun: „*Dar cea Mioriţă/Cu lână plăviţă/De trei zile-ncoace/Gura nu-i mai tace,/Iarba nu-i mai place*".

Dialogul care urmează între oaie şi cioban imprimă baladei un caracter dramatic, sugerând totodată perfecta armonie între om şi natură: „*Mioriţă laie,/Laie, bucălaie,/De trei zile-ncoace/Gura nu-ţi mai tace!/Ori iarba nu-ţi place,/Ori eşti bolnăvioară,/Drăguţă Mioară?*" La întrebările ciobănaşului mioara îi dezvăluie pricina neliniştii sale: complotul celorlalţi doi ciobani.

Cu motivul mioarei năzdrăvane se încheie partea epică a baladei, de aici încolo aceasta având o evoluţie precumpănitor lirică. Acum este introdus motivul testamentului. Ciobănaşul îşi exprimă mai întâi dorinţa de a fi înmormântat în apropierea stânii, pentru a nu se despărţi de ceea ce i-a fost drag în viaţă („*Ca să mă îngroape/Aice peaproape,/În strunga de oi,/Să fiu tot cu voi;/În dosul stânii,/Să-mi aud cânii*"), demonstrând încă o dată legătura omului cu mediul natural în care a trăit şi de care nu se poate lipsi nici după moarte.

Scanned with OKEN Scanner

Dramatismul creşte, pe fondul unei seninătăţi a omului care se confruntă cu moartea, seninătate izvorâtă din înţelegerea profundă a resorturilor alcătuirii universului.

Alegoria care descrie moartea ca pe o nuntă îşi are originea în tradiţia populară, care cerea ca morţii tineri şi necăsătoriţi să fie înmormântaţi în cadrul unei ceremonii de nuntă. În *Mioriţa* acest ceremonial de mare grandoare (la el participă copacii, luna, munţii, păsările, stelele, întregul cosmos) conţine imagini poetice de un deosebit rafinament: *„Să le spui curat/Că m-am însurat/ Cu-o mândră crăiasă,/A lumei mireasă;/Că la nunta mea/A căzut o stea;/Soarele şi luna/ Mi-au ţinut cununa;/ Brazi şi paltinaşi/I-am avut nuntaşi;/Preoţi, munţii mari,/Paseri, lăutari,/Păsărele mii/Şi stele făclii!"*

Ultima parte a baladei cuprinde motivul *„măicuţei bătrâne"*, care se zbuciumă şi aleargă în căutarea fiului ei, întrebând pe oricine îi iese în cale dacă a văzut un *„Mândru ciobănel/ Tras printr-un inel/Feţişoara lui,/Spuma laptelui;/ Musteţioara lui,/Spicul grâului (...)"*

În esenţă, balada *Mioriţa* conţine răspunsul românului, al omului simplu din popor la misterul morţii. Moartea este văzută ca o lege a firii, care trebuie acceptată cu seninătate, căci ea nu este un sfârşit, o totală dispariţie, ci o trecere în lumea de „dincolo", o reintegrare în circuitul etern al naturii mame.

Mistreţul cu colţi de argint – baladă de Ştefan Augustin Doinaş.

Scrisă în 1945 şi refăcută în 1950, *Mistreţul cu colţi de argint* face parte dintr-un ciclu de 19 balade publicate în volumul *Omul cu compasul*, publicat în anul 1966.

Mistreţul cu colţi de argint apare, la o primă lectură, sub forma unei

Scanned with OKEN Scanner

povestiri fantastice de vânătoare, a unei balade cinegetice. Cu toate acestea, se simte preocuparea autorului de a transmite semnificaţii, dincolo de linia narativă a baladei, care trebuie citită ca o alegorie.

Prinţul din Levant este un vânător straniu, care îşi îndeamnă servitorii să intre *„în păduri nepătrunse"* după mistreţul cu colţi de argint din poveste: *„– Veniţi să vânăm în păduri nepătrunse/mistreţul cu colţi de argint, fioros,/ce zilnic îşi schimbă în scorburi ascunse/copita şi blana şi ochiul sticlos..."*

Prinţul nu este ispitit de vânatul cu coarne, iar vulpile roşii şi iepurii mici, căprioara *„cuminte"* ori linxul *„cu ochi sclipitori"* îl lasă indiferent.

El îşi zăreşte fantasma în diferite locuri: în hăţişurile pădurii, peste plaiuri sau dincolo de brazi, spre crestele munţilor. Mistreţul îl cheamă, îi face semn, pufneşte şi scurmă stingher, în aşteptare. Apa, iarba şi luna clipesc pe rând *„ca un colţ de mistreţ"*. Prinţul aleargă după vânatul cel mare într-o goană imposibilă, sfârşind prin a fi răpus de mistreţ.

Doinaş pune în antiteză două atitudini, determinate de două moduri diferite de a percepe realitatea. Deşi prinţul le strigă de fiecare dată servitorilor săi să urmărească mistreţul cu colţi de argint, din poveste, aceştia, ştiind că aleargă după himere, încearcă să-l aducă la realitate, explicându-i că totul este o iluzie.

Perseverenţa prinţului în căutarea mistreţului cu colţi de argint conduce la o tensiune dramatică, marcată prin comportarea tot mai îndrăzneaţă a unuia dintre servitori. Dacă la cea dintâi chemare a stăpânului, el îl priveşte *„isteţ"*, atitudinea lui se schimbă, devenind, în final, dispreţuitoare. Pentru el prinţul e un nebun, incapabil să se încadreze în dimensiunile realităţii, un nebun care îşi merită destinul, fi-

Scanned with OKEN Scanner

indcă nici măcar în ultima clipă el nu pare a înţelege adevărul.

Prinţul din balada lui Augustin Doinaş este, asemenea emirului din poemul *Noaptea de decembrie* al lui Alexandru Macedonski, simbolul creatorului însetat de absolut, un etern căutător al idealului său. Fascinat de idealul său, el nu ia în seamă zâmbetul sceptic al mediocrităţii, al cărei simbol este servitorul din baladă. Prinţul este artistul devorat de propriul său ideal, de propria sa aspiraţie.

Balada lui Augustin Doinaş apare astfel ca o „ars poetica", în care este exprimată viziunea poetului asupra artistului şi a creaţiei.

Asemenea prinţului care porneşte să vâneze mistreţul cu colţi de argint şi cade victimă acestei himere, artistul este un sclav al talentului său, pe care trebuie să îl slujească până la capăt.

Mizerabilii – roman al scriitorului francez Victor Hugo. A fost publicat în anul 1862.

Prin proporţii şi arhitectură, romanul *Mizerabilii* este considerat o epopee în proză.

Amestecul tuturor genurilor literare, al elementelor de istorie, filozofie, politică, artă şi morală conferă operei aspectul unui vast tablou al societăţii franceze din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Mizerabilii este, aşa cum spunea Hugo, *„nu un roman, ci un munte"*.

În centrul acţiunii se află Jean Valjean, un ocnaş, condamnat pentru că a furat o pâine. După ce ispăşeşte 19 ani de închisoare, este prigonit în continuare de poliţistul Javert, fiind silit să se ascundă sub identităţi false. Unica lui grijă este aceea de a asigura fericirea Cosettei, fetiţa pe care o salvase din mâinile ticălosului cuplu Thénardier.

Scanned with OKEN Scanner

Fostul ocnaş Jean Valjean va deveni cu timpul bogatul industriaş Madeleine. Acesta îşi va pune întreaga existenţă numai în slujba ajutorării celor oropsiţi şi asupriţi. În zilele insurecţiei din 1832 el va reuşi să-l salveze de la moarte pe Marius de Pontmércy, fiul unui ofiţer bonapartist şi iubitul Cosettei. Tot el îl va elibera şi pe Javert, poliţistul care-l hăituise toată viaţa, căci acesta din urmă fusese luat prizonier de insurgenţi. În faţa unui asemenea gest Javert se va sinucide.

Romanul se încheie cu moartea fostului ocnaş, care îşi dă sufletul împăcat, având-o aproape pe Cosette, devenită între timp soţia lui Marius.

Rămân memorabile, construite ca nişte tablouri unice, scenele luptei de la Waterloo şi ale insurecţiei pariziene din 1832.

Personajul cel mai bine realizat al operei este, desigur, Jean Valjean, simbol al salvării omului prin bunătate şi căinţă.

Acest roman social este istoria unui om şi a unei conştiinţe şi, în acelaşi timp, fresca unei întregi epoci.

Moara cu Noroc – nuvelă de Ioan Slavici.

Capodoperă a creaţiei lui Slavici, *Moara cu Noroc* a fost inclusă în anul 1881 în volumul *Novele din popor.*

Tema nuvelei o constituie analiza urmărilor grave, a consecinţelor nefaste pe care setea de îmbogăţire le poate avea asupra omului, a destinului său. Un element profund caracteristic prozei lui Slavici este spiritul moralizator. În articolul său cu problematică etică şi pedagogică, publicat în anul 1888 în „Tribuna" şi intitulat *Fapta omenească*, Slavici numeşte printre valorile morale *„măsura dreaptă", „cumpătarea chibzuită de minte"* şi *„idealul vieţii de familie"*.

Scanned with OKEN Scanner

Încălcarea normei morale pe care o anunţă bătrâna în deschiderea nuvelei („– *Omul să fie mulţumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăţia, ci liniştea colibei tale te face fericit*".), generează întregul conflict al nuvelei.

Acţiunea nuvelei este plasată în mediul câmpiei Aradului, la sfârşitul secolului al XIX-lea. Pentru a scăpa de sărăcie, cizmarul Ghiţă se hotărăşte să-şi părăsească satul, împreună cu familia sa şi să ia în arendă cârciuma de la Moara cu Noroc, aflată pe drumul Ineului. La început noua îndeletnicire se dovedeşte rentabilă, căci Ghiţă era un om harnic şi priceput. Cârciumarul trăieşte aici clipe de fericire, alături de Ana, soţia sa, mama acesteia şi cei doi copii.

Situaţia se schimbă de îndată ce la Moara cu Noroc îşi face apariţia un personaj ciudat, Lică Sămădăul. Acesta era un tip dur, un tâlhar şi criminal. Autoritatea sa, exercitată în afara legii, era necontestată de paznicii turmelor care împânzeau luncile şi peste care domnea Lică.

În ciuda avertismentelor Anei, care intuieşte că Lică este un „*om rău şi primejdios*", Ghiţă, obsedat de dorinţa de „*a se face om cu stare*", se lasă antrenat în afacerile necurate ale lui Lică Sămădăul. Acesta, intuind patima lui Ghiţă pentru bani, îi impune să-i fie complice, obligându-l să depună mărturie falsă în favoarea lui şi încredinţându-i bani rezultaţi din jaf, pe care cârciumarul trebuia să-i schimbe în oraş. Dar Ghiţă joacă un rol dublu, urmărind să-l predea pe Lică lui Pintea, fost sămădău şi hoţ de codru, tovarăş cu Lică, devenit jandarm numai ca să se răzbune pe el. Hotărât să îl predea pe Lică lui Pintea în momentul în care are asupra lui bani furaţi,

Scanned with OKEN Scanner

Ghiţă îl lasă de Paşti acasă la el, cu Ana şi, sub pretext că pleacă la oraş, îl anunţă pe Pintea. Întorcându-se cu acesta şi cu alţi doi jandarmi, Ghiţă îl vede însă pe Lică plecând de la Moara cu Noroc şi îşi dă seama că a ratat orice prilej de a-l dovedi vinovat.

Într-un ultim gest, Ghiţă îşi ucide nevasta pentru păcatul, de a-i fi cedat lui Lică Sămădăul, la care el însuşi o împinsese.

Întors la Moara cu Noroc, Lică îl pune pe Răuţ să îl ucidă pe Ghiţă. Ca să nu cadă în mâinile lui Pintea, Lică se sinucide sfărâmându-şi capul de un stejar.

Nuvela se încheie cu replica bătrânei, voce a înţelepciunii străvechi, care pune totul pe seama destinului: *„– Se vede c-au lăsat ferestrile deschise! zise ea într-un târziu. Simţeam eu că nu are să iasă bine: dar aşa le-a fost data!... Apoi ea luă copiii şi plecă mai departe“.*

Adept al unei morale intransigente, Slavici îşi sancţionează toate personajele care se fac vinovate de a fi încălcat în vreun fel normele morale enunţate la începutul nuvelei de bătrână, care joacă aici rolul corului din tragedia antică.

Moartea căprioarei – poezie de Nicolae Labiş.

A fost publicată în anul 1954, pe când poetul împlinea vârsta de 19 ani.

În *Moartea căprioarei* este simbolizată pierderea, distrugerea unui ideal de către condiţiile pragmatice şi dramatice ale vieţii.

Alături de tatăl său, un copil ia parte la o dramatică *„vânătoare a foametei“*, într-un peisaj distrus de secetă până într-atât încât pământul îi apare ca *„o planetă, imensă, străină şi grea“*.

Ajuns în preajma *„ameţitoarei“* ape, copilul simte o tainică legătură cu vietatea ce urmează a fi ucisă, cu căprioara, care, prin gra-

Scanned with OKEN Scanner

ţia-i desăvârşită, simbolizează viaţa ingenuă, pură: *„Mă simt legat prin sete de vietatea care va muri/La ceas oprit de lege şi de datini"*.

Moartea căprioarei devine astfel echivalentă cu distrugerea, sub imperiul forţei, a viziunii ideale asupra vieţii pe care o are copilul.

Copilul trăieşte dramatic momentul „ieşirii" sale din copilărie.

Moartea lui Ipu – nuvelă de Titus Popovici, publicată în anul 1970.

Tema nuvelei o constituie războiul, eveniment dramatic care declanşează situaţii tragice şi absurde în acelaşi timp.

Punctul de plecare al nuvelei îl reprezintă o întâmplare petrecută în timpul celui de-al doilea război mondial, într-un sat transilvănean unde este ucis un soldat german. Autorităţilor li se cere, sub ameninţarea cu execuţia, să fie prins vinovatul.

Autorităţile găsesc o formulă de compromis, exercitând presiuni asupra lui Ipu, prostul satului, spre a-l determina să se autodenunţe ca ucigaş al soldatului.

Acesta acceptă, deşi nu el era vinovatul, cerând, în schimbul morţii sale, pământ care să le fie oferit rudelor lui. Pregătirea pentru moarte este dramatică, dar execuţia lui Ipu nu mai are loc, căci nemţii fug din sat.

Sfârşitul nuvelei este de-a dreptul grotesc: Ipu, îmbrăcat în cel mai bun costum al său, plânge, căci i s-a năruit astfel unica şansă de a fi considerat om.

Povestitorul întâmplării, un copil orfan, bun prieten al lui Ipu, este de fapt cel vinovat de uciderea neamţului.

„Înfăţişând drama unui sacrificiu inutil" – notează Mircea Iorgulescu – *„«Moartea lui Ipu» este una dintre cele mai bune nuvele ale literaturii noastre postbelice."*

Moartea unui artist – dramă de Horia Lovinescu, publicată în anul 1964.

Scanned with OKEN Scanner

Motivul *Meşterului Manole*, care constituie punctul de plecare al dramei, este reinterpretat într-un spirit modern.

Acţiunea se petrece în zilele noastre, iar eroul, Manole Crudu este un sculptor român de faimă mondială.

Piesa debutează cu momentul reîntoarcerii în ţară, după o absenţă de patru ani, a lui Manole Crudu.

Manole suferă de o boală de inimă necruţătoare, angină pectorală, iar medicii îi interzic să mai facă eforturi şi, mai ales, să mai sculpteze.

Inactivitatea impusă de boală, crizele tot mai dese de inimă, unele presimţiri incerte şi tulburi îi provoacă artistului sentimentul angoasant al apropierii morţii, al sfârşitului inexorabil, care-i va întrerupe viaţa, dar, mai ales, opera.

Pe acest fond de nelinişte existenţială se suprapun neînţelegerile, tot mai acute, dintre Manole şi unul dintre fiii săi, Vlad, care era tot sculptor. Acesta, deşi are 30 de ani, vârstă la care forţa creatoare este considerată deosebit de puternică, se simte copleşit de personalitatea artistică a tatălui său, se consideră *„fără geniu"* şi inutil în domeniul artei. Mai mult decât atât, se îndoieşte de însăşi utilitatea artei, de semnificaţia ei socială.

Discuţia iscată între tată şi fiu relevă nu numai o totală opoziţie între concepţiile celor doi sculptori asupra artei, ci şi o dramă a familiei. Neputând depune efortul fizic de a sculpta *„Zburătorul"*, un proiect la care se gândise de zece ani încoace, Manole Crudu apelează la ajutorul fiului său Vlad, în speranţa că acesta va fi interesat de o eventuală colaborare în vederea realizării sculpturii.

Vlad refuză cu brutalitate propunerea tatălui său, motivând că el are o concepţie diferi-

Scanned with OKEN Scanner

tă despre artă şi critică lipsa de modernitate în gândirea artistică a tatălui. Cele două concepţii estetice atât de diferite – Manole Crudu continuă să creadă în umanismul generos al artei, în misiunea ei de a-i înnobila pe oameni, în vreme ce Vlad consideră drept unică posibilitate de manifestare a artei afirmarea făţişă a tenebrelor din om – nu sunt altceva decât reflexele exterioare ale unor viziuni artistice total deosebite.

Manole este tipul artistului generos, debordant în dragostea lui pentru artă şi viaţă. Optimismului şi vitalităţii tatălui său Vlad îi opune pesimismul său înfricoşat, deruta şi incertitudinile sale.

Manole Crudu înregistrează eşecuri atât în viaţa de familie (Vlad îi reproşează faptul că toată viaţa s-a lăsat absorbit de munca sa şi nu a dat atenţie celor din jur), cât şi în dragoste. În acele clipe cumplite de boală, de restrişte, el ar fi dorit să legalizeze, prin căsătorie, o veche legătură cu actriţa Claudia Roxan, care însă îl refuză. Claudia îi reproşează *„egoismul monstruos"*, faptul că a dat tot ce avea mai bun în el creaţiilor sale, privându-i pe cei din jurul său de atenţia şi dragostea sa. Acest lucru nu o împiedică totuşi să-i fie alături, să-i atenueze sentimentul singurătăţii şi spaima de moarte.

Eşecul în dragoste nu se termină aici. Manole se îndrăgosteşte de Cristina, fiica menajerei lui, al cărei fior adolescentin îi trezeşte setea de viaţă: *„Pentru mine"* – îi spunea el – *„tu însemni mai mult decât îţi poţi închipui, pentru că tu, prezenţa ta... e viaţa. Înţelegi?"*

Iubirea pentru Cristina, nelămurită în esenţa ei, îi dă puterea de a-şi relua activitatea creatoare, încercând să modeleze chipul tinerei într-o statuie a adolescenţei.

Scanned with OKEN Scanner

Cristina îl respinge, căci iubirea pe care o încerca pentru el era cea a unei fiice, iar Toma, cel de-al doilea fiu al lui Manole Crudu, i-o răpeşte pe Cristina cu totul.

Aceste eşecuri, aproape simultane, reproşurile celorlalţi, complexele bătrâneţii, boala îl fac pe Manole să se teamă, să se îndoiască chiar de adevărul operei sale.

Criza se rezolvă, după cum îi impune propria lui vocaţie de artist, în sensul de a sculpta până în ultima clipă.

Manole se închide în atelier şi modelează într-un grup alegoric propria lui spaimă de gol, de tenebre, propria sa obsesie. Sculptura rezultată este expresia fricii de moarte, a panicii devastatoare. Dar, lucrând-o, Manole se eliberează de spaime, de angoase. Arta şi-a dovedit din nou rolul ei de catharsis (purificarea spiritului prin efort creator, prin artă), şi-a împlinit funcţia ei socială. Zbaterile sale se sfârşesc. Prin sculptura sa, Manole nu numai că se eliberează de tenebre, ci regăseşte sensul fundamental al artei, ca permanent izvor de regenerare: *„Viaţa trebuie încontinuu recreată. Dacă vrei să fii un artist, eşti obligat să accepţi munca asta de Sisif."*

Moby Dick – roman al prozatorului american Herman Melville.

Apărut la 18 octombrie 1851 în ediţia engleză, la Londra, cu titlul *The Whale – Balena*, iar trei săptămâni mai târziu, în ediţia americană, cu titlul *Moby Dick or the Whale – Moby Dick sau Balena*, acest roman este considerat *„una dintre cele mai stranii şi mai extraordinare cărţi scrise în veacul trecut"* (E. Schileru).

Romanul *Moby Dick* este construit pe o simbolistică a cărei complexitate a creat mereu dificultăţi de interpretare.

Epopeea balenei albe, cum a mai fost supranumit romanul, are drept punct de plecare

Scanned with OKEN Scanner

fapte reale: existenţa, învăluită în mister, a unui caşalot care scufundase, de-a lungul timpului, nenumărate vase; documentarele realizate despre acest subiect şi, nu în ultimul rând, experienţa marinărească, aventuroasă, a autorului, care a realizat nenumărate călătorii pe mare.

Materia epică a romanului respectă, formal, schema cărţii de aventuri: căpitanul Ahab porneşte împreună cu echipajul său spre a vâna balena albă. Motivele participanţilor de a pleca în această expediţie sunt diferite. Ishmael, naratorul, este mânat de curiozitatea pe care i-o stârnise monstrul misterios şi de dorinţa de a străbate mări şi ţărmuri neumblate, în vreme ce Ahab avea o răfuială personală cu balena: aceasta, cu mulţi ani în urmă, îl lăsase şchiop etc.

Până la întâlnirea cu fatala balenă albă, vasul „Pequod" colindă apele oceanului în lung şi-n lat, vânând alte exemplare de caşaloţi.

Finalul romanului are o mare concentrare simbolică: Ahab este legat, printr-o mişcare greşită a celui care a aruncat harponul, de trupul giganticei şi fioroasei balene rănite de moarte. Cu ultimele eforturi, balena reuşeşte să sfărâme întreaga corabie, iar echipajul, cu excepţia lui Ishmael, piere în apele oceanului.

Peroraţia finală a lui Ahab, romantică în esenţă şi retorică în formă, clarifică simbolistica acţiunii acestuia: *„Oh, moarte singuratică, după o viaţă singuratică! (...) Plutesc acum spre tine, balenă distrugătoare şi nebiruită. În cea din urmă clipă a vieţii mele, tot împotriva ta mă arunc. În inima iadului dacă voi ajunge şi tot te voi străpunge..."*

Înfruntarea dintre căpitanul Ahab şi monstrul ucigaş are, pentru unii comentatori, semnificaţia aceleia dintre

Scanned with OKEN Scanner

om şi propriul destin sau, pentru alţii, dintre om şi forţele adverse ale naturii. O posibilă explicaţie a faptului că Ishmael a rămas singurul supravieţuitor de pe vasul „Pequod" o reprezintă faptul că el s-a alăturat echipajului din curiozitate şi nu din dorinţa de a înfrunta monstrul ucigaş, de a ieşi învingător din lupta cu acesta.

Roman alegoric sau roman de aventuri, *Moby Dick* este una dintre cele mai importante opere în proză ale literaturii universale.

Monastirea Argeşului – operă anonimă; capodoperă a creaţiei populare.

La originea baladei stă un vechi ritual de construcţie, care presupunea zidirea unei fiinţe (om sau animal) la temelia edificiului, pentru a asigura durabilitatea creaţiei peste veacuri.

Aparţinând genului epic popular, *Monastirea Argeşului* poate fi considerată atât o legendă, dat fiind faptul că explică apariţia unui monument – Mănăstirea de la Curtea de Argeş şi pe cea a fântânii din apropierea ei, *„Fântâna lui Manole"*, cât şi o baladă, deoarece vorbeşte despre un erou, Manole, cel care, prin efortul său creator şi prin jertfa de sine, a ridicat frumoasa mănăstire.

Din cele 42 de variante ale baladei, cea mai cunoscută este cea publicată de Vasile Alecsandri în anul 1853, în volumul *Poezii populare ale românilor* (partea a II-a).

În varianta publicată de Alecsandri, balada *Monastirea Argeşului* este structurată în cinci părţi, având mai multe motive distincte: motivul zidului părăsit, motivul surpării zidurilor, motivul visului, motivul jurământului, motivul femeii destinate zidirii, motivul zidirii treptate, motivul conflictului feudal, motivul lui Icar şi motivul fântânii.

Scanned with OKEN Scanner

Desfăşurarea firului narativ este următoarea: Negru-Vodă împreună cu *„nouă meşteri mari, /Calfe şi zidari/Şi Manoli, zece,/Care-i şi întrece“* merg *„pe Argeş în gios“* să caute *„loc de monastire/Şi de pomenire“*. În drumul lor ei întâlnesc un *„biet ciobănaş“* pe care îl întreabă dacă nu a văzut cumva *„un zid părăsit/Şi neisprăvit“*. Acesta le răspunde că a văzut un astfel de zid, căci ori de câte ori trece pe acolo câinii săi *„la el se răped/ Şi latră-a pustiu/Şi urlă-a morţiu“*.

Auzind aceste lucruri, Negru-Vodă porneşte într-acolo, descoperă locul şi le porunceşte zidarilor să înceapă ridicarea mănăstirii, *„naltă/Cum n-a mai fost altă“*. De vor reuşi, el le va da averi şi-i va face boieri, iar de nu, vor fi zidiţi de vii *„chiar în temelii“*.

Meşterii încep de îndată să zidească mănăstirea, dar tot ceea ce înălţau ziua, noaptea se surpa. Manole adoarme într-o noapte şi *„o şoaptă de sus“* îi spune în vis că totul se va surpa până când nu vor zidi de vie *„cea-ntâi soţioară,/ Cea-ntâi sorioară/Care s-a ivi/Mâni în zori de zi/ Aducând bucate/La soţ ori la frate“*.

Meşterii se jură că vor păstra taina şi vor face întocmai: *„Ş-orice soţioară,/Orice sorioară/Mâini în zori de zi/ Întâi s-a ivi,/Pe ea s-o jertfim/În zid s-o zidim“*.

A doua zi femeia care se zăreşte venind pe drum nu este alta decât soţia lui Manole, Ana, *„floarea câmpului“*.

Zărind-o, meşterul Manole se roagă fierbinte la Dumnezeu să dea o ploaie cu spume *„să facă pâraie,/Să curgă şiroaie,/Apele să crească“* şi să oprească înaintarea mândrei sale, însă ea mergea mai departe. Apoi Manole se roagă Domnului să dea un vânt care *„s-o-ntoarne-n cale,/S-o ducă devale“*. Nimic însă nu izbuteşte să o oprească pe apriga femeie.

De îndată ce soseşte, *„meşterii cei mari/Calfe şi zidari“* o urcă pe schele şi încep să o zidească.

Scanned with OKEN Scanner

Suferința lui Manole este fără margini. Pe măsură ce zidul îi acoperă trupul, Ana strigă: *„Manoli, Manoli,/Meștere Manoli!/Agiungă-ți de șagă,/Că nu-i bună, dragă./Manoli, Manoli,/Meștere Manoli!/Zidul rău mă strânge/Trupușoru-mi frânge!“*.

După zidirea Anei, mănăstirea nu se mai prăbușește. Uimit de frumusețea mănăstirii, Negru-Vodă îi întreabă pe meșterii zidari dacă ar mai putea înălța o altă mănăstire *„mult mai luminoasă/Și mult mai frumoasă“*. La răspunsul afirmativ al meșterilor, Negru-Vodă, după ce stă o clipă pe gânduri, poruncește să fie luate scările și schelele pentru ca meșterii zidari *„să putrezească,/Colo pe grindiș,/Sus pe coperiș“*. De-acolo ei încearcă să zboare cu aripi de șindrilă, însă cad și mor.

În locul în care se prăbușește Manole se ivește *„o fântână lină,/Cu apă puțină,/Cu apă sărată/Cu lacrimi udată!“*

Mulți scriitori români s-au inspirat din legenda *Meșterului Manole*, realizând opere de o inestimabilă valoare artistică. Printre aceștia se numără Lucian Blaga, Nicolae Labiș, Octavian Goga etc.

Morcoveață – roman al prozatorului francez Jules Renard.

Publicat în anul 1894, romanul *Morcoveață* se constituie dintr-o suită de întâmplări axate pe o temă predilectă a literaturii franceze și engleze a timpului: drama copilăriei nefericite.

Morcoveață este un copil obișnuit, plin de candoarea specifică vârstei sale. Persecutat pentru părul său roșu de întreaga familie (compusă din domnul și doamna Lepic și frații săi mai mari: Felix și Ernestine), în special de mama sa, Morcoveață apare creionat în „culori“ diverse: când mincinos sau hoț, când generos și delicat.

Sensibil și inteligent, Morcoveață a știut dintotdeauna că mama sa

Scanned with OKEN Scanner

îi preferă pe primii doi născuţi. Aceasta l-a determinat să-şi îndrepte afecţiunea, spre tatăl său, singurul căruia i se confesa. Venirea lui pe lume a coincis cu apariţia certurilor într-o căsnicie pe cale să se destrame.

Puternic interiorizat, Morcoveaţă reuşeşte până la urmă să aibă *Ultimul cuvânt* (titlul unuia dintre capitolele finale), mărturisindu-i deschis tatălui său că doreşte să meargă la un internat sau să se facă ucenic pentru a învăţa o meserie, adică să plece oriunde, numai să fie departe de mama sa.

Remarcabile prin realismul şi autenticitatea cu care redau copilăria sunt capitolele: *Găinile* (imaginea celui dintâi conflict dintre mamă şi fiu), *Oala de noapte* (povestea unei minciuni), *Focul* (episod din viaţa de şcolar), *La vânătoare* (împlinirea unui vis) ori *Revolta* („maturizarea" eroului).

Prin *Morcoveaţă*, Jules Renard îşi dovedeşte pe deplin talentul de fin şi profund cunoscător al psihologiei copilului, autorul militând totodată pentru apărarea drepturilor sacre ale copilăriei.

Morometii – roman de Marin Preda. Primul volum a fost publicat în anul 1955, iar cel de al doilea în anul 1967.

În primul volum al romanului sunt prezentate eforturile disperate ale lui Ilie Moromete, ţăran din Câmpia Dunării, de a apăra valorile morale ale vieţii satului – valori în cultul cărora el însuşi fusese crescut – şi de a împiedica destrămarea familiei sale.

Acţiunea romanului este plasată în satul Siliştea-Gumeşti, în vara anului 1937, într-o perioadă de relativă sau, mai curând, iluzorie stabilitate socială, perioadă în care se părea că *„timpul era foarte răbdător cu oamenii"* şi viaţa se derula monoton, *„fără conflicte mari"*.

Romanul se deschide cu imaginea sosirii familiei Moromete de la câmp.

Scanned with OKEN Scanner

Familia Moromete se compune din Ilie Moromete, soţia sa Catrina şi copiii acestora: Paraschiv, Nilă, Achim, Tita, Ilinca şi Niculae, primii trei fiind fiii lui Moromete din prima căsătorie.

Cu toţii alcătuiesc o familie „hibridă", măcinată de interese opuse, generatoare de conflicte, cărora încearcă să le găsească soluţii Ilie Moromete, capul şi stăpânul absolut al familiei.

În ciuda eforturilor sale de menţinere a unei anumite stabilităţi economice şi a încercării de a evita dezbinarea familiei sale, Ilie Moromete va fi învins.

Fiii săi din prima căsătorie, avizi de îmbogăţire şi dorind să scape de sub autoritatea tatălui, obţin învoirea ca Achim să plece cu oile la Bucureşti, de unde să revină cu banii câştigaţi pe ele. Fraţii lui vor pleca şi ei în capitală, luând caii şi zestrea fetelor.

Moromete se vede astfel obligat să-i vândă bogatului său vecin, Tudor Bălosu, jumătate din pământul familiei, după ce înainte se îndurase cu greu să-i vândă salcâmul din curte.

Cu banii obţinuţi din vânzarea pământului, Moromete reuşeşte să cumpere doi cai, să plătească fonciera, rata anuală la bancă, datoria pe care o avea faţă de Aristide şi taxele de şcolarizare pentru Niculae.

Paralel cu planul central al romanului, care prezintă destrămarea familiei Moromete, autorul urmăreşte şi destinul cuplului Birică şi Polina, fiica lui Tudor Bălosu, iubirea dintre cei doi întâmpinând numeroase piedici din partea tatălui acesteia.

Primul volum al romanului se încheie cu o frază care infirmă cele spuse la începutul său: *„Peste trei ani izbucnea cel de-al doilea război mondial: timpul nu mai avea răbdare."*

În cel de-al doilea volum asistăm la un conflict între generaţii, de-

Scanned with OKEN Scanner

terminat de schimbarea relaţiilor şi a raporturilor sociale dintre personaje şi mediile în care acestea se mişcă.

Încercarea lui Moromete de a-şi reface familia este sortită eşecului. Profund însingurat, Moromete nu mai găseşte în satul său preţuirea de care se bucurase odinioară.

Discuţiile dintre bătrânul ţăran şi fiul său cel mic, Niculae, devenit activist de partid, capătă sensul unei confruntări între două viziuni diferite asupra vieţii. Structura tradiţională a satului, valorile în care Moromete crescuse erau supuse profundei transformări pe care o impunea noua ideologie (socialismul), al cărei adept era Niculae, dar pe care Moromete o refuza categoric.

Moromete va rămâne convins până în ultima clipă a vieţii sale că nimic din ceea ce constituia esenţa vieţii ţăranilor nu trebuia modificat sau anulat.

Moş Goriot – roman al prozatorului francez Honoré de Balzac, publicat în anul 1834.

Moş Goriot face parte din *Comedia umană*, ciclul *Scene din viaţa pariziană*, şi reprezintă cheia de boltă a întregului ciclu, întrucât în acest roman Balzac introduce procedeul personajelor *„reparaissant"* – al căror destin este urmărit de-a lungul mai multor romane din cadrul ciclului – (Rastignac, Vautrin, Doamna de Restand etc.).

Acţiunea romanului se desfăşoară în pensiunea doamnei Vauquer, unde întâlnim oameni provenind din diferite medii sociale: studenţi, negustori, ocnaşi, femei din burghezia scăpătată etc.

La pensiunea Vauquer, Eugène de Rastignac, un tânăr ambiţios provenit dintr-o familie de aristocraţi sărăciţi, face cunoştinţă cu Moş Goriot.

Moş Goriot s-a lipsit de toată averea strânsă

Scanned with OKEN Scanner

de-a lungul vieţii pentru a-şi face fericite fiicele: pe Anastasie de Restand (căsătorită cu un aristocrat) şi pe Delphine de Nucingen (căsătorită cu un bancher). Pe acestea însă niciun sentiment nu le leagă de tatăl lor, considerat o persoană mult prea modestă pentru *„înalta"* societate din care ele ajunseseră să facă parte. Pentru cele două fiice Goriot rămâne, pur şi simplu, o sursă permanentă de bani.

Cele două fiice ingrate îşi vor lăsa tatăl să moară, vegheat doar de Rastignac, fără să îl viziteze nici măcar atunci când acesta se afla pe patul morţii. Chiar şi pe ultimul drum, spre cimitir, Moş Goriot îl va avea alături doar pe Rastignac. Înainte de a muri Moş Goriot ajunge la trista concluzie că adevăratele sentimente, sincere şi profunde, nu pot exista decât la oamenii săraci, lipsiţi de orice fel de avere.

Moş Goriot, acest *„Christ al paternităţii"* (*Antologie de literatură universală*, coord. Al. I. Dima) trăieşte drama iubirii paterne. El şi-a concentrat întreaga viaţă afectivă în jurul unui singur sentiment, obsedant, şi anume iubirea paternă.

Paralel cu destinul lui Moş Goriot, Balzac ne înfăţişează şi evoluţia tânărului provincial Eugène de Rastignac.

Rastignac doreşte să reuşească în viaţă prin muncă cinstită, dar cu timpul, sub influenţa lui Vautrin, un personaj cinic şi misterios, el ajunge la concluzia că pentru a-şi atinge scopurile trebuie să facă uz de orice mijloace.

„Educaţia" pe care Vautrin i-o insuflă lui Rastignac presupune o adaptare perfectă la situaţia existentă, la principiile *„moralei"* burgheze.

În final, Vautrin este arestat ca ocnaş evadat, iar Rastignac, pătruns în *„înalta"* societate prin intermediul lui Delphine de Nucingen, al cărei amant devenise, lansează Parisului sfidarea: *„Şi acum între noi doi"*.

Scanned with OKEN Scanner

Munci şi zile – poem didactic de Hesiod.

Realizarea acestui poem a fost determinată de un amănunt biografic din viaţa autorului, care s-a certat cu fratele său, Perseu, la moartea tatălui, în legătură cu partea de moştenire revenită fiecăruia.

Hesiod, crezându-se spoliat, se adresează judecătorilor, dar aceştia îi resping cererea. Indignat, cu atât mai mult cu cât avea convingerea că judecătorii fuseseră mituiţi, Hesiod trece la acţiune, adică începe să scrie, cu un condei de revoltat. Prima parte a poemului său *Munci şi zile* ne oferă dovada acestui fapt.

Poemul are o întindere relativ mică: 828 de versuri. Acestea redau o aglomerare de fapte diferite care, uneori, pare confuză şi artificială.

Poetul, pe care cearta cu fratele său l-a tulburat profund, ar vrea ca acesta să reapuce pe calea virtuţii şi să revină la sentimente mai bune.

În poem se susţine că schimbarea omenirii va fi posibilă prin asigurarea dreptăţii şi prin afirmarea unor principii morale sănătoase. Pentru evitarea injustiţiei există o singură cale hotărâtoare: munca: *„Munca ţi-aduce avere şi multe mioare ţi-aduce/Tuturor zeilor este mai drag acel ce munceşte/Nu e ruşine – a lucra, ci lenea e doar de ocară/Dacă eşti harnic, cel leneş îndată, bogat de te vede/Te-o pizmui; bogăţiei, virtutea şi faima-s tovarăşi!“*. Lenea şi indiferenţa sunt importante surse ale injustiţiei. Zeii nu rămân insensibili la rugăminţile oamenilor, cu condiţia ca aceştia să îşi pună în mişcare voinţa lor de acţiune.

După această apologie a muncii, urmează a doua parte a poemului, care conţine sfaturi practice privind agricultura şi negoţul pe mare, ample descrieri ale unor munci agricole (aratul, semănatul, secerişul). Tot aici apar discuţii tehnice privind alegerea

Scanned with OKEN Scanner

şi folosirea uneltelor de muncă, sfaturi privind eşalonarea lucrărilor în funcţie de anotimpuri şi, alături de acestea, îndemnuri directe către Perseu, fratele său, de a reveni la sentimente mai bune, dedicându-se numai muncii pământului.

Poemul didactic *Munci şi zile* se remarcă prin preţioasele indicaţii referitoare la agricultură şi negoţul pe mare, prin spiritul de observaţie, gravitatea şi caracterul sentenţios al ideilor.

În concepţia lui Hesiod rivalităţile dintre oameni se pot solda fie cu conflicte, fie cu declanşarea dorinţei de a munci mai mult pentru a îşi depăşi rivalul.

Munci şi zile este un poem singular, care prezintă note autobiografice şi efuziuni personale într-un expresiv tablou al vieţii agricole.

N

Noaptea de decemvrie – poem de Alexandru Macedonski.

A fost scris în anul 1901, publicat pentru prima oară în 1902, în revista „Forţa morală", fiind inclus apoi în volumul *Flori sacre* din 1912.

Cu câţiva ani înainte, în 1890, Macedonski publicase în ziarul „Românul" un poem în proză, intitulat *Meka şi Meka*, al cărui nucleu epic trimite la alegoria din *Noaptea de decemvrie*. Pe scurt, conţinutul poemului *Meka şi Meca* este următorul: într-o noapte de iarnă, un poet tânăr şi sărac visează la gura sobei, iar inspiraţia îl face să trăiască, în plan oniric, povestea lui Ali-ben-Máhomet-ben Hassan.

Scanned with OKEN Scanner

Acesta era un prinţ arab, căruia tatăl îi lăsase moştenire o avere imensă, îndemnându-l totodată să nu se abată niciodată de la calea cea dreaptă.

Ali pleacă în pelerinaj la Meka, cetatea sfântă a musulmanilor. Pe acelaşi drum, odată cu el, porneşte şi cerşetorul Pocitan-ben-Pehlivan. Prinţul arab îl invită să meargă împreună. Cerşetorul preferă calea ocolită, pe la umbră, în vreme ce prinţul alege drumul drept, prin deşert. Ali pierde oameni, provizii şi, în final, moare, având viziunea trecerii lui Pocitan-ben-Pehlivan pe sub poarta *„Mekăi pământeşti"*, în vreme ce el trece pragul *„Mekăi cereşti"*. De aici şi titlul şi semnificaţiile poemului în proză *Meka şi Meka.*

După 11 ani, revenind asupra subiectului şi îmbogăţindu-l cu noi înţelesuri simbolice, Macedonski creează cea mai valoroasă dintre *„Nopţile"* sale.

Noaptea de decemvrie este o alegorie a conflictului ireductibil dintre condiţia „umană" şi cea „divină" a artistului, a omului de geniu.

În prima parte a poemului apare motivul condiţiei poetului aflat în conflict cu o realitate ostilă. Poetul, aflat în camera *„pustie şi albă"*, *„trăsnit de soartă"*, într-o atitudine ce îmbină într-un mod dramatic disperarea (*„urgia e mare şi-n gându-i, ş-afară"*), cu forţa contemplativă (*„dar fruntea, tot mândră, rămâne în lună"*) este victima unei lumi ostile, a morţii, percepută ca încremenire, ca îngheţare.

În cea de-a doua parte intervine motivul inspiraţiei. Poetul îşi caută condiţia lui de artist în *„flacăra vie"* a inspiraţiei. Pentru aceasta este necesară sugestia stingerii, a mortificării elementului material (*„Făptura de humă de mult a pierit... (...)/E moartă odaia şi mort e poetul"*) şi pătrunderea

Scanned with OKEN Scanner

în plan spiritual („*Arhanghel de aur, cu tine ce-aduci?/Şi flacăra spune: «Aduc inspirarea.../Ascultă, şi cântă, şi tânăr reţii...»*"). Astfel se produce saltul din cotidian în fantastic, din material în spiritual, pătrunderea într-o altă realitate, închipuită de energia sufletească a poetului. Inspiraţia îl poartă într-o realitate convenabilă, în care dispare sentimentul damnării, într-o lume lipsită de dramă.

Partea a treia a poemului se caracterizează printr-o mai pronunţată tentă epică. Sunt prezentate ipostaze ale evoluţiei simbolice a emirului aflat în drum spre Meka.

Bogatul emir „*e tânăr, e farmec, e trăsnet, e zeu*", dar zilnic „*se simte furat de-o visare...*" Mirajul cetăţii preasfinte, Meka, devine pentru prinţul „*rozului Bagdad*" o adevărată obsesie.

Tentaţia absolutului, himera „*oraşului preasfânt*" constituie motivul ce structurează narativ ultima parte a poemului.

Cetatea preasfântă îl cheamă spre ea, cerându-i: „*simţirea, fiinţa, frumuseţea – tot sufletu-i vrea*", ca în orice act de creaţiune perfectă.

Emirul porneşte cu un întreg convoi spre Meka, despărţindu-se de „*roza idilă*" a Bagdadului. Pe drum, el întâlneşte un cerşetor „*zdrenţuros şi pocit*" şi de care apoi se desparte, fiecare urmându-şi drumul simbolic. Cerşetorul merge pe drumul ocolit, pe sub pomii umbroşi, fiind întovărăşit de susurul izvoarelor: „*Şi pleacă drumeţul pe-un drum ce coteşte.../Pocit, şchiop şi searbăd, abia se târeşte...*".

Emirul alege însă calea cea dreaptă, peste întinderile fără sfârşit ale deşertului, lăsându-şi în nisipuri şi sub arşiţa neiertătoare strălucita-i caravană, el însuşi ajungând la capătul puterilor.

Apoi, viziunea înşelătoare a Mekăi, „*cetatea de vise*", „*năluca subli-*

Scanned with OKEN Scanner

mă", pe care o are la un moment dat, îi aprinde în suflet flacăra speranţei: „*Emirul, puterea şi-o strânge.../Chiar porţile albe le poate vedea.../E Meka! E Meka! ş-aleargă spre ea*".

Pe când frumoasa lui Mekă cerească „*rămâne nălucă în zarea pustiei*", emirul vede cum drumeţul „*zdrenţuros şi pocit*", de care se despărţise la plecarea din Bagdad, intră în cetatea sfântă.

Emirul moare „*sub jarul pustiei*", fără a putea să ajungă la Meka, simbol al idealului absolut.

Emirul nu „optează" pentru drumul prin deşert, ci acesta îi este predestinat, artistul fiind sortit, prin natura sa, să se ridice deasupra condiţiei umane şi, implicit, a satisfacţiilor ei.

Răsplata emirului se află în efortul însuşi, în „*drum*", nu în „*ajungere*", aşa cum împlinirea artistului este în creaţie, nu în „succesul" ei.

Norii – comedie de Aristofan, datând din anul 423 î.Hr.

Norii reprezintă de fapt o satiră îndreptată împotriva sofiştilor.

Acţiunea se petrece în faţa casei lui Socrate. Strepsiade, un cetăţean înstărit din Atena, este totuşi înglodat în datorii, din pricina soţiei sale, o nechibzuită, şi a fiului său, Fidipide, un risipitor, iubitor de petreceri, de curse de cai etc.

Presiunile creditorilor, Pasias şi Aminias, îi răpesc lui Strepsiade liniştea. El găseşte într-un sfârşit soluţia tuturor problemelor sale: a auzit de existenţa unei şcoli unde s-ar învăţa cum pot fi făcute nobile cauzele rele. Îi încolţeşte în minte ideea că la această şcoală ar putea găsi raţionamente care să justifice neplata datoriilor, aşa că decide să-şi ducă fiul la această şcoală: „*Mintoşii-aceia, pentru-arginţi, ştiu să te-nveţe cum, prin vorbe,/Pot să triumfe orice*

Scanned with OKEN Scanner

pricini, fie că-s drepte ori nedrepte (...)/Se zice că la ei sunt două metode de argumentare:/E una tare, alta slabă, dar că, din două, acea slabă/E cea mai tare când e vorba ca să susţii nedrepte pricini,/Aşa că, dacă-mi faci plăcerea, să o înveţi pe cea de-a doua,/Eu aş scăpa de datoria în care mă-nfundaşi tu singur/ Şi n-ar mai trebui să dau la creditori nicio lescaie." Fidipide cedează într-un sfârşit rugăminţilor tatălui său şi, odată intrat la şcoală, îşi va însuşi învăţătura cu maximă rapiditate.

Revenind acasă, Fidipide are grijă să-şi pună ştiinţa în aplicare, dar nu numai cu creditorii, ci şi cu alţii. Tatăl şi fiul ajung la dispute aprige, soldate cu injurii şi chiar bătăi. Cu toate acestea, Fidipide, care a deprins bine raţionamentele sofiştilor, demonstrează cu argumente din logica sa cea nouă că fiul este îndreptăţit să-şi bată părinţii (Fidipide către tatăl său: *„Şi, mai întâi, am să te-ntreb: când eram mic, nu mă băteai?"*; Strepsiade răspunde: *„Ba da, spre binele tău doar, din grija ce-ţi purtam tot timpul"*; Fidipide îi explică tatălui său: *„Atuncea, spune-mi, nu e drept la rându-mi să arăt şi eu/Aceeaşi grijă pentru tine şi interes, şi să te bat,/De vreme ce a te-ngriji de cineva înseamnă-a-l bate?")*.

Strepsiade, uluit, admite judecăţile fiului şi se supune acestora. Dar când acesta, în baza aceloraşi argumente, este pe punctul de a-şi lovi şi mama, tatăl se înfurie şi, cuprins de indignare, aleargă să dea foc *„maghernitei"*.

În această comedie Aristofan ridiculizează educaţia dată de sofişti tineretului. Sofiştii erau reprezentanţii unei şcoli filozofice care susţinea, printre altele, că pot fi demonstrate cu aceeaşi îndreptăţire afirmaţii contradictorii. Totodată, reprezentanţii acestei şcoli acordau o atenţie

Scanned with OKEN Scanner

deosebită dezvoltării retoricii, adică a artei de a vorbi în chip meşteşugit şi atrăgător spre a-i captiva pe ascultători.

Titlul comediei se explică astfel: în costumaţia actorilor care alcătuiau corul trebuia să figureze ceva din forma vaporoasă a norilor. Se poate totodată desluşi şi o aluzie satirică la adresa sofiştilor.

Notre-Dame de Paris – roman al scriitorului francez Victor Hugo, apărut în anul 1831.

Autorul realizează în acest roman o amplă frescă a Parisului din timpul lui Ludovic al XI-lea.

Celebra catedrală Notre-Dame, monument al artei medievale, devine, simbolic, personajul central al romanului: în jurul marii catedrale se mişcă mulţimea din care se desprind, în primplan, personajele: Esmeralda, Quasimodo şi arhidiaconul catedralei Notre-Dame.

Arhidiaconul catedralei este îndrăgostit de frumoasa ţigancă Esmeralda. Aceasta însă îl iubeşte pe un tânăr căpitan, pe care preotul îl asasinează. Esmeralda este acuzată pe nedrept de vrăjitorie, iar preotul se oferă să o salveze numai dacă ea promite să-i cedeze; Esmeralda refuză. Va fi salvată de la moarte de către clopotarul catedralei Notre-Dame, Quasimodo, care, sub înfăţişarea grotescă dată de diformitatea sa fizică, ascunde un suflet de o deosebită bunătate.

Preotul o dă pe Esmeralda pe mâna justiţiei şi, în timp ce el asistă de pe acoperişul catedralei la execuţia acesteia, Quasimodo îl prăvăleşte în gol.

Viaţa Esmeraldei, contrastul dintre frumuseţea ei şi hidoşenia lui Quasimodo, intensitatea sentimentelor care izbucnesc, în ciuda aparenţei, din sufletul acestuia, evocarea teribilelor abuzuri ale clerului, toate acestea constituie fondul dramatic al romanului.

Scanned with OKEN Scanner

Nunta lui Figaro – comedie a scriitorului francez Beaumarchais, publicată în anul 1784; capodoperă a creaţiei dramatice a autorului, alături de *Bărbierul din Sevilla*.

În *Nunta lui Figaro* este continuată acţiunea din *Bărbierul din Sevilla*, piesă în care Figaro l-a ajutat pe stăpânul său, contele Almaviva, să o cucerească şi să o ia în căsătorie pe Rosina.

În *Nunta lui Figaro* aflăm cum, după numai trei ani de căsătorie, contele s-a cam plictisit de soţia sa, Rosina, şi doreşte să-l împiedice pe valetul său, Figaro, să o ia de soţie pe Suzana, camerista Rosinei.

La întâlnirea pe care contele i-o dă, pe ascuns, Suzanei, vine soţia sa, Rosina, îmbrăcată cu hainele cameristei. Contele îşi cere iertare şi acceptă căsătoria celor doi.

Figaro, care complotase împreună cu cele două femei, obţine astfel o victorie completă, reuşind să se căsătorească cu Suzana.

În *Nunta lui Figaro* Beaumarchais denunţă, cu o profundă revoltă, justiţia coruptă, libertăţile pe care şi le iau cei puternici, nobilimea parazitară. Prin cuvintele lui Figaro, Beaumarchais îşi exprimă toată ura împotriva acestei clase spoliatoare (Figaro, referindu-se la contele Almaviva: *„Pentru că eşti mare senior, te crezi cine ştie ce deştept? Noblеţe, avere, rang, posturi, toate astea te fac să fii atât de înfumurat. Dar aş vrea să ştiu cum le-ai dobândit, prin ce însuşiri sau strădanii? Ţi-ai dat osteneala să vii pe lume, şi altceva nimic. Încolo eşti un om ca toţi ceilalţi. Pe când eu, luam-ar dracu, pierdut în mulţimea anonimă, ca să trăiesc numai, mi-a trebuit să desfăşor mai multă ştiinţă şi mai multă iscusinţă decât a fost nevoie într-o sută de ani pentru guvernarea întregii Spanii!“*).

Confruntarea dintre Figaro, personaj prin-

Scanned with OKEN Scanner

cipal al piesei, şi contele Almaviva este de fapt confruntarea dintre două clase sociale.

Contele înţelege să pună justiţia în slujba capriciilor şi a goanei sale după voluptăţi, justificându-şi abuzurile prin poziţia sa socială privilegiată. Figaro are meritul de a fi răzbit în viaţă dând dovadă de multă iscusinţă şi de onestitate.

De aceea se spune deseori că prin valetul Figaro vorbeşte o întreagă *„stare a treia"*: el reprezintă spiritul de revoltă al oamenilor privaţi de dreptate şi trataţi cu indolenţă de către clasa privilegiată.

Nunta Zamfirei – baladă de George Coşbuc.

A fost publicată în anul 1889 în revista „Tribuna" din Sibiu.

George Coşbuc a conceput *Nunta Zamfirei* ca făcând parte dintr-o vastă epopee naţională, epopee care a rămas în faza de proiect, din motive pe care autorul le explica în 1896 în volumul *Fire de tort: „De când am început să scriu, m-a tot frământat ideea să scriu un ciclu de poeme cu subiecte luate din poveştile poporului şi să le leg astfel, ca să le dau unitate şi extensiune de epopee (...). Am părăsit ideea însă, parte din pricină că am făcut greşeala să încep a scrie poemele în două feluri de metre – unele în versuri de 14 silabe, altele în versuri de 8 silabe –, parte că de când am venit în România am fost silit să mă ocup cu alte lucruri, nu cu poezia, şi de multe ori eram nevoit de mizerie să scriu ode în loc de poeme."*

Din proiectata epopee, două balade vorbesc despre marile evenimente din viaţa satului: *Nunta Zamfirei* şi *Moartea lui Fulger*.

În *Nunta Zamfirei* autorul prezintă, într-o atmosferă de basm, ceremonialul nunţii ţărăneşti.

În structura poemului pot fi identificate cu uşurinţă etapele nunţii ţărăneşti: sosirea nun-

Scanned with OKEN Scanner

taşilor, oraţia, cununia, hora, ospăţul şi urarea adresată mirilor de către cel mai important nuntaş.

În prima parte a poemului sunt prezentate personajele: Zamfira, fiică de *„domn“*, şi-a ales ca mire pe Viorel, un *„prinţ“* frumos, venit de undeva, *„dintr-un afund de Răsărit“*.

Frumuseţea fetei este greu de descris în cuvinte: *„Frumoasă cât nici eu nu pot/O mai frumoasă să-mi socot/Cu mintea mea.“*

Căsătoria celor doi ia proporţiile unui eveniment cosmic. Vestea nunţii zboară *„ca vântul“* spre cele patru margini ale pământului, iar oaspeţi de toate rangurile, în frunte cu împăraţi şi împărătese, din nouăzeci de ţări, pornesc cu alai spre casa miresei.

Prezentarea sosirii nuntaşilor este hiperbolică. Printre aceştia, se numără *„bătrânul Grui/ Cu Sanda şi Rusanda lui,/Şi Ţinteş, cel cu trainic rost,/Cu Lia lui sosit a fost,/Şi Bardeş cel cu adăpost/Prin munţi sălhui“*.

Întâmpinarea alaiului este sărbătorească şi la ea participă însăşi natura: *„Şi drumul tot era covor/De flori de mai“*.

Zamfira era *„frumoasă ca un gând răzleţ,/ Cu trupul nalt, cu părul creţ,/ Cu pas uşor“*.

Nuntaşii se prind în tradiţionala horă românească, redată de Coşbuc în versurile: *„Şi-n vremea cât s-au cununat/ S-a-ntins poporul adunat/Să joace-n drum după tilinci:/Feciori, la zece fete, cinci,/Cu zdrângăneii la opinci/Ca-n port de sat.//Trei paşi la stânga linişor/Şi alţi trei paşi la dreapta lor;/Se prind de mâni şi se desprind,/S-adună cerc şi iar se-ntind,/Şi bat pământul tropotind/În tact uşor“*.

Ospăţul este o revărsare de belşug: *„Un râu de vin!/Mai un hotar tot a fost plin“*.

Această veselie generală, care a durat patruzeci de zile, se încheie cu urarea făcută de Mu-

Scanned with OKEN Scanner

gur-împărat mirilor; invocând botezul, acesta anunţă un nou prilej de ospăţ şi veselie: *„Cât mac e prin livezi,/Atâţia ani la miri urez!/Şi-un prinţ la anul! blând şi mic,/Să crească mare şi voinic, – /Iar noi să mai jucăm un pic/Şi la botez!“.*

O

O casă de păpuşi – dramă a scriitorului norvegian Henrik Ibsen, publicată în anul 1879.

Acţiunea piesei se dezvoltă în jurul personajului central, Nora, şi abordează tema emancipării femeii.

În vederea salvării soţului ei, Helmer Torvald, grav bolnav, Nora falsifică semnătura tatălui său şi obţine un împrumut de la Krogstad.

Ea înapoiază cu mare dificultate o parte din sumă, dar Krogstad o şantajează, spunându-i că o va denunţa, dacă soţul ei, numit director al băncii, nu va renunţa la concedierea sa. În ciuda insistenţelor Norei, Helmer îl concediază pe Krogstad, numind-o în postul rămas liber pe doamna Linde, o veche prietenă a Norei.

Helmer va rămâne neînduplecat, chiar şi după ce află, dintr-o scrisoare a şantajistului Krogstad, cauza neliniştii soţiei sale. La stăruinţa doamnei Linde, iubirea din trecut a lui Krogstad, acesta îi restituie chitanţa. Helmer îşi modifică radical comportamentul faţă de soţia sa, într-o tentativă tardivă de a-şi manifesta afecţiunea faţă de aceasta. Este însă prea târziu. Nora realizează acum că niciodată nu fusese iubită cu adevărat de soţul ei. Îşi părăseşte casa, *„o casă de păpuşi“* şi pe omul convenţional, Helmer.

Recăpătându-şi libertatea, Nora va medita asupra drepturilor ei ca om, asupra îndatoririlor

Scanned with OKEN Scanner

pe care le are faţă de ea însăşi. Piesa aduce în prim-plan condiţia nedreaptă a femeii în familie şi în societate. Nora, victimă a unei căsătorii de convenienţă, trăieşte drama femeii neînţelese şi nerespectate, ale cărei drepturi sunt nesocotite, fiind tratată ca o *„păpuşă"*.

Odele – operă a lui Horaţiu, datând din anii 31–23 î.Hr.

Considerate apogeul creaţiei lirice horaţiene, *Odele*, cunoscute şi sub numele de *Carmina*, cuprind o tematică majoră, bogată şi diversă, ilustrând cu strălucire lirica socială, îndeosebi pe cea satirică, şi lirica filozofică.

Ciclul se deschide solemn, oarecum programatic, prin celebrarea a trei personalităţi: Mecena – prietenul şi protectorul poetului, August – împăratul şi simbolul Romei, Vergiliu – poetul de care Horaţiu se simţea foarte legat.

Temele variază: de la evenimente politice, stări sufleteşti, trăsături de caracter, la fapte din viaţa ţării, aspecte cotidiene etc.

Horaţiu evocă virtuţile vechii Rome, protestează împotriva luxului şi desfrâului, pledează pentru temperanţă în plăcere, respectul faţă de tradiţie, omagiază curajul şi spiritul de justiţie, meditează asupra instabilităţii şi fragilităţii vieţii în genere.

Odiseea – epopee atribuită lui Homer.

În *Odiseea* sunt povestite peregrinările pe mare ale iscusitului Odiseu (Ulise), de la cucerirea Troiei şi până când eroul izbuteşte să învingă mânia zeului Poseidon şi să se întoarcă în patria sa, Itaca.

Acţiunea primelor patru cânturi se petrece în Itaca, insulă situată în partea de vest a Greciei, din care odinioară pornise spre Troia Odiseu, fiul lui Laertes.

După o scurtă introducere, care conţine binecunoscuta invocaţie către muze, poetul schiţează principala temă a epopeii. După 20 de ani

Scanned with OKEN Scanner

de absenţă, dintre care zece i-a petrecut în Troia, Odiseu se află în insula Ogigia, a cărei stăpână, nimfa Calipso, doreşte să-l reţină lângă ea, făcându-l nemuritor. Într-un consiliu al zeilor se decide însă eliberarea lui Odiseu. În tot acest timp, Penelopa, soţia lui Odiseu, rămasă în Itaca, trebuie să-i înfrunte pe peţitorii săi, care nu-i dau deloc pace.

Un rol de seamă în primele cânturi îi revine tânărului Telemac, fiul lui Odiseu, prevenit de zeiţa Atena asupra posibiliei reîntoarceri a tatălui său.

Epopeea debutează, deci, într-o tensiune dramatică neobişnuită. Telemac, încurajat de Atena, ia anumite măsuri împotriva peţitorilor mamei sale şi pleacă într-o lungă călătorie, spre a afla despre soarta celor plecaţi din Troia, mai ales despre soarta tatălui său. Viaţa lui Telemac este ameninţată de uneltirile peţitorilor, dar Atena veghează neîncetat asupra lui şi o asigură pe Penelopa că fiul ei nu va păţi nimic.

Cânturile V-VI prezintă plecarea lui Odiseu din Ogigia în lungul drum spre patrie. Poseidon nu-i dă pace lui Odiseu, provocând nenumărate furtuni pe mare pentru a-l împiedica să îşi continue drumul spre casă. Deşi călătoria este foarte anevoioasă, eroul reuşeşte să scape de furia valurilor dezlănţuite şi ajunge, istovit de puteri, pe ţărmurile insulei feacilor, unde este găsit de Nausicaa, fiica stăpânitorului insulei, regele Alkinous. Şederea lui Odiseu în mijlocul locuitorilor insulei, pescari şi vânători care nu cunosc arta războiului, este de scurtă durată. În cinstea oaspetelui se organizează o mare serbare populară la care este invitat să cânte aedul Demodocos; cu acelaşi prilej au loc întreceri atletice şi programe artistice cu dansuri şi cântece.

Scanned with OKEN Scanner

Odiseu se trădează prin puternica emoţie ce-l cuprinde la auzul cântărilor despre propriile sale isprăvi din noaptea în care Troia a fost cucerită. Festivitatea devine un bun prilej pentru autor de a intercala grupul de cânturi IX-XII, care înfăţişează încercările prin care a trebuit să treacă stăpânul insulei Itaca, după părăsirea Troiei, până la decizia zeilor de a-l lăsa să plece din insula Ogigia, unde stătuse preţ de şapte ani.

Cânturile XIII-XX prezintă întoarcerea lui Odiseu în Itaca şi acţiunile iscusite pe care le întreprinde pentru a-i îndepărta pe peţitorii Penelopei, avizi să pună stăpânire pe drepturile şi bunurile sale.

Atacul lui Odiseu împotriva peţitorilor ne este dezvăluit în finalul cântului XXI şi se împlineşte în cântul XXII, prin uciderea tuturor peţitorilor.

Cântul XXIII prezintă reîntâlnirea dintre cei doi soţi, Odiseu şi Penelopa.

Oedip la Colonos – tragedie a lui Sofocle, datând din anul 407 î.Hr.

Oedip la Colonos reia firul povestirii din tragedia *Oedip rege*, care se încheie cu automutilarea nefericitului fiu al lui Laios, Oedip.

Din *Oedip la Colonos*, aflăm că cei doi fii ai lui Oedip, Eteocle şi Polinice, care i-au urmat la tron, în semeţia lor îşi gonesc tatăl orb de la curtea Tebei.

Bătrânul neputincios, condus de fiica sa mai mare, Antigona, pleacă în lume. Ani de-a rândul el străbate lumea ca cerşetor, în chinuri nesfârşite, mângâiat numai de dragostea fiicei sale.

Dar suferinţele urmează să-i aducă izbăvirea: Apolon îl sfătuieşte să meargă în ţinutul Atenei, la Colonos, în dumbrava sfântă, consacrată Eumenidelor şi zeilor subpământeni, spre binele celor care îl

Scanned with OKEN Scanner

vor adăposti şi spre blestemul celor care l-au alungat.

Oedip, încovoiat de bătrâneţe, condus de Antigona, soseşte în dumbrava sacră de lângă Colonos. El îl roagă pe regele Tezeu să-i dea adăpost şi ocrotire, iar când va muri să-l înmormânteze în această dumbravă. Va fi un bine pentru Atena, fiindcă îi va servi drept pavăză când tebanii o vor ataca.

Tezeu îl primeşte pe bătrânul surghiunit cu toată căldura şi îi acordă ospitalitatea ce se cuvenea celor ce imploră refugiu.

Dându-şi seama că sfârşitul îi este aproape, Oedip îl cheamă pe Tezeu şi îl roagă să-l însoţească în adâncul dumbrăvii unde îi va încredinţa o taină, care va apăra Atena de atacurile Tebei.

Această taină Tezeu n-o va destăinui decât urmaşului său în momentul în care el însuşi va fi pe moarte. Oedip îi dă un sfat lui Tezeu: să caute să se conducă numai după voinţa zeilor şi să nu depăşească măsura lucrurilor, fiindcă multe oraşe au păcătuit, ajungând astfel la nenorocire. După ce urează prosperitate şi fericire întregii ţări, împreună cu Tezeu, pătrunde mai adânc în dumbravă.

Tragedia *Oedip la Colonos* este considerată testamentul spiritual al lui Sofocle. Ea este rodul unei experienţe îndelungate şi sintetizează întreaga gândire şi simţire poetică, cetăţenească şi religioasă a marelui poet tragic elin.

Momentul culminant al tragediei este conferit de măreţia pe care o dobândeşte Oedip. Resemnarea lui, acceptarea sorţii, nu este însă un semn al neputinţei, ci dovada unei energii nestăvilite, a unei voinţe supreme de a suporta suferinţele vieţii. El obţine iertarea zeilor nu prin supunere slugarnică, ci prin tăria de a îndura chinurile sorţii.

Scanned with OKEN Scanner

Oedip rege – tragedie de Sofocle, datând din (aproximativ) 430–428 î.Hr.

Oedip rege este considerată o capodoperă a dramaturgiei greceşti. Până la subiectul propriu-zis al tragediei este absolut necesar să cunoaştem o seamă de antecedente, consemnate în legendele care prezintă nenorocirile abătute asupra Labdachizilor, urmaşii lui Labdacos, regele Tebei.

Laios, căruia oracolul îi prezisese că va fi ucis de fiul său şi că acesta se va căsători cu propria lui mamă, Iocasta, hotărăşte să-şi ucidă fiul, pentru a împiedica astfel împlinirea teribilului blestem. Servitorii cărora le poruncise să-l arunce în prăpastie, din milă pentru copil, îl încredinţează pe micuţ unor păstori pentru a i se pierde urma. Aceştia l-au dus la curtea lui Polibos, regele Corintului.

Aici copilul va creşte ca fiu al regelui, sub numele de Oedip. Consultând oracolul din Delfi, Oedip află că este predestinat să-şi ucidă părinţii. Pentru a evita nenorocirea, Oedip îşi părăseşte părinţii săi adoptivi, convins că aceştia îi sunt părinţii adevăraţi.

La o răscruce de drumuri, într-o ceartă cu mai mulţi drumeţi, Oedip îi omoară pe câţiva dintre ei, printre care se afla şi Laios, tatăl său natural. Plecând mai departe, reuşeşte să răspundă corect la întrebările Sfinxului, scăpând astfel Teba de teroarea în care monstrul o ţinea de multă vreme. Drept recunoştinţă, i se oferă tronul Tebei.

Devenit rege, Oedip se căsătoreşte cu Iocasta, văduva lui Laios, deci mama sa. Toate străduinţele lui Oedip pentru a evita împlinirea prezicerilor oracolului au dat greş; sub semnul destinului, prorocirile acestuia s-au împlinit. Aici debutează acţiunea propriu-zisă a tragediei *Oedip rege*.

În Teba izbucneşte o năprasnică epidemie de ciumă. Oedip îl trimite pe Creon, cumnatul său,

Scanned with OKEN Scanner

la oracolul din Delfi, ca să afle motivul cumplitei nenorociri ce se abătuse asupra oamenilor. În vreme ce Oedip vorbeşte poporului său deznădăjduit, soseşte şi Creon aducând cu el răspunsul lui Apolon: pe vremuri, regele Laios al Tebei fusese omorât, iar ucigaşul lui se află între zidurile cetăţii. Până când vinovatul nu va fi prins şi dat morţii sau exilat, ciuma va continua să facă victime în rândul locuitorilor oraşului.

Oedip face tot posibilul pentru a da de urma făptaşului, fără a bănui, nici măcar pentru o clipă, înspăimântătorul adevăr. Trimite după prorocul Tiresias, care, deşi îl cunoşte pe făptaş, refuză cu îndârjire să-i dezvăluie numele. Furios, Oedip îl acuză pe Tiresias de a-l fi ucis pe Laios. Revoltat de o asemenea învinuire, Tiresias sfârşeşte prin a rosti numele adevăratului ucigaş: Oedip

Când află adevărul, Iocasta, mama şi soţia lui Oedip, se omoară.

Oedip, copleşit de patricidul şi incestul săvârşite fără voie, îşi smulge ochii, pentru a nu-i mai vedea pe martorii crimelor sale.

Tragedia dezvoltă o idee deosebit de răspândită la acea epocă în gândirea grecilor: nimeni nu poate scăpa de încleştarea în care destinul îl ţine strâns. Voinţa zeilor, deşi este foarte puternică, nu reuşeşte însă să o strivească şi să o anihileze cu totul pe cea omenească. Omul îşi înfruntă destinul; el nu abdică de la demnitatea sa, se luptă cu dârzenie până la ultima suflare.

Această atitudine face din Oedip un erou tragic şi un model de conduită omenească. Acţiunea tragediei este continuată în *Oedip la Colonos*.

O mie şi una de nopţi – culegere de poveşti persane, cu influenţe indiene, ebraice şi egiptene. În secolul X au fost traduse din limba persană în arabă.

Operă de mari proporţii (traducerea fran-

Scanned with OKEN Scanner

ceză a lui Mardrus are 16 volume), această culegere de poveşti reprezintă o imagine a vieţii intelectuale, morale şi sociale a lumii persano-arabe medievale.

O mie şi una de nopţi este o creaţie specifică pentru tipul de povestire în ramă; o poveste-cadru reprezintă pretextul istorisirii altor poveşti.

Cadrul poveştilor îl reprezintă povestea regelui Şahriar, care, înşelat de soţia sa, decide să se răzbune pe femei. Pentru aceasta se căsătoreşte în repetate rânduri şi îşi decapitează fiecare nouă soţie după prima noapte. Toate acestea se petrec până în momentul în care înţeleapta Şeherezada, fiica vizirului, îl seduce cu poveştile ei, cărora le găseşte, fără încetare, o nouă continuare, timp de o mie şi una de nopţi, până când soţul ei renunţă la gândul de a o mai ucide.

Orestia – nume generic dat trilogiei lui Eschil; cuprinde trei drame: *Agamemnon*, *Choeforele* şi *Eumenidele* şi a fost scrisă în anul 458 î.Hr.

Acţiunea înfăţişează ultimele episoade din legenda Pelopizilor. Atreu, strămoşul de la care începe curgerea evenimentelor, l-a alungat pe fratele său, Thieste, sub pretextul acuzaţiei de incest, dar în realitate din raţiuni politice. După o vreme, Thieste revine în cetate. Atreu îl primeşte, pentru că aşa îl obligau legile cetăţii, dar îi dă să mănânce din carnea propriilor săi fii. Când află aceasta, Thieste, înnebunit de durere, aruncă un blestem teribil asupra urmaşilor fratelui său, în sensul că aceştia, din generaţie în generaţie, să ajungă să se ucidă între ei.

Evenimentele relatate în celelalte drame ale *Orestiei* vor urmări consecinţele blestemului amintit.

O samă de cuvinte – titlu sub care sunt reunite cele 42 de legende pe care Ion Neculce le-a aşezat în fruntea *Leto-*

Scanned with OKEN Scanner

piseţului Ţării Moldovei de la Dabija-Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat (scris după anul 1733).

Aceste legende *„sântu audzite din om în om, de oameni vechi şi bătrâni, şi în letopiseţu nu sunt scrise, ce s-au scris aice, după domnia lui Ştefăniţă-vodă, înaintea domnii Dabijii-vodă"*.

Deosebit de interesantă este capacitatea lui Ion Neculce de a face din aceste legende nu pagini de istorie, ci de literatură îmbibată de istorie. Prin umorul, simplitatea şi spontaneitatea povestirii, Ion Neculce se apropie de Ion Creangă.

O samă de cuvinte prezintă la început legendele despre Ştefan-vodă cel Bun, urmate de cele despre Petru-vodă Rareş, despre Barnovschi-vodă, Vasilie-vodă, Gheorghe Ştefan-vodă, Ghica-vodă, Neculai Milescu Spătarul etc.

Legendele oferă cititorului atât imagini pilduitoare prin semnificaţia lor eroică şi patriotică, cât şi momente sumbre ale unei epoci dramatice, ce abundă în nedreptăţi şi abuzuri.

Pe lângă darul de povestitor, Ion Neculce dovedeşte şi talent în schiţarea portretelor.

O scrisoare pierdută – comedie de Ion Luca Caragiale. A fost citită la „Junimea" în anul 1884 şi publicată în „Convorbiri literare" în anul 1885.

O scrisoare pierdută este o comedie de moravuri, ale cărei personaje, roase de ambiţii ascunse, speculează facilităţile unui regim politic *„curat constituţional"*.

Acţiunea se petrece *„în capitala unui judeţ de munte"*, unde, pe fondul agitat al unei campanii electorale, are loc un conflict politic între ambiţiosul avocat Nae Caţavencu, şeful unei fracţiuni locale a partidului de guvernământ, care doreşte să devină deputat, şi gruparea politică din care făceau parte Tipătescu şi Zaharia Tra-

Scanned with OKEN Scanner

hanache, care, la rândul lor, se consideră îndreptăţiţi să dirijeze în continuare viaţa politică a judeţului.

Pentru a-i determina să-l propună candidat în locul lui Farfuridi, preferatul conducerii judeţului, Caţavencu îi şantajează pe Tipătescu şi Trahanache. Instrumentul şantajului este o scrisoare de *„amor"* a lui Tipătescu adresată lui Zoe Trahanache, pierdută de aceasta, intrată în posesia Cetăţeanului turmentat şi subtilizată de la acesta de către Caţavencu.

Şantajul o înspăimântă mai ales pe Zoe, care, de teamă de a nu fi compromisă public, exercită adevărate presiuni asupra lui Tipătescu şi Trahanache pentru a obţine susţinerea candidaturii lui Caţavencu din partea grupului lor.

Scrisoarea este ea însăşi un personaj, un obiect animat, un simbol al imoralităţii ascunse. Circuitul ei întreţine surpriza comică şi dezvăluie trăsăturile personajelor.

Când totul părea rezolvat, Zoe obţinând susţinerea candidaturii lui Caţavencu în schimbul scrisorii, guvernul trimite de la centru un candidat oficial, în persoana lui Agamiţă Dandanache. Acesta fusese desemnat candidat tot ca urmare a unui şantaj. Despre Dandanache aflăm că este *„mai prost ca Farfuridi şi mai canalie decât Caţavencu"*. Apariţia acestui personaj produce o adevărată tragedie: Zoe este distrusă, Caţavencu devine furios şi ameninţător, Farfuridi şi Brânzovenescu sunt satisfăcuţi de eşecul rivalului lor, Tipătescu este nervos.

Poliţaiul Pristanda pune la cale un scandal menit să închidă gura lui Caţavencu. În încăierare acesta pierde instrumentul şantajului, adică scrisoarea, care, găsită de Cetăţeanul turmentat, îi este înmânată în final *„adrisantei"*, adică lui Zoe Trahanache.

Scanned with OKEN Scanner

În încheiere, toată lumea se împacă, „*micile pasiuni*" dispar ca prin farmec, Dandanache fiind ales „*în unanimitate*". Nae Caţavencu ţine un discurs sforăitor şi se îmbrăţişează cu vechii săi adversari, într-o atmosferă de carnaval, accentuată de muzica săltăreaţă condusă de Pristanda.

O viaţă – roman al scriitorului francez Guy de Maupassant, publicat în anul 1883.

Acţiunea romanului este plasată în Normandia, între anii 1820–1850. Maupassant realizează în acest roman un vast tablou al vieţii nobilimii de provincie, clasă complet ruinată din punct de vedere economic şi pe cale de descompunere din punct de vedere social.

Eroina romanului, Jeanne, este fiica baronului Le Perthuis des Vauds, care îşi vindea rând pe rând fermele, pentru a putea duce în continuare un stil de viaţă demn de rangul său. Acesta îşi va mărita fiica cu un tânăr viconte, pe nume Julien de Lamare, zgârcit până la meschinărie, brutal cu argaţii şi cu familia sa. Infidel soţiei sale în nenumărate rânduri, Julien de Lamare va fi ucis de soţul gelos al amantei sale, contesa de Fourville.

Jeanne, rămasă văduvă, îşi va dedica întreaga existenţă creşterii copilului ei, Paul, pe care însă îl răsfaţă peste măsură. Acesta, devenit un escroc, încearcă să se îmbogăţească prin speculaţii financiare şi iroseşte averea mamei sale, care se vede astfel silită să trăiască într-o cruntă mizerie.

Ea va fi salvată de fosta ei slujnică, Rosalie, care o va susţine moral şi chiar material.

Rosalie, în trecut, fusese amanta lui Julien de Lamare. Aceasta avusese însă curajul de a-şi recunoaşte greşeala în faţa stăpânei sale şi de a-i atrage atenţia asupra educaţiei greşite pe care i-o oferă fiului său.

Scanned with OKEN Scanner

Romanul *O viaţă* prezintă decăderea nobilimii franceze din prima jumătate a secolului al XIX-lea, dezvăluind *„umilul adevăr"* – motoul romanului – al existenţei reprezentanţilor acestei clase.

P

Pacea – comedie politică de Aristofan, datând din anul 421 î.Hr.

Subiectul comediei este următorul: Trigeu, un viticultor din Atica, disperat de faptul că Pacea a părăsit Pământul, încalecă pe un cărăbuş şi zboară spre cer, cu gândul de a afla chiar de la Zeus cauzele mâniei sale împotriva grecilor. Pentru a putea ajunge la Zeus, reuşeşte să-l înduplece pe zeul Mercur, însărcinat cu paza porţii divine, să-l lase să intre. Constată însă cu surprindere că zeii nu se găseau acolo. Aceştia, indignaţi de nebunia grecilor, se retrăseseră în punctul cel mai îndepărtat al cerului, lăsând să domnească în locul lor Războiul, care avea acum drepturi depline asupra oamenilor. Pacea fusese însă închisă de către zeul Polemos (Războiul) într-o cavernă adâncă, peste a cărui intrare fusese prăvălită o stâncă uriaşă.

Trigeu îi cheamă pe grecii de pretutindeni pentru a salva Păcea. Aparent, toţi răspund afirmativ la chemarea sa, însă, în fapt, fiecare îşi vede de propriul interes.

În cele din urmă, Trigeu izbuteşte, mai ales cu ajutorul plugarilor, să elibereze Pacea.

Revenirea Păcii printre oameni este sărbătorită de corul piesei prin cântări de o rară frumuseţe poetică.

Panciatantra – operă anonimă; cea mai importantă culegere de povestiri şi fabule indiene.

Forma actuală a acestei opere a fost redactată între secolele II î.Hr.–II.

Scanned with OKEN Scanner

Operă de mare valoare literară, prin lirismul descrierilor naturii şi realismul observaţiei moravurilor tuturor categoriilor sociale, *Panciatantra* a avut o considerabilă influenţă asupra fabulisticii orientale şi europene.

Paşa Hassan – poezie de George Coşbuc.

A fost inclusă în volumul *Cântece de vitejie*, apărut în anul 1904.

În această poezie autorul evocă un moment din timpul luptei de la Călugăreni (1595).

Poetul pune în antiteză atât cele două personaje principale, Mihai Viteazul, comandantul oştirii române, şi Paşa Hassan, unul dintre comandanţii armatei turceşti, cât şi cele două armate.

Primele versuri ale poeziei înfăţişează figura impunătoare a lui Mihai Viteazul, care pătrunde vijelios printre duşmani, urmat fiind de viteaza oştire română. În faţa oştirii române şi a curajosului ei conducător, *„turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă/Şi cade-n mocirlă, un val după val"*.

Descoperindu-l pe Hassan, care privea de departe desfăşurarea luptei, *„ghiaurul Mihai"* se repede la el. Îngrozit, Hassan o rupe la fugă, căutând cu disperare o cale de scăpare: *„Dar paşa-şi pierduse şi capul, şi firea!/Cu frâul pe coamă, el fuge nebun,/Că-n gheară de fiară şi-n gură de tun/Mai dulce-i pieirea"*. Deşi provocat de Mihai la luptă deschisă, Paşa Hassan, laş, *„mai tare zoreşte"*.

În goana lui nebună spre tabăra turcească, Paşa Hassan lasă să-i cadă turbanul şi îşi rupe cu mâna veşmintele, căci în *„largile-i haine se-mpiedică vântul,/Şi lui i se pare că-n loc e ţinut"*.

Frica lui Hassan este teribilă. El fuge mâncând pământul: *„Şi-i dârdâie dinţii, şi-i galben-perit!"*

În cele din urmă, Paşa Hassan îşi găseşte salvarea în tabăra turcească.

Scanned with OKEN Scanner

Pădurea spânzuraţilor – roman de Liviu Rebreanu. A fost publicat în anul 1922.

„Cel mai bun roman psihologic român", după cum îl aprecia Eugen Lovinescu, *Pădurea spânzuraţilor* analizează un caz de conştiinţă ce fusese schiţat de autor şi în nuvela *Catastrofa*.

Subiectul romanului *Pădurea spânzuraţilor* a prins contur odată cu aflarea veştii morţii fratelui autorului, Emil Rebreanu, condamnat la spânzurătoare, după ce încercase să dezerteze din armata austro-ungară. *„Această veste năprasnică"*, mărturiseşte soţia lui Liviu Rebreanu, doamna Fanny Rebreanu, *„a zguduit profund sufletul scriitorului, mai ales că de curând el văzuse la un cunoscut o fotografie care reprezenta o pădure plină de spânzuraţi cehi din armata austro-ungară, care refuzaseră să lupte pe fronturile boemiene. De altfel, acest document fotografic – care a făcut parte din dosarele delegaţiei române la Conferinţa păcii – îl făcuse să se gândească chiar de atunci la realizarea unui roman de război intitulat spontan «Pădurea spânzuraţilor» (...)."* (*Amintiri despre Liviu Rebreanu*)

Romanul *Pădurea spânzuraţilor* este un document zguduitor despre cruzimea şi monstruozitatea războiului, cu toate implicaţiile şi consecinţele acestuia asupra omului, asupra conştiinţei sale.

Eroul romanului, Apostol Bologa, este prefigurat în nuvela *Catastrofa* de personajul David Pop.

Simetria compoziţională a romanului este dată de faptul că acesta începe cu descrierea scenei executării prin spânzurătoare a cehului Svoboda şi se încheie cu aceeaşi imagine, care devine un laitmotiv, un simbol al ororilor războiului.

Zbuciumul lui Apostol Bologa este reconstituit printr-un sondaj

Scanned with OKEN Scanner

psihologic ce pătrunde în straturile abisale ale sufletului personajului.

Având conştiinţa datoriei şi a obligaţiilor ce-i revin în faţa legilor statului multinaţional în care trăieşte, Apostol Bologa obţine decoraţii pe frontul din Galiţia şi Italia şi încearcă un sentiment de mândrie atunci când este numit în completul de judecată al unui tribunal militar.

Condamnarea cehului Svoboda, acuzat că încercase să dezerteze la inamic, i se pare un act de dreaptă justiţie. Urmărind execuţia, soldaţii prezenţi au lacrimi în ochi, generalul pleacă brusc, renunţând la discursul pregătit, căpitanul Klapka asistă înfricoşat la întreaga scenă, doar Bologa are deplina convingere că cehul este vinovat şi că el şi-a făcut datoria, condamnându-l.

Lumina ce apare în ochii condamnatului în timpul execuţiei, expresia triumfătoare a ochilor lui, strălucirea lor *„mândră, învăpăiată"* îl enervează la început pe Apostol Bologa, apoi *„i se prelinge în suflet ca o imputare dureroasă, dispreţuitoare"*. Impresionat de privirea cehului, a cărui faţă părea să vestească *„o izbândă mare"*, Apostol Bologa se cutremură. Privirea condamnatului la moarte nu-l va părăsi niciodată; ea va reveni, obsesiv, şi îi va zdruncina echilibrul sufletesc.

Din momentul declanşării frământărilor interioare, Bologa urmează, printr-un paralelism de situaţii, destinul lui Svoboda.

Discuţiile de la popota ofiţerilor despre conştiinţă, datorie, dezertare, confesiunile lui Klapka şi, mai ales, vestea că urma să lupte contra românilor îi provoacă lui Bologa multe momente de introspecţie. Aflat într-o situaţie limită, ca şi David Pop din nuvela *Catastrofa*, Apostol Bologa încearcă să dezerteze pe frontul rusesc, dar este rănit.

Scanned with OKEN Scanner

Impasul moral în care se află se accentuează atunci când este numit judecător la Curtea Marţială şi este obligat să participe la condamnarea unor civili români, acuzaţi de fraternizare cu inamicul. În sufletul cetăţeanului Bologa, supus al statului austro-ungar, se revoltă conştiinţa apartenenţei sale la naţia română. Apostol Bologa nu poate semna o sentinţă împotriva conştiinţei sale de român.

Încercarea de a dezerta îl va face să aibă un destin similar cu al lui Svoboda: condamnarea la moarte prin spânzurare. Moartea îi pare o izbăvire, căci îl absolvă de orice posibilă mustrare de conştiinţă. Apostol îşi va găsi liniştea sufletească în iubirea pentru Ilona şi în iubirea universală: *„Nu mai vreau nimic. Iubirea îmi ajunge, căci iubirea îmbrăţişează deopotrivă pe oameni şi pe Dumnezeu, viaţa şi moartea"*.

Finalul este tragic şi înălţător în acelaşi timp: *„Apostol fu împresurat de un val de iubire, izvorâtă parcă din rărunchii pământului. (...) Apostol îşi potrivi singur streangul, cu ochii însetaţi de lumina răsăritului..."*

Pădurea spânzuraţilor este, după cum remarca Nicolae Manolescu, un *„roman al conştiinţei..., al revelaţiilor succesive şi al momentelor excepţionale, roman al conştiinţei morale"*.

Părinţi şi copii – roman al scriitorului rus I. S. Turgheniev, publicat în anul 1862.

Capodoperă a creaţiei lui Turgheniev, romanul a însemnat totodată o culme în dezvoltarea artei sale realiste.

Intriga propriu-zisă a romanului rămâne pe plan secundar, tensiunea conflictuală ţinând nu atât de succesiunea unor evenimente exterioare, cât de caracterul personajului principal – Bazarov.

Acesta apare în roman ca reprezantant al unor concepţii de viaţă caracteristice tinerei generaţii de luptători de-

Scanned with OKEN Scanner

mocraţi, ce îşi afirmau rolul în istoria Rusiei, în *„anii şasezeci“* (secolul XIX). Conflictul de idei din roman nu se desfăşoară între *„părinţi“* şi *„copii“*, adică între reprezentanţii a două generaţii, ci între două tabere, cea democrată şi cea nobiliară, având concepţii politice şi sociale opuse.

Idealurile pentru care luptă Bazarov se conturează tocmai în lumina a ceea ce el neagă, a ceea ce respinge şi, în parte, pornind de la discuţiile pe care le poartă cu Arkadi Kirsanov.

Bazarov şi-a construit o filozofie proprie, căreia îi subordonează totul. Refuză să recunoască orice autoritate: a moralei, a legii, a ştiinţei, a tradiţiei, a sentimentului.

În acest nihilism al lui Bazarov romancierul a văzut nu numai o simplă negare a valorilor general recunoscute, ci o trăsătură caracteristică a tinerei generaţii de luptători ai Rusiei din acea vreme.

Curând însă Bazarov avea să devină victima unei drame intime, aflându-se într-o situaţie fără ieşire. Se îndrăgosteşte de Olga Odintsova într-un chip făcut să contrazică, dintr-odată, principiile şi atitudinea lui anterioară.

Eroul romanului va muri în chip dramatic, la puţină vreme după ce îngrijise un bolnav de tifos.

Deşi Arkadi Kirsanov apare la începutul romanului ca împărtăşind principiile şi idealurile lui Bazarov, se remarcă la acest personaj un *„nihilism“* cu totul superficial. Evoluţia sa este dovada acestui fapt: el va deveni un moşier respectabil, care va uita foarte curând ideile care îl entuziasmaseră vremelnic în tinereţe, idei care condamnau traiul moşierilor.

Păsările – roman de Alexandru Ivasiuc, publicat în anul 1970.

Personajul principal al romanului este Liviu Dunca, vlăstar al unei familii burgheze din-

Scanned with OKEN Scanner

tr-un oraş din nordul Transilvaniei, fost aviator, geolog şi inginer, apoi muncitor la Canal.

Întors după douăzeci de ani în oraşul său natal, Liviu Dunca începe o relaţie amoroasă cu Margareta, soţia directorului general al unui combinat metalurgic, Dumitru Vinea.

Liviu Dunca, acest om puternic traumatizat, ale cărui aspiraţii fuseseră complet năruite, are o influenţă nefastă asupra celor din jur.

Margareta, cândva o fiinţă echilibrată şi puternică, va sfârşi tragic, sinucigându-se.

Dumitru Vinea trăieşte drama omului care deţinuse cândva o poziţie bună în societate, dar care acum ajunsese în faţa dezastrului social şi familial.

Peregrinările lui Childe Harold – poem al poetului englez George Gordon Byron.

Poemul cuprinde călătoria şi reflecţiile unui pelerin – tipul de erou revoltat, mizantrop, dezgustat de plăceri, aflat în căutare de aventuri, pe meleaguri străine.

În primul şi al doilea cânt, scrise în anul 1812, sunt descrise călătoriile eroului în Spania, Portugalia, Albania şi Grecia.

În cântul al treilea, scris în Elveţia în anul 1816 şi apărut în 1817, sunt prezentate călătoriile personajului în Belgia, pe Rin şi în Elveţia.

Paralel cu prezentarea călătoriilor, eroul îşi expune ideile revoluţionare cu privire la istoria atât de frământată a Europei. Revoltat de spectacolul distrugerilor provocate de războaiele napoleoniene şi de ororile despotismului, poetul caută un refugiu în lumea trecutului ideal, precum Grecia antică.

În cântul al IV-lea, scris în Italia în anul 1818, Byron înalţă un imn de laudă şi admiraţie oraşelor italiene şi luptei patrioţilor din această ţară pentru libertate.

Scanned with OKEN Scanner

În *Peregrinările lui Childe Harold*, ca şi în celelalte poeme ale autorului *(Ghiaurul, Corsarul, Manfred)* se conturează eroul byronian – un căutător neobosit al unui ideal de existenţă. Atitudinea lui, ceea ce s-a numit „*byronism*", exprimă, din punct de vedere social, protestul împotriva moravurilor şi moralei acestei lumi, un protest care se încheie cu concluzia pesimistă a inutilităţii luptei duse pentru remedierea răului din această lume.

Peregrinările lui Childe Harold reprezintă un simbol al evadării dintr-o lume detestată de poetul romantic şi confruntarea cu marile drame ale omenirii.

Pisica din vis – titlu sub care sunt reunite 30 de povestiri. Autorul, Vasile Poenaru, semnează primele ediţii (1991–1998) cu pseudonimul Bucur Milescu.

Povestirile sunt foarte scurte, scrise într-un limbaj accesibil, cu un vocabular voit restrâns, pentru copiii care abia încep să citească. Având un accentuat caracter educativ, acestea abordează teme variate: cinstea, dreptatea, prietenia, întrajutorarea etc. Texte din acest volum au fost incluse în manualele pentru clasele mici apărute la începutul anilor '90.

Plumb – poezie de George Bacovia.

Această poezie dă titlul volumului publicat de Bacovia în anul 1916, volum care ilustrează o manieră poetică pe deplin maturizată, inconfundabilă, din care îşi trag esenţa şi următoarele volume publicate *(Scântei galbene, Cu voi, Comedii în fond, Stanţe burgheze)*.

Câteva din laitmotivele creaţiei de ansamblu – moartea, singurătatea, vântul, frigul, amorul – se subordonează aici motivului central, exprimat prin metafora-simbol „*plumb*", reluată în şase din cele opt versuri ale poeziei.

Cele două strofe ale poeziei corespund celor două planuri ale reali-

Scanned with OKEN Scanner

tăţii: realitatea exterioară (cimitirul, cavoul – simboluri ale unei lumi care îl împing pe poet la izolare) şi realitatea interioară (sentimentul iubirii, a cărui invocare se face cu disperare, fiind şi el condiţionat de realitatea ostilă).

Cuvântul-cheie *„plumb"*, proiecţie a unei stări sufleteşti apăsătoare, este reluat obsedant, ca atribut pe lângă substantivele: *„sicriele"*, *„flori"*, *„coroanele"*, *„amorul"*, *„flori"*, *„aripele"*. Determinant unic, el egalizează totul, şterge contururi, îmbracă obiectele ce compun universul imaginativ în culoarea cenuşie a morţii.

Sensul acestei metafore-simbol se dezvăluie în momentul în care poetul invocă amorul de plumb, sugerând sentimentul înăbuşit, impresia de univers închis, ca şi cavoul în care se izolează.

De altfel, versul *„dormea întors amorul meu de plumb"* este expresia îndepărtării de viaţă, a izolării în moarte. Cuvântul *„întors"* realizează misterul poeziei. Este vorba de întoarcerea, cum va spune Blaga, cu faţa spre apus, care înseamnă moarte.

Încercarea poetului de a se salva din acest univers al cărui prizonier era, de a-şi striga amorul este zadarnică, căci aripile sunt de plumb şi îl trag într-o cădere surdă şi grea, din care nici ecoul nu se mai poate înălţa.

Întreaga poezie a lui Bacovia este *„cea mai originală expresie lirică românească a exasperării de a trăi într-o lume a urâtului şi dezumanizării"* (D. Micu).

Lirica bacoviană exprimă, cutremurător, starea de spirit şi condiţia tragică a creatorului onest, care refuză, indignat, scârbit sau deznădăjduit, adaptarea la o ordine strâmbă, monstruoasă, mutilată.

Povestea bătrânului marinar – baladă a poetului englez Samuel Taylor Coleridge.

A fost publicată în volumul *Balade lirice* (realizat în colaborare cu

Scanned with OKEN Scanner

Wordsworth), în anul 1798.

În această baladă romantică se relatează aventurile fantastice ale unui bătrân marinar, care are de ispăşit o crimă simbolică.

Subiectul baladei este următorul: bătrânul marinar întâlneşte în drumul său un tânăr ce mergea la o nuntă. Marinarul îl ia de o parte şi începe să-i istorisească strania-i poveste.

Odinioară, corabia sa fusese luată de vânturi şi dusă pe mările îngheţate ale Polului Sud. Un albatros ivit pe corabia sa este hrănit de membrii echpajului. La puţină vreme corabia este salvată, îndreptându-se ca printr-un miracol spre nord. Dar, din senin, bătrânul marinar ucide pasărea binefăcătoare.

Pe drumul de întoarcere corabia rămâne însă încremenită la ecuator, în imposibilitatea de a se mai deplasa. Proviziile de apă luaseră sfârşit, iar marinarii sufereau cumplit de sete. Spre a-l pedepsi pe ucigaş, ei atârnă pasărea moartă de gâtul acestuia. Din depărtare se iveşte un vas fantomă; echipajul îşi pierde viaţa, blestemându-l pe marinar. Ucigaşul albatrosului, bătrânul marinar, cade în nesimţire. Apoi, îşi fac apariţia nişte duhuri cereşti, care împing corabia spre coasta engleză. Când s-a trezit marinarul vede că se apropie de ţara sa.

În depărtare zăreşte o barcă în care se află un sihastru. Când barca a ajuns alături, corabia s-a scufundat. Marinarul este salvat în barca sihastrului, pe care îl roagă să-i acorde iertarea păcatelor Dar ispăşirea lui va fi să pribegească toată viaţa, predicând iubirea pentru făpturile existente în lume şi căutând tot timpul oameni cărora să le istorisească blestemul ce căzuse asupra sa. *„Acum trec din ţară-n ţară ca umbra nopţii şi în*

Scanned with OKEN Scanner

glasul meu răsună puteri ciudate; iar când văd chip omenesc, pricep dacă el e omul care mă va asculta, şi lui încep să-i spun povestea mea."

Înclinaţia spre supranatural, atmosfera fantastică a baladei se subordonează ideii răzbunării divine şi a răscumpărării păcatului prin iubire pentru toate făpturile din lume.

Povestea bătrânului marinar rămâne cea mai pregnantă expresie a liricii primei generaţii de poeţi romantici englezi.

Povestea celor doi fraţi – cea mai importantă dintre povestirile egiptene, cea dintâi încercare de scriere artistică amplă din istoria prozei narative (secolul XIII î.Hr.).

Povestea celor doi fraţi schiţează fin şi precis un tablou al vieţii ţăranului.

Din aceeaşi perioadă s-au păstrat aproximativ 20 de povestiri (*Aventurile lui Sinuhit, Povestirea naufragiatului* etc.). Toate aceste scrieri constituie cel mai viu, precis şi complet documentar al vieţii Egiptului antic.

Povestea calculatorului îndrăgostit – povestire cu subiect ştiinţifico-fantastic de Vasile Poenaru, publicată în anul 1999. Din această povestire fermecătoare copiii învaţă ce sunt şi cum se folosesc Internetul şi poşta electronică.

Personajul principal, Luca, participă la o serie de aventuri: descoperă ce înseamnă „Satul Global", primeşte mesaje prin internet de la Cosânzeana, află despre calculatorul „SuperCreier", face o vizită la „Balaurul cu Şapte Capete" etc.

Povestea vorbii – vezi **Culegere de proverburi sau Povestea vorbii**

Povestirile din Canterbury – operă a scriitorului englez Geoffrey Chaucer, considerat „părintele poeziei engleze". A fost scrisă între anii 1387–1400.

Scanned with OKEN Scanner

Povestirile din Canterbury sunt o adevărată „*comedie umană*" a societăţii engleze din secolul al XIV-lea.

Povestire cu cadru, realizată după modelul *Decameronului* lui Boccaccio, dar în versuri, această scriere foloseşte drept pretext al povestirilor călătoria a 30 de pelerini la mormântul Sfântului Thomas Becket din Canterbury.

Pelerinii, reprezentanţi ai tuturor păturilor sociale din Anglia acelor timpuri (cavalerul şi fiul său, scutierul, stareţa, călugărul, negustorul, notarul, răzeşul, târgoveaţa din Bath, popa, aprodul etc.), pornesc de la hanul Tabbard din Londra şi sunt însoţiţi de hangiul Harry Bailie. Veselul şi spiritualul hangiu propune ca pe drum, pentru a face călătoria mai plăcută, fiecare pelerin să spună două poveşti la ducere şi două la întoarcere. Acela a cărui poveste va fi socotită cea mai bună va primi la întoarcere o cină pe socoteala celorlalţi. Chaucer nu a realizat decât 24 de povestiri.

Prologul general şi prologurile diferitelor povestiri sunt cea mai vie şi mai valoroasă parte a operei. Chaucer zugrăveşte o întreagă galerie de portrete, fiecare povestitor fiind individualizat în funcţie de profesia şi de caracterul lui. Fiecare pelerin îşi deapănă povestirea în funcţie de ideile, experienţa şi concepţiile lui de viaţă.

Cel mai adesea Chaucer îşi opreşte satira asupra figurilor ecleziastice: călugărul medieval, călăreţ şi vânător neîntrecut, care nu se ocupă de treburi „*învechite*", precum citirea cărţilor bisericeşti, apoi maica stareţă, care cântă dumnezeieşte pe nas şi vorbeşte o „*franţuzească*" a mănăstirilor, fiind deosebit de preocupată şi de miloasă faţă de soarta şoarecilor, doctorul deosebit de instruit, care poate

Scanned with OKEN Scanner

prevesti evoluţia unei boli, studiind mişcările aştrilor etc.

Personajul cel mai bine realizat de Chaucer este târgoveaţa din Bath, o văduvă bogată, *„niţel cam tare de urechi"*, bine îmbrăcată, cam bătrână, dar bună cunoscătoare a arteï iubirii. *„Trăise toată viaţa-n vrednicie/Şi cinci bărbaţi ţinu cu cununie..."* Ea nu şi-a pierdut încă speranţa de a avea un al şaselea soţ.

Toate povestirile realizate de Chaucer, cu excepţia câtorva cu caracter grav (precum cea a cavalerului), sunt pline de umor şi de vădita intenţie satirică la adresa moravurilor epocii.

Procesul – roman al scriitorului Franz Kafka, publicat în anul 1925.

Romanul *Procesul „este o parabolă ambiguă despre păcat, sancţiune, graţie, autoritate şi lege"* (Romul Munteanu).

Josef K., funcţionar la o bancă, este arestat fără să cunoască motivul, apoi lăsat în libertate şi supus unui proces inexplicabil, organizat de o administraţie birocratică şi inaccesibilă.

Acţiunea romanului se întinde pe perioada unui an. În acest răstimp de aşteptare şi meditaţie, Josef K. nu reuşeşte să înţeleagă sensul culpabilităţii sale. După un an Josef K. este condamnat şi înjunghiat pe un teren viran, fără să fi aflat motivul real al condamnării sale.

În acest roman *„Kafka scrie o stranie parabolă a unui proces permanent şi general, angajat de toate părţile, din cele mai diverse unghiuri de vedere. Starea de aporie a individului, indiferent pe ce treaptă existenţială se găseşte, nu îngăduie accesul la adevărul absolut"* (Romul Munteanu).

Prometeu descătuşat – poem dramatic al poetului englez Percy Bysshe Shelley, publicat în anul 1820.

Scanned with OKEN Scanner

Prometeu descătuşat reprezintă cea mai izbutită creaţie modernă, având ca temă mitul prometeic, după poemul lui Goethe, *Prometeu*. Shelley oferă o nouă interpretare mitului, făcând din Prometeu simbolul victoriei geniului uman, purificat şi înălţat prin suferinţă şi dragoste deasupra forţelor răului.

În *Prometeu descătuşat* eroul legendar, înlănţuit pe o stâncă şi supus unor torturi cumplite, suportă supliciul cu curaj şi demnitate şi renunţă la ura împotriva lui Jupiter, deoarece numai astfel va putea înlătura tirania zeului. Eliberarea lui Prometeu se produce în chip miraculos ca rezultat al intervenţiei forţelor naturii şi a lui Demogorgon. Înţelepciunea îl face pe Prometeu superior zeilor. Sufletul lui Prometeu este cuprins de o deosebită dragoste faţă de omenire.

În poemul lui Shelley apare acest nou personaj, Demogorgon, simbolul viitorului, al forţei mulţimii, capabilă să-l elibereze pe binefăcătorul său. În această accepţie poemul este un elogiu adus omului, capabil să îşi dobândească propria libertate.

Prometeu înlănţuit – tragedie de Eschil.

Această creaţie aduce pe scenă supliciul impus de Zeus, tiranul nerecunoscător, titanului Prometeu. Zeus, deşi cândva fusese ajutat de către Prometeu să-şi menţină domnia ameninţată de răscoala celorlalţi titani, îl pedepseşte pe Prometeu, considerându-l vinovat de a fi luat focul din cer şi de a-l fi dat oamenilor.

Găsim în această tragedie o importantă semnificaţie filozofică: între zei şi oameni, Prometeu i-a ales pe oameni, pentru că îi iubea şi pentru că îi credea capabili să ia în mâna lor focul, ca putere a naturii şi ca simbol al creaţiei, al progresului, al emancipării şi eliberării de superstiţii şi prejudecăţi.

Scanned with OKEN Scanner

Provincialele – opera fundamentală a scriitorului francez Blaise Pascal.

Scrisorile către un provincial, cunoscute sub numele de *Provincialele*, reprezintă un rechizitoriu la adresa moralei iezuite.

Provincialele reunesc un număr de 18 scrisori, publicate între anii 1656–1657. Autorul, fără a-şi face cunoscut numele, se face purtătorul de cuvânt al prietenilor săi de la Port-Royal, adepţii jansenismului, în disputa acestora cu doctorii de la Sorbona.

Atacaţi de iezuiţi (este vorba de condamnarea lui Antoine Arnauld de către Sorbona), janseniştii vor să riposteze. Blaise Pascal va fi acela care, pe baza unor argumente şi referinţe teologice furnizate de Arnauld şi Nicole, va redacta răspunsul janseniştilor sub forma celebrelor *Provinciale*.

Doctrina morală iezuită este supusă unui examen necruţător şi combătută printr-o magistrală tehnică a reducerii la absurd.

Autorul combate cazuistica iezuiţilor, generatoare de injustiţie şi mari abuzuri sociale.

Iezuiţii, ca agenţi ai contrareformei, adoptă, spre a atrage cât mai mulţi adepţi, criterii morale dintre cele mai flexibile. Astfel, un păcat grav, condamnabil, poate fi considerat de către iezuiţi a nu fi de fapt un păcat. Dacă cineva a comis un păcat (de la crimă până la depravare), fără a fi conştient de acest lucru, este absolvit de orice vină.

În opoziţie cu o astfel de morală tolerantă, janseniştii sunt adepţii unei morale severe, austere: nu conştiinţa individuală decide asupra culpabilităţii sau inocenţei, ci raportarea la normele absolute ale moralei.

Pseudo-kynegeticos – capodopera lui Alexandru Odobescu, publicată în anul 1874.

Scanned with OKEN Scanner

Operă de mare erudiţie, *Pseudo-kynegeticos* este o scriere cu totul originală.

Într-o scrisoare către prietenul său C. C. Cornescu, publicată în fruntea lucrării sale, Odobescu aduce informaţii referitoare la împrejurările în care şi-a realizat opera. C. C. Cornescu scrisese un *Manual al vânătorului*, pe care i-l trimisese în manuscris prietenului său academician pentru a-l citi şi a-i scrie prefaţa. Lectura manuscrisului i-a trezit lui Odobescu atâtea amintiri şi asociaţii de idei, încât prefaţa realizată depăşea ca întindere *Manualul vânătorului*.

„Am luat dar pretenţioasa hotărâre" – spune autorul – *„a le deşerta într-un volum osebit, ce-l voi tipări numai pe seama lor, şi care, subt un titlu pedantesc şi arhaic, spunând vânătorilor numai lucruri ce sunt cu totul de prisos artei lor, va întocmi un fel de Fals tratat de vânătoare* [pseudo-kynegeticos – în limba greacă – fals tratat de vânătoare], *în opoziţiune făţişă cu Manualul tău, care, deşi mai scurt, este însă, fără îndoială, cu mult mai folositor celor care vor să înveţe ceva cu temei."*

Pseudo-kynegeticos este o fermecătoare discuţie despre vânătoare, în care aceasta este privită ca sursă de inspiraţie pentru opere aparţinând diverselor domenii ale artei: muzică, sculptură, literatură.

Autorul se lasă purtat nu numai de plăcerea asociaţiilor livreşti, ci şi de căldura propriilor amintiri, a călătoriilor sale prin ţară – prilej pentru a înfăţişa farmecul peisajelor şi al folclorului românesc.

Toate aceste lucruri (tablourile de natură, basmele şi povestirile vânătoreşti, amintirile din copilăria scriitorului etc.) sunt înlănţuite cu abilitate şi topite într-o compoziţie unitară.

Atitudinea autorului este cea a unui om degajat, înclinat tot timpul spre digresiune şi paranteză.

Scanned with OKEN Scanner

Remarcabile sunt tablourile de natură, mai cu seamă descrierea Câmpiei Bărăganului, realizată cu un simţ artistic extraordinar: „*Când soarele se pleacă spre apus, când murgul-serei începe a se destinde treptat preste pustii, farmecul tainic al singurătăţii creşte şi mai mult în sufletul călătorului. Un susur noptatic se înalţă de pre faţa pământului; din adierea vântului prin ierburi, din ţârâitul greierilor, din mii de sunete uşoare şi nedesluşite se naşte ca o slabă suspinare ieşită din sânul obosit al naturei.*“

Pseudo-kynegeticos pune în evidenţă totodată talentul de portretist şi de povestitor (basmul despre feciorul de împărat, cel cu noroc la vânat) al autorului. Vorbind, de pildă, despre vânatul cu prepelicarul, Odobescu schiţează admirabil două portrete de vânători.

Formaţia şi tendinţele clasiciste ale lui Odobescu sunt evidenţiate în *Pseudo-kynegeticos*. Referirile la antichitatea romană sunt precumpănitoare. De asemenea se simte preferinţa autorului pentru scriitorii greco-latini. Fraza este amplă, savant construită, înrâurită în chip evident de structura frazei latine. Lexicul este bogat, cu elemente din sfere variate.

„*Sumă a preferinţelor de totdeauna, culturale, ştiinţifice şi chiar intime, «Pseudo-kynegeticos» e mai cu seamă o sumă prin timbrul expresiei particulare, acelaşi în toată opera lui Odobescu, însă mai scânteietor ca oriunde în această lucrare de un caracter mai liber, mai amabil, mai autobiografic (...). Nicăieri stilul lui Odobescu, acel stil elegant, armonios, bogat în ritmuri bine cumpănite şi despre care s-au spus şi scris atâtea justificate laude nu este mai fluid, mai descorsetat, mai puţin academic, prin tot acel zâmbet, care îl străbate,*

Scanned with OKEN Scanner

prin toate acele ironii care îl spumează, prin tot acel manierism şi toată acea preţiozitate de cărturar şi de lingvist" (Perpessicius).

Puiul – povestire de I. Al. Brătescu-Voineşti, inclusă în volumul *În lumea dreptăţii*, apărut în anul 1906.

Povestirea *Puiul*, „*capodoperă a literaturii române*", după cum o considera Garabet Ibrăileanu, prezintă drama unui pui de prepeliţă, care este rănit de alice la o aripă şi, neputând să zboare, este abandonat, cu durere, de către prepeliţa-mamă, atunci când trebuie să plece cu ceilalţi pui, sănătoşi, către ţările calde.

Naraţiunea începe cu momentul sosirii prepeliţei, venită de departe, tocmai din Africa, sfârşită de oboseală, într-un lan de grâu. Aici, de îndată ce-şi recapătă forţele, îşi clădeşte cu grijă cuibul, pe care îl aşază „*mai sus, ca să nu i-l înece ploile*". Cu aceeaşi dragoste nemărginită, prepeliţa-mamă îşi clocеşte ouăle, pentru ca nu cumva vreo picătură de ploaie să i le atingă. Prepeliţa va scoate şapte puişori, „*îmbrăcaţi cu puf galben*", „*parcă erau şapte gogoşi de mătase*". De îndată ce se fac mai mărişori, prepeliţa-mamă le oferă puilor adevărate lecţii de comportament, învăţându-i cum să-şi caute hrana, cum să se ascundă de vânători şi, mai ales, cum să zboare, pregătindu-i astfel pentru lunga lor călătorie ce avea să înceapă odată cu venirea toamnei.

Drama prepeliţei se declanşează atunci când cel mai mare dintre pui, neascultător, în loc să stea pitulat cum i se spusese, zboară în bătaia alicelor trase de un vânător şi este rănit la o aripă.

Durerea prepeliţei la vederea puiului suferind este fără margini. Sfâşietor este momentul în care prepeliţa trebuie să ia decizia de a-şi salva ceilalţi pui, ple-

Scanned with OKEN Scanner

când în ţările calde, căci altfel aceştia riscau să moară la venirea iernii. Ea ar fi vrut să se rupă în două: să poată pleca cu puii sănătoşi şi, în acelaşi timp, să rămână cu puiul rănit. Prepeliţa-mamă, *„fără să se uite înapoi, ca să nu-şi slăbească hotărârea"*, îşi ia zborul.

Povestirea, însoţită de un moto sugestiv (*„Sandi, să asculţi pe mămica!"*), are o profundă valoare educativă şi moralizatoare.

Pygmalion – comedie a dramaturgului englez, de origine irlandeză Bernard Shaw, publicată în anul 1912.

Titlul piesei, deosebit de semnificativ, este numele unui sculptor legendar care se îndrăgosteşte de statuia pe care o creează, reprezentând o femeie. Afrodita transformă statuia într-o fiinţă vie, sculptorul reuşind să se însoare cu ea. Din căsătoria lor s-a născut un fiu, căruia i s-a dat numele simbolic de Pathos (din limba greacă – suferinţă).

Acţiunea comediei se petrece la Londra, în primii ani ai secolului al XX-lea. Profesorul Henry Higgins, specialist în fonetică, face un pariu cu colonelul Pickering că va reuşi ca, în numai şase luni, să facă o adevărată doamnă din tânăra florăreasă Eliza (Liza) Doolittle, învăţând-o să vorbească corect limba engleză şi să se comporte în aşa fel încât să se poată prezenta la recepţia ambasadorului, fără ca cineva să-şi dea seama de umila-i origine şi de lipsa ei de educaţie.

După şase luni de lecţii interminabile, Higgins face o repetiţie, ducând-o pe Liza la ceai la mama sa, doamna Higgins. Repetiţia este însă un eşec, Liza reuşind să se dea de gol cu repeziciune.

Urmează alte lecţii epuizante, după care Liza este prezentată la bal, unde înregistrează un adevărat succes. După bal, ofensată de comportamentul lui Higgins care nu-i mai adresa niciun cuvânt, considerând că meritul reuşitei

Scanned with OKEN Scanner

îi aparţine lui, în exclusivitate, Liza părăseşte casa acestuia.

Reîntâlnind-o la doamna Higgins, Henry îi dă de înţeles că o iubeşte, în pofida firii lui bizare, iar finalul piesei sugerează că Liza se va reîntoarce la el.

R

Ramayana – operă anonimă.

Este cea de-a doua mare epopee a Indiei antice după *Mahabharata* şi datează din secolul IV î.Hr. Redactarea acesteia îi este atribuită legendarului poet Valmiki.

Ramayana este povestea prinţului Rama, care, urmărit de gelozia uneia dintre soţiile tatălui său, regele Dasharta, este silit să se retragă în codri, întovărăşit de soţia sa, Sita şi de fratele său, Lakşmana.

În pădure, la marginea unei ape curgătoare, ei îşi construiesc o colibă şi, încetul cu încetul, încep să se obişnuiască cu noul mod de viaţă.

Într-o zi, în timpul unei plimbări prin pădure, o principesă văduvă îl vede pe Rama şi se îndrăgosteşte de el. Rama însă îi rezistă. Ofensată, principesa pune la cale răpirea Sitei, ajutată fiind de fratele său, Ravana.

Rama se aliază cu regele maimuţelor, Gurgiva, şi reuşeşte să-şi elibereze soţia.

Bănuind că nu i-a fost credincioasă, Rama îşi repudiază soţia. Aceasta, jignită de acuzaţia soţului, urcă pe rug, dar flăcările nu o ating. Deşi îşi dă seama că a greşit şi îşi retrage acuzaţia, Rama este obligat să-şi expulzeze soţia din pricina aluziilor injurioase pe care curtenii i le aduc acesteia.

După ani de zile, Sita, împreună cu cei doi fii ai săi, va participa la o jertfă, organizată de Rama. Ea va fi recunoscută de soţul său.

Scanned with OKEN Scanner

Sita îşi va jura din nou nevinovăţia, pierind apoi, pentru totdeauna.

În această epopee pasajele de naraţiune se îmbină armonios cu descrierile de natură sau cu efuziunile lirice.

Prin Rama epopeea impune figura unui erou plin de curaj şi animat de un puternic spirit de dreptate.

Rapsodii de toamnă – poezie de George Topârceanu.

A fost publicată în anul 1920, în volumul *Balade vesele şi triste.*

Poezia cuprinde cinci tablouri, care surprind diverse secvenţe din natură, în apropierea sosirii toamnei. Odată cu sfârşitul verii lumea *„celor care nu cuvântă"* este cuprinsă de nelinişte şi îngrijorare la gândul că, imediat după toamnă, va urma iarna aducătoare de necazuri.

Rapsodii de toamnă începe cu o *„veste"*, un fel de zvon care trece ca *„o boare"* pe deasupra viilor şi *„fură"* puful pădiilor. De îndată apare şi un sol, sub chipul unei coţofene, ce aduce o veste senzaţională: *„Cică-n munte, la povarnă,/Plopii şi răsurile/ Spun că vine-un vânt de iarnă/Răscolind pădurile"*. Vestea produce o mare agitaţie: ciulinii fug îngroziţi din faţa vântului, iar pe baltă un pui de cioară se întâlneşte cu un bâtlan şi îi spune că frunzele au pornit *„în bejenie"*.

Cel de al doilea tablou dezvoltă *„alarma generală"*. Poetul ne introduce în lumea necuvântătoarelor, făcându-ne cunoscute stările, gândurile şi reacţiile lor în faţa apropiatei toamne. Păsările, plantele, gâzele, asemenea oamenilor, vorbesc şi se agită cuprinse de panică. Vrăbiile *„ies din şanţuri"*, papura *„se zbate"* şi-şi leagănă *„săbiile"*, un lăstun în frac, făcând pe ştiutorul, vrea să ţină *„o cuvântare în această chestie"*. Şi, la fel ca în lumea oame-

Scanned with OKEN Scanner

nilor, sunt unii care îl bruiază: *„broscoii din răstoacă/Îl insultă-n pauze/Şi din papură-l provoacă/Cu prelungi aplauze"*.

Pe baltă zarva se înteţeşte şi prinde în vârtejul ei şi alte personaje: lişiţele, cocostârcii, ba chiar şi un ţânţar care e mai plăpând şi nu izbuteşte să ia parte *„la discuţie"*. Din pricina tărăboiului, trebuie să vină poliţia. Poliţaiul este *„un erete"*, care vine foarte hotărât să facă ordine şi să-l aresteze pe cel care a produs zarva.

De emoţie, *„în surdină,/Subt un snop de bozie,/O păstaie de sulcină/A făcut explozie"*.

Cel de al treilea tablou ne invită să privim şi să ascultăm ce se petrece în grădina cu flori de lângă casă. Aici, o dalie, *„ca o doamnă de elită"*, îşi *„îndreaptă talia"*, trei petunii se întreabă speriate: *„Ce ne facem, fetelor?..."*, iar floarea-soarelui e îngrozită la gândul că odată cu venirea toamnei îi vor cădea dinţii în ţărână.

În schimb, în lumea gâzelor, care se dovedesc mult mai curajoase decât florile, *„se re-ncep idilele"*. Doar o gărgăriţă este foarte supărată *„că i-a dispărut bărbatul/În costum de ginere"*. Într-un sfârşit, îl găseşte *„mort de inaniţie"* sub trei grăunţe şi se duce să raporteze *„cazul la poliţie"*.

Cel de al patrulea tablou ne introduce în lumea buruienilor, marcate şi ele de schimbarea anotimpului. Acestea, precum femeile, *„se vorbiră pe şoptite/ Să se facă schivnice"*. În acest sens, au şi o propunere de stareţă – măsălariţa, care ştie deja *„o rugăciune"*.

Sus, *„prin vie"*, vieţuiesc şi altfel de plante, *„rumenele lobode"*, cărora le place *„să trăiască slobode"*, adică fără obligaţii familiale, lucru care stârneşte indignarea *„mătrăgunei"*, care ar dori să le zică de-a

Scanned with OKEN Scanner

dreptul, în faţă, *„una/ Care să le usture"*. Undeva, *„pe-un vârf de campanulă"* s-a oprit, nedumerită şi plăpândă, o libelulă.

Ultimul tablou, cel de al cincilea, prezintă imaginea toamnei, *„zâna melopeelor,/Spaima florilor şi Doamna/Cucurbitaceelor"*, care coboară de la strungă aidoma unei femei îmbrăcate într-o *„haină iluzorie"*.

Toamna trece *„pustiind cărările"*, în urma sa pământul rămânând fără flori şi fără frunze, în aşteptarea primei zăpezi.

În încheiere, poetul îşi exprimă compasiunea faţă de fiinţele mici – *„gâze, flori întârziate"*, pe care *„iarna mizerabilă"* le va îngheţa, curmându-le viaţa şi cântecele, pentru totdeauna.

Recurgând la tot pasul la personificare, poetul reuşeşte să creeze o lume în plină mişcare, organizată după principiile societăţii omeneşti, în structuri comunitare. Topârceanu le atribuie florilor, gâzelor etc. capacitatea de comunicare şi de reacţie afectivă. Comunicarea se face prin patru forme principale: vestea sau zvonul, discursul, discuţia familiară şi bârfa. Reacţia afectivă se materializează în senzaţie, insultă, idilă şi panică.

Această comunitate este una de tip citadin, căci membrii ei apelează la nevoie la ajutorul poliţiei, fac adunări, ţin discursuri etc.

Răceala – piesă de Marin Sorescu.

A fost publicată în anul 1976 în revista „Teatru" şi s-a jucat pe scenă în anul 1977, la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" din Bucureşti.

Răceala este o tragedie istorică inspirată din permanenta luptă a poporului român pentru apărarea independenţei şi a fiinţei naţionale. Acţiunea piesei este plasată în epoca lui Vlad Ţepeş şi evocă un eveniment din anul 1462: Mahomed al II-lea, în-

Scanned with OKEN Scanner

vingătorul de puţină vreme al Bizanţului, conduce o expediţie militară, terminată catastrofal, împotriva Ţării Româneşti.

Figura lui Vlad Ţepeş, deşi acesta nu apare în piesă, capătă în faţa turcilor dimensiuni legendare. Paşa din Vidin (personaj din anturajul lui Mahomed al II-lea) admiră cinstea, demnitatea şi spiritul justiţiar al lui Ţepeş.

În antiteză, Mahomed simbolizează puterea despotică. El se crede dinainte un învingător: *„Va fi cea mai mare victorie a mea, pentru că se face fără vărsare de sânge."* Lupta împotriva lui Ţepeş este derizorie, are mobiluri care ţin de instinct şi nu de o raţiune politică. Mahomed este înfăţişat şi într-o altă ipostază, cea de poet şi de cititor al textelor clasice.

În tabăra lui Mahomed bântuie hazardul, arbitrariul, oamenii sunt decapitaţi sau mutilaţi în mod absurd, după capriciile tiranului.

În schimb, în tabăra lui Ţepeş bântuie moartea-sacrificiu, ca asumare firească a unui destin tragic. Obiceiul de a muri simplu, ca dintr-o răceală oarecare, s-a moştenit de la părinţi şi e lăsat moştenire copiilor.

Năvălirea otomanilor este comparată cu revărsarea puhoaielor ce cară cu ele bunuri de preţ, resturi ale civilizaţiei, mizerii ascunse, lucruri de care nimeni nu mai are nevoie.

Ultimul tablou al piesei înglobează semnificaţiile întregii construcţii dramatice.

Doamna Stanca îşi aşteaptă bărbatul să vină de la război.

Toma, căpitan în armata lui Ţepeş, se întoarce de la luptă, palid, *„galben de frumos"*, şi moare simplu, ca dintr-o *„răceală"*, însă nu înainte de a cere să se taie în piatră cronica seacă a încă unei bătălii. Finalul piesei este semnificativ. Astfel, Marin Marin întreabă, săpând cu dalta: *„Iară. Şi*

Scanned with OKEN Scanner

după iară ce vine?", Doamna Stanca răspunde: *„Iară în 19 iunie, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne-am izbit cu păgânii la Oieşti"*.

Titlul dramei, *Răceala*, sugerează faptul că invazia lui Mahomed al II-lea a fost pentru români o simplă *„răceală"*, o boală care poate fi învinsă şi care nu va putea în veci să zdruncine existenţa valahilor.

Război şi pace – roman al scriitorului rus Lev Nikolaevici Tolstoi, publicat între anii 1863–1869.

Iniţial, Tolstoi a dorit să realizeze o evocare a răscoalei decembriştilor (1825). Apoi, lărgind mereu cadrul în timp şi în spaţiu, a realizat o adevărată epopee a Rusiei, de-a lungul unui deceniu şi jumătate (1805–1820), una din perioadele cele mai dramatice şi mai eroice ale istoriei sale.

Evenimentele istorice care constituie subiectul acestui roman sunt războaiele purtate împotriva lui Napoleon, de la campania premergătoare bătăliei de la Austerlitz (1805) până la invadarea Rusiei de către francezi (1812), incendierea Moscovei şi dezastruoasa retragere a invadatorilor.

Pe de o parte, sunt prezentate realităţile războiului, iar pe de altă parte, cele ale perioadei de pace: lumea saloanelor din Petersburg şi Moscova, intrigi, iubiri, dezamăgiri etc.

Dintre cele peste 500 de personaje care apar în roman, un loc aparte este ocupat de prinţul Bolkonski, contele Bezuhov şi contele Rostov – reprezentanţi ai familiilor aristocrate.

Prinţul Andrei Bolkonski, un om inteligent şi cult, generos şi sincer, dar sceptic, conştient de declinul clasei căreia îi aparţine, trăieşte fără a avea un sens precis al existenţei, în afara sentimentului datoriei, până în momentul în care, rănit la Austerlitz, are revelaţia adevăratului sens al vieţii.

Scanned with OKEN Scanner

Rămas văduv şi nemaigăsindu-şi un alt ţel în viaţă, Andrei Bolkonski se va simţi regenerat prin iubirea pe care i-o poartă Nataşei Rostov. Amânarea căsătoriei celor doi cu un an (lucru impus de tatăl lui Andrei) va face ca fata să se îndrăgostească de Anatoli Kuraghin; fuga lor este zădărnicită, dar Andrei Bolkonski n-o va ierta decât pe patul de moarte. Rănit la Borodino, Andrei, îngrijit cu devotament de Nataşa, va muri cu seninătate, regăsindu-şi sensul vieţii în iubire.

Pierre Bezuhov este un personaj total diferit de Andrei Bolkonski: moştenitor al unei mari averi, voinic, miop, fără simţ practic, aplecat spre visare, preocupat de dreptatea socială şi incapabil de compromisuri. Silit să se căsătorească cu frumoasa şi uşuratica Hélène, Pierre va suferi numeroase decepţii în plan familial.

Rămas în Moscova ocupată cu intenţia de a-l asasina pe Napoleon, Pierre Bezuhov este arestat de francezi şi îl cunoaşte în captivitate pe soldatul Platon Karataev – simbol al înţelepciunii şi voinţei poporului rus.

Împăcarea lui Pierre cu sine însuşi se realizează, pe de o parte, datorită influenţei lui Platon Karataev şi pe de altă parte, datorită dragostei pe care i-o poartă Nataşei, care îi va deveni soţie, imediat după moartea lui Andrei Bolkonski.

Simpatia scriitorului pentru nobilimea rurală, care duce o viaţă patriarhală, în mijlocul ţărănimii, se întrevede prin intermediul personajului Rostov. Rostov întruchipează o serie de virtuţi, precum: simplitatea, ospitalitatea, generozitatea faţă de ţărani. Tolstoi îl prezintă pe acest reprezentant al nobilimii în opoziţie cu aristocraţia petersburgheză.

Nataşa reprezintă idealul feminin tolstoian – femeia afectuoasă şi devotată familiei.

Scanned with OKEN Scanner

Răzvan şi Vidra – dramă de Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Publicată în anul 1867, cu titlul *Răzvan-Vodă*, lucrarea va primi titlul *Răzvan şi Vidra* la a treia ediţie, în 1869.

Răzvan şi Vidra este prima mare dramă istorică românească şi *„una dintre cele mai bune drame din literatura română"* (G. Călinescu).

În vederea realizării piesei, Hasdeu a utilizat informaţiile oferite de cronica lui Miron Costin, de studiul istoric consacrat lui Răzvan de Nicolae Bălcescu, apelând totodată la o serie de cântece haiduceşti şi balade, unele transcrise din culegerea lui Vasile Alecsandri, altele create de el, pe baza unor idei preluate din poezia populară.

Piesa este, prin urmare, inspirată dintr-un fapt real: domnia lui Ştefan Răzvan în Moldova, timp de patru luni, în anul 1595.

Răzvan şi Vidra prezintă de-a lungul a cinci cânturi, ascensiunea lui Răzvan, de la condiţia umilă de *„ţigan dezrobit"* la cea de domn. Este o dramă a pasiunilor mistuitoare, fapt anunţat de Hasdeu prin textul preluat dintr-o veche carte bisericească: *„Mărirea deşartă şi iubirea de arginţi, acestea sunt neşte neputinţe iuţi ale sufletului..."* (Mitropolitul Teofil, *Cazania*, 1644).

Cântul I, *Un rob pentru un galben*, dezvăluie principalele date ale dramei interioare pe care o trăieşte Răzvan. Acesta, *„ţigan dezrobit"*, ştiutor de carte şi persoană curajoasă, se confruntă cu prejudecăţile celor care văd în neamul său o seminţie condamnată la inferioritate.

Cerşetorul Tănase refuză punga cu galbeni pierdută de boierul Sbierea şi găsită de Răzvan, pentru motivul că nu poate primi pomană de la un ţigan (*„De la ţigan pomană?"*). Într-un final, cerşetorul va accepta doar un galben.

Deşi recunoaşte meritele lui Răzvan, Tănase nu-i poate uita originea: *„Dumnezeu să*

Scanned with OKEN Scanner

mi-te-ajute, precum tu m-ajuți pe mine;/Zilele tale să curgă tot zile lungi și senine;/Iar nevoia să doboare pe-oricine-ți va fi dușman!.../Rămâi sănătos, băiete!... Ce păcat că ești țigan!..."

Răzvan va încerca să depășească limitele acestui handicap, acestei fatalități absurde, impuse de societate.

Vătaful Bașotă întărește cu multă brutalitate opinia generală despre originea lui Răzvan: „*Lucru vrednic de mirare!/Un țigan să scrie stihuri, n-aș fi crezut-o (...)/Ciudat! Să știe carte o jivină de țigan!*"

Boierul Sbierea îl acuză pe Răzvan de furtul pungii cu galbeni și dorește ca acesta să-i devină rob „*în loc de despăgubire*".

Cântul II, *Răzbunarea*, îl înfățișează pe Răzvan în codrii Orheiului, în postura de căpitan de haiduci, după ce scăpase dintr-o „*robie de spaimă, cum numai duhul cel rău,/De-ar putea să biruiască, ar robi pe Dumnezeu*".

Generozității lui Răzvan i se opune, într-o antiteză ostentativă, avariția monstruoasă a lui Sbierea, care avea să cadă tocmai în mâinile cetei de haiduci. Deși Răzvan are prilejul de a-i plăti lui Sbierea tot răul pe care i-l făcuse, el se decide să-l lase slobod, căci: „*Răzbunarea cea mai cruntă este când dușmanul tău/E silit a recunoaște că ești bun și dânsu-i rău!...*"

În acest al doilea cânt, autorul scoate în evidență curajul lui Răzvan, dorința de libertate și de dreptate, nevoia acestuia de a face fapte mari, generozitatea sa.

Când Tănase îi relatează că o „*nebună de țigancă*" l-a visat domn, Răzvan răspunde îngândurat: „*Ciudat*", lăsând să se întrevadă o preocupare interioară nemărturisită.

Întâlnirea cu Vidra, nepoata lui Moțoc, nu face decât să scoată la

Scanned with OKEN Scanner

lumină nevoia lui Răzvan de a se remarca, de a depăşi limitele unei condiţii obscure.

Vidra este din prima clipă cucerită de vitejia şi loialitatea lui Răzvan: *„Aş fi mândră, căpitane, ca să strâng o mână, care,/Nu voieşte să-şi răzbune decât numai prin iertare!...“*

Cântul al III-lea poartă titlul semnificativ de *Nepoata lui Moţoc.*

Ambiţia Vidrei îi picură în inimă lui Răzvan setea de glorie. În acest cânt, Răzvan este ostaş leşesc. Vidra doreşte să stârnească ambiţia lui Răzvan, pentru ca acesta să se străduiască să ajungă pe cea mai înaltă treaptă socială: *„Setea de-a merge-nainte... Iată ceea ce-ţi lipseşte,/Acea sete care frige şi-ngheaţă inima mea!/Dar trebui s-o aibi, Răzvane!/Eu voiesc, ş-o vei avea...!“* Pentru a-l îmboldi, ea i-l dă ca exemplu pe Sbierea, care preferă să fie prizonier şi ameninţat cu moartea decât să se despartă de banii cu care s-ar putea răscumpăra: *„Vezi! Învaţă de la dânsul patima ce vrea să zică!/Acest om pentr-o lescaie, acest om pentr-o nimică/Va suferi cu plăcere, făr' să scoaţă un suspin/Robie, lanţuri, ruşine, bătăi, închisoare, chin...“.*

Patima avariţiei, dusă de Sbierea până la paroxism, este prezentată de Vidra lui Răzvan ca un model demn de urmat: *„O! dacă şi tu, Răzvane, ai simţi aşa de tare/Mândra patimă de-a creşte tot mai mare şi mai mare,/Precum Sbierea mii de galbeni din nimic a secerat,/Tu dintr-o căpetenie ai ajunge împărat!...“.*

Într-adevăr, faptele de vitejie îl impun pe Răzvan, acesta ajungând căpitan, apoi polcovnic în oastea leşească.

Vidra îl vrea însă tot mai sus. Răzvan se lasă prins de patima puterii, ceea ce face ca nobleţea sa sufletească să fie sufocată de dorinţa împlinirii ţelului cu orice preţ.

Scanned with OKEN Scanner

Cântul al IV-lea, *Încă un pas*, ni-l înfăţişează pe Răzvan polcovnic leşesc, mistuit însă de dorul patriei sale. Răzvan refuză cu demnitate oferta de a deveni hatmanul oştirii leşeşti şi de a lupta împotriva ţării sale. În schimb, când boierul Başotă, trimisul lui Aron-Vodă, domnul Moldovei, îi propune să devină hatman în Moldova, acceptă fără să se gândească prea mult.

Pentru Vidra ascensiunea lui Răzvan este acum realitate: *„Ţi-a mai rămas/Să faci pe calea măririi un singur, un singur pas!"*.

Finalul cântului îl prezintă pe Răzvan, cuprins şi el de patima măririi: *„O, da! Voiesc a fi mare, precum Sbierea cu grămadă/Voieşte movile de-aur numai la dânsul în ladă!"*.

În ultimul cânt, *Mărirea*, Răzvan nu ezită să se folosească de poziţia sa de hatman pentru a pune mâna pe tronul Moldovei. Cea care încearcă de această dată să-l oprească este Vidra, tulburată de un vis premonitoriu.

Răzvan provoacă o răzmeriţă împotriva lui Aron-Vodă şi ajunge domn.

Trădat de Başotă, care le deschide leşilor porţile, Răzvan se aruncă în luptă şi este rănit.

Replica lui Răzvan, aflat în pragul morţii, are o tentă moralizatoare, exprimând zădărnicia patimilor omeneşti: *„Nu-mi ziceai tu, oare, Vidro, să fiu întocmai ca Sbierea? /Eu cu cinstea şi mărirea, el cu prada şi averea!/Dar ce-i mai trebuie acuma mii de galbeni în grămezi?/Ce-mi foloseşte domnia?... Pe-amândoi aci ne vezi/ Praf, pulbere şi cenuşă!... Nebuni, ce din lăcomie,/El pentr-o biată lescaie, eu pentr-un ceas de mândrie (...)"*

Cu drama *Răzvan şi Vidra* asistăm la adevărata naştere a teatrului romantic românesc.

Regele Lear – tragedie a marelui scriitor englez William Shakespeare, scrisă în anii 1605–1606.

Scanned with OKEN Scanner

Regele Lear este o dramă a interiorizării şi cunoaşterii de sine, al cărei fior tragic nu-şi găseşte egalul decât la Sofocle.

Regele Lear, retrăgându-se de la domnie şi stăpânit fiind de iluzia puterii sale nelimitate, îşi împarte regatul fiicelor sale. Le cere însă acestora, înainte de a le împărţi regatul, să-şi exprime în cuvinte dragostea pe care i-o poartă. Fiicele mai mari, Goneril şi Regan, meschine şi linguşitoare, îi spun bătrânului vorbe frumoase, exact ceea ce acesta dorea să audă. Cordelia însă, fire sinceră, îi spune cu naturaleţe: *„Iubesc pe Majestatea-Voastră aşa cum îmi este datoria, nici mai mult nici mai puţin..."* Luând acest răspuns drept o adevărată insolenţă, tatăl, obişnuit cu supunerea oarbă a celor din jur, îşi alungă fiica cea mică, dezmoştenind-o.

Din acest moment vor începe decepţiile bătrânului rege. La curtea lui Goneril, din ordinul acesteia, bătrânul rege duce o viaţă de chin. Bătrânul pleacă, blestemându-şi fiica şi blestemându-se şi pe sine. La curtea lui Regan situaţia este aceeaşi.

Doborât de ingratitudinea fiicelor sale, bătrânul, cu mintea tulburată de durere, rătăceşte pe câmpii, înfruntând furtuni şi trăsnete.

Dintre foştii curteni i-au rămas credincioşi doar contele de Kent, Edgar şi bufonul.

Cordelia, devenită între timp regină a Franţei, vine în ajutorul tatălui său.

Goneril şi Regan vor sfârşi în mod mizerabil, otrăvindu-se una pe cealaltă, din rivalitate pentru acelaşi bărbat, Edmund, comandantul oştilor britanice.

Cordelia şi regele Lear, în timpul luptelor dintre francezi şi englezi, ajung prizonierii lui Edmund. Cordelia este omorâtă din porunca lui Edmund, chiar sub ochii bietului său tată, care se stinge de durere.

Scanned with OKEN Scanner

Lear fusese obişnuit o viaţă întreagă să fie înconjurat numai de oameni servili care să dea ascultare poruncilor sale. Puterea pe care o deţinea îl împiedica să vadă şi să înţeleagă adevărul despre oameni şi de aceea el va suferi o teribilă dramă sufletească. Lipsit de bogăţie şi de putere, el nu va mai fi decât o biată făptură neputincioasă şi va înţelege cât de iluzorie a fost părerea sa despre sine şi despre putere.

Totuşi, când totul părea pierdut, fiica cea mică îşi salvează tatăl. Cordelia întruchipează în această operă puterea miraculoasă a dragostei şi a iertării. Prin dragostea cu care aceasta îl înconjoară, Regele Lear îşi va găsi liniştea.

Revizorul – comedie a scriitorului rus Nikolai Vasilievici Gogol, capodoperă a creaţiei comice ruse şi universale, publicată în anul 1836.

Într-un orăşel dintr-o gubernie îndepărtată a Rusiei ţariste, s-a anunţat sosirea de la centru a unui revizor. Vestea produce multă zarvă, atenţia tuturor fiind îndreptată asupra acestui *„eveniment"*.

Hlestakov, un aventurier descins la singurul han din localitate, este luat drept revizorul mult aşteptat. De aici o succesiune de peripeţii, toate scoţând în evidenţă ridicolul personajelor, micimea sufletească, dezumanizarea inerentă într-o societate lipsită de principii morale şi de răspundere.

Riga Crypto şi lapona Enigel – baladă de Ion Barbu.

A fost publicată în anul 1924 şi inclusă în volumul *Joc secund*, apărut în anul 1930.

Riga Crypto şi lapona Enigel are forma unei poveşti versificate cu cadru.

Numită de poetul însuşi un *„Luceafăr întors"*, balada *„narează"*, la un prim nivel de semnificaţii povestea *„regelui-ciupearcă"*, care aparţine unei lumi inferioa-

Scanned with OKEN Scanner

re, regnul vegetal, şi a laponei Enigel, simbol al superiorităţii şi al luminii.

Asemenea lui Hyperion şi Cătălinei, Crypto şi Enigel (spre deosebire de *Luceafărul* eminescian, în această operă factorul feminin este superior celui masculin) nu-şi pot depăşi condiţia şi nunta lor este imposibilă.

Balada se deschide cu fixarea cadrului: sfârşitul unei nunţi. Atmosfera este lumească, de petrecere.

Un *„nuntaş fruntaş"* îi adresează menestrelului *„trist, mai aburit/ Ca vinul vechi ciocnit la nuntă"* rugămintea de a-i spune povestea regelui-ciupearcă şi a laponei Enigel, dar să i-o spună *„stins"*, *„încetinel"* şi nu *„cu foc"*, cum o făcuse acum o vară. Este o poveste din lumea vegetală, o alegorie simbolică.

Primul intră în scenă craiul Crypto, *„regele-ciupearcă"*, simbolizând prin chiar numele său închistarea şi circumscrierea în propriul univers, cel al regnului vegetal, aflat sub semnul umbrei şi al umezelei.

Crypto este stăpânul unei lumi vegetale, dar condiţia lui e tragică, aspiraţiile lui nu sunt înţelese, e *„inimă ascunsă"*.

Supuşii săi îl ocărăsc zicându-i că este *„sterp"* şi *„nărăvaş"*, că nu vrea să înflorească.

Lapona Enigel, *„mică şi liniştită"*, este *„în ţări de gheaţă urgisită"*. În poezia lui Ion Barbu, gheaţa este simbolul gândirii, al spiritului. Lapona merge spre sud, căutând soarele. Ea poposeşte *„pe muşchiul crud/La Crypto, mirele poienii"*.

Îndrăgostit de mica laponă, Crypto, făptură telurică, o ispiteşte cu roadele pământului: *„Enigel, Enigel,/Ţi-am adus dulceaţă, iacă./Uite fragi, ţie dragi/Ia-i şi toarnă-i în puiacă"*, dar, *„prea-cumintea"* Enigel respinge ispita, refuzând coborârea într-o lume aflată pe o treaptă inferioară celei în care ea trăieşte.

Craiul este *„mirele poienii“*, simbolizând deci nunta potenţială. Dar această nuntă nu poate avea loc deoarece mirelui îi sunt asociate trăsături ce denotă sterilitatea: *„sterp“*, *„spân“*, *„eunuc“*.

Apariţia luminii (*„scade noaptea, ies lumine“*) îi poate fi dăunătoare lui Crypto. El nu poate evada spre tărâmul însorit la care visează fiinţa iubită: *„de soare,/Visuri sute, de măcel,/Mă despart. E roşu, mare,/Pete are fel de fel“*. Lui Crypto îi este interzisă ieşirea din condiţia sa limitată.

Pentru Enigel, în schimb, aspiraţia solară este posibilă, căci *„sufletu-i fântână-n piept“*. *„Fântâna din piept“* pe care o posedă Enigel simbolizează raţiunea, spiritul, gândirea.

Soarele, *„roata albă“*, este nu numai un principiu vital, ci şi aspiraţia către cunoaştere.

Tentativa regelui-ciupearcă de a-şi depăşi condiţia, de a încălca legile datului său natural va avea consecinţe tragice. Astfel, Crypto este surprins în timpul discuţiei purtate cu Enigel de apariţia soarelui, care, *„aprins inel,/Se oglindi adânc în el;/De zece ori, fără sfială,/Se oglindi în pielea-i chială“*.

Nesăbuinţa de a o urma în lumea ei pe fiinţa iubită îi este fatală: *„Că-i greu mult soare să îndure/Ciupearcă crudă de pădure,/Că sufletul nu e fântână,/Decât la om, fiară bătrână,/Iar la făptură mai firavă/Pahar e gândul, cu otravă.“*

Omul este *„fiară bătrână“*, deoarece se află în stadiul superior al regnului animal, având capacitatea de reflectare, de cunoaştere, de evoluţie spirituală. Pentru fiinţele inferioare spiritul este ucigător.

Balada lui Ion Barbu subliniază o idee asemănătoare celei din *Luceafărul* eminescian, drama incompatibilităţii a două fiinţe provenite din lumi distincte.

Scanned with OKEN Scanner

Rig-Veda – operă anonimă.

Cel dintâi monument literar al Indiei antice, realizat între anii 2000 – 1500 î.Hr., *Rig-Veda* cuprinde 1028 de imnuri. Unele sunt cântece de laudă închinate elementelor naturii, altele au fie caracter filozofic, fie caracter religios.

Rig-Veda formează *Vedele* alături de: *Rig-Veda Samhita (Veda strofelor), Atharava-Veda Samhita (Veda riturilor domestice)* şi *Sama-Veda Samhita (Veda melodiilor)* şi este considerată, din punct de vedere literar, cea mai importantă dintre acestea.

Robinson Crusoe – roman al scriitorului englez Daniel Defoe, publicat în anul 1719, cu titlul complet *Viaţa şi ciudatele aventuri ale lui Robinson Crusoe.*

Prin *Robinson Crusoe*, autorul inaugurează romanul realist în Anglia.

În scrierea acestui roman Daniel Defoe s-a inspirat dintr-un fapt real: aventura unui marinar, pedepsit să fie lăsat singur, vreme de patru ani, pe o insulă pustie.

Cartea, care s-a bucurat de o deosebită apreciere la acea vreme, este, în primul rând, un elogiu adus omului, curajului acestuia de a supravieţui în condiţii dificile, într-o singurătate deplină.

Structurat în 19 capitole, romanul relatează neobişnuitele aventuri ale lui Robinson Crusoe.

Plecat într-o călătorie pe mare, eroul cărţii este surprins de o furtună teribilă în apropierea insulelor Barbados şi devine unicul supravieţuitor al naufragiului corabiei. De acum încolo începe marea aventură a lui Robinson Crusoe, aflat singur pe o insulă pustie, *„neavând nici ce mânca, nici unde se adăposti, nici haine, nici arme, fără nicio speranţă“.*

După nenumărate încercări, ajutat de iscusinţa minţii şi de forţele braţelor, el reuşeşte

Scanned with OKEN Scanner

să-şi construiască un adăpost, folosind îndeosebi lucrurile recuperate de pe corabie. Robinson Crusoe domesticeşte animale, munceşte pământul, practică olăritul şi croitoria, îşi face o barcă şi explorează insula, repetând astfel, pe parcursul a cei 28 de ani de singurătate, experienţa civilizatoare a umanităţii.

Tot Robinson este cel care va salva de la moarte un sălbatic, pe care îl va boteza Vineri şi îl va educa. Între el şi Vineri se stabilesc raporturile patriarhale dintre un stăpân şi sluga credincioasă.

Soseşte şi momentul mult aşteptat, părăsirea insulei. Eroul nostru reuşeşte să-l salveze de la moarte pe căpitanul unui vas, al cărui echipaj se răzvrătise. Căpitanul, după înăbuşirea revoltei, îşi ţine promisiunea şi, la 19 decembrie 1686, Robinson Crusoe este îmbarcat pe vasul englez şi readus în patrie.

Românii supt Mihai Voievod-Viteazul – opera cea mai de seamă a lui Nicolae Bălcescu.

A fost elaborată în intervalul ianuarie 1851 – noiembrie 1852. Lucrarea este rezultatul unei bogate documentări ştiinţifice, Nicolae Bălcescu cercetând nu mai puţin de 225 de scrieri vechi şi moderne, din arhivele româneşti şi străine.

În forma în care ne-a parvenit, ea cuprinde, în afară de introducere, *„cărţile“* următoare: I *Libertatea naţională* (1593 – aprilie 1595); II *Călugărenii* (aprilie – decembrie 1595); III *Robirea ţăranului* (decembrie 1595 – aprilie 1600); IV *Unitatea naţională* (aprilie 1599 –1600); V *Mirăslău* (iunie 1600 – ianuarie 1601) – neterminată. Bălcescu intenţiona să scrie şi o a şasea carte, intitulată *Gorăslău*.

Lucrarea lui Nicolae Bălcescu a fost publicată, pentru prima dată, în „Revista română“ a

Scanned with OKEN Scanner

lui Al. Odobescu (cărţile I-II, în întregime, cartea III, parţial). Cea dintîi ediţie completă o realizează Odobescu, în anul 1878, la Bucureşti.

Lucrarea reprezintă o monografie închinată marelui voievod Mihai Viteazul şi epocii sale.

Ceea ce l-a determinat pe Bălcescu să se oprească asupra figurii lui Mihai Viteazul a fost, fără îndoială, faptul că voievodul reprezintă un adevărat simbol al ideii de unire a tuturor românilor.

Începutul cărţii I, *Libertatea naţională* este străbătut de emoţia gravă a unui act ritual şi a unei rugăciuni: *„Deschid sfânta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun dinaintea ochilor fiilor ei câteva pagini din viaţa eroică a părinţilor lor. Voi arăta acele lupte uriaşe pentru libertatea şi unitatea naţională cu care românii, sub povaţa celui mai vestit şi mai mare din voievozii lor, încheiară veacul al XVI-lea."*

Cu un talent extraordinar, Nicolae Bălcescu creionează portretul voievodului: *„În acel timp de chin şi de jale, strălucea peste Olt, în Craiova, un bărbat ales şi vestit şi lăudat prin frumuseţea trupului său, prin virtuţile alese şi felurite; prin credinţa către Dumnezeu, dragostea către patrie, îngăduiala către cei asemenea, omenia către cei mai de jos, dreptatea către toţi deopotrivă, prin sinceritatea, statornicia şi dărnicia ce împodobea mult lăudatul său caracter. Acesta era Mihai, banul Craiovei, fiul lui Pătraşcu (...)".*

În renumitul pasaj în care se face evocarea bătăliei de la Călugăreni, Bălcescu înfăţişează eroismul marelui voievod. Faptele lui Mihai Viteazul sunt povestite la prezentul istoric (preumblă, vede, pregăteşte, trimite, cugetă, hotărăşte etc.), ceea ce creează o imagine vie şi expresivă a luptei din care voievodul român iese victorios.

Scanned with OKEN Scanner

Când este vorba de Sinan-Paşa sau de ajutoarele lui Mihai, Bălcescu optează pentru utilizarea formelor trecutului. *„Prin această variată folosire a timpurilor verbale"*, observă Tudor Vianu, *„naraţiunea capătă o perspectivă, o pluralitate de planuri în adâncime. Faptele simpatice şi vrednice de laudă sunt situate în primul plan şi inundate de lumină. Faptele secundare sau antagoniste sunt aşezate în planuri mai îndepărtate şi mai umbrite. Întreaga naraţiune ia înfăţişarea unui «basorelief»."* (*Arta prozatorilor români*)

Un loc aparte în contextul *Istoriei românilor supt Mihai-Voievod Viteazul* îl ocupă începutul cărţii a IV-a, în care autorul realizează o frumoasă descriere a Ardealului, străbătută de un patriotism înflăcărat şi de o mare admiraţie pentru bogăţia şi frumuseţea peisajului: *„Pe culmea cea mai înaltă a munţilor Carpaţi, se întinde o ţară mândră şi binecuvântată între toate ţările semănate de Domnul pre pământ"*.

De la această imagine panoramică, plină de grandoare solemnă, descrierea continuă cu evocarea detaliată a tuturor bogăţiilor şi frumuseţilor care alcătuiesc peisajul.

„Întregul text e scăldat într-o emoţie difuză, nu totdeauna perceptibilă în amănunte, dar profund mişcătoare în tonalitate, prin nota de evlavie reţinută şi de mândră admiraţie." (Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*)

Românii supt Mihai-Voievod Viteazul s-a impus ca o adevărată capodoperă a literaturii române.

Romeo şi Julieta – tragedie a marelui scriitor englez William Shakespeare, scrisă între anii 1594–1595.

Subiectul este împrumutat din nuvela scriitorului italian Mateo Bandello.

Acţiunea piesei se petrece la Verona.

Scanned with OKEN Scanner

Dragostea dintre Romeo şi Julieta este ameninţată de duşmănia dintre familiile lor: Montague şi Capulet.

Cei doi tineri, care se iubesc sincer, se căsătoresc în taină, dar Romeo trebuie să părăsească Verona, fiind surghiunit pentru că îl omorâse în duel pe Tybalt, vărul Julietei. La sfatul călugărului Lorenzo, Julieta înghite o băutură care o afundă într-un somn adânc, asemănător morţii, urmând ca după ce se va trezi din somn, să iasă din cavoul unde o depusese familia ei şi să se întâlnească cu Romeo.

Însă Romeo nu primeşte mesajul prin care Lorenzo îl vestea despre toate acestea şi, auzind de moartea Julietei, se întoarce la Verona şi se sinucide în cavoul în care se află trupul neînsufleţit al soţiei sale.

Trezindu-se şi văzându-şi soţul mort, Julieta nu acceptă să trăiască fără el şi se sinucide.

Tragedia celor doi conduce la reconcilierea familiilor lor.

Înţelesul şi farmecul acestei tragedii rezidă în valoarea şi forţa iubirii.

Cei doi tineri, a căror vârstă se aproprie de cea a unor copii, se iubesc cu o dragoste totală, astfel încât nimic nu le poate sta în cale: nici ostilitatea dintre familiile lor, nici piedicile societăţii, nici presimţirile sumbre, nici chiar teama de moarte.

Iubirea lor este absolută. Sacrificiul lor este un imn închinat iubirii şi, totodată, este preţul plătit pentru ca vrajba dintre casele Capulet şi Montague să ia sfârşit.

Roşu şi Negru – roman al prozatorului francez Stendhal, publicat în anul 1830.

Subintitulat *Cronica anului 1830*, romanul are în centrul său un personaj care încearcă să parvină, tip caracteristic realismului.

Seminaristul Julien Sorel este fiu de ţăran, ajuns preceptor în casa domnului de Rênal. Umilinţa îndurată în casa părintească, continuată mai apoi, când

Scanned with OKEN Scanner

se vede în poziţia de subaltern din cauza originii sociale, îi declanşează toate resorturile ambiţiei, imaginaţiei şi dorinţei de a parveni cu orice preţ.

Face în aşa fel încât doamna de Rênal să se îndrăgostească de el. După ce părăseşte casa domnului de Rênal şi ajunge la Paris, unde va deveni secretarul marchizului La Mole, tânărul o cucereşte pe fiica marchizului, Mathilde, cu care urmează să se căsătorească.

Planurile le sunt însă dejucate de o scrisoare trimisă de doamna de Rênal, la îndemnul duhovnicului ei.

Împins din dorinţa de răzbunare, Julien Sorel o împuşcă pe doamna de Rênal, rănind-o, după care îşi regretă fapta.

Condamnat la moarte, el acuză tribunalul de faptul că l-a pedepsit nu pentru tentativa de crimă, ci pentru încercarea de a-şi depăşi condiţia. La puţină vreme după moartea lui Julien Sorel, doamna de Rênal, care îl iubise atât de mult încât îşi pusese în pericol căsnicia, datorită sentimentelor puternice pe care le avea pentru el, se stinge din viaţă.

Roşu şi Negru, titlul romanului, reprezintă simboluri pentru cele două cariere între care Julien Sorel a trebuit să aleagă pentru a parveni: cariera militară (culoarea uniformelor militare din acea epocă era roşie) sau cea ecleziastică (negrul sutanelor). Julien Sorel trăieşte după căderea împăratului Napoeon, când restaurarea monarhiei nu-i oferea unui tânăr sărac şi fără origine nobilă decât perspectiva carierei ecleziastice.

Julien Sorel nu este o figură de arivist ordinar, ci este un tânăr ambiţios, frumos, dotat cu multă inteligenţă şi voinţă.

Rugăciune – poezie de Octavian Goga.

A apărut în revista „Luceafărul", la 1 septembrie 1905, fiind publicată, în acelaşi an, în fruntea volumului *Poezii*.

Scanned with OKEN Scanner

Poezia *Rugăciune* exprimă concepţia lui Octavian Goga despre misiunea poetului.

În nenumărate rânduri Goga şi-a exprimat convingerile despre rolul scriitorului şi finalitatea socială a artei.

Esenţa crezului său artistic constă în înţelegerea poeziei ca armă de luptă împotriva asupririi sociale şi naţionale.

În *Fragmente autobiografice* regăsim următoarele afirmaţii: *„Eu, graţie structurii mele sufleteşti, am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui şi se transformă într-o trâmbiţă de alarmă. (...) Am văzut în scriitor un sămănător de credinţe şi un sămănător de biruinţă. O asemenea atmosferă în care trăiam eu nu putea să producă o altă conştiinţă literară decât aceasta. Mi se pare că în asemenea circumstanţe frământările de ordin pur individual trebuie să fie puse la o parte; că, în vaierul celor mulţi şi în această mişcare a maselor, sufletul tău trebuie să fie frământat, trebuie să fie un bucium care, pe vârfuri de munţi, seamănă revolta din culme în culme, din pisc în pisc. Iată care a fost crezul meu literar din acele vremuri."*

Poetul, asemenea unui drumeţ rătăcit şi istovit, adresează divinităţii ruga fierbinte de a-i arăta *„cărarea"* cea bună, care îl poate duce la îndeplinirea misiunii sale, de călăuză a poporului.

Dorind să se smulgă din haosul ispitelor intime, care-i *„tulbură izvorul/Din care sufletul s-adapă"*, cere să i se îndrepte văzul *„în veci spre cei rămaşi în urmă"*.

Prin urmare, poetul doreşte să i se dea puterea de a se uita pe sine, de a respinge frământările mărunte, pen-

Scanned with OKEN Scanner

tru a-şi îndrepta privirea către cei slabi, către *„cei rămaşi în urmă"*, pe care trebuie să-i conducă, să-i îndrume, conform menirii sale.

Pentru aceasta, braţul lui trebuie să fie înarmat cu *„tăria urii şi-a iubirii"*, adică cu capacitatea de a fi obiectiv, de a nu se lăsa niciodată pradă propriilor patimi: *„Alungă patimile mele,/Pe veci strigarea lor o frânge,/Şi de durerea altor inimi/Învaţă-mă pe mine-a plânge"*.

Rugăciunea adresată divinităţii continuă, poetul cerând pentru sine capacitatea de a pătrunde durerile, năzuinţele şi revolta celor mulţi, pentru a le putea da expresie lirică: *„Dă-mi tot amarul, toată truda/ Atâtor doruri fără leacuri,/Dă-mi viforul în care urlă/Şi gem robiile de veacuri"*.

Poetul îşi asumă responsabilitatea unei arte în care să plângă nu *„rostul"* lui, ci *„jalea unei lumi"* întregi, durerea mulţimilor care *„gem în umbră"*.

Ultimul vers al poeziei are, în concentrarea, în laconismul lui, valoare programatică: *„Cântarea pătimirii noastre"* este sintagma ce a ajuns să definească esenţa însăşi a creaţiei lui Goga.

Ruinurile Târgovişştii – poezie de Vasile Cârlova.

Scrisă în anul 1828, poezia va fi publicată în 1830 în revista „Curierul românesc", condusă de I. Heliade Rădulescu.

Poezia lui Cârlova aduce pentru prima dată în literatura română tema ruinelor.

Interesul în literatura noastră pentru evocarea ruinelor a fost stimulat de Volney, autorul lucrării *Les ruines*, 1791 – *Ruinele*.

Poezia începe cu o invocare patetică a vestigiilor vechii cetăţi de scaun a Ţării Româneşti, de la Târgovişte *„monument slăvit"*, glorios cândva, azi cufundat *„în negura uitării"*.

Zărirea ruinelor, a ţării asuprite, îi pricinu-

Scanned with OKEN Scanner

ieşte poetului reflecţii amare, în sens volneyan.

Cu toate acestea, ruinele sunt pentru poet simbolul vitejiei şi demnităţii poporului nostru, loc de îmbărbătare şi izvor de idei: *„La voi, la voi nădejde eu am de ajutor;/Voi sunteţi de cuvinte şi de idei izvor“.*

Poezia se încheie patetic. Autorul slăveşte semnificaţiile ruinelor, a căror simplă imagine îl înspăimântă pe tiran: *„Unde tiranul încă un pas n-a cutezat, /Căci la vederea voastră se simte spăimântat!“.*

S

Satiră. Duhului meu – cea mai cunoscută satiră a lui Grigore Alexandrescu.

A fost publicată în anul 1842.

Ideea autorului de a se autoironiza şi autocritica vine probabil de la Boileau *(À mon esprit – Spiritului meu)* sau de la Antioh Cantemir *(Satira I. Minţii mele).*

Simulând un complex de inferioritate din pricina ignoranţei în cunoaşterea jocurilor de cărţi, a dansului şi a manierelor *„de lume“*, poetul scoate în relief tocmai ignoranţa şi micimea intelectuală a cosmopoliţilor vremii.

Înfăţişând cu mult talent portretul doamnei *„ce la jocuri e foarte învăţată“* sau al domnişorului *„cu graţii prefăcute“*, cu hainele croite la Paris, al cărui duh stă *„în pălărie“*, Grigore Alexandrescu denunţă ridicolul, superficialitatea şi snobismul care domneau în societatea timpului său.

Arta lui Grigore Alexandrescu se vădeşte atât în vivacitatea dialogului, cât şi în talentul cu care prezintă atmosfera saloanelor de la 1840.

Satire – titlu care reuneşte cele 16 satire scrise de poetul latin Iuvenal, între anii 100–127 d.Hr.

Scanned with OKEN Scanner

Obiectul şi sursa de inspiraţie a satirelor ne sunt dezvăluite chiar de Iuvenal: *„Tot ce fac oamenii, dorinţa, teama, mânia, plăcerea, bucuriile, intrigile, sunt ingredientele cărţii mele"*.

Cu toate acestea Iuvenal nu se arată preocupat de bucuriile şi plăcerile măsurate, de dorinţele cumpătate, ci de excesele de tot felul şi, mai ales, de problemele sociale.

Cea dintâi satiră, intitulată programatic *Pentru ce scriu satire*, reprezintă un adevărat program, o succintă trecere în revistă a aspectelor asupra cărora se va opri în întreaga sa operă: poeţii de duzină, parvenitismul, insolenţa proaspeţilor îmbogăţiţi, jocurile de noroc, decadenţa aristocraţiei etc.

Satirele care urmează critică cu vehemenţă un anumit aspect extras din realitatea vremii sale: *Satira a II-a – Ipocriţii* – imoralitatea bărbaţilor şi făţărnicia moralizatorilor; *Satira a III-a – Vicitile Romei* – neplăcerile vieţii urbane, mizeria locuinţelor sărace, hoţiile etc.; *Satira a IV-a – Calcanul* – linguşirea josnică a puternicilor zilei şi a împăratului; *Satira a V-a – Paraziţii* – relaţiile dintre patroni şi clienţi, tratamentul umilitor la care sunt supuşi aceştia din urmă; *Satira a VI-a – Femeile* – imoralitatea femeilor etc.

Iuvenal reuşeşte să realizeze o vastă frescă a societăţii romane viciate. Autorul regretă virtuţile vechii Rome, pierdute din pricina luxului şi a desfrâului. El ia apărarea săracilor împotriva celor bogaţi, considerând sărăcia nu doar o lipsă de mijloace materiale indispensabile vieţii, ci şi o formă de umilire sau de anulare morală a indivizilor.

Satirele impresionează prin caracterul viu al scenelor pe care le înfăţişează, prin forţa cu care evocă complexitatea vieţii metropolei, prin ironia amară, prin patosul retoric.

Scanned with OKEN Scanner

Satire – titlu care reuneşte cele şase satire (I-VI) scrise de poetul latin Persius.

Satirele sale *(Saturae)* redau o imagine a epocii, privită din perspectiva unui spirit stoic.

În *Satira I – Pădurea sacră*, consacrată literaturii la modă, asistăm la un dialog imaginar între poet şi un amator al rafinamentului elenistic. Persius îşi apără dreptul de a scrie satire virulente împotriva unui public care nu apreciază decât încurcatele poeme mitologice şi subliniază rolul important pe care îl deţine satira în îndreptarea viciilor unei societăţi.

În celelalte cinci satire Persius opune practicilor reprobabile, specifice societăţii cotidiene, atitudinile ideale, conforme concepţiilor stoice.

În *Satira a II-a – Superstiţiile* – autorul se ocupă de rugăciunile care trebuie adresate zeilor. Sunt înşirate câteva din acele rugăciuni pe care zeii sunt nevoiţi să le asculte în mod obişnuit: la moartea rudei bogate, pentru găsirea unei comori *(„Ajută-mă, slăvite Hercul, un vas cu aur să găsesc/Şi să aud sub fierul sapei cum sună banii din comoară")*, pentru moartea unui alt pretendent la moştenire etc. În această satiră Persius combate superstiţiile legate, mai ales, de practicile religioase şi de teama morţii.

Satira a III-a – Trândăvia – consacrată elogiului filozofiei şi învăţăturii, este un prilej de satirizare a lenei, a desfrâului, a lăcomiei.

Tema celei de-a IV-a *Satire* o constituie principiul *„Cunoaşte-te pe tine însuţi"*. Persius îi atacă pe toţi aceia care, ignorându-şi propriile defecte, au grijă să le observe pe ale altora.

Critica violentă nu lipseşte nici în ultimele două satire. În *Satira a V-a – Despre libertate* – epistolă elogioasă, adresată lui Cornutus, Per-

Scanned with OKEN Scanner

sius îi prezintă acestuia concepţia sa stoică despre libertate, care susţine eliberarea de pasiuni şi cultivarea virtuţilor: *„Voinţa ta să-ţi dăruiască adevărata libertate,/nu firul de nuia, cu care atinge lictorul pe spate“.*

Ultima satiră – *Bunurile avuţiei* – este o epistolă adresată poetului Caesius Bassus, referitoare la folosirea cât mai raţională a bunurilor.

Saul – tragedie a dramaturgului italian Vittorio Alfieri, publicată în anul 1782.

Numită *„tragedie a nebuniei“*, *Saul* dezvoltă un subiect extras din *Cartea I a lui Samuel.*

Saul, regele Israelului, a căzut în dizgraţia lui Dumnezeu, care i-a luat înţelepciunea.

Invidios pe gloria lui David, ginerele său, el îl urăşte pe acesta şi îl persecută. În timpul luptei lui Saul cu filistenii, David vine să-i ofere ajutor. Saul îl primeşte binevoitor, apoi îl ameninţă cu moartea şi îl constrânge să plece. De asemenea, Saul îl ucide pe preotul Achimelec, protectorul lui David.

Chinuit de remuşcări şi de spaimă, părăsit de David, el este învins de filisteni şi se sinucide, pentru a nu cădea în mâinile duşmanului.

Sărmanul Dionis – nuvelă de Mihai Eminescu.

A fost publicată în „Convorbiri literare“, în numerele din decembrie 1872 şi ianuarie 1873, după ce fusese citită în şedinţa „Junimii“ de la 1 septembrie 1872.

Titlul nuvelei, *Sărmanul Dionis*, sugerează condiţia umană efemeră şi precară a personajului, în antiteză cu forţa lui spirituală.

Eroul nuvelei, Dionis, este un tânăr copist, iubitor de filozofie şi poezie, fiu al unui aristocrat care moare într-un azil de nebuni, ducând în mormânt taina originii sale şi a unei moşteniri incerte care ar fi putut schimba soarta lui Dionis.

Scanned with OKEN Scanner

Dionis este convins, din stăruitoarele sale lecturi, că *„lumea-i visul sufletului nostru“*, că nu există nici timp, nici spaţiu, că trecutul şi viitorul se află în sufletul omului, *„ca pădurea într-un sâmbure de ghindă“* şi că, *„dacă am afla misterul prin care să ne punem în legătură cu aceste două ordini de lucruri care sunt ascunse în noi, mister pe care l-au posedat poate magii egipteni şi asirieni, atuncea în adâncurile sufletului coborându-ne, am putea trăi aievea în trecut şi am putea locui lumea stelelor şi a soarelui“*.

Pe calea magiei – formulele magice le găseşte într-o carte de astrologie veche – Dionis evadează din timpul său, coboară în trecutul îndepărtat şi trăieşte în vremea lui Alexandru cel Bun, în ipostaza călugărului Dan, discipol al dascălului Ruben de la Seminarul din Socola.

Ruben îl învaţă pe Dan să se desprindă de umbra sa. După ce *„Dan văzu clar despărţirea fiinţei lui într-o parte eternă şi una trecătoare“*, porneşte într-o călătorie, împreună cu iubita sa, pe Lună, unde făureşte, prin dorinţa lui atotputernică, un cadru edenic.

Descoperindu-şi o putere nemărginită, care îi permite să micşoreze Pământul la dimensiunile unui mărgăritar şi să-i supună pe îngeri gândurilor lui, Dan ajunge să se întrebe: *„Oare fără s-o ştiu, nu sunt eu însumi Dumne...“*. Gândul profanator, identificarea sa cu Dumnezeu, simbol al puterii absolute, este grav sancţionată, prin prăbuşirea în abis. Pe Pământ redevine Dionis. El înţelege că a visat şi revine la condiţia iniţială.

În această ipostază eroul câştigă dragostea Mariei, fata de la fereastra casei învecinate,

Scanned with OKEN Scanner

şi este salvat din leşinul în care îl aruncase o prea mare bucurie de către un doctor adus de tatăl fetei.

Finalul nuvelei evocă fericirea casnică a lui Dionis şi a Mariei.

Nuvela *Sărmanul Dionis* adună principalele preocupări, motive şi atitudini spirituale specifice romantismului eminescian: capacitatea infinită a visului cutezător, ca aspiraţie spre forme şi stadii superioare ale vieţii omului şi societăţii, dezbaterea, confruntarea şi meditaţia asupra marilor probleme, tendinţe şi idealuri ale epocii, înfiorarea sufletului ultrasensibil în faţa eternelor întrebări existenţiale.

Scrisori către Vasile Alecsandri – operă memorialistică a lui Ion Ghica.

Scrisorile către Vasile Alecsandri au fost scrise de Ion Ghica spre sfârşitul vieţii. Asupra împrejurărilor în care prozatorul şi Alecsandri s-au hotărât să-şi scrie unul altuia ne informează chiar Ion Ghica: *„Într-o seară lungă de iarnă, pe când ninsoarea bătea în geamuri, aşezaţi pe jăţuri la gura sobei, dinaintea unei flăcări dulci şi luminoase, am petrecut ore întregi şi plăcute cu amicul Vasile Alecsandri, povestindu-ne unul altuia suvenirile noastre din tinereţe.*

Se apropia de ziuă când ne-am adus aminte de camerile noastre de culcat şi ne-am despărţit găsindu-ne amândoi la un gând, zicându-ne: «De ce nu ne-am scrie unul altuia, sub formă de epistole intime, cele ce ne-am povestit într-astă-seară; poate că unele din istorioarele noastre ar interesa pe unii dintr-acei cari n-au trăit p-acele vremi?».“

Deşi Alecsandri nu a scris decât trei epistole, Ion Ghica a continuat să scrie cu perseverenţă, la îndemnul poetului, care preţuia *„verva fericită“* a autorului, intuind vocaţia epistolară a acestuia.

Scanned with OKEN Scanner

În anul 1880, Alecsandri îl anunţa pe Iacob Negruzzi, redactorul „Convorbirilor literare", că se află în posesia primelor epistole trimise de Ghica, *„preţioase schiţe de moravuri vechi şi de datini istorice"*. Începând cu anul 1880 şi până în anul 1884 acestea vor apărea în „Convorbiri literare".

Deşi nu toate au un caracter strict literar, *Scrisorile către Vasile Alecsandri* se disting prin remarcabile calităţi beletristice, cuprinzând minunate tablouri de epocă, bogate în amănunte pitoreşti, portrete ale unor personalităţi, naraţiuni ale unor fapte şi întâmplări, presărate cu anecdote.

Scrisorile sale se referă la şcoala de la începutul veacului *(„Şcoala acum 50 de ani"; „Dascăli greci şi dascăli români")*, vorbesc despre domnia lui Caragea *(„Din vremea lui Caragea")*, despre mişcarea eteriştilor *(„Din timpul zaverii")* etc.

Portretele realizate unor personalităţi (Nicolae Filimon, Grigore Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Theodor Diamant etc.) au, pe lângă valoarea literară, şi una documentară.

Farmecul scrisorilor constă în stilul direct, liber de orice constrângere, de o rafinată şi subtilă erudiţie. Tonul povestirii este degajat, familiar, plin de umor. Când s-a decis să-i scrie lui Alecsandri, Ghica nu şi-a propus să facă literatură: *„Dacă vrei să-ţi scriu câteodată"* – îl previne Ghica – *„nu-mi cere, te rog, şir la vorbă, căci nu sunt în stare a-mi restrânge suvenirile şi a le clasa pe date, ci lasă-mă să fac cum pot şi cum îmi vine."*

Capodoperă a literaturii noastre memorialistice, *Scrisorile către Vasile Alecsandri* sunt considerate de George Călinescu *„drept muzeul Carnavalet al nostru"*.

Scrisorile persane – roman de Montesquieu, apărut în anul 1721.

Scanned with OKEN Scanner

Redactate în aproximativ trei ani, *Scrisorile persane* reprezintă cel dintâi roman epistolar al secolului al XVIII-lea.

În această operă Montesquieu satirizează societatea franceză prin intermediul scrisorilor a doi persani care călătoresc în Franţa.

Rika şi Usbek, cei doi persani sosiţi la Paris, susţin o bogată corespondenţă cu compatrioţii lor, pe care îi informează cu privire la realităţile, oamenii, instituţiile şi moravurile societăţii franceze, primind la rândul lor variate informaţii din lumea persană.

În popasul lor parizian, Rika şi Usbek observă totul: cafenelele la modă; saloanele cu ambianţa lor intelectuală, modernă şi rafinată; pătrund în miezul dezbaterilor literare; trec în revistă diferitele forme de guvernământ, prilej pentru Montesquieu de a ataca despotismul monarhic.

Persanii rămân uluiţi de ceea ce văd în jurul lor: îi scandalizează regele şi curtea, apoi organizarea Bisericii, papa, clerul, călugării, considerând ridicolă şi nedreaptă toată această civilizaţie.

Prin intermediul celor doi eroi, care pătrund în cele mai diferite cercuri ale societăţii, autorul realizează cu o fină ironie zeci de portrete: îmbogăţitul arogant care se laudă cu bucătarul său, preotul specializat în cunoaşterea slăbiciunilor femeilor, poetul de salon, afectat până la ridicol, militarul infatuat, judecătorul care şi-a vândut cărţile pentru a-şi cumpăra slujba etc.

De la pamfletul de moravuri Montesquieu se ridică la satira socială, religioasă şi politică.

Pe lângă acest plan principal, cartea prezintă şi un plan secundar: întâmplări şi intrigile din haremul lui Usbek din Persia, prilej pentru autor de a confrunta două civilizaţii diferite.

Se disting prin valoarea lor: scrisorile satirice (în jur de 68) aparţinând lui Rika şi Usbek

Scanned with OKEN Scanner

şi vizând politica, moravurile şi instituţiile occidentale şi, în special, cele franceze, apoi scrisorile filozofice între Rika, Usbek şi corespondenţii lor, în care tratează probleme de drept, morală, justiţie, religie şi politică; în sfârşit, scrisorile prin care Usbek doreşte să se asigure asupra fidelităţii femeilor din harem în timpul lipsei sale.

Scrisorile persane reprezintă un tablou complex şi colorat al vieţii sociale din Franţa secolului al XVIII-lea.

Singur – fragment din volumul *În munţii Neamţului* de Calistrat Hogaş. Opera sa capitală, *Pe drumuri de munte*, publicată în anul 1914, cuprinde însemnări de călătorie ale scriitorului, cuprinzând volumele *Amintiri dintr-o călătorie* şi *În munţii Neamţului*.

Cel dintâi tablou al fragmentului începe cu descrierea unei dimineţi în munţi. Deşteptat după o noapte care i s-a părut scurtă cât *„o clipă"*, călătorul constată că soarele fusese cu *„mult mai harnic"* decât el, căci răsărise de mult, *„se înălţase pe ceruri, în vârful degetelor"*, de unde îl privea pe furiş.

Natura nu se trezise încă la viaţă, continua să se afle într-o stare de somnolenţă, sugerată de *„focul somnoros"*, de Pisicuţa (iapa naratorului), care *„dormita pe toate cele patru picioare ale sale"*, de vântul care *„nu-şi părăsise încă culcuşul său, spre a învia codrii adormiţi"*.

Călătorul cuprinde cu privirea întreaga privelişte într-o imagine panoramică, cercetând *„deşertul înalt"* şi *„văile adânci"*, *„întinderea cerurilor până la cele mai depărtate margini ale sale"*. Această privelişte grandioasă şi solemnă este una lipsită de mişcare, *„măreţia şi sublimul fiind la Hogaş de natură statică"* (Şerban Cioculescu).

În cel de-al doilea tablou Calistrat Hogaş descrie o zi fierbinte de

Scanned with OKEN Scanner

vară. Din momentul în care soarele ajunge *„în răscrucea cerurilor"*, căldura devine *„ucigător de arzătoare"*.

Întreaga natură pare a fi cuprinsă de *„o ploaie de foc mistuitor"*, iar pământul, *„cufundat într-o genune de flăcări"*. Codrii se zbat neputincioşi şi *„ţipă de usturime"*, greierul, *„cântăreţ neobosit al zilelor de vară"*, s-a retras, istovit, sub umbra ierburilor, gaia nu mai spintecă văzduhul cu ţipetele ei, norii s-au retras şi ei, nemaiîndrăznind *„să brăzdeze (...) înălţimile aprinse ale împărăţiei focului"*. Viziunea este, aşadar, apocaliptică.

Cea mai impresionantă rămâne descrierea naturii dezlănţuite. Călător experimentat, Calistrat Hogaş ştie să descifreze semnele prevestitoare ale furtunii.

Caragiale considera că episodul furtunii din *În Munţii Neamţului* este comparabil cu *Furtuna* lui Shakespeare.

Furtuna începe de îndată ce pe cer îşi fac apariţia *„nenumărate grămezi vinete de nouri posomorâţi, cu frunţi îndrăzneţe şi ameninţătoare"*.

Totul capătă dimensiuni apocaliptice, terifiante: un tunet răzleţ răscoli clocotitor nemărginirile rotunde, uraganele umplură jgheaburile largi ale munţilor, viforul *„şuiera şi urla"*, văzduhurile *„fierbeau"*, cerurile *„clocoteau"*, pământul întreg *„se cutremura"* înspăimântat.

Întregul spectacol este impresionant. Pentru realizarea acestuia autorul recurge la o avalanşă de imagini vizuale şi auditive, la epitete cu valoare superlativă, la comparaţii ramificate şi, mai ales, la folosirea verbelor la timpul imperfect plural (tremurau, fierbeau, clocoteau etc.).

În vădit contrast cu imaginea terifiantă a furtunii stă celălalt tablou al naturii, surprins după furtună.

Natura pare a se fi trezit din nou la viaţă, regenerată, mai proas-

Scanned with OKEN Scanner

pătă şi mai frumoasă ca oricând. Perdeaua neguroasă a norilor a fost îndepărtată, în locul acesteia ivindu-se *„o poartă de senin limpede“*.

Mare iubitor al naturii, pe care reuşeşte să o descopere în toată splendoarea şi misterul ei, Calistrat Hogaş *„a pus în paginile lui numai lumină şi viaţă, numai soare şi bucurie – a pus toată taina muntelui şi tot albastrul cerului moldovenesc...“* (Garabet Ibrăileanu).

Singur pe lume – roman al scriitorului francez Hector Malot, publicat în anul 1878.

Romanul relatează trista copilărie a micuţului Rémi, *„un copil găsit“*, crescut o vreme de mama Barberin. Bătrânul Barberin, soţul acesteia, deşi sperase că va putea obţine o recompensă din partea familiei care îl abandonase pe Rémi, îl va vinde lui signor Vitalis, muzicant şi *„conducătorul unei trupe ambulante de animale savante“* (căţeluşul Capi, alţi doi câini dresaţi şi un maimuţoi).

Oprindu-se în fiecare sat pentru a da reprezentaţii de circ, micul Rémi va îndura din greu foamea şi frigul. Bătrânul Vitalis, celebru cântăreţ odinioară, moare îngheţat de frig, în faţa unei porţi, într-o mahala, după ce, în prealabil, fusese arestat şi întemniţat preţ de câteva luni dintr-o vină neînsemnată, lăsându-l astfel singur pe bietul Rémi.

Rémi ajunge pe vasul „Lebăda“, fiind angajat de doamna Milligan, pentru a-l distra pe fiul ei, Arthur, un copil bolnav, obligat să stea tot timpul culcat pe o scândură.

Rémi le va istorisi povestea vieţii sale, faptul că fusese abandonat şi nu avusese prilejul să îşi cunoască părinţii, iar doamna Milligan, o femeie de o bunătate deosebită, îi va relata despre felul în care îşi pierduse fiul, pe când

Scanned with OKEN Scanner

acesta avea numai şase ani, despre moartea soţului ei şi despre naşterea lui Arthur şi, nu în ultimul rând, despre eforturile depuse de James Milligan, cumnatul său, de a-i găsi fiul pierdut.

Fericirea de care s-a bucurat Rémi în mijlocul familiei lui Arthur a fost însă de scurtă durată. Nevoit să plece, Rémi va înfrunta alte momente dificile. Însoţit doar de căţeluşul Capi, în plină iarnă, Rémi este adăpostit de familia unui grădinar, Acquin, unde se va împrieteni cu Liza şi fraţii ei. De aici soarta îl va smulge cu brutalitate (grădinarul Acquin ajunge la închisoare pentru neplata unui împrumut bancar), iar micuţul Rémi se găseşte din nou pe drumuri.

Împrietenindu-se cu Mattia, un mic aventurier de origine italiană, însoţiţi de căţeluşul Capi, cei doi vor străbate Franţa în lung şi-n lat, oferind reprezentaţii muzicale.

După numeroase alte păţanii, Rémi o va reîntâlni pe mătuşa Barberin, căreia îi va cumpăra o vacă.

Totodată va intra în posesia unei scrisori de la defunctul Jérôme Barberin, scrisoare care îl va pune într-un sfârşit în legătură cu familia sa. Astfel, Rémi îşi găseşte mama, care era nimeni alta decât doamna Milligan, şi pe frăţiorul său, Arthur. El va avea în sfârşit parte de căldura unei familii adevărate, visată de atâta vreme.

Sobieski şi românii – nuvelă istorică de Costache Negruzzi. A fost inclusă de autor în secţiunea *Fragmente istorice* din volumul *Păcatele tinereţelor*, apărut în anul 1857.

În nuvela *Sobieski şi românii* Costache Negruzzi evocă unul dintre momentele de luptă eroică a poporului nostru pentru libertate. Este vorba de asediul Cetăţii Neamţului de către oştile regelui polonez Sobieski şi apărarea aces-

Scanned with OKEN Scanner

teia de către nouăsprezece plăieşi, *„trimişi de ispravnicul de Neamţ pentru străjuire, în lipsa garnizoanei care era la Fălcii pe lîngă domnul Cantemir (...)"*.

Scena are loc în anul 1686, după ce moldovenii au înfrânt trupele poloneze, care acum se retrag spre ţara lor.

Vestitul rege Sobieski, *„fala leşilor, eroul creştinătăţii"*, se întoarce acum *„supărat şi necăjit"* de înfrângerea suferită.

Trecând pe lângă Cetatea Neamţului, regele polonez este sfătuit de către unul din oştenii lui, Potoţki, să pătrundă în cetate, căci acolo *„domnii Moldovei obicinuesc a-şi trimite averile lor"*.

Plin de trufie, regele polonez se decide să cucerească cetatea: *„Ba, pre numele patronului meu! Nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieski fără a i se cuceri? N-avem tunuri? Vom lua-o dar cu mâinile"*.

Regele trimite un sol în cetate şi le cere plăieşilor să se predea, amenințându-i că, dacă nu se vor supune, *„cetatea se va cotropi şi garnizoana se va trece subt ascuţişul sabiei"*.

La o aşa cerere, solul primeşte un răspuns pe măsura trufiei regelui polonez: *„Tot ce-i putem da"*, îi spuse un bătrân oştean, *„este plumbul din puşce, pe care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înuntru"*.

Asaltul cetăţii începe. După patru zile de luptă eroică, plăieşilor din cetate li se termină muniţiile şi merindele. Zece dintre aceştia muriseră. Cei rămaşi în viaţă hotărăsc ca, a doua zi, să închine cetatea, cu condiţia să fie lăsaţi slobozi şi să se ducă unde vor vrea.

Regele acceptă condiţia, dar, la vederea celor şase plăieşi care ies din cetate şi a celor trei răniţi purtaţi pe umeri, furia lui se dezlănţuie oarbă şi porunceşte ca

Scanned with OKEN Scanner

aceştia să fie spânzuraţi: *„Voi aţi cutezat a vă împotrivi mie şi a-mi omorî atâţa viteji?(...) Nu meritaţi a muri de sabie, ci de streang. Spânzuraţi-i!“*

Plăieşii îşi aşteaptă moartea cu resemnare, fără a protesta în vreun fel în faţa hotărârii nedrepte a regelui. Demnitatea acestora îi impresionează pe ofiţerii poloni şi, îndeosebi, pe Iablonovski, care îi arată regelui că *„aceşti viteji n-au făcut decât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de toată lauda, şi că au avut nenorocirea a câştiga făgăduinţa marelui Sobieski că vor fi slobozi şi nesupăraţi“.*

Dându-şi seama că acest comandant de oşti are dreptate, Sobieski, admirând vitejia şi curajul moldovenilor în apărarea cetăţii, porunceşte: *„Să li se deie fiecăruia câte cincizeci de zloţi“*, după care le spune plăieşilor: *„Voinicilor, sunteţi slobozi; mergeţi în pace şi spuneţi copiilor şi fraţilor voştri că aţi avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia“.*

Suflete moarte – roman al scriitorului rus Nikolai Vasilievici Gogol.

Apărut în anul 1842/1852, romanul *Suflete moarte* este considerat capodopera creaţiei gogoliene. Cel de-al doilea volum al romanului a dispărut fără urmă, fiind aruncat în foc de însuşi autorul lui.

Sub pretextul urmăririi faptelor unui escroc, Cicikov, un funcţionar fără scrupule, care colindă ţara, vânzând fictiv moşierilor iobagi care sunt în realitate morţi *(„suflete moarte“)*, este prezentată o panoramă satirică a societăţii ruseşti a timpului, alcătuită dintr-o galerie de portrete de neuitat: Manilov, moşierul leneş şi sentimental; Koroboşca, bătrâna mărginită, dar vicleană; Pliuşkin, avarul jalnic etc. Aceste portrete sunt realizate cu o artă de caricaturist.

Scanned with OKEN Scanner

T

Tartarin din Tarascon – roman al prozatorului francez Alphonse Daudet, publicat în anul 1872.

Romanul *Minunatele isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon* (titlul complet al lucrării) face parte dintr-o trilogie care mai cuprinde *Tartarin în Alpi* (1885) şi *Port-Tarascon* (1890).

Autorul, cultivând *„povestirea veselă“*, a imortalizat un personaj extrem de simpatic: tipul meridionalului fanfaron şi visător.

Tartarin locuieşte la marginea târgului Tarascon, într-o vilă tipic tarasconeză, cu o grădină plină de plante exotice (cocotieri, bananieri, palmieri şi un baobab) răsădite în ghivece de flori.

Tartarin are în locuinţa sa o sală plină cu arme de tot soiul (carabine, puşti cu ţeavă lungă, puşti cu patul scurt, cuţite corsicane, cuţite-revolver etc.), căci în Tarascon el este considerat cel mai mare vânător şi idolul locuitorilor. Aceştia trăgeau numai în şepci ori caschete aruncate cu dibăcie în aer.

Imaginaţia bogată a teribilului vânător este incitată de apariţia menajerei Miltaine, cu un leu din Atlas. *„Întrevederea“* cu teribilul animal îl determină pe Tartarin să ia măreaţa decizie de a pleca la vânătoare în Africa.

Echipat pe măsură, pleacă încurajat de admiraţia tarasconezilor şi traversează Mediterana pe pachebotul „Zuavul“, ajungând în Algeria.

Nenumărate şi extraordinar de amuzante vor fi isprăvile sale: împuşcă un biet măgar, pentru care va plăti stăpânului său 200 de

Scanned with OKEN Scanner

franci; însoţit de prinţul Gregory de Montenegro, omoară un leu orb şi îmblânzit, trimis la cersit.

După o serie de aventuri nefaste, rămas fără arme şi bagaje, însoţit de o cămilă cu o cocoaşă, ce prinsese drag de teribilul vânător, se întoarce în Franţa, fiind primit cu mare bucurie de tarasconezii care abia aşteptau să le povestească minunatele isprăvi de pe acele meleaguri îndepărtate.

Stilul alert al scrierii şi pitorescul întâmplărilor au făcut ca romanul *Tartarin din Tarascon* să fie socotit drept o adevărată capodoperă a literaturii universale.

Tartuffe – capodoperă a dramaturgului francez Molière, publicată în anul 1664.

Tartuffe este o satiră violentă, îndreptată împotriva ipocriţilor şi a ipocriziei (în special, a celei clericale, bigote). Subiectul acestei comedii care ataca religia într-o societate profund creştină a declanşat la acea vreme un mare scandal, încheiat cu interzicerea piesei.

Acţiunea piesei se desfăşoară astfel: Tartuffe este primit şi adăpostit de burghezul înstărit Orgon, căruia îi cucereşte afecţiunea şi încrederea printr-o conduită făţarnic pioasă.

Prin acţiunile sale de *„sfânt"*, el îl determină pe credulul său protector să rupă logodna fetei lui, Mariane, cu tânărul Valère, pentru a se căsători cu Tartuffe.

Dorine, servitoarea, se decide să acţioneze, astfel încât să împiedice căsătoria, folosindu-se de faptul că Tartuffe părea a nutri o *„oarecare slăbiciune"* faţă de Elmire, soţia lui Orgon.

Dorine organizează o întrevedere *„en tête-à-tête"* între Elmire şi Tartuffe, în decursul căreia ipocritul îi face acesteia o declaraţie de dragoste.

Deşi fiul lui Orgon, Damis, trăsese cu urechea la discuţia celor doi şi îi dezvăluie tatălui

Scanned with OKEN Scanner

său adevărul, acesta refuză cu îndârjire să dea crezare fiului său, pe care îl va goni din casă.

Orgon ia decizia de a trece pe numele *„calomniatului"* Tartuffe toată averea sa. La insistenţele celor din jur, Orgon, ascuns sub masă, îl surprinde pe Tartuffe în vreme ce încerca, pentru a doua oară, să-i seducă soţia.

Ipocritul, dându-şi arama pe faţă, declară că, potrivit legii, el este noul stăpân şi îşi izgoneşte protectorul din propria casă.

Regele, care recunoaşte în Tartuffe un escroc notoriu, îl pedepseşte pe vinovat. Întreaga avere îi este restituită proprietarului. Comedia se încheie cu celebrarea căsătoriei dintre Valère şi Mariane.

Teogonia – poem al poetului elin Hesiod.

Teogonia este un poem genealogic, de factură filozofică, în care ne este prezentată întreaga filiaţie a zeităţilor greceşti, de la origine până la intrarea lor definitivă în legendă.

Fondul poemului este mitologic. În prolog, poetul se prezintă pe sine; muzele îi cer să cânte generaţiile de zeităţi ale grecilor. Poemul debutează cu prezentarea cosmogoniei (naşterea universului). Astfel, aflăm că la început a fost Haosul. Din el au luat naştere: Erebul (Infernul), Nyx (Noaptea), Aither (Eterul) şi Hemere (Ziua). Din Gaïa (Pământul) s-au născut Uranus (Cerul) şi Marea. Unirea dintre Gaïa şi Uranus a adus pe Pământ mulţimea titanilor, a ciclopilor şi a altor uriaşi, simboluri ale vânturilor şi furtunilor.

Ultimul dintre titani, Chronos, şi-a mutilat părintele, instituindu-se stăpân peste zei. Dar Zeus, fiul său, îi va rezerva o soartă similară.

Aflăm în continuare despre ivirea zeilor mai mici, precum şi despre diverse evenimente din viaţa acestora, mai cu

Scanned with OKEN Scanner

seamă unirile lor cu făpturi pământene, din care aveau să se nască eroii.

Poemul genealogic *Teogonia*, numărând o mie de versuri, reprezintă una dintre cele mai bogate surse de informaţii privind mitologia greacă.

Testament – poezie de Tudor Arghezi.

A fost aşezată în fruntea volumului de debut, *Cuvinte potrivite* (1927).

Poezia *Testament* exprimă poziţia programatică, *„arta poetică“* a lui Tudor Arghezi. Este adresată unui fiu spiritual, căruia îi este lăsată drept unică moştenire, *„cartea“*, metonimie pentru opera literară.

Poetul se defineşte pe sine ca fiind urmaşul şi reprezentantul sutelor de generaţii de robi ai pământului, în numele cărora va vorbi prin toată opera sa. *„Un nume adunat pe-o carte“* reprezintă avuţia spirituală, pe care o transmite urmaşilor, singura avuţie nepieritoare.

Cartea este simbolul generaţiilor trecute, este o treaptă esenţială în urcuşul spre lumină, spre spiritualitate: *„Prin râpi şi gropi adânci,/ Suite de bătrânii mei pe brânci,/Şi care, tânăr, să le urci te-aşteaptă,/ Cartea mea-i, fiule, o treaptă.“*

Cartea reprezintă *„hrisovul cel dintâi“*, documentul fundamental care atestă mutaţia muncii creatoare a unui popor dintr-un plan material într-unul spiritual: *„Aşeaz-o cu credinţă căpătâi./Ea e hrisovul vostru cel dintâi,/Al robilor cu saricile pline/ De osemintele vărsate-n mine“*.

Poetul prezintă tocmai momentul acesta al distilării, al transfigurării muncii în creaţie artistică: *„Ca să schimbăm, acum, întâia oară,/ Sapa-n condei şi brazda-n călimară.“* Pornind de la graiul *„cu-ndemnuri pentru vite“*, poetul a ivit *„cuvinte potrivite“*.

Cuvintele *„potrivite“*, menite să exprime *„su-*

Scanned with OKEN Scanner

doarea muncii sutelor de ani", durerea generaţiilor, sunt rezultatul efortului creator de modelare a acestora spre a le da forţă să exprime cât mai bine ideile.

Substanţa operei, conţinutul ei îşi trage seva din viaţa poporului. Nu există artă fără această legătură organică între operă şi viaţă. Durerea, revolta, aspiraţiile unui întreg popor sunt simbolizate prin *„vioară": „Durerea noastră surdă şi amară/O grămădii pe-o singură vioară/Pe care ascultând-o a jucat/Stăpânul, ca un ţap înjunghiat."*

Poezia este forma artistică de reflectare a realităţii: *(„Din bube, mucegaiuri şi noroi/Iscat-am frumuseţi şi preţuri noi")*; este revanşa generaţiilor chinuite *(„Biciul răbdat se-ntoarce în cuvinte")*. Poezia nu presupune numai inspiraţie – *„slova de foc"* – aşa cum credeau romanticii, ci şi meşteşug, un efort continuu de modelare a cuvintelor – *„slova făurită"*.

Toate pânzele sus! – roman al prozatorului Radu Tudoran, publicat în anul 1954.

Toate pânzele sus! este considerat cel mai bun roman al autorului şi una dintre cele mai frumoase scrieri de aventuri din literatura română.

Romanul prezintă aventura echipajului românesc „Speranţa" pe mările lumii. Autorul descrie o serie de întâmplări palpitante şi creionează, cu talent, câteva personaje pline de pitoresc. Echipajul, format din oameni de toate categoriile, proveniţi din toate mediile sociale (inclusiv din lumea afacerilor şi din lumea interlopă) se află sub conducerea lui Anton Lupan, un desăvârşit cunoscător al mărilor şi oceanelor, dar şi al oamenilor. Această odisee este presărată cu numeroase întâmplări pline de neprevăzut.

În romanul *Toate pânzele sus! „întâmplările aventuroase neapărat, ca în orice literatură*

Scanned with OKEN Scanner

de acest gen, se succed cu suspansuri de serial, cuceresc cititorii prin omenie, curaj şi optimism, prin exoticul de mică odisee românească, prin puritatea cu care însuşi sentimentul iubirii, nelipsit nici aici, ni se înfăţişează" (Ion Rotaru).

Tom Jones, istoria unui copil găsit – roman al prozatorului englez Henry Fielding, supranumit „părintele romanului", publicat în anul 1749.

Cu *Tom Jones* Fielding creează primul roman realist modern al Angliei şi al întregii Europe.

În centrul acţiunii se află Tom, un copil găsit şi crescut de moşierul Allworthy, împreună cu nepotul acestuia, Blifil. Tom este un copil înzestrat cu deosebite calităţi morale, în vreme ce Blifil este un egoist şi un intrigant, care îl persecută neîncetat pe Tom.

Blifil se îndrăgosteşte de Sofia, fiica unui moşier vecin, pe nume Western, dar ea îl iubeşte pe Tom.

Western este interesat să-şi mărite fiica cu Blifil şi nu-i îngăduie Sofiei căsătoria cu Tom.

Acesta din urmă părăseşte casa părinţilor adoptivi din pricina intrigilor lui Blifil. Tom şi Sofia fug împreună la Londra. Dispariţia celor doi îl îngrijorează pe tatăl fetei, care porneşte în urmărirea fugarilor.

Romanul are un sfârşit fericit: se descoperă că Tom este de fapt fiul din flori al surorii lui Allworthy, aceasta îl face moştenitorul său, iar Tom se poate căsători cu Sofia.

Tom Jones, istoria unui copil găsit este atât un roman al vieţii de familie, cât şi un roman picaresc.

Evocând atmosfera vieţii de familie, romanul înfăţişează aspecte caracteristice societăţii engleze din acele timpuri, surprinde moravurile acesteia, stăruind asupra puterii pe care banul o are asupra omului şi asupra faptului că simpla posesie a banilor schimbă destinul unui om.

Scanned with OKEN Scanner

Tristan şi Isolda – operă anonimă.

Celebru roman (în versuri) de curte medieval care redă povestea de dragoste a cavalerului Tristan şi a reginei Isolda. Această operă îşi are originea într-o veche legendă celtică.

Din versiunile diferiţilor poeţi medievali din secolul al XII-lea s-au păstrat doar fragmente, prelucrate într-o admirabilă compilaţie în proză de marele medievist Joseph Bédier (1900).

Tristele – poezii scrise de Ovidiu în perioada exilului (8–17 d.Hr.) şi publicate după moartea acestuia.

Poetul îndură cu multă greutate depărtarea de Roma, iar situaţia în care se află îi provoacă multă amărăciune şi, uneori, revoltă.

Îşi recapitulează viaţa şi îşi analizează opera, întrebându-se asupra greşelilor sale, le mulţumeşte prietenilor devotaţi şi îşi arată nemulţumirea faţă de trădători.

Elegia 3,3 din *Tristele* ne dezvăluie impresionanta şi demna atitudine a exilatului în faţa morţii.

Dacă *Tristele* ocupă în creaţia ovidiană un loc aparte, pentru români ele capătă valoarea unui document de o însemnătate incomensurabilă, deoarece aici regăsim cea dintâi descriere a unui ţinut din patria noastră, cu detalii deosebit de semnificative legate de climă, de oamenii vechii Schiţii, Dobrogea zilelor noastre.

Ţ

Ţara. Poporul – fragment care face parte din volumul *România pitorească* (1901), autor Alexandru Vlahuţă.

Scrierea *România pitorească* este un amplu jurnal de călătorie, alcătuit din trei părţi (cu

Scanned with OKEN Scanner

titlurile: *Pe Dunăre; Pe Marea Neagră; În munţii noştri)*, cărora li se adaugă două fragmente de mai mici dimensiuni *(Valea Prutului* şi *Ţara. Poporul)*.

Scrisă cu intenţia de a zugrăvi frumuseţile tuturor regiunilor ţării, *România pitorească* se impune atât prin remarcabilele pagini descriptive, cât şi prin conturarea dimensiunii istorice a acestor locuri şi a poporului român, în pasaje care au uneori accente de odă.

Ţara. Poporul este capitolul final al operei *România pitorească* şi se constituie într-un fel de concluzie a întregii călătorii, dar şi într-un veritabil poem în proză pe care scriitorul l-a creat la capătul peregrinărilor sale.

Prima parte a fragmentului evocă procesul naşterii poporului român pe locurile vechii Dacii, subliniind totodată vitejia strămoşilor noştri care, de-a lungul secolelor, au luptat pentru apărarea ţării, ţinând piept tuturor acelora care au dorit să devină stăpâni *„pe moşioara noastră": „Ca trestia ne-am îndoit sub vânt, dar nu ne-am rupt (...). Ştie numai bunul Dumnezeu cu cât sânge ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor românilor..."*

Ca ideal de conducător al neamului românesc, Alexandru Vlahuţă îl numeşte pe *„gloriosul Ştefan"*, cel care a lăsat cu limbă de moarte urmaşilor săi următorul îndemn: *„mai bine muriţi prin sabia duşmanului decât să fiţi privitori împilării şi ticăloşiei ţării voastre"*.

De la evocarea istoriei Vlahuţă trece la descrierea peisajului ţării: *„Din straşina munţilor ce-nalţă marginea ţării de la Severin până la Dorohoi, râuri frumoase, dătătoare de viaţă, şi nenumărate pâraie se despletesc, în cărări de argint, peste-ntinsele şesuri ale Valahiei şi printre dealurile blânde ale*

Scanned with OKEN Scanner

Moldovii". Câmpia Ialomiţei este prezentată printr-o enumerare de epitete: „*tăcută, netedă, uscată*", ca un „*vast ostrov însetat*" în mijlocul apelor „*ce-mpodobesc pământul României*".

Pasajul următor este dedicat capitalei ţării, locului în care odinioară îşi păştea turmele legendarul Bucur şi care a cunoscut rapide transformări: „*În faţa scundelor şi sărăcăcioaselor chilii, unde-acum optzeci de ani dascălul Lazăr punea în mâna copiilor cea dintâi carte românească, se-nalţă falnic palatul universităţii, iar pe locul acela sfânt s-au aşezat trei statui: Eliade, Mihai Viteazu, Gheorghe Lazăr – poetul, eroul şi apostolul*".

Ultima parte a fragmentului este un imn înălţat poporului român, „*podoaba cea mai aleasă şi mai mândră-ntre podoabele ţării*".

În sufletul „*nespus de duios*" al poporului român, în ciuda tuturor suferinţelor pe care le-a îndurat, „*am găsit*" – spune autorul – „*izvorul curat al frumoaselor lui cântece şi înţelesul istoric al trăiniciei şi stăruinţii noastre pe acest pământ*".

Întregul fragment este străbătut de o imensă dragoste şi respect pentru ţara şi neamul românesc, pentru lupta sa neîntreruptă în vederea apărării pământului strămoşesc. Vlahuţă se întreabă retoric: „*ce popor a avut pe lume o soartă mai aprigă şi mai zbuciumată, ce neam de oameni a stat mai viteaz şi mai întreg în faţa atâtor dureri!*"

Este firesc, conchide scriitorul, ca într-o „*ţară aşa de frumoasă, c-un trecut aşa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deştept*", dragostea de ţară să fie „*o adevărată religie*" şi fiecare dintre locuitorii ei să fie mândru atunci când spune: „*Sunt român!*".

Scanned with OKEN Scanner

Ţiganiada – poem eroi-comic de Ion Budai-Deleanu.

Această operă s-a păstrat în două variante: prima a fost realizată în jurul anului 1800, iar cea de a doua, în anul 1812. Din versiunea din anul 1812, definitivă, Ion Budai-Deleanu a eliminat episodul lateral al celor *Trei viteji*, dezvoltat ulterior ca o operă de sine stătătoare.

Acţiunea poemului se desfăşoară pe trei planuri: lupta lui Vlad Ţepeş cu turcii; peregrinările ţiganilor pe care domnitorul îi va constitui în oaste din dorinţa de a-i da o mână de ajutor în luptă; înfruntarea puterilor benefice cu cele malefice, a îngerilor cu diavolii.

Metafora *„drumului"*, în jurul căreia se organizează opera, exprimă aspiraţia spre ideal, condamnată la eşec în cazul ţiganilor, din cauza neputinţei de a se lăsa călăuziţi de raţiune, dar care triumfă în cazul lui Vlad Ţepeş, figură mitică de domnitor luminat, ori al lui Romândor, simbol al poporului, capabil să se jertfească pentru dobândirea libertăţii.

Sinteză a ideilor iluministe ale epocii, *Ţiganiada* întreprinde o violentă critică la adresa orânduirii feudale, denunţând tarele aristocraţiei şi ale clerului, injustiţia organizării sociale.

Trei capitole sunt consacrate unei controverse asupra celei mai bune forme de guvernământ. Discuţiile purtate în tabăra ţiganilor între Baroreu, Slobozan şi Janalău, nişte fricoşi şi cârcotaşi, care doresc să-şi facă un stat al lor, reprezintă de fapt o dezbatere iluministă cu privire la alegerea celei mai bune forme de guvernământ.

„«Ţiganiada» sau «Tabăra Ţiganilor», poemation eroi-comico-satiric în 12 cânturi, este, după «Istoria ieroglifică» de Dimitrie Cantemir, cu care are multe contingenţe, cea mai însemnată operă literară românească, unica epopee

Scanned with OKEN Scanner

realizată, o capodoperă neașteptată în momentul când a fost scrisă.“ (Al. Piru – *Istoria literaturii române de la început până azi*)

Țiganii – poem al marelui poet, dramaturg și prozator rus Alexandr Sergheevici Pușkin, publicat în anul 1824.

În centrul poemului se află figura tânărului Aleco, personaj tipic byronian: blazat, însetat de libertate și aflat într-un permanent conflict cu societatea. Aleco, îndrăgostit de frumoasa țigancă Zamfira, se refugiază într-o șatră de țigani nomazi.Tânărul disprețuiește viața marilor orașe, în care *„oamenii grămadă /Nu simt mireasma din livadă,/ Nici boarea codrului trufaș“*, în care libertatea individului este îngrădită.

Aleco va fi însă părăsit de Zamfira, care se îndrăgostește de un tânăr țigan. Aleco îi va ucide pe amândoi și va fi alungat din mijlocul șatrei.

Pușkin înfierează individualismul excesiv, feroce, care îl împinge pe trufașul Aleco la crimă, pentru că, așa cum declară bătrânul țigan, tatăl Zamfirei, el *„a vrut libertăți doar pentru sine“*.

U

Ulise – roman al prozatorului irlandez de limbă engleză James Joyce, publicat în anul 1922.

Romanul *Ulise* reprezintă o versiune modernă a epopeii lui Homer, *Odiseea*.

Conținutul romanului este dat de descrierea unei zile din viața, cu nimic ieșită din comun, a trei locuitori din Dublin: burghezul Leopold Bloom, de profesie agent de publicitate, soția sa, Molly (Marion), și tânărul Stephen Dedalus.

Punctul de plecare al romanului îl constituie ideea conform căreia

Scanned with OKEN Scanner

fapte şi lucruri mărunte pot avea semnificaţii mitice, astfel încât o singură zi din viaţa unui om, aparent neînsemnat, poate simboliza viaţa oricărui om, deci a întregii umanităţi.

Scriitorul prezintă ce au gândit, ce au făcut şi ce au simţit aceste trei personaje în decurs de o zi. În roman, „*Ulise*“ este Leopold Bloom, care a plecat dimineaţă de acasă şi s-a întors seara, după ce a trecut printr-o „*Odisee*“ originală.

Autorul surprinde totul într-o viziune caleidoscopică. Perspectiva din care sunt privite personajele se schimbă neîncetat.

James Joyce mânuieşte cu o deosebită abilitate procedee noi, revoluţionând forma epică: monologul interior, reprodus fără semne de punctuaţie, ca un flux continuu al gândurilor; nu foloseşte litere mari; recurge la eufonie; introduce neologisme ciudate etc. Toate acestea sunt subordonate unui singur scop: redarea cât mai fidelă a sentimentelor, dorinţelor şi aspiraţiilor personajelor.

Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război – roman de Camil Petrescu.

Apariţia romanului, în anul 1930, s-a bucurat de o primire extraordinară.

Camil Petrescu a fost în mod constant preocupat de înnoirea tehnicii romanului. El a susţinut necesitatea sincronizării literaturii cu filozofia şi psihologia epocii.

La Camil Petrescu, ca şi la Marcel Proust, timpul este subiectiv, iar romanul înseamnă experienţă trăită. Pentru acest motiv el denunţă modalitatea convenţională a literaturii clasice, în cadrul căreia scriitorul este o fiinţă dotată cu darul ubicuităţii: „*Romancierul este mai întâi un om omniprezent, omniscient. (...) În timp ce-ţi pune să vor-*

Scanned with OKEN Scanner

bească un personaj, el îţi spune în acelaşi aliniat unde se găsesc şi celelalte personaje, ce fac, ce gândesc exact, ce năzuiesc, ce răspuns plănuiesc". (Camil Petrescu, *Teze şi antiteze)*

Camil Petrescu aşază în locul obiectivităţii *„ubicue"* subiectivitatea. În spiritul unei viziuni a autenticităţii, romancierul modern trebuie să-şi îndrepte privirea către conştiinţă, pentru că: *„nu putem cunoaşte nimic absolut decât răsfrângându-ne în noi înşine".*

Metoda aleasă de Camil Petrescu este descrierea proustiană a propriilor senzaţii şi imagini: *„Ca să evit asemenea grave contradicţii, ca să evit arbitrariul de a pretinde că ghicesc ce se întâmplă în cugetele oamenilor nu e decât o singură soluţie: să nu descriu decât ceea ce văd, ceea ce aud, ceea ce înregistrează simţurile mele, ceea ce gândesc eu... Aceasta-i singura realitate pe care o pot povesti (...)*

Dar aceasta-i realitatea conştiinţei mele, conţinutul meu psihologic... Din mine însumi eu nu pot ieşi... Orice aş face eu nu pot descrie decât propriile mele senzaţii, propriile mele imagini. Eu nu pot vorbi onest decât la persoana întâi." (Camil Petrescu, *Teze şi antiteze)*

Autenticitatea însă trebuie să beneficieze de modalităţi artistice de exprimare corespunzătoare, pe care tehnica tradiţională nu le posedă. Autenticitatea înseamnă precizie, modelarea cuvântului pe gândire şi sentiment şi nu modelarea gândirii şi sentimentelor pe cuvinte. De aceea, Camil Petrescu este un adept al anticalofilismului. Un scriitor autentic este, după opinia lui Camil Petrescu, acela care refuză literaturizarea realităţilor intime sau exterioare. Acest punct de vedere este exprimat într-o notă a romanului *Patul lui Procust: „Stilul frumos"*, afirma scriitorul, *„e opus artei... E ca*

Scanned with OKEN Scanner

dicţiunea în teatru, ca scrisul caligrafic în ştiinţă..." În consecinţă, „*un scriitor e un om care exprimă în scris cu o liminară sinceritate ceea ce a simţit, ceea ce a gândit, ceea ce i s-a întâmplat lui şi celor pe care i-a cunoscut (...). Fără ortografie, fără compoziţie, fără stil, fără caligrafie.*"

Ideile lui Camil Petrescu despre literatură, concepţia sa cu privire la roman sunt perfect ilustrate în opera sa literară.

Romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* este structurat în două părţi, ambele fiind scrise la persoana întâi.

Prima parte a romanului cuprinde relatarea iubirii dintre Ştefan Gheorghidiu şi soţia sa, Ela, iar partea a doua este jurnalul eroului, aflat pe frontul în primul război mondial.

Dacă prima parte a romanului pare a fi integral o ficţiune (scriitorul nu era căsătorit), în schimb, partea a doua este construită după memorialul de campanie al autorului, deci este rezultatul unei experienţe directe.

La începutul primei părţi a romanului aflăm despre Ştefan Gheorghidiu că este sublocotenent, proaspăt concentrat într-un regiment de infanterie şi trimis pentru fortificarea Văii Prahovei, între Buşteni şi Predeal, apoi în munţi, în regiunea Dâmboviţioara. El face eforturi disperate să obţină o permisie de două zile pentru a merge la Câmpulung, fiind chemat de urgenţă de soţia lui, cu care se împăcase de curând.

Discuţia de la popotă, iscată în legătură cu un articol dintr-o gazetă, dezvăluie drama interioară a lui Ştefan Gheorghidiu. Articolul înştiinţa despre un proces dezbătut la curtea cu juraţi din Bucureşti: „*Un bărbat din aşa-zisa societate bună îşi ucisese nevasta infidelă şi fusese absolvit de vină de către judecătorii săi.*"

Scanned with OKEN Scanner

Între ofiţerii prezenţi la popotă se iscă o aprigă discuţie pe tema fidelităţii femeii, a răspunderilor conjugale, a dreptului de a ucide persoana care nu te mai iubeşte. Această discuţie are darul de a-l răscoli pe tânărul Ştefan Gheorghidiu, care, observând detaşarea şi platitudinea cu care aceşti oameni îşi permiteau să vorbească despre dragoste şi despre fidelitate, intervine violent: *„Discuţia dumneavoastră este copilăroasă şi primară. Nu cunoaşteţi nimic din psihologia dragostei. (...) Discutaţi mai bine ceea ce vă pricepeţi.“*

Intervenţia sa îi surprinde pe cei prezenţi. Dându-şi seama că reacţia lui fusese total nepotrivită, Ştefan Gheorghidiu părăseşte popota ofiţerilor, urmat fiind de tânărul Orişan, care, simţind că în sufletul lui Gheorghidiu se petrece ceva, îl întreabă mirat cărui fapt i se datorase izbucnirea de mai devreme.

În discuţia cu Orişan Gheorghidiu îşi mărturiseşte suferinţa şi părerea sa despre iubire: *„O iubire mare e mai curând un proces de autosugestie... Trebuie deci timp şi trebuie complicitate pentru formarea ei... De cele mai multe ori te obişnuieşti, greu, la început, să-ţi placă femeia fără care mai târziu nu mai poţi trăi (...). Toate planurile de viitor ţi le faci în funcţie de nevoile şi preferinţele ei (...). Acei care se iubesc au drept de viaţă şi de moarte unul asupra celuilalt.“*

Pentru Ştefan Gheorghidiu, acest intelectual însetat de absolut, iubirea nu este *„o simplă împreunare“*, ci este o iubire totală, fără margini, în care trebuie să dai totul şi să primeşti tot pe-atât. Aşa debutase şi se consolidase iubirea, unica lui iubire, în care Ela fusese treptat ridicată pe soclul de zeitate a *„iubirii absolute“*.

Incidentul de la popotă declanşează resorturile adânci, interioare,

Scanned with OKEN Scanner

ale eroului, care își rememorează povestea propriei sale iubiri.

Romanul începe, propriu-zis, prin capitolul al doilea, intitulat *Diagonalele unui testament*, care debutează cu o confesiune: *„Eram însurat de doi ani și jumătate cu o colegă de la facultate și bănuiam că mă înșală."*

Gheorghidiu se căsătorise cu Ela din dragoste, dar și din orgoliu, după cum mărturisește chiar el. Faptul că era iubit de cea mai frumoasă fată din facultate îl făcuse să se simtă măgulit. Deși amândoi erau săraci, viața lor decursese normal, Gheorghidiu trăind cu convingerea că Ela întruchipează întrutotul idealul femeii desăvârșite.

Primirea pe neașteptate a unei părți dintr-o moștenire lăsată de un unchi bogat, Tache, provoacă un mare dezechilibru în sânul familiei Gheorghidiu. Ela, femeie ușoară, se avântă cu frenezie în viața mondenă, frecventând cercurile așa-zisei lumi bune, o lume în care, de fapt, domnește corupția și imoralitatea.

Atâta vreme cât Gheorghidiu și soția sa au trăit într-un mediu închis, soliditatea iubirii lor nu putea fi nici verificată, nici pusă la îndoială.

Subita transformare a Elei îl surprinde dureros pe Gheorghidiu și declanșează în sufletul său o adevărată tortură.

Odată cu aceasta apar și bănuielile de infidelitate, care se vor accentua, făcându-l pe Ștefan Gheorghidiu să trăiască o adevărată dramă atunci când își dă seama că și-a clădit existența pe un ideal ce se vădește irealizabil: iubirea absolută.

În sufletul lui încolțește gelozia și, de acum, va pendula chinuitor între sentimentul de certitudine și incertitudine și va trăi veșnic cu speranța că o probă certă despre vinovăția soției sale îi va readuce liniștea.

Scanned with OKEN Scanner

Războiul izbucneşte într-un moment în care, după două despărţiri şi împăcări succesive, protagonistul este chinuit, până la anihilarea propriei personalităţi, de dorinţa unei certitudini.

Războiul este pentru Gheorghidiu un mijloc de trăire individuală şi colectivă absolută. Gheorghidiu mărturiseşte: *„Nu pot să dezertez, căci, mai ales, n-aş vrea să existe pe lume o experienţă definitivă, de la care să lipsesc, mai exact, să lipsească ea din întregul meu sufletesc (...). Ar constitui pentru mine o limitare."*

Realitatea frontului, inconştienţa şi cinismul cu care reprezentanţii clasei conducătoare privesc războiul vor reprezenta tot atâtea experienţe dureroase pentru erou.

În acelaşi timp însă, omul aflat în confruntare directă cu moartea are revelaţia comunicării directe cu ceilalţi, a solidarităţii de arme, a camaraderiei în faţa morţii. Experienţa războiului este trăită la o intensitate maximă.

Războiul are efecte purificatoare asupra conştiinţei eroului. El constată că suferinţa sa, provocată de gelozie, este derizorie pe lângă tragedia celor de pe câmpul de luptă: *„Bucuriile şi minciunile (soţiei şi amantului) sunt puerile faţă de oamenii aceştia, dintre care unii vor muri peste zece, cincisprezece minute, alţii mâine, poimâine, săptămâna viitoare."*

Din război Gheorghidiu iese cu noi răspunsuri referitoare la maniera în care poate înfrunta şi găsi rezolvarea problemelor vieţii sale. Inimaginabilă mai înainte, liniştea cu care se desparte de Ela marchează separarea de un întreg trecut (*„I-am scris că-i las absolut tot ce e în casă, de la obiecte de preţ la cărţi... de la lucruri personale la amintiri. Adică tot trecutul..."*).

Prin *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte*

Scanned with OKEN Scanner

de război, Camil Petrescu *„inaugurează capitolul nou al romanului psihologic"* (Pompiliu Constantinescu).

Ultimul mohican – roman al scriitorului american James Fenimore Cooper, publicat în anul 1826.

Acţiunea romanului are loc în timpul războiului anglo-francez din colonii (1757) şi îi prezintă pe Magna, tipul *„indianului viclean şi rău"*, pe Hawkeye (Natty Bumppo) şi pe unchiul său, Uncas, ultimul mohican, reprezentanţi ai ultimei generaţii de mohicani, oameni generoşi şi viteji.

V

Viaţa este vis – dramă filozofică a scriitorului spaniol Calderón de la Barca, cel mai mare dramaturg, alături de Lope de Vega, al „Secolului de aur", publicată în anul 1636.

Considerată capodopera lui Calderón, această dramă dezbate tema raportului dintre libertate şi predestinare.

Concluzia dramei este că viaţa, cu ambiţiile ei inutile, poate fi efemeră şi înşelătoare ca şi visul.

Omul nu este *„predestinat"*, ci, din contră, are libertatea opţiunii şi acţiunii, iar ghidat de raţiune, el îşi poate domina instinctele şi îşi poate găsi drumul spre adevăr.

Acţiunea dramei este următoarea: un oracol i-a prezis regelui Basilio al Poloniei că naşterea fiului său va provoca moartea mamei şi că, odată ce va deveni rege, acest fiu va fi un tiran. Regele Basilio încearcă să înlăture împlinirea profeţiilor şi-l închide pe fiul său, prinţul Segismundo, în turnul unui castel situat într-o regiune muntoasă, sub îngrijirea lui Clotaldo.

Cuprins de remuşcări, regele îl aduce la curte pe Segismundo, care era adormit cu ajutorul unui narcotic. Tre-

Scanned with OKEN Scanner

zindu-se în palatul somptuos, prinţul îşi manifestă de îndată cruzimea prevestită. Basilio, realizând cât de periculos ar fi pe tronul regal un principe atât de despotic şi de violent, îl trimite la închisoare. Segismundo, trezindu-se, crede că a visat şi regretă că i s-a spulberat visul.

Dar poporul se răscoală în sprijinul lui Segismundo, pe care îl consideră moştenitor legitim, şi acesta este adus la tron.

Segismundo îşi iartă tatăl, după ce îşi înfrânge un prim impuls de răzbunare, şi îşi schimbă complet firea, hotărât să devină un rege mărinimos, pentru ca iluzia vieţii să nu se mai spulbere de această dată.

Viaţa la ţară – roman de Duiliu Zamfirescu, publicat în anul 1894. *Viaţa la ţară* alcătuieşte, alături de *Tănase Scatiu*, *În război*, *Îndreptări* şi *Ana*, ciclul *Comăneştenilor*.

De numele lui Duiliu Zamfirescu se leagă realizarea primului roman-ciclu din literatura română.

Viaţa la ţară este unul dintre primele romane realiste de tip clasic, dovedind efortul scriitorului de obiectivare epică.

Într-o scrisoare adresată unui prieten Duiliu Zamfirescu mărturisea că în *Viaţa la ţară* a intenţionat să ofere *„icoana credincioasă a unei părţi din viaţa noastră câmpenească, şi tocmai de aceea deosebită de a celorlalţi autori, ai căror ţărani sunt aşa de extraordinari“* (Duiliu Zamfirescu, *Scrisori inedite*).

În *Viaţa la ţară* scriitorul utilizează tehnica tolstoiană a planurilor paralele. Un plan prezintă viaţa la curtea boierului de viţă veche Dinu Murguleţ. Un alt plan înfăţişează iubirea dintre Saşa Comăneşteanu şi Matei Damian. Numeroase pagini zugrăvesc viaţa de pe moşia lui Tănase Scatiu.

Scanned with OKEN Scanner

Încă din primele pagini ale romanului este schiţată linia conflictului. Boierimea, reprezentată de Dinu Murguleţ, se confruntă cu noua clasă a arendaşilor parveniţi, reprezentată de Tănase Scatiu.

Murguleţii stăpânesc din moşi-strămoşi pământurile de la Ciulniţei, dar puterea lor este în declin.

Dinu Murguleţ îi datorează lui Tănase Scatiu 30.000 lei, fără a avea vreo posibilitate să-i restituie. Prin urmare, este silit să-l primească în casa sa pe Tănase Scatiu, ba chiar să accepte căsătoria acestuia cu fiica sa, Tincuţa.

Romanul debutează cu vizita pe care Tănase Scatiu, împreună cu mama sa, Profira, o face boierului Dinu Murguleţ.

Scatiu, trufaş, deşi nu vrea s-o arate, îşi joacă rolul de bădăran îmbogăţit. Când Tincuţa intră în salon şi-i întinde mâna, făcând o reverenţă, el răspunde tare şi sigur de sine: *„Salut!"*

Fata era sfioasă căci *„auzise vorbindu-se în casă de neamul îmbogăţit al Scatieştilor ca de nişte mojici renumiţi, ieşiţi dintr-un vechi vătaf al tatălui lui conu Dinu Murguleţ, şi a-i vedea în casa lor i se părea o enormitate"*.

La încheierea vizitei Dinu Murguleţ exclamă: *„Deschideţi uşile să iasă mirosul de mitocani"*. Apoi, cade pe gânduri, întrebându-se cu disperarea *„oamenilor bătrâni, cum era cu putinţă ca nepotul vătafului Scatiu... să ajungă a cere mâna fetei lui?"*

Posibilitatea de a se achita de plata datoriei şi de a nu-şi da fata pe mâna unuia ca Scatiu era minimă.

O altă parte a moşiei de la Ciulniţei, aparţinând Diamandulei, sora lui Murguleţ, era ameninţată şi ea să se risipească, fiindcă bătrâna se afla pe patul de moarte, iar fiul ei, Matei Damian, se găsea de şapte ani în străinătate.

Apariţia lui Matei salvează situaţia. Acesta îi oferă cu generozitate lui

Scanned with OKEN Scanner

Murguleţ cei 30.000 lei trebuitori, stopând astfel, pentru puţină vreme, ambiţia lui Scatiu de a deveni stăpânul efectiv al averii lui Murguleţ şi de a o lua de nevastă pe Tincuţa.

Moşia Diamandulei este şi aceasta salvată, căci Matei se hotărăşte să rămână la ţară, după cum îi ceruse mama sa, aflată pe patul de moarte: *„Doresc să rămâi aici, pe pământul ăsta... să nu te duci departe de mine. Ce-ai învăţat să-ţi fie de sprijin sufletesc, iar viaţa să ţi-o petreci pe locurile astea."*

Un loc cu totul aparte în cadrul romanului îl ocupă Saşa, membră a familiei Comăneştenilor. Rămasă orfană, ea a devenit o adevărată mamă pentru fraţii ei şi administratoarea întregii averi. Saşa fusese crescută la ţară, învăţând din timp să preţuiască şi să iubească pământul strămoşesc.

Figura acestei femei este evocată cu multă căldură de Duiliu Zamfirescu. Ea este în acelaşi timp femeia-mamă, femeia-soră, femeia-iubită, dovedind o disponibilitate sufletească extraordinară. Dragostea Saşei pentru Matei este lucidă şi trainică, graţia, pudoarea, feminitatea împletindu-se cu maturitatea şi bunătatea sufletească.

„Saşa e creată cu mijloacele cele mai mari ale artei", spunea Ibrăileanu, şi tot el adăuga că *„Romanul este ea"*.

Viaţa lui David Copperfield – roman al scriitorului englez Charles Dickens.

Romanul, publicat în 1849–1850, este, în cea mai mare parte, de inspiraţie autobiografică, după cum preciza scriitorul însuşi: *„Am lucrat din zori şi până în noapte, cu răbdare şi cu greu. Am scris o poveste cu subiect luat din propria mea experienţă. Cartea de faţă nu face în fond decât să aştearnă în scris amintirile mele."*

Viaţa lui David Copperfield este însă mai mult decât un roman

Scanned with OKEN Scanner

autobiografic, fiind în acelaşi timp şi o cronică a societăţii engleze din epoca reginei Victoria.

Romanul urmăreşte destinul lui David Copperfield care, rămânând orfan de tată (cu şase luni înainte de a se naşte), va trebui să suporte asprimea şi teroarea tatălui vitreg – Edward Murdstone şi a surorii acestuia – Jane Murdstone.

Nesuportându-l pe David în cadrul familiei, aceştia îl trimit mai întâi la o şcoală din apropierea Londrei, condusă în mod tiranic de domnul Creakle.

După moartea mamei sale, David este silit să lucreze la firma tatălui său vitreg, unde muncea din greu, ca spălător de sticle, pentru şase şilingi pe săptămână.

Părăsit de toţi şi lipsit de afecţiune, tânărul David se refugiază la mătuşa lui, pe nume Betsey Trotwood. Aceasta, fire generoasă, va suporta toate cheltuielile de şcolarizare şi întreţinere a tânărului David.

După ce îşi termină studiile, David se angajează la biroul avocaţilor Francis Spenlow şi Jorkins. Când mătuşa Betsey Trotwood îşi pierde toate investiţiile, David se mobilizează în găsirea unor mijloace de existenţă. Învaţă stenografia, îl ajută pe doctorul Strong să redacteze un dicţionar şi scrie nuvele.

David se căsătoreşte cu Dora Spenlow, fiica avocatului Spenlow. Moartea acesteia, în urma unei boli, îl îndurerează profund, dar îl face să se apropie tot mai mult de o veche prietenă, Agnes.

David reuşeşte să-l salveze pe tatăl lui Agnes, domnul Wickfield, în casa căruia fusese găzduit în timpul studiilor de diabolicul arivist Uriah Heep.

Romanul se încheie prin căsătoria lui David, acum scriitor în plină glorie, cu sensibila Agnes Wickfield, spre bucuria, îndeosebi, a celor două doamne care au vegheat la devenirea lui

Scanned with OKEN Scanner

David: mătuşa Betsey şi dădaca Peggotty.

În spirit romantic, personajele negative ale romanului îşi primesc pedeapsa cuvenită: Uriah Heep va ajunge la închisoare ca urmare a unor falsuri care au prejudiciat Banca Angliei; fostul director al şcolii Salem House, domnul Creakle, un om crud şi incult, va ajunge un simplu director de penitenciar etc.

Virginia – tragedie a dramaturgului italian Vittorio Alfieri, publicată în anul 1777.

Considerată un adevărat model de concepţie şi construcţie dramatică alfieriană, tragedia *Virginia* este inspirată din relatarea istoricului latin Titus Livius.

Virginia, o fată din popor, fiica lui Virginiu şi a Numitoriei, este urmărită de viciosul Appius Claudius, care, folosindu-se de puterea sa de şef al decemvirilor, vrea să o răpească.

Logodnicul fetei, tânărul tribun Icilius, va încerca zadarnic să o salveze. El este un apărător al libertăţilor cetăţeneşti, denunţând poporului actele tiranice ale lui Appius.

În vreme ce încerca să organizeze o răscoală, Icilius va fi ucis. Tatăl Virginiei, pentru a-şi salva fiica de ruşinea de a deveni sclava lui Appius, o omoară cu mâinile lui.

Fapta părintelui ridică poporul împotriva tiranului.

Vocile nopţii – roman de Augustin Buzura, publicat în anul 1980.

În centrul romanului se află un tânăr intelectual, Ştefan Pintea, spirit reflexiv, care se confesează şi se autoanalizează, cuprins de îndoială faţă de tot ceea ce trăise, avid de cunoaştere, în spiritul eroilor lui Camil Petrescu.

Romanul începe cu o relatare neutră, la persoana a treia, realizată de vocea unui narator situat în afara faptului epic.

Odată cu convocarea lui Ştefan Pintea la miliţie, funcţiile narative sunt transmise acestui personaj.

Scanned with OKEN Scanner

Ştefan Pintea, suspectat de o vină care nu-i este precizată, îşi supune propria existenţă unei riguroase analize, încercând să-i găsească sensul şi erorile. Rememorarea întâmplărilor care îi alcătuiesc viaţa constituie substanţa romanului.

Eroul trăieşte diverse experienţe, străbătând diferite medii sociale. Îşi părăseşte facultatea în ideea de a câştiga bani pentru a reconstrui casa părinţilor. El va trăi experienţa brutală a muncii în fabrică şi a vieţii din căminele de nefamilişti.

Experienţa erotică cu Lena, soţia inginerului Filipaş, apoi cu Violeta, soţia pictorului Vecchi, îi oferă posibilitatea de a cunoaşte, din interior, *„mondenităţile"* clasei politice şi administrative.

Cercetat la miliţie de locotenentul Veza, pentru o vină care, până la sfârşitul romanului, îi rămâne necunoscută, Ştefan Pintea se întoarce în satul său, unde tatăl său suferă un grav accident, în timp ce lucra la ridicarea casei. Bătrânul, prăbuşit lângă pod, cu roaba căzută peste picioare, este îmbărbătat de fiul său, care, pentru prima dată, găsise răspunsul la toate neliniştile sale: *„Dacă te doare, strigă! (...) Urlă, să nu-ţi pese!"*

Z

Zburătorul – baladă de Ion Heliade Rădulescu.

Capodoperă a liricii scriitorului, *Zburătorul* a fost publicat în „Curierului de ambe sexe" şi în „Curierul românesc" din anul 1844. Această operă este dedicată de autor doamnei Anicuţa Manu. În această baladă I. Heliade Rădulescu valorifică motivul folcloric al zburătorului.

În folclorul românesc, zburătorul este o semidivinitate erotică,

Scanned with OKEN Scanner

un demon, care simbolizează chinurile iubirii. Zburătorul se poate metamorfoza în şarpe sau zmeu spre a pătrunde neştiut în casele oamenilor, unde ia chipul unui tânăr frumos, care tulbură minţile femeilor sau ale tinerelor fete.

Folclorul erotic consacră „zburătorului" cântece lirice, farmece, vrăji, descântece.

Compoziţional, balada *Zburătorul* integrează trei părţi: confesiunea Floricăi, pastelul înserării şi dialogul celor două surate care observă pătrunderea Zburătorului în casa Floricăi.

Prima parte, confesiunea Floricăi, debutează brusc şi exprimă frământarea sufletească a fetei, surprinsă de *„invazia"* unor simţăminte necunoscute: *„Vezi, mamă, ce mă doare! şi pieptul mi se bate,/Mulţimi de vineţele pe sân mi se iwesc;/Un foc s-aprinde-n mine, răcori mă iau la spate,/Îmi ard buzele, mamă, obrajii-mi se pălesc!"*

Frecvenţa exclamaţiilor şi a adresărilor *(„vezi", „mamă", „uite", „mă vezi")* accentuează caracterul oral al confesiunii şi exprimă dorinţa fetei de a-i descrie mamei intensitatea suferinţei sale.

Florica crede în existenţa şi apariţia Zburătorului: *„Oar' ce să fie asta? ...întreabă pe bunica:/O şti vrun leac ea doară... o fi vrun zburător!/Or aide l-alde baba Comana, or Sorica,/Or du-te la moş popa, or mergi la vrăjitor."*

Informaţiile despre existenţa Zburătorului, ca şi leacurile şi descântecele, sunt transmise din generaţie în generaţie.

Chinul Floricăi se transformă într-o lungă aşteptare: *„Atunci inima-mi bate şi sai ca din visare,/Şi parc-aştept... pe cine? şi pare c-a sosit./Acest fel toată viaţa-mi e lungă aşteptare,/Şi nu soseşte nimeni!... Ce chin nesuferit!"*

Scanned with OKEN Scanner

După confesiunea Floricăi urmează un frumos pastel al înserării.

Prima parte a pastelului reconstituie, deopotrivă vizual şi auditiv, imaginea satului în care forfota activităţii din timpul zilei încă nu s-a stins: cumpenele puţurilor *„ţipând parcă cheamă“* cireada satului, ce *„greu, mereu sosise“*, iar *„vitele muginde“* se adapă la jgheaburi, în vreme ce altele, *„în gemete de mumă viţeii lor striga“*. Mulsul vacilor, sincronizat în întreg satul, este perceput tot auditiv: *„...ş-a laptelui fântână/Începe să s-audă ca şoptă în susur,/ Când ugerul se lasă subt fecioreasca mână/ Şi prunca viţeluşă tot tremură-mpregiur“*.

În finalul pastelului liniştea se instalează în tot satul, natura însăşi pare a fi încremenit pentru a nu tulbura somnul ţăranilor osteniţi: *„Tăcere este totul şi nemişcare plină:/Încântec sau descântec pe lume s-a lăsat;/Nici frunza nu se mişcă, nici vântul nu suspină,/Şi apele dorm duse, şi morele au stat.“*

Tranziţia către cea de a treia parte a baladei se face brusc, prin dialogul suratelor care observă fulgerul ce se îndreaptă spre casa Floricăi: *„– Dar ce lumină iute, ca fulger trecătoare,/ Din miazănoapte scapă cu urme de schintei?“* Nedumerite, suratele se întreabă ce poate fi: *„Vro stea mai cade iară? vrun împărat mai moare?/Or e – să nu mai fie! – vro pacoste de zmei?“*

În continuare este prezentată imaginea zburătorului: *„Pândeşte, bată-l crucea! şi-n somn colea mi-ţi vine/ Ca brad un flăcăiandru, şi tras ca prin inel,/Bălai, cu părul d-aur! dar slabele lui vine/N-au niciun pic de sânge, ş-un nas – ca vai de el!“*

În final, suratele îşi exprimă compasiunea pentru suferinţele Floricăi: *„O! biata fetişoară! mi-e milă de Florica/ Cum o fi chinuind-o! vezi, d-aia a slăbit/Şi s-a pălit copila!...“*

Scanned with OKEN Scanner

PERSONAJE

Scanned with OKEN Scanner

A

Ada Razu – personaj în romanul *Concert din muzică de Bach* (autor Hortensia Papadat-Bengescu).

Ada Razu se integrează perfect în categoria snobilor şi a parveniţilor. Ea se caracterizează printr-o extraordinară ambiţie de a pătrunde în lumea aristocratică. Orfană, dar posesoare a unei averi considerabile, Ada Razu – „regina făinei" se căsătoreşte cu muribundul prinţ Maxenţiu.

Portretul fizic al Adei Razu este de-a dreptul grotesc: *„o ţigăncuşă uscată ca un drac, cu buze roşii ca sângele închegat şi cu o pereche de ochi aprinşi sub boneta de piele ce o împodobea, ascuţindu-i mai tare bărbia ascuţită. Pe mâinile negre, cu degete fuiorate, avea inele cu pietre cât un nasture de tunică"*.

În ciuda *„fragilităţii"* pe care o inspiră trupul său, Ada Razu este campioană la tenis, campioană la dans, călăreaţă abilă. Ea aderă cu uşurinţă la orice manifestare mondenă.

Energică şi lipsită de scrupule, Ada ştie să îşi croiască drum în viaţă. Din când în când îşi mai scoate soţul din casă, ca să arate lumii că încă mai trăieşte.

Fire pătimaşă şi nestatornică, Ada Razu pune ochii pe chipeşul *„don Juan"* de mahala – Lică – rudă mai îndepărtată a Elenei Drăgănescu, fosta logodnică a soţului ei. Fără să stea prea mult pe gânduri, ea îl va introduce pe acesta în casă sub pretextul că se va ocupa de îngrijirea cailor de rasă ai prinţului.

Ştiind că Lică este unchiul *„înfumuratei"* Elena Drăgănescu, Ada Razu plănuieşte cum să intre în societatea snoabă a acesteia. Pentru aceasta, cu multă viclenie, ea reuşeşte să-l convingă pe marele muzician Vic-

Scanned with OKEN Scanner

tor Marcian, văr cu Maxenţiu, să participe la concertul pregătit de Elena Drăgănescu. Drept mulţumire, Elena Drăgănescu reia legăturile cu Ada, fosta ei colegă de şcoală, despre care însă nu are o părere prea bună.

Moartea prinţului Maxenţiu îi redă Adei dreptul „de liberă circulaţie" în lumea mondenă, pe care, de fapt, aceasta nu o părăsise niciodată.

Agamemnon – personaj mitologic din *Iliada* (autor prezumtiv Homer).

Agamemnon, fiul lui Atreu, a fost căpetenia aheilor în războiul Troiei, provocat de răpirea Elenei – soţia lui Menelau, de către Paris, fiul lui Priam.

Din căsătoria lui Agamemnon cu Clitemnestra au rezultat cinci copii: Ifigenia, Electra, Crisotemis, Ifianaxa şi Oreste.

Agamemnon va fi ucis după întoarcerea sa victorioasă (aşa cum prevestise oracolul), de soţia sa, Clitemnestra, şi de amantul ei, Egist.

Soţia a răzbunat astfel moartea fiicei lor, Ifigenia, care a fost sacrificată de Agamemnon la cererea oracolului. Agamemnon a recurs la sacrificarea propriei fiice pentru a-şi urni flota, care, din pricina lipsei vântului, nu putea porni pe mare.

Agamemnon, figură legendară a antichităţii greceşti, apare ca personaj şi în operele lui: Eschil: *Agamemnon;* Euripide: *Ifigenia în Aulida;* Seneca: *Agamemnon;* Racine: *Ifigenia;* Alfieri: *Agamemnon;* O'Neill: *Din jale se-ntrupează Electra.*

Agamiţă Dandanache – personaj al comediei *O scrisoare pierdută* (autor Ion Luca Caragiale).

Agamiţă Dandanache este „urmaşul", prin nume, al războinicului homeric Agamemnon. Acest personaj provoacă o întreagă *„dandana"* prin aplicarea rece şi cu metodă a *„machiaverlâcului"* său pentru a deveni deputat.

Apariţia sa în piesă produce o adevărată răsturnare de situaţii. El a fost trimis de la centru

Scanned with OKEN Scanner

drept candidat oficial pentru postul de deputat, pentru a stopa astfel disputa dintre Farfuridi şi Caţavencu. Agamiţă este peltic şi senil, îl confundă pe Tipătescu cu Trahanache şi o „atribuie" pe Zoe când unuia, când altuia. Toate acestea nu-l împiedică să fie, când trebuie, abil, să manevreze ingenios situaţiile, folosind chiar şantajul: *„Asa e, puicusorule, ca-m întors-o cu politica? Aud? Ţe era de făcut? Aminteri dacă nu-mi dedea în gând asta, nu m-aledzeam... si nu merdzea deloc, neicusorule! fă-ţi idee! familia mea de la patuzsopt luptă si dă-i, si dă-i si dă-i si luptă si eu în toate Camerele, cu toate partidele ca rumânul imparţial... si să rămâi fără coledzi!"*. Şiret şi total lipsit de scrupule, Agamiţă Dandanache este definit foarte bine de însuşi autorul piesei: *„am găsit un personaj mai prost ca Farfuridi şi mai canalie decât Caţavencu"*.

Aglae Tulea – eroină a romanului *Enigma Otiliei* (autor George Călinescu).

Aglae Tulea este *„baba absolută"*, după cum o numeşte unul dintre personaje. Răutatea ei depăşeşte orice limită şi este îndreptată mai ales împotriva Otiliei, în care vede o potenţială moştenitoare a averii lui Costache Giurgiuveanu (fratele Aglaei).

Înfăţişarea ei trădează răutatea şi lăcomia: *„Era o doamnă cam de aceeaşi vârstă cu Pascalopol, însă cu părul negru pieptănat bine într-o coafură japoneză. Faţa ei era gălbicioasă, gura cu buzele subţiri, acre, nasul încovoiat şi ascuţit, obrajii brăzdaţi de câteva cute mari, acuzând o slăbire bruscă. Ochii îi erau bulbucaţi (...)"*.

Ferocitatea Aglaei este dezlănţuită de dragostea pentru copiii săi şi, în special, pentru cel mai neajutorat, Titi.

Grija pentru soarta copiilor o face să apere interesele acestora, lo-

Scanned with OKEN Scanner

vind în străini cu cea mai mare cruzime. Otilia, cea care are cel mai mult de îndurat de pe urma răutăţii Aglaei, o consideră *„o viperă"*.

În aşteptarea morţii fratelui său, Costache Giurgiuveanu, Aglae îşi mobilizează familia asemenea unui comandant de oşti, spre a ocupa casa muribundului, din care nu trebuie să iasă nici un capăt de aţă. În ciuda tuturor eforturilor depuse, Aglae va fi învinsă de un personaj mult mai feroce şi lipsit de scrupule decât ea, Stănică Raţiu, şoţul fiicei sale, Olimpia. Stănică Raţiu va intra, în final, în posesia banilor lui Costache Giurgiuveanu.

Toate acţiunile Aglaei au fost, prin urmare, zadarnice.

Agripina – eroina principală a nuvelei *La Vulturi!* (autor Gala Galaction).

Fiica cea mai mică a lui Moş Dănilă, *„starostele ciobanilor"* de pe muntele Scripetele, Agripina devine în nuvelă simbolul femeii capabile de eforturi supraomeneşti pentru salvarea copiilor săi.

Agripina, soţia lui Păun Ozun, are trei copii: Măriuca, Vlad şi Păunaş. Este o mamă iubitoare şi deosebit de harnică.

Scriitorul îşi surprinde eroina într-o situaţie limită, prilej pentru a pune în evidenţă adevărata esenţă a fiinţei acesteia.

La auzul strigătului care anunţa venirea turcilor, Agripina *„se repezi la Păunaş, îl ridică din albie, îl puse în poală şi, prin uşa din fund, ţâşni în grădină. Se strecură pe lângă grajd, ajunse pe Măriuca şi pe Vlad şi, târându-i după ea, începu să urce coasta din fag în fag"*.

Autorul prezintă cu multă măiestrie drumul Agripinei în lupta crâncenă cu muntele, cu moartea, consemnează cu multă grijă senzaţiile pe care le încearcă femeia, îngrozită la gândul că turcii ar putea pune mâna pe copilaşii ei.

Scanned with OKEN Scanner

Agripina alege cărarea cea mai scurtă, dar şi cea mai anevoioasă: *„Trebuia un om zdravăn ca să poată să biruiască pieptul muntelui, nu o muiere cu un copil în poală şi cu alţi doi, târâş, după ea".*

Sfârşită de efort, cu Păunaş în braţe, cu Vlad în spate şi cu Măriuca legată de brâu, Agripina *„începu să şovăiască, asemenea vitei lovite între coarne. O sete grozavă îi frigea gâtlejul şi măruntaiele. Gândurile i se topeau în cap. S-ar fi trântit întreagă în omătul ce fierbea la nodurile Iablanicioarei şi-ar fi secat întreg şuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit şi osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos."*

Semnificative sunt gândurile Agripinei, care exprimă sacrificiul de care este capabilă pentru a-şi vedea copiii în siguranţă: *„Mai bine să lupte până când i-o plesni inima din piept! Dacă ajunge la stână, poate să cadă şi să moară; au scăpat copilaşii (...)".*

În ciuda setei mistuitoare şi a oboselii, Agripina continuă să urce muntele: *„în pieptul ei ardea toată pădurea şi bătăile inimii erau bolovani încinşi, care săreau dintr-un loc şi o izbeau în coaste."*

Cu ultimele puteri, Agripina reuşeşte să ajungă în poieniţa din apropierea stânei. După ce îl ascunde pe Păunaş într-o căpiţă de fân, ea se îndreaptă spre stână, urmată de ceilalţi doi copilaşi, nedumeriţi şi înspăimântaţi de starea mamei lor.

Scena urcuşului scoate în evidenţă trăsăturile morale ale Agripinei. Această femeie impresionează prin spiritul său de sacrificiu, prin dragostea neţărmurită pentru copiii săi, prin dârzenia cu care reuşeşte să învingă obstacolele urcuşului.

Ahab – personaj central al romanului *Moby Dick* (autor Herman Melville).

Scanned with OKEN Scanner

Căpitanul Ahab, comandantul balenierei „Pequod", îşi consacră întreaga existenţă unui singur ţel, acela de a vâna misterioasa balenă Moby Dick, care, cu ani în urmă, îi sfârtecase piciorul.

În vederea atingerii acestui ţel, Ahab se sacrifică pe sine şi îşi sacrifică, în egală măsură, echipajul, cu excepţia lui Ishmael.

Înfruntarea dintre Ahab şi monstrul ucigaş are o dublă interpretare simbolică: este înfruntarea dintre om şi destin, pe de o parte, iar pe de altă parte, cea dintre om şi forţele naturii.

Sfârşitul tragic al lui Ahab, mort în lupta cu teribila balenă, simbolizează ideea sacrificiului de sine pe altarul confruntării cu forţele potrivnice omului.

Ahile – personaj principal în *Iliada* (autor prezumtiv Homer).

Ahile, erou legendar grec, conducător militar investit cu atribute eroice ideale, este participant la războiul troian. El este fiul zeiţei Thetis şi al lui Peleus. La naştere zeiţa l-a cufundat în apele Styx-ului (fluviu din Hades) pentru a-l face invulnerabil, dar un călcâi a rămas neudat (*„călcâiul lui Ahile"*), acesta fiind unicul punct vulnerabil de pe trupul său.

Ahile a fost crescut şi instruit în arta războiului.

După nouă ani petrecuţi în campanie, în Troia, o ceartă cu Agamemnon pentru sclava Briseis îl face să se retragă din luptă. Reintră în luptă abia după moartea bunului său prieten, Patrocle, ucis de Hector, comandantul troienilor. Îndurerat şi hotărât să-l răzbune pe Patrocle, după o luptă dramatică, reuşeşte să-l răpună pe Hector.

Ahile va fi ucis de săgeata otrăvită trasă de Paris, fratele lui Hector, ajutat de zeul Apollon, în călcâiul vulnerabil. Trupul lui Ahile este luat de pe rugul funerar

Scanned with OKEN Scanner

de către mama sa, zeiţa Thetis, şi dus pe insula Leuke, unde devine erou zeificat.

Ahile, eroul homeric, mai apare ca personaj în diferite opere ale anticilor (Homer: *Odiseea;* Platon: *Banchetul;* Euripide: *Hecuba* şi *Ifigenia în Aulida* etc.) sau în opere ale scriitorilor moderni (Shakespeare: *Troilus şi Cressida;* Racine: *Ifigenia* etc.)

Alexandru Lăpuşneanul – personaj principal în nuvela omonimă (autor Costache Negruzzi).

Costache Negruzzi dovedeşte un deosebit talent în schiţarea portretului lui Alexandru Lăpuşneanul. În caracterizarea personajului Negruzzi dă dovadă de obiectivitate, intervenţiile sale fiind minime. Personajul este construit pe baza antitezei romantice (Lăpuşneanul – Ruxanda).

Alexandru Lăpuşneanul este întruchiparea romantică a conducătorului tiranic, plin de cruzime. Scopul politicii sale este acela de a spori autoritatea domnului, prin îngrădirea puterii boierilor: *„Ca să sece influinţa boierilor şi să stârpească cuiburile feudalităţii, îi despoia de averi sub feluri de pretexte, lipsindu-i cu chipul acesta de singurul mijloc cu care puteau ademeni şi corumpe pre norod."* Lăpuşneanul îşi pierduse încrederea în boieri de când aceştia îl trădaseră în prima domnie: *„(...) eu îi cunosc pre boierii noştri, căci am trăit cu dânşii."* Boierilor trimişi de Tomşa ca soli le spune: *„Voi mulgeţi laptele ţării, dar au venit vremea să vă mulg şi eu pre voi."*

Bun cunoscător al oamenilor, Lăpuşneanul se poartă machiavelic, servindu-se de boierul trădător Moţoc pentru a concentra asupra lui nemulţumirile poporului: *„(...) te voi cruţa, căci îmi eşti trebuitor, că să mă uşurezi de blăstemurile norodului."*

Cruzimea şi cinismul lui Lăpuşneanul depăşesc orice închipuire,

Scanned with OKEN Scanner

personajul fiind prezentat ca un sadic: *„(...) ca să nu uite dorul lui cel tiranic de a vedea suferirii omeneşti, născoci feluri de schingiuiri. Scotea ochi, tăia mâini, ciuntea (...).“* La scena uciderii boierilor el asistă râzând. Acesta era *„leacul de frică“*, pe care plănuise să i-l ofere doamnei Ruxanda.

Lăpuşneanul are o capacitate extraordinar de mare de disimulare, ceea ce îl ajută să-i inducă în eroare pe ceilalţi. Autorul intervine uneori, pentru a sublinia ipocrizia voievodului, precizându-i gesturile sau mimica: *„Bine-aţi venit, boieri! zise acesta silindu-se a zâmbi“*; *„Dacă voi nu mă vreţi, eu vă vreu, răspunse Lăpuşneanul, a căruia ochi scântieră ca un fulger“* ori ghicindu-i gândurile: *„meditează vreo nouă moarte.“*

În faţa morţii, în atmosfera sinistră a cetăţii Hotinului, Lăpuşneanul se simte neputincios şi umilit. Ar dori să se poată revolta împotriva celor care l-au „călugărit“, dar acest lucru îi este imposibil. Tiranul este obsedat de fantomele victimelor sale: *„În delirul frigurilor, i se părea că vede toate jertfele cruziei sale, fioroase şi ameninţitoare, îngrozindu-l şi chemându-l la judecata Dumnezeului dreptăţii.“*

Lăpuşneanul va muri otrăvit de Ruxanda, care, la îndemnul boierilor Spancioc şi Stroici şi cu complicitatea mitropolitului Teofan, luase această crudă decizie, îngrozită la gândul că tiranul doreşte să-i ucidă fiul.

Alexei Peşkov – personaj principal în romanul autobiografic *Copilăria* (autor Maxim Gorki).

În ciuda numeroaselor lovituri primite de la viaţă (moartea tatălui şi a mamei), a unei copilării private de aproape orice urmă de dragoste sau protecţie, Aleoşa va înfrunta totul cu mult curaj, păstrându-şi sufletul pur şi dragostea imensă pentru oameni.

Scanned with OKEN Scanner

Aliman – personaj principal în povestirea fantastică *Lostriţa* (autor Vasile Voiculescu).

Pentru tânărul Aliman, pescar de pe Bistriţa, lostriţa devine simbolul absolutului. Obsedat de lostriţă, Aliman se aventurează în căutarea ei. Această căutare se încheie dramatic pentru Aliman, tânărul plătind cu viaţa tentaţia de a atinge absolutul.

„Prin tot ceea ce i se întâmplă, dar cu precădere prin dorul său bolnăvicios pentru lostriţa care mereu îi scapă, Aliman reprezintă o ipostază extrem de apropiată de aceea a «eroului» lui Eminescu din «Miron şi frumoasa fără corp». Idealul tiranic al goanei după absolut rămâne la fel de iluzoriu pentru amândoi, după cum îi şi pierde pe amândoi: «lâncezind în gând şi-n fire», Miron se stinge cu certitudinea că ce-i mai desăvârşit pe lume e o frumoasă fără corp, iar Aliman se năpusteşte în neființă când şi-a dobândit iubirea.“ (Virgil Ardeleanu, *Proza poeţilor*)

Allan – personaj principal în romanul *Maitreyi* (autor Mircea Eliade).

Allan este un tânăr inginer englez, sosit la Calcutta. După o perioadă de spitalizare, în convalescenţă fiind, Allan este invitat în casa inginerului Narendra Sen, unde are prilejul de a o reîntâlni pe Maitreyi, fiica acestuia, în vârstă de numai 16 ani (pentru prima dată o văzuse în maşina tatălui ei şi nu-i făcuse o impresie extraordinară).

Experienţa trăită de acest tânăr în India este una totală: spirituală, intelectuală, erotică.

Prin Maitreyi, Allan descoperă dragostea şi prin dragoste pătrunde în sufletul Indiei.

Allan reprezintă tipul europeanului lucid, caracterizat, în primul rând, printr-o extraordinară dorinţă de cunoaştere, care, de altfel, a şi

Scanned with OKEN Scanner

stat la baza apropierii dintre el şi Maitreyi: *„Aş vrea să mărturisesc de la început şi răspicat că niciodată nu m-am gândit la dragoste în cele dintâi luni petrecute în tovărăşia Maitreyiei. Mă ispitea mai mult faptul ei, ceea ce era sigilat şi fascinant în viaţa ei."*

La începutul relaţiei sale cu Maitreyi, Allan se dovedeşte un observator rece, lucid: *„Maitreyi mi se părea mândră şi dispreţuitoare."* Allan o analizează pe tânără din toate punctele de vedere, punându-şi tot felul de întrebări cu privire la ea: *„Mă întrebam, mai ales, dacă e stupidă ca toate celelalte fete sau dacă e, într-adevăr, simplă ca o primitivă, aşa cum îmi închipuiam eu că sunt indienele."*

Încetul cu încetul, Allan se simte tot mai atras de Maitreyi, de tot ceea ce era miraculos în fiinţa ei: *„Intimitatea aceasta cu o indiancă e ceva nemaipomenit. Nici eu nu ştiam cum s-o sfârşi. Mă turbură, mă fascinează, dar nu sunt îndrăgostit. Mă amuz numai."*

Chiar şi atunci când are dovada deplină a iubirii pe care i-o poartă Maitreyi, Allan continuă să-şi pună întrebări, să fie suspicios cu privire la autenticitatea sentimentelor ei: *„Oare Maitreyi n-a acţionat ca o hipnotizată, ca un automat, de când m-a sărutat întâia oară? Şi spontaneitatea, vastitatea dragostei ei faţă de mine nu sunt oare simple căderi, acte determinate de conştiinţa ei barbară, superstiţioasă?"*

Momentul despărţirii de Maitreyi, impusă de tatăl acesteia, este dureros. În ciuda suferinţei, Allan respinge gândul sinuciderii, realizând ridicolul unei asemenea decizii.

Pe Allan îl caracterizează aceeaşi luciditate şi obsesie a autoanalizei care îi însufleţea pe eroii lui Camil Petrescu. Tot timpul el analizează şi se analizează cu luciditate, cântăreşte fieca-

Scanned with OKEN Scanner

re gest al frumoasei şi fascinantei Maitreyi, formulează ipoteze şi îşi cenzurează trăirile.

Allan transformă experienţa erotică într-o experienţă a cunoaşterii.

Amelia Sedley – personaj în romanul *Bâlciul deşertăciunilor* (autor William Thackeray).

Amelia este fiica unui burghez bogat. Cinstită şi virtuoasă, pură şi naivă, Amelia este incapabilă să cunoască adevărata fire a oamenilor. Din această cauză viaţa ei va fi un eşec.

Destinul Ameliei este urmărit din momentul în care va părăsi pensionul aristocratic, împreună cu prietena ei Becky, şi se va întoarce în mediul său burghez.

Amelia se va căsători cu fluşturaticul George Osborne – dragostea ei din copilărie, care, după numai şase săptămâni de la încheierea căsătoriei, va muri în bătălia de la Waterloo. După moartea acestuia, Amelia face un adevărat cult pentru memoria lui, respingând vreme de 15 ani dragostea sinceră a lui Dobbin.

Abia spre sfârşitul romanului, Becky Sharp îi va dezvălui adevărul despre George Osborne, arătându-i un bilet trimis ei de către George, din care reieşea foarte clar faptul că acesta intenţiona să o părăsească pe Amelia şi să fugă cu Becky.

Întreaga viaţă a Ameliei nu fusese decât o simplă iluzie. Incapabilă să vadă dincolo de aparenţe, credulă şi naivă, ea devine în mâinile celorlalţi o simplă marionetă.

Într-un sfârşit, Amelia se va căsători cu Dobbin, un om generos şi sincer. Această căsătorie însă îi găseşte pe cei doi parteneri total schimbaţi: Amelia îşi irosise toate forţele şi toată dragostea într-o iubire neîmpărtăşită, iar Dobbin gustase din plin tot amarul vieţii, pentru ca împlinirea dorinţei sale arzătoare de a se căsători cu Amelia să-i mai poată aduce o bucurie adevărată.

Scanned with OKEN Scanner

Amfitrion – personaj legendar grec. Este un conducător militar teban, de a cărui soţie se îndrăgosteşte Zeus.

Această întâmplare, interpretată diferit şi modernizată, a devenit subiectul mai multor comedii scrise de: Molière, Kleist, Giraudoux etc.

Amfitrion este şi personaj în comedia cu acelaşi nume, atribuită lui Plaut.

În opera lui Plaut Amfitrion pleacă într-o expediţie militară. În acest timp Jupiter ia înfăţişarea sa şi o seduce pe Alcmena, soţia lui.

Ana[1] – eroină a romanului *Ion* (autor Liviu Rebreanu).

Fiica lui Vasile Baciu, om harnic şi cu pământuri multe, Ana devine cu multă uşurinţă victima planurilor necurate ale lui Ion, prin care acesta urmărea să pună stăpânire pe pământurile lui Vasile Baciu.

De îndată ce Ion va obţine, prin căsătorie, zestrea mult râvnită, Ana va fi supusă unui tratament cumplit, atât din partea lui Ion, cât şi a părinţilor acestuia. Lipsită de o minimă afecţiune din partea celor care o înconjoară, redusă la postura de obiect de şantaj, Ana se lasă amăgită de gândul – fără şansă – că va putea fi iubită cândva de Ion. Ana nu poate însă concura cu farmecul Floricăi, pentru care Ion făcuse o adevărată obsesie.

Într-un sfârşit, sinuciderea devine pentru eroina romanului sinonimă cu refuzul unei existenţe infernale şi cu descoperirea liniştii depline, singura suportabilă.

Moartea Anei nu trezeşte în sufletul de „brută" al lui Ion niciun fel de remuşcare.

Traiectoria tragică a destinului Anei este punctată atât de puternic de anticipări ale sfârşitului, încât povestea ei depăşeşte statutul de episod semnificativ pentru condiţia umi-

Scanned with OKEN Scanner

litoare a femeii· într-un anume cadru social-economic: *„femeia reprezintă în societatea țărănească"*, spunea George Călinescu, *„două brațe de lucru, o zestre și o producătoare de copii (...). Soarta Anei e mai rea, dar deosebită cu mult de a oricărei femei de la țară, nu." (Istoria literaturii române de la origini până în prezent)*

Ana[2] – eroină a nuvelei *Moara cu Noroc* (autor Ioan Slavici).

În prezentarea evoluției Anei, Slavici se dovedește a fi un bun cunoscător al psihologiei feminine.

„Prea tânără, prea așezată, oarecum prea blândă la fire", Ana înregistrează cu durere transformarea lui Ghiță (soțul ei), înstrăinarea acestuia din momentul în care luaseră în arendă cârciuma de la Moara cu Noroc. Această ființă gingașă și iubitoare, crescută de mama ei în tradiția devotamentului față de soț și copii, se va lăsa cu greu convinsă că bărbatul ei este implicat în afaceri necurate. Mai întâi, ea încearcă cu disperare să afle ce se întâmplă în sufletul lui Ghiță, care, de când se întovărășise cu Lică, devenise tot mai tăcut, tot mai izolat. Își reproșează faptul că nu a știut să fie tot timpul alături de el, să-l ajute la nevoie și să-l împiedice să devină victima lui Lică.

Reacțiile lui Ghiță la încercarea Anei de a afla ce se petrece cu el, lipsa lui de încredere, la început, o întristează și o jignesc pe Ana.

Treptat, iubirea Anei pentru Ghiță se stinge, fiind înlocuită de un dispreț profund.

Atitudinea soțului ei o va împinge în brațele lui Lică, despre care știa că este *„rău și primejdios"*, dar care exercita asupra ei o atracție irezistibilă. Declarația pe care Ana i-o face lui Lică dezvăluie acest lucru: *„Tu ești om, Lică, iară Ghiță nu e decât o muiere îmbrăcată în haine bărbătești, ba chiar mai rău decât așa."*

Scanned with OKEN Scanner

Imoralitatea Anei este aspru pedepsită de Ghiţă. Sub impulsul gelozie şi al disperării, el o înjunghie pe Ana.

Ana[3] – soţia lui. Manole din balada *Monastirea Argeşului.*

Ana, *„floarea câmpului"* este soţia devotată, pe care nici *„ploaia spumegată/Ce face pâraie/ Şi înfla şiroaie"*, nici vântul care *„paltini că-ndoia,/Brazi că despoia,/ Munţii răsturna"* nu o pot opri să-i ducă bărbatului ei *„prânz de mâncătură,/ Vin de beutură"*. Urcată pe schele, ea se-ncrede în soţul ei care îi spune: *„Stai, mândruţa mea,/ Nu te spăria,/Că vrem să glumim/Şi să te zidim"*.

Ana acceptă jocul lui Manole de a se lăsa zidită. Acesta, deşi suferă cumplit, trebuie să se supună atât dorinţei sale arzătoare de a zămisli mănăstirea, cât şi jurământului făcut celor nouă meşteri de a o zidi pe cea dintâi *„soţioară"* sau *„sorioară"*, sosită să aducă bucate *„la soţ"* ori *„la frate"*.

Ana va fi zidită împreună cu copilaşul pe care îl poartă în pântece. Acesta este sacrificiul suprem pe care Manole îl închină creaţiei sale.

Andrei Bolkonski – personaj în romanul *Război şi pace* (autor Lev Nikolaevici Tolstoi).

Reprezentant al nobilimii ruse, om inteligent şi cult, voluntar şi energic, generos şi sincer, Andrei Bolkonski trăieşte fără a avea un sens precis al existenţei. Sentimentului datoriei îi este necunoscut până în momentul în care este rănit la Austerlitz.

Rămas văduv, Andrei Bolkonski se va simţi regenerat prin dragostea pentru Nataşa. Dar Nataşa, devenită logodnica sa, nu va accepta amânarea căsătoriei cu un an şi cade în mrejele uşuraticului Anatoli Kuraghin.

Puternic decepţionat, Andrei nu o va ierta decât pe patul morţii.

Andromaca – eroină a tragediei omonime (autor Jean Racine).

Scanned with OKEN Scanner

Andromaca, fiica regelui Tebei şi văduva eroului troian, Hector, rămâne în literatură ca un simbol al dragostei materne şi al fidelităţii conjugale.

Deşi prizonieră a lui Pirus, Andromaca refuză iubirea acestuia, rămânând fidelă amintirii soţului ei şi iubirii pentru fiul lor, Astianax.

Drama eroinei se dezlănţuie atunci când află că Oreste a fost trimis de greci spre a-l aduce pe Astianax, fiul lui Hector. Andromaca se simte prinsă între datoria de a se căsători cu Pirus, pentru a-şi salva fiul, şi aceea de a-i rămâne credincioasă soţului ei, ambele fiind la fel de puternice. Pentru a-şi salva fiul, ea primeşte formal căsătoria cu Pirus, cu intenţia de a-şi curma viaţa după celebrarea acesteia. Dar Pirus va fi ucis de Oreste, la îndemnul Hermionei. Aceasta îl iubea pe Pirus şi nu a putut suporta gândul că el se va căsători cu Andromaca.

Pentru prima dată în literatură figura acestei eroine apare în *Iliada* lui Homer.

Andronache Tuzluc – personaj în romanul *Ciocoii vechi şi noi* (autor Nicolae Filimon).

Postelnicul Andronache Tuzluc, ciocoiul vechi, este caracterizat de către scriitor ca un mare intrigant şi linguşitor, căruia traiul bun îi diminuase luciditatea, lucru care va face posibilă ruinarea lui de către Dinu Păturică.

Andronache Tuzluc este un parvenit, un fost Dinu Păturică. Venit din Constantinopole în suita domnitorului Caragea, Andronache Tuzluc, făcând uz de intrigă şi linguşire, intră în graţiile domniţei Ralu, *„fiica preaiubită“* a domnului Caragea. Cu ajutorul acesteia, el va fi numit vel-cămăraş.

După ce a exploatat cum se cuvine postul de cămăraş, văzând *„că în cămară nu mai rămăsese nimic de furat, cumpără mai întâi calemul*

Scanned with OKEN Scanner

vinăriciului, al oieritului şi mai în urmă huzmetul spătăriei; şi astfel, unindu-se cu hoţii şi tâlharii, despuie ţara în toate modurile mai mult de trei ani, până ce îşi cumpără vreo zece moşii, câteva familii de ţigani, case, vii şi altele; iar după aceea izbuti, tot prin intrigă şi baseţă, a deveni mare postelnic".

Ascensiunea sa pe scara socială fusese rapidă şi abil gândită.

În pofida situaţiei dobândite, postelnicul nu era în întregime fericit: *„el hrănea de mult timp un amor foarte tare pentru juna Maria, unica fiică a banului C., român de naţiune"*. Maria refuză cu dispreţ propunerea postelnicului de a-i deveni soţie. N-ar fi acceptat nici în ruptul capului să ia de bărbat *„un om care"*, spune ea, *„acum doi-trei ani nu era decât un ticălos ciohodar, ce tremura de frig dinaintea scării noastre, iar acum înoată în atlasuri, catifele şi samuri..."*

Andronache Tuzluc va deveni victima lui Dinu Păturică, un ambiţios ca şi el, care ştie să-l linguşească pe postelnic, să-i capete încrederea şi apoi, metodic, să-l ruineze, furându-i din veniturile moşiei şi încărcându-l la socoteli. Fuga domnitorului Caragea coincide cu momentul ruinării complete a postelnicului.

În comparaţie cu Dinu Păturică, postelnicul Andronache Tuzluc este umanizat de dragostea pentru chera Duduca, viitoarea aliată a tânărului ciocoi.

Andronache Tuzluc este un ticălos care, din când în când, are mustrări de conştiinţă şi de aceea scriitorul îi îngăduie să moară îngrijit omeneşte, în vreme ce pe Dinu Păturică, noul ciocoi, îl va lăsa să-şi sfârşească zilele într-o ocnă părăsită.

Antigona – figură legendară din literatura greacă antică şi eroină în tragediile lui Sofocle: *Antigona* şi *Oedip la Colonos*.

Antigona este fiica lui Oedip şi a Iocastei şi sora lui Eteocle, Polinice şi a Ismenei.

Scanned with OKEN Scanner

Din tragedia *Antigona* aflăm că, împotriva ordinului dat de regele Creon, Antigona îşi înmormântează fratele, pe Polinice, cu sacrificiul propriei sale vieţi.

Sufletul ei liber şi generos trece peste toate rigorile legilor impuse de Creon, unchiul ei şi regele autoritar al Tebei. Din clipa în care a luat hotărârea de a-şi îngropa fratele aşa cum se cuvine, nimic nu o mai poate opri.

Gândirea şi simţirea ei sunt cuprinse în cuvintele: *„M-am născut să aduc în lume iubire, nu ură"*. Rostindu-le, Antigona se gândeşte de fapt la datoria ei de soră, de femeie, de om.

Creon se sprijină pe legea instituită în viaţa cetăţii, în vreme ce Antigona crede în poruncile inimii şi în instituţia familiei, amintind necontenit că legătura de sânge o obligă să-şi înmormânteze fratele: *„Fă ce vrei"*, îi spune ea surorii sale, Ismena, *„dar eu am să înmormântez pe fratele meu. Bucuros am să mor îndeplinindu-mi această datorie... tu, dacă îţi convine, nesocoteşte legile sfinte ale zeilor."*

Antigona nu se ridică împotriva legilor statului, ci este adversara voinţei arbitrare a lui Creon, care nesocoteşte legi şi tradiţii ce nu pot fi schimbate, cum este şi cea a îngropării morţilor. Ea este de fapt apărătoarea legilor divine care îi obligă pe cei rămaşi, în viaţă să-l îngroape pe cel dispărut şi adversara hotărâtă a despotismului de orice fel.

În *Oedip la Colonos*, Antigona îşi însoţeşte cu multă dragoste tatăl orb în pribegiile sale prin lume, după ce fusese alungat de propriii săi fii, Eteocle şi Polinice, de la tron.

Antigona mai apare ca personaj în numeroase tragedii: Euripide: *Fenicienele*; Racine: *Tebaida*; Alfieri: *Polinice şi Antigona*; Anouilh: *Antigona*.

Scanned with OKEN Scanner

Antoine Thibault – personaj principal în romanul *Familia Thibault*, (autor Roger Martin du Gard).

Provenind dintr-o familie burgheză, cu un tată autoritar, adept al disciplinei catolice, Antoine devine, după terminarea cu succes a studiilor, un medic competent, care îşi consacră existenţa salvării de vieţi omeneşti.

Tânăr, inteligent, excelent profesionist, deloc animat de spiritul de revoltă al fratelui său, Jacques, s-ar fi crezut că Antoine se va bucura de un viitor strălucit, trăind mereu satisfacţia de a fi util oamenilor, graţie meseriei sale.

La izbucnirea războiului Antoine se simte solidar cu toţi reprezentanţii generaţiei sale, acceptându-l fără entuziasm, din pură obligaţie civică.

Din păcate, Antoine va fi gazat pe front, iar ştiinţa, din care el făcuse un idol, se dovedeşte a fi neputincioasă în a-l salva de la moarte. Epuizat şi după îndelungate suferinţe, singur în faţa morţii, doctorul Antoine Thibault, personaj care întruchipează deziluziile întregii generaţii de la 1914, inutil sacrificată, se sinucide, la o săptămână după semnarea armistiţiului din noiembrie 1918.

Apostol Bologa – personajul principal din romanul *Pădurea spânzuraţilor* (autor Liviu Rebreanu).

Apostol Bologa este considerat personajul cel mai problematic din toate operele scriitorului.

Toată existenţa eroului până la declanşarea dramei pare o lungă pregătire pentru întâlnirea cu destinul.

Temperamentul şovăielnic al lui Apostol Bologa pare a fi o consecinţă directă a unor principii de educaţie total opuse: mama, femeie blândă, îi insuflase convingeri religioase profunde, iar tatăl, avocatul memorandist Iosif

Scanned with OKEN Scanner

Bologa, om sever, trezise în el sentimentul datoriei faţă de ţară: *„Ca bărbat, să-ţi faci datoria şi să nu uiţi niciodată că eşti român!"*

Moartea neaşteptată a tatălui îi provoacă o primă criză de conştiinţă. Îşi pierde credinţa în Dumnezeu (*„Am pierdut pe Dumnezeu"*– spune Apostol Bologa), se simte izgonit, neputincios şi părăsit de toţi. Orgoliul său nemăsurat îl împiedică să verse lacrimi la moartea tatălui, de teamă să nu se facă de râs.

Restabilirea echilibrului se va produce mai târziu, datorită studiilor de filozofie pe care le urmează. Acum se înarmează cu o nouă concepţie de viaţă: *„omul singur nu e nimic mai mult decât un vierme... Numai colectivitatea organizată devine o forţă constructivă... Conştiinţa să-ţi dicteze datoria, nu legile..."*, susţine eroul nostru.

Dar şi această concepţie de viaţă se dovedeşte a fi iluzorie. Sub impulsul, pe care mai apoi avea să-l regrete, de a-şi impresiona logodnica, pe Marta, o fată căreia îi fugeau ochii după epoleţii ofiţerilor, se oferă voluntar pe front.

De această dată Apostol Bologa pare a fi descoperit adevăratul sens al vieţii: *„Numai în faţa morţii pricepe omul sensul vieţii şi numai primejdia îi oţeleşte sufletul"*. El vede în război *„adevăratul generator de energii"*.

Pentru faptele sale de curaj, Apostol Bologa este decorat şi numit în completul de judecată al unui tribunal militar. Apostol Bologa are acum revelaţia datoriei faţă de stat. În virtutea acestui sentiment, el va vota, convins de vinovăţia cehului Svoboda, condamnarea acestuia la moarte prin spânzurare.

Privirea condamnatului, discuţiile avute apoi cu căpitanul Klapka, locotenentul Gross şi cu ceilalţi ofiţeri sădesc în sufletul lui Apostol Bologa îndoiala

Scanned with OKEN Scanner

privind corectitudinea verdictului. Încercările sale de a-şi justifica fapta eşuează.

Ştirea că va trebui să lupte împotriva românilor, numirea sa ca judecător la Curtea Marţială, calitate în care era obligat să judece nişte ţărani români, îi provoacă a adevărată criză morală. Apostol Bologa, în mintea căruia revin obsesiv cuvintele tatălui (*„...să nu uiţi niciodată că eşti român"*), nu poate ieşi din acest impas decât acceptând, ca ultimă soluţie, moartea. De îndată ce este prins şi arestat, Apostol Bologa este *„liniştit, parc-ar fi scăpat de toate grijile..."* Acum el se simte împăcat, eliberat de tortura remuşcărilor.

Arkadi Kirsanov – personaj în romanul *Părinţi şi copii* (autor Ivan Sergheevici Turgheniev).

Arkadi Kirsanov apare în roman ca reprezentant al nobilimii, deşi la început împărtăşeşte principiile şi idealurile lui Bazarov. Evoluţia personajului ne arată limpede că el va deveni un moşier respectabil, care va uita foarte curând ideile democrate de care fusese animat vremelnic în tinereţe.

Athos – personaj al trilogiei alcătuite din romanele *Cei trei muşchetari*, *După douăzeci de ani* şi *Vicontele de Bragelonne* (autor Alexandre Dumas-tatăl).

Athos, conte de la Fère, a devenit muşchetar în urma unei drame personale (moartea soţiei şi pierderea domeniilor). Personalitate puternică, Athos se dovedeşte, prin faptele săvârşite alături de ceilalţi muşchetari, un spirit neînfricat şi un prieten devotat, fidel adept al lozincii: *„Unul pentru toţi, toţi pentru unul!"*

Îşi va recăpăta titlul de conte şi se va retrage la ţară, ducând un trai liniştit.

După douăzeci de ani se va alătura prietenilor săi, Porthos, d'Artagnan şi Aramis, în noi aventuri.

Scanned with OKEN Scanner

Augustin Meaulnes – personaj principal în romanul *Cărarea pierdută* (autor Alain- Fournier).

Augustin Meaulnes este socotit a fi o proiecţie a eului scriitorului. În acest personaj, care are o structură de tânăr răzvrătit, Alain-Fournier şi-a proiectat toate visurile copilăriei, toate speranţele fericirii în dragoste.

Deşi întâlneşte fericirea alături de Yvonne de Galais, Augustin Meaulnes va pleca în căutarea logodnicei lui Frantz, de care era îndrăgostit, părăsindu-şi astfel soţia. Refuzând o existenţă aşezată şi lipsită de neprevăzut şi optând pentru aventură, el îşi sacrifică propria fericire, pentru că, odată împlinită şi devenită realitate, aceasta i se pare mai puţin intensă decât fericirea visată.

B

Bazarov – personaj central în romanul *Părinţi şi copii* (autor Ivan Sergheevici Turgheniev.

Bazarov apare în roman ca reprezentant al unor noi concepţii de viaţă, caracteristice tinerei generaţii de luptători democraţi din Rusia anului 1860.

Idealurile pentru care el luptă se conturează tocmai în lumina a ceea ce el neagă, a ceea ce respinge şi, în parte, ele ies la iveală din discuţiile pe care le poartă cu Arkadi Kirsanov. *„Aristocratism, liberalism, progres, principii... ce de cuvinte străine şi fără folos!“*, afirmă Bazarov şi tot el consideră că pentru instaurarea *„noului edificiu“* trebuie mai întâi *„curăţat locul“* şi acest lucru nu se poate face

Scanned with OKEN Scanner

decât prin „*negarea*" tuturor aşa-ziselor valori existente în trecut.

Bazarov respinge felul de trai al nobilimii, bazat pe asuprire şi pe exploatare.

Dorinţa lui Bazarov este de a demasca şi combate deprinderile, concepţiile şi principiile clasei nobiliare, deşi el este înconjurat în cea mai mare parte a timpului de reprezentanţii acesteia.

În nihilismul lui Bazarov romancierul a văzut o caracteristică a tinerei generaţii din acele timpuri, care dorea o schimbare substanţială în societatea rusă.

Bătrânul Santiago – personaj central în nuvela *Bătrânul şi marea* (autor Ernest Hemingway).

Bătrânul Santiago, pescar cubanez, trăieşte preţ de 84 de zile cu speranţa că va reuşi să prindă peştele mult râvnit. În cea de-a 85-a zi, deşi îl prinde, acesta îi este mâncat de rechini. În ciuda eşecului, bătrânul nu-şi pierde optimismul.

Eroul nuvelei rămâne un simbol al curajului şi al demnităţii omului în faţa eşecului.

Becky (Rebecca) Sharp – personaj în romanul *Bâlciul deşertăciunilor* (autor William Thackeray).

Autorul îşi concentrează întreaga atenţie asupra lui Becky Sharp. Redând evoluţia acestei eroine, Thackeray reuşeşte să surprindă viciile unei societăţi burghezo-aristocratice în care adevăratele valori umane sunt înlăturate de egoism, de setea de parvenire şi carierism.

Becky este o fată orfană, fiica unui artist boem şi a unei dansatoare franţuzoaice. Dorinţa ei de parvenire se conturează încă din vremea în care era elevă la pensionul aristocratic al domnişoarei Pinkerton, o adevărată „*universitate a snobismului*". Pensionul îl urma fără plată, în schimbul lecţiilor de limbă franceză pe care le făcea cu elevele. Suferinţele şi umilinţele pe care le va îndura aici declanşează în ea senti-

Scanned with OKEN Scanner

mentul de invidie. Din acest moment unicul ei ţel în viaţă este să facă avere şi să ocupe o poziţie socială înaltă. În acest scop, Becky, de îndată ce va părăsi pensionul, va fi gata de orice: să înşele, să trădeze, să distrugă existenţa altora.

Într-o societate în care domneşte snobismul, Becky Sharp este nevoită să salveze aparenţele, atribuindu-şi încă din adolescenţă o origine nobiliară, plasându-şi strămoşii francezi undeva în Gasconia.

Femeie frumoasă şi inteligentă, ambiţioasă şi fără scrupule, Becky nu se va da înapoi de la nimic pentru a îşi atinge scopul. Fiecare om din viaţa ei nu reprezintă decât o treaptă a scării pe care trebuie să o urce în drumul spre îmbogăţire şi înalta societate.

De îndată ce va pătrunde în casa Ameliei, în mintea lui Becky încolţeşte ideea de a se căsători cu fratele acesteia, Joseph, dar este împiedicată să facă acest lucru de logodnicul Ameliei, George Osborne.

Devenind guvernantă în familia aristocratică Crawley, Becky va fi cerută în căsătorie de Sir Pitt Crawley, după ce acesta va rămâne văduv. Becky însă era deja căsătorită, pe ascuns, cu fiul acestuia, Rawdon Crawley.

La aflarea veştii, soţul lui Becky este dezmoştenit de bogata sa mătuşă.

După ce intră în *„înalta"* societate, ambiţioasa parvenită Becky divorţează. După divorţ se dedică plăcerilor. Împinsă mereu de dorinţa de a parveni, ea uzează în continuare de orice mijloace, fără niciun scrupul, coborând până la cea mai vulgară imoralitate.

Becky îşi va încheia tumultuosul *„urcuş"* în modul cel mai onorabil, dedicându-se operelor caritabile, mergând regulat la biserică, rămânând respectată de toţi aceia care nu-i cunoşteau trecutul.

Scanned with OKEN Scanner

Brunhilda – personaj mitologic şi legendar, atestat în vechile cântece scandinave.

Brunhilda este personaj principal, alături de rivala sa, Krimhilda, în *Cântecul Nibelungilor.*

Brunhilda, tipul femeii dure, provoacă din pricina mândriei şi dorinţei sale excesive de răzbunare, moartea lui Siegfried.

C

Cain – figură biblică, ce apare în cea dintâi carte a *Bibliei, Facerea.* Este fiul lui Adam şi al Evei, care îşi ucide fratele, pe Abel, din pricina invidiei, căci Dumnezeu nu primea decât jertfa adusă de fratele lui. În urma crimei sale el a fost blestemat de Dumnezeu să pribegească pe pământ, să nu mai obţină roade de pe urma muncii sale de agricultor şi să nu fie omorât de niciunul dintre oamenii care îl vor întâlni.

În poemul dramatic al lui Byron, intitulat *Cain,* care aduce o nouă interpretare mitului biblic, Cain devine un erou romantic. El nu înţelege supunerea oarbă a părinţilor săi, Adam şi Eva, izgoniţi din rai, şi a fratelui său, Abel, faţă de Dumnezeu.

Dragostea de libertate a lui Lucifer îşi găseşte un puternic ecou în sufletul lui Cain. În călătoria lor prin univers, Lucifer îi arată acestuia nenumărate lumi de stele şi îi dezvăluie faptul că în lume există moarte. Cain nu-şi poate explica de ce Dumnezeu, care este binefăcător, a creat moartea. Eroul byronian se împotriveşte forţelor răului, este un răzvrătit, animat de o profundă sete de libertate.

Candid – personaj central al povestirii filozofice *Candid sau Optimismul* (autor Voltaire).

Tânăr şi naiv (după cum sugerează şi numele său), admirator al teoriilor optimiste ale

Scanned with OKEN Scanner

preceptorului Pangloss, Candid va creşte fericit, la curtea baronului Thunder-ten-tronck.

Experienţele prin care va trece de-a lungul vieţii, din momentul în care va fi alungat de la curtea baronului (nenumăratele situaţii în care era cât pe ce să-şi găsească moartea, căutându-şi iubita, pe Cunegonda; crimele pe care le-a comis, în ciuda blândeţii firii sale etc.), îl duc la pesimista concluzie că lumea în care trăieşte nu este nicidecum cea mai bună dintre toate lumile posibile, aşa cum susţinea preceptorul său Pangloss (aluzie la filozofia idealistă a lui Leibniz). Răul există în lume. Oamenii nu pot evita loviturile destinului. Ei pot, cel mult, să amelioreze răul din lume, rău care provine din obscuritatea ideilor lor.

Dezamăgit, dar păstrându-şi neclintită dragostea faţă de viaţă şi de valorile morale, el propune un mod de viaţă bazat pe valorile universale: prietenia, munca, plăcerile simple, simbolizate prin celebra frază finală a povestirii *„Trebuie să ne lucrăm grădina"*.

Cătălina – personaj-simbol al poemului *Luceafărul* (autor Mihai Eminescu).

Cătălina este simbolul omului comun, caracterizat prin instinctualitate, incapacitatea de a-şi depăşi condiţia, prin voinţa de a trăi şi de a se împlini prin fericire.

Fiinţă terestră, mărginită, Cătălina nu se poate ridica la înălţimea la care se află Luceafărul, simbol al fiinţei superioare, al geniului.

Ea îşi recunoaşte deschis incapacitatea de a-şi depăşi sfera, condiţia, limita omenească: *„Deşi vorbeşti pe înţeles,/ Eu nu te pot pricepe"*.

În cel de-al doilea tablou al poemului ne este înfăţişată idila dintre Cătălin (*„viclean copil de casă,/Ce împle cupele cu vin/Mesenilor la*

Scanned with OKEN Scanner

masă,//Un paj ce poartă pas cu pas/A-mpărătesii rochii,/Băiat din flori şi de pripas,/Dar îndrăzneţ cu ochii") şi Cătălina.

Pentru Cătălin ea are, la început, un dispreţ nereţinut: nu îl ia în seamă şi îl respinge mânioasă: *„– Da' ce vrei, mări Cătălin?/Ia du-t' de-ţi vezi de treabă"*.

Pe măsură ce visul ei de a-l urma pe Luceafăr se dovedeşte a fi irealizabil, acesta devine foarte dureros: *„Dă-mi pace, fugi departe/– O, de luceafărul din cer/M-a prins un dor de moarte"*.

Cătălina cedează chemării lui Cătălin, căci vede în el un exponent al lumii sale: *„... – Încă de mic/Te cunoşteam pe tine,/Şi guraliv şi de nimic,/Te-ai potrivi cu mine..."* Ea nu îl „preferă" pe Cătălin în locul Luceafărului, ci se supune legilor lumii ei, neavând de ales.

Idila terestră reprezintă împlinirea aspiraţiei spre fericire a perechii pământeşti.

Nici chiar în voluptatea dragostei fata nu renunţă, nu poate renunţa la visul ei, chemându-l pe Luceafăr să-i ocrotească, să-i lumineze norocul.

Cetăţeanul turmentat – personaj în comedia *O scrisoare pierdută* (autor Ion Luca Caragiale).

Cetăţeanul turmentat simbolizează masa anonimă a alegătorilor, condusă după bunul plac al politicienilor aflaţi la putere – politicieni pentru care maselе n-au de fapt nicio preferinţă anume: *„Eu nu poftesc pe nimeni dacă e vorba de poftă"* – spune Cetăţeanul turmentat.

În cadrul piesei el aduce majoritatea răsturnărilor de situaţii: găseşte scrisoarea buclucaşă, o pierde şi o regăseşte, provocându-le celor din jur adevărate şocuri.

Cetăţeanul turmentat – fostul factor poştal, ajuns *„apropitar"*, cu drept de vot la Colegiul

Scanned with OKEN Scanner

III – nu este tocmai un inocent. Deşi aduce scrisoarea *„andrisantului“*, o citeşte mai întâi, sub felinar, violând secretul corespondenţei.

Aflat într-o permanentă stare de ebrietate, Cetăţeanul turmentat nu are decât o rugăminte: *„Nu mă zgudui că ameţesc“* şi o întrebare stăruitoare: *„Eu cu cine votez?“*, sub care se ascunde, de fapt, dezinteresul faţă de politicieni. De îndată ce coana Joiţica îi va dezlega enigma, arătându-i pe cine trebuie să voteze, Cetăţeanul turmentat va face pentru distinsa doamnă un adevărat cult, pentru care bea cu entuziasm electoral: *„În sănătatea coanii Joiţichii! că e damă bună!“*.

Chera Duduca – personaj în romanul *Ciocoii vechi şi noi* (autor Nicolae Filimon).

Chera Duduca este dubletul moral al lui Dinu Păturică: vicleană, ambiţioasă şi lipsită de orice fel de scrupule în alegerea mijloacelor de a se îmbogăţi. Din ţitoarea postelnicului ea va deveni aliata lui Dinu Păturică, cu care va pune la cale ruinarea sistematică a primului.

Stăpână pe *„arsenalul vicleniilor femeieşti“*, ea reuşeşte cu multă uşurinţă să contribuie la spolierea întreţinătorului ei.

Sfârşitul Cherei Duduca este tragic: după ce-l părăseşte pe Dinu Păturică, ea se mărită cu un turc. Noul ei bărbat, descoperind infidelitatea acesteia, *„ordonă să o coasă într-un sac şi apoi să o arunce în valurile Dunării, după coprinderea legilor musulmane“*.

Childe Harold – personaj al poemului *Peregrinările lui Childe Harold* (autor George Gordon Byron).

Prin Childe Harold este conturat eroul byronian, aflat în căutarea unui ideal nou de existenţă şi animat de o mare dragoste de libertate.

Childe Harold este un tânăr aristocrat, profund dezamăgit de rea-

Scanned with OKEN Scanner

litatea înconjurătoare, de societatea coruptă şi lipsită de sensibilitate în care trăieşte.. De aceea, el va alege pribegia, sperând că va găsi în mijlocul popoarelor mai puţin atinse de civilizaţie o lume în care domnesc sentimentele sincere şi curate.

Călătoria lui Childe Harold în Spania, Grecia, Belgia şi Italia are o valoare simbolică, fiind unica modalitate de evadare a poetului dintr-o lume pe care o detestă.

Călătoria lui Childe Harold este totodată, pentru poet, un prilej de a-şi exprima admiraţia faţă de valorile trecutului şi de a-şi afirma încrederea în curajul popoarelor de a lupta împotriva oricărei forme de asuprire.

Chiriţa – personaj principal în comediile *Chiriţa în Iaşi* şi *Chiriţa în provincie* (autor Vasile Alecsandri).

Chiriţa este o provincială, dornică de parvenire, care are pretenţia ridicolă de a trăi *„pe picior mare“* şi de a-şi însuşi bunele maniere ale saloanelor mondene. Astfel, vrând să se pună în rând cu lumea civilizată, *„trage tiutiun“*, *„e armazoancă“* şi le obligă pe slugi să-i aducă răvaşele pe talere. Băiatului ei, Guliţă, îi ia profesor de franceză. Ea însăşi îşi împestriţează graiul vânos de cumătră prin idiotisme traduse: *„tobă de carte“* devine *„tambour d'instruction“* sau *„flori de cuc“* – *„fleurs de coucou“*.

Boieroaică necioplită, plină de fumuri, Chiriţa afişează un dispreţ total faţă de ţăranii de pe moşia ei, iar pe slugi le tratează cu palme şi înjurături.

Ca mamă, ea şi-a *„stricat“* odraslele cu giugiuleala ei exagerată. Deşi emancipată, nu scapă de teama reacţiilor soţului ei.

Ciobănaşul – personaj principal în balada *Miorița*.

Portretul ciobănaşului, desprins din vorbele arse de dor ale măicuţei bătrâne, sugerează fru-

Scanned with OKEN Scanner

museţea, tinereţea şi bărbăţia acestuia: „*Mândru ciobănel/Tras printr-un inel/Feţişoara lui,/Spuma laptelui;/Mustăţioara lui,/Spicul grâului;/Perişorul lui,/Pana corbului;/Ochişorii lui,/Mura câmpului!...*“

Frumuseţea fizică este dublată de o frumuseţe interioară, izvorâtă din iubirea de natură, din dragostea pentru mama sa şi pentru munca pe care o face.

Ciobănaşul moldovean, deşi află de complotul pus la cale de ceilalţi doi ciobănei, cel ungurean şi cel vrâncean, acceptă cu seninătate ideea morţii.

Moartea nu este văzută de el ca dispariţie în nefiinţă, ci ca o nuntă, ca o contopire cu fiinţa cea mare a naturii.

Clitemnestra – personaj legendar din literatura greacă.

Clitemnestra, soţia lui Agamemnon, este cea care, în final, îl va ucide pe acesta. Clitemnestra este „*femeia cu voinţă de bărbat*“. Se va răzbuna crunt pe soţul ei care se făcuse vinovat de sacrificarea fiicei lor, Ifigenia. Clitemnestra va fi ucisă de fiul ei Oreste, care va răzbuna astfel moartea tatălui său.

Figura sa este evocată – în diferite ipostaze – de: Homer în *Iliada* şi *Odiseea;* Eschil: *Agamemnon* şi *Choeforele;* Sofocle: *Electra;* Euripide: *Electra* şi *Ifigenia în Aulida;* Voltaire: *Oreste* etc.

Costache Giurgiuveanu – personaj în romanul *Enigma Otiliei* (autor George Călinescu).

Costache Giurgiuveanu întruchipează trăsăturile clasice ale avarului.

Moştenirea sa este vânată cu multă îndârjire de mai multe personaje ale romanului.

În ciuda avariţiei sale, Costache Giurgiuveanu apare umanizat de afecţiunea pe care o revarsă asupra Otiliei, „*fe-fetiţa*“ lui, căreia ar dori să-i facă o situaţie, înfiind-o. Amână însă să facă acest pas, atât din pri-

Scanned with OKEN Scanner

cina fricii pe care i-o inspiră Aglae Tulea, sora lui, cât şi din avariţie, nedorind să se despartă pentru totdeauna de bănişorii săi.

În ciuda averii pe care o deţine, Costache Giurgiuveanu locuieşte într-o casă neîngrijită şi dărăpănată.

Portretul lui Costache Giurgiuveanu ne este înfăţişat încă din primele pagini ale romanului prin intermediul lui Felix, tânărul orfan care soseşte pentru prima dată în casa bătrânului. Felix vede mirat, coborând cu încetineală scara ce scârţâia cu *„pârâituri grozave“*, *„un omuleţ subţire şi puţin încovoiat. Capul îi era atins de o calviţie totală şi faţa părea aproape spână şi, din cauza aceasta, pătrată. Buzele îi erau întoarse în afară şi galbene de prea mult fumat, acoperind numai doi dinţi vizibili ca nişte aşchii de os. Omul, a cărui vârstă desigur înaintată rămânea totuşi incertă, zâmbea cu cei doi dinţi, clipind rar şi moale, întocmai ca bufniţele supărate de o lumină bruscă, dar privind întrebător şi vădit contrariat“.*

Costache Giurgiuveanu are un comportament straniu, simulând, nu de puţine ori, că îl lasă memoria, din teamă sau din instinct de apărare, faţă de cei care îi vânau moştenirea. Un alt amănunt important în caracterizarea bătrânului este bâlbâiala, de care se foloseşte ca mijloc de disimulare a intenţiilor, de eschivare.

Deşi conştient de faptul că Aglae şi Stănică Raţiu îi pândesc moartea, din dorinţa de a pune mâna pe averea sa, Costache Giurgiuveanu nu-şi duce la bun sfârşit intenţia de a o înfia pe Otilia. El va deveni victima lui Stănică Raţiu, care îi va fura banii cu brutalitate, provocându-i moartea.

Creon – personaj legendar din literatura greacă.

Scanned with OKEN Scanner

Creon este fratele Iocastei (deci unchiul lui Oedip) şi rege al Tebei, reprezentând tipul tiranului ipocrit şi brutal. El este cel care dă ordin ca Polinice, fratele Antigonei şi fiul lui Oedip, să nu fie înmormântat după cum cerea tradiţia, ci să fie lăsat pradă păsărilor sălbatice şi câinilor, pe câmpul de luptă. Decizia lui va fi încălcată de Antigona, care îşi va înmormânta fratele. Nesocotind astfel porunca dată de Creon, Antigona va fi închisă de vie într-o peşteră, unde se va sinucide. Întrucât nu a ţinut seama de spusele proroculuí Tiresias, cel care îl avertizase de faptul că nedreptatea lui atrăsese supărarea zeilor, Creon va trebui să asiste neputincios la moartea fiului său, Hemon, iubitul Antigonei.

Creon, care se crezuse stăpân absolut, conducând regatul după bunul lui plac şi nesocotind voinţa zeilor şi a poporului său, va rămâne singur, dezaprobat de întreaga cetate şi va fi sortit pieirii.

Apare ca personaj literar în creaţiile mai multor autori: Sofocle: *Antigona, Oedip rege* şi *Oedip la Colonos;* Euripide: *Fenicienele;* Racine: *Tebaida;* Alfieri: *Polinice* şi *Antigona* etc.

D

Dan – personaj principal în poemul eroic *Dan, căpitan de plai* (autor Vasile Alecsandri).

Dan este întruchiparea simbolică a patriotismului şi eroismului anonim, popular.

Bătrânul Dan trăieşte *„ca şoimul singuratic/În peşteră de stâncă, pe-un munte păduratic“.*

Retras în mijlocul naturii, el se bucură de fiecare răsărit de soare şi se întristează *„privind cu jale lungă cum soarele apune...“.*

Scanned with OKEN Scanner

Bătrân, *„vechi pustnic, rămas singur din timpul său afară“*, şi izolat, *„ca pe un gol de munte o stâncă solitară“*, Dan se gândeşte tot mai des la moarte: *„O! lege-a nimicirei, o! lege nemiloasă!/ Când, când s-a toci oare a vremei lungă coasă!“*. El regretă anii tinereţii, în care s-a dedicat trup şi suflet apărării patriei sale, ani în care *„ţara dormea-n pace pe timpii cei mai răi“*, căci el *„veghea-n picioare la căpătâiul ei“*.

Dan trăieşte în comuniune totală cu natura. Înţelege graiul celor doi vechi stejari, *„crescuţi dintr-o tulpină pe culmea cea de munte/Ş-având ca o coroană un secul pe-a lor frunte“* şi află de la ei primejdia în care se află ţara, din cauza năvălirii tătarilor.

Prinzând, deci, de veste că *„e sabie în ţară“*, bătrânul Dan nu şovăie să le sară în ajutor compatrioţilor săi: desprinzându-şi din cui paloşul vechi, porneşte de îndată la luptă.

„Măreţul om de munte“ primeşte sprijinul naturii: *„râul îl cunoaşte şi scade-a sale valuri“*, permiţând înaintarea viteazului Dan spre câmpul de luptă. Alături de el îşi va face apariţia şi Ursan, prietenul şi tovarăşul său de luptă.

Prieten devotat, Dan nu-l părăseşte pe Ursan atunci când acesta cade rănit în luptă, ci stă *„de pază la capul lui“*, *„cu calu-n mâna stângă, cu pala-n mâna dreaptă“,/ Ameninţând cu ochii tatarii, mi-i aşteaptă/Precum aşteaptă zimbrul de lupi încungiurat“*.

Păgânii refuză să se înfrunte cu viteazul Dan, căci *„paloşu-i năprasnic e vultur de oţel“*.

Dan, rănit şi el, este luat de Ghirai *„ca pradă şi trofeu“*.

Deşi *„cuprins de lanţuri“*, viteazul Dan dă dovadă de multă demnitate şi înţelepciune, refuzând oferta fiorosului Ghirai de a se lepăda de credinţa străbună, preferând moartea în locul unei *„vieţi mişelnic câştigate“*.

Scanned with OKEN Scanner

El vrea, „*ca dup-o viaţă lungă, ferită de ruşine*“, să-şi păstreze până la moarte integritatea morală. Îi adresează lui Ghirai o singură rugăminte, aceea de a fi lăsat să sărute, pentru ultima oară, pământul ţării sale: „*Nu-mi trebuie-a ta milă, nu vreau a tale daruri./Tu îmi întinzi o cupă mult plină de amaruri,/Departe ea de mine!... mai drept e ca să mor!.../Iar dacă ai tu cuget şi-ţi pasă de-al meu dor,/Ghirai, mă lasă, lasă în ora morţii grele/ Să mai sărut o dată pământul ţării mele!*“

Uimit, Ghirai desface cu propria-i mână „*cumplitul lanţ*“, „*unealta de robie sub care leul zace*“, şi-i zice grabnic: „*Tată ia calul meu şi du-te!*“ Cuvintele lui Ghirai sunt dovada imensului respect pe care i-l trezeşte atitudinea unui oştean atât de viteaz şi de demn.

Întors în cortul lui Ghirai, după ce sărută „*ca pe-o moaşte*“ pământul Moldovei şi îşi umflă pieptul cu aerul ţării, viteazul Dan cade mort.

Cuvintele de laudă pe care le rosteşte cu durere Ghirai, în finalul poeziei, evidenţiază deosebitele trăsături morale ale eroului: „*O! Dan viteaz, ferice ca tine care pere,/Având o viaţă verde în timpul tinereţii/Şi albă ca zăpada în iarna bătrâneţii!...*“

Darie – personaj principal în romanul *Desculţ* (autor Zaharia Stancu). Apare ca personaj şi în următoarele scrieri ale autorului.

Copil fiind, Darie a fost martorul evenimentelor de dinaintea, din timpul şi de după răscoala de la 1907, până în preajma intrării României în primul război mondial. Darie îşi rememorează anii copilăriei şi ai adolescenţei, marcaţi de o sărăcie cumplită şi de evenimente cutremurătoare, pe care nu va putea să le uite vreodată.

Scanned with OKEN Scanner

Înţelegând greutăţile şi asprimile vieţii, Darie se va maturiza cu rapiditate. Stăpânit de o mare sete de învăţătură, el va munci din greu, ca ucenic la feluriţi stăpâni, pentru a-şi putea procura banii necesari achitării taxelor şcolare.

Darie a intuit că pentru a-şi realiza aspiraţiile, există o singură cale: învăţătura. Pentru aceasta Darie luptă cu o voinţă de fier, reuşind să se înscrie la liceul din Roşiori-de-Vede şi, presimţindu-şi vocaţia, va începe să scrie, *„mâzgălind"*, noapte de noapte, *„cu litere mărunte şi înghesuite, maldăre uriaşe de hârtie"*.

D'Artagnan – personaj al trilogiei alcătuite din: *Cei trei muşchetari*, *După douăzeci de ani* şi *Vicontele de Bragelonne* (autor Alexandre Dumas-tatăl).

La îndemnul tatălui său, d'Artagnan merge la Paris pentru a fi înrolat în rândul muşchetarilor. Datorită curajului său, el va trece, pe rând, de la postura de cadet şi muşchetar, la cea de locotenent şi căpitan. Moare însă chiar în ziua în care fusese ridicat la rangul de mareşal al Franţei.

D'Artagnan rămâne unul dintre personajele celebre ale literaturii universale, un simbol al loialităţii şi curajului.

David Copperfield – personaj central în romanul *Viaţa lui David Copperfield* (autor Charles Dickens).

Destinul personajului David Copperfield prezintă multe elemente comune cu viaţa autorului, personajul fiind un alter ego al acestuia.

David Copperfield rămâne de timpuriu fără tată, devenind o victimă a cruzimii tatălui vitreg, Edward Murdstone şi a surorii acestuia, Jane Murdstone, oameni meschini şi fără suflet. Este nevoit să răzbată singur prin viaţă, înfruntând nenumărate greutăţi.

Părăsit de toţi, simţindu-se un copil al nimănui, David va pleca în căutarea mătuşii sale, pe nume Betsey Trot-

Scanned with OKEN Scanner

wood, care locuia în Denver. Aceasta va juca un rol important în viaţa lui David, ocupându-se mai ales de întreţinerea şi educaţia lui.

După ce îşi termină studiile, David se angajează la biroul avocaţilor Spenlow şi Jorkins şi se căsătoreşte cu Dora Spenlow. După moartea Dorei, David îşi va găsi fericirea în a doua căsătorie, cea cu tânăra Agnes.

Urmărind destinul lui David Copperfield, autorul demască exploatarea cruntă a muncii copiilor, lipsa de drepturi a celor săraci şi multiplele inechităţi sociale din acele timpuri.

Dănilă – personaj principal în nuvela *La Vulturi!* (autor Gala Galaction).

Moş Dănilă, *„starostele ciobanilor"* de pe muntele Scripetele, este un bărbat înţelept, animat de o mare dragoste pentru vatra strămoşească, un luptător neînfricat pentru apărarea libertăţii poporului său.

De-a lungul anilor el trecuse *„prin multe suferinţe şi încercase multe vaduri de amărăciune"*. Harnic şi gospodar, Dănilă făcuse de trei ori avere şi tot de atâtea ori fusese jefuit de turci. Deznădăjduit şi prea bătrân pentru a mai îndura alte suferinţe, el se retrage în munţi *„să nu mai vadă plaiul şi silnicia de pe el"*.

Ajuns la izvorul Iablanicioarei, el îşi reface gospodăria şi devine cioban, ajungând chiar *„starostele ciobanilor de prin partea locului"*.

La vestea izbucnirii revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, Moş Dănilă nu stă pe gânduri şi îl trimite la luptă pe Păun Ozun, cel mai drag dintre ginerii săi, pentru a i se alătura *„domnului Tudor"* şi pentru a lupta alături de el *„până la moarte"*.

Lui Moş Dănilă nu-i este dat să cunoască tihna nici la cei 80 de ani ai săi, căci sufletul avea să-i fie sfâşiat de o mare durere: moartea

Scanned with OKEN Scanner

nepotului său, Păunaş, căzut pradă vulturilor, după ce mama sa, în goana ei disperată pentru a scăpa de turci, îl ascunsese într-o căpiţă de fân.

Pentru Moş Dănilă Păunaş reprezenta viitorul luminos, lipsit de durere şi de jertfă inutilă, *„ce are să fie peste patruzeci-cincizeci de ani pe plaiul dezrobit de Tudor“*.

Ruga fierbinte din finalul nuvelei, pe care Moş Dănilă o adresează divinităţii, este expresia unui suflet îndurerat, dar care nu-şi pierde speranţa într-un destin mai bun pentru neamul său.

Didona – eroină în epopeea *Eneida* (autor Vergiliu).

Prinţesa feniciană Didona este sora lui Pygmalion, cel care i-a ucis soţul, pe Siharbas. Ea fuge împreună cu fratele său, luând şi averea soţului.

Didona se va refugia în nordul Africii, unde localnicii îi oferă *„tot atâta pământ cât poate cuprinde o piele de taur“*. Didona taie însă pielea în fâşii subţiri cu care înconjoară viitorul teritoriu al Cartaginei. Astfel, ea va întemeia cetatea Cartagina, a cărei regină devine.

Didona se îndrăgosteşte de Eneas, eroul troian şi viitorul părinte al Romei. Atunci când este părăsită de acesta se sinucide.

Dinu Păturică – personaj principal în romanul *Ciocoii vechi şi noi* (autor Nicolae Filimon).

Dinu Păturică este tipul ciocoiului nou, care, prin linguşire şi intrigă, reuşeşte să câştige încrederea stăpânului său, Andronache Tuzluc, pe care, în timp, îl va ruina metodic.

Numele personajului, „Păturică“, indică extraordinara capacitate de a se adapta oricărei situaţii, de „a se plia“, de a fi gata să facă orice compromis atunci când scopul urmărit i-o impune.

Semnificativ pentru caracterul personajului este chiar portretul fizic pe care i-l realizează scriitorul încă din momentul în care Dinu Pă-

Scanned with OKEN Scanner

turică își face apariția în casa postelnicului Andronache Tuzluc: „*Într-o dimineață din luna lui octombre, anul 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu fața oacheșă, ochi negri plini de viclenie, un nas drept și cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambițiunea și mândria grosolană...*"

Într-adevăr, ambiția este trăsătura dominantă a ciocoiului nou, care este dublată de o puternică voință. Ambele trăsături, ca în cazul lui Rastignac al lui Balzac și Julien Sorel al lui Stendhal, sunt puse în slujba unui singur țel: acela de a parveni.

Vestimentația lui Dinu Păturică vorbește despre condiția sa umilă: „*...îmbrăcat cu un anteriu de șamalagea rupt în spate; cu caravani de pânză de casă văpsiți cafeniu; încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef; cu picioarele goale băgate în niște iminei de saftian, care fuseseră odată roșii, dar își pierduseră culoarea din cauza vechimei; la încingătoare cu niște călimări colosale de alamă (...)*".

O altă caracteristică importantă a ciocoiului este viclenia. El dovedește o extraordinară capacitate de disimulare, manifestată încă de la început, când, plin de umilință, se prosternează în fața viitorului său stăpân.

Scriitorul ne avertizează însă asupra intențiilor personajului: „*un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic Andronache Tuzluc, rezimat de stâlpii intrării și absorbit în niște meditațiuni care, reflectându-se în trăsăturile feței sale, lăsau să se vază până la evidență că gândirea ce-l preocupa nu era decât planuri ambițioase ce închipuirea lui cea vie îi punea înainte și obstacolile ce întâmpina în realizarea lor*".

În casa postelnicului, Dinu Păturică este primit, din milă, ca ciubucciu. Autorul descrie interiorul camerei în

Scanned with OKEN Scanner

care va locui pentru o vreme Dinu Păturică, punând în evidenţă modesta şi umila condiţie de la care porneşte, în antiteză cu interiorul pe care îl va avea mai târziu, când alianţa cu chera Duduca şi chir Costea Chiorul îi va permite să-l spolieze pe Andronache Tuzluc.

Camera sa de ciubucciu, în care avea numai un *„mizerabil pat de scânduri, acoperit cu o pătură de lână albastră“*, un dulap şi un lighean de argint, nu-i displace, căci are în cap planuri mari: *„Iată-mă în sfârşit ajuns în pământul făgăduinţei; am pus mâna pe pâne şi cuţit: curagiu şi răbdare, prefăcătorie şi iuşchiuzarlâc şi ca mâne voi avea şi eu case mari şi bogăţii ca ale acestui fanariot“.*

Arivistul îşi va pune într-adevăr întreaga voinţă şi iscusinţă în slujba ambiţiei ce-l devorează, orientându-şi până şi lecturile spre atingerea scopului final: citea mai ales din Machiavelli.

Dinu Păturică nu se va da înapoi de la nimic în vederea atingerii scopului propus. Orice mijloc prin care poate parveni va fi valorificat la maximum. Treptat îşi va diversifica modalităţile de îmbogăţire.

Reuşind să câştige încrederea stăpânului, Dinu Păturică va fi avansat, treptat, de la ciubucciu la logofăt, sluger, pitar şi, în cele din urmă, va deveni sfetnic de taină al postelnicului.

Aliat cu chera Duduca şi cu chir Costea Chiorul, Dinu Păturică pune la cale ruinarea completă a lui Andronache Tuzluc. Astfel, îl va încărca la socoteli şi îi va fura din veniturile moşiei. Va scoate funcţiile la mezat, va vinde postul de ispravnic pentru judeţul Teleorman şi va ajunge vătaf de curte.

Dinu Păturică devine stăpân pe trei moşii, două vii şi o casă în centrul Bucureştiului, în care se adunau *„toţi paraziţii“*.

Căsătorit cu chera Duduca, Dinu Păturică,

Scanned with OKEN Scanner

marele stolnic, îşi reneagă tatăl, care aruncă asupra sa blestemul părintesc.

Dar parvenitul nu se opreşte aici. În timpul mişcării lui Tudor Vladimirescu, el se angajează să-l trădeze pe Tudor în schimbul isprăvniciei a două judeţe: Prahova şi Săcuieni.

Ca ispravnic, el utilizează cele maï crude metode pentru a-i spolia pe ţărani. Când aceştia nu mai puteau plăti birul, *„îi ungea cu păcură şi îi lega de copaci, ca să-i înţepe viespele şi ţânţarii, apoi le vindea dobitoacele şi, după ce-i sărăcea cu desăvârşire, îi închidea în coşare ca să nu poată reclama la stăpânire“*.

Odată cu preluarea domniei de către Grigore Ghica, ţăranii din cele două judeţe vin cu plângeri la domnie *„în contra tâlhăriilor lui Dinu Păturică“* şi obţin dreptate de la domnitorul pământean.

Din ordinul acestuia, Dinu Păturică va fi lăsat să moară într-o ocnă părăsită.

Dionis – personaj principal în nuvela *Sărmanul Dionis* (autor Mihai Eminescu).

Dionis este un erou romantic. Este un tânăr de optsprezece ani, un biet copist, *„avizat a se cultiva pe apucate, singur“*. Citea numai *„ceea ce se potrivea cu predispunerea sa sufletească atât de visătoare“*, simţindu-se atras *„ca un magnet“* de *„lucruri mistice“*, de *„subtilităţi metafizice“*.

Portretul său fizic se încadrează în tiparele romantice: faţa-i era *„de acea dulceaţă vânătă albă ca şi marmura în umbră, cam trasă fără a fi uscată“*, ochii *„tăiaţi în forma migdalei erau de acea intensivă voluptate pe care o are catifeaua neagră“*, părul negru *„cam prea lung curgea în viţe până pe spate“*, contrastând în mod plăcut cu faţa *„fină, dulce şi copilărească“*.

Dionis era orfan. De la tatăl său nu-i rămăsese decât un portret, în care tânărul Dionis se regăsea în totalitate. Tatăl lui Dionis fusese

Scanned with OKEN Scanner

un aristocrat, care murise într-un azil de nebuni, ducând în mormânt taina originii sale şi a prezumtivei moşteniri care i-ar fi putut schimba lui Dionis existenţa.

Dionis a fost crescut doar de *„văduvita sa mamă"*. El locuia în condiţii precare, într-o cameră *„naltă, spaţioasă"*, cu pereţii negri de şiroaiele de ploaie; într-un colţ al casei, *„la pământ, dormeau una peste alta vreo câteva sute de cărţi vechi, multe din ele greceşti, pline de învăţătură bizantină"*, în alt colţ, un pat, *„adecă câteva scânduri pe doi căpriori, acoperite c-un mindir de paie şi c-o plapomă roşie"*. Pe o masă puteau fi văzute *„hârtii, versuri, ziare rupte, broşuri efemere din câte se-mpart gratis (...)"*.

Cu convingerea că *„lumea-i visul sufletului nostru"*, că timpul şi spaţiul, trecutul şi viitorul sunt eminamente subiective, tânărul aspiră, cu toată fiinţa sa, la evadarea din realitatea prezentă, care îl sufocă. În toată creaţia eminesciană eroii recurg la vis ca la o posibilitate de a evada dintr-o lume ternă, înăbuşitoare şi ca la o modalitate de a-şi realiza integral aspiraţiile de a atinge fericirea, perfecţiunea.

Într-o seară ploioasă, Dionis deschide *„o carte veche, legată în piele şi roasă de molii – un manuscript de zodii"*, şi începe a se gândi dacă *„în cartea aceasta nu e semnul ce-i în stare a te transpune în adâncimile sufleteşti, în lumi care se formează aievea aşa cum le doreşti, în spaţii iluminate de un albastru splendid, umed şi curgător"*.

Pe calea magiei el reuşeşte să evadeze din timpul său, întorcându-se în vremea lui Alexandru cel Bun, sub chipul călugărului Dan, elevul dascălului Ruben, care îl învaţă să se desprindă de umbra sa şi să călătorească, împreună cu iubita sa,

Scanned with OKEN Scanner

Maria, pe Lună. Aici, descoperindu-şi puteri nebănuite, el micşorează Pământul la dimensiunea unui mărgăritar, pe care îl atârnă în salba iubitei sale şi, *„înzestrat cu o închipuire urieşească, el a pus doi sori şi trei luni în albastra adâncime a cerului şi dintr-un şir de munţi au zidit domenicul său palat"*, în care domneşte iubirea veşnică.

Reuşeşte chiar să-i influenţeze pe îngeri prin forţa gândurilor sale: *„– Nu vezi tu, Mario, că tot ce gândesc eu îngerii împlinesc în clipă?"*. Dan ajunge să se întrebe: *„Oare nu cântă ei ceea ce gândesc eu?... Oare nu se mişcă lumea cum voi eu? (...) Oare fără s-o ştiu nu sunt eu însumi Dumne..."*. Orgoliul luciferic îi este de îndată pedepsit şi el se prăbuşeşte pe Pământ, unde redevine Dionis.

Trezindu-se, Dionis îşi dă seama că, de fapt, adormise într-o grădină. La fereastra casei de vizavi vede o fată care seamănă cu cea din vis. Îi trimite o scrisoare Mariei, acesta era numele fetei, în care îşi mărturiseşte dragostea, apoi se îmbolnăveşte. Îngrijit de un doctor adus de tatăl iubitei sale, Dionis îşi va reveni şi se va căsători cu Maria. *„Ca arhetip al poetului, romanticul Dionis este un «nepozitivist» şi un «fantast», captivat de lumea visului şi a trecutului, un scormonitor neliniştit de cărţi vechi şi enigmatice, o structură spirituală de excepţie, bizară însă pentru lumea comună în care are sentimentul că este un paria social. El este capabil, în demonia lui de metafizician, să se adâncească analitic şi vizionar în lumea sa psihică şi printr-o aventură onirică la scară cosmică să se instaleze în centrul existenţei sale, altfel spus, într-un absolut al cunoaşterii care echivalează cu creaţia însăşi."* (Mihai Drăgan)

Domnu Trandafir – personaj principal în povestirea omonimă (autor Mihail Sadoveanu).

Scanned with OKEN Scanner

Domnu Trandafir este un dascăl de şcoală, descris de autor astfel: *„era un om bine făcut, puţin chel în vârful capului, cu ochii foarte blajini. Când zâmbea, se arătau sub mustaţa tunsă scurt nişte dinţi lungi, cu strungă mare la mijloc“.*

Pasionat de munca sa, dascălul reuşea să îşi captiveze elevii: astfel, când le citea poezii eroice, *„vorbea tare şi înălţa în sus braţul drept“*, în vreme ce, atunci când citea din poveştile lui Ion Creangă, cu respectul cuvenit faţă de marele povestitor şi faţă de opera acestuia, ţinea *„cartea la piept, în dreptul inimii“.*

Domnu Trandafir era un om blând, delicat şi foarte ataşat de copii, cărora, pe lângă învăţătura din carte, dorea să le ofere şi o bogată învăţătură sufletească, adică să le insufle dragostea pentru muncă, pentru cinste, dreptate, adevăr şi frumos, dar, mai presus de toate, dragostea de ţară. Domnu Trandafir le oferea toate aceste lucruri *„nu pentru că trebuia şi pentru că i se plătea, dar pentru că avea un prisos de bunătate în el şi pentru că în acest suflet era ceva din credinţa şi din curăţenia unui apostol“.*

Episodul ce narează vizita inspectorului şi a ministrului şcolilor scoate la lumină calităţile dascălului, aptitudinile profesionale, pasiunea pentru munca sa, dragostea pentru copii.

Competenţa profesională şi măiestria cu care dascălul reuşeşte să comunice cu elevii nu trec neobservate de către oficialităţi, care ţin să-l felicite şi să-i strângă mâna la plecare.

Domnu Trandafir este un dascăl iubit de elevii săi. Dragostea acestora se manifestă mai ales atunci când s-a zvonit că *„Domnu“* are să fie mutat în altă comună, peste Siret. În semn de preţuire şi solidaritate, copiii iau decizia de a-l însoţi pe

Scanned with OKEN Scanner

Domnu Trandafir peste Siret. „*Dar Domnu nu s-a dus nicăieri; a rămas acolo pe pământul nostru; şi în pământul nostru l-au şi îngropat (...)*".

În finalul povestirii, scriitorul, ajuns la anii maturităţii, constată cu admiraţie şi cu adâncă recunoştinţă că „*în locul acela a trăit odată un om*".

Don Carlos – personaj al dramei omonime (autor Friedrich von Schiller).

Personajul istoric Don Carlos, fiul regelui spaniol Filip al II-lea, i-a atras atenţia lui Schiller prin destinul său dramatic.

Dragostea lui Don Carlos pentru Elizabeta de Valois, logodnica sa, este pusă la grea încercare prin căsătoria acesteia cu regele Filip al II-lea, ea devenind, în consecinţă, mama vitregă a infantelui.

Don Carlos, spirit nobil şi generos, reprezintă pentru teribilul monarh şi pentru ducele de Alba un adevărat pericol la adresa puterii absolutiste.

Don Carlos este, prin urmare, nevoit să trăiască ca un prizonier în propriile lui palate, spionat şi suspectat ca duşman al regelui, între doamne de onoare şi curteni, însufleţiţi de sentimente foarte diverse faţă de el. Singurul său prieten este marchizul de Posa, care încearcă să-l ajute să renunţe la dragostea pătimaşă pentru mama sa vitregă şi să-i îndrepte întreaga atenţie spre lupta de eliberare a popoarelor asuprite din Ţările de jos.

După moartea marchizului de Posa Don Carlos se pregăteşte să plece în Flandra, dar este prins şi dat pe mâna Inchiziţiei din ordinul tatălui său. Don Carlos îşi găseşte astfel sfârşitul.

Don Quijote – personaj principal în romanul *Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha* (autor Cervantes).

Alonzo Quijano devine Don Quijote, un „*hidalgo*" (*hijo de algo* înseamnă *fiu al unuia care a fost cineva*).

Scanned with OKEN Scanner

Don Quijote este un pasionat cititor al romanelor de cavalerie. Lectura acestora ajunge însă să-i tulbure judecata. El este obsedat de ideea reînvierii cavalerismului. Pe lângă această obsesie, autorul îi atribuie eroului său un spirit generos, demnitate şi un puternic sentiment al onoarei.

Drama cavalerului Don Quijote stă însă în incapacitatea sa de a se adapta la mediu, el aflându-se într-un permanent dezacord cu lumea înconjurătoare. Consecvent idealului său, într-o lume care nu îl înţelege, el rămâne *„sărac şi singur"*, condamnat la singurătate şi luat drept nebun din pricina obsesiei sale: *„Eu am venit pe lume să înlătur nedreptatea... să vin în ajutorul celor slabi şi asupriţi."*

Ceea ce îl ţine în viaţă pe Don Quijote este tocmai nebunia lui. Când îşi va recăpăta raţiunea va muri. Grăuntele de nebunie al personajului este ceea ce îl salvează de la uniformitate, de la uscăciune sufletească.

Don Rodrigue – personaj în tragedia *Cidul* (autor Pierre Corneille).

Don Rodrigue, fiul lui Don Diègue, dator să răzbune jignirea adusă tatălui său, îl ucide în duel pe Don Gomez, deşi acesta era tatăl iubitei sale, Ximena. Pentru Don Rodrigue sentimentul onoarei este mai presus decât sentimentul iubirii. Sacrificarea iubirii în schimbul îndeplinirii datoriei conferă eroului grandoare. Prin aceasta însăşi iubirea dintre Don Rodrigue şi Ximena devine mai puternică, mai înnobilată.

E

Electra – personaj în tragedia *Choeforele* (autor Eschil).

Electra este fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei. Ea este cea

Scanned with OKEN Scanner

care răzbună cu ajutorul fratelui ei, Oreste, asasinarea tatălui lor de către Clitemnestra şi amantul ei, Egist.

Elena Drăgănescu – personaj în romanul *Concert din muzică de Bach* (autoare Hortensia Papadat-Bengescu).

Energică, cerebrală, supărător de corectă şi de rigidă, Elena devine antipatică prin aerul aristocratic, snobismul pe care îl afişează şi prin *„excesul de virtuţi"*. Ea renunţase la titlul princiar (fusese logodnica prinţului Maxenţiu) în schimbul averii lui Drăgănescu, proprietar înstărit, preşedinte în numeroase consilii de administraţie şi director al unei bănci solide.

Elena Drăgănescu îşi amenajează în palatul din Bucureşti un salon de recepţii fastuos. Seratele muzicale pe care le organiza în fiecare zi de joi devin principala atracţie a protipendadei. În casa Elenei au loc repetiţii febrile în vederea unui concert cu lucrări din muzica lui Bach, eveniment aşteptat cu mare nerăbdare, dar mereu amânat din diverse motive.

În timpul repetiţiilor celebra Elena Drăgănescu face o pasiune pentru muzicianul Marcian, fără a şti că acesta, văr al prinţului Maxenţiu, era *„calul troian"* strecurat de vicleana, intriganta Ada Razu, supranumită *„făinăreasa"*.

Astfel, marea pasiune pentru muzică a echilibratei Elena Drăgănescu sfârşeşte printr-un adulter.

Emirul – personaj-simbol al poemului *Noaptea de decemvrie* (autor Alexandru Macedonski).

Emirul este simbolul şi proiecţia alegorică a creatorului, a geniului, a credinţei nestrămutate în ideal.

Cetatea Meka capătă semnificaţiile simbolice ale acestui ideal. În vederea atingerii idealului său, emirul urmează drumul drept prin deşert, indiferent de obstacolele pe care le are de înfruntat.

Scanned with OKEN Scanner

În opoziţie cu emirul, drumeţul pocit simbolizează condiţia omului comun, dispus să facă oricând compromisuri, în vederea atingerii unui ţel. El alege drumul ocolit, pe sub pomii umbroşi şi pe lângă izvoarele dătătoare de răcoare.

Nu are importanţă dacă emirul îşi atinge sau nu idealul, pentru că, de fapt, semnificativă este atitudinea sa faţă de acesta, faţă de viaţa însăşi.

Răsplata emirului se află în chiar efortul depus, în *„drum"* şi nu în *„ajungere"*, după cum satisfacţia artistului se găseşte în creaţie şi nu în succesul ei.

Emma Bovary – personaj principal în romanul *Doamna Bovary* (autor Gustave Flaubert).

Fiică de ţăran, educată în mijlocul călugăriţelor, Emma Bovary este o fiinţă înclinată spre visare, imaginaţia ei fiind alimentată de lecturile romantice specifice epocii.

Se căsătoreşte cu un subchirurg, Charles Bovary, un om cumsecade, dar lipsit de ambiţii, care nu reuşeşte să-i ofere Emmei nimic din ceea ce ea îşi dorea de la viaţă. Placiditatea soţului şi traiul într-un obscur orăşel de provincie o împing pe Emma spre adulter şi lux.

De îndată ce Emma va fi conştientă de dezastrul său moral, de ratarea oricărei posibilităţi de a-şi îndeplini visurile, îşi pune capăt zilelor.

Dintre toate personajele lui Flaubert, Emma Bovary reflectă cel mai bine tragismul căutării absolutului, a fericirii depline, într-o lume ostilă, descompusă din cauza intereselor meschine, a ipocriziei şi a laşităţii.

A te concepe altfel decât eşti în realitate, a dori să te ridici deasupra condiţiei tale reale, fără a-ţi cunoaşte cu adevărat forţele, înseamnă a te îndrepta sigur către eşec. Această atitudine în faţa vieţii a fost numită de Jules de Gaultier *„bovarism"*.

Emma Bovary ar fi putut deveni o mamă şi o soţie perfectă, dacă nu

Scanned with OKEN Scanner

şi-ar fi construit un ideal de viaţă imposibil de atins.

Nu de puţine ori s-a spus despre Emma Bovary că este o variantă feminină şi modernă a lui Don Quijote, din pricina faptului că şi ea refuză să vadă şi să accepte realitatea şi îşi creează un sistem de aspiraţii total neadecvate lumii în care trăieşte.

Eneas – legendar erou troian şi protagonist al epopeii *Eneida* (autor Vergiliu).

Supravieţuitor al căderii Troiei, după nimicirea cetăţii el rătăceşte pe mări, întârzie o vreme în Cartagina şi, ajuns pe pământul Italiei, devine părintele poporului roman.

Eneas are trăsăturile unui adevărat conducător. Actele sale sunt pline de energie, hotărâre, dar şi prudenţă.

În război, Eneas este prin excelenţă răbdător. Respectă ritualurile, cere sfaturile augurilor, înalţă zeilor rugi şi le aduce sacrificii. Eneas renunţă la iubirea sa pentru Didona pentru a se consacra misiunii sacre.

Enkidu – personaj în *Epopeea lui Ghilgameş.*

Enkidu este simbolul destinului dintotdeauna al omenirii. Omul, conform concepţiei antropogonice a întregii Mesopotamii, este plămădit din lut de zei, străbate treptele evoluţiei de la viaţa primitivă, petrecută în mijlocul fiarelor, trece la viaţa pastorală, cunoaşte dragostea şi prietenia, traiul civilizat dintr-o cetate, eroismul şi, în final, moartea.

Într-adevăr, Enkidu a fost plămădit din dorinţa zeilor, de către Aruru, care a trebuit să creeze un bărbat cu o forţă egală cu cea a lui Ghilgameş: *„S-a spălat Aruru pe mâini, a luat o bucată de lut, l-a aruncat pe pământ şi l-a plămădit pe Enkidu, a făurit un viteaz. Odraslă a miezului nopţii, oşteanul lui Ninurta, tot trupul îi e acoperit cu blană (...). Ierburi mănâncă laolaltă*

Scanned with OKEN Scanner

cu gazelele, cu fiarele alături la adăpat se înghesuie."

Apoi este dus în Uruk de un vânător, e iniţiat în dragoste de curtezana Shamhat, este învăţat să bea şi să mănânce după obiceiul cetăţii şi, în cele din urmă, eroul se descoperă pe sine şi descoperă plânsul. Împrietenindu-se cu Ghilgameş, contra căruia fusese asmuţit de zei, ia parte la expediţia acestuia împotriva monstrului Humbaba.

Pentru a se răzbuna pe Ghilgameş care îi refuzase dragostea, zeiţa Iştar reuşeşte, ajutată de zeii Anu şi Enlil, să-l omoare pe Enkidu.

Bocetul lui Ghilgameş la moartea prietenului său este un adevărat imn închinat prieteniei.

Eriniile – personaje în mitologia greacă. Apar în *Choeforele* şi în *Eumenidele*, opere care fac parte din trilogia *Orestia* (autor Eschil).

Eriniile (Furiile, Eumenidele) erau în mitologia greacă zeiţe ale răzbunării şi ale blestemului. Numele lor erau Allekto, Megaira, Tisiphone.

Mult mai târziu Eriniile au devenit simple personificări ale sentimentului de vinovăţie, ale mustrărilor de conştiinţă. Toate trei îi urmăreau mai ales pe ucigaşi, chinuindu-i sau înnebunindu-i cu neîncetate mustrări de conştiinţă. Eriniile erau reprezentate cu aripi pe umeri, împletite din şerpi, şi cu şerpi pe cap în loc de păr.

Eugène de Rastignac – personaj în romanul *Moş Goriot* (autor Honoré de Balzac).

Eugène de Rastignac este un tânăr provincial ambiţios, venit la Paris în speranţa că va reuşi să pătrundă în înalta societate. La început el doreşte să îşi atingă scopul prin muncă cinstită. Tânărul îşi schimbă însă opinia sub influenţa fostului ocnaş Vautrin, ajungând la concluzia că spre a parveni trebuie să recurgă la orice mijloace.

Scanned with OKEN Scanner

Rastignac va pătrunde în înalta societate prin intermediul fiicei lui Moş Goriot, Delphine de Nucingen, al cărei amant devenise. În finalul romanului, Rastignac lansează Parisului sfidarea: „*Şi acum între noi doi*".

Acest personaj va fi prezent în mai multe opere ale lui Balzac: *Pielea de Sagri, Iluzii pierdute, Casa Nucingen* etc.

Eugénie Grandet – eroina romanului omonim (autor Honoré de Balzac).

Eugénie Grandet, fiica lui Félix Grandet, şi-a petrecut întreaga tinereţe sub autoritatea tatălui, un om avar şi lipsit de sentimente paterne, ducând o viaţă plină de privaţiuni.

În ciuda tuturor suferinţelor pe care trebuie să le îndure, Eugénie îşi păstrează sufletul pur, iubitor şi generos.

Trădată de Charles, frumosul ei văr cu care sperase să se mărite de îndată ce acesta se va întoarce la Paris, ea va accepta căsătoria cu unul din vechii pretendenţi, ducând o viaţă izolată şi dedicându-se faptelor filantropice.

Eumenidele: vezi **Eriniile.**

F

Fedra – personaj din literatura greacă.

Fedra devine personajul principal al dramei lui Jean Racine, *Fedra*, capodoperă a teatrului clasic.

Fedra este soţia lui Tezeu. Îndrăgostită de fiul său vitreg, Hipolit, cade pradă unei pasiuni irezistibile şi se sinucide. Fedra este o victimă a pasiunii mistuitoare, pe care nu o poate înfrânge sau domina în vreun fel. Pentru Fedra raţiunea nu exista ea lăsându-se condusă exclusiv de pasiune.

Fedra apare ca personaj şi în operele lui Seneca: *Fedra;* R. Garnier: *Hipolit* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Fefeleaga – eroina principală a nuvelei omonime (autor Ion Agârbiceanu).

Prin Fefeleaga, Agârbiceanu zugrăveşte figura femeii dârze şi ambiţioase, care înfruntă cu demnitate toate loviturile grele ale vieţii (sărăcia cumplită, moartea soţului şi a celor cinci copii).

Scriitorul ne înfăţişează, încă de la începutul nuvelei, portretul Mariei Dinului, poreclită după moartea soţului ei Fefeleaga: *„femeia e înaltă, uscată, cu obrajii stricaţi de vărsat, arşi de soare şi de vânt“.*

De ani de zile, cât era ziua de lungă, Fefeleaga putea fi văzută cărând piatră cu ajutorul calului ei, Bator, *„singurul sprijin ce-i rămăsese“.*

Nu se încredea în oameni şi nu cerea vreodată ajutorul cuiva. După moartea bărbatului ei, ea nu se mai bizuia decât pe Bator: *„De când şi-a închis Dinu ochii, şi ea a ieşit în curte şi a strigat «Tulai», de atunci a simţit că nu oamenii aceia care vor veni să vadă pe mort îi vor fi sprijin de-acum înainte, ci calul acela mare, alb, care sta legat de-un pociumb şi ronţăia liniştit la ogrinji“.*

Fără a se resemna în faţa necazurilor ea îşi pune întreaga speranţă în copiii săi. Atâta vreme cât aceştia sunt în viaţă, Fefeleaga are pentru cine munci, pentru cine să se sacrifice. Dar moartea celui din urmă copil îi va arăta dimensiunea crudă a inutilităţii eforturilor sale: *„Acum, când Păuniţa sta cu luminiţa de ceară la căpătâi, simţea Fefeleaga că toată viaţa pentru copiii aceştia s-a chinuit. Cum s-a chinuit, numai ea ştia! Ba nu, nu i-a căzut greu lucrul, a muncit din inimă! Pentru ei! Pentru cinci, apoi pentru patru, apoi pentru trei, şi iarăşi doi, şi în urmă pentru unul.“*

Pentru a-şi putea înmormânta fetiţa, Fefeleaga este nevoită să-l vândă pe Bator. Des-

Scanned with OKEN Scanner

părţirea de calul care a ajutat-o o viaţă întreagă sfâşie de durere sufletul, şi aşa chinuit, al femeii.

Félix Grandet – personaj în romanul *Eugénie Grandet* (autor Honoré de Balzac).

Félix Grandet este unul dintre cele mai bine realizate tipuri de avar din literatura universală.

Félix Grandet, tatăl lui Eugénie, este un burghez avar care nu trăieşte decât pentru a strânge bani. Ascensiunea lui Grandet a fost foarte rapidă: fost meşter dogar, îmbogăţit prin zestrea soţiei şi prin speculă, devine primarul micului oraş de provincie, Gaumur.

Portretul lui Grandet se conturează magistral din comportamentul său – în care zgârcenia se îmbină cu ipocrizia – şi din fizionomie, căreia Balzac îi atribuie o importanţă deosebită.

Grandet este lipsit de sentimente paterne, fiindcă toată disponibilitatea sa afectivă este subordonată pasiunii devorante de a strânge bani. Îşi sacrifică fiica, pe Eugénie, folosindu-se de naivitatea şi sentimentele ei, pentru a-şi însuşi bunurile acesteia.

Figaro – personaj în comediile *Bărbierul din Sevilla* şi *Nunta lui Figaro* (autor Beaumarchais).

Figaro reprezintă tipul valetului inteligent şi abil, cultivat, duşman al moravurilor aristocratice şi purtător de cuvânt al ideilor şi atitudinilor burgheze existente în preajma revoluţiei din 1789. Prin intermediul lui Figaro, Beaumarchais exprimă câteva din principalele atitudini ale *„stării a treia"*.

G

Gargantua – personaj în romanul *Gargantua şi Pantagruel* (autor François Rabelais).

Scanned with OKEN Scanner

Gargantua este un personaj cu dimensiuni de uriaş, dimensiuni care simbolizează dorinţa de atotcuprindere a omului din Renaştere.

Prin el, Rabelais exprimă idealul pedagogiei umaniste: cultul raţiunii călăuzite de ştiinţă şi cultul naturii, aşa cum fusese practicat în antichitate, când oamenii îşi făcuseră un ideal din dezvoltarea armonioasă a corpului şi a minţii, departe de orice constrângere şi de orice încălcare a legilor firii.

Gavroche – personaj al romanului *Mizerabilii* (autor Victor Hugo).

Gavroche a devenit în literatura universală un simbol al eroismului. Fiul cuplului Thénardier, detestat de mama sa şi ignorat de tată, Gavroche, în vârstă de numai unsprezece ani, duce o viaţă de ştrengar, pe străzile Parisului.

Deşi lipsit de dragoste şi de căldura unui cămin, nevoit să-şi poarte singur de grijă, Gavroche îşi păstrează inocenţa, curajul şi dragostea faţă de oameni.

Gavroche participă în iunie 1832 la o manifestaţie republicană, organizată cu prilejul funeraliilor generalului Lamarque, care sfârşeşte în răscoală.

Micul Gavroche se oferă ca voluntar pentru a aduce revoluţionarilor muniţii, strecurându-se printre cadavrele soldaţilor morţi şi golindu-le cartuşierele. Deşi rănit, Gavroche nu se dă bătut. Un al doilea glonţ însă îl răneşte mortal. Atunci micul Gavroche lansează o ultimă sfidare gărzilor naţionale, cântând: *„Je suis tombé par terre,/ C'est la faute à Voltaire (...)"* – *„De-am căzut, nu-i un mister,/De vină e doar Voltaire (...)"*

Imaginea micuţului Gavroche va rămâne pentru totdeauna un simbol al tuturor celor care îşi sacrifică viaţa pentru apărarea libertăţii.

Ghilgameş – personaj istoric sumerian, rege în Uruk (mileniul III î.Hr.).

Scanned with OKEN Scanner

Este eroul primului epos din literatura universală, *Epopeea lui Ghilgameş*.

Conducător autoritar şi războinic viteaz, Ghilgameş leagă o strânsă prietenie cu Enkidu, sălbaticul cu forţă colosală, creat anume de zei pentru a fi *„un al doilea Ghilgameş, având o inimă vijelioasă ca şi a lui"*.

După moartea lui Enkidu, Ghilgameş călătoreşte în lumea cealaltă, ca să afle secretul vieţii veşnice, de la strămoşul său Utnapiştim.

Ghilgameş află însă că moartea nu poate fi ocolită. În faţa cruntului adevăr el se resemnează şi îşi acceptă destinul, îmbătrânind şi supunându-se legii muritorilor.

Ghilgameş simbolizează drama existenţială a omului, lupta lui cu forţele oculte, teama omului în faţa morţii şi dorinţa sa de a dobândi o viaţă veşnică.

Ghiţă – personaj în nuvela *Moara cu Noroc* (autor Ioan Slavici).

Cizmarul Ghiţă, devenit cârciumar la „Moara cu Noroc", este un personaj puternic individualizat.

Prin Ghiţă, Ioan Slavici ilustrează drama omului stăpânit de patima înavuţirii.

Înainte de a deveni cârciumar, Ghiţă dusese o viaţă liniştită, alături de soţia lui, Ana, şi de copiii săi. Era un soţ tandru şi iubitor, plin de devotament faţă de familia lui, muncitor şi chibzuit.

Dorinţa de a asigura familiei sale un trai mai bun îl face să-şi abandoneze coliba din sat şi să ia în arendă cârciuma de la „Moara cu Noroc". În ciuda vorbelor bătrânei, mama Anei (*„Omul să fie mulţumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăţia, ci liniştea colibei tale te face fericit"*), decizia lui Ghiţă a fost de neclintit: a refuzat să mai rămână o singură clipă în sat şi să cârpească în continuare cizmele oamenilor. Sărăcia era asociată

Scanned with OKEN Scanner

de Ghiţă cu lipsa de demnitate şi îi dădea un puternic sentiment de inferioritate. Pentru a fi respectat, el considera că trebuie să muncească şi să depăşească situaţia materială precară în care se găsea.

De îndată ce Ghiţă ia în arendă „Moara cu Noroc" şi intră în contact cu Lică Sămădăul, conştiinţa lui este măcinată de două tendinţe diametral opuse: dorinţa de a rămâne cinstit şi tentaţia irezistibilă a înavuţirii.

Încă de la început prezenţa lui Lică îl înspăimântă şi îl fascinează în acelaşi timp, prin spiritul întreprinzător al acestuia, prin îndrăzneala în afaceri şi siguranţa de sine de care dădea dovadă.

Ghiţă va deveni treptat victima lui Lică Sămădăul, care îi descoperă slăbiciunea, faptul că *„ţine la bani"*. Slăbiciunea lui Ghiţă pentru bani este sesizată şi de mama Anei: *„Ghiţă e om harnic şi sârguitor şi aşa se gândeşte mereu ca să adune ceva pentru casa lui. Are şi el, ca tot omul, o slăbiciune: îi râde inima când îşi vede sporul"*.

Ghiţă ajunge să se gândească numai la câştigul pe care l-ar putea face în tovărăşie cu Lică.

În ciuda avertismentului Anei, care intuieşte că Lică este *„un om rău şi primejdios"*, Ghiţă se lasă antrenat în afacerile necurate ale porcarului. Dorinţa sa de înavuţire este atât de mare, încât Ghiţă ajunge să-şi dorească să nu fi avut familie, întrucât grija pentru aceasta îi reduce libertatea de acţiune: *„Ghiţă întâia oară în viaţa lui ar fi voit să n-aibă nevastă şi copii, pentru ca să poată zice: Prea puţin îmi pasă!"*

Banii atât de mult râvniţi îi aduc o fericire tragică, pe cât de zbuciumată, pe atât de vremelnică: *„Banii primiţi de la Lică erau pe masă şi Ghiţă stătea singur şi cu uşa închisă înaintea*

Scanned with OKEN Scanner

lor, cercetând cu încordată luare-aminte fiecare bucată... Ghiţă privi câtva timp dezamăgit la bani; cu toate acestea îi părea bine, căci la urma urmelor, el avea drept la o parte din aceşti bani, muncise pentru ei... După ce trase iar banii în saltarul mesei, el se plimbă câtva timp prin casă... se gândea cât trebuie să muncească un om ca dânsul pentru ca să adune atâta la un loc, şi nu-l lăsa inima să-i dea din mână.“

Patima banului îl transformă fundamental pe Ghiţă. El devine tot mai izolat, mai închis faţă de Ana.

Sentimentul vinovăţiei şi neîncrederea în ziua de mâine îl fac să fie tot mai irascibil faţă de cei din jurul său. La întrebările iscoditoare ale Anei el reacţionează violent. Patima banului distrusese în el până şi sentimentul iubirii. Ana se simte jignită de lipsa de încredere şi de indiferenţa lui Ghiţă, de faptul că acesta nu mai doreşte să-şi descarce sufletul în faţa ei, aşa cum făcea odinioară.

Ghiţă, care la început nu are decât sentimentul acut al nevoii de înavuţire, pe parcurs, călcat în picioare de Lică, ajunge să-şi piardă echilibrul interior de odinioară. Se va prăbuşi total, în ciuda eforturilor tardive de a se elibera, de a se salva, prin tentativa de a dovedi ticăloşia şi hoţiile lui Lică Sămădăul.

El îşi încalcă orbeşte propriile sentimente, aruncând-o pe Ana în braţele lui Lică: *„Tare om eşti tu, Ghiţă, grăi Pintea pe gânduri. Şi eu îl urăsc pe Lică; dar n-aş fi putut să-mi arunc o nevastă ca a ta drept momeală în cursa în care vreau să-l prind.“*

Profund răvăşit de toate cele întâmplate, aflat într-o situaţie fără ieşire, el îşi va ucide soţia, considerând că astfel va fi izbăvit.

Adept al unei morale intransigente, Slavici îşi sancţionează aspru personajul, care se face vinovat de lipsa măsurii,

Scanned with OKEN Scanner

încălcând în totalitate normele morale enunţate de mama Anei, conform cărora omul trebuie să se mulţumească cu ce are şi să nu se lase stăpânit de patima banului.

Ghiţă Pristanda – personaj în comedia *O scrisoare pierdută* (autor Ion Luca Caragiale).

Ghiţă Pristanda este tipul funcţionarului umil şi servil, care se ghidează după principiul formulat de soţia sa: *„Ghiţă, Ghiţă, pupă-l în bot şi papă-i tot că sătulul nu crede la ăl flămând!“*, cerând ajutor pentru a sa *„familie mare, renumeraţie după buget... mică“*.

Slugărnicia sa merge până acolo încât, pentru a fi pe placul stăpânilor săi, repetă în mod automat cuvintele şi replicile acestora.

Ticul său verbal – *„curat“* – produce asociaţii comice de cuvinte, de tipul *„curat murdar“*.

El este omul tuturor, mascându-şi cu abilitate interesele pentru a intra în graţia celor din jur: *„Omul dumneavoastră, coane Fănică, şi al coanii Joiţica şi al lui Conu Zaharia“*. Cu aceeaşi umilinţă îl tratează şi pe Nae Caţavencu, pentru că vede în el un potenţial prefect: *„Poftiţi, coane Nicule, poftiţi şi zău, să pardonaţi în consideraţia misiei mele, care ordonă să fim scrofuloşi la datorie“*.

Goe – personaj principal al schiţei *D-l Goe* (autor Ion Luca Caragiale).

Goe este tipul copilului leneş şi răsfăţat, a cărui educaţie lasă mult de dorit.

Goe, însoţit de mam'mare, mamiţica şi tanti Miţa, pleacă cu trenul la Bucureşti. Această călătorie îi este oferită micuţului de cele trei femei, drept stimulent, *„ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta“*. De la plecarea trenului şi până la sosirea sa la Bucureşti, Goe face tot felul de năzbâtii: nu vrea cu niciun chip să stea în compartiment, ci pe coridorul vagonului,

Scanned with OKEN Scanner

„cu bărbaţii"; scoate capul pe fereastră şi îşi pierde pălăria, în care se afla biletul de tren; i se adresează nepoliticos domnului care încearcă să-l avertizeze de pericolul la care se expune scoţând capul pe fereastră; se loveşte la nas de clanţa uşii; se închide în toaletă; trage semnalul de alarmă, oprind trenul.

Toate acestea nu sunt decât rezultatul modului în care cele trei femei înţeleg să-l educe pe tânărul Goe. Răsfăţul peste măsură şi încurajarea prostiei micuţului par a fi singura preocupare a acestora. Ele nu omit, la fiecare gafă a micuţului, să-l sărute dulce şi să-l scuipe ca să nu-l deoache.

Goe este neascultător şi înfumurat. El nu acceptă să i se atragă în niciun fel atenţia, iar dacă cineva îndrăzneşte să o facă, găseşte modalitatea *„de a-l pune la punct"*, adresându-i cuvinte obraznice.

Impertinenţa lui Goe stârneşte întotdeauna, în mod neaşteptat, admiraţia protectoarelor sale, care nu încetează a se minuna de *„inteligenţa"* repetentului Goe.

Gretchen – personaj central al basmului *Crăiasa zăpezii* (autor Hans Christian Andersen).

Prin devotamentul ei şi căldura sufletească pe care o degajă de-a lungul celor şapte povestiri, ea devine simbolul bunătăţii şi al credinţei în prietenie.

Gulliver – eroul operei alegorico-fantastice cu elemente de virulentă satiră morală şi socială-politică, *Călătoriile lui Lemuel Gulliver în mai multe ţări îndepărtate ale lumii* (autor Jonathan Swift).

Străbătând diferite ţări imaginare, Gulliver are ocazia de a observa – critic şi caricatural – moravurile, obiceiurile, rânduielile sociale şi politice viciate (aluzii evidente la situaţiile din Anglia acelei epoci).

Scanned with OKEN Scanner

H

Hagi-Tudose – personaj al nuvelei omonime (autor Barbu Ştefănescu Delavrancea).

Prin Hagi-Tudose, Delavrancea a creat cel mai izbutit tip de avar din literatura română, acesta înscriindu-se în tipologia avarilor din literatura universală: Harpagon, Gobsek, .Pliuşkin etc.

Patima lui Hagi-Tudose de a agonisi bani şi bunuri materiale depăşeşte limita normalităţii.

Acest avar îşi sacrifică întreaga existenţă, se privează de cele mai fireşti lucruri pentru a aduna cât mai mulţi bani.

Despre el aflăm că *„mişună"* prin cârciumi şi băcănii, de unde sustrage *„binişor"* o măslină, *„ş-o strecoară"* printre gingii şi *„fol, fol, fol"* o mestecă. După aceea întreabă despre preţ şi, aflând cât costă, începe să se plângă că-i *„scump, scump de tot la aşa vremuri. Vremuri grele"*. La fel procedează peste tot unde se duce: la pastramagiul din colţ, la bragagerie etc.

Atât de zgârcit era Hagiul încât, de zece ani, îşi tot tăia din turul pantalonilor *„ca să-şi cârpească pe unde se cosesc"*.

Nimeni nu văzuse vreodată fum pe coşul casei Hagiului, căci el nu tăia porc de Crăciun, ca toţi creştinii, şi nici nu făcea foc în sobă, chiar de crăpau pietrele afară de ger.

Ajuns calfă la găitănărie, el le vorbeşte *„frumos şi cu patimă"* tovarăşilor săi, dezvăluindu-şi firea: *„De când eram d-o şchioapă"* – spune Hagiul – *„pricepusem lumea. Înţelesesem bine de tot că o cârpă din gunoi este o muncă de om pe care te faci stăpân dacă o pui doparte. Şi dacă mama îmi dădea un ban de trei*

Scanned with OKEN Scanner

ca să-mi iau un simit, eu mă uitam în ghiozdan: de aveam felia de pâne, sănătate bună, aveam ce mânca (...). Şi puneam banul bine. Şi un ban peste altul fac doi, peste doi dacă pui altul, fac trei (...). E destul să te gândeşti ce poţi face cu banii, ca să şi guşti bucuria lucrului pe care nu l-ai cumpărat. Ai simţit bucuria?... De ce să-l mai cumperi?..."

Aşa va trăi de acum încolo Hagiul: fără să mănânce prea mult, fără să bea altceva decât apă, fără lemne în sobă, refuzând chiar să se însoare pe motiv că toţi copiii „*cer pâne, îmbrăcăminte, învăţătură*", iar nevasta vrea „*rochii... plimbare... scurteică de tibet... fuste în gherghef...*"

Deosebit de mare a fost bucuria lui când a rămas singur în prăvălie. Autorul redă reacţiile Hagiului astfel: „*obrajii îi ardeau; capul i se încinsese; ochii îl usturau. La ceas, la ceas, ieşea din prăvălie s-o privească pe dinafară. Îi da târcoale. Îi cerceta încăperile şi zidurile cu d-amănuntul.*" Visul său devenise realitate: „*Ale lui sunt sculurile, jurubiţele şi ghemurile de găietane; ale lui războaiele, rodanele (...): numai el singur deşchide tejgheaua; numai el singur tocmeşte, face preţul şi primeşte, numai în mâna lui banii frumoşi şi rotunzi.*"

Pe măsură ce banii se înmulţeau, creştea şi teama de a nu fi prădat de hoţi. Hagiul tresărea „*când umbra i se încurca în picioare*", iar ziua se închidea cu zăvorul în casă.

Patima Hagiului pentru aur îl dezumanizează, personajul devenind odios, stârnind dezgustul: când soarbe din ciorba pregătită de Leana, zgârcitului i se pare că simte pe gât „*gustul aurului, sângele viu al aurului*"; îi cere nepoatei sale să taie din coada motanului, pentru că se răceşte odaia când intră pe uşă. Într-una din

Scanned with OKEN Scanner

dimineţi, Hagiul este găsit de Leana, numai în cămaşă, trântit cu faţa în jos şi *„îngropat în galbeni"*.

Când l-au scăldat, *„pe genunchi, pe piept şi pe frunte se vedeau rotocoale de bani"*. În urma lui lăsase un milion.

Heathcliff – personaj central în romanul *La răscruce de vânturi* (autoare Emily Brontë).

Eroul acestui roman este un copil părăsit, care a fost găsit de domnul Earnshaw şi pe care acesta îl va creşte alături de copiii săi, Hindley şi Catherine. Neavând nume, copiii îl botează, simbolic, Heathcliff „colţ de plai înalt".

Heathcliff va îndura, după moartea binefăcătorului său, tot felul de umilinţe din partea fiului acestuia, Hindley. Pe măsură însă ce creşte persecuţia lui Hindley, se intensifică iubirea şi solidaritatea dintre Catherine şi Heathcliff. Catherine pătrunde întâmplător în mijlocul familiei Linton şi se simte tot mai atrasă de bogăţia întâlnită aici. Auzind-o însă pe fată că nu se va căsători cu el: *„Acum însă nu m-aş mărita cu Heathcliff, m-aş simţi înjosită..."*, Heathcliff va părăsi casa *„de la răscruce de vânturi"*.

Întorcându-se peste câţiva ani, el o găseşte pe Catherine măritată cu Edgar Linton. Singurul gând al lui Heathcliff este să se răzbune, fără pic de milă, pe cei care l-au umilit şi i-au răpit fericirea, urmărind să-i distrugă inclusiv pe copiii acestora.

Astfel, cu răbdare şi abilitate, el va reuşi să-şi ducă planul la îndeplinire. Va deveni deţinătorul şi stăpânul averilor familiilor Earnshaw şi Linton.

Cathy (fiica Catherinei) şi Hareton (fiul lui Hindley) devin victime ale conflictelor din trecut. Solidaritatea, care îi unise odinioară pe Heathcliff şi pe Catherine, îi uneşte acum pe cei doi tineri împotriva lui Heathcliff. Dragostea lor îi aminteşte lui Heathcliff de propria sa

Scanned with OKEN Scanner

dragoste şi de propria sa luptă. Victoria obţinută îi pare acum lipsită de sens.

Ura de care s-a lăsat animat în ultimii zece ani ai vieţii l-a condus la izolare şi decădere morală.

Heathcliff îşi va găsi sfârşitul, regretând că a devenit victima monstruoasei sale răzbunări.

Hector – personaj în epopeea *Iliada* (autor prezumtiv Homer).

Erou legendar troian, Hector este fiul regelui Priam şi al Hecubei. El este căsătorit cu Andromaca.

Calitatea de erou simbolic este dată de vitejia extraordinară cu care luptă, deşi ştie din prezicerile oracolului că va fi ucis de Ahile şi că Troia va fi distrusă.

În cei zece ani de război el luptă înspăimântând armatele aheilor, incendiindu-le flota, iar la sfârşit, în afara zidurilor cetăţii, este ucis de Ahile şi târât prin pulbere în urma carului învingătorului.

Henry Higgins – personaj central în comedia *Pygmalion* (autor Bernard Shaw).

Lingvistul Higgins se hotărăşte să facă o experienţă prin care să demonstreze că, printr-o educaţie corespunzătoare a vorbirii, oricine poate dobândi aparenţa unui om instruit.

Va pune în practică această teorie cu Liza Doolittle, o florăreasă, pe care o învăţă să folosească limbajul lumii culte.

Totodată, profesorul de lingvistică apare în rolul unui nou Pygmalion. După cum se ştie, în mitul grecesc antic, sculptorul Pygmalion a creat o statuie atât de frumoasă, încât s-a îndrăgostit el însuşi de ea. Prin pasiunea lui şi ajutat de Afrodita, Pygmalion a însufleţit statuia. Piesa are acest titlu, întrucât Higgins crede că, învăţând-o pe Liza să vorbească corect şi să se poarte conform codului manierelor elegante, a creat-o ca om.

Scanned with OKEN Scanner

În realitate, Liza era înzestrată cu o serie de calităţi morale – generozitate, sinceritate, dragoste şi înţelegere faţă de oameni – calităţi care suplinesc lipsurile sale în ceea ce priveşte comportamentul monden.

De aceea, Liza va fi cea care va trezi, prin căldură sa sufletească, omul din Higgins.

Hernani – personaj în piesa romantică cu acelaşi titlu (autor Victor Hugo).

Hernani este un răzvrătit, căpitan al unei bande de bandiţi şi rival în dragoste al regelui Don Carlos, care spre finalul piesei, se descoperă a fi un nobil de cel mai înalt rang.

O iubeşte cu pasiune pe Doña Sol, însă, după nenumărate peripeţii, chiar când este pe punctul de a o lua în căsătorie, se sinucide, respectându-şi astfel jurământul făcut lui Don Ruy Gomez. Moartea sa va provoca sinuciderea Doñei Sol şi a lui Don Ruy Gomez.

Hernani întruchipează tipul eroului romantic, dominat de fatalitate, răzvrătit, pătimaş în dragoste, curajos şi plin de noblete sufletească.

I

Iason – figură din mitologia şi legendele greceşti şi personaj în tragedia *Medeea* (autor Euripide).

Iason, fiul regelui Aison din Iolcos, a fost căpetenia expediţiei argonauţilor în Colchida, în căutarea lânii de aur, păzită de un balaur.

În Colchida se îndrăgosteşte de el frumoasa Medeea, vrăjitoare şi fiică a regelui din Colchida. Aceasta, după ce îl ajută să dobândească lâna de aur, îşi părăseşte patria şi familia, omorându-şi chiar fratele, pentru a putea pleca împreună cu străinul care i-a aprins inima.

Scanned with OKEN Scanner

Întors la Iolcos, Iason este deposedat de tron de unchiul său Pelias şi, apucând drumul pribegiei, ajunge împreună cu Medeea în Corint, unde regele Creon îl primeşte cu căldură.

Iason o trădează însă pe Medeea şi îşi părăseşte cei doi copii pentru a se căsători cu fiica lui Creon, Glauke.

Revoltată, Medeea doreşte să se răzbune: îi trimite fiicei lui Creon un veşmânt otrăvit, care odată îmbrăcat ia foc, şi îşi ucide copiii, provocându-i lui Iason o suferinţă cumplită.

Ifigenia – personaj principal în *Ifigenia în Aulida* şi în *Ifigenia în Taurida* (autor Euripide).

Ifigenia este fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei. Ea a fost jertfită de tatăl ei pe altarul zeiţei Artemis, spre a obţine vântul favorabil necesar plecării flotei aheene, în timpul războiului troian.

Zeiţei i se face însă milă de fată şi o duce în templul său din Tauris, unde o consacră preoteasă.

Euripide (în *Ifigenia în Taurida)* confirmă tradiţia conform căreia Ifigenia a slujit la altarul zeiţei Artemis, în Hersonesul tauric.

Figura luminoasă a eroinei i-a inspirat şi pe alţi scriitori: Racine: *Ifigenia*, Goethe: *Ifigenia în Taurida* etc.

Igor – personaj în *Cântecul oastei lui Igor.*

Igor este un personaj istoric, atestat de cronicile ruseşti (secolul XII).

Cneazul Igor îşi afirmă personalitatea şi eroismul în luptele contra năvălitorilor cumani. Expediţia sa constituie subiectul *Cântecului oastei lui Igor,* capodoperă a poeziei eroice medievale ruse.

Ilie Moromete – personaj principal în romanul *Morometii* (autor Marin Preda).

Ţăran cu o oarecare bunăstare materială (deţine 14 pogoane de pământ, cai, oi etc.), Ilie Moromete reuşeşte cu greu să-şi păstreze intact pământul şi să facă faţă în acelaşi timp greutăţilor care îl presează:

Scanned with OKEN Scanner

„fonciirea", impozitele, taxele pentru Niculae la şcoală etc.

Asupra familiei sale, din care făceau parte şi copii proveniţi dintr-o căsătorie anterioară, măcinată de interese opuse, Ilie Moromete exercită o autoritate absolută, crezând că astfel va împiedica destrămarea ei.

Din primele episoade ale romanului ies în relief trăsăturile tipice ale ţăranului rezervat, şiret, care îşi disimulează intenţiile prin afişarea insidioasă a ignoranţei şi naivităţii. Asemenea lui Moş Ion Roată, eroul lui Marin Preda face *„pe prostul"*, trăgând pe sfoară şi bătându-şi joc cumplit de interlocutorul său, tratat aparent cu consideraţie.

Nimeni nu poate bănui ce crede, ce gândeşte, ce intenţionează să facă Moromete, căci el ştie să-şi ascundă gândurile, sub înfăţişarea cea mai obişnuită. Moromete are o plăcere extraordinară de a exprima verbal exact opusul a ceea ce gândeşte. El reuşeşte fie să-şi convingă interlocutorul de cele spuse, fie să-l dezorienteze total. La întrebarea: *„– Ce mai faci, Moromete? Ai terminat, mă, de sapă?"*, eroul răspunde mental cu o ocară, iar verbal: *„– Da, am terminat."*

Scena încasării unei părţi din *„fonciire"* vădeşte darurile actoriceşti ale eroului.

Ilie Moromete este un tip ironic, chiar flegmatic, preocupat exclusiv de conservarea propriului echilibru lăuntric. Lumea lui este cea de la fierăria lui Iocan, unde el se bucură de o mare apreciere, căci ştie să vorbească despre problemele micii proprietăţi ţărăneşti, despre politică, *„să pună ţara la cale"*, alături de Cocoşilă, unul dintre rarii oameni deştepţi, *„în stare să glumească inteligent"*, şi de Dumitru lui Nae, al cărui râs spumos, tonic *„are în el o moliciune, aşa ca şi când ai pluti peste nişte valuri calde"*.

Moromete este un ţăran filozof. Ca orice filozof autentic, el se bizuie pe inteligenţa sa, pe ra-

Scanned with OKEN Scanner

ţiune: gândeşte profund, meditează asupra vieţii şi problemelor ei, formulează ipoteze, îşi pune întrebări cărora încearcă să le găsească răspunsuri.

Mai mult ca orice, Moromete iubeşte ceasurile de tihnă, de reverie, de dulce lenevie, taifasul reprezentând pentru el o formă de libertate şi independenţă spirituală.

Atitudinea lui Ilie Moromete faţă de copiii săi este autoritară, stârnind nemulţumirea acestora.

Moromete preferă să-l trimită pe Niculae cu oile decât să-l lase să meargă la şcoală. La insistenţele copilului, Moromete se va lăsa totuşi înduplecat.

Goana după înavuţire a fiilor săi îl consternează şi, de câte ori are ocazia, nu se poate stăpâni să nu le ofere acestora câte o lecţie. Astfel, spre a-i demonstra lui Paraschiv că e netot, îl lasă să cumpere porumb din sat, spre a-l vinde, chipurile, avantajos, la munte, deşi îşi dă seama că afluxul de cereale, datorat recoltei bogate, va provoca scăderea preţului. Când flăcăii se întorc amărâţi, fără niciun câştig, Moromete se bucură.

Dar omul acesta atât de autoritar şi de convins că are mereu dreptate nu-şi conştientizează propriile cusururi. Grija lui Moromete pentru apărarea, pentru păstrarea gospodăriei este dublată de o autoritate despotică: *„aşa am zis, aşa rămâne, cui nu-i place să plece“*.

Într-o vreme a schimbărilor, pe care credea că le poate stopa, Moromete se arată prea contemplativ, prea pasiv, aşteptând mereu ca lucrurile grave să-şi găsească, într-un fel, rezolvarea de la sine. Filozofia lui despre viaţă, concretizată mai mult în contemplare decât în acţiune, îl lasă de multe ori dezarmat, vulnerabil, deşi caută permanent să-şi păstreze echilibrul interior.

Scanned with OKEN Scanner

Refuzul lui de a se supune cerinţelor unui timp care „*nu mai avea răbdare*", ale unei societăţi ostile, care îşi urma propriul drum, îl va conduce în mod dramatic la prăbuşire.

Ilie Moromete nu realizează că îşi făcuse din copiii săi nişte duşmani aprigi, care nu vor ezita să se răzbune şi să-i întoarcă spatele.

Tăierea salcâmului pentru a-l vinde vecinului său anunţă, simbolic, prăbuşirea familiei Moromete. Gospodăria lui îşi pierde axul şi, în acelaşi timp, măreţia: „*Acum totul se făcuse mai mic: grădina, caii, Moromete însuşi arătau bicisnici. Cerul deschis şi câmpia năpădeau împrejurimile.*"

Plecarea lui Achim cu oile la Bucureşti, urmat la scurtă vreme de Paraschiv şi Nilă, care fug cu caii şi cu zestrea fetelor, provoacă dezastrul total al lui Moromete, care se vede nevoit să vândă o parte din pământ pentru achitarea datoriilor.

După cel de-al doilea război mondial, când satul lui, Siliştea-Gumeşti, intră într-un brutal proces de transformare, criza în care se zbate Moromete se adânceşte şi prin faptul că el nu mai pricepe nimic din ceea ce se petrece în jurul lui.

După o ultimă încercare, eşuată, de a-şi aduce copiii înapoi, părăsit şi de Catrina, Moromete rămâne singur, dispreţuit de toţi şi condamnat cu asprime.

Discuţiile purtate cu Niculae, revenit în sat ca activist de partid, ilustrează drama lui Moromete, care nu poate înţelege în niciun chip ce anume ar putea fi greşit în structura tradiţională a satului, de ce valorile pe care el le-a apărat şi în cultul cărora a fost crescut trebuie să dispară. El refuză să accepte noua concepţie privind proprietatea, totul părându-i-se o ofensivă brutală, cinică, o conjuraţie a prostiei, condusă de gunoaiele satului, care

Scanned with OKEN Scanner

sfidau batjocoritor toate valorile satului tradiţional.

Bătrân, la aproape 80 de ani, lipsit de autoritatea de care se bucurase odinioară în satul lui, Moromete moare, exprimându-şi chiar şi în ultimele clipe crezul vieţii sale: *„Domnule,... eu întotdeauna am dus o viaţă independentă."*

Ion – personajul principal al romanului omonim (autor Liviu Rebreanu).

Fiul lui Alexandru Glanetaşul şi al Zenobiei, Ion este un tânăr chipeş şi muncitor, dar fără pământ, fiindcă tatăl său terminase repede zestrea nevestei şi dăduse în darul beţiei.

Dorinţa lui Ion de a scăpa de sărăcie şi de a avea pământ se transformă, încetul cu încetul, într-o adevărată obsesie: *„Trecea deseori, parcă înadins, pe lângă pământurile lui Vasile Baciu, le cântărea din ochi şi se supăra când vedea că nu sunt toate cum trebuie. Se simţea stăpânul lor..."*

Pentru a pune mâna pe pământ, Ion îşi reprimă dragostea pentru frumoasa Florica, lipsită de avere ca şi el, apropiindu-se, conform planului său mârşav, de Ana, *„urâţică"*, dar moştenitoare unică a bogătaşului Vasile Baciu.

Patima pentru pământ capătă în cazul lui Ion forţa instinctului vital, în stare să concureze chiar cu dragostea.

Planul său de a pune mâna pe pământul lui Vasile Baciu va izbuti, căci Ana, fiinţă naivă, se lasă sedusă cu multă uşurinţă.

Setea de avere, patima pământului îl aduc pe Ion într-o stare de exaltare asemănătoare nebuniei, el ajungând să sărute pământul.

După obţinerea pământului, Ion se îndrăgosteşte tot mai mult de Florica, fata frumoasă, dar săracă, a Todosiei, pe care o părăsise pentru a se căsători cu Ana. Florica, la rândul ei, se măritase cu George, fe-

Scanned with OKEN Scanner

ciorul lui Toma Bulbuc, unul dintre bogătaşii satului.

„Ce folos de pământuri, dacă cine ţi-e drag nu-i al tău", îşi spune Ion, condus acum de *„glasul iubirii"*.

De îndată ce se vede stăpân pe zestrea mult râvnită, Ion o va bate pe Ana cu bestialitate, împingând-o la sinucidere. Ion apare mai dezumanizat decât Vasile Baciu, căci acesta, după ce a obţinut zestrea nevestei sale, se poartă blând cu ea, înţelegând că datorită ei *„a intrat în rândul oamenilor avuţi"*. Ion însă nici după ce obţine condamnabilului *„succes"* nu vădeşte vreo urmă de remuşcare, comportarea lui crudă fiind cauza directă a sinuciderii Anei.

Moartea copilului, pe care Ion îl considerase până atunci unica şansă de a-şi păstra pământurile, declanşează doborârea psihică a acestuia, care, în cele din urmă, va fi ucis de George Bulbuc.

Eugen Lovinescu vedea în Ion *„expresia instinctului de stăpânire a pământului, în slujba căruia pune o inteligenţă ascuţită, o cazuistică strânsă, o viclenie procedurală şi, cu deosebire, o voinţă imensă"*.

Isolda – eroina celei mai frumoase legende de dragoste, *Tristan şi Isolda*, pe care a dat-o evul mediu.

Soţie a regelui celt Marc, îndrăgostită de cavalerul Tristan, trăind dramatic iubirea şi puternic marcată de poziţia sa de soţie şi de amantă, Isolda apare învăluită de aura pasionalităţii şi a martiriului.

Ivanhoe – personajul principal al romanului omonim (autor Walter Scott).

Tânărul nobil saxon, apare, de-a lungul întregii acţiuni a romanului, ca un cavaler deosebit de viteaz, puternic, abil şi loial.

Scanned with OKEN Scanner

J

Jean Valjean – personajul central al romanului *Mizerabilii* (autor Victor Hugo).

La începutul romanului Jean Valjean este judecat şi trimis la ocnă, pentru că a furat o pâine. După 19 ani de temniţă, el va continua să se ascundă sub identităţi false, deoarece este prigonit de poliţistul Javert.

Devenit un bogat industriaş (sub numele de M. Madeleine), el îşi va dedica existenţa ajutorării celor oropsiţi şi asupriţi. O va ocroti ca pe propria sa fiică pe micuţa Cosette, care se va căsători cu Marius Pontmercy. Tot Jean Valjean, deşi fusese o viaţă întreagă hărţuit de poliţistul Javert, îl va elibera pe acesta din urmă atunci când este luat prizonier de insurgenţi.

Jean Valjean va muri împăcat, având-o alături de el pe Cosette.

Drumul vieţii sale are valoarea unei ascensiuni simbolice, care sugerează că salvarea şi înălţarea omului se pot obţine prin bunătate şi căinţă.

Jim Hawkins – personajul principal din romanul *Comoara din insulă* (autor Robert Louis Stevenson).

Jim Hawkins (cel care ne relatează întâmplările din acest roman) este fiul doamnei Hawkins, proprietara hanului „Amiralul Benbow".

Aventurile la care va lua parte Jim încep din momentul în care la hanul „Amiralul Benbow" va poposi un marinar, pe nume Billy Bones (zis Bill), fost secund al celui mai sângeros pirat, Flint.

După moartea lui Bill, Jim Hawkins va intra în posesia unei hărţi pe care era indicat locul în care se găsea comoara ascunsă de un oarecare căpitan Kidd.

Scanned with OKEN Scanner

Din acest moment tânărul Jim va trăi o serie de aventuri, de-a lungul cărora el îşi va dovedi curajul şi isteţimea.

Îmbarcat pe vasul „Hispaniola", Jim va participa la expediţia organizată de domnul Trelawney în Insula Comorilor.

Succesul expediţiei se datorează isteţimii lui Jim, care reuşeşte să afle planurile secrete ale piraţilor aflaţi pe „Hispaniola", dejucând planurile acestora şi ajutând la găsirea comorii.

Julien Sorel – personajul principal al romanului *Roşu şi Negru* (autor Stendhal).

Julien Sorel este un personaj complex, înzestrat cu tendinţe şi trăsături morale contradictorii.

El ilustrează tipul arivistului, dotat cu calităţi excepţionale: inteligenţă, frumuseţe, voinţă şi ambiţie.

Umilinţa îndurată în casa părintească şi imposibilitatea de a obţine o slujbă pe măsura calităţilor sale, din pricina originii sociale (Julien Sorel fiind fiu de ţăran), îi declanşează ambiţia de a parveni cu orice preţ. În vederea atingerii acestui ţel, el nu se dă înapoi de la nimic, acţionând fără scrupule, în mod calculat.

Roşu şi *negru* reprezintă simboluri pentru cele două cariere – militară şi bisericească – între care Julien Sorel trebuie să aleagă pentru a parveni. Sub Imperiu, Julien Sorel ar fi putut reuşi în viaţă îmbrăcând uniforma roşie a armatei, pe când acum, sub Restauraţie acest lucru nu este posibil decât prin Biserică: *„Dintr-odată, Julien încetă să mai vorbească de Napoleon; spunea că are de gând să se facă preot şi fu văzut mereu, la joagărul tatălui său, învăţând pe de rost o Biblie latinească pe care i-o împrumutase parohul."*

Ajuns seminarist, Julien Sorel ve deveni preceptorul copiilor domnului de Rênal. Reuşeşte să o facă pe doamna

Scanned with OKEN Scanner

de Rênal să se îndrăgostească de el, urmărindu-şi, clipă de clipă, propriile ţeluri.

Părăsind casa acestora, Julien va deveni secretarul marchizului de La Mole. Întocmai cum procedase cu doamna de Rênal, va proceda cu fiica marchizului.

Doamna de Rênal îi trimite marchizului o scrisoare, dezvăluindu-i acestuia adevărata faţă a lui Julien. Acesta îşi vede toate planurile spulberate şi, disperat, încearcă să o omoare pe doamna de Rênal. Din fericire, doamna de Rênal este numai rănită de focul de pistol tras de Julien asupra ei. Deşi îşi regretă fapta, Julien este condamnat la moarte şi executat.

Chiar şi atunci când urcă pe eşafod, Julien dovedeşte acelaşi curaj, înfruntându-i pe juraţi de pe poziţia clasei lui: *„Dar chiar dacă aş fi mai puţin vinovat, văd oameni care, fără să le pese de mila ce ar trebui să le-o trezească tinereţea mea, ar vrea să pedepsească prin mine şi să descurajeze astfel, pentru totdeauna, categoria aceasta de tineri care, născuţi într-o clasă inferioară şi oarecum apăsată de sărăcie, au norocul să dobândească o educaţie bună şi îndrăzneala să se amestece în ceea ce orgoliul bogătaşilor denumeşte societatea înaltă."*

K

Krimhilda – eroină principală a *Cântecului Nibelungilor*, al cărei portret, sub numele de Gudruna, apare schiţat mai întâi în poemul Eddei (cea mai veche creaţie literară a culturii germane).

Krimhilda este sora regelui Gunther, soţia cavalerului Siegfried şi cumnata Brunhildei.

În *Cântecul Nibelungilor* Krimhilda apare într-o triplă ipostază – de iubită, văduvă şi fe-

Scanned with OKEN Scanner

roce răzbunătoare a soţului ei, ucis mişeleşte de Hagen, din ordinul Brunhildei.

L

Lapona Enigel – personaj simbolic în poemul *Riga Crypto şi lapona Enigel* (autor Ion Barbu).

Enigel, lapona ce poartă *„un nume tătăresc al râului Ingul, afluent al Bugului rusesc“* (T. Vianu), descinde deci din regiuni nordice. Este o fiinţă liniştită, *„preacuminte“*, înţeleaptă şi echilibrată.

Existenţa ei se înscrie într-un ritm repetabil, pendularea ei în spaţiul geografic este un proces de transhumanţă: *„De la iernat, la păşunat,/În noul an, să-şi ducă renii,/Prin aer ud, tot mai la sud (...)“*.

În opoziţie cu Riga Crypto, pe care *„visuri sute, de măcel“* îl despart de soare, pentru Enigel aspiraţia spre soare, spre spiritualitate este o firească evoluţie spre un ţel mai înalt a fiinţei umane, pentru că numai ea are *„fântână-în piept“*, adică posibilitatea de reflectare.

Enigel este înţeleaptă şi nu răspunde chemării lui Riga Crypto de a-şi abandona propria condiţie şi de a-l urma pe acesta în lumea lui. Astfel, Enigel refuză coborârea pe o treaptă inferioară.

Lică Sămădăul – personaj în nuvela *Moara cu Noroc* (autor Ioan Slavici).

Lică Sămădăul este *„un om de treizeci şi şase de ani, înalt, uscăţiv şi supt la faţă, cu mustaţa lungă, cu ochi mici şi verzi şi cu sprâncenele dese şi împreunate la mijloc“*. Fizionomia sa trădează asprimea şi duritatea caracterului.

Despre el mai aflăm că este *„om cu stare, care poate să plătească grăsunii pierduţi ori pe cei furaţi“*.

Scanned with OKEN Scanner

Autoritatea lui Licã, tâlhar şi criminal, este necontestatã în rândul paznicilor de porci ce împânzesc luncile: *„om aspru şi neîndurat, care umblă mereu călare de la turmă la turmă, care ştie toate înfundăturile, cunoaşte pe toţi oamenii buni şi mai ales pe cei răi, de care tremură toată lunca şi care ştie să afle urechea grăsunului pripăşit chiar şi din oala cu varză".*

Vestimentaţia sa îngrijită şi scumpă contrastează puternic cu ocupaţia sa de porcar: *„Licã era porcar, însă dintre cei ce poartă cămaşă subţire şi albă ca floricelele, pieptar cu bumbi de argint (...)".*

Portretul moral al Sămădăului se conturează la început din reflectarea personalităţii sale în conştiinţa celorlalte personaje.

De îndată ce Licã îşi face apariţia la „Moara cu Noroc", Ana intuieşte cã este un om rău, un tâlhar şi încearcă să-i atragă atenţia soţului ei, Ghiţă: *„Fă cum ştii, dar eu îţi spun şi nu mă lasă inima să nu-ţi spun, cã Licã e om rău şi om primejdios: asta se vede din ochii lui, din rânjetul lui şi mai ales din căutătura ce are, când îşi roade de mustaţa cu dinţii. E om pătimaş, Ghiţă, şi nu e bine să te dai prea departe cu el."*

Cu timpul Licã reuşeşte să-şi exercite influenţa nefastă asupra lui Ghiţă, descoperind slăbiciunea acestuia pentru bani şi atrăgându-l tot mai mult în afacerile sale necurate.

Licã Sămădăul îl înspăimântă şi îl fascinează în acelaşi timp pe Ghiţă.

Spiritul său întreprinzător şi îndrăzneala în afaceri îi stârnesc lui Ghiţă nu doar admiraţie, ci şi teamă, căci a realizat cã nu poate rămâne la „Moara cu Noroc" până nu se face *„om al lui Licã".*

Nu numai Ghiţă devine victima lui Licã, ci şi Ana care, simţind înstrăinarea soţului, se aruncă în braţele Sămădăului, la îndemnul lui Ghiţă.

Scanned with OKEN Scanner

Liubov Andreevna Ranevskaia – eroină a dramei *Livada cu vişini* (autor Anton Pavlovici Cehov).

Liubov Andreevna este o moşiereasă, rămasă văduvă, care îşi risipeşte averea ducând o viaţă lipsită de griji, la Paris.

Întorcându-se la casa ei, aflată în mijlocul unei livezi cu vişini, ea decide să-şi vândă la licitaţie livada din pricina impasului financiar în care se găsea.

În Liubov Andreevna autorul surprinde degradarea morală a nobilimii aflate în declin şi prăbuşirea acesteia – provocată de risipă, lipsa simţului realităţii şi inactivitate.

Luca – personaj principal într-o serie de povestiri SF pentru copii (autor Vasile Poenaru).

Povestirile au fost publicate în colecţia *Împăraţia poveştilor: Povestea Vântului Turbat, Povestea calculatorului îndrăgostit, Povestea Planetei Gânditoare, Povestea Prinţesei Maria, Povestea fetiţei vrăjite, Povestea Câinelui Zburător* şi *Povestea tatălui risipitor salvat de Moş Crăciun.*

Dovedind curaj, răbdare, hotărâre, intuiţie şi spirit de sacrificiu, Luca, ajutat de fiinţe supranaturale, realizează numeroase fapte exemplare – de multe ori în spaţii extragalactice – şi reuşeşte să-şi regăsească tatăl răpit de Regele Cremene.

Luceafărul – personaj-simbol al poemului omonim (autor Mihai Eminescu).

Luceafărul-Hyperion este simbolul omului de geniu, caracterizat prin inteligenţă (raţiunea pură), obiectivitate, capacitatea de a se sacrifica pentru atingerea unui ideal, aspirând permanent la cunoaştere, dar incapabil de a fi fericit sau de a ferici pe cineva.

În primul tablou al poemului, Luceafărul, la chemarea fetei de împărat, se aruncă din cer în mare şi, luând chipul

Scanned with OKEN Scanner

unui „*mândru tânăr*“, a cărui înfăţişare aduce cu cea a unui „*tânăr voievod*“ – cu părul de aur, cu ochi scânteietori, purtând un giulgiu vânăt pe umerii goi şi un toiag încununat cu trestii –, o invită în palatele lui de mărgean, din adâncul oceanului.

Fata de împărat refuză însă invitaţia Luceafărului, socotindu-l frumos, „*cum numa-n vis/Un înger se arată*“, dar „*străin la vorbă şi la port*“, lucind „*fără de viaţă*“.

Peste câtva timp, în vis, fata îl cheamă din nou, iar Luceafărul apare, de această dată, întrupat din văile haosului, înveşmântat într-un giulgiu negru şi purtând pe „*viţele-i*“ negre de păr o coroană ce pare că arde. Tatăl Luceafărului este de această dată Soarele, iar Noaptea îi este mamă.

Tânărul îi făgăduieşte alesei sale „*cununi de stele*“; îi oferă cerul, pe care ea ar trebui să răsară ca o stea strălucitoare, alături de el. Fiinţă terestră, fata se află în imposibilitatea de a se ridica până la înălţimea Luceafărului. Spaima de necunoscut, incapacitatea de a-şi depăşi condiţia o determină să renunţe cu uşurinţă: „*O, eşti frumos, cum numa-n vis/ Un înger se arată,/Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată!*“ Fata este copleşită de intensitatea nefirească a iubirii pe care i-o poartă Luceafărul: „*Mă dor de crudul tău amor/A pieptului meu coarde,/Şi ochii mari şi grei mă dor,/Privirea ta mă arde.*“

Ea îi cere Luceafărului să devină muritor, ca şi ea, condiţionându-i astfel, iubirea: „*Dar dacă vrei cu crezământ/Să te-ndrăgesc pe tine,/Tu te coboară pe pământ,/ Fii muritor ca mine.*“

Partea a treia a poemului cuprinde călătoria Luceafărului prin spaţiul cosmic. Mistuitoarea sete de iubire îl determină să se hotă-

Scanned with OKEN Scanner

rască să facă acest sacrificiu, să îşi abandoneze condiţia sa de fiinţă nemuritoare. Luceafărul ajunge la Demiurg, pentru a-i cere acestuia să fie dezlegat de nemurire, în schimbul unei „*ore de iubire*“: „– *De greul negrei veci-nicii,/Părinte, mă dezleagă/Şi lăudat pe veci să fii/Pe-a lumii scară-ntreagă.*“

Părintele lumii îl numeşte Hyperion, adică „cel ce se mişcă deasupra“ sau „cel care este deasupra“. Hyperion simbolizează o natură superioară oamenilor, muritorilor.

Demiurgul îi atrage atenţia lui Hyperion asupra deosebirii esenţiale dintre el şi cea pe care o iubeşte: „*Tu vrei un om să te socoţi,/Cu ei să te asameni?/Dar piară oamenii cu toţi,/S-ar naşte iarăşi oameni.// Ei numai doar durează-n vânt/ Deşerte idealuri –/ Când valuri află un mormânt,/ Răsar în urmă valuri;// Ei doar au stele cu noroc/Şi prigoniri de soarte,/Noi nu avem nici timp, nici loc,/Şi nu cunoaştem moarte.*“

Demiurgul fixează tranşant opoziţia netă, incompatibilitatea dintre cele două lumi: existenţa oamenilor este pusă sub semnul norocului, al hazardului; ei doar „*răsar*“, „*durează-n vânt*“ şi apoi îşi „*află un mormânt*“, căci pentru ei totul nu este decât o succesiune, o veşnică alternanţă de apusuri şi răsărituri („*Părând pe veci a răsări,/Din urmă moartea-l paşte,/Căci toţi se nasc spre a muri/ Şi mor spre a se naşte*“); în schimb, Hyperion nu are „*nici timp, nici loc*“, el „*nu cunoaşte moarte*“. Demiurgul, în final, aduce argumentul hotărâtor, menit să zdruncine dorinţa aprigă a lui Hyperion de a deveni muritor, arătându-i pe pământul „*rătăcitor*“ perechea de îndrăgostiţi.

Apărând din nou „*în locul lui menit din cer*“, Hyperion o vede pe Cătălina, prea-frumoasa fată de împărat, „*îmbă-*

Scanned with OKEN Scanner

tată de amor", alături de Cătălin – pajul îndrăzneţ de la curte, priceput în jocul dragostei.

Cătălina simte încă nostalgia Luceafărului, dar ultima ei chemare adresată acestuia se transformă într-o rugăminte de a-i ocroti norocul: „– *Cobori în jos, luceafăr blând,/Alunecând pe-o rază,/Pătrunde-n codru şi în gând,/Norocu-mi luminează!*"

La chemarea fetei „*el tremură ca alte dăţi*", dar „*nu mai cade ca-n trecut/În mări din tot înaltul*", ci, înţelegând diferenţa esenţială dintre cele două lumi, rosteşte cu mândrie, impersonal, sentinţa: „*Trăind în cercul vostru strâmt/Norocul vă petrece, –/Ci eu în lumea mea mă simt/Nemuritor şi rece.*"

Luceafărul-Hyperion rămâne în lumea sa, privată de fericire, acceptându-şi destinul, menirea lui eternă, de a veghea asupra lumii, din îndepărtarea-i solitară. Omul comun este dominat de instinctualitate, de voinţa oarbă de a trăi, de egoism, adică de incapacitatea de a ieşi din sine. Omul superior, geniul, este dominat de inteligenţă, de capacitatea de a ieşi din sine, de a revărsa lumină asupra oamenilor. Lumina lui însă orbeşte, superioritatea lui copleşeşte, înălţimea lui intimidează şi, de aceea, el rămâne neînţeles, fascinând şi înspăimântând deopotrivă („*deşi vorbeşti pe înţeles, eu nu te pot pricepe*"). Izolat prin calităţile lui excepţionale, el va rămâne „*nemuritor*" prin forţa gândirii, dar „*rece*" în plan afectiv.

M

Manole – personaj legendar al baladei *Monastirea Argeşului*.

Manole este cel de-al zecelea meşter zidar, care, alături de alţi „*nouă meşteri mari,/Calfe*

Scanned with OKEN Scanner

şi zidari", a fost ales de către Negru-Vodă să ridice „*monastire naltă/ Cum n-a mai fost altă*".

Manole descoperă în vis ce trebuie făcut pentru ca zidurile mănăstirii să nu se mai prăbuşească peste noapte. El îi înştiinţează pe ceilalţi meşteri că, „*o şoaptă de sus*" i-a spus că în zidurile mănăstirii trebuie zidită cea dintâi „*soţioară*" sau „*sorioară*" care se va ivi „*mâni în zori de zi/Aducând bucate/La soţ ori la frate*".

Apariţia Anei, „*soţioara lui*", pe drumul ce duce spre mănăstire, declanşează zbuciumul sufletesc al lui Manole.

Iubirea pe care i-o poartă soţiei sale îl face să ceară ajutorul divinităţii, pentru a opri înaintarea acesteia spre locul unde urma să fie zidită. În sufletul lui se dă o luptă cumplită între dragostea purtată soţiei, dorinţa mistuitoare de a ridica mănăstirea şi necesitatea respectării jurământului făcut tovarăşilor săi.

Manole va trebui să o zidească pe Ana, în ciuda suferinţei provocate de acest lucru, căci numai astfel, prin sacrificiu, va putea asigura durabilitatea creaţiei sale. Tot ceea ce este frumos reclamă imperios jertfă.

Manole întruneşte tocmai acele trăsături pe care poporul le preţuieşte în mod deosebit: hotărârea, dragostea pentru frumos şi pentru meseria sa, respect pentru cuvântul dat.

Manole va muri aidoma lui Icar în urma dorinţei trufaşe a lui Negru-Vodă de a nu mai construi o mănăstire la fel de frumoasă, asigurând astfel unicitatea creaţiei. În locul în care Manole a căzut s-a ivit „*o fântână lină,/ Cu apă puţină,/ Cu apă sărată/ Cu lacrimi udată!*".

„*Meşterul Manole este fiecare creator de artă şi de acţiune, fiecare zămislitor şi întemeietor, care trebuie să îngroape în efortul lui ce are mai scump; nu se poate viaţă nouă fără jertfă*". (Tudor Arghezi)

Scanned with OKEN Scanner

Medeea – figură legendară din literatura greacă şi personaj principal în tragedia cu acelaşi nume (autor Euripide).

Fiică a regelui din Colchida, vrăjitoare, Medeea săvârşeşte o serie de crime oribile înainte şi după ce devine soţia lui Iason. Ea se răzbună în mod cumplit atunci când este părăsită de soţul ei: îşi otrăveşte rivala şi îşi sugrumă copiii, pentru a-l îndurera pe Iason, tatăl acestora.

Medeea este cel dintâi personaj feminin, deosebit de pasional, din tragedia greacă: ea iubeşte fără rezervă, sacrifică totul pentru cel iubit, iar atunci când se simte trădată, se răzbună crunt.

Ura nemărginită şi necondiţionată a Medeei ne lasă să înţelegem că şi iubirea ei a fost exact la fel.

Deşi îşi iubeşte copiii, ea decide să-i sacrifice pentru a-i produce soţului său o suferinţă îngrozitoare. În pofida unui autentic sentiment matern, ura şi răzbunarea ies învingătoare. Astfel, mama iubitoare se transformă într-un monstru, într-o fiinţă satanică.

Medeea este capabilă să îşi provoace ei înseşi cea mai teribilă suferinţă prin sacrificarea copiilor, fructul iubirii pătimaşe de altădată. Aceştia au devenit acum unealta răzbunării.

Legenda Medeei a mai fost abordată de Eschil şi Sofocle (în tragedii care nu s-au păstrat), de Seneca, Corneille, Jean Anouilh şi alţii (în tragedii, toate intitulate *Medeea*), de Ovidiu *(Heroide)* etc.

Micul Prinţ – personaj central în poemul în proză cu acelaşi nume (autor Antoine de Saint-Exupéry).

Micul prinţ provenea de pe o planetă îndepărtată, asteroidul B 612.

El este înzestrat cu însuşirile unui personaj fantastic. În timpul călătoriei sale în spaţiu se miră şi se minunează de tot ceea ce vede. Întrebările pe care le adresează Micul prinţ perso-

Scanned with OKEN Scanner

najelor pe care le va întâlni în timpul peregrinărilor sale şi răspunsurile pe care le primeşte capătă valoarea unei profunde meditaţii asupra condiţiei umane şi asupra adevăratului sens al vieţii. Micul prinţ devine astfel un personaj-simbol, fiind purtătorul unui mesaj încărcat de profunde semnificaţii morale.

Mihai Viteazul – personaj principal în poezia *Paşa Hassan* (autor George Coşbuc).

Mihai Viteazul, eroul de la Călugăreni, este înfăţişat în antiteză cu Paşa Hassan, comandantul armatei turceşti.

În vâltoarea luptei Mihai trece călare, *„cu fulgeru-n mână/În lături s-azvârle mulţimea păgână"*.

Acest „ghiaur", cum îi zic turcii, *„aleargă năvală nebună/Împrăştie singur pe câţi îi adună,/(...) El vine spre paşă: e groază şi vai,/Că vine furtună"*.

Figura lui Mihai Viteazul este reliefată prin tehnica gradării comparaţiilor cu elemente ale naturii. El e *„suflet de vânt"*, *„volbura toamnei"*, ca apoi să devină *„furtună"*, cu vorba de *„tunet"*.

Mihai e hotărât să câştige în confruntarea cu Paşa Hassan, chiar cu preţul vieţii *(„să piară azi unul din noi")*, ştiind că luptă pentru o cauză dreaptă: libertatea patriei.

Chipul lui Mihai capătă în ochii îngroziţi ai Paşei proporţii uriaşe: *„Sălbatecul vodă e-n zale şi-n fier,/Şi zalele-i zuruie crunte,/Gigantică poart-o cupolă pe frunte,/Şi vorba-i e tunet, răsufletul ger,/Iar barda din stânga-i ajunge la cer,/Şi vodă-i un munte."*

Când Paşa Hassan reuşeşte să ajungă la adăpost în tabăra sa, turcii îi dau dreptate, spunând că *„vodă ghiaurul în toţi a băgat/O groază nebună"*.

Mihai Viteazul, prin acţiunile sale, se impune ca un conducător exemplar al oştirii române, curajos, însufleţit de o mare dragoste pentru libertate.

Scanned with OKEN Scanner

Mihnea-Vodă cel Rău – personaj principal în nuvela istorică omonimă (autor Alexandru Odobescu).

Mihnea-Vodă cel Rău este un monarh despotic. Pentru a se menţine la domnie, el recurge la acţiuni odioase: ucide, necinsteşte fetele, pune la cale tot felul de uneltiri împotriva familiilor rivale.

Răzbunător din fire, de îndată ce 'află că boierii uneltesc împotriva lui, îi pofteşte la palat şi, după ce ţine o cuvântare făţarnică despre zădărnicia avuţiilor pământeşti, îi ospătează cu pilaf, în care erau presărate boabe sfărâmate de mărgăritar, pentru a le rupe dinţii şi a le însângera gurile clevetitoare.

Când este înştiinţat că planul său de a-i suprima pe Craioveşti i-a fost descoperit, dă poruncă să fie arse toate casele şi toate bisericile, pentru a se găsi locul în care aceştia s-ar fi putut ascunde.

Prin cruzimea de care dă dovadă şi intrigile pe care le pune la cale, Mihnea-Vodă cel Rău se aseamănă, până într-un punct, cu eroul romantic al nuvelei *Alexandru Lăpuşneanul*.

George Călinescu îl înscrie pe Mihnea-Vodă cel Rău în galeria personajelor romantice, a *„damnaţilor"*. Acţiunile sale îndreptate împotriva boierilor nu sunt decât consecinţa respectării jurământului pe care îl făcuse tatălui său, armaşul Dracea, de a-i stârpi cu orice preţ pe boieri. Aceste acţiuni îi vor aduce moartea.

Moby Dick – personaj-simbol în romanul omonim (autor Herman Melville).

Balena albă, Moby Dick, a cărei prindere devine pentru căpitanul Ahab o adevărată obsesie, a dat naştere la numeroase interpretări.

Într-o primă interpretare, aceasta este simbolul forţei şi al misterului naturii, devenind făptură mitologică şi,

Scanned with OKEN Scanner

astfel, imagine de referinţă a limitelor puterii umane.

Balena albă reprezintă totodată şi idealul pe care omul nu îl poate atinge decât prin sacrificiul de sine.

Morcoveaţă – personaj central al romanului omonim (autor Jules Renard).

Morcoveaţă reprezintă tipul, devenit clasic, al copilului nevoit să îndure asprimea şi nedreptatea familiei sale, în special a mamei. Aceasta din urmă îi face viaţă un adevărat chin: îl însărcinează cu toate treburile casei şi îl găseşte ţap ispăşitor al tuturor relelor făcute de fraţii lui. Nimic nu pare să o înduioşeze atunci când este vorba de Morcoveaţă. Într-un sfârşit, micuţul se va revolta împotriva mamei sale, răspunzând pentru prima dată „*nu*" la porunca acesteia de a se duce la moară şi declarându-i tatălui său, domnul Lepic, că doreşte să trăiască departe de mama lui. Un copil ca toţi ceilalţi, „*cu sufletul lui plin de contraste, mincinos, crud şi poltron, naiv, rafinat şi mojic totodată, resemnat şi rebel, şi totuşi plin de fermecătoare elanuri de sinceritate, de tandreţe şi de altruism, omuleţul ăsta înghesuie în inima lui pirpirie o întreagă umanitate.*" (Modest Morariu, în Prefaţa vol. *Morcoveaţă*)

Moş Goriot – personaj central în romanul omonim (autor Honoré de Balzac).

Într-o scrisoare către doamna Hanska, Balzac îşi defineşte personajul astfel: „*un om care este tată, aşa cum un sfânt, un martir, e creştin*". Prin Moş Goriot, Balzac ilustrează drama paternităţii.

Fost mare fabricant de paste făinoase, Moş Goriot îşi sacrifică întreaga avere pentru ca cele două fiice ale sale să se poată bucura de privilegiile unei vieţi lipsite de griji, în înalta societate. Din păcate, fiicele sale răsfăţate şi ingrate, văzând în tatăl lor doar o sursă perma-

Scanned with OKEN Scanner

nentă de bani, de îndată ce îşi ating scopul (una devine contesă de Restaud, iar cealaltă soţia marelui bancher, baronul de Nucingen) îl vor lăsa pe bătrân să moară în mizerie, vegheat doar de Rastignac.

Orbit de dragostea pe care le-o poartă fiicelor sale, Goriot va deveni victima propriei sale naivităţi şi incapacităţi de a-şi cunoaşte îndeajuns fiicele.

Mowgli – personaj al celor două *Cărţi ale junglei* (autor Rudyard Kipling).

Mowgli este un *„pui de om"*, găsit şi crescut de către lupoaica Raksha. Fiind un *„pui de om"*, el va trebui să înveţe legea junglei din *„scoarţă-n scoarţă"*. Tainele junglei îi vor fi dezvăluite de către ursul Baloo şi pantera Bagheera. Datorită curajului şi agerimii minţii sale, el va fi recunoscut ca şef, pentru că *„toată jungla se temea de el"*.

Mowgli, trăind printre animale, va oscila între dorinţa de a rămâne în lumea junglei şi cea de a se întoarce printre oameni. Părăsirea şi reîntoarcerea, de mai multe ori, la acelaşi mediu de viaţă, sugerează, de fapt, imposibilitatea adaptării totale.

Într-un sfârşit, Mowgli va opta să trăiască în mijlocul oamenilor.

N

Nae Caţavencu – personaj în comedia *O scrisoare pierdută* (autor Ion Luca Caragiale).

Caţavencu (al cărui nume derivă din cuvântul *caţă* – persoană rea şi cicălitoare) este tipul demagogului politic. Avocat, director-proprietar al gazetei „Răcnetul-Carpaţilor", el este noul produs al politicianismului vremii respective: un arivist fără scrupule, conştient de acest lucru. El citează adeseori propoziţia lui Machiavelli: *„Scopul scuză mijloacele"*, pe care însă o atribuie *„nemuritorului Gambetta"*.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru a-şi atinge ţelul (doreşte să devină deputat) Caţavencu nu se dă înapoi de la şantaj.

Atâta vreme cât se află în posesia scrisorii (obiectul şantajului), Caţavencu *„joacă tare"*, este îndrăzneţ, impertinent, dar, de îndată ce pierde scrisoarea, atitudinea lui se modifică fundamental: devine umil, servil, se gudură pe lângă Zoe şi acceptă să conducă manifestaţia în onoarea rivalului său politic. Lipsa principiilor morale îi conferă lui Caţavencu capacitatea de a se adapta oricărei situaţii, atâta timp cât are ceva de câştigat. Aceeaşi disponibilitate o arată şi în cariera politică: el este *„ultraprogresist"*, *„liberschimbist"* şi *„liberpansist"*.

Ambiţia de a deveni om politic este singura lui raţiune de a fi. Lui Tipătescu îi declară patetic, refuzând propunerile pe care acesta i le face în schimbul obţinerii scrisorii: *„Ce vreau? Ştii bine ce vreau. Vreau ce mi se cuvine după o luptă de atâta vreme, vreau ceea ce merit în oraşul acesta de gogomani unde sunt cel dintâi... între fruntaşii politici."* Dorinţa lui de a reuşi în cariera politică este tot atât de mare, pe cât de puternică îi este convingerea că deţine toate calităţile necesare pentru aceasta.

I. L. Caragiale a făcut din Caţavencu un exponent al politicianismului burghez: el doreşte neapărat postul de deputat, fiind lipsit de semnificaţie dacă pentru asta trebuie să adere la un partid sau la altul.

Nataşa Rostov – personaj în romanul *Război şi Pace* (autor Lev Tolstoi).

Nataşa Rostov este considerată a fi una dintre cele mai bine realizate personaje feminine din întreaga literatură universală.

Romanul o înfăţişează pe eroină în mai multe ipostaze: cea de copil, apoi cea de adolescentă şi, în cele din urmă, de

Scanned with OKEN Scanner

femeie matură. Astfel, Natașa va trece de la fericirea și ingenuitatea din vremea copilăriei și adolescenței la o perioadă de încercări dureroase și dezamăgiri, ajungând, prin suferință și cunoaștere, la o deplină maturitate.

Natașa era numai o copilă când s-a îndrăgostit de Boris Drubetskoi. L-a iubit apoi pe Andrei Bolkonski, devenind logodnica acestuia, după care s-a lăsat amăgită de insistențele lui Anatolie Kuraghin.

În cele din urmă, înnobilată și maturizată prin suferință, se va apropia de Pierre Bezuhov, pentru a găsi în căsnicia cu acesta liniștea și împlinirea vieții.

În creația tolstoiană, Natașa întruchipează idealul feminin: spontană și simplă, delicată și afectuoasă, devotată familiei și plină de compătimire pentru țăranii obidiți.

Nechifor Lipan – personajul absent al romanului *Baltagul* (autor Mihail Sadoveanu).

În jurul lui Nechifor Lipan se concentrează toată acțiunea romanului, toate mișcările Vitoriei Lipan, soția sa credincioasă, care dorește să afle adevărul despre dispariția lui.

Plecat de acasă, din Măgura Tarcăului, la Dorna, ca să cumpere niște oi, el întârzie mai mult decât de obicei, stârnind astfel neliniștea în sufletul Vitoriei. Caracterizarea personajului o regăsim în portretul colectiv pe care autorul îl face muntenilor: *„Locuitorii aceștia de sub brad sunt niște făpturi de mirare. Iuți și nestatornici ca apele, ca vremea; răbdători în suferinți ca și-n ierni cumplite, fără griji în bucurii ca și-n arșițile lor de cuptor, plăcându-le dragostea și beția și datinile lor de la începutul lumii, ferindu-se de alte neamuri și de oamenii de la câmpie și venind la bârlogul lor ca fiara de codru – mai cu seamă stau ei în fața soarelui c-o inimă ca din ei ruptă: cel mai adesea se desmiar-*

Scanned with OKEN Scanner

dă şi luceşte – de cântec, de prietinie. Aşa era şi Nechifor Lipan care acuma lipsea."

Aflăm de la autor că Nechifor „*s-a arătat totdeauna foarte priceput în meşteşugul oieritului. Stânile i-au fost bine rânduite şi ciobanii ascultători*".

Avea şi el slăbiciuni, ca tot omul: mergea pe la crâşmă „*să beie un pahar cu alţi munteni ca şi dânsul, vrednici tovarăşi în treburi de acestea*", de unde se întorcea seara târziu şi „*cu chef*".

La mustrările Vitoriei el îi răspundea totdeauna râzând: „*– Iar se oţărăsc în tine cei şapte draci!*" şi îşi mângâia „*mustaţa groasă, adusă a oală*".

Când Vitoria se arăta prea aprigă şi îndârjită, Nechifor Lipan „*socotea numaidecât că a venit vremea să-i scoată unii din demonii care o stăpâneau*", folosindu-se de „*două măiestrii puţin deosebite una de alta*": prima se numea „*bătaie*", iar cea de-a doua „*o bătaie ca aceea ori o mamă de bătaie*".

Nimic însă nu avea să ştirbească dragostea Vitoriei pentru Nechifor, nici bănuielile şi suferinţele ei vechi privind faptul că „*într-un an au fost ochi negri, într-altul nişte ochi albaştri de nemţoaică*".

Portretul lui Nechifor se întregeşte pe măsură ce Vitoria, în încercarea ei de a afla unde a fost omorât şi de către cine, culege date despre el. De la cei care răspund întrebărilor Vitoriei aflăm că Nechifor Lipan era „*om vrednic şi fudul*", care „*nu se uita la parale*", vesel şi „*meşter la vorbă*".

Întregul portret, realizat treptat, reînvie imaginea unui om deosebit, Nechifor Lipan fiind întruchiparea cea mai fidelă a munteanului.

Nică – personajul principal al *Amintirilor din copilărie* (autor Ion Creangă).

De fapt, personajul este chiar autorul, care îşi povesteşte copilăria,

Scanned with OKEN Scanner

relatându-ne despre sine şi despre cei pe care i-a întâlnit.

Nică trăieşte din plin toate bucuriile vârstei inocente. Poznele sale se ţin lanţ: fură cireşe, scoate pupăza din scorbura teiului şi vrea să o vândă la târg, fuge de la şcoală de frica Sfântului Nicolai etc.

Pe Nică îl caracterizează dragostea pentru învăţătură. În acest sens, mama lui, Smaranda, joacă un rol important, fiind cea care i-a îndreptat paşii către şcoală: *„Şi când învăţam eu la şcoală, mama învăţa cu mine acasă şi citea acum la ceaslov, la psaltire şi Alexandria, mai bine decât mine, şi se bucura grozav când vedea că mă trag la carte."*

Nică va învăţa carte pentru o vreme de la bădita Vasile, însă după numai un semestru, dascălul este prins la oaste cu arcanul.

Bunicul David Creangă îl trimite pe Nică la şcoala din Broşteni, împreună cu fiul său cel mic, Dumitru. Aici Nică şi Dumitru se vor îmbolnăvi de râie şi, în plus, cum sunt amândoi neastâmpăraţi, vor prăvăli o stâncă peste casa gazdei, Irinuca, distrugând-o.

Nică va urma apoi Şcoala domnească din Târgu Neamţ, apoi Şcoala de catiheţi din Fălticeni, *„fabrica de popi"*, şi, în cele din urmă, se va înscrie la Seminarul de la Socola.

Nimic nu se compară cu dragostea lui Nică pentru părinţii săi şi pentru satul natal. Despărţirea de părinţi şi de Humuleştiul său drag pentru a merge la şcoală produce o imensă suferinţă în sufletul copilului, care ştie că în viaţa lui începe o nouă etapă, a maturizării, departe de părinţi, departe de satul în care a crescut.

Nicolae Bălcescu – personalitate de seamă a culturii române, scriitor erudit, unul dintre conducătorii Revoluţiei de la 1848 din Ţara Romanească

Scanned with OKEN Scanner

Într-una din *Scrisorile* pe care Ion Ghica i le adresează lui Vasile Alecsandri se regăseşte un admirabil portret realizat lui Nicolae Bălcescu.

Ion Ghica fusese coleg de şcoală cu Bălcescu la Colegiul „Sfântul Sava". Prima întâlnire a celor doi este istorisită chiar de Ghica: într-o zi, el văzu cum *„un găligan de şcolar, cât un bivol de mare, tăbărâse pe un băiat slab şi pirpiriu, îl trântise la pământ şi-i căra la pumni, căutând să-i ia din mână o bucată de halviţă"*. Ghica îi dă o mână de ajutor băiatului *„slab şi asuprit"*, care era nimeni altul decât Nicu Bălcescu.

Ion Ghica îl va reîntâlni pe Nicu Bălcescu în anul 1841: era un tânăr căruia *„d-abia îi mija mustaţa pe buze"*, cu o *„fizionomie blândă şi simpatică"*. Acest tânăr dornic de a învăţa, *„dotat cu înlesnire şi aplicaţiune la studii, inteligent, ardent şi entuziast"*, de o modestie rară, va deveni prietenul apropiat al lui Ion Ghica.

Primele lucrări ale istoricului le citeşte Ghica, apoi le publică în revistele vremii: „Foaia ştiinţifică şi literară", „Propăşirea", „Magazin istoric".

„Nicu Bălcescu" – ne informează Ion Ghica – *„scria lesne, stilul său era limpede, strâns, nervos şi elegant, precum îl vedem în «Istoria lui Mihai Voievod-Viteazul» (...)"*.

Ion Ghica se opreşte în final asupra contribuţiei marelui patriot Nicolae Bălcescu la pregătirea revoluţiei paşoptiste: *„Am auzit şi am văzut pe mai mulţi atribuindu-şi lor, numai lor, tot meritul revoluţiunii de la 1848, şi mi-am zis adesea: Căci nu trăieşte Nicu Bălcescu, că le-ar spune cu pana lui cea ageră, în stilul său cel pătrunzător, că deşteptarea de la 1848 nu a fost opera unui singur om, nici a unui grup sau a unui partid, ci a fost opera simţului naţional al României întregi, a fost rezultatul a trei generaţiuni (...). Cugetătorul şi organizatorul a fost naţiunea (...)"*.

Scanned with OKEN Scanner

Ghica îşi aduce aminte cu emoţie de strânsa prietenie care l-a legat de Nicu Bălcescu: *„când am fost despărţiţi unul de altul, am fost în corespondenţă continuă, ne-am cunoscut totdeauna tot ce cugetam, tot ce lucram"*.

Sub văpaia amintirilor, Ghica a reuşit, scriind despre Nicolae Bălcescu, să realizeze unul dintre cele mai frumoase portrete existente în literatura română.

Nora – personaj central în drama *O casă de păpuşi* (autor Henrik Ibsen).

Soţie devotată, întreprinzătoare, tovarăşă de viaţă şi mamă exemplară, Nora a fost tratată totdeauna ca o *„păpuşă"* de către soţul ei, Helmer Torvald, un om mărginit şi egoist.

Nora aşteaptă până în ultima clipă să se producă *„minunea"* de a fi înţeleasă şi ajutată de către soţ.

Când realizează că totul este zadarnic, după un anevoios proces de conştiinţă, Nora îşi părăseşte căminul. Nora ia această decizie întrucât îşi dă seama că, înainte de a fi soţie şi mamă, este o fiinţă umană, care trebuie să-şi afirme personalitatea, să mediteze asupra drepturilor sale ca om.

O

Oedip – eroul unei vechi legende greceşti şi personaj principal în tragediile: *Oedip rege* şi *Oedip la Colonos* (autor Sofocle).

Oedip este purtătorul unui simbol tragic. El este fiul lui Laios, regele Tebei, şi al Iocastei, fiica lui Creon. Consultând oracolul, regele Laios află că fiul său, adus pe lume de Iocasta, este sortit să îşi omoare tatăl şi să se căsătorească cu propria sa mamă. Pentru a evita producerea acestor nenorociri regele ia decizia ca fiul său să fie ucis.

Scanned with OKEN Scanner

Oedip este salvat de nişte sclavi şi crescut la curtea regelui Polybos. Peste ani, lui Oedip îi este dat să îl întâlnească, la o răscruce de drumuri, pe Laios, pe care îl omoară într-o luptă iscată spontan, fără a şti că a comis un patricid.

Devine apoi regele Tebei şi se căsătoreşte cu văduva Iocasta (mama lui) cu care are patru copii: Antigona, Ismena, Eteocle şi Polinice.

În Teba izbucneşte o epidemie de ciumă, care nu poate fi curmată, după oracol, decât prin răzbunarea morţii lui Laios. Oedip se angajează să-l descopere pe ucigaşul lui Laios pentru a-şi scăpa poporul de ciumă. Când află că el însuşi este vinovatul (şi Iocasta – mama sa naturală, îi este acum soţie), îşi scoate ochii şi porneşte în pribegie, condus de Antigona. Oedip moare de bătrâneţe.

Oedip este prins, fără cruţare, în mrejele destinului, în ciuda eforturilor sale de a-l ocoli.

Soarta lui este foarte tristă; zeii îl ajută să se înalţe – Oedip a fost un rege bun, a salvat Teba, a condus-o cu înţelepciune şi bunătate, s-a bucurat de dragostea neţărmurită a supuşilor săi – pentru ca apoi să-l prăbuşească în cel mai adânc abis.

Deşi destinul este necruţător şi îl striveşte, Oedip îşi păstrează demnitatea până la ultima suflare. Această atitudine, devenită model de conduită omenească, va face din Oedip un erou tragic.

Oreste – personaj din literatura greacă.

Oreste este fiul lui Agamemnon şi al Clitemnestrei şi fratele Electrei şi al Ifigeniei.

Oreste va pedepsi moartea tatălui său, Agamemnon, ucis de soţia sa, Clitemnestra, şi de amantul acesteia, Egist, prin uciderea celor doi vinovaţi. Uciderea mamei sale îi răpeşte însă liniştea.

Eriniile cer ca el să fie pedepsit pentru crimele comise. Tribunalul instituit de către zeiţa

Scanned with OKEN Scanner

Atena, compus din cetăţenii cei mai cinstiţi ai oraşului, îl izbăveşte de orice vină. Atena însăşi votează în favoarea lui Oreste. Trimis de zeul Apolon să aducă în Atica statuia zeiţei Artemis, Oreste va avea prilejul să o reîntâlnească pe Ifigenia, sora lui.

Oreste apare ca personaj literar central în trilogia lui Eschil *Orestia*, dar şi în tragediile lui Euripide: *Andromaca*, *Electra*, *Oreste*, *Ifigenia în Taurida* şi *Ifigenia în Aulida*.

Otilia – eroină a romanului *Enigma Otiliei* (autor George Călinescu).

Asupra Otiliei se concentrează tot interesul scriitorului în acest roman. Accentul cade mai ales pe misterul feminităţii degajate de comportamentul acesteia.

Încă din copilărie, Otilia a fost marcată de statutul ei de orfană. Pentru moş Costache ea este *„fe-fetiţa“* lui, asupra căreia îşi revarsă întreaga delicateţe şi duioşie paternă. El doreşte să-i facă o situaţie Otiliei, înfiind-o. Dar atât teroarea exercitată asupra lui de Aglae Tulea, care ştie să-i speculeze laşitatea, cât şi propria lui spaimă de a se despărţi de bani îl împiedică mereu să ia această decizie. Toate acestea fac din adolescenta Otilia o victimă permanentă a atacurilor Aglaei, generate de invidie şi răutate.

Otilia, această fiinţă minunată, capabilă de *„gingăşii neprevăzute“*, de o vitalitate extraordinară, înviorează şi luminează cu prezenţa ei atmosfera închisă şi apăsătoare din casa lui Costache Giurgiuveanu. Ea răspândeşte în jurul său graţie, inteligenţă şi delicateţe.

Dacă pentru Aglae, *„baba absolută“*, Otilia este asemeni *„fetelor fără căpătâi şi fără părinţi“*, alta este impresia pe care tânăra o face asupra lui Pascalopol şi asupra lui Felix Sima. Otilia oscilează între cei doi bărbaţi, iar această oscilaţie îi dezvăluie caracterul. Pe Felix îl iu-

Scanned with OKEN Scanner

beşte, dar nu vede în el protectorul de care are nevoie. Ea îşi dă seama că dorinţa sa de a-şi trăi plenar viaţa – accentuată de perspectiva trecerii rapide a tinereţii – ar contraveni ţelului înalt al tânărului, acela de a deveni un medic de prestigiu.

Pascalopol însă, om cultivat şi manierat, îi oferă Otiliei atât de necesara protecţie şi o afecţiune matură, statornică şi generoasă.

Pascalopol este singurul care o poate ajuta să evadeze, mai ales după moartea tutorelui ei, din mediul meschin în care trăia. El poate să-i ofere o viaţă lipsită de griji şi să-i satisfacă din punct de vedere material toate capriciile. Pentru Pascalopol Otilia trece drept *„o mare ştrengăriţă“*, *„cu un temperament de artistă“*.

Otilia se va căsători cu Pascalopol, care, după puţin timp, îi va reda libertatea.

În fotografia pe care i-o arată Pascalopol lui Felix, peste ani, acesta nu mai regăseşte chipul de altădată al Otiliei, fata nebunatică şi inocentă, ci *„o doamnă foarte picantă, gen actriţă întreţinută“*.

Pentru Felix, Otilia, care, deşi îi oferise dovezi de dragoste, se măritase totuşi cu Pascalopol, rămâne o *„enigmă“*.

După opinia lui Pompiliu Constantinescu, enigma Otiliei este *„enigma feminităţii însăşi“*. G. Călinescu este de părere că enigma trebuie căutată mai degrabă în mintea lui Felix decât în însăşi comportamentul fetei: *„Pentru orice tânăr de douăzeci de ani, enigmatică va fi în veci fata care îl va respinge, dându-i totuşi dovezi de afecţiune.“*

P

Pantagruel – personaj în romanul *Gargantua şi Pantagruel* (autor François Rabelais).

Scanned with OKEN Scanner

Pantagruel este fiul de dimensiuni uriaşe al lui Gargantua. În urma numeroaselor aventuri la care ia parte alături de prietenul său Panurge, al cărui nume sugerează iscusinţa, şiretenia, Pantagruel va deveni un rege generos, optimist, moderat, înţelept, iubitor de frumos şi pasionat cititor al scriitorilor şi filozofilor antici.

Pantagruelismul, definit ca stare de veselie a spiritului, este concepţia conform căreia trebuie să trăieşti potrivit legilor naturii, în pace şi bucurie, departe de ororile războiului, de excesele intoleranţei religioase, de abuzurile justiţiei şi de corupţie.

Paşa Hassan – personaj principal în poezia omonimă (autor George Coşbuc).

Paşa Hassan este unul dintre comandanţii armatei turceşti în lupta de la Călugăreni.

În antiteză cu Mihai Viteazul, curajosul comandant al românilor, Paşa Hassan este un laş, întrucât, în loc să accepte confruntarea directă cu voievodul român, fuge înspăimântat, preferând să moară în *„gheară de fiară şi-n gură de tun“*.

Urmărit de Mihai, Paşa Hassan este cuprins de o dezgustătoare laşitate, de o spaimă cumplită şi aleargă disperat în căutarea unui loc în care să se ascundă.

Asemenea unui nebun, *„cu ochii de sânge“*, *„cu barba vâlvoi“*, nemaiputându-şi stăpâni teama, el îşi rupe veşmintele şi aleargă mâncând pământul. Paşa devine de-a dreptul ridicol. De frică, îi *„dârdâie dinţii, şi-i galben pierit“* la faţă. Reuşind să se adăpostească în tabăra armatei sale, Paşa Hassan *„a jurat/Să zacă de spaimă o lună“*.

Înfumuratul paşă, venit să subjuge şi să cotropească, este umilit, asemenea armatei sale, de Mihai Viteazul.

Patrocle – personaj în epopeea *Iliada* (autor prezumtiv Homer).

Scanned with OKEN Scanner

Patrocle este fiul lui Menecio. El a fost crescut de mic copil, la curtea lui Peleus, alături de Ahile, devenind un foarte bun prieten al acestuia. De aceea, atunci când Patrocle este ucis de Hector, Ahile răzbună moartea prietenului său, ucigându-l pe Hector şi târându-i corpul neînsufleţit prin pulbere, în urma carului său.

Penelopa – personaj în epopeea *Odiseea* (autor prezumtiv Homer).

Penelopa este soţia lui Ulise (Odiseu) şi mama lui Telemac. Ea este simbolul castităţii şi al fidelităţii conjugale, deoarece, în îndelungata absenţă a soţului, deşi asaltată de peţitori, nu acceptă să se căsătorească cu niciunul dintre ei.

În timpul absenţei lui Ulise, ea se apucă să ţească o pânză, promiţându-le peţitorilor că la terminarea acesteia îl va lua în căsătorie pe unul dintre ei. Amâna însă acest moment, destrămând noaptea tot ceea ce ţesea ziua.

Din fericire, momentul în care peţitorii îşi dau seama că fuseseră păcăliţi coincide cu sosirea lui Ulise. Acesta îi alungă din palat pe peţitori. Pentru Ulise şi Penelopa, viaţa conjugală îşi reia cursul fericit.

Conform unei alte versiuni, Ulise nu s-a mai întors niciodată la soţia sa, fiindcă a rămas împreună cu frumoasa Circe, iar Penelopa s-a măritat, într-un sfârşit, cu fiul lui Ulise, născut de Circe.

Pierre Bezuhov – personaj al romanului *Război şi Pace* (autor Lev Tolstoi).

Reprezentant al nobilimii ruse, Pierre Bezuhov se dovedeşte un personaj deosebit de complex: timid, lipsit de voinţă, sentimental şi aplecat spre visare, dar preocupat de dreptatea socială, ajungând la atitudini protestatare.

Căsătoria sa cu frivola Hélène se dovedeşte a fi un eşec, ca de altfel şi încercarea de a introduce pe moşiile sale reforme sociale.

Scanned with OKEN Scanner

Pierre Bezuhov va fi arestat la Moscova de către francezi, deoarece dorise să-l asasineze pe Napoleon. În închisoare el îl va cunoaşte pe soldatul Platon Karataev (simbol al poporului rus).

Bezuhov îşi va regăsi pacea sufletească în dragostea lui pentru Natașa, devenită soţia sa după moartea lui Andrei Bolkonski.

Prometeu – personaj legendar al mitologiei greceşti şi personaj central în tragedia *Prometeu înlănţuit* (autor Eschil).

Titanul Prometeu, împotrivindu-se voinţei lui Zeus, fură din Olimp focul, oferindu-l oamenilor. Drept pedeapsă, Prometeu este înlănţuit de stâncile Caucazului, din ordinul lui Zeus, îndurând suferinţe cumplite: un vultur mănâncă zilnic din trupul său.

Suferinţa lui Prometeu este nemărginită, dar nemărginită este şi dragostea lui faţă de omenire.

Prometeu este tipul eroului care se ridică împotriva despotismului, care vrea să schimbe lumea existentă cu una nouă, condusă după principiul dreptăţii şi al libertăţii. Prometeu îl avertizează pe Zeus că dacă nu renunţă la despotismul său, se va prăbuşi.

În lupta lui Prometeu nu are de partea sa niciun alt sprijin decât conştiinţa sa şi extraordinara putere de rezistenţă în faţa suferinţei. Semnificativ este faptul că, pe măsură ce suferinţa sa creşte, creşte şi puterea lui de a o îndura. Conform legendei, Prometeu va fi eliberat de Herakle (Hercule), care va răpune vulturul ce îl chinuia.

Figura lui Prometeu a fost evocată de mari scriitori ai literaturii universale: Hesiod: *Teogonia; Munci şi zile;* Calderón: *Statuia lui Prometeu;* Goethe: *Prometeu şi Pandora;* Shelley: *Pro-*

Scanned with OKEN Scanner

meteu descătuşat etc.

Q

Quasimodo – personaj în romanul *Notre-Dame de Paris* (autor Victor Hugo).

Quasimodo este un copil găsit, care, adoptat de arhidiaconul Claude Frollo, va deveni clopotarul de la Notre-Dame.

Sub aspectul grotesc, dat de diformitatea fizică (şchiop, chior, cocoşat), se ascunde însă un suflet deosebit, plin de delicateţe. Quasimodo îşi dezvăluie calităţile morale în nenumărate rânduri, mai ales prin acţiunile întreprinse în vederea salvării frumoasei ţigănci Esmeralda.

De îndată ce va înţelege că Frollo a fost cel care a dat-o pe Esmeralda pe mâna justiţiei, Quasimodo se va răzbuna, aruncându-şi *„tatăl"* şi stăpânul din înaltul turnurilor catedralei Notre-Dame.

Quasimodo poate fi considerat simbol al poporului, al celor mulţi, care sunt lipsiţi de putere. Răzbunarea sa asupra *„tatălui"* şi stăpânului său poate fi înţeleasă şi ca mânia poporului care se revoltă împotriva injustiţiei şi opresiunii.

R

Rama – erou mitic indian; prinţul Rama este personajul principal al epopeii sanscrite *Ramayana* (sec. IV î.Hr.).

Rama întruchipează eroul ideal, înzestrat cu cele mai alese trăsături morale.

El este nevoit, ca urmare a unei intrigi, să se retragă, vreme de 14 ani, într-o pădure, împreună cu soţia sa, Sita, până va lua tronul părintelui său.

Reuşeşte să-şi elibe-

Scanned with OKEN Scanner

reze soţia, atunci când aceasta este răpită de marele demon Ravana, dar se arată neîncrezător în fidelitatea ei şi, astfel, o pierde pentru totdeauna.

Rambert – personaj în romanul *Ciuma* (autor Albert Camus).

Rambert, jurnalist de profesie, este surprins de epidemia de ciumă pe când se afla în oraşul algerian Oran pentru a face un reportaj.

Deşi îşi aranjează cu gărzile plecarea din oraş, dorind să ajungă la Paris la iubita sa, Rambert se răzgândeşte chiar în ultimul moment, motivând că preferă să se alăture celor care luptă împotriva epidemiei, fiindcă *„dacă ar pleca, i-ar fi ruşine"*.

În locul fericirii personale, egoiste, Rambert alege să se facă util, să împărtăşască nenorocirea oamenilor, să fie solidar cu aceştia în faţa suferinţei.

Raskolnikov – personaj principal în romanul *Crimă şi pedeapsă* (autor Feodor Mihailovici Dostoievski).

Personaj complex, Raskolnikov are calităţi intelectuale şi morale deosebite, dar în acelaşi timp este bizar şi sfâşiat de nelinişti, contradicţii şi obsesii. Provenind dintr-o familie săracă, crescut doar de mama sa, Raskolnikov doreşte cu orice preţ să urmeze cursurile Facultăţii de drept din Petersburg, însă din cauza faptului că nu achită la timp taxele cuvenite, el va fi eliminat din universitate.

Crima pe care o comite (asasinarea a două femei) trebuie să-i demonstreze lui însuşi că este o personalitate *„excepţională"* şi că modul în care a acţionat este justificabil şi chiar lăudabil. Remuşcările însă nu întârzie să apară, provocându-i un puternic dezechilibru interior, din care va fi salvat doar de iubirea Soniei Marmeladova.

Răzvan – personaj principal în drama *Răzvan*

Scanned with OKEN Scanner

şi *Vidra* (autor Bogdan Petriceicu Hasdeu).

Răzvan este un erou romantic, care acţionează în împrejurări excepţionale (din rob ţigan el ajunge domn al ţării).

Acest „*suflet de vultur*", inteligent, generos şi curajos, trăieşte o dramă personală din cauza prejudecăţilor rasiale.

Până la întâlnirea cu Vidra, Răzvan se dovedeşte un apărător al ideii de libertate, un spirit generos şi dezinteresat, care se conduce după legile morale, nescrise, ale haiducilor.

Vidra, ambiţioasa nepoată a lui Moţoc, îl fascinează pe Răzvan şi, treptat, la început exprimându-şi admiraţia pentru calităţile lui, apoi arătându-şi dispreţul pentru lipsa lui de ambiţie, reuşeşte să-i inoculeze dorinţa de mărire.

Orbit de ambiţia Vidrei, Răzvan se va lăsa stăpânit de patima devoratoare a măririi.

El ajunge domn, dar este trădat şi moare în lupta cu polonezii, care pătrund în cetate.

Regele Lear – personaj central în tragedia omonimă (autor William Shakespeare).

Bătrânul rege Lear, este convins că puterile sale sunt nelimitate. El îşi împarte regatul între cele două fiice ale sale, Goneril şi Regan, alungând-o pe Cordelia, singura fiică ce îl iubeşte cu adevărat. Aceasta, spre deosebire de surorile ei, care se folosesc de linguşeli, îi dezvăluie iubirea simplu şi cinstit, nefiind însă crezută de tatăl ei.

Rămânând fără regat, Lear va fi alungat de cele două fiice, ajungând să trăiască în mizerie. Prăbuşirea sa morală începe din momentul în care realizează cu câtă cruzime o îndepărtase pe Cordelia, fiica iubitoare şi devotată.

Puterea de care dispusese odinioară, ca suveran absolut asupra vieţii şi morţii supuşilor săi, linguşirea şi slugărnicia cu care aceştia

Scanned with OKEN Scanner

îl tratau l-au făcut să devină foarte înfumurat şi vanitos. Lear apreciase odinioară doar supunerea oarbă şi nu-şi îndreptase atenţia niciodată asupra oamenilor aflaţi în suferinţă. Orgoliul său nemăsurat îl ţinuse departe de viaţă, departe de adevăratele sentimente şi valori umane.

Dramei sale sufleteşti îi va pune capăt Cordelia, fiica sa generoasă şi iubitoare. Cordelia îşi va salva tatăl, redându-i liniştea sufletească, prin puterea miraculoasă a iubirii şi a iertării.

Rémi – personaj central în romanul *Singur pe lume* (autor Hector Malot).

Rémi este un copil orfan, sfios şi inocent, care reuşeşte, în urma unor numeroase întâmplări, să-şi regăsească familia.

De-a lungul întregii acţiuni a romanului, Rémi oferă o frumoasă lecţie de curaj şi generozitate. Nimic nu reuşeşte să-l înfrângă: nici frigul, nici sărăcia cumplită în care este nevoit să trăiască, nici cruzimea oamenilor. Ca răsplată pentru toate suferinţele pe care le-a îndurat, Rémi va cunoaşte în final dragostea maternă, după care tânjise atât de mult.

Riga Crypto – personaj-simbol în poemul *Riga Crypto şi lapona Enigel* (autor Ion Barbu).

Riga Crypto, craiul care *„împărăţeşte"* peste bureţi şi ciuperci, simbolizează, prin chiar numele său (în limba greacă *kryptos* = ascuns), închistarea şi circumscrierea în universul în care trăieşte, cel al regnului vegetal, aflat sub semnul umbrei şi umezelii. Este numit *„inimă ascunsă"* atât din pricina izolării sale, cât şi a faptului că ascunde o mare taină. Ghioceii şi toporaşii îl *„ocărăsc"*, spunându-i că-i *„sterp"* şi *„nărăvaş"*, că nu doreşte să înflorească.

Ca principiu masculin, Crypto este nerodi-tor. Aspiraţia lui către soare, simbol al spiritu-

Scanned with OKEN Scanner

lui, al absolutului, este imposibil de realizat, căci înseamnă smulgerea din regnul său limitat şi pătrunderea în spaţiul luminii, care e nelimitat.

Dragostea pentru Enigel, lapona care călătoreşte cu renii ei către soarele sudului, îi va fi fatală. În dialogul purtat cu lapona Enigel, Crypto este surprins în spaţiul, ucigător pentru el, al soarelui, care se oglindeşte în el de zece ori.

Riga Crypto plăteşte pentru încercarea de a-şi depăşi condiţia. Pentru Riga Crypto, fiinţă inferioară, *„pahar e gândul, cu otravă“* şi de aceea el va avea parte de acelaşi destin ca al plantelor otrăvitoare, *„nebune“*, doborâte de o aspiraţie prea mare pentru mărginita lor putere.

Roland – personaj central în poemul eroic medieval francez *Cântecul lui Roland.*

Roland, conte palatin şi nepot al lui Carol cel Mare, mort în timpul unei expediţii militare organizate împotriva maurilor din Spania, s-a impus în conştiinţa poporului francez drept tipul cavalerului ideal, înzestrat cu alese însuşiri morale, generos, brav şi patriot.

Faţă de Olivier, prietenul său cel mai bun, Roland este uman şi delicat, în vreme ce, faţă de duşmani, este aspru şi neiertător.

Sentimentul onoarei şi spiritul creştin îl vor stăpâni până în ultima clipă a vieţii.

Românii (Plăieşii) – personaj colectiv în nuvela istorică *Sobieski şi românii* (autor Costache Negruzzi).

Cei nouăsprezece plăieşi sunt caracterizaţi în antiteză cu oastea leşească condusă de regele polonez Sobieski.

Deşi puţini la număr, plăieşii se hotărăsc să-i înfrunte pe asupritori. Sentimentul datoriei, izvorât din iubirea de ţară, din demnitatea lor de oşteni (*„Să nu zică leahul c-au intrat într-o*

Scanned with OKEN Scanner

cetate românească ca într-o ţarină pustie"), îi determină să lupte cu mult curaj şi să accepte moartea ca pe un dat firesc.

Ei nu se sperie nici de oastea puternică a vrăjmaşilor, nici de faima vestitului rege polonez. Atunci când Sobieski trimite un sol pentru a le cere plăieşilor să predea cetatea, un bătrân plăieş răspunde cu demnitate şi ironie: *„– Du răspuns măriei-sale (...) că laude şi îngroziri de aste am mai auzit noi, şi tot nu ne-am spăriet (...). Cetatea n-avem gând să i-o dăm cu una, cu două, macar că nu sunt în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din puşce, pe care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înuntru."*

Plăieşii vor rezista cu îndârjire atacurilor leşilor, dând dovadă de multă vitejie şi pricepere.

Acceptarea morţii ca pe un dat firesc, după ce îşi făcuseră pe deplin datoria faţă de ţară şi demnitatea de care dau dovadă stârnesc admiraţia ofiţerilor poloni. Însuşi regele, la sfatul înţelept al lui Iablonovski, va recunoaşte vitejia plăieşilor. Iablonovski îi atrăsese atenţia regelui, spunând că plăieşii *„n-au făcut decât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de toată lauda (...)"*.

S

Sancho Panza – personaj în romanul *Iscusitul hidalgo don Quijote de la Mancha* (autor Cervantes).

Sancho Panza îl însoţeşte pe cavalerul Don Quijote în calitate de scutier. El reprezintă în roman, bunul simţ ţărănesc, omul realist şi practic, plin de umor – umor dovedit de savoarea populară a snoavelor şi a nesfârşitului şir

Scanned with OKEN Scanner

de proverbe pe care le rosteşte.

Siegfried – eroul primei părţi a poemului epic *Cântecul Nibelungilor.*

Tânăr prinţ, frumos şi deosebit de viteaz, Siegfried cade victima răzbunării cumnatei sale, Brunhilda, care va pune la cale uciderea acestuia de către Hagen.

Figura ideală a acestui erou german a inspirat nenumărate opere populare şi culte.

Smaranda – personaj din opera *Amintiri din copilărie* (autor Ion Creangă).

Smaranda, mama lui Nică, este o femeie blândă, harnică şi iubitoare. Ea se înscrie în imaginea tradiţională a femeii din mediul rural: creşte o droaie de copii şi se ocupă de toate treburile gospodăriei.

Smaranda apare ca un personaj cu aură de basm, o fiinţă cu puteri miraculoase, care ştie să facă *„multe şi mari minunăţii: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului şi abătea grindina în alte părţi, înfigând toporul în pământ, afară, dinaintea uşii; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare“.*

Cel mai apropiat de sufletul ei rămâne Nică, primul născut, asupra căruia revarsă o imensă dragoste maternă. Când copilul se lovea, Smaranda bătea pământul, peretele sau lemnul care pricinuise durerea copilului şi suferinţa i se alina.

Smaranda este totodată o femeie superstiţioasă, bisericoasă şi cicălitoare cu soţul ei. Nu de puţine ori ea îi reproşează acestuia că este prea blând cu copiii, că îi răsfaţă peste măsură.

Convinsă de binefacerile învăţăturii, ea nu se lasă până nu-l trimite pe Nică la şcoală, în ciuda opoziţiei îndârjite a lui Ştefan a Petrei. Era în stare *„să toarcă-n furcă şi să învăţ mai departe“.*

Cu toate treburile gospodăreşti pe care le

Scanned with OKEN Scanner

avea, ea își găsea timp să-i fie lui Nică sprijin la învățătură, bucurându-se când vedea că îl trage inima la carte.

Smaranda știa să fie și aspră, atunci când copiii se luau la hârjoană, potolindu-i numai după ce le făcea *„câte-un șurub – două prin cap"* și le dădea *„câteva tapangele la spinare"*.

Sufletul scriitorului se înduioșează la amintirea chipului ei luminos: *„(...) brațele ei m-au legănat (...) Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat..."*

Evocând imaginea Smarandei, Ion Creangă a dat literaturii române unul dintre cele mai frumoase portrete închinate vreodată mamei.

Sobieski – personaj în nuvela *Sobieski și românii* (autor Costache Negruzzi).

Prezentarea regelui polonez este realizată în antiteză cu cei nouăsprezece plăieși.

Sobieski, *„vestitul rege"* al Poloniei, *„fala leșilor"*, se întoarce *„supărat și necăjit"* din pricina unei înfrângeri rușinoase. În orgoliul său, el, care se socotea un războinic de temut, nu putea suporta gândul de a se retrage învins.

Ascultând sfatul lingușitorului hatman Potoțki, regele se decide să pornească asaltul și să cucerească de această dată Cetatea Neamțului.

În fața oastei leșilor, românii, deși sunt în număr mic, luptă cu mult eroism. Ei obțin din partea lui Sobieski promisiunea că vor fi lăsați liberi dacă predau cetatea.

Regele, deși într-un moment de furie ia decizia de a-i spânzura pe plăieși, contrar promisiunii făcute, ascultă sfatul înțelept și cinstit al hatmanului Iablonovski și recunoaște meritele plăieșilor, curajul cu care aceștia și-au îndeplinit datoria față de țara lor.

Stavrache – personaj principal în nuvela *În*

Scanned with OKEN Scanner

vreme de război (autor Ion Luca Caragiale).

Hangiul Stavrache, om cu stare, îşi însuşeşte din lăcomie averea fratelui său, popa Iancu. Acesta, fiind capul unei bande de tâlhari şi fiind urmărit de poliţie, plecase voluntar pe front. După ce a fost înştiinţat de moartea fratelui său, Stavrache *„a plecat repede la târg să întrebe pe avocat, cu ce forme intră cineva regulat în stăpânirea averii unui frate bun pierdut, care n-are alt moştenitor"*.

Rămas stăpân pe averea fratelui său, Stavrache trăieşte cu neliniştea întoarcerii acestuia. Neliniştea i se transformă, treptat, într-o adevărată obsesie. În mintea lui Stavrache revine chinuitor glasul fratelui său: *„Gândeai c-am murit, neică?"*

Căzând pradă halucinaţiilor, Stavrache se închipuie într-o înverşunată încleştare cu popa Iancu: *„simte cum degetele-i pătrund în muşchii grumazului strivindu-i, afundând beregata, sfărămând încheietura cerbicii. Dar cu cât strânge mai tare, cu atât chipul căpitanului se luminează; cu cât el scrâşneşte, cu atât militarul râde mai zgomotos şi mai vesel"*. După o astfel de încleştare, urmează prăbuşirea psihică. Dis-de-dimineaţă, merge la preot pentru a-l ruga să îi facă sfeştanie acasă.

Reacţiile generate de aşteptare, de veghe, de tensiune se concretizează, la nivelul comportamentului, în stări fiziologice şi psihologice prezentate gradat de autor. Complet dezumanizat, când popa Iancu se întoarce cu adevărat, Stavrache înnebuneşte şi încearcă să-şi sugrume fratele.

Nebunia lui Stavrache este declanşată de lăcomie. Posibilitatea de a rămâne fără avere echivalează, în viziunea lui Stavrache, cu o adevărată dramă. Lăcomia acestuia este pusă în evidenţă şi de dialogul dintre hangiu şi fetiţa care vine în toiul nopţii să cumpere gaz. Sta-

Scanned with OKEN Scanner

vrache este un personaj rapace, în realizarea căruia *„nu lipseşte de altfel nici obligatoriul factor ereditar al naturaliştilor, strecurat cu discreţie, de astă dată, fără paradă scientistă. Incontestabil există o tară în familia în care un frate înnebuneşte, iar altul se face tâlhar ca popă şi delapidator ca ofiţer“*. (George Călinescu).

Stănică Raţiu – personaj în romanul *Enigma Otiliei* (autor George Călinescu).

Stănică Raţiu, ginerele Aglaei Tulea, căsătorit cu fiica acesteia, Olimpia, întruchipează tipul arivistului, un Dinu Păturică modern.

Avocat fără procese, Stănică Raţiu este un om lipsit de scrupule, cu o mare disponibilitate de adaptare şi supravieţuire, intrigant, urmărind cu îndârjire să stoarcă bani de la oricine şi prin orice mijloace.

Stănică Raţiu afişează un adevărat cult pentru familie, dar de fapt nu ezită nicio clipă s-o părăsească pe Olimpia şi să se însoare cu Georgeta, de îndată ce reuşeşte să-şi însuşească în mod brutal banii lui Moş Costache, căruia îi provoacă moartea.

Sylvestre Bonnard – personaj central în romanul *Crima lui Sylvestre Bonnard* (autor Anatole France).

Sylvestre Bonnard, în ale cărui trăsături întrezărim figura autorului, este un bătrân savant care duce o viaţă solitară, în mijlocul bibliotecii sale, înconjurat fiind doar de o guvernantă şi un motan.

Acest erudit îşi dedică întreaga existenţă colecţionării de manuscrise rare, acceptând să ducă o viaţă retrasă în turnul lui de fildeş, mai mult din pricina timidităţii şi stângăciei decât din refuzul de a trăi în mijlocul oamenilor.

Sufletul său ascunde multă dragoste şi tandreţe.

De îndată ce în viaţa sa apare tânăra orfană Jeanne, el o va înconju-

Scanned with OKEN Scanner

ra cu multă dragoste, asumându-şi totodată responsabilitatea educaţiei sale şi a asigurării unui viitor bun. „*Crima*“ simbolică pe care o comite acest bătrân savant este de a fi păstrat, atunci când a trebuit să-şi vândă biblioteca, unul din manuscrisele de care se simţea foarte legat.

Ş

Ştefan cel Mare[1] – personaj principal în drama *Apus de soare* (autor Barbu Ştefănescu Delavrancea).

Ştefan cel Mare, personaj de factură romantică şi de proporţii monumentale, se află la vârsta senectuţii, bolnav şi neputincios în faţa sfârşitului inexorabil.

Acest bărbat, supranumit „*Soarele Moldovei*“, biruitor în nenumărate războaie, cel care „*aşezase ţara în rânduiala dreptăţii, a păcii şi a vitejiei*“, trăieşte drama bătrâneţii şi a sfârşitului apropiat.

Drama are un dublu conflict: unul interior, psihologic, conflictul dintre Ştefan-omul şi Ştefan-domnitorul, şi unul exterior (care determină intensificarea conflictului intern), complotul boierilor, în frunte cu paharnicul Ulea, împotriva lui Ştefan.

Ca domnitor, Ştefan cel Mare s-a impus în conştiinţa poporului ca un luptător neînfricat pentru apărarea Moldovei, a dus o politică înţeleaptă, sprijinindu-se pe mica boierime şi pe răzeşi, manifestând bunătate faţă de supuşii devotaţi şi asprime faţă de uneltitori, folosindu-şi puterea şi autoritatea deplină în scopul apărării ţării.

Bătrân şi bolnav, el doreşte să asigure viitorul ţării prin înscăunarea lui Bogdan.

Modestia, curajul, imensa dragoste faţă de

Scanned with OKEN Scanner

ţară, o extraordinară disponibilitate sufletească – toate acestea alcătuiesc portretul moral al domnitorului Ştefan, a cărui voinţă s-a identificat întotdeauna cu cea a Moldovei.

Complotul boierilor agravează starea sănătăţii domnitorului, care doreşte să grăbească înscăunarea lui Bogdan.

Pe Ştefan nu gândul morţii îl înspăimântă, ci faptul că autoritatea domnească s-ar putea prăbuşi odată cu dispariţia lui fizică. El a privit moartea în faţă de nenumărate ori.

Ca om, el se supune aceloraşi legi biologice ca toţi oamenii: bătrâneţea şi boala. Ca domnitor, el doreşte să-l înfrângă pe Ştefan-omul, să domine boala. Cu multă bărbăţie, el suportă arderea rănii de la picior, astfel că Ştefan-domnul. învinge slăbiciunile omului, suferinţa fizică.

Ştefan îi pedepseşte exemplar pe uneltitori, realizând astfel un ultim act de dreptate, în vederea împlinirii voinţei şi misiunii sale politice.

În final, Ştefan-omul este învins de Ştefan-domnul. Ştefan-omul coboară în cripta de la Putna, pentru ca Ştefan-domnul, învingător al duşmanilor şi al morţii, să intre în nemurire. Cuvântul pe care îl are pe buze în momentul în care trece pragul spre împărăţia veşniciei, cheia miraculoasă cu care deschide poarta-i ferecată, este: Moldova.

Ştefan cel Mare[2] – personalitate istorică monumentală evocată în *Letopiseţul Ţării Moldovei* (autor Grigore Ureche).

Portretul literar al lui Ştefan cel Mare, realizat de Ureche, a rămas până astăzi celebru în întreaga literatură română. Grigore Ureche prezintă împrejurarea morţii domnitorului, înfăţişarea lui, sentimentele poporului la moartea sa, intrarea lui Ştefan în legendă, aprecieri asupra vremii şi o scurtă

Scanned with OKEN Scanner

însemnare istoriografică.

Portretul realizat de cronicar domnitorului cuprinde mai ales trăsături morale ale acestuia: *„Fost-au acest Ştefan-Vodă om nu mare de statu, mânios şi de grabă a vărsa sânge nevinovat; de multe ori la ospeţe omorâia fără giudeţ... Amintrelea era om întreg la fire, neleneşu, şi lucrul său îl ştiia a-l acoperi, şi unde nu gândeai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie, meşter; unde era nevoie, însuşi se vârâia, ca văzându-l ai săi, să nu îndărăpteze, şi pentru aceia raru războiu de nu biruia. Şi unde-l biruia alţii, nu pierdea nădejdea, că ştiindu-să căzut gios, se ridica de-asupra biruitorilor.“*

În final, Ureche deplânge moartea lui Ştefan cel Mare şi ne informează despre durerea care a cuprins întregul popor: *„Atâta jale era, de plângea toţi ca după un părinte al său, că cunoştea toţi că s-au scăpat de mult bine şi de multă apărătură.“*

Ştefan Gheorghidiu – personaj principal în romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* (autor Camil Petrescu).

Ştefan Gheorghidiu este un intelectual care trăieşte atât drama unei iubiri neîmplinite, cât şi drama neadaptării la un mediu social corupt şi meschin.

Pentru Ştefan Gheorghidiu eşecul în dragoste echivalează cu un eşec în cunoaştere. El trăieşte dragostea la modul absolut, cu maximă sinceritate, cu abandon sufletesc, dar şi cu maximă luciditate.

Gândul că Ela, soţia sa, îi este infidelă, declanşează în sufletul său o suferinţă cumplită, o neîncredere totală în judecata sa: *„Prăbuşirea mea lăuntrică era cu atât mai grea, cu cât mi se rupsese totodată şi axa sufletească: încrederea în puterea mea de deosebire şi alegere, în vigoarea şi eficacitatea*

Scanned with OKEN Scanner

inteligenţei mele".

Ştefan Gheorghidiu, cel care definea iubirea drept „*un proces de autosugestie*", devine victima tocmai a capacităţii lui de autoamăgire, de autosugestie. Gheorghidiu a comis eroarea gravă de a lua drept realitate ceea ce credea el că ar trebui să fie realitatea. Autosugestionându-se, el a idealizat fiinţa iubită, iar acum nu îşi poate explica motivul pentru care nu mai găseşte în ea calităţile pe care i le atribuise odinioară.

Suferinţa lui Gheorghidiu nu provine din gelozie (*„Nu, n-am fost nicio secundă gelos, deşi am suferit atâta din cauza iubirii"*), din faptul că se simte înşelat de Ela, ci din apriga nevoie pe care o simţea de a avea certitudinea infidelităţii soţiei.

Ştefan este totodată un orgolios. Încearcă să-şi ascundă suferinţa în faţa celorlalţi, din dorinţa de a nu părea ridicol. Se pare că tot din orgoliu el a acceptat să participe la război: *„Nu pot să dezertez, căci mai ales, n-aş vrea să existe pe lume o experienţă definitivă, ca aceea pe care o voi face, de la care să lipsesc, mai exact să lipsească ea din întregul meu sufletesc. Ar avea faţă de mine, cei care au fost acolo, o superioritate, care mi se pare inacceptabilă. Ar constitui pentru mine o limitare."*

O altă explicaţie care ar putea sta la baza deciziei sale de a participa la război ar putea fi nevoia lui Ştefan Gheorghidiu de a trăi toate experienţele posibile, în funcţie de care să-şi delimiteze propria individualitate.

Experienţa războiului este decisivă pentru Ştefan Gheorghidiu. Realitatea frontului îi arată o altă dimensiune a vieţii. Suferinţa din dragoste intră în umbră, devine nesemnificativă. El se va despărţi de Ela, lăsându-i totul, *„adică tot trecutul"*.

Ştefan Gheorghidiu,

Scanned with OKEN Scanner

intelectualul lucid, adept al unei morale intransigente, este un inadaptat în raport cu o lume dominată de minciună şi corupţie.

Ştefan Tipătescu – personaj al comediei *O scrisoare pierdută* (autor Ion Luca Caragiale).

Ştefan Tipătescu întruchipează tipul junelui-prim din teatrul clasic. După ce a epuizat toate mijloacele de parvenire, el recurge la o nouă soluţie: Zoe.

Tipătescu se supune capriciilor acesteia, căci ştie foarte bine că de ea depinde destinul său politic. Cu toate acestea, orgoliul îl împiedică să accepte, de prima dată, propunerea lui Zoe de a susţine candidatura lui Caţavencu, care îi şantaja.

După îndelungi insistenţe şi presiuni din partea lui Zoe, Tipătescu cedează, motivând că o face numai pentru a-i salva onoarea.

Totodată el profită cu neruşinare de naivitatea lui Trahanache, care îl consideră un bun *„prietin"* şi protector al *„onoarei coanei Joiţica"*.

În mod cu totul surprinzător, Tipătescu este capabil de iniţiative îndrăzneţe: îi propune lui Zoe să fugă împreună, dar aceasta respinge cu hotărâre propunerea.

Ca prefect al judeţului, el nu are scrupule, nu se dă înapoi de la abuzuri. Cea mai bună caracterizare i-o face Pristanda, subalternul său: *„moşia – moşie, fonctia – fonctie, coana Joiţica – coana Joiţica: trai, neneaco, cu banii lui Trahanache... babachii!"*.

Şuşteru – personaj principal în nuvela *Dincolo de nisipuri* (autor Fănuş Neagu).

Locuitor al unui sat cuprins de secetă, din Câmpia Brăilei, Şuşteru pleacă, împreună cu ceilalţi membri ai comunităţii, în căutarea apei, oprită, după părerea sa, de către morarii din amonte.

Chiar şi atunci când toţi sătenii se întorc la casele lor, obosiţi şi deznădăjduiţi, Şuşteru îşi

Scanned with OKEN Scanner

continuă drumul, simbolic, în căutarea apei.

El nu poate renunţa la idealul său, asemenea emirului din poezia lui Macedonski, simţind *„mereu în faţă răcoarea valurilor"*.

T

Tartarin din Tarascon – personaj central în trilogia *Tartarin din Tarascon*, *Tartarin în Alpi* şi *Port Tarascon* (autor Alphonse Daudet).

Denumit şi Don Quijote provensal, Tartarin, acest celebru vânător, idol al tarasconilor, ilustrează incarnarea spiritului de aventură într-o ambianţă provincială văzută caricatural.

Victimă a propriei sale imaginaţii hrănite cu poveşti vânătoreşti, Tartarin, *„un om cam de patruzeci–cincizeci şi cinci de ani, mărunţel, pântecos, bine legat, roşcovan..."*, naiv şi lăudăros, va lua parte la numeroase aventuri: vânează lei în Sahara, escaladează Alpii şi ajunge să întemeieze state în insule exotice, devenind pretutindeni pradă uşoară pentru diverşi escroci.

În *Tartarin din Tarascon*, Daudet a imortalizat tipul meridionalului lăudăros şi înfumurat.

Telemac – personaj legendar grec, fiul lui Ulise şi al Penelopei. Apare ca personaj literar în epopeea atribuită lui Homer: *Odiseea*.

Tânăr generos, afectuos, înţelept, Telemac, la întoarcerea părintelui său în Ithaca, îl ajută cu vitejie să-i alunge pe peţitorii Penelopei.

Figura acestui personaj este reluată de către Fénelon în romanul educativ *Aventurile lui Telemac*, de către J. Giono: *Naşterea Odiseei* etc.

Tom Jones – personaj principal în romanul *Tom Jones, istoria unui*

Scanned with OKEN Scanner

copil găsit (autor Henry Fielding).

Tom Jones este un copil găsit, pe care îl creşte un moşier cu suflet bun, domnul Allworthy.

Tânărul Tom se îndrăgosteşte de Sofia, fiica unui moşier vecin, domnul Western. Deşi fata îi răspunde cu aceleaşi sentimente, căsătoria dintre cei doi tineri este împiedicată de tatăl Sofiei. Tom va părăsi casa părinţilor adoptivi, urmat fiind, la aflarea veştii, de Sofia. Domnul Western porneşte şi el pe urmele nesupusei sale fiice.

Descoperindu-se originea aristocratică a lui Tom, după îndelungi peripeţii, Tom se va căsători cu Sofia.

Tom Jones, departe de a fi tânărul ideal (are un temperament aprins, este nestăpânit în pasiunile şi dorinţele sale), nu este, ca celelalte personaje ale romanului, avid după câştig, ci, dimpotrivă, este generos, cinstit, curajos, fiind animat de o mare dragoste faţă de oameni.

Tom Sawyer – personaj principal în romanul *Aventurile lui Tom Sawyer* (autor Mark Twain).

Tom Sawyer este un copil inteligent, în vârstă de 12 ani, un ştrengar care, neîmpăcându-se cu educaţia puritană primită la şcoală şi în casa mătuşii Polly, se ţine numai de şotii. Imaginaţia lui este hrănită cu tot felul de cărţi din literatura de aventuri, pe care le citeşte pe ascuns.

Dorinţa sa de aventură devine realitate din momentul în care, împreună cu prietenul său Huck Finn, asistă la uciderea doctorului Robinson de către Joe Indianul.

Această întâmplare îi va da prilejul mult râvnit de a deveni un „erou" al târguşorului St. Petersburg, în momentul în care dezvăluie adevărul la tribunal.

Aventurile însă se ţin lanţ, iar Tom Sawyer,

Scanned with OKEN Scanner

împreună cu Huck, spre admiraţia întregii comunităţi, vor intra în posesia comorii care ajunsese în mâinile lui Joe Indianul.

U

Ulise (Odiseu) – erou mitic grec, personaj principal în epopeea *Odiseea* (autor prezumtiv Homer).

Rege al insulei Ithaca, unul dintre conducătorii greci în războiul contra Troiei, Ulise s-a remarcat prin calităţi deosebite: vitejie, abilitate, înţelepciune şi prudenţă.

Eroul rezolvă o serie de probleme dificile: o cere pe Elena de la troieni, face spionaj în Troia şi inventează stratagema calului troian, care i-a ajutat pe ahei să cucerească Troia.

După război, pornind spre Ithaca, loc unde era aşteptat de soţia sa, Penelopa, Ulise rătăceşte pe mare vreme de zece ani, timp în care este persecutat de zei, dar protejat de zeiţa Atena.

Până să sosească acasă, peripeţiile sale pe mare sunt numeroase: ajunge pe ţărmul tracic; poposeşte în ţările Lotofagilor (trib de pe ţărmul Africii, mâncător de lotus, o plantă care provoacă uitarea şi din care se pare că a mâncat şi Ulise) şi Ciclopilor (de unde scapă orbindu-l pe Polifem); primeşte în dar de la Aiolos (Eol) burduful vânturilor, pe care din greşeală îl dezleagă, stârnind un uragan; scapă cu greu de Lestrigonii canibali; face apoi un popas la vrăjitoarea Circe, cu care are un fiu (Telegonos); după un an, pleacă mai departe, izbutind să scape de ademenirile Sirenelor; trece cu dificultate prin strâmtoarea dintre Scylla şi Charybda şi ajunge cu corabia sa, sfărâmată de alt ura-

Scanned with OKEN Scanner

gan, la nimfa Calypso, rămânând aici şapte (sau zece) ani; naufragiază la feaci şi e găsit de Nausicaa care îl aduce la palatul tatălui său, regele Alkinous, şi, în fine, cu o corabie dată de acesta, izbuteşte să ajungă în Ithaca. Aici se ocupă în primul rând de nenumăraţii peţitori care îi dădeau târcoale soţiei sale, Penelopa, reuşind să-i alunge.

Aventurile lui Ulise sunt subordonate unor idei generoase: dragostea pentru locul natal şi fidelitatea. Ulise se descurcă în cele mai grele situaţii pentru a atinge un singur ţel: reîntoarcerea în sânul familiei.

Ulise mai apare menţionat de câteva ori în *Iliada*, dar şi în alte opere, aparţinând lui: Shakespeare: *Troilus şi Cresida;* Racine: *Ifigenia;* Giraudoux: *Război cu Troia nu se face;* Joyce: *Ulise.*

Unchiul Tom – personaj central în romanul *Coliba Unchiului Tom* (autoare Harriet Beecher-Stowe).

Destinul lui Tom, un negru cinstit şi evlavios, este unul tragic.

După ce a fost vândut de către domnul Shelby, Tom va trăi o perioadă la noul său stăpân, omenosul Saint Clare (acesta cumpărându-l de la târgul de sclavi din Washington), după care va cunoaşte bestialitatea plantatorului Simon Legree, bătăile acestuia pricinuindu-i moartea.

Fiul domnului Shelby îşi va ţine promisiunea şi îl va elibera pe Tom chiar înainte de a-şi da sfârşitul.

Înfăţişând drama lui Tom, scriitoarea condamnă inechitatea socială generată de diferenţierea oamenilor în funcţie de culoarea pielii. Tom îşi acceptă destinul fără revoltă, suportă cruzimea oamenilor din jurul său cu demnitate, păstrându-şi acelaşi suflet bun şi iubitor, încrezător în faptul că, mai devreme sau mai târziu, va fi liber.

Scanned with OKEN Scanner

Ursan – personaj în poemul eroic *Dan, căpitan de plai* (autor Vasile Alecsandri).

Ursan este prietenul şi tovarăşul de luptă al lui Dan. Acestui *„pribeag misterios“* de peste Milcov, V. Alecsandri îi realizează un portret deosebit de sugestiv: *„Om aspru care doarme culcat pe-un buzdugan,/ (...), pletos ca zimbrul, cu peptul gros şi lat,/Cu braţul de bărbat, cu pumnul apăsat,/E scurt la grai, năprasnic, la chip întunecos“.*

În vremea lui Ştefan cel Mare, Ursan îl prinsese, *„intrând în duşmani singur ca vieru-n stuhul tare“*, pe hanul Mârza *„din fugă cu arcanul“.*

Vitejia lui Ursan l-a impresionat pe domnitor, care, de atunci, l-a pus să stea de pază în mijlocul câmpiei şi să îngrijească herghelille domneşti.

Aflând că *„ţara-i la peire“*, Ursan, viteaz ca şi Dan, nu stă pe gânduri, ci, privind *„grozavu-i buzdugan“*, încalecă pe un cal neîmblânzit şi porneşte grabnic la luptă, alături de neînfricatul său prieten, Dan.

Pe câmpul de bătălie, Ursan *„năval' s-aruncă în neagra tătărime,/ Croind o pârte largă prin deasa ei mulţime,/Sub mână-i buzduganul, unealtă de peire,/Ca un balaur face în giuru-i o rotire“.*

Lui Ursan nimic nu-i stă în cale, căci el *„mereu lucrează,/Şi spre apus prin sânge mereu înaintează“.*

Viteazul Ursan este însă rănit, *„străpuns de o săgeată ce-i intră-n pept adânc“*. El va fi salvat de fiica sa, Fulga, *„ce apare ca o fantasmă albă/Şi grabnic pe-al ei tată răpeşte din grămadă,/Apoi cu el dispare ca şoimul cu-a sa pradă“.*

Prin toate acţiunile sale, Ursan dă dovadă de curaj, dragoste de libertate şi patriotism.

Scanned with OKEN Scanner

V

Väinämöinen – figură din mitologia finlandeză, personaj principal al *Kalevalei*.

Luptător neînfricat, el este în acelaşi timp vrăjitor, poet şi cântăreţ – un fel de Orfeu nordic.

Vasile Baciu – personaj al romanului *Ion* (autor Liviu Rebreanu).

Vasile Baciu, tatăl Anei, fusese un om harnic, mereu printre fruntaşii satului. Se însurase cu o fată bogată şi urâtă, pe care însă a iubit-o şi a tratat-o cum se cuvine, căci datorită ei *„a intrat în rândul oamenilor avuţi"*.

Văduv acum, îl durea gândul că va trebui să renunţe la o parte din pământurile lui pentru a-i face zestre Anei când se va mărita.

Fire aprigă şi autoritară, Vasile Baciu îi declară lui George Bulbuc – pretendent înstărit al fiicei sale, *„greoi şi umeros ca un taur"*, că el vrea un ginere *„cumsecade, nu fleandură"*, comunicându-i totodată principiile sale: *„Io-ţi dau fata, iar tu să ai bici să-i scoţi din cap gărgăuniil..."*

De îndată ce află că Ana se lăsase sedusă de *„sărăntocul"* de Ion, Vasile Baciu o va bate cumplit, fără a ţine seama de copilul pe care aceasta îl avea în pântece şi de strigătele sfâşietoare ale fetei. Fire violentă, de o brutalitate ieşită din comun, Vasile Baciu se aseamănă, în acest sens, cu Ion, duşmanul său.

Vasile Baciu îi va ceda cu greu pământurile lui Ion. După moartea lui Ion, pământul acestuia, după învoiala făcută de Vasile Baciu, preotul Belciug şi Ion, rămânea bisericii.

Vidra – eroina principală a dramei *Răzvan şi Vidra* (autor Bogdan Petriceicu Hasdeu).

Scanned with OKEN Scanner

Vidra este nepoata boierului Moţoc, un intrigant, de la care a moştenit patima măririi: *„O muiere din neamul acelui groaznic bărbat,/ Care numai c-o-mbrâncire patru domni a răsturnat“*. Ea reuşeşte să declanşeze dorinţa de mărire a lui Răzvan.

Femeie ambiţioasă, impresionată de calităţile lui Răzvan, Vidra recurge la orice mijloace pentru a-l determina pe acesta să urce pe treapta socială cea mai înaltă.

Cu o voinţă de fier, trufaşă, Vidra stimulează energiile latente ale viteazului şi dreptului Răzvan.

Convinsă că acestuia i se cuvine, graţie calităţilor pe care le are, să aspire la funcţii înalte, ea şi-l imaginează pe Răzvan îmbrăcat în haină de hatman sau de domn.

Pentru a-şi atinge scopul, Vidra i-l dă exemplu lui Răzvan pe Sbierea, încearcă să-i rănească orgoliul, simulând un dispreţ total pentru lipsa lui de ambiţie: *„Fugi! Mi-e milă şi mi-e jale! Mic, tot mic şi iarăşi mic!/În deşert din înjosire eu mă-ncerc să te ridic! (...)/Eu te las! Te las, Răzvane! Om tâmpit şi sfiicios!/O prăpaste ne desparte: eu prea sus şi tu prea jos!“*

Atitudinea Vidrei declanşează într-un final dorinţa lui Răzvan de a gusta *„din fagurul de-a fi mare“*, de a urca pe cea mai înaltă treaptă socială.

Vidra joacă în viaţa lui Răzvan un rol nefast. Ambiţia ei nemăsurată, dublată de un egoism feroce, îl împing pe acesta spre un deznodământ tragic.

Vidra este şi ea marcată de un destin, acela al neamului lui Moţoc, de la care a moştenit patima măririi: *„Neamul lui Moţoc nu poate s-aibă altă cugetare,/Decât numai-numai-numai văpaia s-ajungă mare!...“*.

Vitoria Lipan – eroina principală a romanului *Baltagul* (autor Mihail Sadoveanu).

Scanned with OKEN Scanner

Vitoria Lipan este tipul reprezentativ al femeii romînce de la munte, păstrătoare a vechilor tradiţii şi datini, animată de dragoste pentru adevăr şi dreptate.

Vitoria Lipan *„nu este o individualitate, ci un exponent al speţei"* (G. Călinescu).

Neîntoarcerea la timp a soţului ei, Nechifor Lipan, o nelinişteşte, căci ea îşi cunoaşte bărbatul şi ştie că nimic nu l-ar fi putut împiedica să revină acasă.

Adeptă a unei gândiri arhaice, care presupune credinţa în legătura nemijlocită dintre existenţa umană şi cea cosmică, în posibilitatea dialogului cu sufletul celui mort, Vitoria caută să înţeleagă toate acele semne care o pot lămuri cu privire la ce s-a întâmplat cu Nechifor.

Primele semne aducătoare de nelinişte sunt visele. Nechifor îi apare în vis, o dată *„călare, cu spatele întors către ea"*, altă dată *„trecând călare o apă neagră... Era cu faţa încolo"*.

Vitoria ştie totodată să descifreze semnele naturii. Glasul şi direcţia vântului, înfăţişarea brazilor, *„ţipete de paseri"* sunt semne pe care le cunoaşte. Întârzierii lui Nechifor îi corespunde în planul naturii instalarea iernii. Vitoria *„nu măsoară vremea cu calendarul, ci cu semnele cerului"*, observa G. Călinescu.

De îndată ce are certitudinea morţii lui Nechifor, ea nu mai are linişte până nu află vinovatul şi nu îl pedepseşte.

În tot ceea ce va întreprinde această femeie este dragoste, inteligenţă nativă şi spirit de observaţie, tărie morală şi respect pentru adevăr.

Ea reuşeşte să reconstituie drumul făcut de Nechifor, să-i găsească şi să-i pedepsească pe vinovaţi. Pentru G. Călinescu Vitoria este *„un Hamlet feminin, care bă-*

Scanned with OKEN Scanner

nuieşte cu metodă, cercetează cu disimulaţie, pune la cale reprezentaţiuni trădătoare şi când dovada s-a făcut dă drumul răzbunării".

Pentru ea prinderea şi pedepsirea vinovaţilor este o datorie morală. De aici încolo ea poate să-şi îndeplinească datoria creştinească, aceea de a-şi înmormânta bărbatul.

Pentru Vitoria Lipan, „*îndatoririle mortuare pentru soţul ei, răpus de lotrii ciobani (...), sunt comandamente exprese, ce nu-i dau răgazul până când nu-şi află soţul răpus şi nu-i dă creştinească înmormântare – în aceeaşi măsură în care Antigona înfruntă pe Creon şi merge cu bună ştiinţă la moarte, dorind să dea fratelui urgisit, Polinice, împăcarea mortului*" (Perpessicius, *Mihail Sadoveanu: Baltagul, Menţiuni critice*, III).

X

Ximena – eroină a tragediei *Cidul* (autor Pierre Corneille).

Ximena, fiica lui Don Gomez, trăieşte o mare dramă interioară, obligată fiind să-şi răzbune tatăl, ucis de Don Rodrigue, adică să opteze între onoare şi iubirea ei pentru Don Rodrigue: „*Căci oricât ţin la tine, Rodrigo nu aştepta/Să simt o laşă milă, faţă de crima ta./Şi-oricât iubirea noastră ar vrea să mă reţie,/Voi şti să dau dovadă de-aceeaşi bărbăţie (...)*".

Măreţia acestei eroine vine tocmai din faptul că în urma unei dureroase zbateri sufleteşti, graţie raţiunii şi a moralităţii sale, ea va reuşi să aleagă calea datoriei.

Scanned with OKEN Scanner

Deşi îl iubeşte pe Don Rodrigue, regulile onoarei îi impun să ceară pedepsirea vinovatului.

Dar Don Rodrigue respinge cu eroism invazia maurilor şi salvează oraşul, devenind Cidul (din limba arabă, *sayyid* – căpetenie, şef).

Ximena cere din nou pedepsirea eroului care s-a întors de la luptă. În urma unui duel cu Don Sancho, admiratorul Ximenei, Don Rodrigue iese victorios şi obţine mâna Ximenei.

Z

Zaharia Trahanache – personaj în comedia *O scrisoare pierdută* (autor Ion Luca Caragiale).

Trahanache este preşedintele tuturor *„comitetelor şi comiţiilor"* din judeţ, *„stâlpul"* local al partidului de guvernământ.

„Venerabilul neica Zaharia" este un vanitos înşelat. Sub aparenta moliciune, el ascunde o viclenie rudimentară (la şantajul lui Caţavencu pregăteşte un contraşantaj) şi o extraordinară capacitate de a-şi modela comportamentul după cum îi dictează *„enteresul"* (lucru pe care îl sugerează şi numele său: *trahanaua* este o cocă moale) sau ordinele *„de la centru"*.

Trahanache este un ticăit, care are stereotipii de comportament şi de limbaj. În cele mai disperate situaţii el le recomandă tuturor să aibă *„puţintică răbdare"*.

Nimic în lume nu-l poate face să-şi piardă încrederea în soţia sa, coana Joiţica, şi în prietenul lui, Ştefan Tipătescu, despre care declară patetic: *„Eu n-am prefect! eu am prietin!"*. În realitate, Trahanache este înşelat şi de prietenul său. Credulitatea şi candoarea comică, refuzul de a vedea în *„do-*

Scanned with OKEN Scanner

cumentul" compromiţător, altceva decât o plastografie permit încadrarea personajului în seria tipologică a încornoratului simpatic.

Trahanache nu-l condamnă pe Caţavencu pentru plastografie, deoarece consideră că a fost făcută din *„patriotism"*: *„Ei nu! Dacă ar fi numai una... ·aia cu scrisoarea ta către Joiţica, înţeleg; să zici pentru politică – unde e în joc enteresul ţării, ca oricare român, a încercat omul, ca să te forţeze adică, pentru că te ştie că ţii la onoarea Joiţichii, ca prieten ce-mi eşti..."*

El consideră că orice manevră politică este binevenită, atâta vreme cât o cere *„enteresul"* ţării. Are o gândire plată, reuşind să se entuziasmeze uşor de truisme de genul celebrei constatări a fiului său de la facultate: *„Tatiţo, unde nu e moral, acolo e corupţie, şi o soţietate fără prinţipuri, va să zică că nu le are!..."*

Zoe Trahanache – personaj în comedia *O scrisoare pierdută* (autor Ion Luca Caragiale).

Zoe Trahanache este cea mai distinsă figură feminină din teatrul lui I. L. Caragiale. Zoe sau *„coana Joiţica"* (după cum îi spune Zaharia Trahanache) este tipul femeii voluntare şi autoritare. Zoe ţine la „onoarea sa publică", pe care şi-o doreşte nepătată. Ameninţată cu şantajul de către Caţavencu, Zoe ştie să se folosească de trucurile specific feminine (face uz de lacrimi, leşinuri etc.) pentru a obţine susţinerea candidaturii lui Caţavencu din partea lui Tipătescu şi a lui Zaharia Trahanache, soţul ei.

Ştie să fie autoritară, atunci când nevoia i-o cere, şi-l ameninţă pe Tipătescu: *„Eu îl aleg, eu şi cu bărbatu-meu"*.

Această femeie *„bărbată"* este capabilă totodată de multă generozitate. Când Caţavencu este învins, în loc să se

Scanned with OKEN Scanner

răzbune pentru şantajul acestuia, ea îl iartă, ba chiar îi aminteşte că mai sunt „*şi alte Camere*", deci alte ocazii de care el va putea profita pentru a-şi atinge ţelul.

Folosindu-se de autoritatea pe care o exercită asupra tuturor bărbaţilor, de la Trahanache la Cetăţeanul turmentat, care o consideră „*o damă bună*", Zoe conduce din culise toate demersurile politice, fiind adevăratul şef al campaniei electorale. Spirit practic, deşi îl iubeşte pe Tipătescu, ea refuză propunerea naivă a acestuia de a fugi împreună.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Scanned with OKEN Scanner

Analize literare pentru examenul de bacalaureat şi pentru concursul de admitere în facultăţile de filologie – Dumitriţa Stoica, Gheorghe Lăzărescu, Marin Neagu – Editura Romfel, Bucureşti, 1995;
Antologia poeziei româneşti culte de la Dosoftei până în 1993 – Florin Şindrilaru – Editura Teora, Bucureşti, 1998;
Antologie de literatură universală (2 vol.) – coord. Al. Dima – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970;
Arta prozatorilor români – Tudor Vianu – Editura Albatros, Bucureşti, 1977;
Clasicii noştri – Vladimir Streinu – Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1943;
Clasicismul (2 vol.) – Matei Călinescu, Andreea Dobrescu – Warodin, A. Bantaş, Cornel Mihai Ionescu – Editura Tineretului, Bucureşti, 1969;
Comentarii literare – Al. Andrei – Editura Cuvântul Românesc, Bucureşti, 1991;
Crestomaţie de literatură universală: pentru învăţământul preuniversitar şi universitar – coord. Zoe Dumitrescu-Buşulenga şi Constanţa Bărboi – Editura Diacon Coresi, Bucureşti, 1993;
Diccionario de autores, obras y personajes de la literatura griega – Vicente López Soto – Editorial Juventud, S. A., Barcelona, 1984;
Dicţionar al literaturii engleze – coord. A. Cartianu şi A. I. Preda – Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970;
Dicţionar antologic de prozatori – coord. Constanţa Bărboi şi Rodica Chiriacescu – Editura Niculescu, Bucureşti, 1998;
Dicţionar cronologic. Literatura română – coord. I. C. Chiţimia şi Al. Dima – Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979;
Dicţionar de literatură română contemporană – Marian Popa – Editura Albatros, Bucureşti, 1971;

Scanned with OKEN Scanner

Dicţionar de literatură română: Autori. Opere. Personaje (clasele V-VIII) – Florentin Popescu – Editura Saeculum I. O., Editura Vestala, Bucureşti, 1997;
Dicţionar de literatură română: Scriitori, reviste, curente – coord. Dim. Păcurariu – Editura Univers, Bucureşti, 1979;
Dicţionar de literatură universală: scriitori, cărţi, personaje – Ovidiu Drimba – Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 1996;
Dicţionar de mitologie generală – Victor Kernbach – Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989;
Dicţionar de personaje literare – pentru gimnaziu şi liceu, Ediţia a IV-a (revizuită şi îmbunătăţită) – prof. dr. Constanţa Bărboi, prof. Silvestru Boatcă, prof. Marieta Popescu – Editura Niculescu, Bucureşti, 1999;
Dicţionarul literaturii americane – Dan Grigorescu – Editura Floarea Darurilor, Bucureşti, 1999;
Dicţionarul personajelor lui Creangă – Valeriu Cristea – Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1995;
Dicţionarul scriitorilor români – Mircea Zaciu, Papahagi Marian, Aurel Sasu – Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1995;
Eschil, Sofocle, Euripide – Liviu Rusu – Editura Tineretului, Bucureşti, 1961;
Eseuri de literatură engleză şi americană – Ana Cartianu – Editura Dacia, Cluj, 1973;
Ghid de literatură universală: Lectură suplimentară în gimnaziu – Eugen Budău şi Ioan Vicoleanu – Editura Didactică şi Pedagogică, R. A., Bucureşti, 1998;
Histoire de la Littérature française, (2 vol.) – coord. Angela Ion – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1982;
Istoria literaturii eline – Maria Marinescu-Himu, Adelina Piatkowski – Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972;
Istoria literaturii engleze – A. Anixt – trad. din limba rusă de Leon Levitchi şi Ion Preda – Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961;

Scanned with OKEN Scanner

Istoria literaturii germane de la începuturi până în prezent – Fritz Martini – Editura Univers, Bucureşti, 1972;
Istoria literaturii italiene – Francesco De Sanctis – trad. de Nina Façon – Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1965;
Istoria literaturii române de la început până astăzi – Al. Piru – Editura Univers, Bucureşti, 1981;
Istoria literaturii române: Epoca marilor clasici – George Munteanu – Editura Didactică şi Pedagogică, 1980;
Istoria literaturii române de la origini până în prezent. Romancierii – G. Călinescu – Cartea Românească, 1998;
Istoria literaturii române de la origini până în prezent. Marii prozatori – G. Călinescu – Cartea Românească, 1998;
Istoria literaturii spaniole – Juan Chabás – Editura Univers, Bucureşti, 1971;
Istoria literaturii universale (2 vol.), Ediţie definitivă – Ovidiu Drimba – Editura Saeculum I. O., Editura Vestala, Bucureşti, 1998;
Istoria literaturii universale (2 vol.) – Ion Zamfirescu şi Margareta Dolinescu – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973;
La littérature française de A à Z – Claude Eterstein – Hatier, Paris, 1998;
Romantismul românesc – D. Popovici – Editura Tineretului, Bucureşti, 1969;
Scriitori francezi – coord. Angela Ion – Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978;
Scriitori greci şi latini – coord. N. I. Barbu şi Adelina Piatkowski – Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978;
Scriitori români de azi (I) – Eugen Simion – Editura Cartea Românească, 1978;
Scriitori români şi străini (I-II) – G. Ibrăileanu – Editura pentru literatură, Bucureşti, 1968;
Scriitori scandinavi în cultura lumii – Ovidiu Drimba – Casa de editură „Multi Press", Bucureşti, 1997;

Scanned with OKEN Scanner

Scriitori străini. Mic Dicţionar – coord. Gabriela Danţiş – Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981;
Scriitori şi direcţii literare: iluminism, clasicism, romantism, realism – Dim. Păcurariu – Editura Albatros, Bucureşti 1981;
Sinteze de literatura română – coord. Constantin Crişan – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981;
Valori clasice – Al. Piru – Editura Albatros, Bucureşti, 1978.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Cuvânt înainte 5

Autori 7

Opere 179

Personaje 479

Bibliografie selectivă 603

Index alfabetic 609

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
GH. ȘINCAI
-BIHOR-

Scanned with OKEN Scanner

ISBN-10 973-608-808-1
ISBN-13 978-973-608-808-7

Scanned with OKEN Scanner